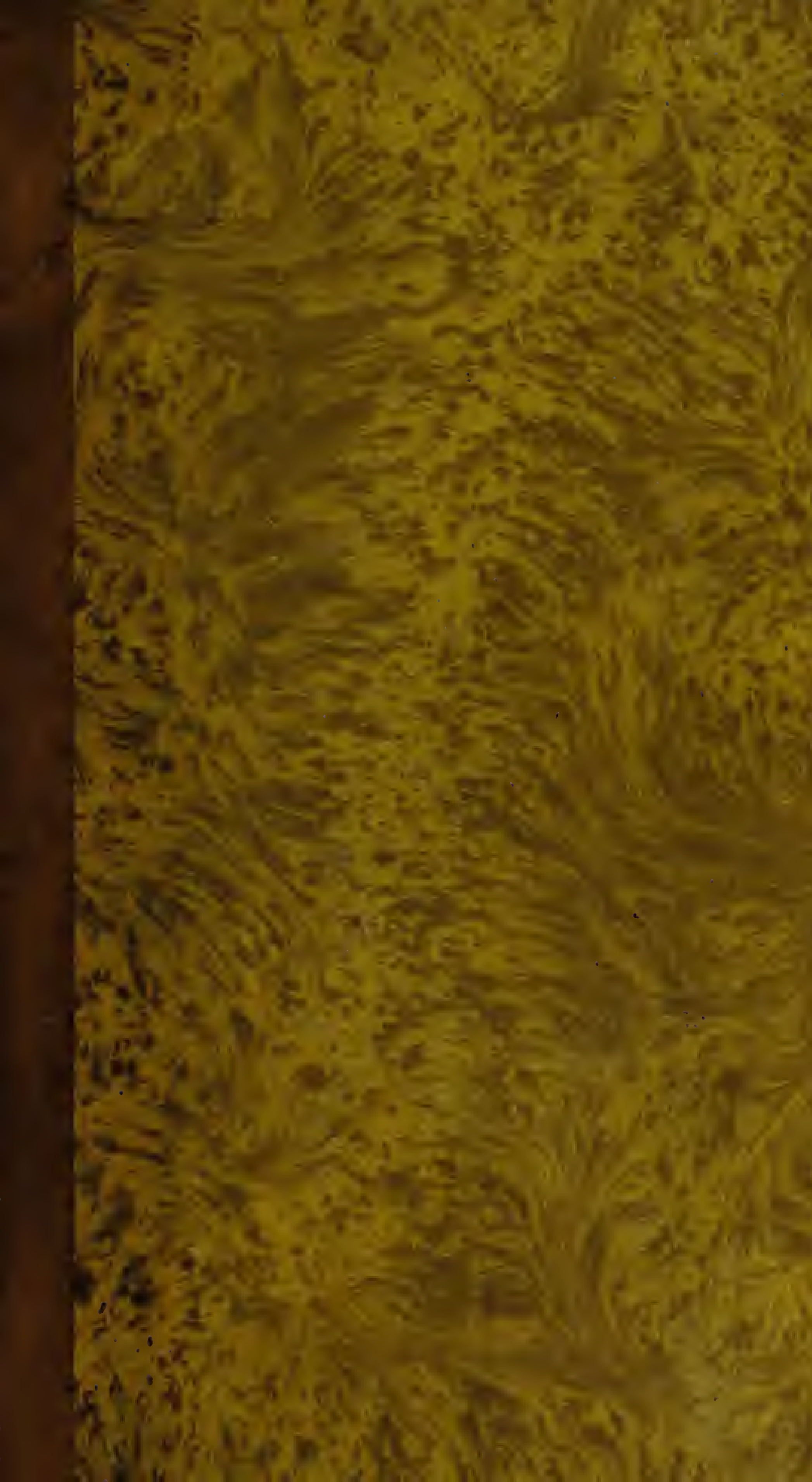

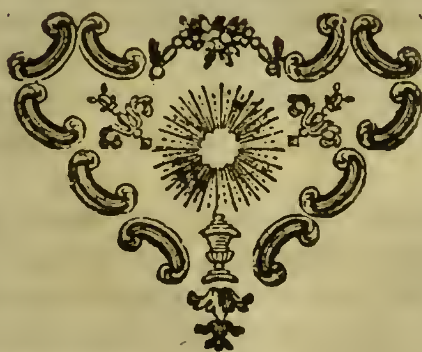
MAXIMILIANI STOLL

S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII
S. S. TRINIT. PHYSICI ORDINARII

PARS PRIMA

RATIONIS MEDENDI,

IN NOSOCOMIO PRACTICO
VINDOBONENSI.

VERSALLIIS,
APUD B. ANDRÉ DE LAUSSIN,
BIBLIOPOLAM,
MDCCLXXXVI.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

PRÆFATIO.

Cum præſens libellus medendi rationem Collegio practico Vindobonenſi uſitatam exponat, e re viſum fuit, brevem Noſocomii hujus practici deſcriptionem legentibus dare.

AUGUSTÆ MARIÆ THERESIÆ munificentia jam ante multos annos Noſocomium practicum inſtitutum fuiſſe, in quo Medicinæ Studioſi, poſtquam theoretica artis Hippocraticæ diſciplina ſufficienter imbuti fuerint, ad ipſum ejus exercitium duce profeſſore practico ſe accingant, abunde conſtat.

Hanc ſpartam qua laude Vir eximius Antonius de Haen, & quanto cum emolumento rei medicæ geſſerit, multa ab eo præclare ſcripta teſtantur. Eo defuncto graviſſimam hanc provinciam ILLUSTRISSIMUS L. B. DE STÖRK, cujus tantæ in me voluntatis, dum ſpiritus hos reget artus, mecum vivet memoria ſempiterna, mihi demandavit.

VIR HIC in commoda Studiorum, Patriæ, Cæſarumque natus, multa denuo promovendo ſtudio clinico adjumenta procuravit: Noſocomium practicum aptiorem in locum tranſtulit, ut iisdem modo Ædibus cum altero, quod S. S. Trinitatis vocant, contineatur, & cum eodem in unum coaluerit. Hic

ingens quotidie ægrotantium confluxus morbos, quoscunque volueris, seligendos, demonstrandosque suppeditat. Præterea illud etiam commodi Medicinæ Studiosi nunc habent, quod, ubi quamdam in Nosocomio practico penes ægros pauciores cognoscendorum, curandorumque morborum facultatem sibi compararint, amplior ipsis perficiendæ artis campus aperiatur, atque ad reliqua spatiosa variorum ægrotantium quotidie huc affluentium cubilia perducantur, ut, quemadmodum novitii milites levioribus velitationibus exercitati ad graviores conflictus præparantur, ita & hi, morborum ingenium in ægris paucioribus edocti, numerosiorem diversimode ægrotantium copiam contemplando sese ulterius instruant, sibique, dum praxin alienis quasi sumptibus exercent, judicium quoddam practicum, atque insignem in apte judicando promptitudinem concilient, quibus dotibus comparandis, cuilibet fortunatam facere medicinam adlaboranti pernecessariis, sola librorum lectitatio neutiquam par est.

Ad hanc in arte difficillima facilitatem acquirendam alia quoque momenti gravissimi auxilia solers EJUSDEM ILLUSTRISSIMI PRÆSIDIS cura suppeditavit.

Cum enim multi ejusmodi morbis conflictentur, qui eos lecto non affigunt, hinc in eadem hac nostra domo statis quotidie horis, locove adventantium querelæ excipi, remediaque, quibus suæ dein quivis domi utatur, distribui gratis solent.

Cum aliquot centeni quotannis miseriarum suarum solamen hic quærant, nonne maxime opportuna perdiscendæ praxeos medicæ in quocunque morborum genere occasione fruuntur, qui quotidie huic pauperum conventui interesse voluerint?

Ut nihil superesset, quod animus vel avidissimus studiorum amplius desideraret, alia insuper quædam

stu-

ſtudia, præterquam quod ea in publico Athænæo coram copioſo quotidie auditore pertractentur, juſſu ILLUSTRISSIMI NOSTRI PRÆSIDIS tanquam univerſæ quoddam, qua late patet, praxeos medicæ complementum noſtris etiam in Ædibus exercitantur.

Ars enim obſtetricia etiam apud nos ab exercitatiſſimo hac in arte viro Raphaële Steidele Chirurgiæ Profeſſore penes machinas ingenioſe ab ipſo hunc in uſum excogitatas, & tandem ad ipſos parturientium lectos medicinæ ſtudioſis traditur. Qui vero non ſola theoria contenti ipſa artis exercitatione imbui volunt, eam hic occaſionem nanciſcuntur, quæ ipſorum deſiderio abunde ſatisfaciet.

Praxin chirurgicam, anatomen, operationes chirurgicas idem Cl. Chirurgiæ Profeſſor copioſam juventutem dexteritate inſigni, induſtriaque quotidie docet.

Copia quoque ſecandi cadavera omnibus iis ſit, qui exquiſitiori ſtudio anatomen colunt, ſeque ipſos in arte diſſecandi exercere deſiderant.

Eadem quoque ILLUSTRISSIMI STUDIORUM PROMOTORIS vigilantia cavit, ne alia nobis adjumenta deſint, quæ ad artem facilius addiſcendam conferre boni quid quacunque ratione poſſunt. Hinc locupletiſſimus tam medicus, quam chirurgicus apparatus quotidiana incrementa ſumit: hinc ſelecta librorum ſupellex comparata novis identidem acceſſionibus ditatur.

Sed etiam id ſingulare, æternaque memoria dignum eminenti, quo in ſcientias impenſe fertur, AUGUSTÆ NOSTRÆ ſtudio, munificentiæque debemus, quod exteris æque, ac indigenis iſto multiplicis comparandæ ſcientiæ beneficio uti gratis detur.

Nunc pauca de meo ſcribendi conſilio dicam.

Ut primum gravissimum hoc munus mihi decretum erat, in id potissimum animum intendi, ut morborum popularium, eorum videlicet, qui *passim* affligunt, sive omnium horarum non observato temporum ordine ii sint, sive certas tantum anni partes ament, naturam, geniumque pervestigarem.

Etenim usu cum meo, tum & aliorum experiebar, notionem non eorum solummodo morborum, qui frequenter perniciem inferunt, sed illorum etiam, qui inter vulgatissimos, curatuque leviores a plerisque habentur, quive affligunt potius, quam enecant, nondum ita ex omni parte completam, adæquatamque esse, quemadmodum vulgo existimant, & non pauci vel ipsos inter medicos arbitrantur.

Operæ igitur non exiguum pretium me facturum existimabam, si, quæ sedula horumce morborum contemplatione, & luculenta quotidie experientia doctus in adversaria conjeci, publici nunc juris faciam, fidaque narratione, ac simplici stylo, quæ in tanto ægrotantium numero prodesse, aut etiam nocere expertus fuerim, cordate exponam.

Votorum idcirco me compotem, fortunatumque reputabo, si opella hac mea, utut tenui, ac levidensi, ad profliganda perniciosarum opinionum commenta conferre boni quid, distinctioresque morborum quorundam vulgatiorum notiones communicare, atque ab omni vana hypothesi alienus observata aliorum nondum fortasse sufficienter comprobata fidarum observationum suffragio valeam confirmare.

E L-

ELENCHUS.

Brevis Descriptio

CONSTITUTIONIS ANNI 1775.

pag. 1 – 4.
CONSTITUTIO ANNI 1776. . 5.
JANUARIUS. . . . . ibid.
— *hujus constitutio & enumeratio morborum.* . . . . ibid.
FEBRUARIUS. . . . . . ibid.
MARTIUS. . . . . . . ibid.
— *Pleuritidis & Peripneumoniæ biliosæ descriptio.* . . . . . . 6 – 22.
— *Variæ Morborum successiones.* . . 13.
— *Rheumatismus biliosus.* . . . 16.
— *Catarrhus biliosus.* . . . . 17.
APRILIS. . . . . . . 22.
— *Morborum biliosorum prosecutio, & quæ ad eorum æthiologiam & medendi methodum spectant.* . . . . . 22 – 52.
MAJUS. . . . . . . 52.
— *Observationes de Morbis rheumaticis & eorum differentiis.* . . . . 55.
— *Pleuritidis rheumaticæ descriptio.* . 59.
— *Canones circa usum vesicantium in Pleuritide observandi.* . . . . . 65.
JUNIUS . . . . . . 68.
— *Exemplum Peripneumoniæ veræ vitio bilioso systematis gastrici stipatæ.* . . ibid. seqq.
JULIUS. . . . . . . 73.
— *Pleuritidis occultæ descriptio.* . . 73.
AUGUSTUS. . . . . . 76.
— *Lithotomiæ Exemplum.* . . . 83.

SEP-

pag.
SEPTEMBER. . . . . . . 85.
— *Dysenteriæ curandi ratio.* . . . 86.
OCTOBER. . . . . . . *ibid.*
— *Tussis stomachicæ quædam species.* . . 87.
NOVEMBER. . . . . . 90.
DECEMBER. . . . . . *ibid.*
ANACEPHALÆOSIS. . . . 91.
SECTIONES CADAVERUM. . 93.
SECTIO PRIMA. . . . . *ibid.*
SECTIO II. . . . . . 98.
SECTIO III. . . . . . 99.
SECTIO IV. . . . . . 101.
SECTIO V. . . . . . 111.
SECTIO VI. . . . . . 114.
SECTIO VII. . . . . . 118.
SECTIO VIII. . . . . 123.
SECTIO IX. . . . . . 126.
SECTIO X. . . . . . 132.
SECTIO XI. . . . . . 135.
SECTIO XII. . . . . 139.
SECTIO XIII. . . . . 146.
SECTIO XIV. . . . . 150.
SECTIO XV. . . . . . 154.
SECTIO XVI. . . . . 157.
SECTIO XVII. . . . . 159.
SECTIO XVIII. . . . . 161.
SECTIO XIX. . . . . 164.
SECTIO XX. . . . . . 170.
Nosocomii ad S. S. Trinitatem
NECROLOGIA ab Anno 1761. usque ad
Annum 1776. . . . 173. *seqq.*

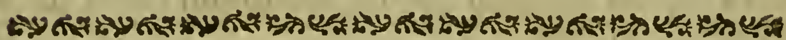
B R E-

BREVIS DESCRIPTIO

CONSTITUTIONIS

ANNI 1775.

Morbos populares deſcripturum non ſolum eam tempeſtatum rationem, quæ morbis ipſis comes eſt, ſed etiam illam, quæ paulo ante prægreſſa, & integrum modo effectum ſortita, certam in corpus diatheſin induxit, exponere oportet. En cur ea, quæ de conſtitutione temporis anni proxime elapſi, varioque tempeſtatis ad valetudinem habitu, ſparſim in adverſaria conjeceram, nunc collecta, contractaque recenſeam.

Menſis Januarius anni 1775 a gelu magno ordiebatur: ſecutæ mox nives copioſiſſimæ, nebulæ multæ, fœtentes, noctu, mane, itemque veſperi. Venti per intervalla fortes. His haud diu ſtantibus repente tepor. Diffluxere nives: pluviæ admodum copioſæ. Poſt medium menſem ſubitum

gelu, rigidumque. Altæ nives, venti rari, exigui. Circa finem denuo tepor, nives colliquatæ, cœlum nubibus, nebulisque trifte, venti tenues.

Januario ad exitum vergente convulfiva infantum tuffis caput efferre cepit.

Ineunte Februario temporis proxime elapfi tepida conftitutio incrementa fumpfit: nebulæ denfæ, pluviæ raræ, interpellante fubinde validiffimo vento. Poft initium tepor, gelu, paucæ nives, rarus fol, pluviæ, venti, nebulæ fœtentes, depluentes, varia ratione per totum menfis decurfum fefe excipiebant, ita tamen, ut atmosphæræ tepor primas teneret. Finis menfis calore verno incaluit: venti tenues.

Convulfiva infantum tuffis maxime viguit, & circa menfis medium ferinas adultorum tuffes in focietatem adfcivit.

Martius totus mutabilis, jam veri fimilis, jam borealis, cœlo ad initium fereno, circa finem vero nebulofo, imbrofoque. Tuffes ferinæ longe lateque dominabantur.

Aprilis mutabili fuo genio hoc anno præter morem indulfit. Frequens fubitaque caloris in frigus commutatio, cœli fereni in procellofum, imbrofum, nebulofum: venti varii, crebri. Ad medium usque Aprilem idem tuffis ferinæ imperium, convulfiva infantum tuffi adhucdum vigente. Circa finem uterque morbus multum remifit.

Menfe Majo crebra denuo mutatio ex calore in frigus: dies auftrini, noctes aquilonares. Siccitas fumma. Cœlum ferenum, crebro, forti, varioque perflatum vento. Circa finem copiofiffimæ pluviæ, ventus perfrigidus, quo etiam tempore, filentibus & convulfiva, & ferina tuffi, alia tuffis fpecies exorta vix ulli pepercit, quam ob figna redun-

dan-

dantis in ventriculo bilis, tum etiam ex eo, quod vomitu, aut alvi ductione cito ſanaretur, *ſtomachicam* appellarunt, etſi fuerint, qui *pectoralem* arbitrati, neglecto ventriculo, in ægrorum perniciem pulmonibus medebantur.

Initio Junii frequens caloris frigorisque mutatio, noctibus plerumque ſolito frigidioribus. Poſt initium calores magni, conſtantes, cœlum ſerenum, ſiccum, rariſſimæ pluviæ. Exeunte menſe conſtitutio nebuloſa, humidaque ſucceſſit: toto hoc menſe tuſſis ſtomachica graſſabatur.

Menſe Julio æſtus fere conſtans, raræque pluviæ: tuſſis ſtomachica circa finem vix non penitus comprimebatur.

Menſe Auguſto æſtus magni, ſqualior, rariſſimæ pluviæ, crebra tonitrua Morbi pauci, ſporades. Sudores nocturni copioſiſſimi.

Ad medium ferme Septembris calores magni. Succeſſit dein frigus, cœlo ut plurimum ſereno. Febres plures, ac præteritis menſibus, eæque huic anni tempori maxime ſolennes, intermittentes, remittentes, item choleræ, diarrhœæ &c. &c. non tamen præter aliorum annorum morem viſebantur.

Menſis October frigidus, humidusque ut plurimum fuit, attamen pauciorum paulo morborum, quam menſis prægreſſus, ferax.

November continuis fere pluviis maduit. Nives exiguæ, citoque diffluentes. Minus, quam pro temporis hujus ratione, frigus, præcipue circa finem.

Rheumatiſmi univerſales: deſtillationes topicæ variæ: aphthæ etiam inter adultos. Fœminæ debiliores præcipue, crudo primarum viarum apparatu, muco, ſero putri, laborabant.

Menſe Decembri pluviæ crebræ, tempusque humidum, non frigidum, præcipue circa initium & finem;

finem ; circa medium vero ſiccum, & frigidum. Defluxiones multæ ad oculos, nares, fauces, pulmones ; artus.

Hæc fere prioris anni conſtitutio fuit, qua breviter delineata ſequentis anni 1776 rationem deſcribemus.

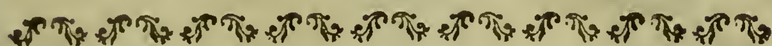

M. STOLL

M. STOLL

RATIO MEDENDI.

PARS PRIMA.

JANUARIUS,

ANNI 1776.

Sub anni 1776. exordium nives multæ fuere; inde ad medium usque Januarii conſtitutio aëris humida, atque minori cum frigore, quam pro temporis hujusce ratione. A 15ta menſis ad finem usque frigus ſicciſſimum obtinuit, quod magis identidem intendebatur, ut ultima menſis tempora ab hominum memoria frigidiſſima dicerentur.

Initio menſis variolæ malignæ non paucæ, morbilli benignæ indolis non infrequentes viſebantur. Febres, quæ ad medium usque menſem ſeroſæ fuere, circa ultimos Januarii dies, rigidiſſima hyeme per omnem Europam ſæviente, in inflammationes pulmonum, pleuritides, ac peripneumonias abiere.

FEBRUARIUS.

Initio Februarii idem hyemis ſæviſſimæ rigor; at tribus, quatuorve exactis diebus ſucceſſit aura mollis, humida, dominante auſtro, quæ per totius menſis decurſum non interrupta perſtitit.

Morbi pulmonum inflammatorii non pauci, plures vero ex illo genere, qui ſub anni principium graſſabantur.

MARTIUS.

Menſis hic ut plurimum ſiccus erat, frigore, caloreque alternatim ſeſe excipientibus, calore tamen, ſi omnia ſpectes, prævalente. Febres catarrhales innumeræ, peripneumoniarum, ac pleuritidum quæ-

dam ſpecies, quam curatius explicandam e re eſſe arbitror, tum, quod ea hoc anni tempore, quo Noſocomio ad ſanctiſſimam Trinitatem præficerer, mihi frequentiſſime contemplanda, ſanandaque, in tanto adfluentium quotidie ægrorum ex plebe numero, obvenerit, cum etiam (quæ ratio longe ſuperior eſt) quod illam necdum ita adcurate deſcriptam, aut ſi deſcripta ſit, ejus tamen curandæ methodum necdum ſatis in uſum tractam, vulgatamque exiſtimem, ut idcirco actum agere videar, ſi quædam ex meo penu depromam.

Morbus, quem paulo fuſius perſecuturus ſum, eo etiam ex capite peculiarem attentionem meretur, quod ad illos pertineat, qui, pauco interpoſito tempore, frequentius recurrunt, & inter populum epidemice graſſantur. Accedit præterea, quod is ſub alterius morbi ſpecie medentibus imponat, & methodo non ſua perſæpe tractetur.

Ægri *hac pleuritidis, aut peripneumoniæ ſpecie* laborantes varia ſymptomata exhibuere: præceſſerat per aliquot dies, quin & ſeptimanas catarrhoſa diſpoſitio, dejectus appetitus, os inſipidum, amarum, glutinoſum, ſudores nocturni: tandem acceſſit horripilatio, quin & intenſius frigus, minus tamen grave, quam in vera alias pulmonum inflammatione ſolet; ſucceſſit æſtus, oppreſſio pectoris, dolor vel in ſterno, vel in alterutro latere thoracis ardens. Ardor hic ſubinde totum thoracem occupavit, & inter reſpirandum, tuſſiendumque raro augebatur. Decubitus facilis in utrumque latus: hypochondria frequenter tenſa, dolentia, præcipue dum manu contrectarentur. Dolor ad ſcrobiculum, & infra illud gravans, qui attactum ægre ferebat. Ructus amari, alvus aut obſtructa, aut liquidior, ac linioſa. Facies cum virore pallida. Oculi triſtes. Dolor capitis gravativus. Sitis ſæpe nulla, & ſi tamen ali-

qua,

qua, minor tamen, quam pro morbi acuti ratione. Sapor oris amarus ut plurimum, in aliquibus nauseose dulcis, vel & acidus, austerus. Lingua alba subinde, mucosaque, plerumque tamen flavo virescente humore obducta, & prominentibus quasi villis flava viridique materia tinctis hirsuta. Dentes sordidi. Tumor ventriculi, & sensus plenitudinis in eodem. Anxietas circa præcordia. Tormina subinde. Lumborum dolor. Sputa glutinosa, crassa, tenacia, alba, in paucis vere virescentia, eaque statim initio apparuere, quin & præcessere. Urinæ croceæ, brevi jumentosæ cum sedimento imperfecte deposito, furfuraceo, albo, lateritio, mixtoque: tales fuere statim ab initio morbi. Vomitus quibusdam spontanei, levantes, biliosi. Vomituritiones. Copiosus insipidæ salivæ in fauces affluxus, nausea, qua factum, ut ne aspectum quidem alimentorum ferrent. Pulsus ut plurimum non durus, & varia in variis celeritate.

Febris vel uno tenore continuabatur, vel vaga periodo exacerbabatur, absque certa lege, modoque.

Inter omnia hæc symptomata nullum erat, de quo magis querebantur, quam ardor in thorace, oppressio ejusdem, & spiritus difficultas. Fuerunt, qui solummodo de angusta respiratione, & valida pectoris oppressione questi sunt.

Hæc symptomata erant pleuritidis istius, aut peripneumoniæ (quam *biliosam* appellamus) ubi morbus cum nullo alio malo complicabatur. Paucissimi tamen inventi sunt, in quibus omnes omnino superius recensitas morbi notas deprehenderes. Plerique paucis tantummodo characteribus mali, quo laborabant, indolem demonstrarunt. Constans in omnibus nota fuit, præter memoratos pectoris, respirationisque affectus, lingua, & oris sapor varia ratione depravatus, prout supra descripsi. Nauseæ, &

appetitus deperditus omnibus fuere, non omnes tamen biliosa, aut aliena ructabant. Cardialgiam omnes querebantur, gravantem plerique, pauci oris ventriculi morsum: quidam autem, nonnisi manu contrectarentur, molestiæ quid circa ventriculum sensere.

Exeunte Martio, & per totum ferme Aprilem plures erant, quibus alia præter paulo ante enarrata accidentia accessere, dolores videlicet artuum inferiorum, superiorumque, item loci inter scapulas medii. Quibusdam carnes doluere inter articulos locatæ, his non affectis. Aliis articulorum rigiditas dolorifica fuit, non paucis mollitudo hypochondrii alterutrius doluit, dolore non gravante, non tensivo, sed acutissimo, ad inspirationes magnopere aucto, & tactum minime ferente. In his pleuritidi aut peripneumoniæ *biliosæ* rheumatismus jungebatur.

Hoc tempore, mense videlicet ad exitum vergente, quibusdam, iisque non paucis, præter superius dicta symptomata, dolor vere *pungens*, acutissimusque, & sitis morbo respondens fuit, pulsus durus, & plenus, sputa aut nulla, aut sanguine striata. Hos, præter morbum biliosum, vera quoque pulmonum inflammatio tenuit.

Paucissimi in morbi principio ad nos devenere, plerique exactis aliquot primum diebus, ubi aut nihil omnino, quod sæpius contigerat, aut quod sors, vel consilium obtulit, remedium adhibuere. Multi unam duasve etiam sanguinis missiones instituerunt eo eventu, ut *post momentaneum, brevique evanidum levamen* omnia symptomata exasperarentur, & pectoris incommoda longe graviora redderentur cum pulsu celeriori, humili, repente, anxietatibus magnis, & calore intensiore. A purgantibus, si fors usi erant, aut nihil, quod frequenter accidit, aut parum tantum emolumenti retulerunt, plerique pejus habuerunt, & magis febricitarunt.

Hæc

Hæc fere fuit morbi facies, quem tuto, ac brevi ut plurimum methodo mox describenda curavimus. Ubi facto examine constitit, morbum nulla vera inflammatione complicari, qualis plerumque fuit, curam ab emetico inchoavimus, quo copiosissima materies flava, plerumque viridissima ore rejecta est: alvus simul fere omnibus movebatur aliquoties. Apparatus hic biliosus vomitu excussus, amarissimus plerumque, subinde vero acido-austerus fuit. Ferme omnibus paulo post vomitum oppressio pectoris insigniter imminuebatur: quibusdam etiam prorsus evanuit, respiratio liberior, & ablata, vel plurimum emendata ventriculi incommoda sunt. Nulli certe emeticum propinavimus (& propinabamus longe plurimis) qui non cum insigni levamine vomuisset. Non pauci, qui dolores acutos in hypochondrio alterutro ad attactum auctos querebantur, dato emetico liberabantur, ut adeo non omnis dolor acutus ad attactum auctus pro inflammatorio haberi debeat. A vomitu, atque etiam ante eundem decocto hordei cum oxymelle utebamur ad abluendas ventriculi, & intestinorum sordes, atque operam dabamus, ut alvus post vomitum aperta diutius servaretur. Hunc in finem data est mixtura ex aqua hordei, aceto, melle, & sale quodam medio, ut biliosæ reliquiæ, quæ intestinis fors profundius insederant, quam ut vomitu rejici quiverint, medicamento salino solutæ per alvum everrerentur. Si hæc cautela neglecta fuerat, contigit, ut biduo exacto, aut eadem redirent symptomata, aut morbus intermittente exciperetur, eaque potissimum tertiana, quam salibus mediis præmissis, cortice peruviano profligavimus. Fuere quidem, sed in tanto reliquorum numero perpauci, qui etsi cum effectu vomuerant, & magnam sordium biliosarum vim ore & ano ejecerant, id tamen levaminis non expe-

 rieban-

riebantur, ut exſpectationi noſtræ plane ſatisfieret. Signum id erat, materiam crudam, necdum ſat mobilem redditam, parietibus ventriculi valentius adhærere. His mulſa cum aceto, ac ſale quodam, per unum alterumve diem exhibito, denuo potionem emeticam propinavimus, quæ ferme ſemper ſuffecit; vix una alterave vice terno vomitorio, interpoſitis aliquot diebus, exhibito opus fuit.

Aliis hac methodo ſanatis, cum & appeterent, & febre carerent, quædam ſpirandi difficultas remanebat, quam mixtura ex aqua fœniculi, oxymelle ſquillitico, & ſtibio diaphoretico non abluto ſuſtulimus, motis hac ratione ſputis copioſis, aquoſis; paucis kermetem præſcripſimus, pluribus ejusdem loco refractam admodum tartari emetici doſin in aqua quadam conveniente ſolutam, qua de re alibi erit commodior differendi occaſio.

Cum obſervatio nos doceret, ægros ex hoc morbo reconvaleſcentes facillime relapſum pati, præcipue, ſi paulo plenius, quam debilis ventriculus ferret, nutrirentur, cavimus, ne in regulas diæteticas peccaretur, atque ſtomachicorum remediorum ope vires coctrices, quas morbus, atque ipſa morbi medicatio fregerant, firmavimus. Uſi ſumus maximam partem elixirio ſtomachico temperato, & tinctura rhei aquoſa, æquis partibus, ni fors febris intermittens, quam morbo coronidem non raro impoſuiſſe ſuperius diximus, corticem peruvianum una expoſceret.

Semper cavebamus, ne, non hos ſolum, ſed neque cæteros quoscunque ex Noſocomio dimitteremus, priusquam ex integro priſtinum robur recuperaſſent. Hinc eos paulo diutius, quam adverſa ipſorum valetudo exigere videbatur, retinuimus, imperfectum tantummodo, aut fere nullum beneficium rati, ſi, quos morbus acutus non ſuſtulit, longa infir-

firmitas consumeret. Hac methodo usi sumus, quotiescunque morbus simplex, ac nullo alio permixtus fuerat. Perpendere nunc juvat ea, quæ nocuisse deprehensa sunt, cum non a juvantibus solum, sed quam maxime etiam a nocentibus instruamur.

Sanguinis missio præ cæteris nocuit, nisi fors inflammatio comes esset, quo de casu infra erit dicendi locus; hac enim instituta pectus opprimi validius, spiritus difficilius trahi, pulsus fieri humilis, celerque cœpit, caloribus supra modum adauctis. Puella 14. annorum hujus rei documento nobis fuit: laboraverat hæc, paucis septimanis antea, vera pleuritide; sanata e Nosocomio discessit, at post carnes intemperantius comestas riguit, æstuavit, vomuitque aliquoties biliosa. Altero mox die ad nos delata tussim, pectoris gravitatem, & spiritum summopere difficilem conquesta est. Præter peripneumonicas hasce affectiones aderant oris amaror, ructus, nauseæ, cardialgia, febris multa. Præscriptum vomitorium est, cui, ut tutius operaretur, modicam venæ sectionem præmittere plaucit. Verum, misso vix sanguine, delirium ferox, & febris valida sequebantur. Dato emetico, multisque biliosis vomitu rejectis, mens rediit mox, & affecti pectoris symptomata una cum febre multum mitiora, continuato salium mediorum usu, & reliquiis morbi ad alvum determinatis, paulo post penitus abstergebantur. En *Delirium biliosum*, ubi fomes in hypochondriis latet, ore & ano exturbandus.

Non pauci ad nos venerant, qui, aut proprio marte, aut amicorum, ut fit, consilio, morbum medicamento purgante sollicitarunt: nocuit ferme omnibus; exacerbationes enim graviores inde redditæ, aucta thoracis incommoda, febrisque sunt: profuere paucissimis, atque iis fortasse, qui crudo apparatu non ventriculi, sed intestinorum laborabant,

bant, ubi materies mobilis facta, facilius pharmaco purganti, quam vomitorio auscultabat.

Qui morbum motis sudoribus aggressus fuisset, neminem scio, etsi facile quis perspiciat, quantum noxæ prava hæc methodus intulisset. Opinio, quæ febres acutas sudoriferis pernicioso plerumque cum eventu tractat, magnam partem inter nostros, etiam eos, qui ex plebe sunt, eviluit.

Contigit non raro, ut motu febrili a collecta resorptaque primarum viarum saburra producto, sanguis inflammaretur. Sic vera insuper inflammatio jungebatur, vel pulmonum, vel carnium musculosarum, vel membranarum, tendinumque in articulis præcipue. Ortum hinc est malum complicatum vera scilicet vel pleuritis, vel peripneumonia, vel rheumatismus, vel arthritis morbo bilioso sociata, quam ob causam sæpius unam, rarius duas sanguinis missiones instituere oportebat, donec discussa phlogosi emeticum daretur; quibusdam, & forte pluribus, licet sanguis extractus ferme semper crustam pleuriticam exhiberet, veraque simul inflammatio adesset, cum exiguo tamen, eoque brevi evanido levamine secta vena est, fors, quod inflammatio secundario primum nata tolli non posset, nisi prius cruda materies sub præcordiis collecta, a qua motus humorum citatior, eorumque phlogosis oriretur, brevissima, qua id fieri potest, via ejiceretur. At repurgato systemate gastrico, sive phlogosis perseveraret, sive etiam augeretur, sanguinis detractio insignem effectum, & levamen constans attulit. Subinde venæ sectiones, & emeses alternabant, prout vel inflammatio, vel affectio biliosa prævalebant. Non observavimus, stata periodo, & certo dierum numero hos ægros judicari, nec peculiari crisi obnoxii erant; id solum observatum, sputa, quæ initio statim apparuere, fuisse primum glutinosa, tenacia, dein

dein aquosa, copiosaque ad finem morbi usque, quo sensim cum levamine minuebantur. Nunquam vidimus sputa illa *puriformia*, *coctaque*, qualia maturum catarrhum, aut inflammatos pulmones solvere solent. Quidam intra octo dies sanabantur, quidam vero intra septemdecim, vel & viginti.

Vidimus & varias morborum successiones, mutationesque: quidam enim ex pleuritide simplici biliosa jam sanati, aut tales propemodum futuri in *veram ac inflammatoriam pleuritidem* inciderant, ubi venæ sectiones, & decoctum hordei cum melle, atque aceto fere semper suffecere. Cataplasmata emollientia ad locum doloris applicuimus bono cum successu. Lateri dolenti nunquam apposuimus vesicans, cumque eo in morbis vere inflammatoriis aliquoties uteremur, semper febris incitabatur magis, inflammatio augebatur, atque in universum eum canonem secuti sumus, ut, ubi diluendum esset, ubi laxandæ partes solidæ, earumque stricturæ solvendæ, ubi frenandus humorum exorbitantium motus, a vesicantium stimulo caveremus; hinc factum est, ut sanguinis missio, remediorum refrigerantium facile princeps, inflammanti cantharidum vi rarissime jungeretur. In rheumate vero, ut ut inflammatorio, & febrili, præsentem cantharidum opem sæpissime mirabamur. Sed ea de re paulo post. Eximium e contrario auxilium vesicantia præstitere, quotiescunque *vera debilitas*, solidorum inertia, indeque natæ stases aderant, quo in casu præter remedia cardiaca, roborantia, stimulantia, antiseptica, excitantem vesicantium stimulum in subsidium vocavimus. In vera pulmonum inflammatione abstinuimus pariter ab intempestivo, præmaturoque remediorum sputa moventium usu, qualia in stibio diaphoretico non abluto, aliisque Antimonii præparatis habemus. Sedulo distinguebamus duplicem pulmonicorum statum, eum vide-

videlicet, ubi cruda inflammatio remedium quodcunque movens vetaret, atque eum, ubi fracta phlogoſi, vires ægrorum tum ex morbi diuturnitate, cum & remediorum debilitantium applicatione languebant, & materies ſputorum in pectore coacervata a dejectis vitæ viribus protrudi non poterat: hic moventia, incitantiaque profuere, præcipue ſtibium diaphoreticum non ablutum, & ſolutio tartari emetici ea doſi exhibita, ut nec vomitum, nec alvum moveret. Plerique pleuritici judicabantur ſputis mucoſis, aquoſis, & intermixtis coctis. Vidimus paucas quasdam pulmonum inflammationes, easque pergraves poſt novem aut undecim dies, absque manifeſta evacuatione, cum conſtantia ac ſecuritate ſolutas.

Aliquoties vero pleuritis in principio diarrhœam ſibi junctam habuit: hæc, ut ut ſymptomatica fuerit, nihilominus morbum reddidit magis tolerabilem, ut adeo non omnis diarrhœa ſymptomatica pleuriticis periculoſa habeatur. Credo apparatum crudum in inteſtinis ſtabulantem vehementiori illo paraxysmo, quo pleuritis plerumque orditur, emotum ad alvum ruiſſe, molimine naturæ perquam ſalutari. Fuerunt etiam, qui in gravi illo aſſultu pleuritidem inchoante, bilioſa cum emolumento vomuerunt.

Una, alterave vice, in graviſſima pulmonum inflammatione pulſum mollem, debilem, celeremque deprehendi, ubi nihilominus venæ ſectio inſigne levamen attulit, ſanguine craſſam tenacemque cruſtam exhibente, & pulſu paulo poſt aſſurgente, plenioreque.

Puellæ ſecundo pleuritidis die orta parotis morbum ſuſtulit, quam dein, cum alvum quotidie fluentem redderemus, & herbæ aromaticæ cum camphora tumenti loco apponerentur, inſigniter minuebamus. Pertinacis tumoris reliquias emplaſtrum de cicuta penitus diſpulit.

Qui

Qui initio vera pulmonum inflammatione eaque, quam Sydenhamus *essentialem* appellavit, ac simplici laborarunt, rarissime in eundem morbum relapsi sunt, aliquoties autem in pleuritidem illam spuriam, biliosam, quam dato statim emetico in herba suffocavimus.

Aliam morborum successionem observavimus, ubi *biliosa* pleuritis in *malignam* vertebatur. Malignam nos vocabamus illam ægrorum conditionem, ubi vis vitæ admodum dejecta, pulsu arteriarum & cordis vere debili proderetur. Si evacuatio sanguinis aut ab ægroto ipsomet, priusquam ad nos veniret, aut & nobis imperantibus instituta male cesserat, sique materies ex primis viis intra humores circulantes reciperetur, si, licet multa affecti systematis gastrici signa adessent, emeticum nihilominus non conduxerat, si pulsus accesserant celeres, debiles, quosve vel levissime premens digitus facillime elideret, si mens vacillaret, & vires secretrices languerent, *malignitatem* adesse, & letalem partium solidarum, fluidarumque dissolutionem instare judicabamus.

Malo præcipiti inventum præsidium est in decocto corticis cum camphora, in infuso radicis serpentariæ virginianæ, contrajervæ, angelicæ: hic quoque in subsidium vocata vesicantia sunt, quæ torpidam languentis vitæ vim concitarent, atque id facerent artubus adplicata, quod cardiaca ore assumpta. Miros certe effectus ex hac medendi methodo vidimus. At in perpaucis hic *pleuritidis biliosæ* in *malignam* transitus observabatur, atque in iis potissimum, qui ex longa infirmitate, aut hæreditario vitio debilitatem adferebant utrique huic morbo idoneam.

Id adhuc notasse expedit, nos sanguini emisso, atque in vasculis ad id aptis servato, sive is dissolutior appareret, sive compactior, sive crusta tegeretur, aut etiam ea careret, rei utpote supra modum falla-

ci,

ci, parum tribuisse, etsi non inficias eamus, sanguinem, prout is sub sensus cadit, confirmare nostrum judicium subinde posse, quod ex notis multo certioribus de morbi conditione ferebamus.

Hac tempestate Rheumatismi febriles grassabantur, qui vel inflammatorii, vel biliosi fuere, vel ex utrisque componebantur. Habuimus quosdam, qui acute laborabant absque signis sordium primas vias inquinantium. His sitis multa, febris valida cum pulsu duro, qualis pleuriticorum esse solet, manuum, genuumque tumores dolentissimi fuere: dolor vago more artus extremos, malleolos, genua, femur externum a lumbis, vel ab acetabulo ad caput fibulæ usque oberrabat, modo etiam musculos thoracis affecit, ut ideo pleuritidem mentiretur. Quibusdam dolor anginosus accessit. Venæ sectiones, emulsa cum nitro profuere, decoctum radicum altheæ cum Roob sambuci, itemque vesicantia, atque omnia ea, quæ aut alvum, aut sudores blande sollicitabant. At pertinax admodum nonnunquam morbus difficillime vel indicatissimis remediis cessit, & tunc in longum protrahebatur: sanguis secta vena eductus crusta pleuritica maxime crassa, tenacique obtegebatur.

Feliciores fuere illi, quibus acris & biliosa materies maximam partem ex ventriculo resorpta, & ad corporis superficiem delata in vasculorum exhalantium orificiis hæsit, ibique vellicando dolores rheumaticos concitavit. His emeticum profuit, cui medicamentum salinum, ad alvum laxiorem servandam, subjungebatur. Quod si quid altius impactum hæreret, quam ut recensita hac methodo revocari ad alvum denuo posset, frictione aromatica instituta, aut vesicante facile discussum est. Profuere etiam repurgatis ventriculo & intestinis medicamenta sudorem absque tumultu moventia.

Qui

Qui *rheumatismo hoc biliofo* laborabant, mitius ut plurimum habuerunt, minus febricitarunt, nec femper emetico indigebant. Decoctum tamarindorum, aliaque hujus notæ medicamina, juncto quodam fale medio, exfpectationi medentis per fæpe fatisfecerunt. Hanc rheumatismi fpeciem aliis annis, atque alio anni tempore, præcipue cum in Hungaria medicinam facerem, frequentiffime obfervavi. Adulta enim æftate, atque initio autumni, quo morbi gaftrici biliofi dominium obtinent, *rheumatismus biliofus* frequentiffimus eft, in iis præcipue, qui ex morbo biliofo convaluere, fi forte durante morbo aut nulla, aut non fufficiens per vomitum, atque alvum biliofæ faburræ evacuatio fuerat inftituta. Poft dyfenteriam biliofam adftringentibus opiatisque præmature fublatam, poft febres autumnales præcoci corticis ufu fufflaminatas, præcipue vero, fi intempeftivis fudoribus materies verfus corporis fuperficiem fuerat determinata, frequentiffimos vidi rheumaticos dolores diuturnos & plerumque absque febre. Solventia, alvum leniter ducentia, frictiones, omniaque ea, quæ materiam hærentem in motum agunt, balnea mineralia, fucci herbarum antifcorbuticarum, gummi ferulacea omnem paginam abfolvebant.

Sed, miffis his, biliofas noftras pectoris affectiones ulterius profequamur. Plurimi fuere, quibus res intra catarrhum conftitit, qui a *peripneumonia*, *aut pleuritide biliofa* fola mali vehementia differebat, & hanc plerumque præcedebat. Eadem medendi methodus utrobique profuit. Hæc catarrhi fpecies fæpius ἐπίκοινως aggreditur, hocque anno, uti & vere anni proxime elapfi totam ferme Europam pervafit. Hoc morbi genus anno 1580. univerfam Europam infeftabat, atque pro novo morbo habebatur, quod remediis catarrho alias dicatis aut omnino non cederet,

aut etiam exaſperaretur, atque non paucis funeſtus evaderet.

Deſcriptionem ejusdem habemus a Boekelio factam, qui eum *novum morbum*, ſeu *catarrhum febrilem* ſalutavit. Eundem fuiſſe, qui & prioris anni ver, partemque æſtatis, & hujus anni Martium & Aprilem præprimis occuparat, deſcripta a Boekelio ſymptomata luculenter oſtendunt, quamvis a vera medendi ratione, quam ſibi hæc catarrhi ſpecies peculiariter depoſcit, illius temporis medici aberrarint. Id ſolummodo diſcriminis interceſſit, quod ille a Boekelio deſcriptus multos enecaret, noſter vero ut plurimum vitæ parceret. Rationem credo eam fuiſſe, quod catarrhus Boekelii febrilis ab ipſo, quo graſſabatur, anni tempore vitium traxerit, adulta videlicet æſtate, & autumno, quo cœlum gravius eſſe ſolet, & morbis quibuscunque in eandem tempeſtatem incidentibus ſeptici quid, malignique affricat. Præterea novus hic Boekelii morbus cum pluribus aliis complicabatur, qui illam anni partem communiter comitantur. At venæ ſectio raro profuit, quemadmodum etiam apud nos plerumque morbus majora inde incrementa ſumpſit, & in malignum mutabatur: eo quoque tempore omnes reliqui morbi plus malignitatis habuerunt, & pluribus, quam alias ſolent, funeſti evaſerunt.

Quoniam hoc loco de catarrhi quodam genere, quod a ſordibus ſyſtematis gaſtrici originem ducit, ſermo incidit, juvabit quædam addere de illa catarrhi ſpecie, quæ prioris anni ver & initium æſtatis maculavit. Menſe Junio anni 1775. catarrhus populariter per omnem ferme Europam graſſabatur. Aderat: inappetentia, laſſitudo, os amarum, aut inſipidum, lingua alba, mucoſa, flava, dolor ad ſcrobiculum, ſi manu contrectares. Tumor ventriculi, hypochondriorum tenſio, alvus aut tarda, aut frequentioribus,

bus, iisque exiguis ac biliosis dejectionibus molesta. Urina crocea, subinde cum ardore missa, parca, cum sedimento ex albo-rubente, furfuraceo, mucoso, lateritio. Nauseæ fere omnibus, vomiturutiones, tussis multa, ardor sterni, oppressio. Variam medendi rationem experti sumus, prout diversam sibi quisque ideam de ejus mali indole finxerat. At profuere lenia solventia, salina, alvum moventia. Quidam kermes minerale dedit, qui præter voluntatem vomitum movit, & ejectis ventriculi sordibus catarrhum abstersit. Verum cum hoc medelæ genus in hac mali specie inusitatum non ægrotis solum, sed ipsis quoque medentibus videatur, atque ab ratione, aut potius ab eorum systemate absonum, fit, ut una omnibus catarrhis plerumque methodus accommodetur, sed eventu utique longe dispari. Nihilominus sat frequens hic morbus est, atque inter eos stipendia meretur, qui sæpius ingruunt.

Clarissimus Huxham describit morbum maxime epidemicum mense Januario anni 1733. cum tussi valida, qui per omnia ferme accessit ad indolem catarrhi anno priori dominantis; profuere enim apud eundem cl. auctorem nonnunquam emetica, aut lenia cathartica, atque frequenter observavit, tussim, oborta diarrhæa, profligari. Hinc rheo, manna, & tartaro solubili usus est. Idem febrim catarrhalem epidemicam observavit mense Novembri 1737. aitque, hanc febrim per plures jam hyemes magis, minusque grassatam esse, provenireque a crasso, udo, gelidoque aëre spiracula cutis occludente, & eandem videri indolem habere cum febre *hyemali* Sydenhami. Arbitror, epidemias has ab Huxhamo descriptas easdem quidem reapse cum hac nostra fuisse, propius tamen ad humorum phlogosin accessisse.

Petrus Forestus L. VI. obs. I. describit febrim autumno anni 1557. publice grassantem, gutturis

dolore, & thoracis affectu stipatam: catarrhi instar morbus invaserat, cum febre admodum lenta, sed maligna, multisque necem inferente, quæ postmodum aucta subitaneam quasi suffocationem, & respirandi difficultatem intulit, ut ægri statim suffocari viderentur. Inde etiam ventriculus, & præcordia laborabant, tussis fuit valida, febris quibusdam continua, plerisque tertianæ duplices, quotidianæ, erraticæ fuere. Quibusdam & oris, ac linguæ ulcuscula morbo provecto oriebantur. Hujus morbi fomitem intra præcordia, atque intestina conclusum fuisse testantur multa, præprimis vero, quod pectoris oppressionem, & gravia ventriculi incommoda, & sæpe intermittens febris comitarentur, quodve & eccoprotica sanarent, & contumax, longave ventriculi imbecillitas, curata febre, reconvalescentes affligeret, *cum hujusmodi accidentibus*, ait Forestus, *quæ in melancholia hypochondriaca adesse solent*. Idem cl. auctor L. cit. in scholio ad observ. II. describit anginæ malignæ, pestiferæque speciem symptomatibus peripneumonicis junctam, quæ tempore Joannis Tyengii, Amstelodamensis Medici circa principium anni 1517. quam; plurimis mortalibus adeo perniciosa fuit, ut, quibus intra sex, septemve horas apta remedia non adhibebantur, ante 16tam, vel 20mam horam subito morerentur. *Erat materia in illo morbo populari*, ita Forestus loco citato asserit, *ita furiosa, ut uno momento tantam anhelitus difficultatem, cordisque angustiam & dolorem in collo pareret, ut ægrotus strangulari mox videretur. Quibus symptomatibus rursus cessantibus, moxque redeuntibus, cum materia adeo maligna, venenosa, & fluxa per musculos colli, tum pectoris uno ictu trajiceretur, omnes facillime curabantur, secta quam primum vena, ante sex horas a morbi invasione, & si eodem die medicamentum purgans propinaretur, licet id alienum foret a sententia*

omnium

omnium medicorum illustrium. Quibus hæc primo die non adhibebantur, subito suffocabantur.

Morbum adeo gravem, citoque perimentem materies generasse videtur copiosa, mobilisque, quæ ventriculum, intestina, partesque ventriculo vicinas, aut cum eodem, ac intestinis communicantes imprimis occuparat, quo tamen denuo, præmissa sanguinis missione, dato purgante pharmaco, cito ac facile revocari, atque alvo eliminari poterat.

Libro eodem observatione 3tia catarrhi describuntur anno 1580. mensibus Junio & Julio epidemice ac catervatim grassantes, una cum febre admodum copiosa in fauces, guttur, ac pulmonem irruente cum vocis raucedine, & tussi valida, qui præmissa ad paucas uncias sanguinis detractione medicamentis leniter alvum moventibus curabantur.

Sed ad nostra redeamus. Etsi plerumque pectus afficiebatur, ea ratione, quam hucusque narravimus; erant tamen aliqui, qui febre continua remittente laborabant. Ea triplicis generis fuerat, vel inflammatoria, quin aliquid biliosi mixtum fuerit, vel biliosa-absque comitante phlogosi, vel denique composita ex utroque affectu Rarissime vitium erat in solo sanguinis inflammatorio statu, quin non etiam aliquid vitiosæ materiæ in systemate gastrico hæreret. Raro quoque in hisce febribus continuis remittentibus accusandæ erant solæ primarum viarum ac ventriculi præcipue sordes: morbus ex utroque vitio coaluit, bile videlicet præcordia gravante, & sanguinis phlogosi, sed sic, ut pro varia corporum ratione modo illa dominium obtineret, modo hæc.

Hinc varia quoque methodo pugnatum fuit, quæ tamen omnis intra emeticum, & sanguinis missionem constitit, potuque diluente, mulso, ita, ut modo emeticum venæ sectioni, modo hæc illi præmitteretur pro ratione prævalentis vitii.

Cortice peruviano rarius usi sumus, nisi continua remittens in perfectam intermittentem fatisceret, quæ corpore licet repurgato, nihilominus persisteret, & virium debilitate aleretur. Securius tunc cortex dabatur, nec tam facilis erat in febrim relapsus, rejecto dudum mali fomite.

APRILIS.

Mensis Aprilis ad medium usque frigidus, humidusque fuit, cui tempus successit serenum, ventosumque ad finem usque, manente frigore.

Pleuritides, & peripneumoniæ biliosæ fuere paucissimæ, paulo plures bilioso-inflammatoriæ; frequentissimæ vero illæ, quæ dolores rheumaticos artuum sibi junctos habuerunt.

Multa restant, ad biliosos illos, spuriosque pectoris morbos pertinentia, quæ hic commodissimum sibi locum inveniunt.

Nomine pleuritidis, ac peripneumoniæ biliosæ aliud recentiores intelligunt, quam veteres, qui crustam sanguinis phlogisticam ex albo flavescentem *bilem*, morbosque inde oriundos *biliosos* appellarunt.

Nos crudum, plerumque amarescentem apparatum in ventriculo, & ejus vicinia collectum, *bilem* vocamus, cujus sapor plerumque amarus est, subinde acidus, & austero-acidus, quin & dulcis, sed dulcedine perquam nauseosa. Rarius fors a vera sic dicta bile copiosius collecta, originem trahit, & potius cruda undecunque nata colluvies est, quæ in convenientem sibi corruptionem, ob languentem ventriculi facultatem, vel nimia ipsius humoris in corruptionem proclivitate, transmigrat, ut hinc modo acida, modo austera appareat, prout eadem materies sibi relicta modo hanc, modo illam mutationem, etiam extra ventriculum, subiisset. Colorem, & saporem amarum persæpe a bile mutuat.

Cru-

Crudum ventriculi apparatum, eumque acidissimum, austero-acidum, fauces exurentem, & quasi acidum vitriolicum spirantem, ac dentes stupefacientem sæpissime in febribus quibuscunque æstate adulta, & autumno inter Hungaros observavi, quin & non raro in memet ipso expertus sum. Hinc credo natam esse illam opinionem, quæ bilem *acidam* esse statuit, & morbis biliosis antacida opposuit; bilem enim appellitabant sordes illas acidissimas, bilis colorem, quo tingebantur, solummodo referentes.

Tempore verno colluviem hanc bili magis analogam, & ut plurimum amaram observavimus: ea hoc anni tempore raro crassa, tenaxque fuit, sed diluta, mobilis, & ut vomitu, absque præmisso solvente potu, & levi negotio ejici quiverit, quam maxime idonea: id quod tempore æstivo & autumnali rarius accidit, ubi bilis tenax crassaque ventriculo firmissime adhæret, ut, nisi solvens medicamentum, per unum alterumve diem propinatum, materiam in primis viis collectam diluat, mobilioremque reddat, emeticum subsequens vix ullum effectum, aut saltem vix ullum levamen producat.

Origo sordium harum, systema gastricum gravantium, varia esse potest: 1mo, alimenta difficilius subigenda, præcipue autem pinguia, quæ in loco calido, humidoque, qualis ventriculus est, cito rancescunt, &, si acidis jungantur, in pessimam acrimoniæ corrosivæ, urentisque speciem abeunt. Hinc enim est, quod lardum, cui quis vinum superbiberit, longe citius & gravius vitium in ventriculo contrahat, quam si eundem cibum aquæ potor commederit.

Defectus fructuum horæorum, & universim vegetabilium recentium, ad hujus crudi in ventriculo apparatus genesin, suam quoque symbolam confert, quin & materies perspirabilis ad partes internas re-

jecta eandem saburram vel auget, vel commovet.

Biliosa hæc colluvies genuina æstatis jam adultæ, & autumni soboles est, experientia, & Hippocrate teste, qui L. de natura hominis ait: *bilis autem per æstatem, & autumnum corpus possidet, id quod inde cognoscere potes, quod homines sua sponte hoc tempore bilem vomunt, & in medicamentorum potionibus biliosiora purgantur. Manifestum fit, & febribus & hominum caloribus.*

Quamvis morbi biliosi hoc, quo paulo ante diximus, tempore quotannis nascantur, dantur nihilominus constitutiones quædam, in aliud anni tempus incidentes, quæ eorundem morborum genesi favent, id quod hujus anni tempore verno ἐπίκοινως experiebamur.

Id discriminis inter morbos biliosos veris, & adultæ æstatis observatur, quod illi sæpe phlogisticum quid sibi junctum habeant, aut, excussis licet sordibus, in inflammatorios migrent, rarius in malignos; hi vero, quos æstas, & autumnus gignit, septici quid malignique ferant, aut in malignos facillime mutentur. Major præterea est materiæ, ventriculum, & intestina obsidentis mobilitas, fluiditasque vere, quam autumno.

Diversissimi specie morbi, morborumque symptomata, a materia aliena in hypochondriis stabulante producuntur, quorum nonnulla percurrere juvat, ut, quibus notis hi morbi detecti, atque ab aliis, quamdam cum iis analogiam referentibus distincti fuerint, quave etiam methodo usi fuerimus, palam fiat.

Dolor capitis *biliosus* omnes fere morbos biliosos comitatur, gravissimus sæpe est, quasi caput dissiliret, quod æger manibus vel suis, vel adstantium valide compressum minus dolere putat, idque leniminis

minis efflagitat. Dolor hic modo occiput, ſubinde frontem, non raro totum etiam caput atrociter affligit, ſtatasque periodos, quibus acrius inſtat, obſervat. Subinde adeſt faciei rubor, oculorum quaſi ſcintillatio, ſed plerumque faciei color χλωρὸς, id eſt, cum virore pallidus, qui & album oculorum inficit. Lingua, fauces, ructus, pondus ventriculi, dolorque ejus, ſi contrectetur; hypochondria tenſa, elevata, dolentia, dolore acuto, gravante; borborygmi, flatus; levis, & ſponte orta diarrhæa, materiam alienam circa præcordia hoſpitantem, & omnium malorum originem aperte loquuntur. His ſi alvum purgavimus, raro quid boni obtinebamus.

Morbus increvit pedetentim, & ſero tandem aut mortui ſunt, aut non niſi difficillimi convaluerunt. At ſi vena ſecta fuerat, omnia mox ab educto ſanguine in pejus ruebant: ſolum emetico-catharticum profuit, & conſtans plerumque, ac inſigne levamen attulit. Vidimus quosdam a miſſione ſanguinis mox delirare, quibus emeticum ſanam denuo mentem reſtituit. Vidimus affectus ſoporoſos, incipientem opisthotonum, reſolutionem muſculorum faciei ex uno latere, balbutiem emeto-catharſi ſublatam, & cito ſecutos effectus mirabamur.

In mentem tunc venerat illud Hippocratis in coacis prænotionibus, ſcilicet, *in febre continua* (a poſteriori conſtat, de *billioſa* mentionem fieri) *quicunque voce deſtituti jacentes, oculis conniventes, nutant, hi, ſi poſtquam ſanguis ipſis ex naribus fluxit, & ubi vomuerint, loquantur, & ad ſe ipſos redeant, ſervantur.*

Sanguinis fluxum per nares Hippocrates requirit, ut facilius moveantur humores, & ipſe vomendi conatus innoxius eſſet, non ab illo ſanguinis per nares fluxu, ſed a vomitu morbi ſolutionem exſpectans. Hoc naturæ conamen & nos ſubinde imitabamur, &

 pauxil-

pauxillum ſanguinis detraximus, ut æger minori cum periculo vomeret: attamen maximam partem hac cautela opus non erat.

Recordabamur etiam illius, quod Galenus L. 5. comment. aph. 1. de juvene narrat, qui æruginem vomuerat: inter vomendum totum corpus convellebatur, & ærugine evacuata, febris ſtatim, ac convulſio ceſſavit.

En hiſtoriam hucusque dicta confirmantem: vir 39 annorum, cellæ vinariæ curator, die paſcha præcedente friguit, caluitque alternatim per octo continuos dies, quin tamen decumberet: tandem per gradus ſcalæ decidit, ut dorſum, & occiput graviter allideret: acceſſit dolor capitis, dorſi, lumborum, vomitus bilioſus cum pauxillo ſanguinis: ſecta dein vena melius habuit. Verum paulo poſt rediit dolor capitis adeo gravis, ut ad Noſocomium F. F. miſericordiæ transferretur. Dato ibi emetico bene habuit. Digreſſus inde per aliquot dies commode valuit, verum, exactis octo diebus, rediit idem capitis dolor cum tinnitu, ſuſurro, & quadam ſenſuum confuſione. Acceſſit reſpiratio læſa, ſputa mucoſa, viridia, lingua bilioſa, oris ſapor non raro amarus, nulli ructus. Moleſta cardialgia, hypochondriorum, & abdominis totius tenſio, alvus difficilis, pulſus celer, plenus, non durus. Veſicans ad nucham ponebatur, aliaque ſimul adhibebantur, quæ ex uſu eſſe videbantur. Animus erat locum veſicante eroſum diu apertum ſervare. Secta denuo vena eſt: ſanguis cum cruſta phlogiſtica. Omnis noſtra cogitatio potius in lapſum, quem paſſus erat, etſi nihil a chirurgo detegi poterat, quam in ſaburram primarum viarum converſa erat. Elapſo biduo quaſi incipiens opiſthotonus obſervabatur, oris ad alterutrum latus retractio, balbuties, confuſio ſenſuum, & magna in ſomnum proclivitas, pulſus celer,

ler, non durus. Datum emulſum purgans ex manna, & ſale amaro, fœces multas, ſed absque levamine eduxit. At continuo moroſus, confuſus, comatoſus, die, ex quo ſuſceptus erat, quinto, emeticum hauſit, quo plurima profunde flava, viridiaque rejiciebantur. A vomitu minus ſoporoſus erat, & alacrior. Sapor oris bonus, lingua adhuc bilioſa. Minor cardialgia, minorque hypochondriorum, & abdominis tenſio. Reſpiratio facilis, indolens, ſed acceſſit tuſſis. Elapſis duobus diebus denuo emeticum exhibitum: copioſa denuo, flava, viridia, & pultacea rejecit cum inſigni levamine omnium ſymptomatum. Poſt emeticum datum eſt medicamentum ſalinum, quo alvus laxior ad abigendas reliquias bilioſas efficeretur.

Verum paulo poſt, die circiter 14to, ex quo ad nos venit, cum per omnia commode valeret, intermittente quotidiana corripitur, eaque mitiori, quæ cortici peruviano auſcultabat: is poſtea brevi ex integro ſanus diſceſſit.

Cauſa affectuum quorundam capitis, ac imprimis delirii cujusdam libro de affect. in hypochondriis ſtatuitur, ſic enim legitur: *phrenitis ubi apprehenderit, febris primum debilis detinet, & dolor circa præcordia, magis autem dextra ad hepar; quum autem quarta, aut quinta advenerit, & febris fortior fit, & dolores augeſcunt & color ſubbilioſus efficitur, & mens percellitur.* Alvum curandam eſſe, ait auctor libri; acetum, mel, & aquam propinanda. Subjungitur poſtea: *fit hic morbus a bile, cum mota viſceribus, ac ſepto transverſo inſederit.* Nos viæ compendio uſi, bilem ore potius quam alvo ejecimus.

Huc aliqua ratione pertinent, quæ in viro quodam contigiſſe ſcio, qui caput graviter ad durum obſtaculum cadendo alliſerat, unde vertiginoſus, & capitis dolore vexatus tam diu manſit, donec æru-

ruginosa vomeret: peracto vomitu bene habuit.

Duæ fœminæ ex fumo carbonum male mulctatæ, vertiginosæ, nauseabundæ, capite dolentes mansere, donec dato emetico, bileque multum rejecta, mox a vomitu convalescerent.

Persæpe hypochondria affecta, multaque bile turgida caput afficiunt: nonnunquam vero caput ipsum aut lapsu, aut alia ratione affectum efficit, ut bilis copiosior in ventriculum effundatur, quæ dein ob sympathiam encephali cum systemate gastrico morbum capitis alit.

Perscrutanti singulorum hucusque narratorum rationes, & eorum, quæ paulo post recensebimus, id fortasse satisfaciet, quod prava materies præcordiorum, non eas solum partes, quibus circumscribitur, sed etiam remotius positas, & consensu quodam per observationes certo, etsi fors nondum satis explicato, inter se communicantes afficiat, aut si hoc displicet, id forte verosimile erit, particulas saburræ resorptas, partem, ad quam delatæ hæserint, vellicare, & quacunque ratione male afficere. Verum finita vomitorii actione effectus salutaris non raro citius sequitur, quam ut alibi præterquam in ventriculo mali fomitem quæras.

Morbos pectoris a bile ortos superius descripsimus. Superest, ut quæ de eorum frequentia, methodo curandi varia, ac periculo mihi constant, exponam.

Persæpe occurrunt gravissimæ peripneumoniæ, ac pleuritides, quæ & symptomatum anomalia, & temporis diuturnitate, quo durant, & efflorescentiis, præcipue miliaribus, supervenientibus, clare ostendunt, quod non ex illa pleuritidum, aut peripneumoniarum familia sint, quam Sydenhamus satis certo curari posse asserit, dum vim curationis fere totam in repetita venæ sectione ponit. Eximius hic ob-

obſervator pleuritides ſuas raro in adultis, citra jacturam 40 unciarum ſanguinis, curavit; at occurrunt haud infrequentes pleuritides, quæ, facta licet duplo majori ſanguinis impenſâ, nihilominus adeo non mitigantur, ut hominem & gravius affligant, & demum jugulent.

Eſt, cur credam, pertinaces haſce pleuritides eas eſſe, quas nos *biliosas* appellamus, aut ex utraque, *biliosa* videlicet & *inflammatoria*, *compoſitas*.

Quod ſi ſimplex pleuritis biliosa, aut etiam compoſita, ita tamen, ut levior tantum, eaque ſecundario nata phlogoſis ſit, multum interim prædominante vitio, morboque bilioſo, ſanguinis miſſionibus ſollicitetur, fieri neceſſario debet, ut, ſanguifero ſyſtemate depleto, plus materiæ bilioſæ in ventriculo, & inteſtinis hoſpitantis transferatur, visque vitæ debilitetur, quo minus inimicas materiæ alienæ particulas excutere valeat, & ipſius ventriculi robur, plus æquo imminutum, adhuc magis dejiciatur.

Certe longe plures hac medendi ratione interirent, etſi non pauci intereant, ni errores per toties repetitas ſanguinis miſſiones commiſſi aliqua ſaltem ex parte corrigerentur. Qui enim ita medicantur, languidam, dejectamque vitæ vim veſicantium, & epiſpaſticorum ſtimulo ſuſcitant, copioſo potu mellito, nitroſoque ſaburram diluunt: inde aptior reſorptioni redditur, totaque ſucceſſive in ſanguinis maſſam tranſit, ac demum per varia corporis colatoria lente difficulterque eliminatur, dum interim æger inter mille mortis propinquæ imagines miſerrimam vitam trahit, & ſi etiam vim ac diuturnitatem morbi ſuperet, non niſi tarde eluctatur.

Qui vera, eſſentiali, ac inflammatoria pleuritide laborat, cito ſanatur, nique alia prava prædiſpoſitio adſit, cito priſtinas vires recuperat, ac recidivis mi-

minus subjacet. Huic enim nimium solummodo fibrarum robur solvere, sanguinis copiam demere, ejus consistentiam æquo majorem diluere, & illum sanitatis nimiæ excessum ad justam mediocritatem reducere oportet. At vero is, qui, ob languentem systematis gastrici œconomiam, sordes diutius collectas circumfert, qui, profuso per repetitas venæ sectiones vitali latice, ad incitas redactus, per miserrimum a vesicantibus petitum auxilium id obtinet, ut illud pauxillum relicti sanguinis dissoluti, impurique, citatiori suo circuitu amissi quantitatem suppleat, vitæque tenuissimæ scintillam alat, næ is inquam aut nunquam omnino, aut non nisi longissimo post tempore, & exquisitiori artis auxilio, naturæque benignitate singulari, ad pristinam sanitatem redibit. Labefactata corporis compages eum relapsui, aut aliis morbis diuturnis, magis reddet obnoxium. Quot homines quotidie videmus, qui morbi acuti sequelas tota sua vita lugent!

Hæc methodus, quæ sanguinis missione repetita, copiosaque, potu multo diluente, ac vesicantibus morbos biliosos tentat, sæpius spectata, medicos non paucos deterruit, ut eandem deseruerint penitus, atque arripuerint aliam.

Hinc sunt, qui cum, una alterave præmissa venæ sectione morbum increscere vident, *malignitatem* clamant, atque ad antiseptica confugiunt.

Tantam sanguinis jacturam æger hac medendi ratione non patitur, sed medicamentis stimulantibus, aromaticisque urgetur: qua re fit, ut, quidquid pravæ in primis viis materiæ hæret, id totum intra sanguinis alveum adigatur, cum eoque circumductum per corpus, gravia symptomata progignat, donec tandem, attenuata, subactaque stimulantium vi, ad corporis superficiem deferatur, ibique, difflata tenuiori parte, relicta in extremis vasculis crassiori sub-

ſubſtantia, exanthemata, ac ecthymata producat, utique critica, ſed criſi perquam difficili.

Geneſin efflorescentiarum in ſordibus ſyſtematis gaſtrici quæri fere ſemper debere, multorum, atque etiam noſtris obſervationibus, convictum videtur. En ideam miliarium pleuritidi, peripneumoniæve ſupervenientium.

Etſi hanc utramque morbis bilioſis medendi methodum merito reprobent, quicunque morbi notionem paulo diſtinctiorem habent, nihilominus non infrequentes nobis caſus oblati ſunt, ubi alterutra opus fuit. Contigit enim ſubinde, ut morbo bilioſo detenti, factis extra Noſocomium jam aliquot venæ ſectionibus, ad nos deferrentur. Quod in primis viis alieni tunc reſtitarat, dato quidem emetico ejectum fuit. At multum interea ejusdem pravæ materiæ, in communem humorum oceanum delatum, nec emetico, nec purgante revocari denuo poterat. Potione multa diluenda erat abſorpta ſuburra, omniaque corporis colatoria aperta ſervanda, ita tamen, ut alvus præprimis pronior redderetur ad excipiendum, quidquid recrementitii illuc deponeretur.

Quod ſi vires vitæ ſuccumbere viderentur, veſicantium, & radicis ſerpentariæ virginianæ, contraijervæ, camphoræ &c. ſtimulos ſubdidimus.

Ita & hac methodo uſi ſumus, ubi phlogoſis juncta primariam attentionem & medelam poſtulabat; cum enim inflammationi obviam iretur, increvere ſymptomata bilioſa, bile dominium in toto jam corpore obtinente. Quo factum, ut emeticum quod ad initium inflammatio prohibuerat, ſerius datum nil amplius in bilem abſorptam potuerit: hic ſpem in repudiata alias methodo poſuimus.

Symptomata quædam difficiles nobis explicatus admittere ſæpius videbantur. Sic nulla ſæpe primarum viarum affectarum ſigna apparuere, quibus conſilus

fiſus emeticum tuto exhibere potuiſſes : ſola aderat paulo frequentior alvi dejectio, pulſus naturali citatior, parum tamen, & mollitie conſueta: cæterum & lingua, ut in ſanis ſolet, & bonus aſſumptorum ſapor. Nullum circa ventriculum incommodum. Subinde facies ſolummodo prærubra, & oculi ſcintillantes erant. Hos ſi miſſione ſanguinis aggreſſi ſumus, graviſſime id tulere: at dato emetico ingens materiæ viridis, flavæ, nigricantis, pultaceæ, moles rejecta admirationem nobis fecit, qui fieri poſſit, ut tanta ejus vis tamdiu collecta circa præcordia morari queat, quin luculentius præſentiæ ſuæ ſignum det.

Habuimus hominem, qui, excepto capitis dolore, tremore labii inferioris continuo, modica hypochondriorum tenſione, ac punctorio, ſed leviſſimo tantum dolore ſub infimis coſtis ſpuriis lateris ſiniſtri, nil querebatur. Ternis per intervalla exhibitis emeticis, pultem bilioſam, eamque magna quantitate cum levamine vomuit.

Aliqui ructus acidiſſimos queſti, materiam acido-auſteram, ac dentes ſtupefacientem, vomitu rejiciebant. Saburram & odore, & ſapore acidiſſimam, auſteram, fauces exurentem, colore viridiſſimam, in Hungaria, cum adulta æſtate febres bilioſæ graſſarentur, ſæpiſſime vidi.

Apparatus crudus, rancidus, amarus, bilioſusque, ab aſſumptis acidis vel aceſcentibus, in acerrimam acido-auſteræ acrimoniæ ſpeciem degenerat: idque æſtate & autumno, uti ſupra notabamus, quo tempore vis coctrix magis languet, frequentius accidit, quam vere. At male inde *acidam* bilis naturam quis ſtatueret abſorbentibus ſolis corrigendam.

Conſtat per experimenta Pringliana, partes animales putridas, ſi vegetabilibus miſceantur, fermenti inſtar agere, & vegetabiles ſubſtantias in acido-

do-austeram acrimoniam convertere; unde saburræ acidæ in his origo explicatur.

Inde fors apta explicatio peti potest illius inter Damnonios epidemice grassantis colicæ, quam cl. Huxhamus peculiari opusculo descripsit. Alio quoque signo utebamur, quo morbos gastricos a colluvie materiæ alienæ ortos a febribus inflammatoriis distinximus, si etiam reliqua fere omnia nos deficerent, urinis scilicet parcis, frequenter missis, profunde flavis, principio morbi statim deponentibus. Galenus ait, Comment. 4 de victus rat. part. 43. *quibus principio urinæ & nebulosæ & crassæ existunt, hos annuentibus cæteris purgare convenit: quod si urinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis; at, si videatur, clysterem exhibebis.*

Multum interest, ut omnia morbi cujuscunque signa colligantur, quæ medentium memoriæ firmiter inhæreant; nam dum morbus primum nasci incipit, dumque nondum formatus, nondum luculentis characteribus insignitus, sub ambigua adhuc, pluribusque aliis communi, forma delitescit, per difficile sæpe accidit, morbi *solummodo inchoantis* speciem determinare, eumque mature, atque adhuc in herba suffocare.

Hinc nullum nec levissimum signum, quod ad diagnosin horum morborum *fieri primum incipientium* aliquid conferre potest, unquam negligi debet.

Idem persæpe languor corporis, eadem inappetentia, calorisque sensus præternaturalis observatur, sive aliquid pravæ materiæ systema gastricum afficiat, etsi ea vix ullum præsentiæ suæ paulo certius signum det; sive vero in systemate venoso, & arterioso sanguis vel phlogosi, vel plethora peccare inceperit. At vero etsi morbus utrinque sub eadem propemodum larva ingrediatur, non erit idcirco indifferens, an ventrem purges, vel vero sanguinem

mittas. Magnum certe in utramque partem momentum afferes, quidquid feceris, & morbum vel adhuc in cunis jugulabis, vel ut præceps feratur, certo efficies.

Hanc morborum *fientium* diagnosin Baglivius inter *desiderata medica* reposuit, medicosque exhortatur, ut suam quisque symbolam pro locupletanda hac scientiæ nostræ parte conferat.

Hæc ratio est, quare minutiora quædam paulo scrupulosius subinde persequar, omniaque colligenda esse opiner, unde morbi aut complicati, aut latentis, aut inchoantis, incertique ideam, ut phrasi Balloniana utar, *venari* possimus.

Ardorem thoracis, oppressionem pectoris, tussimque, quam in pleuritide ac peripneumonia biliosa observavimus, duplici origine nasci posse supra innuimus. Scilicet vel ex resorpta, & ad pulmones delata materie aliena, vel ex solo pulmonum cum ventriculo consensu.

Id forte *de biliosis his thoracis morbis* aliqua ratione dici potest, quod Galenus de febre ardenti scribit Comment. 4. Aphor. 55. *febrim ardentem fieri novimus, quando venæ exsiccatæ acres ac biliosos humores ad se traxerint.* Nihilominus cum sputum sanguinis, quod etiam in hac biliosa pleuritidum specie subinde occurrit, statim absoluta emetici actione frequenter cesset, multum quoque consensus poterit.

Id in pueris tussi stomachica laborantibus frequens est, ut gravatus ventriculus pulmones crebra tussi sollicitet, qua ruptis exiguis in pulmone vasculis sanguis prodit. Correcto ventriculo pulmo quiescit, & sputum sanguinis cessat.

Hanc sputi sanguinei speciem probe pariter distinguere ab illa oportet, quæ aut sanguinis missione, & emollientibus, uti in inflammationibus pulmonum nonnunquam accidit, aut etiam roborantibus, uti in

in iis fit, qui ob laxos pulmones cruenta sputant, indiget; cum utraque hac methodo, ea sputi sanguinei species, de qua agimus, incrementa capiat. Fit tamen, ut vera interdum pulmonum inflammatio cum spuria hac specie complicetur, & sputi sanguinei ratio in natura veræ phlogoseos quæri debeat.

Linguam, uti illam in omnibus morbis febrilibus magni fecimus, sic in biliosis maximi, illius Hippocratici memores L. 6. de morbis popularibus sect. 5. *lingua urinam significat. Linguæ virides cum pallore biliosæ. Biliosum autem a pingui: albæ a pituita. Lingua concolor attingentibus ipsam humoribus, quapropter per hanc humores cognoscimus.*

Observavimus in morbis biliosis a venæ sectione levamen, sed momentaneum haberi, morbumque paulo post validius urgere. Sanguinis missio fibras ab acri bilioso vellicatas crispatasque ad exiguum tempus relaxat: at si venæ, ut Galenus ait, *copiosiorem bilem attraxerint*, morbum augeri necesse est.

Mala ab attracta biliosa materie oriri solita, quæve nec venæ sectionibus, nec quocunque alio modo, nisi tempestiva emetici exhibitione tolluntur, Libro de veteri medicina Hippocratico penicillo depicta videmus: *cum amaritudo quædam diffusa fuerit, quam bilem flavam appellare solemus, quales statim anxietates, & æstus, & impotentiæ occupant! verum ubi liberati fuerimus ab illa aut sponte, aut per medicamentum, si modo tempestive quid ipsorum fiat, manifeste & a doloribus, & a calore liberamur. Quanto autem tempore eadem elevata fuerit, & cruda, & meraca, & intemperata, nulla arte neque dolores, neque febres sedare possumus. Et quos quidem acuta, acrisque ac æruginosa bilis affligit, quales mox rabies & morsus viscerum, ac pectoris, & desperatio! non se-*

ſedantur autem hæc, priusquam eadem expurgetur, & proſternatur, & aliis permiſceatur.

Momentaneum hoc a ſanguinis miſſione levamen in juvene, biliosa ſaburra laborante, nos ſeduxit, ut morbum alia, quam oportebat, ratione, curaremus. En ejus perbrevem hiſtoriam: juvenis 18. annorum, faber ferrarius, 20. Maji ad nos venit. Ante 5. dies veſperi laſſitudine, dolore lumborum, pectoris oppreſſione, dolore punctorio ad ſternum afficiebatur. Sitis multa, tuſſis nulla, frigus internum continuum, & extremorum calores querebatur. Caluit multum, ſi contrectaretur. Dolor capitis aderat, lingua multum bilioſa. Dolor in molli parte hypochondrii ſiniſtri. Pulſus celer, fortis, plenus. Nulla alia conſueta bilioſi apparatus ſigna. Animus erat, præmiſſa venæ ſectione die ſequenti potionem emeticam propinare. Secta vena eſt. Sanguis bonus extractus cum inſigni levamine diutius, ac alias ſolet, perſiſtente. Emeticum omiſi, meque in diagnoſi deceptum, morbumque, quem pridie *bilioſum* declaraveram, nunc *inflammatorium*, ob inſigne, & ſatis diuturnum a ſanguinis miſſione levamen, argumento a poſteriori, ut ajunt, deſumpto, arbitrabar. Sumpſit potum hordeatum cum oxymelle. Verum cum exacto uno die ſymptomata pectoris multo gravius redirent, eadem uſus medela ſum, ſanguinis ſcilicet miſſione, ut ut longe parciori, ac prima vice. Denuo inſigne levamen, ſed minus diu durans. Accedit ſenſuum hebetudo, ſtupor, abdomen dolens, præcipue hypochondrium ſiniſtrum, graviſſima pectoris oppreſſio, pulſus celerior multo, quam in principio. Mens ſæpe vacillat. Datum emetico-catharticum eſt, quo multa flava, viridia ore, & alvo ejecta ſunt. Poſt emeſin mens nondum ex integro rediit, ſed adhuc ſubdelirat, attamen rarius mitiusque, quam antea. Dedi tincturam rhei aquoſam cum ſale medio ea doſi, quæ

quæ alvum ſervaret apertam, etſi cavebam, ne fuſior fieret, & vires ægri convelleret. Aliunde noveram, quantum boni afferre paulo laxior alvus ſoleat eo in caſu, ubi morbus bilioſus prava ad initium methodo curabatur, & cruda ſyſtematis gaſtrici materies ſanguinem inquinarat, cum ſordium bilioſarum, ſi maſſam humorum intrarint, aptiſſimum colatorium alvus ſit, quo ſenſim reductæ commodiſſime eliminantur. Mens interea rarius vacillabat; verum ingentem capitis dolorem querebatur. Oculorum pars alba rubebat ex integro: minor abdominis dolor, minorque oppreſſio pectoris. Sed cum pulſus mollis, debilisque admodum evaderet, celeritate ferme naturali, lingua, antea bilioſa, areſceret, camphoræ, radicis ſerpentariæ virginianæ, contrayervæ & ſinapismorum ſtimulos ſubdidimus, ut, quidquid extra terminos ſyſtematis gaſtrici ſitum eſt; &, aut viſceribus infixum, aut circumductis humoribus permixtum, extricetur. His effectum eſt, ut mens ſæpius rediret, ac antea, pulſusque vegetiores redderentur, lingua humectaretur &c. Verum cum hypochondriorum meteorismus, dolorque intenderetur, datum denuo emeticum eſt, quod copioſam bilem multo cum levamine excuſſit. Ab emeſi ſecunda vice celebrata, ſubjunctisque denuo cardiacis mens ex integro, & plena, tardo licet paſſu, convaleſcentia rediit.

Emetici vices purgans pharmacum ſubire non poſſe, & obſervatio frequens, & ratio docet. Qui materiem alienam in ventriculo, & partibus, illi communicantibus, ſtabulantem, purgante aggreditur, aut nihil agit, aut morbum graviorem reddit: hæc enim, cum ex ventriculo ad inferiora deturbatur, per longiſſimum inteſtinorum canalem circumducta, & vaſis reſorbentibus quamplurimis ad-

plicata, ab iisdem excipitur, & sanguinem, vitii hucusque expertem, inficit.

Damnanda ergo praxis est, quæ adeo mollem medicinam facit, ut nunquam emeticum, ut ut indicatissimum, propinare audeat, sed eccoproticis, veterumque minorativis, sæpius, & per epicrasin datis, morbum, unico emetico jugulandum persæpe, cum periculo ægri non exiguo in longum trahit.

His antiquissima observatio suffragatur; bilem enim frequentius, tutiusque vomitu vacuari, Hippocrates L. 4. de morbis testatur: *quantum quidem in ventriculo, & vesicula inest bilis, quod quidem in ventriculo est, aliquando deorsum exturbatur, plerumque vero in primis diebus vomitur, aut in quatuor, aut in quinque.*

Nos, a natura ipsa edocti, in principio bilem emetico potius, quam purgante vacuavimus.

Huc faciunt, quæ L. 7. de morbis popularibus habentur: *subpurgandi sunt ventres in morbis, ubi purganda matura fuerint; inferni quidem, ubi consedisse videris. Signum habes, si non anxii fuerint, neque capite gravati, & cum calores mitissimi, & cum post exacerbationes cessarint. Superni vero in ipsis exacerbationibus: tunc enim & hi elevantur, cum anxii & gravati supernis partibus fuerint. Propterea vero in principiis purgandum non est, quoniam sua sponte in his temporibus* (vomitu scilicet) *expurgantur.*

Tutius ergo dari emeticum potest, quam purgans, cum illud in ipsis adeo exacerbationibus exhibere oporteat, hoc non nisi post illas. Propterea vero usum evacuantium in principio morbi superfluum putat, quod biliosa collectio sua sponte evacuetur. Verum ubi natura, muneris sui velut oblita, salutares hasce evacuationes non ciet, quidni, ars naturæ imitatrix, id suppleat, ut idcirco in exordio

mor-

morbi emesis tuto moveatur, quæ multoties alias cum emolumento ægri sponte fit.

Præstantiam emeticorum præ solis purgantibus cl. de Præval in præclara, etsi perbrevi, dissertatione de *vomitoriorum usu in peripneumonia putrida* (*vid. T. II. Disputationum ab Ill. Hallero collectarum*) ita demonstravit, meamque mentem, cum serius in hanc dissertationem inciderem, ea ratione expressit, ut integrum textum non possim non transscribere: *antequam facessant ægri vires*, ait cl. Auctor, *nequidem exspectato morbi decremento, cathartica, cathartico-emetica, & ipsamet emetica cito & tuto exhibeamus. Pravis enim nondum evacuatis luxuriantibus fermentis, frustrancum exspectaremus decrementum, in pejus rueret cunctando malum, & certo certius morti occumberet, antequam veræ & genuinæ methodo committi potuisset æger. Rite ergo præparatus lene catharticum hauriet? Esto, sed uberior, viscosaque nimis turget saburra, quam ut catharticis foras amandari queat, tempus urget, in promptu adest auxilium, cathartica emeticis stimulata (granis aliquot tartari stibiati) vel multa quidem aqua dilutas antimonii ipsissimas exhibeamus præparationes, quæ blande, & efficaciter purgant; in eo quippe casu excandesceret pectus, plus æquo intensa & agitata sanguinis mole, si simplici leniori cathartico saburræ foras educerentur, hoc præsertim cœlo eliminatu difficillimæ.*

Pro vomitu concitando usi sumus solutione tartari emetici, juxta normam in dispensatorio Viennensi præscriptam, parati: grana quatuor in libra aquæ solvimus, cujus quartam partem singulo horæ quadrante vomituri potabant. Post singulas vomitiones aquam tepidam bibebant, quo facilius atque majori cum emolumento vomant.

Multiplici prærogativa hoc medicamentum præ quovis alio gaudet: numerus vomitionum propemo-

dum in medici poteſtate eſt, cum potio hæc per epicraſin propinetur. Præterea vim emeticam inde certius, quam a quocunque alio vomitorio, ac citius experimur. Radix ipecacuanhæ ſubinde effœta, aut ſi etiam recens ſit, non raro mucoſis ventriculi ſordibus involuta, aut nullam, aut non pro dignitate, aut alium, qui non quærebatur, effectum producit.

Etenim radix hæc non raro, nulla excitata emeſi, purgantis inſtar verſus alvum ruit. In delicatioribus contigit, ut nauſeoſam radicem vix devoratam faſtidioſi rejicerent, & ſperato effectu fruſtrarentur. Tartarus vero emeticus aqua ſolutus, & hac methodo exhibitus, etiam delicatiſſimis tuto datur: vis ejus ſolvens, attenuans pulchre quoque eo in caſu convenit, ubi mucoſa colluvies lateribus ventriculi firmius adhæret.

Cum rariſſime accidat, ut ſolummodo ventriculus gravetur, quin non & inteſtina aliquid vitioſæ materiæ attraxerint, alia quoque is virtute præſtat, cathartica ſcilicet, ut adeo hæc potio cathartico-emetica *choleram* quaſi *artificialem* cum bonis ægrorum rebus excitet. Lipyriam febrim, quæ ex bilioſarum familia eſt, non ſolvi, niſi ſuperveniente cholera, notavit Hippocrates. Id quod natura ſui conſervatrix ſalutari molimine nonnunquam ſola facit, medicamento nos præſtitimus cathartico-emetico. Eadem ſolutione tartari emetici, refracta admodum doſi, uſi ſumus ſæpiſſime kermetis loco. Kermes aqua non ſolubilis, in mixturis pectoralibus noſocomii noſtri minus commode exhibebatur; etiamſi enim vaſculum, quo medicamentum continebatur, probe concuteretur, tamen inæqualis portio, & ſæpe nihil omnino kermetis æger acceperat, donec cum ultima doſi mixturæ totam kermetis, in fundo hærentis, portionem hauriret.

Solenne remedium expectorans erat ex aquæ ſambuci

buci unc. v. oxym. ſimpl. & ſquill. ã unc. I. tart. emet. gr. ij. Si commode æger ferebat, etiam grana tria addidimus, ut intra 24 horas totum abſumatur, diviſum in doſes ſex.

De præparanda ante vomitum materia id dico, nos plerumque, ubi emeticum requirebatur, absque prægreſſis ſolventibus id dediſſe. Tumultuarium hoc videri poſſet, atque inconſulto factitatum, ni obſervatio frequens nos docuiſſet, id utiliter fieri. Materies plerumque ex integro mobilis fuit, & ad evacuationem parata, aut, ſi quædam ſolummodo materiæ portio ſoluta, reliqua vero tenax, & glutinoſa fuerat, id ſaltem obtinebamus, ut, quod mobile fuerat, ejiceretur, reliquiæ vero ipſa vomendi actione, vi medicamenti attenuante, ſolventeque aptæ redderentur, quo repetita denuo vomitione vacuari quiverint. Id enim intendebamus, ut mali fomes quantocius, & cum temporis & laborum compendio excutiatur.

Nunquam, aut perraro, ſanguinis miſſionem emetico præmiſimus, ac non niſi præſens aliqua inflammatio eam poſceret. Præſenti ſolummodo malo medebamur: nolebamus hominem, ut ut ſanguinis copiam, & robur fibrarum inſigne ex pulſu, aſpectuque metiremur, morbo bilioſo laborantem vel pauco ſanguine privare, ne magis eidem morbo, quem emetico curabamus, obnoxius reddatur. Non ſuffecerat, quod æger ſanguinis detractionem *ferre poſſit*, requirebamus etiam illud, ut *neceſſaria* ſit.

Univerſim in profundendo vitali latice paulo parciores eramus. Non omnem caloris prænaturalis ſenſum, non omnem motum febrilem a ſanguine phlogiſtico, copioſo, orgaſtico naſci arbitrabamur, obſervationibus ita docti. Ventriculus, abdomen injuriis magis patent, quam ſyſtema ſanguineum, & ſi quid in hoc vitii ſit, plerumque id ſecundario ortum

C 5 eſt,

est, labe a ventriculo, & intestinis tracta. Sæpius in mentem venit illud Celsi L. 2. C. 10. sanguinem incisa vena mitti novum non est, sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, novum est.

In pleuritide, & peripneumonia biliosa sæpius, morbo jam in melius vergente, diarrhœa supervenerat, ægro perutilis, nisi fors nimium fusa alvus vires convelleret, & sputa supprimeret: moderatior summopere profuit; hac enim materies in ventriculo, & intestinis restitans, quæ nec vomitu ad initium rejecta, nec resorpta ex integro ad vias secundas transiit, multo potu diluente assumpto mobilis facta, alvum petiit, fortunato utique naturæ conamine.

Non est hæc illa pleuriticis superveniens, & ab Hippocrate damnata diarrhœa, quæ a pure in pulmonibus jam nato, & ad intestina labente provenit, mortis prænuntia, aut quæ, dum inflammatio, latius serpens, vicinas pulmonibus partes corripit, vellicatque, liquidiores sanguinis partes alvo eliminat, restitante interim cruore, & per vasa difficilius moto. Hæc ægris perniciosa a viis secundis oritur, sese in primas exonerantibus: illa salutaris reliquias biliosas everrit.

Alterum est, quod cum alvo hac laxiori plerumque observatur, sputum videlicet crassum, tenax, glutinosum, cujus excretio æque utilis, ac necessaria est. Hinc alvum sæpe reprimere oportebat, ubi uno alterove die copiosior fuerat, ne expectoratio supprimatur, pulmones a resorpta materie liberans.

Dedi tunc optimo cum effectu singulis horis pulverem compositum ex grano dimidio kermetis mineralis, & quarta parte grani laudani puri triti cum pauxillo sachari, vel etiam omni bihorio pulverem

ex

ex eadem laudani quantitate, & grano uno kermetis mineralis præparatum.

Hoc quoque tempore veſicantia egregios effectus præſtitere; vis enim cantharidum movens, glutinoſa incidens, attenuans, ſolvens, ſputa pulchre promovebat, quin alvum ſollicitarit. Nam cætera expectorantia, alvo per ſe jam nimium lubrica, antequam in ſanguinem recepta deſtinato fini ſatisfaciant, vim potius catharticam exerunt; verum cantharidum particulæ maſſam humorum, inſalutatis primis viis, ſubeunt, & ſputa promovent.

Hoc ſcopo ſi veſicantia adponerentur, locum veſicante tentatum nunquam permiſi epidermide ſpoliari, ſed ea relicta, & adpoſito ſiccante remedio deligatio fiebat, dein altera, quin & tertia vice, ac ſæpius, ubicunque commodum videbatur, aliud veſicans adplicari curavi.

Vim illam cantharidum, qua in totum corpus, atque etiam in pulmones agunt, unice ſpectans, diuturna loci ſuppuratione aut peculiari attentione ad locum, quo adplicentur, non egebam.

Quod uſum expectorantium concernit, non eſt eadem apud omnes lex. Nos equidem damnabamus praxin illam, quæ, ſive in vera eſſentiali ac inflammatoria pulmonum inflammatione, ſive in hac ſpuria bilioſa, aut inflammatorio-bilioſa, mox in principio morbi medicamenta moventia ex ſtibio non abluto, ex kermete minerali, aliaque hujus generis exhibet: Quamdiu enim, e. g., in vera pleuritide phlogoſis manet, tamdiu ſola viget ſolvendi, emolliendi, & maſſam ſanguineam minuendi indicatio: verum ubi primum morbi inflammatorii ſtadium præteriit, diſcuſſaque phlogoſi materies mobilis effecta, ob lentorem, aut vim vitæ nimis dejectam, Sputando educi nequit, pulmonesque ſuo pondere gravat, convenit, medicamento movente, attenuante, ſtimulante vi-

viribus vitæ debilitatis ſuppetias ferre, ut omnes ſecretiones, & excretiones, quæ ob morbi vehementiam, diuturnitatem, prægreſſasque copioſas evacuationes languent, admoto expectorantium ſtimulo reſuſcitentur.

Coctionem, criſinque die quodam decretorio peragendam, & quæcunque huc pertinent, ſi reſtricta magis ſignificatione acceptentur, ut non quævis morbi ſolutio, quocunque tempore modove facta, criſis dicatur, ad morbos bilioſos attinere non putabamus.

Controverſiam de dierum criticorum veritate inde natam exiſtimo, quod alii in omnibus febribus acutis dies criticos quæſiverint, atque etiam in omnibus obſervaſſe putarint, etſi eosdem ſolum in aliquibus vere obſervarent: alii vero, cum in plurimis non obſervarent, dies criticos ad ſuperſtitioſa antiquitatis figmenta, concluſione latius, ac par erat, deducta, retulerint.

Morbi febriles, quorum materia, fomesque intra humorum circulantium limites poſitus eſt, & circulationis legi ſubjacet, *magna ex parte* coctionem, criſinque die critico peragendam admittunt, cum motus cordis & arteriarum materiam hanc alienam intra vaſa ſanguifera contentam ſubigat, attenuet, & excretioni, quæ coctæ materiæ magis convenit, aptam reddat.

Attamen non omnis omnino aliena materies intra humorum circulum recepta, ut ut & ſubigi, attenuari, expellique, id eſt, *coqui*, & *critice evacuari* debeat, modum diesque ab Hippocrate deſcriptos obſervare videtur.

Verior, & obſervationibus recentiorum ſtabilita dierum criticorum doctrina erit, ſi ea unice materiæ phlogiſticæ in ipſo circulante ſanguine natæ, nec aliunde receptæ adaptetur, ut ideo ſoli morbi inflam-

flammatorii certo dierum numero, certove modo judicentur.

In morbis gastricis materies motui cordis, & arteriarum exposita non est, sed iners in ventriculo ac intestinis hæret, & vim vitæ subigentem, attenuantem, expellentemque non experitur: hinc in sensu saltem strictiori coctio, critica perturbatio, & crisis in morbis hisce locum non habet.

Medicus ipsemet dato solvente, attenuante medicamento, quodve morbi materiem mobilem efficit, naturæ coquentis vices, subit, ac, dum fomes mali ad excretionem aptus evasit, exhibito aut emetico, aut emetico-cathartico *perturbationem criticam*, *crisinque artificialem* facit.

Quemadmodum igitur coctionis, criseosque negotium in morbis inflammatoriis a sola propemodum medicatrice natura provenit, ita in febribus gastricis id solius propemodum medici opus est. Is in febribus inflammatoriis naturæ solummodo hinc inde succurrit, sæpissime otiosus tantummodo moliminum ejus spectator est. In gastricis, a crudo humorum apparatu oriundis, parum natura facit, medicus plurimum.

Restant aliqua, quæ medentem subinde diu multumque suspensum tenent, in partesque trahunt varias, *biliosane* pleuritis sit, an *inflammatoria*, vel vero, an ex utraque *composita*, sollicite secum disputantem; non enim ea semper horum morborum ratio est, ut non multa inter se communia habeant, nec alterius persæpe speciem præ se ferat.

At gravem ex commisso in diagnosi errore noxam sequi necessum est. Ut ergo secura pleuritidis veræ a spuria diagnosis instituatur, sequentia erunt perpendenda.

1mo. quænam eo tempore epidemia regnet: equidem difficile id persæpe accidit, nisi cui quam plurimi

rimi ægri curandi obveniunt. Hinc epidemias, earum augmentum, ſtatum, decrementum copioſior plebis ægrotantis concurſus ad noſocomia quam optime docet.

Toto hoc verno tempore ſordes primarum viarum, febresque inde multiplices oriundæ prædominium obtinebant, etſi hæc ipſa anni pars inflammationibus alias infamis, bilioſis non raro phlogoſin adſperſerit. Hinc regnante hac epidemia edocti ſtatum primarum viarum attentius obſervabamus, quas fere ſemper, quiscunque alius ſimul morbus fuerit, epidemico hoc vitio laborantes deprehendimus.

Hac occaſione non poſſum non deprædicare illorum induſtriam, qui non ſolum quovis fere menſe in adverſaria referre conſuevere, qua ſanitate uſi homines eo tempore fuerint, quinam dominium habuerint morbi, quinam orti de novo, quinam vero mitiores facti, quinam ceſſarint penitus, ſed & ſimul athmoſpheræ, in qua vivimus, ſtatum adnotant. Quod ſi plures, paulo attentius, ſingulas haſce res conſcriberent, atque quasdam quaſi ephemerides componerent, brevi in immenſum excreſceret obſervationum numerus, ex qua tam vaſta collectione quidam quaſi canones, de diverſo athmospheræ habitu ad hominum diverſam valetudinem, deduci poſſent.

2do. ut in diagnoſi pleuritidis vel peripneumoniæ bilioſæ non erres, ſymptomata ſupra recenſita in morbis hiſce thoracis probe oportet memoriæ infixa habere.

3tio. multa docet præcedens valetudinis ſtatus. Pleuritis enim vera inflammatoria plerumque validiſſimos, & inopinantes aggreditur. Pleuritis vero ſpuria bilioſa lente progreditur, & a dejecto appetitu, ſignisque primas vias affectas denotantibus longo antea tempore ſeſe monſtrat.

4to. frequentior in iis hic morbus deprehenditur, qui

qui victu crudo, uti plebs infima solet, utuntur, quive ventriculo alias debili & imbecilli sunt, aut a natura temperamentum biliosum nanciscebantur.

5to. ad diagnosin securius instituendam facit quoque hæc observatio, quod dolor in pleuritide, & peripneumonia hac spuria, inter tussiendum, respirandumque raro augeatur, cum e contrario, qui vera pulmonum inflammatione laborant, non tussiant, neque respirent absque insigni pectoris incommodo. Præterea tussis raro cruenta est in biliosa pleuritide, nisi illa validior sit, ut ipso tussiendi conatu aliquid sanguinis exprimatur.

6to. in spuria pleuritide scrobiculum, hypochondria, abdomen, & lumbi maxime afficiuntur, non autem æque in vera.

7mo. alvus diarrhœica biliosa longo ante morbum tempore non raro observatur; secus in vera pleuride, nisi per accidens id fiat.

8vo. urina non ruffa, sed flava, vitellinum colorem referens, biliosa, sæpe cum sedimento aut mucoso, aut lateritio, vel ante morbum, vel & in ipso pleuritidis biliosæ exordio observatur. In vera autem pulmonum inflammatione urina ruffa est, & absque sedimento.

9no. Febris pleuritidi veræ juncta *continua* est, cum levi ut plurimum ad vesperam intensione absque intermixtis horripilationibus; at vero febris, pleuritidis biliosæ comes, ex familia *continuarum remittentium* esse solet, ubi aut stato tempore, aut & per incerta intervalla, exacerbationes redeunt, sive id quotidie, sive omni tertio, quartove, sive etiam eodem die sæpius contingat.

10mo. Pulsus in vera pleuritide fortis, durusque est, & ut Petrus Forestus ait, *tactum serrat*; at in exquisita, non complicata, biliosa, mollis est, & varia in variis celeritate.

Per-

Perpensis hisce, consideranda quædam symptomata sunt, quæ utrique pleuritidi tum veræ, cum & spuriæ, biliosæque ex æquo conveniunt, ob eam rationem penitius pernoscenda, quod letali cum eventu medentem sæpe numero in errorem inducant. Ea fere sequentia sunt:

1mo. Oris amaror. Oris amarorem in biliosis fere semper observamus, non tamen ita, ut abesse non possit, magna licet colluvie cruda biliosa primas vias gravante. Verum subinde in iis, qui bilioso vitio non laborant, atque in *vera pulmonum inflammatione* hic oris amaror deprehenditur. Hinc serio monendum est, ne quis nimium præcipitata conclusione, ex solo ferme amarore oris, prædominantem biliosam colluviem adesse statuat, & funestam ægro medicinam faciat.

2dum. Symptoma sæpe anceps, & utrique morbo commune est vomituritio, vomitusque. Etenim non infrequenter accidit, ut pulmo vera inflammatione tentatus proximum diaphragma, ventriculum, & œsophagum in consensum trahat, ac vomendi desiderium, & ipsum adeo vomitum moveat. Hinc quemadmodum a causa idiopathica, in ipso ventriculo existente, vomituritio & vomitus fieri queunt, ita & ventriculus sympathice nonnunquam a pulmonibus inflammatis afficitur.

3tio. ipsa bilis, hoc vomitu sponte excitato rejecta, needum sufficit, ut de pleuritide biliosa concludam, si cætera reclament; in omni enim propemodum vomitu, præcipue paulo vehementiori, bilis in intestina & ventriculum exprimitur, vomituque rejicitur, idque etiam in homine cæteroquin sanissimo accidit.

4tum symptoma, fallax sæpe, est rubor faciei, genarumque, qui tam in vera pleuritide, quam in spuria, biliosaque observatur. Eum observari in in-

inflammatione pulmonum vera, facile captu est, nec ulteriori explicatione indiget. Verum certa est observatio Ballonii, sæpius apud ægros nostros confirmata, eos videlicet, quorum ventriculum, & intestina crudus apparatus obsidet, subinde pallere quidem, virescereque, persæpe tamen summopere rubore suffusos esse, ita, ut & album oculorum rubeat. Est quoque Hippocratis ipsius observatio, eos, qui facie rubent, aut sanguineos, plethoricosque esse, aut, quod huc pertinet, abdomen habere stercoribus, ut ait, vetustis obsessum. Sed neque genarum pallor, & virescens faciei color uni solummodo biliosæ pleuritidi convenit.

Etenim permulti sunt, quorum pulmones vera, diraque inflammatio tenet, etsi vultu sint pallidissimo, oculis semiictericiis, corporisque totius eo colore, quem græci non exprimendo alias vocabulo χλωρον appellavere, ac si diceres, ex pallido virescente. Serum enim phlogisticum, quod crustam in patella flavescentem exhibet, ægros hosce hoc flavo-viridi colore pingit. Hinc cavendum, ne in diagnosi nos color faciei seducat.

ſtum symptoma, in utraque pleuritide, tam vera, quam spuria, observari non raro solitum, sputum cruentum est; etsi id frequentius pleuritidem, & peripneumoniam veram comitetur. Verum si in spuria pleuritide tussis assidua, validaque thoracem quatiat, si præterea vasa pulmonum ex prædispositione quadam sint paulo debiliora, laxioraque, ipso validiori tussiendi conatu sanguinis quid ex ruptis vasculis excutitur, ea prorsus ratione, qua in tussi pulmonum stomachica vehemens motus, sanguinem per os & nares subinde copiose exprimit.

Vidimus hucusque, quibus notis in casu dubio medicus uti debeat, ut morbum pectoris spurium, biliosumque ab inflammatorio, *pleuritidem biliosam a*

vera & phlogistica securius distinguat: dictum præterea est, quantum intersit, ut omnis in hac diagnosi error vitetur.

Verum nonnunquam adeo abstrusa mali causa, atque adeo complicata Symptomata sunt, ut tot argumenta pro *spuria* pleuritide, quot pro *vera* pugnent. Hoc rerum statu dum medicus, quam partem, quodve consilium arripere debeat, dubius fluctuat, gravis quæstio nascitur, quid eundem moliri, aut potius non moliri, oporteat.

In his angustiis medici officio, quod parens medicinæ binis vocabulis: ωφελεειν, η μη βλαπτειν (prodesse, aut si id nequeat, non nocere) totum circumscripsit, is probe defungetur, qui alteram solum ejus partem, μη βλαπτειν, expleverit. Pauca certe utrique morbo ex æquo conveniunt, eaque sunt:

1mo. potus copiosi cum melle, aceto, & pauco sale medio.

2do. frequens clysterum usus, ut intestina a præsente fors cacochylia liberentur.

3tio. mora ipsa morbum deteget, evolvetque.

4to. exigua venæ sectio ad Uncias IV — V — VI: utrique non raro convenit, nam & biliosis subinde sanguinis missio eatenus prodest, quatenus spatium majus in systemate venoso, & arterioso efficitur, præcipue ubi febris biliosa valida est, ita ut mali quid ab ipso hoc motu auctiore timeas. Conditio sanguinis detracti, levamen aut nullum, aut momentaneum, morbo posthac aut mitius, aut gravius afficiente, aliquid fortasse suggeret, unde novam possis indicationem venari.

Juvat potius hac indirecta quidem, & incompleta, quam nulla, aut ancipiti methodo uti.

Hæc, quæ de pleuritide & peripneumonia spuria biliosa dicta sunt, iis apprime respondent, quæ magni in arte viri, annosa praxi edocti, posteros docuere:

re. Ballonius *potiorem* pleuritidum partem non venæ sectione, sed iis curandam asserit, quæ gastricum systema purgant. Ita enim ait: *major est pars pleuritidum & dolorum lateris tum a congestione cujusdam excrementi in pulmonem, & thoracem, tum ob recursum tenuioris humoris per orgasmum a ventre inferiore, quam a capite & partibus superioribus, quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare & solvere ventrem, & sæpe hoc plus confert, ac phlebotomia; imo tunc sectioni venæ locus non est, nisi forte semel id fit, præsertim si dolores lateris fiant hyeme a crudo & frigido humore, in quibus nequaquam sectio venæ convenit.* Et paulo post: *cum dolores vagabunde tenent nothas costas, & continuatione membranarum attingunt aliquando mammas, & partes sterni anteriores, caute videre oportet, an propter ventris inferioris cacochyliam, a qua propter vapores elevatos dolores surgunt, sensio adsit doloris, an causa ipsa a partibus superioribus pendeat, an vero in thorace ipso sit: vulgo secatur vena, undelibet sit dolor, idque male. Quis enim nescit, si dolor iste agnoscat causam in ventre inferiore, non modo non prodesse phlebotomiam, sed etiam sæpe nocere, quod attractio fiat a partibus inferis, & si nondum adsit pleuritis, ea per venæ sectionem acceleretur?*

Pulchre quoque notat hanc, de qua agimus, pleuritidis & peripneumoniæ speciem inferius, dum ait: *plerique queruntur de dolore pectoris, unaque ventriculi, & sese animam ducere non posse ajunt. Statim medicorum quorundam vulgarium opinione ad phlebotomiam concurritur, at nil, aut parum profici, declarat rerum exitus. Etenim si vel cholera, vel diarrhæa succedat, vel purgante sollicitetur alvus, dolores cito levantur. Sic cacochylia, hypochondriorum obstructio dolores facit, qui maxime adparent, & proferuntur in pectore ob consensum diaphragmatis, & quia in thorace communis est membrana & lateribus & diaphragmati*

 par-

parte convexa. Choleram Ballonio laudatam, tanquam veram pleuritidis biliosæ crisin, antimoniali emetico ars naturæ imitatrix movet.

MAJUS.

Mensis hic frigidus, siccus, multoque perflatus vento, febrium intermittentium præ reliquis ferax fuit: fuere & rheumatismi permulti, anginæ, pleuritides copiosæ.

Febres hujus mensis ut plurimum tertianæ fuere, solventibus & vomitu curatæ, ita, ut rarius cortice peruviano opus fuerit, nisi ubi repetitis evacuationibus febris nihilominus perseveraret. Continuæ remittentes morem tertianæ servantes non paucæ visebantur, quæ sumpto solvente medicamento, & dein emetico, primo intermiserunt, tandem vero penitus cessarunt. Plures habuimus continuas remittentes, quarum exacerbatio nulla certa periodo rediit, omni die, omni 3tio die, atque etiam eodem die sæpius.

Quidam per tres, pluresque septimanas de continuo fere, & nunquam intermisso totius corporis horrore, frigoreve querebantur, hos solvens quoque medicamentum, subjuncto emetico juvit. Inter continuas remittentes fuerunt quædam, quæ, licet copiosæ sordes biliosæ vomitu rejicerentur, idque etiam iterato, nihilominus nil remiserunt. Id iis potissimum accidit, qui præviam debilitatem, aut imbecillem ventriculum ad hunc morbum afferebant, aut a multis jam septimanis continuato horrore, anorexia, aliisque, a ventriculo gravato oriri solitis, symptomatibus conflictabantur, aut qui morbum, visceribus jam diutius insidentem, stulta, quæ inter plebem viget, opinione seducti, vino, & continuato quin & aucto corporis exercitio, superare contendebant, vel sanguinis missione intempestiva vires potius, quam morbum, fregere. His supervenit linguæ siccitas,

ari-

ariditasque, atque eæ affectiones, quæ malignitatem imminere demonstrabant: nihilominus cortex cum camphora eos denuo in vado collocavit.

Obſervatæ quoque ſunt febres larvatæ, quarum binas ex adverſariis meis huc transferam: Chirurgus 22. annorum, coryzam cum narium ſiccitate, obſtructione, ac dolore ad radicem naſi, a quatriduo paſſus, ad nos venit, bono habitu plenoque præditus. Pridie horruiſſe, dein caluiſſe præter ordinem, ſectam ſibi venam fuiſſe, narrabat. Mane, quo ad nos venit, commode habuit, pulſus erat celer, ſitis pauca, caput grave, odor, ſaporque deperditus, lingua alba. Rubor ingens faciei totius. Datum eſt decoctum hordei cum oxymelle, juſſusque eſt decocto emolliente tepido naribus attracto membranam ſchneiderianam fomentare Primo die a meridie apud nos peculiarem capitis gravitatem usque ad mediam fere noctem experiebatur, largo ſudore terminatam. Die ſequente cum & pulſus, & habitus corporis ſanguinis detractionem exigere viderentur, facta eſt venæ ſectio; at a meridie circa horam primam frigus, inde dolor ingens, ac fere intolerabilis ad ſinum frontalem ſiniſtrum, qui ſudore circa horam noctis undecimam finiebatur. Nares ſiccæ, nullumque aliud in corpore moleſtum ſymptoma. Die tertio ſtato tempore prægreſſo frigore dolor ſævus in ſinu frontali dextro rediit, ſtata itidem hora ſponte deſinens. Verum hoc die lingua modiciſſime bilioſa fuit, os ſubinde leviter amareſcens, ructus rari, ſed nonnunquam amari. Finito paroxysmo datum emeticum eſt, unde multa, flava, viridiaque vomuit. Paroxysmus poſthac nullus rediit. Longo poſtea tempore hominem ſanum atque ab omni febre immunem vidi.

Juvencula 24. annorum per tres ſeptimanas appetitum dejectum, frigora cum caloribus alternan-

tia quæsta, suo consilio venam tundi curavit: at inde pejus habuit. Accessit & dolor capitis, qui a meridie in seram usque noctem multum exacerbabatur cum horrore, æstuque horis pomeridianis graviter affligente. Vomituritiones, oris amaror, ructus amari. Sumpto emetico vomuit plurima biliosa, alvusque mota aliquoties est. Die sequenti a meridie rediit dolor capitis ad tempora, item ad verticem capitis cum frigore, sudore frigido per totum corpus, mitior tamen multo, quam præcedentibus diebus. Cum ea sumeret, quæ alvum redderent modice fluentem, cephalalgia, quæ prioribus diebus ægram crudeliter affligebat, postea minus diu, ac mitius urgebat, tandem cortice peruviano compressa est.

Utraque historia, primariam sedem febrium larvatarum in gastrico systemate locatam esse, demonstrat. Quamvis hæc juvencula solo emetico curata non fuerit, paroxysmum tamen concitata emesi mitiorem experta est. Quin ipse cortex, juxta mentem cl. Casimiri Medicus, non nisi ea ratione febribus medetur, quod vi sua roborante, nimiamque ventriculi & intestinorum irritabilitatem emendante agat.

Id inde etiam consequitur, in febribus larvatis non semper in solo cortice quærendum auxilium esse; quemadmodum enim pleræque febres intermittentes tuto, & sat cito alia methodo, quam quæ corticem peruvianum exhibet, percurantur, sic & larvatæ pleræque hoc antifebrili specifico non indigent, sed aliis medendi modis sat belle auscultant. Nihilominus ubi febris, sub gravis periculosique symptomatis larva delitescens, ipsi adeo vitæ insidias struit, hostem a mœnibus propulsare, repudiatove omni alio incerto auxilio ad corticem peruvianum confugere oportet.

Va-

Varios rheumatismos obſervabamus hoc menſe: dolebant atrociter articuli majores, carnesque inter eosdem mediæ.

Non opinantes plerumque hic morbus corripuit, quin ulla, ut in podagricis ſolet, apepſia præcederet, aut ſtata periodo, legeve certa exacerbationes redirent.

Vidimus rheumatismos, quibus nulla comes febris ibat, paucos licet. Plerisque febris jungebatur.

Dolor vertebras lumborum perſæpe occupavit, effecitque *lumbaginem rheumaticam*. Pluribus acetabulum doluit dolore per femoris externam faciem atque crus ad malleolos usque deſcendente. *Iſchias erat rheumatica.*

Eadem materies rheumatica palpebras, partesque oculo proximas, ipſumque oculum obſidens *ophthalmiam ſeroſam* aliquoties fecit.

Ex eadem origine fuere *coryzæ*, *hemicraniæ rheumaticæ*, *otalgiæ*, *odontalgiæ*, *genarum tumores*, *anginæ*, *bronchi*, ſive *raucedines*, & defluxiones ad pectus, quas κατ' ἐξοχὴν, catarrhos appellant.

Sanavimus dolorem ventriculi rheumaticum, ſive *gaſtritidem rheumaticam*, itemque in alio ægro *rheumaticam enteritidem*.

Huc quoque pleuritides rheumaticæ ſpectant, quæ hoc tempore frequentiſſime viſebantur, reliquis anni temporibus σποραδες fuerunt.

In rheumatismo febrili cruſtam ſumme phlogiſticam in ſanguine detracto ſemper vidimus, eamque tam craſſam, ut vix aliquid cruoris, aut rubræ partis appareret. In quocunque alio morbo inflammatorio, ut ut graviſſimo, minor, tenuiorque cruſta phlogiſtica apparebat.

Plures deprehendimus differentias inter eam inflammationem, quæ rheumatismum febrilem, atque eam, quæ morbos alios inflammatorios committit, ut alia idcirco nobis viſa ſit *inflammatio rheuma-*

matica, atque itidem alia, quam *genuinam*, *veramque* appellare phlogosin possumus.

Discrimen utriusque inflammationis *genuinæ* videlicet, & *spuriæ* multiplici observatione, atque, ut ajunt, a *posteriori* demonstrabatur, & novis identidem observationibus quotidie demonstratur; nam

1mo. *Rheumatica inflammatio* minus longe periculosa, ut plurimum, est, &, nisi nobilissima viscera occupet, raro necat: gravior letaliorque inflammatio *genuina* est.

2do. Inflammatio rheumatica plerumque benigna resolutione terminatur, etsi multum fortasse temporis a morbi exordio lapsum sit, neque leges coctionis, criseosque observat. Id in rheumatica pleuritide, materie non solos musculos intercostales, pleuramque, sed & ipsos pulmones occupante, constanter observavimus.

3tio. Etsi encephalo, utpote visceri, cujus integritas ad vitam summopere necessaria est, rheumatica inflammatio, quam maxime inimica sit, atque illuc delata plerumque cito occidat, alias tamen non ignobiles partes longe minori cum periculo obsidet, quibus *genuina inflammatio* non nisi maximo cum vitæ discrimine inhæret. Sic genuina enteritis merito inter acutissimos morbos recensetur, quæ intra paucas non raro horas enecat. Nos interim rheumaticam ventriculi inflammationem, item aliam intestinorum vidimus, longo utramque durantem tempore, nec gravibus adeo symptomatibus stipatam, ac tandem benigne resolutam, etsi sanguinem emissum crusta adeo crassa obtegeret, ut vix aliquid rubræ partis conspiceretur.

4to. *Genuina inflammatio* intra paucos plerumque dies concluditur, quocunque demum exitu finiatur. Raræ sunt *veræ illæ simulque chronicæ* inflammationes, de quibus inferius erit dicendi locus. Verum *rheuma-*

ma-

matica ad multas ſæpe ſeptimanas producitur, & oppido raro ſibi relicta intra exiguum tempus terminatur.

5to. *Rheumatica*, etſi ſubinde partem quandam peculiariter infeſtet, latius tamen ut plurimum diffunditur.

Febrilis rheumatiſmi diuturnitas, doloriſque vehementia, & motuum omnium impotentia ægros multum excruciarunt. Curato etiam morbo ſubinde ſtupor artuum, minorque ad motum aptitudo remanebant. Unus, alterve, licet apyretos dudum eſſet, atque artus moveret, quemdam tamen ad omnia rebellem doloris ſenſum experiebatur.

Varia eſt variorum in morbo ſumme dolorifico, tædioſoque medendi methodus, quarum pleraſque in uſum aliquamdiu traximus, donec, quæ optima videretur, ſemper poſthac, cæteris repudiatis, retineretur.

Methodum antiphlogiſticam Sydenhami, qui eandem fere ac in vera pulmonum inflammatione, ſanguinis quantitatem detraxit, aliaque addidit vi refrigerante donata, etiam nos aliquoties ſequebamur. Verum vim medicationis hujus mali diuturnitas non raro eluſit, vireſque ægrorum citius, ac morbum fregimus. Ægri per multas ſeptimanas immobiles decubuerunt.

Methodi hujus inefficaciam ipſemet Sydenhamus aliquoties expertus a repetitis ſanguinis detractionibus abſtinuit, aliamque inire viam ſtatuit, ut & ſanguini parceretur, atque, quod magis intendebat, ut certiorem, brevioremque huic morbo medendi rationem inveniret. Hinc copioſum lactis ſerum exhibuit, ut eo ſolo, & ſimilagineo pane æger per multos dies victitaret.

Hac ratione dolentiſſimi rheumatiſmi cum exigua ſanguinis jactura, & temporis non mediocri compen-

dio, tam ab ipſomet Sydenhamo, quam ab aliis quoque multoties percurabantur.

Gaſtritidem rheumaticam, itemque *rheumaticam enteritidem*, præmiſſa venæ ſectione & ſanguine ſumme phlogiſtico educto, ſolo lactis ſero, & tenui diæta ſat cito curavimus.

Eos ſubinde imitabamur, qui variis diaphoreticis multo liquido dilutis corpus replent, & regimine calidiori inſtituto morbi materiem per vaſculorum exitus, in ſuperficie corporis poſitos, eliminare annituntur. Verum morbi pertinaciam ſæpenumero non vicimus.

Varia adhuc alia ratione rebelli malo mederi ſategimus, verum morbus ſe ipſum potius tandem confeciſſe, quam remediis devictus videbatur.

Ubi topica materiæ rheumaticæ depoſitio erat, eaque parti cuidam firmius inhæſerat, optimo cum ſucceſſu veſicans quam proxime ad locum dolentem adplicabatur. Sic in *ophtalmia ſeroſa*, quam ad rheumatiſmos locales, ſive topicos, pertinere ſuperius dixi, veſicans ad tempora poſitum votis reſpondit. Hemicraniam, ortam ex retropreſſa ophthalmiæ ſeroſæ materia, veſicante penes locum dolentem adplicato curavimus, quem unguento digeſtivo, addito pauxillo ſaponis diu fluentem, eroſumque ſervavimus.

Odontalgiam ſeroſam, ſive rheumaticam, ſanabat ſatis cito veſicans ad angulum maxillæ poſitum; hoc enim loco nervus maxillam ſubintrans, qui ſuos ramulos ad radices dentium dimittit, ſero rheumatico vellicatus, laceſſitusque, cantharidibus adplicatis, liberabatur.

Anginas, utut graves, ortas a rheumate aut ſinapismus, aut veſicans, toti collo anteriori adplicatum, inſigniter mitigavit, & abolitam deglutiendi facultatem intra horas non multas reſtituit.

Dig-

Dignus notatu morbus erat *pleuritis rheumatica*, sive symptomata, sive methodum medendi spectes. Signa diagnostica collegimus sequentia.

1mo. plerumque præcedebant artuum, sive superiorum, sive inferiorum dolores lacerantes, rheumatici.

2do. hi ipsi dolores artuum pleuritidem sæpenumero comitabantur.

3tio. pleuritis hæc incepit subinde absque horrore, aut cum frigore non diu durante, & levi, ubi vera pleuritis valido ut plurimum aliquot horarum rigore tragœdiam ordiebatur.

4to. statim dolor lateris cum levi illo horrore se monstrabat; cum e contrario dolor punctorius in genuina pleuritide primum post aliquot horas a valido illo rigore supervenerit.

5to. dolor in pleuritide rheumatica ad præcordia, ad abdomen, ad totum sæpe thoracem, ad locum interscapularem se extendebat, in genuina vero pleuritide dolor intra arctius spatium concludebatur.

6to. dolor pleuritidis rheumaticæ sæpe ab uno loco in alium migrabat: stabilior is erat in genuina pleuritide.

7mo. attactum locorum dolentium persæpe non ferebant in rheumatica pleuritide; contrarium in genuina.

8vo. plerumque in rheumatica sano lateri facilius; in genuina vero eidem difficilius incumbebant.

9no. sensus oppressionis, difficilisque spirationis, aut nullus, aut perquam exiguus in rheumatica; luculentior in vera pleuritide.

10mo. lingua, fauces in rheumatica albæ mucosæque ut plurimum erant; siccæ in genuina.

11mo. cutis magis arida, siccitas narium, oculorum squallor, urinæ ruffæ, perpaucæ, alvus exigua in genuina; nihil horum vero symptomatum, aut saltem longe minus occurrit in rheumatica pleuritide.

12mo.

12mo. pleuritides genuinæ ſæpe in initio *ſiccæ* & absque ſputo fuerunt: perraro ſputabant mucoſa, crocea, ſanguinea, pleuritides vero rheumaticæ rariſſime *ſiccæ* erant, ſed tuſſis tenuit, ſputaque mucoſa, glutinoſa ſanguine ſtriata, idque mox in morbi principio. Sanguis in utraque pleuritidis ſpecie ſumme phlogiſticus, hoc ſolo diſcrimine, quod in pleuritide *rheumatica* cruſta fuerit craſſior ut plurimum, majorque, ita, ut parum, aut nihil ferme nonnunquam craſſamenti adparuerit. In *genuina* pleuritide cruſta plerumque contrahebatur fimbriis circumcirca aſſurgentibus.

13tio. pleuritis vera acutior erat, majorique cum periculo decurrebat, criſi diebus criticis peragendæ, & perturbationi criticæ ſubjecta; etſi vero pleuritis rheumatica ſputis & urina ſolvatur, nullam tamen certam legem natura obſervabat, juxta quam hæc morbi ſolutio contingeret. Non raro exortis ſudoribus ſolvebatur.

Sedes inflammationis rheumaticæ in hac pleuritidis ſpecie in pleura, muſculis intercoſtalibus, ipſis quoque pulmonibus fuit; hos enim ab inflammatione rheumatica affectos eſſe demonſtrabant ſputa ſanguinea.

Sectum nuper cadaver eſt hominis pleuritide rheumatica laborantis, cui portio materiæ rheumaticæ ad cerebrum, ejusque meninges delata phrenitidem, & mortem citam attulit. Si ex unica hac cadaveris ſectione concludi de ſtatu pulmonum inflammatione rheumatica laborantium quid poſſit, ſtatuendum erit, pulmones rheumatica inflammatione affectos, ſi in cadavere diſſecentur, aliquam duritiem cultro opponere, minorem tamen, ac ſi vera, & genuina inflammatione laboraſſent.

Pulmones vere inflammati hepatis ſubſtantiam duritie in diſſecando æmulantur, coloremque læte roſeum

ſcum exhibent. Præterea particula inde abſciſſa & aquæ injecta fundum petit. Verum pulmo rheumaticorum in aqua aut omnino non ſubſidet, aut difficilius, tardiusque. Colore naturali eſt, ita tamen, ut roſeis hinc inde filamentis intertextus adpareat. Cura conſiſtebat.

1mo. in venæ ſectione una vel pluribus, prout circumſtantiæ exigebant.

2do. in potu emolliente, nitroſo, tepido.

3tio. in adplicatione matura veſicantium ad locum dolentem, vel etiam quemcunque alium: ſubinde ſola antiphlogiſtica methodus ſuffecit, quin veſicantium neceſſitas fuerit. Verum ubi doloris acerbitas (ea enim perſæpe multo gravior eſt, quam in genuina pleuritide) venæ ſectionibus non mitigabatur, veſicans latum ad locum dolentem, vel inter ſcapulas &c. applicatum, brevi dolorem omnem abſterſit. Vix tres horæ quadrantes ab admoto emplaſtro veſicante labebantur, cum jam doloris expertem ſe æger diceret. Hinc adparet, ab reſorpto veſicantium acri ſtimulo potius quam a diuturna loci affecti eroſione levamen hoc fuiſſe repetendum. Num ſinapismi eadem vi gaudeant, necdum experimento conſtat.

In rheumatica pleuritide, fracto morbi impetu, ſputis vero necdum ſatis attenuatis, kermes egregios effectus produxit.

In exhibendo kermes minerali, itemque in propinandis quibuscunque expectorantibus ex claſſe mineralium, non præmature agendum cenſuimus. Rebus enim jam in vado propemodum poſitis, medicamentum expectorans maturius, ac par eſt, exhibitum, novos febriles motus, venæ ſectione componendos, aliquoties excitabat.

Hæc morbi curatio fuit, quoties is ſimplex, nullique alteri jungebatur. Verum evenit non raro,

ut

ut biliosa simul colluvies adfuerit & *pleuritidem bilioso-rheumaticam* produxerit. Hoc in casu expendendum erat, quodnam in corpore vitium, *rheumaticum*, an vero *biliosum* magis urgeat: unde modo huic, modo illi occurrebatur, & methodus pariter composita adhibebatur.

Pleuritidem rheumaticam cum *genuina pleuritide* complicari, atque in hanc abire aliquoties vidimus.

Litem inter Auctores medicos de usu vesicantium in pleuritide agitatam componi modo posse existimo, si ea *veræ pleuritidi*, *eique adhuc crudæ* noxia dicantur; alteri vero, *rheumaticæ*, proficua. Atque id adcurata praxis constanter probat.

Est fortasse, qui reponat, nunquam fuisse in controversiam adductum, utrum vesicans pleuritidi rheumaticæ medeatur, id enim ab omni ævo in confesso fuisse; verum litem in eo verti, an in *vera*, *inflammatoria*, & *essentiali* prosit, aut noceat? sed respondeo: eam, quam appello *rheumaticam*, apte quidem in scholis ab *inflammatoria* diversam statui, docerique; penes lectos autem ægrorum sæpenumero utramque, non sine gravi ægrotantium noxa, confundi, cum & in *rheumatica* persæpe febris valida, dolor lateris atrox, cæteraque symptomata tam accurate veram ac inflammatoriam æmulentur, ut error confusionis facillimus sit, & quotidianus. Sed an adeo difficilis cognitu utriusque pleuritidis ab se invicem distinctio est, ut exercitatis etiam in arte viris imposuerit toties, imponatque quotidie? non dignoverint practici inflammationem ab rheumate? id equidem ita esse, ex symptomatibus utriusque morbi vix dissimilibus, atque ex Sydenhamo, uti mox ostendam, certo liquet. Etenim capite V. ad propositum nostrum apprime faciente, quam facile utraque pleuritis pro una eademque habeatur, quid ex hoc errore detrimenti, quæ medendi indicata methodus sit, luculenter

ter docet, ubi constitutionem adulti autumni, hyemisque subingredientis sequenti ratione describit: „ cum tempestas placida ac tepens, imo vero æstatis simillima, præter solitum ad postremos usque „ octobris dies perseveraret anno 1675, cam vero „ mox exciperet alia multum diversa, frigida scili- „ cet atque humida subito ingruens, tusses ubique „ numerosiores grassabantur, quam alio quovis, „ quod memini, tempore, nemini fere parcentes. „ Quemadmodum tussis constitutioni opitulabatur in „ febre producenda, ita etiam febris, occasionem „ ex tussi natam arripiens, jam pleuram ac pulmo- „ nes haud aliter invadebat, ac caput invaserat vel „ septimana illa, quæ harum tussium exortum fue- „ rat prægressa, quæ tam improvisa symptomatum „ mutatio nonnullis, qui minus diligenter adverte- „ rant animum, ansam præbuit, *febrem hanc pro pleu-* „ *ritide essentiali*, *aut essentiali peripneumonia haben-* „ *di*, licet eadem omnino illa maneret, atque fue- „ rat per integram hanc constitutionem. — *Et* „ *quantumvis lateris dolor punctorius*, *spirandi diffi-* „ *cultas*, *color detracti sanguinis*, *&* *reliqua signa* „ *pleuritidi familiaria*, *essentialem pleuresin subesse in-* „ *nuerent*, non aliam tamen medendi methodum po- „ stulavit hic morbus, quam quæ febri hujus con- „ stitutionis quadrabat, ab illa vero, quæ veræ pleu- „ ritidi conveniebat, abhorrebat admodum. "

Jam vero hanc Sydenhami pleuritidem eandem fuisse cum *rheumatica nostra*, methodum medendi æque eandem Sydenhamiana cum nostris conferenti liquido constabit. Tota enim curatio apto regimine, una, raro repetita sanguinis missione, & *epispastico* nuchæ adplicato absolvebatur. Hac ratione *symptomata universa placide solebant evanescere*, *cum*, *qui morbum ferocius*, *atque hostili manu adgrediebantur*, *ingenti remediorum molimine bellum inferen-*

rentes, vel suos ægros amitterent, vel saltem phlebotomia sæpius repetita, quam vel postulabat morbi genius, vel & tuto ferebat, eorundem vitam redimere cogerentur.

Hinc rationes, ex theoria, ab egregio plurimumque de re medica merito Trallesio, petitæ, veram utique pleuritidem concernunt; verum eas ad *rheumaticam*, utut æque periculosam, æque laboriosam, difficilemque, & sæpe non nisi ab oculatissimo a *vera & essentiali* internoscendam, adplicatas refutat certa, indubitataque experientia. Nescimus equidem adæquatas rationes, quare febre licet & hic præsente, & subinde validissima, vesicans, stimulantissimum remedium, in *pleuritide rheumatica* dolorem tollat, febrimque: at vero ratiunculas nostras, utut perpulchras, silere, fida rerum, aliter, ac ratiocinabamur, se habentium, observatio jubet.

Sed quomodo cantharidum stimulus cum crusta illa phlogistica, huic pleuritidis speciei præprimis propria, ut ejus crassities ad signa diagnostica pertineat, concordat? quomodo acerrimum hoc, & summopere movens remedium cum febre convenit? Novimus has difficultates, quas aliis enodandas relinquimus, contenti utramque speciem pleuritidis bene distinxisse, aptamque utrique medelam adhibuisse.

Pleuritides, ab eximio Pringlio observatæ, curatæque, præsentem in hoc morbo vesicantium opem indubiam reddunt. Sed has ex tribu *rheumaticarum* fuisse, ea, quæ ex ipso præclaro Auctore referam, convincunt. Etenim morbus hic anno 1743. in Belgio, tempore verno, noctibus adhuc frigidis, nebulosis, sole vero interdiu paulo magis calente, amænoque, alterna frigoris, calorisque commutatione, commoratione sub tentoriis, loco videlicet humido erectis, in milites sævIIt. Plurimi fuere pleu-

pleuritici, & peripneumonici, nec multo minor rheumatismo laborantium copia, ut hinc ex ipſo æquali propemodum, & rheumate, & affectis pulmonibus decumbentium, numero, utriusque morbi affinitatem conſpicere liceat.

Præterea *dolor pleuriticus ſæpe adeo extendebatur, ut inflammationem viſcerum abdominalium mentiretur.* Pringle §. 4. edit germanic. *Veſicantia in morbi initio ſtatim poſt primam ſanguinis miſſionem, imo & priusquam ea inſtituta fuiſſet, modo paulo poſt ſubjungeretur, adplicabantur. Dolore hac ratione ſublato, conſultum videbatur, alteram phlebotomiam celebrare, niſi fors obortus ſudor dolorem ſolverit, ubi nulla amplius remediorum neceſſitas ſupererat. Idem ibid.*

Hucusque recenſita cum mea hujus pleuritidis deſcriptione belle congruunt, morbique genium declarant, atque uſum cantharidum præſtantem tot inter ægros, obſervante egregio Pringlio, cuicunque demum hypotheſi contrariæ ſuperiorem faciunt. Id adhuc addo, cl. Auctorem ſedem mali non in pleura, ſed in pulmonibus ſtatuere, ſectionibus Morgagnii & Halleri convictum.

En jam canones circa uſum veſicantium in pleuritide obſervandos.

1mus. veſicantia in pleuritide rheumatica, ferme ſpecifica ſunt, debentque mox in morbi principio adplicari, præmiſſa ſanguinis miſſione, ſubinde & iterata.

2dus. ſuppuratio poſt excitatam veſiculam excitari non debet; hinc epidermis non auferatur. Medicamenta ſuppurationem excitantia dolores inanes faciunt, & febrim augent; non enim ſuppuratio, ſed ſtimulus veſicantium prodeſt.

3tius. vim cantharidum medicatricem experiuntur ægri, cuicunque corporis parti veſicans adplicetur. Præplacet tamen locus inter ſcapulas medius. Sedes

enim hujus pleuritidis pulmo eſt, aut membrana pulmonem veſtiens, uti ſupra oſtenſum.

4tus. veſicantia *pleuritidem veram*, atque *inflammatoriam* exacerbant: hinc quamdiu phlogoſis viget, ab iisdem omnino abſtinendum.

5tus. neque, inſtituta una alterave phlebotomia in pleuritide inflammatoria, confugiendum mox ad veſicantia eſt. Atque ut paucis dicam, quamdiu aliqua adhuc inflammatio adeſt, etſi ea ob celebratas ſanguinis miſſiones a ſuo vigore multum remiſerit, quin imo, quamdiu vel prudens ſuſpicio, metusque eſt, ne denuo phlogoſis recrudeſcat, veſicantia periculoſa ſunt.

6tus. quod ſi vero fracta penitus phlogoſeos vis ſit: ſi præcedens ægrotantis conditio in ſtatum contrarium, nimia ſcilicet fibrarum elaſticitas tenſioque in laxitatem, humorum inflammatoria denſitas in lentorem oppoſitum frigidumque, eorundemque abundantia in penuriam abiverit; ſi præterea expectorandæ materiæ copia pulmones inundet, opprimatque, aut ejusdem viſciditas eos infarciat, vis dejecta vitæ anacatharſi haud ſufficiat, veſicantia palmare auxilium ſuppeditabunt.

7mus. in *pleuritide*, & *peripneumonia bilioſa* cantharides, antequam gaſtricum ſyſtema repurgatum ſit, nocent. Etenim ſudores noxios movent, alvum tardiorem reddunt, & materiam circa præcordia hærentem intra humorum circulantium territorium propellunt.

8vus ſi vero vacuato ventriculo & inteſtinis, tenax illud, viſcidumque ſputum, uti in pleuritide bilioſa fieri aſſolet, difficilem anacatharſin faciat, potus largus, calidus, mitiori ſtimulo aromatico armatus, & adplicata ſimul veſicantia omnem paginam abſolvunt.

Rheumatismos febriles ad lumbos ſæpe, ad coxam,

xam, & femur sæpissime curavimus. Adest dolor ad acetabulum, & motus impotentia. Dolor hic per femur externum ad caput fibulæ usque, quin etiam ad malleolum decurrit. Subinde & lumbi, & inguina dolent. Nonnunquam nullus dolor, sed femoris stupor, & gradiendi impotentia vexat. Hoc in casu ad caput fibulæ, sive ad externam genu partem, methodo Cottuniana, latum vesicans adplicabatur cum insigni emolumento. Aliquoties vesicans acetabulo admovebatur. Dabantur lenia diaphoretica ex sambuco & stibio diaphoretico non abluto: loca vesicantibus tentata diu fluentia conservabantur: hunc in finem unguentum digestivum cum pauxillo saponis illitum est. Eadem methodus in lumbagine rheumatica profuit.

Aliam rheumatismi speciem, superius jam explicatam, etiam hoc mense, sed multo rarius, vidimus, ubi colluvies biliosa systema gastricum occuparat.

Habuimus quosdam his artuum doloribus affectos & febrientes, qui omnes biliosi apparatus notas exhibuere, ubi dato emetico, & cacochylia biliosa rejecta, dolores artuum illico evanuerunt.

Hanc speciem rheumatismi, biliosam scilicet, a resorptis particulis acribus e ventriculo, & ad artus depositis, ubique nervos vellicantibus ortam, frequenter in febribus biliosis, autumnalibus, diuturnisque observari tunc imprimis, quando eæ prææmaturo corticis usu sufflaminantur, & materiæ debita præparatio, evacuatiove prægressa non est, supra jam diximus. Id adhuc præcedentibus addo, ægrum intempestiva corticis peruviani exhibitione curatum, ut ut a febre liberum, chronicis tamen artuum doloribus, eoque morbo vexari, quem Sydenhamus *rheumatismum scorbuticum* appellavit, quemve ex nimis diuturno corticis hujus usu provenire arbitrabatur. Verum non cortex, sed usus ejus præmaturus ante re-

requisitam materiæ febrilis coctionem, & evacuationem hosce rheumaticos dolores genuit.

JUNIUS.

Mense hoc constitutio aëris moderate calida, siccaque fuit: sed ventis frigidis ferme quotidie agitata, unde factum, ut quiescente vento corpora facile in sudores solverentur, eodem denuo revertente compressos.

Initio hujus mensis ad medium usque continuæ remittentes tertianæ, & quædam quotidianæ frequentes fuere, quæ fere omnes emetico, solventibus, & eccoproticis per epicrasin propinatis obedivere. Paucissimæ malignitatem minatæ, cortice peruviano sanabantur. A medio fere mense ad ejusdem finem usque pleuritides, peripneumoniæve biliosæ rarius visæ sunt, copiosiores vero rheumaticæ. Rheumatismi universales, ischiades plures, ac alias, comparuere. Mense quoque ad finem vergente, quibusdam, morbo bilioso laborantibus, petechiæ supervenerunt, quarum eruptio morbum neque graviorem, neque faciliorem, reddebat.

Etsi veræ pulmonum inflammationes non hoc solum mense, sed & toto hoc verno tempore solito rarius viderentur, nihilominus cum pleuritidem bilioso-inflammatoriam, sive pleuritidem veram & essentialem cum vitio primarum viarum bilioso junctam, multarumque feracem observationum, curaverimus, juvat ejusdem historiam referre.

Vidua annos 55. nata, quæ integra a longo jam tempore sanitate fruebatur, die 14ta Junii circa vesperas horret per aliquot horas, dein æstuat, sitit magnopere: nox inquieta.

Altero die (15ta) mitius æstuanti circa meridiem pectus opprimitur, latusque dextrum a costis spuriis ad mammam more pleuritico dolet. Tussitatio frequens,

quens, ſputa nulla, laborioſa reſpiratio, atque cubandi in latus dolens difficultas ſumma. Sanguis mox eductus ex brachio eſt: cruſta ſumme phlogiſtica, & oppreſſionis levamen, brevi tamen evanidum; rediit enim & dolor lateris, & oppreſſio pectoris paulo poſt. Ea veſpera denuo horruit mitius, minusque diu, ac pridie: æſtus: nox anxia.

Die 16ta mane eadem. Sputa nunc mucoſa, ſanguine tincta. Fit denuo venæ ſectio: ſanguis idem, & idem levamen, Veſperi horror. Nox, uti pridie.

Die 17ma mane eadem omnia. Ad meridiem dolor, tuſſis, & oppreſſio augentur. Sputa jam nulla. Veſperi horror: æſtus. Nox ut antea.

Die 18va ægra mitius per omnia ſe habere aſſerit: tuſſitat: ſputat mucoſa, flava. Latus non dolet, & facilius in latus ante dolens cubat. Levis veſperi horripilatio: nox quietior.

Die 19na ad Noſocomium deportatur. Dolor lateris vix ullus, nullus oppreſſi pectoris ſenſus. Cubatus in omnem partem facilis. Tuſſis rara: ſputa pauca, mucoſa, flaveſcentia: pulſus naturali modice celerior, ſubdurus; lingua bilioſa: ſitis multa: ſapor bonus: alvus hucusque facilis. Non appetit. Capite non dolet: moderate calet, animus præſens, & alacer: prompta reſponſio: actorum adcurata narratio, facilisque quamcunque in partem vellet, converſio. Vis muſculorum quaſi mediocriter ægrotanti, aut ſanæ propemodum. Reſpiratio, utut ipſimet ægræ facilis videbatur, citiſſima tamen, & abdomine potius, quam thorace, peragebatur. Inſtituta ſanguinis miſſio: ingens cruſta. Potus antiphlogiſtici, copioſi. Exigua emendatio. Nulla veſperi horripilatio. Somni turbati.

Die 20ma nihil incommodi queritur. Omnia uti pridie, pulſus ſolum fortior, pleniorque heſterno. Reſpiratio citiſſima, ſolo ferme abdomine peracta:

fit venæ sectio: sanguinis crusta phlogistica tanta est, ut vix aliquid cruoris appareat. Levamen exiguum. Circa meridiem pectus sibi opprimi queritur: genæ intensius rubent, cita & parva respiratio cum intercurrente levi per intervalla animi deliquio. Hic inde parvæ in pectore petechiæ colore roseo conspiciuntur. Denuo sanguis mittitur a meridie, atque iterum vesperi, unde melior aliquantum respiratio fiebat, somni noctu longiores.

Die 21ma Junii omnia, ut heri vesperi. Sed cum spirandi difficultas denuo inciperet, pulsusque semper pleni, fortes, & subduri, etsi magna identidem sanguinis copia demeretur, persisterent, binæ hoc die venæ sectiones institutæ sunt, & adplicatum ad pectus vesicans est. Crusta phlogistica eadem. Vesperi larga diaphoresis, & respiratio multo quam hucusque melior. Somnus tranquillus, protractus.

Die 22da Junii, cum diem morbi octavam agit, diaphoresis heri cœpta continuat. Urina per totum morbi decursum tenuis, atque ex ruffo crocea, nunc citrina est. Pulsus, qui toto morbi tempore naturalibus non multum celeriores, pleni tamen, & subduri fuere, nil modo vitii habent. Paucissimæ petechiæ: alvus hodie sæpe mota suapte est. Sputa vix ulla; & respiratio emendata: nox bona.

Die 23tia continuat diaphoresis, alvus cocta, frequenter sua sponte mota, cætera ut heri. Nox bona.

Die 24ta larga diaphoresis, per omnia bene habet.

Die 25ta Junii mane nulla diaphoresis, oris amaror, sitis magna; a meridie alvus denuo sponte fluit; nox bona.

Die sequenti cum adhuc aliquoties sponte dejiceret, oris amaror, & sitis disparuere, atque inde nil amplius

plius molestiæ passa, recuperatis brevi viribus, a nobis sana discessit.

En periculosam pulmonum inflammationem, vitio biliosо systematis gastrici stipatam.

Vere exacto, sub exordium æstatis morbi inflammatorii sensim pedem quotannis retrahunt, desertamque ab iis stationem biliosi occupant. Hoc fere tempore, quod utramque hanc anni partem, ver scilicet, & æstatem nectit, mixtum quoddam morborum genus plerumque dominatur, ex verna phlogosi, & bile æstiva compositum. Medendum utrique malo est, sed illi promptius, quod gravius urget. Hinc omnem propemodum in solvenda pulmonum inflammatione operam consumsimus, crudam ventriculi colluviem, quæ modum non excedebat, copioso potu enervantes.

Transitum pleuritidis in peripneumoniam malum esse, Hippocrates asserit, & assertum hoc observatio comprobavit. Cum enim inflammatio pulmonum, quæ & pleuritidi & peripneumoniæ ex æquo convenit, altius penetraret, difficilisque per hoc viscus humorum circuitus sanguinis a capite refluxum moraretur, rubuere genæ, respirationem abdomen peregit immoto thorace, pressumque ab accumulato humore cerebrum doloris sensum, præsente licet ejusdem causa, abstulit. Hinc pleuritidem eousque intensam, ut omnis molesta sensatio, cerebro laborante, pereat, cum periculo in peripneumoniam abiisse Hippocrates jure dixit.

Mentis præsentia, alacritas insolita, præteritorum exacta memoria, & narratio prompta, cum insolita quadam, etsi ad rem adcurate pertinente, loquacitate, attentum medicum adeo non decipit, ut, hoc ipso *infido levamine* de gravissimo periculo admonitus, perniciem, ægri jugulo intentatam, universo artis apparatu quantocius avertere connitatur.

Infidum id levamen esse præcipue respiratio docuit, quam maxime, ac fere unice in morbis pectoris observandam Baglivius voluit. Hæc si prava fuerit, time semper, etsi omnia reliqua eventus exoptatos portendant.

Inito calculo septuaginta sanguinis unciæ iteratis venæ sectionibus eductæ sunt. Copiosi potus ex decocto hordei, & oxymelle propinabantur. Regimen universim frigidissimum fuit: nihilominus petechiæ, etsi paucæ, comparuere. An ergo petechialis eruptio soli regimini calido debetur, & prava artis pravæ progenies est?

JULIUS.

Ineunte Julio minor atmosphæram calor, quin & frigus tenuit, ac pro hujus temporis ratione alias solet. Circa medium aër incaluit, at neque hic juxta morem aliis annis solennem. Ultimi mensis dies ejusdem principio respondebant. Fructus horæi pauci, insipidi.

Febris hoc mense inter infimam plebem sæpius ac præteritis mensibus apparuit, quam malignam, & petechialem ab efflorescentiis petechialibus, aut petechizantem appellant, ob id, quod, etsi ægros persæpe nullo exanthemate pingat, eadem nihilominus ratione decurrat, & iisdem cæteroquin symptomatibus stipetur.

Quæ circa febres exanthematicas, aliasque congeneres observavi, in futura tempora rejeci, donec lectis, collectisque aliorum, quæ huc faciunt, ac inter se, & cum meis comparatis observationibus, cum tam multiplex hasce febres contemplandi occasio in eo populi, ad hocce Nosocomium affluxu, sese quotidie offerat, limatius quid dare potuero, quodve in tanta opinionum circa hanc rem, tamque ancipiti

cipiti varietate, in emolumentum artis, & miserorum mortalium cedere queat.

PLEURITIS OCCULTA SIVE LATENS.

Morbus est, aut potius morbi cujusdam gravioris fomes perpetuus, quem Baglivius pleuritidem, aut peripneumoniam *latentem* appellat. Hanc cum initio hujus mensis aliquoties, & fere solito frequentius viderim, breviter delineandam censui.

Cognitu non raro difficilis hic morbus est, quod characteribus formatæ jam, veræque pleuritidis aut peripneumoniæ maximam partem destituatur. Febris nulla prorsus plerumque est; decubitus in utrumque latus aut facilis, aut non multum molestus. Tussicula rara, sicca, aut cum sputis paucis, coctis, mucosis. Lingua modicissime albescens, sitis nulla, oppressio pectoris non nisi in motu corporis, appetitus vigens, nulli febriles per intervalla motus, aut exigui. Nihilominus malum hoc si negligatur, aut in formatam gravemque, & universaliorem pulmonum inflammationem exsurgit, aut, quod pluries fit, in pulmonum indurationes abit, atque tubercula producit, aut, quod æque frequenter contingit, in phthisin terminatur.

Plures sunt phthisici ex neglecta exigua hac pleuritide, quam ex sæviori graviorique pulmonum inflammatione facti, non quod major in phthisin hujus morbi proclivitas sit, sed, quod aut prava tractetur methodo, aut curæ indignus habeatur, negligaturque.

Detegitur hæc occulta pleuritis aut peripneumonia.

1mo, ex descriptis superius symptomatibus.

2do. si æger modo in hoc, modo in alterum latus sese convertere jubeatur, atque attendere, num quilibet decubitus æque ipsi facilis sit: num fors uni lateri incumbens tussitare debeat: num angustiorem ipsi, difficilioremque fieri spiritum in hoc potius situ, quam in alio experiatur.

3tio. æger jubeatur fortius inspirare, exploreturque, num is inter respirandum aliquid in pectore incommodi, aliquem dolorem punctorium, ardorem, pressionemque sentiat.

4to. data opera validius aliquoties in vario corporis positu tussitet, & attendat, num quid molesti, pungentis, ardentis, prementisque doloris sentiat.

5to. status ægri prægressus diligenter examinetur. Sunt enim morbi, qui hasce pleuritides occultas, & peripneumoniae sæpissime post se relinquunt. Nam

1mo. post veram & essentialem pleuritidem, eamque debite curatam, judicatamque, nihilominus restitat nonnunquam aliquid in thorace incommodi, ea ratione, qua paulo ante dixi. Nulla interim febris adest, & perfecta adesse sanitas videtur, si exiguum illud molestæ sensationis excipias, ob quam, postquam reconvaluerint jam ex morbo, data quacunque occasione relapsus denuo in peripneumoniam, aut pleuritidem fit; nam leve hoc post pleuritidem incommodum rarius ab adhæsionibus novis pulmonum cum pleura, frequentissime vero a superstite exigua phlogosi, particulam pulmonis pertinacius occupante, deduci posse videtur. Hinc ejusmodi ægri, etsi a morbo restituti, perpetuum tamen novarum pleuritidum fomitem intra thoracem fovent.

2do. post rheumatismos febriles, ac inflammatorios, post pleuritides, ac peripneumonias *rheumaticas* idem accidit.

3tio. sunt, qui, prægresso catharro per multas septimanas, quin & menses, levi alterutrius lateris dolore, ardo-

ardore quodam, licet exiguo, oppressionis sensu, sputis non purulentis, sed puriformibus, coctisque vexantur, quin propterea decumbant. Hos levibr hæc & occulta Baglivii pleuritis ac peripneumonia afficit.

4to. qui pulmones tuberculis obsitos habent, si quacunque ex occasione incaluerint, vino, motu, sole, atque circuitum humorum incitarint, his sæpe unum alterumve tuberculum inflammatur, quin propterea febre universali totumque corpus prehendente corripiantur.

Diagnosin ex hucusque dictis formare facile est. Est scilicet levis inflammatio particulæ solum pulmonis, quæ diu latere non raro potest, quin propterea noto quodam phlogoscon exitu terminetur. Certum enim est, dari morbos inflammatorios *etiam chronicos*, phlegmonem *veram sed chronicam*, quæ diuturno tempore cruda persistit, antequam vel benigne resolvatur, vel in suppurationem abeat, vel induretur, vel gangrænescat.

Prognosin quod spectat, id sciendum, occultas hasce pleuritides, ac peripneumonias vel in morbum gravem, acutum, inflammatorium abire, vel benigne resolvi, si detegatur, & apta curatione tractetur, vel, more aliarum partium inflammatarum, in suppurationem verti.

Hæc vomicarum clausarum in pulmonibus frequentissima genesis est. Cura est antiphlogistica omni modo. Venæ sectio una, quin & plures subinde requiruntur, & emulsa nitrosa, potus emollientes cum oxymelle, & nitro. In pleuritide hac *occulta*, quæ a materie rheumatica illuc deposita provenit, vesicans ad locum dolentem applicatum optime convenit.

Pleuritidem *veram inflammatoriam*, *sed chronicam* aliquoties videre est in hominibus collo longo, corpore gracili, pectore compresso exiguove, genis roseis, fibra tenera, delicataque, ac summe irritabili dona-

donatis. Hic longiſſimo tempore cruda inflammatio perſtat absque aliquo conſueto inflammationum aliarum exitu. Tandem ſputa cocta, non *purulenta*, ſed *puriformia*, qualia concocto catarrho ſolent, prodire incipiunt, copioſaque, quæ pectoris oppreſſionem, doloremque punctorium minuunt. Verum cum ea magna quantitate & diuturno tempore evacuentur, æger emaciatur, contabeſcit, moritur, quin unquam vere purulenti quid deprehenſum fuerit. His ſi emollientia, mucilaginoſa præſcripſeris, facile ferunt, pectore non gravantur, interim aucta ſputorum quantitate magis emaciantur. Remedia tonica, lichen islandicus, egregius alias in alia phthiſeos ſpecie, materiam expectorandam ſupprimunt, & pectoris incommoda augent. Balſamica, cortex, equitatio *hanc phthiſeos ſpeciem* brevi mortiferam efficiunt.

Qui deſcripto corporis habitu, tenui, delicatoque præditi ſunt, multoties ſanguinem ſputant: hos iterato, ſed parca ſemper quantitate miſſus ſanguis, diæta vegetabilis, & antiphlogiſtica vivendi ratio ferme ſemper relevat, in multosque conſervat annos, quos methodus roborans, adſtringens, balſamica in phthiſin veram, conſummatamque, ac mortem malorum finem præcipitat.

AUGUSTUS.

Conſtitutio ſicca, æſtus magni, nullis, aut non niſi raris imbribus ſubinde temperati. Ultimi menſis dies ſereni æque, ſed quidam eorum perfrigidi fuerunt.

Fructus horæi pauciſſimi, immaturi, inſipidi.

Diarrhœæ multæ, dyſenteriæ non paucæ, choleræque viſebantur: menſe inclinante febres putridæ, petechiales, continuæ, quotidianæ, tertianæ.

Maximus hoc menſe ægrotantium numerus fuit, at

at morbi plerumque faciles, non diuturni: funera pro tanta ægrorum copia perquam rara.

Hoc tempore æque ex primis viis laborabant, ac præterito: attamen id diſcriminis inter morbos bilioſos hujus & præteritorum menſium interceſſit, quod, qui nunc ægrotarunt, vomuerint difficilius, vitellina, amurcoſa, glutinoſa, gluten ſcriniariorum, aut ichtyocollam æmulantia, & univerſim pauciora, non ex defectu materiæ gravantis, ſed, quod ob ejus tenacitatem pars magna reſtitaret, nondum mobilis, aut excretioni apta; pars autem alia, eaque non exigua, abſorpta infarciret vaſorum ſyſtema, maſſam circulantium humorum coinquinaret, & vaſculis infixa hæreret altius. Ob eam rationem repetita emeſi non raro opus fuit, quam per epicraſin exhibita ſæpius ipecacuanha movimus.

Id hoc menſe aliquoties nobis contigit, ut radix hæc, quacunque ratione exhibita, aut nullam, aut non niſi unicam cieverit emeſin, quia, ut opinor, ejusdem vis, ſtimulusve multo glutine obvolutus iners reddebatur. Id præterea eſt obſervatum, eos, qui dato emetico non vomuerant, ea ferme proportione pejus manifeſto habuiſſe, qua, qui probe vomuerant, ſtatim a vomitu levabantur. Circa finem menſis, relicta ob rationem recenſitam radice ipecacuanha, cujus vires hucusque periclitari voluimus, ſolutionem tartari emetici reſumpſimus, eventu, quem ſperabamus, exoptato.

Continuæ remittentes, quarum exacerbationes aut ſtata rediere lege, aut per incertos periodos recurrerunt, medicamentis ſolventibus, & interpoſita nonnunquam tartari emetici ſolutione, eaque ſæpius aliquando repetita, ſanabantur. Id ſolum peculiare hujus temporis febres habuere, quod & potentioribus indiguerint ſolventibus, & emetico validiori. Hinc quibuscunque ſpiſſum in ore gluten, lingua gla-

glabra, prærubra, præcalida, consimili vitio præcordia laborare, ac morbum difficilius solvendum monstrarat, remedia convenerant, quæ præter sapones vegetabiles, salem quoque ammoniacum, glutinosa potentius discindentem continerent. Solennis nobis formula fuit, quæ aquæ sumbuci Unc. v. oxym. simplicis & roob sambuc. āā Unc. I. sal. ammon. Dr. ij. — iij commiscet, & partitis vicibus intra 24 horas propinat.

Hisce usi continuo sumus, nisi. quod intercalari tempore subinde data potio emetica fuerit.

Observatum hac tempestate est, neminem ægrorum nostrorum, assumpto hoc sale, de molesto ad cardiam sensu questum fuisse, quod tamen vernis mensibus frequenter evenerat, ut tunc temporis a multo minori ejusdem dosi non raro ob ægrorum querelas abstinere debuerimus. Major solidorum inertia, mucusque hoc tempore & copiosior, & tenacior ventriculi latera obliniens, observati phænomeni rationem, ipsiusque medicamenti incidentis, attenuantisque aptitudinem demonstrat.

Plerisque, quibus vis vitæ sufficiens, & subigendæ materiæ par fuit, hac sola ratione profuimus. Verum ubi materiæ alienæ copia, aut tenacitas tanta erat, ut vires coctrices, fors ineptis venæ sectionibus, aut undecunque, dejectæ, solo salis hujus adjumento eandem subigere, & per vias congruas eliminare non valerent, optato cum effectu radicis Arnicæ pulverem junximus. Multæ rationes sunt, alia occasione explicandæ, cur in febribus plerisque gastricis, mesentericis, putridis, malignis, quibus vulgata modo praxis corticem peruvianum opponit, radicem hanc a solertissimo Collinio, viro de arte nostra egregie merito, multiplices in usus tractam, præstantissimo cæteroquin peruviano remedio præponam. Diarrhœas maligne febrientium diuturnas,

quæ-

quæve vires convellunt, hæc radix præ quovis alio medicamento fortunate compressit.

Salis quoque ammoniaci multiplex commendatio apud practicos semper fuit, isque in antisepticorum non vulgarium familiam recipiebatur, Verum cum morborum horum autumnalium genesin, præcipue paulo pertinaciorum, in crasi sanguinis soluta, septicove fluidorum statu reponerent, & effectum non necessarium pro causa reputarent, cumque insuper non paucos hoc sale adjutos, eos potissimum, quibus incisum hocce remedio gluten fuerat, conspicerent, conclusionem de vi salis ammoniaci antiseptica formarunt.

Dysenteria longe, lateque per urbem, suburbia, atque circumjacentem agrum hoc mense grassabatur. Morbus hic quosdam bene per omnia se habentes repente invasit, ita, ut alvum primo bonam, dein cruentam mucosamque ponerent. Ad finem mensis quosdam tormina, & alvus statim cruenta, cum recte paulo ante adhuc valerent, quasi ex composito & non opinantes corripuere. Quidam febrim per dies complures passi sunt ex continuarum remittentium classe: tandem in dysenteriam morbus convertebatur. Alii per multos dies tormina patiebantur: demum alvus supervenit dysenterica.

Fuerunt, qui per aliquot dies lassitudinem, & dolorem urentem circa ventriculum questi sunt, dein, eo cessante, torminibus vexari circa umbilicum, succedente paulo post alvo dysenterica, ceperunt. Obscurior febris in plerisque observabatur, quamdiu dolor abdominis, & tenesmus urgebat. At symptomatibus hisce evanescentibus, etsi cruenta, mucosaque perstaret alvus, motus tamen febriles nulli amplius advertebantur. Paucis & ante dysenteriam, & ea vigente febris continua fuit, mitior ut plurimum, & per incertas periodos exacerbari solita. Dejectiones

nes

nes primæ fuere rariores, fæces vero copiosiores: aucto sequentibus diebus dejectionum numero, & tormina, & tenesmus æquis fere passibus increvere, at minor tunc excretorum identidem quantitas fuit, & fæcibus ad initium bonis successit varia colore & consistentia materies, æruginosa non paucis, quibusdam amurcosa, profunde viridis, mucosa, sanguini commixta. Morbo jam confirmato accessit mictus frequens, stranguriosusque: lotium parca quantitate singulo mictu missum, biliosum, ac saturate flavum fuit. Dolor abdominis quibusdam continuus, plerisque per intervalla solummodo recruduit, proxime secuturæ dejectionis nuntius. Abdomen dolens attactum paulo rudiorem non tulit. Paucissimi ingens solummodo pondus absque dolore circa umbilicum querebantur. Cardialgia morbi subinde prodromus, eo jam vigente aut nulla, aut multo minor. Lingua pura, aut parum abludens ab habitu naturali: sapor vitiosus, attamen minus ac tempore morbum proxime præcedente: & universim is oris & ventriculi status, qui sordes biliosas, acresque profundius sitas demonstraret, quam ut ejus præsentiam lingua, & fauces loquerentur. Nulli vomendi conatus: nauseæ nullæ.

Varia methodo huic morbo medebamur, & plurimos sanitati restituimus integræ. Unus, cum diutius jam extra Nosocomium decumberet, mortem occubuit dysentericam, atque alius in hydropem incidit. Morbum in quibusdam pertinacem experti, animum omnem in partem convertebamus, ut breviorem, tutioremque medicinam faceremus. Tandem sub mensis finem, atque per totum Septembrem, & sub exordium Octobris, stabilem dysentericis medendi rationem amplexi, quam plurimos, intra non multum tempus, & cum constantia sanavimus.

Nunc,

Nunc, quæ ad initium Augusti acta sunt, paucis referam.

Ipecacuanham primis, qui obvenerant, ægris propinabamus. Verum decantatum hoc antidysentericum non ita profuit, uti binis consequenter annis profuisse in Hungaria videram. Rationem hanc esse arbitrabar, quod materies morbum committens crassa supra modum esset, parietibus systematis gastrici firmius adhæreret, aut ipsa fortassis materiæ dysentericæ sedes profundis in intestinis, atque ita sita fuerit, ut ipecacuanha revocari, & per os rejici nequiverit.

In Hungaria, ubi radicem ipecacuanhæ eximie conduxisse dysentericis dicebam, oris amaror, vomitus, vomituritiones, anxietas, præcordiorum molesta sensatio gravius multo ægros afflixerunt, quam in hujus tempestatis dysenteria, ubi ventriculi læsi signa perpauca visebantur.

Levioribus dysenteriis, & ad quas sanandas primis statim diebus accersebar, sequenti ratione in urbe, & suburbio vicino medebar: scilicet, injuncta tenui diæta, æger omni hora, aut singulo saltem bihorio diu noctuque vasculum seri lactis sumpsit, in cujus ℔. iij. solutæ erant pulpæ tamarindorum Unc. iij. adjecta exigua dosi liquoris anodyni mineralis Hoffmanni. Quibusdam infusum rhei aquosum cum emolumento dedi. Hoc remedium continuabatur per duos plerumque dies, quo tempore dolor abdominis, tenesmus, stranguria ferme ex integro disparuere: at eadem dejectionum cruentarum, mucosarumque frequentia mansit. Contigit aliquoties, ut post numerosas dejectiones liquidas dura tandem scybala subsequerentur. A vespertino anodyno destiti, ni continuæ fors dejectiones omnem omnino somnum præpedirent, quod cum fieret, granum laudani exhibitum exiguam saltem ægro quietem,

refocillandis viribus adeo neceſſariam, conciliavit. Tandem, ubi a doloribus immunitas aderat, alvus tamen frequens æque ac antea eſſet, pulveres exhibui e mirobalanis, rheo toſto, & opii pauxillo compoſitos.

In quibusdam gravioribus dyſenteriis, alvo tenesmoidea, frequentiſſima, mucoſa, cruenta, torminibus ſtipata gravibus, plus emolumenti, durante primo ſtadio, mihi viſus ſum obſervare a pulpa tamarindorum, aut prunorum ſoluta in decocto hordei, omiſſo ſtimulo quocunque ſalino, omiſſa & ipſa, miti licet, tinctura rhei aquoſa. Alvi frequentia adeo quidem minuta non eſt, ut & augeretur, ſed omnis in abdomine, circa anum moleſta ſenſatio ſenſim diminuta, tandem diſparuit. Lotium & libere, & absque doloribus mittebatur, fæces rejectæ cocti quid continebant, ut adeo primum dyſenteriæ ſtadium feliciter decurrerit, & malum medicamento roboranti, adſtringenti, mucilaginoſo, opiato, aut illi, quod ex omnibus hiſce coaluit, poſtmodum cito auſcultaret.

Fuerunt, qui, etſi eorum dyſenteria a graviſſimis ſymptomatibus ordiretur, leniſſimis paulo ante recenſitis eccoptroticis in decurſu ſtadii primi uſi, præter illam a torminibus, tenesmo, & ſtranguria immunitatem, etiam id commodi obtinuerunt, ut alvus non ſolum absque doloribus, ſed & parcius, rariusque flueret, & redderet ſanis ſimiliora, donec eodem continuato remedio, nullis nec opiatis, nec adſtringentibus in auxilium vocatis, res in integrum reſtitueretur. At hos nihilominus invigorante remedio, ſtomachicove contra facillimum in priorem infirmitatem relapſum præmunire oportebat.

Inter ægros fuere quidam, quibus alvus torminoſa uno alterove die moderate fluxit, atque æruginoſa reddidit, verum ſuapte fluxus alvi ſubſtitit, in-

intestinorum cruciatu persistente, dolore ventriculi gravante, urente: mictu parco, stranguriosoque: oris amarore: jactitatione: atque ubi malum gravius urgebat, delirio quoque superveniente. *Dysenterias has imperfectas* datum emetico-catharticum, solutio scilicet tartari emetici intra breve tempus egregie certoque sustulit.

Alii iisdem, quibus dysenterici solebant, symptomatibus affecti, oris amarorem, cardialgiam, ventris tormina, mictum difficilem, sed alvo aut naturali, aut suppressa, querebantur. *Colicam hanc biliosam* ejusdem cum dysenteria prosapiæ, jugis potus solvens, datumque antimoniale emeticum cito & tuto abstersit.

Circa finem hujus mensis calculum ex vesica sectione eximi curavimus, cujus historiam referre hic juvat.

Juvenis, 15 annorum, filius militis, a triennio circiter post emissum lotium ardorem in perinæo experitur; qui per octavam horæ partem a mictu durat, evanidus postea. At si stando, aut ambulando mingat; nullus post mictum ardor affligit, neque etiam, si super sellam perforatam, aut ita sedeat, ut inter sedendum nulla perinæi pressio fiat. Die 15ta Augusti ad nos venit. A duobos fere mensibus arenulæ prodeunt, subinde & mucus *ductilis*, *aut materies mucosa* quidem, carens tamen ductilitate. Cum arenulæ solæ, tum & mucus ductilis cum ardoris per urethram sensu prodit. Ab hoc duorum mensium spatio & mictus solito frequentior est, & præprimis noctu molestus.

Aqua calcis cum æquali lactis copia & sapone veneto febriculam, mictum frequentiorem, stranguriosum excitavit. Hinc mutata mox medendi ratione, præcipue cum ab adplicato difficilius cathe-

tere, partium levis contusio accederet, præscriptum est medicamentum sequens:

R. Decoct. hordei adjecta
liquiritia parati ℔. II.
gummi arabici Unc. I.

Diæta quoque maximam partem vegetabilis injungebatur. Die 29no Augusti æger asserit, se raro jam, & singula vice plus lotii mittere, cum antea frequentius quidem, attamen parcius mingeret; ardorem in perinæo jam nullum sentiri, sed sensum quemdam ibi loci rei alienæ percipi, utut exiguum, nec multum incommodum, statimque evanidum, neque post singulos mictus. Exigui calculi sæpius sub usu medicamenti hujus mucilaginosi, & majores ac alias, sed minori cum molestia prodivere: quod si malum nulla posthac incrementa sumpturum esset, se hac sorte contentum fore ajebat, seque ad omnes aptum labores arbitrari.

Nihilominus cum hac ratione levamen solum temporarium conciliaretur, & æger, utut nunc doloris propemodum expers, tamen probabilius in priorem statum relapsurus erat, placuit sectione calculum eximere, quam dexterrimus hujus Nosocomii Chirurgus dominus Sartori manu exercitata die 30ma Augusti peregit. Usus eo cultro est, quem *Lithotomum occultum* appellant.

Operationem aliquantum morabantur frusta aliquot confracti intra vesicam calculi, qui totus asper, & friabilis erat, si nucleum multo duriorem excipias.

Finita sectione, repositus in lectum æger, toto reliquo tempore nil præter morem incommodi patiebatur. Victitabat jusculo tenui, decocto hordei, emulsis. Elapsis aliquot diebus, oleribus cum jusculo carnium vescebatur. Die 26ta Septembris nulla amplius per vulnus urina prodibat, idque penitus eo

die

die coaluisse visum est. Lecto quoque exemptus, horam sedendo exegit. Die 10ma Octobris prima vice lentis & exiguis passibus per cubiculum gradiebatur. Die 17ma Octobris sanus discessit.

Ad feliciorem operationis eventum plurimum contulit, quod eam æger non nisi probe præparatus subiverit, tenuiori diæta, ac vegetabili antea usus.

Lithotomiam instituturis suadendum, ne, si de præsentia calculi certi per catheterem facti sint, ægrum posthac frequentius adplicato cathetere vexent. Vesica instrumento frequentius irritata, difficilius sectionem sustinet, & secta, facilius, majorive cum periculo phlogosin concipit.

Varia instrumenta ab artis peritis pro facilitanda Lithotomia excogitata prostant. At vereor, ne & hic ea optima sint, quæ simplicissima. Scalpellum firmum, firmo donatum manubrio, fors omni alio instrumento præstat. Secabit enim, qui scalpello utitur, quousque, & quantum volet, nec hilo plus, minusve. Sectionem visus diriget, & firmior manus: nec alio, quo eandem perficiat, instrumento, opus erit.

SEPTEMBER.

September ab initio ad finem usque perfrigidus fuit, siccusque. Febres continuæ, remittentes, ex putridarum, & biliosarum familia populum afflixerunt; minor tamen ægrotantium numerus hoc mense fuit, quam præterito, etsi, qui nunc ægrotabant, diutius decumberent. Paucissimas intermittentes, quotidianas, tertianasque vidimus, & quartanas non nisi duas brevi & absque negotio, præter indolem quartanarum hoc præprimis Anni tempore, solis propemodum solventibus salinis cum constantia persanatas.

Circa finem prioris mensis, & toto reliquo per au-

tumnum tempore, quo dysenteriæ sæviebant, aliam dysentericis auxiliandi viam inivimus, quam cum tutam certamque experiremur, fere solam posthac, rejectis aliis, sequebamur.

Ægris hisce ut primum ad nos venerant, copiosum potum ex decocto hordei, & oxymelle simplici exhibuimus: die sequenti antimoniale emeticum, tartari videlicet emetici solutionem propinavimus. Mictus ante parcissimus, stranguriosus, tenesmi, tormina, plerumque miraculi instar statim ab emetici operatione emendabantur. Alvus longe minus frequens brevi ita comprimebatur, ut post duos tresve dies medicamento indigerent alvum denuo molliter sollicitante. Finita emeto-catharsi solo ferme decocto hordei, cui oxymel & pulpa prunorum inrabuit, utebantur, donec intra exiguum tempus medicamento invigorante contra relapsus præmunirentur.

Paucissimis post emesin rheo tosto, mirobalanis, atque opio in pulverem commixtis opus fuit.

Vir diligentissimus, atque egregius observator Collinius æque certo suis dysentericis sola arnicæ radice medebatur. Nullam is evacuationem, uti ex fidis relationibus accepi, instituere solebat, etsi humorum biliosorum copia non mediocri gravarentur. Ope radicis hujus materies dysenterica subacta, immutataque, atque in benignum humorem conversa nocere desiit.

Hanc methodum, etsi perutilem audieram, ob id tamen hucusque non sum amplexus, eamque in futura tempora reservavi, quod hæcce me hac tempestate nunquam desereret.

O C T O B E R.

Ut cæteræ hujus Anni partes minus solito caluerunt, sic & October frigidior, ac plerumque solet, & siccus fuit: circa finem nebulæ multæ.

Mor-

Morbi chronici, hydropes, icteri, infarcta abdominis viscera, ob prægressas hac æstate biliosas febres, nos multum exercuere. Multi catarrhum questi sunt, tussimque noctu præprimis permolestam, quam sensus in hypochondriis, ad ventriculum, vel & inferius in abdomine dolorificus & præcedere, & comitari solebat, ita, ut hoc abdominis dolore de mox adfutura tussitatione præmonerentur.

His antea febres fuerunt intermittentes, aut suapte, aut non ex arte curatæ.

Tussis hæc, ad stomachicarum tussium speciem pertinens, remedia, pectori alias dicata, nequaquam admisit, sed ea, quæ glutinosa potenter incidunt, solvuntque, ac soluta, rejectaque per emeto-catharsin materie, ventriculo, & intestinis robur addunt. Rheum, elixirium stomachicum temperatum, decoctum lichenis, & polygalæ profuerunt.

Quicunque intermittente, aut remittente quadam febre hoc mense laborarunt, de spurio hoc pectoris affectu, difficili scilicet respiratione, & oppressionis sensu, tussique multa querebantur. Sputa aut nulla prodiere, aut pauca, glutinosaque.

Perdifficile nonnunquam nobis accidit, *verane*, an *spuria* hæc pulmonum affectio esset, an malum in ipso thorace infarcto, inflammarique incipiente natum sit, an vero a primis viis attractum, probe internoscere; idque eo difficilius erat, quod hoc tempore utrumque sæpe vitium, levior nempe pulmonum inflammatio, & biliosum quid, mucosumque a ventriculo oriundum una jungeretur.

Hinc cónsultum arbitrabamur, iis, qui complicata hac pectoris affectione laborabant, aut quos ea laborare suspicabamur, pauxillum sanguinis detrahere, eosque diuturniori solventium, & diluentium usui addicere, donec, quam cœlum frigidius pulmonibus adspersisset phlogosin, difflatam existimare-

maremus, intra paucos ut plurimum dies evanidam. Interea vero, quod in tubo intestinali latuerat vitium, biliosum, mucosum, putridum, sese luculentius exerere, pluresque præsentiæ suæ, & indubitatos dare characteres cœpit. Vomitorium tunc, quod in initio *propria* thoracis affectio prohibuerat, insigniter profuit, cui fortunate salis ammoniaci largiores doses subjunximus.

Frequentior multo venæ sectionis necessitas fuit hoc, quam elapsis mensibus, &, si ab ipsomet ægro, priusquam ad nos veniret, præter rationem instituta esset, minus nocuit.

Qartanas jam multo plures, quam priori mense habuimus non rebelles, solventibus salinis, sale imprimis ammoniaco, datoque emetico usum solventium interpolante, vel ex integro curatas, vel ita cicuratas, ut sumpto cortice cito & cum constantia profligarentur. Quasdam quartanas remittentes æque levi brachio, & eadem methodo persanavimus.

Observare mihi visus sum, eas quartanas, quæ aut remitterent solum, aut vix intermitterent, citius faciliusque dicta ratione curari, quam illas, quæ paroxysmos habuere breves, sed inviolabili lege modoque redeuntes, quæve intermedio tempore ægro nil, aut perparum incommodi reliquerunt.

Quartanarum maxima pars priori adhuc mense nata fuit, verum ægri post exantlatas primum aliquot accessiones nostram opem implorarunt: hinc factum, ut, etsi September quartanarum præ aliis feracior esset, plures tamen mense primum Octobri nobis curandæ obvenerint.

Quotidianæ, & tertianæ febres nec numero, nec pertinacia eas superarunt, quæ alios aliorum Annorum autumnos infestant.

Dysenteriæ paucissimæ hoc mense, plures tamen immi-

immitis morbi reliquiæ comparuerunt, dolores videlicet, tumoresque, ac immobilitas articulorum Accidit id in illis, quibus mala medicatio fluxum ventris ſtitit. Hic diverſa profuere. Materiem dyſentericam non raro male ſedula medicatio intra viſcera dato opio concludit; retentus vero fomes tunc ſanguinem ſubit, & aut corpus oberrat, aut articulis, locisque illis, ubi tardior humorum motus, vaſaque anguſtiora ſunt, profunde inſidet, maximeque ſenſiles partes vellicat.

Multi quoque hoc menſe, uti etiam proxime elapſo, fuerunt, quos tormina ſtranguriave cum oris amarore eum in modum vexabant, quo dyſenterici ſolent, ſilente alvo. Id mali, ſive colicam *bilioſam*, ſive *ſiccam dyſenteriam* malis appellare, eandem, ac ipſa vera dyſenteria, curam poſtulat, & ni ventrem probe vacues, ſed ſolis diluentibus, ac involventibus impugnes, tardam ægro, tædioſamque, & perſæpe inutilem medicinam facies, morbumque, qui modo in ventrem detonat, haud difficulter inde pellendus, ad articulos, locave exquiſitiſſimis perſæpe medicamentis inacceſſa convertes.

Morbus articularis non raro etiam febres bilioſas excipit, eas duntaxat, quas cortex præmature ſilere juſſit, aut, quæ ſenſim ſuapte ſatiſcebant.

Nullam hic cortici remediorum principi notam inuſtam volumus, cum præmaturum ſolummodo ejusdem uſum incuſamus. Uti enim diutius ſolvendo, præparando, eliminandoque materiam febrilem, febris ipſa multoties alitur, donec, ſero licet, ad corticem confugiatur, ita e contrario inepti eſt, artemque ignorantis, audito mox febris nomine, nullo prorſus ad materiem febrilem reſpectu habito, largas corticis doſes ingerere.

Vidimus ex multiplici hac origine natas arthritides non paucas. Profuerunt lenia purgantia, ſali-

na, &, si morbus levior erat, ea ipsa remedia, quibus morbus, arthritidis genitor, si medicum Icᵓentem nactus esset, procul dubio auscultasset. Verum, quorum articulis malum profundius infixum hæsit, iis remedia ex potentiorum solventium classe deprompta profuere. Kermes minerale, sulphur antimonii auratum tertiæ præcipitationis, hisque nonnunquam potiora, aconitum, flammula jovis (vicina interea loca vesicante erosimus) saturata chamædryos, & chamæpytios decocta sæpissime votis respondebant. Quibusdam malum adeo alte insedit, ut potentissima remedia eluserit: his ternis, quaternisque consequenter diebus emplastrum latum vesicans ad eundem semper locum apposuimus. Post aliquot dierum tormenta dolor omnis ubicunque, atque etiam extra locum vesicante tentatum existens, aut corpus oberrans, orta diaphoresi larga, vel & pustulis prurientibus per totam corporis, artuum præcipue, superficiem excitatis, evanuit.

NOVEMBER.

Mense hoc varia tempestas lusit: cœlum modo serenum, modo pluviosum: nives: tepor: frigus; ita tamen, ut nulla aëris qualitas aut exorbitaret nimium, aut diutius persisteret. Morbi longe pauciores ac reliquo totius Anni tempore, iidemque propemodum, qui præterito mense, si dysenterias jam modo compressas excipias.

DECEMBER.

Mensis hic ad 20mum usque raras pluvias, frigus tolerabile, nives copiosas habuit. Inde rigidum gelu, nives copiosissimæ. Hoc tempore lumbagines non paucæ, item tumor in alterutro genu summopere dolens, & motum impediens, cum, vel etiam sine ischiade. Quibusdam articulus humeri doluit cum im-

immobilitate brachii. Multis glandulæ ſubaxillares tumebant, dolebantque, quæ ſubinde in ſuppurationem abivere. Plurimis, iisque potiſſimum fæminis, dolor, noctu ingraveſcens, femora, crura, pedesque per intervalla pervaſit: febricitabant plerumque, ſed moderate, & more vago. Tuſſes multæ, multoque plures, ac aliis hucusque menſibus.

Prout ab æſtivo, & autumnali tempore longius provehebamur, ita rarius, mitiusque ex primis viis laboratum eſt, ingruente frigidiori anni parte ferocientem æſtatis bilem comprimente. Verum per hoc tempus ſpiſſior facta humorum fere omnium indoles alios produxit morbos, atque alias, ac antea, corporis partes occupavit. Sanguis & compactior, & ad vaſa, frigore nunc magis conſtricta, validius attritus, phlogoſes non paucas generavit. Aquoſa humorum portio æquo tenacior, vaſcula minutiora circa articulos, partesque tendinoſas, ac glandulas locata, difficilius permeavit. Facilis hinc explicatio eſt & rheumatum complurium, & inflammationum nunc ſeorſim, nunc junctis una viribus affligentium.

Numerus ægrotantium multo minor erat, quam per æſtatem: &, qui nullam infirmitatem chronicam ad hunc morbum attulere, facile convaluerunt. Funera, ſi qua fuere, ea morbi longis, phthiſi maxime, & conſummato hydropi debebantur.

Exanthemata σποραδην & rariſſime, & pauciſſima viſa hoc, & præcedente menſe ſunt, ac ea fere ratione ſenſim diſparuere, qua morborum bilioſorum dominium contrahebatur.

ANACEPHALÆOSIS.

Πολυμορφον morborum popularium genium per hujus Anni decurſum ſæpius mirabamur, cum in alio alia ſit & morbi facies, & intenſio, duratio, & eventus

tus alius. Nihilominus in tanto ſymptomatum luſu ejusdem epidemici morbi, atque in ipſa diverſarum epidemiarum ſucceſſione mira quædam ſimplicitas obtinet, ſive cauſam morbificam, ſive vero genuinam methodum medendi ſpectes; illa enim varios ad ſpeciem morbos, ſive potius unum ſolummodo morbum, producet, ſed qui diverſiſſimos, atque alios in aliis mentiatur, prout vel aëris conſtitutio, vel corporis diatheſis, quam quisque ſibi propriam, atque ab alio diverſam habet, *ejusdem* morbificæ cauſæ vires *diverſimode* applicuerit.

Hæc vero paucorum remediorum, eorumque ſimpliciſſimorum uſui, quem efficacem experientia docuerit, facile acquieſcit, non, quod plura non ſuppetant; ſed quod pluribus, in tanta cauſarum ſimplicitate, ſuperſedere queamus.

Juvat nunc unico quaſi intuitu totius Anni ad finem modo perducti conſtitutionem contemplari.

Ineunte Anno inflammationes pulmonum frequentes fuere: his pleuritides, & peripneumoniæ ſucceſſerant a bile prognatæ. Denuo febribus bilioſis intermittentibus, remittentibus, varia periodo, legeque recurrentibus æſtas infeſtabatur. Autumnum proxime & præcedebant, & comitabantur dyſenteriæ, bilioſæ utique proſapiæ, febribus æſtivis ſenſim vela hoc tempore contrahentibus.

Sub initium hyemis febres inflammatoriæ denuo caput exerebant, morbique alii, ad phlogoſeon familiam pertinentes.

En per totius Anni decurſum modo ſanguinis, modo bilis prædominium, vel temporibus intermediis æquale utriusque imperium, junctasque vires! En a gemina hac origine multiplicem morborum faciem, ſed non adeo multiplici remediorum ſupellectile perſanandam!

Fortunate medebitur, qui remedii exhibendi occa-

casiones sagax captat, quive repertæ indicationi potius, quam specificæ cuidam remediorum virtuti confidit.

SECTIONES CADAVERUM.

SECTIO PRIMA.

Sub finem Aprilis anni 1776. sectum cadaver fuit, cujus historia morbi, & anatomes hæc est:

Vir 40 Annorum, opilio, cum præterita æstate per Italiam pecudes ageret, vino italico, cum & itinere ipso, & fervidiore cœlo frequentius æstuaret, solito largius indulsit. Domum redux in Germaniam, sero autumno tussitare primum, pectore oppresso esse, & asthmaticorum instar spiritum trahere cœpit. His incommodis per totam hyemem conflictatur absque remedio, si duas, tresve per tempus hoc venæ sectiones excipias, quas semper insigni cum levamine instituit.

Die ipso paschatis rigor horarum aliquot cum succedente æstu hominem corripuit: respiratio longe difficilior, oppressio pectoris major, quam hucusque, dolorque punctorius ad mammam dextram cum sputo cruento accedit. Ter vena secta est, sed quo morbi tempore, quæve sanguinis missi quantitas fuerit, ignoro: id solum ab ejus uxore rescivi, sanguinem crusta inflammatoria crassa, tenacique contectum fuisse. Cæterum an ullum, & quale remedium fuerit adhibitum homini ruri habitanti, & solius chirurgi curæ commisso, non scio. Negavit tamen uxor, quidquam fuisse adplicatum. Die morbi-

bi decimo septimo in Nosocomium defertur: respiratio summe laboriosa, dolor punctorius ad mammam dextram, pulsus celerior naturali; & in brachio affecti lateris obscurior multo; mollis; non debilis. Sputa multa mucosa, pauca cocta: decubitus in latus dolens impossibilis, sed talis, ut nec supinus omnimode, nec etiam in latus sinistrum cubaret. Strepitus in pectore inter respirandum quasi serventis aheni. Sanguis illico missus crustam summe phlogisticam exhibuit, unde levamen doloris punctorii secutum, persistente eadem streperæ respirationis difficultate: pulsus evolutior: sputa eadem.

Altero die denuo vena secta, idque etiam quarto die factum, tum quod memorata inflammationis symptomata perseverarent, cum etiam quod recrudesceret pungens in latere dolor. Hoc die pulsum minus mollem, vere fortem ante venæ sectionem deprehendi; at a venæ sectione celebrata paucis horis exspiravit die morbi vigesimo.

Cadaver pectore hirsuto; & musculorum robore insigni, ab assistente chirurgo incisum, sequentia exhibuit:

Pulmo dexter ex toto inflammatus erat; portione suprema, præcipue qua dorsum respicit, excepta; quæ sana omnimode quartam pulmonis partem effecerat. Lobi, in quos pulmo dividitur, tum inter se, tum ad pleuram ubique validioribus cohæsionibus nectebantur, eamque illæsam, ac nullibi inflammatam. Dexter hic pulmo majori suo volumine sinistrum urgebat, presso sinistrorsum mediastino, & remoto sterno multum protuberabat. Ex sectorum bronchiorum orificiis albidus ac subflavus prodibat humor, qualem sputa mucosa, alba, intermixtis quibusdam coctis referunt. Pulmo sinister sanus, excepta parte ejusdem media dimidii fere pugni magnitudinem æquante, & inflammata. In corde, ac vasis

ſis majoribus polypoſæ, & albæ ut plurimum concretiones erant. In pericardio plus ſeri collectum inveniebatur, quam communiter fieri aſſolet. Serum pariter in ſiniſtro thoracis cavo repertum 20 fere uncias æquabat. Viſcera abdominalia ſana per omnia fuerunt.

In hac hiſtoria plura occurrunt, quæ noſtram attentionem promerentur.

1mo. ſtatus ille aſthmaticus per totam hyemem miſerum affligens, quemque ſola venæ ſectio ſolabatur, nullas alias aſthmatis cauſas videtur admittere. Pulmones, qua parte inflammatio abfuit, omni modo ſani fuerunt, inflammati vero ſat luculenter demonſtrarunt, ſe ante hanc inflammationem omni alio vitio caruiſſe. Hinc aſthma hoc, quo per hyemem premebatur, ex *continua & chronica inflammatione* profectum fuiſſe, indubitatum videtur. Conſtat enim, nullos dari certos inflammationis terminos, quibus elapſis ea noto quodam exitu ſolvatur, cum per multas ſæpe ſeptimanas, & menſes cruda inflammatio perſtet. Sunt, quos reſpiratio difficilior, dolor exiguus punctorius in latere longiſſimo tempore infeſtat, etſi omnibus cæteroquin muniis fungantur cum pulſu aut ſano, aut ab eo non multum abludente. Subinde ſola difficilior reſpiratio eſt cum pulſu naturali, tuſſicula, & pectoris oppreſſione: abeſt dolor punctorius, niſi, ſi fortius inſpirent, aut validius data opera tuſſiant, aut quacunque ratione curſum ſanguinis incitent.

Morbi hi *veræ pleuritides*, & *peripneumoniæ* ſunt, verum *chronicæ*: cumque ut plurimum abſque motu febrili ſint, & ita affectos lecto non affigant, ac characteribus, alias hoſce morbos pulmonicos comitari ſolitis, deſtituantur, *latentes* a Baglivo appellantur, quas magno ægrorum emolumento ſæpius detectas fuiſſe aſſerit, dum pungens lateris dolor aut vali-

validiore tuſſi, aut profundiore inſpiratione ſtudio facta ſeſe exſcreret, aut quodnam in latus difficilior decubitus eſſet, exploraretur. Sed de his ſuperius actum abunde eſt.

2do. æger fuerat pleuro-peripneumonicus, dolor vividus admodum, etſi pleura nullibi inflammata deprehenderetur.

3tio. cum die morbi 20mo morbus crudus adhuc deprehenderetur, apparet nullum poſſe ſtatui dierum numerum, ultra quem venæ ſectiones non admitti queant, neque ubique obtinere aphoriſmum 8vum L. 5. *Quicunque pleuritici fientes in* 14 *diebus non repurgantur, his ad ſuppurationem tranſitio fit.*

4to. æger in ſtatu cruditatis ex eo moritur, quod pulmo inflammatus alterum ſanum comprimat, omnemque humorum circuitum ſuffocet. Largiſſimæ venæ ſectiones, quæ ſe invicem excipiunt, ſi primis ſtatim morbi diebus inſtituantur, ſuffocationem fors ſubinde præpedire valent.

Recenſet clariſſimus Morgagni L. II. Epiſt. anat. med. XXI. art. 26. 27. 28. epidemicam pulmonum inflammationem, quæ hyeme Anni 1738. nusquam magis quam in quibusdam monacharum cœnobiis ſæviit, & plures, paucos intra dies, ſuſtulit. Cadaverum diſſectio exhibuit graviſſimam totius pulmonis inflammationem, qua ægrotæ brevi ſuffocabantur, eæ præcipue, quæ laxioribus ac imbecillioribus antea pulmonibus fuerant.

Statum hunc morbi crudiſſimi, ubi pulmo alteruter, infarctu inflammatorio turgens, ſpatio ſuo contineri nequit, & in vicinum thoracis cavum protuberat, atque ſufflaminando ſanguinis per corpus periodum occidit, Hippocrates deſignaſſe videtur, dum de pulmonis ad latus prolapſu L. 2 de morbis ſic ait. „ Si pulmo ad latus prolapſus fuerit, „ tuſſis tenet, & erectæ cervicis ſpiratio, & ſali-

„ vam

„ vam tussiendo rejicit albam, & dolor ad pectus,
„ & dorsum emergit, & incumbens pulmo impel-
„ lit, & grave quiddam in pectore incumbere vide-
„ tur, & dolores acuti pungunt, & sanguis stridet
„ velut pellis, & spirationem cohibet, & ad affe-
„ ctum quidem latus decubitum sustinet, non autem
„ ad sanum. Verum velut grave quiddam ipsi de
„ latere pendere videtur, & per pectus transpirare
„ se putat."

Subdit dein curam: *hunc calida multa bis in die lavato, & aquam mulsam ipsi bibendam dato.*

5to. pulmonis inflammati color læte ruber erat, consistentia tali, qua hepar esse solet, atque ea gravitate, ut particula abscissa, atque aquæ immissa fundum petierit.

6to. in utroque ægroto, quin in aliis compluribus verum deprehendi effatum Hippocratis in coacis prænot. Asserentis: *quibus pleuriticis strepitus sputi multus in pectore est, & facies tristis, & oculus morbi regii colore infectus, ac caliginosus, hi pereunt.*

7mo. ratio, quare in latus dolens cubare non potuerit, non adeo in propatulo est, nisi hanc hujus rei causam esse existimemus, quod pulmo sinister in medio inflammatus, atque ad latus hinc inde religatus, suo pondere dextrorsum premens pleuram, abstrahere connisus fuerit, sicque molestiam intulerit.

8vo. quorsum referre causam doloris punctorii oporteat in pleuriticis, vel pleuro-peripneumonicis, necdum videtur exacte constare. Id solummodo certum per observationes est, pleuram ea ratione absolvi posse, ut dolor ab ejus inflammatione, utpote quæ sæpius abest, non semper repeti debeat, quamvis, si revera phlogosi teneatur, ea sic affecta, citra acuti doloris sensum, respiratorio thoracis motu distrahi nequeat.

Fors non inepte doloris causam ex arctis illis pulmonum cum pleura nexibus, multoties explicare possumus, cum pulmo turgens, seque ipso durior, majorque factus, versus alterum thoracis latus prominet, aut, ut phrasi Hippocratica utar, ad *latus prolabitur*, quod certe fieri nequit, quin simul nexus hi urgeantur, ac distrahantur, & pleuram sollicitent.

9no. seri collectio primum hoc ultimo morbi tempore facta fuisse videtur; pressis enim majoribus vasis, & retardato sanguinis per pulmones circuitu, tenuiores particulæ per ramulos laterales elabuntur, aut verius, exprimuntur. Accedunt & aliæ rationes, ex quibus hæc hydrothoracis species explicari potest, quasve Cl. Morgagni L. II. epist. anat. med. art. 34. paulo accuratius persequitur.

10mo. pulsus arteriarum obscuri, humiles, contractique in latere, aut unice aut magis affecto, ferme semper observantur. Infida præterea indicatio est, quam tum in quocunque thoracis morbo, cum & præcipue in pulmonum inflammatione, ex pulsu venamur. Securior illa est, quam respiratio, majorve, aut minor morbi tolerantia subministrat.

SECTIO SECUNDA.

Virum ætatis mediæ secui circa medium Aprilem, qui nono, ni fallor, morbi pleuro-peripneumonici die ad Nosocomium delatus est: omni hucusque auxilio caruit. Respiratio strepens, difficillima, elevatis summo cum labore scapulis ac thorace, ore, ac pinnis narium diductis, & erecta cervice peragenda. Ad lectum delatus, cum decumbere non valeret, inter maximos trahendæ respirationis conatus sedens moritur.

Pulmo sinister per totum inflammatus, & vicinæ pleuræ per multas fibras membranasque nexus, mag-

nam

nam thoracis dextri partem oppleverat, & ejusdem lateris pulmonem sanum per omnia arcte compressit. In cavo thoracis dextro aquæ ad duas facile libras repertæ sunt. Vasa cordis coronaria mirum in modum dilatata, & multo sanguine turgida visebantur. Pleura ubique sana etiam hic ostendit, doloris pungentis sedem in pleuritide, aut pleuro-peripneumonia male in ejusdem inflammatione quæri.

Viden & in hoc casu *pulmonis prolapsum ad latus*, & serum in cavo thoracis, quo latere is sanus fuit, collectum. Vasa coronaria solito longe ampliora facilem habent explicatum ex laborioso sanguinis per pulmones meatu. Cor ipsum post repetitas pulmonum inflammationes magis amplum, & ferme aneurismaticum non raro reperiri, captæ per anatomen observationes docent.

SECTIO TERTIA.

Pistor 32 annorum prima Martii sæva pleuro-peripneumonia correptus ad Nosocomium defertur. Institutæ quatuor venæ sectiones sunt, aliaque, quæ antiphlogisticorum nomine veniunt, ea, qua par est, attentione applicata. Melius inde, licet tarde, habere cœpit; mansit nihilominus respiratio naturali paulo impeditior cum dispositione quasi catarrhosa. Accessit anxietas: pulsus celeres semper, & duriusculi: sitis nulla: decubitus in latus dextrum, quod sanum fuerat, impossibilis. Die morbi 19no dolore corripitur acutissimo in molli hypochondrii sinistri parte: sitis, febrisque urgent: facies hominis quasi exsanguis, ac labia pallidissima fuerunt. Omnibus, quæ indicata videbantur, in usum tractis, factaque terna missione sanguinis summe phlogistici, qualis pleuriticorum esse solet; dolor, qui in abdominis latere sinistro, non multum infra sep-

tum transversum hærere visus est, non longo post tempore disparuit. Mansit tamen pulsus celer supra modum absque exacerbationibus. Dyspnœa major: facies, & totum corpus tumere incipit tumore leucophlegmatico: in abdomine fluctuatio persentiscebatur. Hinc, atque etiam ex aliis, quæ præcessere, hydropis purulenti suspicio nata. Sudores nocturni copiosi, & alvus subinde citatior ægrum exercebant. Diarrhœa tamen facile pulvere myrobalanorum, & rheo tosto compressa fuit. Urinæ tum in dolore illo acuto, qui abdominis esse putabatur, cum & postmodum, citrini coloris, & fere naturales fuerunt. 7ma Aprilis orthopnœa subito correptus, dum ex lecto in vicinum mundiorem reponeretur, vivere desiit. Prima morbi tempora, quæ ipsemet non vidi, fida narratione accepi.

Cadaveris, tumore leucophlegmatico ubique tumentis, thorax sinister ultra duodecim libras puris dedit. Pleura sana fuit, eique hinc inde laciniæ quædam adhærebant, quæ parietes sacci, in pulmone nati, & in cavum thoracis rupti, ex parte effecere; Diaphragma tam alte in abdomen ex illo latere, ab incumbentis puris copia pressum, descenderat, ut dolor, qui abdominis esse putabatur, in thorace fuerit, atque inde ortus, quod saccus pure plenus ad ruptionem urgeretur, & divulsæ membranæ dolerent. Pulmones ambo, magis vero sinister, erosi reperiebantur. Abdomen duas circiter seri libras continebat, a qua tam exigua quantitate manifestam fluctuationem non facile repetere licet; ut adeo etiam hinc constet, quantum hujus fluctuationis sensui fidere quis possit. Sana omnia abdominis viscera reperta sunt.

Febris, qua detinebatur, uno tenore perseveravit, nullis, quæ sub sensus caderent, exacerbationibus stipata;

ſtipata, & notis illis deſtituta, quæ alias febrim a pure reſorpto natam produnt.

SECTIO QUARTA.

Die 26ta Maji cadaver me, & aliquot medicinæ Canditatis præſentibus, ab aſſiſtente chirurgo ſectum fuit, cujus hæc morbi hiſtoria eſt:

Vir 54 annorum, a multis jam annis aurigæ officio functus, die 13tia Maji ad Noſocomium defertur, queriturque urinam a quatuor diebus penitus ſuppreſſam. Adplicato mox cathetere multum lotii eductum eſt, ſed obſtaculum, circa collum veſicæ repertum, difficilem inſtrumento aditum fecit. Pus, ut relatum a chirurgo erat, nullum eſt animadverſum. Quæ tunc ab ipſo ægro, cum & ejus uxore poſt mariti mortem reſcire poteram, narrabo.

Junior in Italia apud principem quemdam, munus aurigæ faciens, aliquot annos exegit: ibi ſe ægrotaſſe ex ſuppreſſa urina, & cathetere adjutum fuiſſe, uxori in hoc ultimo morbo fatebatur.

Ab illo tempore complurium cum utraque uxore (alteram enim jam duxerat) liberorum parens, potui, ut hoc hominum genus aſſolet, multum alias deditus, hoc tamen ultimo, quo vixit anno, vino moderate admodum, & ferme omnino non utebatur. Hoc etiam anno frequentiori mictu, eoque difficiliori, præcipue noctu, exercebatur, ut bis, terve præter morem de lecto ſurgeret, urinam miſſurus.

Initio Martii ab equo ad partes genitales percusſus, magis conqueri de frequenti, & dolorifico mictu cœpit, itemque de urinæ ſtillicidio. Circa initium Aprilis domi ex pleuritide diebus tredecim decubuit. Bis ipſi primis diebus morbi vena ſecta eſt: cæterum præter mixturam quamdam a medico præ-

ſcriptam, nullo alio auxilio utebatur. Convaleſcere ex morbo videbatur, ita, ut denuo aurigæ vices ſubiret. Verum tuſſicula cum ſputis flaveſcentibus, & quædam non magna oppreſſio pectoris ex morbo ſupererant.

Poſt initium Maji mictus difficilior, & magis ſtranguriofus, ac ante hac, quin & ſubinde penitus ſuppreſſus ægrum torquebat, cerei tunc tenuioris auxilio, quem ipſe ea methodo, qua olim in Italia uſus eſt, verſus apicem magis extenuaverat, ac oleo inunctum urethræ immiſerat, lotium miſit, educto cereo denuo ſuppreſſum.

Tandem ad nos delatus eſt, cum a quatriduo nullam amplius urinam miſiſſet, & toto hoc tempore nihil potulentorum aſſumpſiſſet, ne, ut ajebat, urinæ quantitas accreſceret. Febricitabat pulſu forti, duroque, ſiti multa, faucibus ſiccis, uti inflammati ſolent. Secta vena eſt: ſanguis eductus cruſtam phlogiſticam, eamque craſſam, exhibuit. A venæ ſectione urinæ libertas fuit: verum cum noctu denuo ſupprimeretur, ſitisque urgeret magna, denuo ſecta vena eſt; ſanguis craſſiſſima cruſta phlogiſtica tegebatur. Uſus interea eſt decocto hordei cum oxymelle, emulſo ſeminum frigidorum cum nitro. Adplicatum præterea eſt emolliens cataplasma ad perinæum, radicem penis, & ad pubem. Inde urina libere poſthac fluxit, ſed fluxu continuo ſtillante. Verum quarto die, ex quo ad Noſocomium venerat, diarrhœa accedit, nulla ratione comprimenda, etſi aliquoties rheo toſto, myrobalanis, laudano fuerit ſuſpenſa. Nullus ullibi dolor: animi indifferentia peculiaris: pulſus antea celer, fortis, durus, nunc humilior fit, debiliſque, celeritate non nimia. Lingua pura ſicceſcere primum, dein arida, lignea fieri: acceſſit & is oris habitus, quem riſum ſardonium appellant, quique continuo per ſeptem,

tem, octove ultimos, quos vixit, dies morbi perstitit. Subdelirium, delirium, decubitus membris inordinate projectis. Varia data sunt, quæ vi antiseptica celebrantur. Rediit subinde mens per intervalla, pulsus non raro elatiores facti, denuo subsidebant. Sinapismis, vesicantibus, aliisque excitantibus, antisepticis morbum frustra tentavimus. Vesicantia fortissima binis vicibus eidem loco apposita, vix exiguas vesiculas hinc inde excitarunt. Die 25ta Maji moritur.

Proximo die sectio cadaveris sequentia exhibuit:

Thorax sectus ex cavo dextro fudit libram propemodum aquæ pauco pure inquinatæ. Pleura cum pulmone abscessus non magni parietes effecit, quibus ruptis illud pauculum puris aquæ mixti profluxit. In sinistro thoracis latere pulmo ubique cum diaphragmate nectebatur, si locum excipias, qui duas fere puris uncias intra pulmonem, & diaphragma conclusas habuit. Inter pulmonem & pleuram, qua illa locum scapulæ objectum investit, pariter abscessus latebat, puris uncias facile quinque continens. Idem cavum libram dimidiam aquæ dedit. Pulmones variegata superficie, & sani cæteroquin reperti sunt. In corde, & vasis ejus majoribus concretiones polyposæ.

Recluso abdomine hepar solito longe majus, sed sanissimum, offendimus; lien duplo major, quam alias solet, sanus & ipse per omnia, sed, si digitis paulo rudius contrectaretur, nimis friabilis. Ren sinister innumeris & exiguis abscessibus plenus, solito longe major, & tubulorum bellinianorum, qui pure turgebant, is habitus, ut abscessus potius viderentur: ita quoque interna renis substantia mutata reperiebatur, ut pus non aliunde delatum, sed ibi natum apparuerit. Socius ren, & intestina nil præter ordinem habuerunt. Nulla bubonum vestigia,

aut cicatrices inventæ. Vesica, carneis crassisque parietibus donata, pauca granula, uti ovula formicarum, sed rubra in fundo suo exhibuit, quæ discissa pus fudere. Urethra e corpore exempta, dissectaque ostendit duos abscessus ruptos utrinque, atque in prostata locatos, quorum dexter minor facile nucem moschatam caperet, sinister autem triplo major. Plures quoque in illa vicinia hinc inde positi abscessus perquam exigui, qui dissecti pus bonæ notæ dederunt. Nullæ alias alibi excrescentiæ, & canaliculi Morgagniani frequentes visebantur. Urethra versus glandem prærubra, & quasi inflammata apparebat. Testis dexter fere duplo major visus secabatur, verum aqua intra eundem, & membranam vaginalem collecta, eum tumorem mentiebatur. Caput ob temporis penuriam non est sectum, neque uretheres, aut vesiculæ seminales examinatæ.

Plura sunt, hoc in casu notanda. Utut æger toties examinatus nil fateretur, quod ipsum gonorrhœa quondam laborasse demonstraret, multa tamen sunt, quæ hanc opinionem admodum probabilem reddunt. Videntur a longo jam tempore obstacula in urethra latitasse a male curatis, aut neglectis, ut fere fit, gonorrhœis nata. Hinc aliquando fit, ut, nisi diutius adhibito mingendi nisu, urina non prodeat, tot obstaculis, penes quæ transprimi debet, effluere prohibita. Sunt, qui per omnem vitam huic difficultati obnoxii vivunt, quin gravius quidquam inde unquam sequatur. At vero, si ea obstacula phlogosis prehenderit, seque ipsis majora evadant, canalem obturent penitus, necesse est.

De natura horum impedimentorum multum disputatum jam sæpe fuit. Cl. Brunnerus ephemer. N. C. cent. 1. observ. 97. excrescentes in urethra carunculas inter figmenta chirurgorum retulit, & naturam horum obstaculorum in quadam potius urethræ in-

si-

ſignori conſtrictione, ac coarctatione poſuit; cum e contrario Cl. Genſelius eph N. C. cent. 6. obſerv. 84. acriter pro carunculis contenderet. Verum cum per ſectiones anatomicas conſtet, veſtigia cicatricum in urethra reperta eſſe, cumque ora canaliculorum morgagnianorum, quo ſedes gonorrhœarum leviorum veroſimiliter locatur, inflammari, erodi, coaleſcere, atque communi illa lege, qua id omnes reliquæ partes poſſunt, luxuriante carne, nodoſaque ciatrice repleri queant, non video, quid improbabilis, vel etiam ab obſervatis alieni hæc opinio habeat.

Urethram ſubinde ab exſtantibus obſtaculis liberam nihilominus in uno, vel in pluribus locis præter modum coarctari conſtringique, uti Cl. Brunnerus voluit, non paucæ obſervationes probant.

At vero alterius naturæ obices præter ſuperius enarratos reperiri, pariter extra dubium eſt; glandulas videlicet in urethra locatas, induratas, tumentesque, quæ, ſi propius ſphincterem ſint, impedimento ſunt, quominus exacte veſica claudi queat, ut adeo urina penes tubercula hæc utrinque continuo ſtillicidio elabatur, donec ejusmodi tumores altius aſſurgant, & urethram ex integro obturent.

Hoc ultimo obſtaculorum genere, glandulis videlicet tumentibus, inflammatis dein, & accreſcente multum phlogoſi tandem ſuppuratis, æger noſter laboraſſe videtur. Hinc ille mingendi niſus ad transprimendam urinam: hinc etiam explicatur, quomodo urinam penitus tandem ſuppreſſam tenuiori cereo immiſſo, quamdiu is urethræ impoſitus maneret, denuo evocarit.

Cereus immiſſus equidem urethram magis obturaſſe videtur, at vero, preſſis ope cerei tuberculis, non ita exacte canalis obſtruebatur, quin non utrin-

que via restaret, per quam urina se subducere poterat.

Hoc adjumentum a cereo vel specillo quocunque etiam illi experiuntur, qui carnes habent excrescentes, & urethram obstruentes.

Quibus vero urethra constricta, coarctataque, præcipue si tortuosum ejus iter sit, nihil ab hisce specillis auxilii habent, nec etiam a candelis vi medicamentosa, absumente, erodenteque imbutis, plurimum vero non raro incommodi; irritata enim urethra fortius stringitur; urina tenuissimo filo, & stranguriose abit; accedit irritatarum partium inflammatio, & ischuria.

Morbi urethræ, utut frequentissimi, tamen nescio, quo infortunio, curatu difficillimi sunt, & maxime discrepantes de medendi methodo opiniones vigent. Sunt, qui omnes candelas medicamentosas rejiciant, & nullas admittant, nisi quæ sola mechanica ratione superius explicata obstaculum reprimant, & urinæ exitum parent. Sunt itidem alii, & forte maxima medentium pars, qui iisdem eo scopo utuntur, ut obstacula absumantur.

Viri, qui multum in hac re experientiæ habent, quique sæpissime hisce candelis apud ægros suos usi sunt, parum aut nihil levaminis, & plurimum incommodi suis ægris hac medendi ratione attulisse mihi aliquoties fatebantur. Meæ autem observationes circa usum candelarum pauciores adhuc sunt, quam ut certi quid de illis statuere queam. Id interea verum est, in his paucioribus meis casibus candelas medicamentosas juvisse nunquam.

Curationis difficultatem inde ut plurimum provenire opinor, quod mali diagnosis perdifficilis sit, & de obstaculi natura ac indole difficulter constet.

Quærendum itaque est, an glandularum, in urethra sitarum, tumor morbi, sive is stillicidium, sive stran-

ſtranguria, vel & iſchuria fuerit, cauſa ſit? dein, & quæ tumoris illius ſpecies ſit? aliam enim medelam ſcirrhoſus tumor, aliam is, qui ex inflammatione glandulam prehendente naſcitur, atque aliam glandulæ habitus laxior, tumorque ortus a muco copioſius collecto, & glandulam diſtendente poſtulat.

Vidi iſchuriam, & mictum tenesmoideum, qui muco albido benigno per urethram fluente ceſſabat; verum elapſo ferme dimidio die, ſenſim denuo naſcebatur, prout muci hujus excretio minuebatur, qua penitus ſublata, omni fere horæ quadrante ingens ad matulam tenesmus redibat, donec maximo adhibito mingendi conatu denuo mucus ille exprimi, emulgerique inciperet cum mali decremento.

Hanc ſcenam morbus vix non quotidie ſemel luſit. Raro factum eſt, ut per duos continuos dies æger absque obſtaculo mingeret. Profuerunt ſolventia ſalina, præcipue aquæ ſelteranæ ſine lacte potæ. Æger ſenſum rei, canalem verſus ipſius radicem obſtruentis, toties habuit, quoties urina difficilius pergeret; at fluxu reſtituto nullum alibi dolorem, ardoremque, aut obſtaculi ſenſum querebatur. Interpoſita ſolventibus roborantia ſunt, ſed nullum remedium topicum adhibebatur, quod æger id omnino renueret.

Examinandum præterea, an conſtrictio, coarctatioque urethræ, an vero prominentes carnes, aut cicatrices nodoſæ adſint, ut, ſi facta accuratior diagnoſis ſit, ſcire poſſimus, quid potius *non facere* expediat, quam ut incerti de morbi natura per varias, & ſibi non raro quam maxime oppoſitas methodos, absque certa lege vagemur.

Febris inflammatoria ſiti, pulſu forti, pleno, duro, aliisque ſe manifeſtans, & alii quidam non abſimiles caſus nos determinabant, ut omiſſis candelis, educta per catheterem urina, methodum mere antiphlo-

phlogisticam arriperemus, & cataplasmate emollientissimo vicinas partes foveremus. Glandulas tumentes illam in transprimendo lotio difficultatem, quam a tot annis experiebatur, attulisse opinor: sed cum tumores hi non assurgerent magis, minus inde mulctabatur, donec tandem phlogosi correpti in majus volumen expanderentur.

Aurigæ officium multum poterat conferre, quo facilius inflammatio hæc tubercula afficeret, cum concutiente carpenti motu, vel & magis adhuc, si quis equo insideat, partes urethræ vicinæ exagitentur, atteranturque.

Accedit, quod id hominum genus, uti de hoc nostro ex relatione uxoris constat, vino, & cerevisiæ deditum sit, iisque vilioribus, acidis, diureticis, inflammantibus.

Præterea & illud notandum, quod totius mali origo est, gonorrhœas in ejusmodi hominibus aut negligi omnino, aut prava admodum methodo curari.

Plura male curatarum gonorrhœarum exempla nosco, non a chirurgis solummodo minus expertis, sed aliis, etiam medicis, quos diuturna, & luculentior praxis commendabat.

Sæpius mirabar, qui fiat, ut in morbo tam frequenti tam non exacta medendi methodus sit, & tot graves quotidie errores committantur. Plures vidi casus, ubi dato validiori purgante, qui mos quondam etiam inter doctissimos viguit, & nondum, ut video, inter omnes est abolitus, fluxus virulentæ materiæ substitit cum delirio paulo post subsequente, & dirissimo morbo acuto nulla arte sanando.

Qui in nostro Nosocomio ex hac causa acute decubuerunt (contigit enim nonnunquam, ut ex lue occulta, quam perversa medicatio modo superius recensito exasperaverat, validissime febrientes, tanquam simplici acuta febre affectos caussæ prægressæ igna-

ignari, & nec ægri confeſſione, nec alio inſuper ſigno adjuti ſuſciperemus) qui inquam ex hac cauſa acute laborarunt, plerique mortui ſunt.

Cum hi per aliquot dies decumberent apud nos, quædam veneni latentis ſigna vel in ipſo ægro deteximus, vel undecunque demum cauſam mali, & quid ante adventum ad nos actum fuerat, expiſcabamur. Gonorrhœam purgante valido ſuppreſſam, morbumque acutiſſimum inde natum aliquoties deteximus; plerorumque enim animis, eorum præcipue, qui ex plebe ſunt, prava hæc opinio inſidet, poſſe virus venereum ex parte affecta revocari, & per alvum eliminari. Hinc ipſi ſibi medicinam per ſæpe faciunt, & ſpiritum vini purgantem, ſive reſinam jalappæ ſpiritu vini ſolutam ex pharmacopœis repetunt.

Sed hæc methodus uti pernicioſa eſt, ſic alia non quidem mortem tam citam, attamen innumera alia mala, quibus etiam noſter auriga conflictabatur, producere ſolet.

Multi videlicet, gonorrhœa affecti, unice exoptant, ut fluxus virulentæ materiæ quantocius ſiſtatur: hinc aut chirurgorum inexpertorum conſilio, aut proprio marte therebinthinam deglutiunt, vel alia ſtyptica, quæ fluorem ſiſtunt, aut injectiones ex aqua calcis, & aceto lythargirii adhibent.

Hinc illa malorum ilias, hinc aut radicata lues, aut ſi benignius quid ægro accidat, morbi urethræ non raro immedicabiles naſcuntur. Imprimis autem hac methodo fit, ut partes, quas inflammatio venerea corripit, atque in tumores elevat, indurentur, idque maxime, ſi glanduloſæ fuerint: unde difficilis mictus, aut nullus omnino, niſi mediante ſpecillo, atque perpetuus metus, ne tubercula hæc, etſi nunc indolentia, motu humorum quacunque ex cauſa aucto, doleant, inflammentur, triſtemque tandem tragœdiam ludant.

Me-

Methodus, qua recentibus gonorrhœis felicissime medeor, sua simplicitate, quodve morbi naturæ adcurate respondeat, atque idcirco fortunato se eventu, commendat.

Hujusmodi ægri carnibus, vinoque penitus abstinent, solum jusculis cum oleribus vescuntur: assumunt magnam quantitatem decocti foliorum altheæ, malvæ, quibus subinde aliquid ficuum, vel siliquarum dulcium incoquitur.

Fuerunt, qui pauxillum lactis addidere, & duodecim, pluresque etiam libras per diem hujus decocti hauserunt.

Adhibentur continua ferme balnea penis tepida, ubi simul glans penis perpetuo abluitur, ne quid materiæ venereæ intra præputium & glandem restitans rosiones, & ulcuscula venerea faciat. Plurimum semper ad breviorem curationem facere credidi, si æger quam sæpissime pudenda abluat; si enim sanus ex impuro coitu ideo vitium trahat, quod materies venerea ad glandem penis allapsa resorbeatur, nonne qui infectus jam antea est, se ipsum continuo de novo coinquinabit, & morbum alet, nisi identidem materiam hanc, si qua intra glandem & præputium hæserit, eluere conetur? quemadmodum scabiosus morbum prolongat, seque ipsum identidem contagio afflat, si vestes scabiosa materia infectas non sæpius purget, neque cum aliis commutet.

Qui gonorrhœam recentem curat, meminisse semper debet, se *inflammatæ parti*, eique *glandulosæ* mederi, semperque benignam phlogoseos resolutionem omni modo tentandam esse.

Horum memor a therebinthinaceis, aliis stypticis sive injiciendis per urethram sive ore assumendis, a purgantibus etiam lenissimis abstinebit, probe gnarus, nullum revera antiphlogisticum dari purgans, quod, utut parum, sanguinis motum non incitet, & hoc

hoc ipſo phlogoſin non augeat. Horum loco clyſmata emollientia adhibebit.

SECTIO QUINTA.

Hoc loco juvat hiſtoriam alterius pariter aurigæ referre, prout illam autumno proxime elapſo in mea adverſaria retuli.

Vir 43 annorum ante quatuor annos a quodam chirurgo ex gonorrhœa curabatur. Suſpicio eſt, eum & ante & poſt hæc illa ſæpius laboraſſe. Ex ſæva pleuritide jam aliquoties convaluit. Jam ab anno dimidio de ardore urinæ ſæpius queritur.

Die 2da Octobris anno 1775. dyſuriam, ſolitoque majorem ſtranguriam patitur.

Die 3. 4. 5ta Octobris mitius habet: lotium expeditius, & copioſius mittit. Hucusque officio aurigæ impigre adhuc fungitur.

Veſperi die 5ta Octobris domum rediens poſt cereviſiam largius hauſtam cubitum petit, ſed paulo poſt de ardore, dolente admodum ad matulam tenesmo conqueritur: ejulatus: jactitatio: dolor in hypogaſtrio, & ad radicem penis: ſomnus nullus.

Die ſequenti, ſcilicet 6ta Octobris, itemque ſeptima eadem ſymptomata, ſed multum aucta: inquies ſumma: corporis ad interiora ob dolores ſummos incurvatio; niſus mittendi lotium frequentiſſimi, dolentiſſimi. Hucusque ferme obambulando ægrotabat.

Veſperi die 7ma Octobris prima vice catheter applicatur, ſed ad veſicam non pervenítur: in ipſo applicandi catheteris conatu, educto filo argenteo pus boni moris ad unciam per cannulam effluxit: urina nulla. Catheter ſæpius fruſtra tentabatur.

Die octava Octobris mane omnia, uti pridie. A meridie hujus diei, dum alvum deponit, inter conti-

tinuos ad matulam tenesmos circa tertiam horam pomeridianam subito exclamat, sibi quidpiam in corpore ruptum esse: riget, livetque toto corpore. Sudor frigidus, copiosus in guttas collectus. Paulo post decumbit quietior: abdomen tumet, doletque ad attactum. Nullus amplius ad mejendum conatus.

Die nona vocatur medicus, qui, cum chirurgus ipso præsente denuo catheterem adplicare, sed frustra, conaretur, paracentesin, in perinæo suasit. Facta punctura ciciter uncia urinæ saltu prodiit, & dein pauxillum sanguinis. Tandem cum nihil amplius, tentatis omnibus, effluerет, educta cannula est.

Die 10ma Octobris vesperi advocatus alius medicus paracentesin vesicæ supra os pubis fieri curavit: at nec gutta urinæ prodiit. Circa mediam noctem ejusdem diei lotium ad ℔. v. sponte per urethram fluxit. Abdomen insigniter detumuit. Nullus amplius ullibi dolor. Circa meridiem diei proximi, cum bene speraret ipsemet æger, & adstantium quidam proxime futuram sanitatem serio prædicerent; vegetis omnino sensibus, animoque semper præsente cito, & tranquille moritur.

Sectio 12ma Octobris mane facta est. Urethra primo dissecta exhibuit circa vesicæ sphincterem: 1mo ulcera exigua gangrænosa, 2do prostatam proximasque eidem glandulas tumentes, inflammatasque, & magna ex parte gangrænosas.

Dissectis herniæ scrotalis (nam etiam hac laborabat) integumentis inventus saccus est ex producto peritonæo natus, partem intestinorum tenuium continens. Intestina facili negotio per dilatatum abdominis annulum redierunt.

Aperto abdomine urinæ magna quantitas profluxit. Vesica urinaria in fundo dirupta inveniebatur, ruptura duos transversos digitos facile æquante. Intestina tenuia levem hinc inde inflammationem, & in-

incipientem gangrænam exhibuere. In urethræ superiori parte, ossa pubis respiciente, vulnus, secundum urethræ ductum ad unum cum dimidio pollicem decurrens, recenterque factum, quodve circa radicem penis paulo ante sphincterem terminabatur, est observatum. Punctura in hypogastrio facta, intra peritonæum & musculos abdominis, versus pelvim progressa evanuit.

Plura nos docet hæc morbi, & sectionis historia.

1mo. Vulnus illud in urethra recenter factum catheteri debetur. Quod si paulo majori vi instrumentum adigatur, sæpius accidit, ut novæ viæ eidem aberranti parentur. Optime serviunt catheteres minus curvati, & ex lamina tenui in spiram contorta confecti.

2do. Optimus pro paracentesi vesicæ locus videtur (dummodo nihil peculiare id prohibeat atque aliud suadeat) is ipse, quo a recentioribus lithotomia institui solet, in perinæo videlicet. Quodsi punctura in hypogastrio fiat, minus certa operatio erit; licet enim vesica eo usque assurgat, utpote ingenti lotii quantitate turgens, tamen cum sint, qui hypogastrio præpingui gaudent, puncturæ profunditas admodum erit incerta. Præterea facile fieri potest, ut, dum vesica, educta jam aliqua urinæ portione, se denuo in pelvim profundius recipit, cannula subtrahentem se vesicam non amplius contingat, præcipue si chirurgus eadem acu triangulari utatur, qua hydropicorum abdomen pungit.

3tio. Grave monitum hic casus præbet, scilicet, auxilia seria in rebus seriis haud quaquam differri debere. Punctura vesicæ die septima, aut octava Octobris ante meridiem instituta, procul dubio hominem servasset.

4to. Eo tempore, quo paracentesis celebrabatur, abdomen lotio inundatum jam erat. Catheter die

9na Octobris in urethram immissus, & paulo post denuo extractus colore plumbeo inficiebatur.

5to. Ratio, cur urina fluxerit sua sponte 12 ante mortem horis, haud obscura est; nam, præsente jam gangræna, tumores urinæ transitum prohibentes subsidebant, uti omnis inflammatorius tumor assolet, si eum gangræna jam prehenderit.

6to. Doloris absentia, animus tranquillus, superstite sola breviori respiratione, mentis continua præsentia, & magna ob superatum, ut credunt, periculum hilaritas, minus attentos persæpe fallunt, dum, instante jamjam ob præsentem gangrænam morte, salutem proxime secuturam promittunt.

Mors hæc sæpius in illis fit, qui ex enteritide, aut hernia incarcerata, moriuntur.

7mo. Iteratæ gonorrhœæ, diathesis sanguinis phlogistica, de qua ex repetita sæpius pleuritide constat, item potus cerevisiæ largior in ipso morbo, sufficientes nobis rationes suppeditant, unde primo tubercula, dein eorum inflammatio explicentur: accessit aurigæ munus, quod & ipsum suam symbolam contulit, cur inflammatio hasce partes præ reliquis occuparit.

SECTIO SEXTA.

Auriga 47 Annorum, multis consequenter annis sanus, ultimo Bacchi festo hujus Anni in peripneumoniam incidit, cum rigidissimum tunc temporis sæviret gelu, quo plures eo die horas carpento insidens, præter morem urebatur. Domi suæ decubuit, ubi sanguinem binis vicibus misit, morbum medicatrici naturæ committens. Circa festum paschatis eas primum vires receperat, ut consuetum aurigæ munus denuo subiret.

Die 12ma Junii horis pomeridianis valide riguit:

ves-

vesperi ingesta evomuit: appetitus dejectus, sitisque: accessit dolor lumborum, & sinistri thoracis pungens cum tussi. Nox insomnis.

Die proximo symptomata augebantur. Vespera illius diei venæ sectio facta est cum aliquo levamine, sed brevi evanido. Die 14. & 15ta omnia exacerbabantur.

16ta Suo marte vomitorium ex tartaro emetico sumpsit, unde septies flava, fusca, amara inter gravissimos pectoris, præcordiorum, abdominisque dolores vomuit, & fere toties dejecit.

Noctu somnus nullus. Jactitatio multa.

Die 17ma Junii sexta morbi ad nos delatus sequentia exhibuit: dolor a mamma sinistra usque ad os ilei, & ultra, multa tussi, inspiratione, & attactu exacerbatus: sitis magna: decubitus in latus affectum impossibilis: sputa spumosa, sanguine tincta: respiratio strepens: pulsus celer, fortis, durus: lingua alba, humida. Larga venæ sectio facta mox est, & cataplasma emolliens dolentibus locis adplicatum: datus potus emolliens, tepidus, copiosus, antiphlogisticus: sanguis pleuriticus. Noctu somnus perquam turbatus.

Die 18va Junii morbi septima dolor lateris nullus: decubitus in omnem partem facilis: respiratio cita, strepens, exiguo ac fere nullo thoracis motu, sed solo abdomine peracta. Inspiratio duplicata: pulsus antea fortis, nunc debilis valde, mollisque ac celerior multo: urina ruffa absque sedimento: tussis non multa: sputa spumosa, pauca: alvus diarrhœica: lingua alba, humida. Cæterum vigor: animi præsentia: præteritorum exacta recordatio, ad minutias usque accurata, &, ut hoc hominum genus solet, jocosa, ac potius hilaris narratio: vivacitas magna: aptæ ad interrogata responsiones: facilitas magna sese, quodcunque in latus vellet, convertendi. Faciei ha-

bitus ab eo ſanorum non abludens, nullus oppreſſionis, aut difficilis reſpirationis ſenſus.

Hoc rerum ſtatu cum cerebrum impeti animadverteretur, latum veſicans cervici adpoſitum eſt. Pulſus mox e debili factus eſt fortis, plenus, durus ſupra modum, & perquam celer; hinc facta denuo venæ ſectio eſt, ſed absque levamine. Cum alvus immoderatius flueret, remota omnia ſunt, quæ eam vel leviſſime ſollicitant, nitrum, & oxymel. Emulſa, mucilaginoſa, diacodiata nil profecere. Hoc die ſputa quædam cocta adparuerunt. Veſperi frequentes pulſuum mutationes. Cætera uti antea. Noctu leve delirium, & ad auroram mors.

Die ſequenti facta cadaveris ſectio eſt. Aperto thorace pulmo dexter ſanus reperiebatur, ſiniſter vero ex integro inflammatus, attamen ſic, ut inflammatio non ex graviſſimis fuerit; nam & ſubſtantia pulmonis inflammati durior quidem fuit, ac in ſtatu naturali ſolet, minus tamen, quam in graviori phlogoſi conſuevit; & reſectæ ejusdem particulæ, ſi aquæ injicerentur, tarde ac ne vix quidem fundum petiere. Quædam omnino infra aquæ ſuperficiem ſuſpenſæ manſerunt.

Præterea materies quædam, qualis illa ſputorum coctorum eſſe ſolet, bronchiorum ramos opplevit, & copioſe ex pulmonibus leniter preſſis profluxit. Inter ſiniſtrum hunc pulmonem & diaphragma, ſeri ſubflavi paucæ unciæ repertæ ſunt, quo loco materies lardacea medium fere digitum craſſa, cruſtam phlogiſticam & colore, & tenacitate referens, pulmonis infimas oras obtexerat, ea ratione, ut primo intuitu rupti abſceſſus parietes mentiretur: ſed laciniæ hæ avellentem digitum facile ſequebantur, & ſubjectam pulmonis, partiumque vicinarum ſubſtantiam integram demonſtrabant.

Mediaſtinum ſubinflammatum: pleura ſana, ad

quam

quam plerisque in locis in utroque thoracis cavo pulmones carnofis, & quafi ligamentofis craffisque nexibus religati fuerunt. Vafa coronaria ampliora folito, fanguine multo infarcta, & fere varicofa.

In abdomine omentum inflammatum ex toto. Inteftina tenuia multis in locis inflammata, & hinc inde incipiente gangræna tentata apparebant.

Diffectum caput duram meningem fanguine turgentem, & hinc inde inflammatam, qua vero parte cerebrum a cerebello disjungit, craffis fibris parallelis intertextam exhibuit. Pia meninx majori, ac fere univerfali phlogofi tenebatur. Cerebrum affulatim fectum, medullarem fubftantiam pluribus ac majoribus punctis rubris, quam alias folet, diftinctam monftrabat.

Viden effata Hippocratica etiam hic demonftrata: *fpiritus denfus, & parvus inflammationem in locis principalibus fignificat.* L. de coac. prænot. *fpiritus extendens, & urgens, & obfcurus, & dupla intro revocatio, velut fuperinfpirantibus, lethalis.* Ibidem.

Inde præterea conftat & *ftrepentem* refpirationem, & dolores citra rationem levatos, Hippocrati merito damnari.

Hinc prognofin, dictante id etiam Baglivio, non ex hoc utpote infido fymptomatum levamine, fed ex fola fpirandi libertate, majori, minorive in morbis pectoris formare convenit.

In hoc cafu illud quoque Celfi obtinuit L. 2. C. 7. ubi mens laborare iis dicitur, quibus caufa doloris neque fenfus ejus eft, & protinus infaniam timendam effe, ubi expeditior alicujus, quam fani fuerit, fermo eft, fubitaque loquacitas orta, & hæc ipfa folito audacior.

SECTIO SEPTIMA.

Fœmina cœlebs 30 annorum, habitu ſtrigoſo, bilioſoque die 24ta Julii ad nos venit, cujus hiſtoria morbi hæc eſt:

Ab octo diebus extra Noſocomium quotidie paroxysmum febrilem ſuſtinuit. Febrilis acceſſio plerumque a vomitu bilioſo ſpontaneo ordiebatur. Subinde, idque primis morbi diebus, præter vomitum etiam alvus movebatur, attamen non præter modum. Obambulando hucusque ægrotabat.

In Noſocominum ſuſcepta linguam habuit bilioſam, os amarum glutine tenaci obductum, appetitum dejectum, reſpirationem difficilem. In paroxysmo febrili apud nos non amplius vomuit. Color leviter flaveſcens totum corpus, faciem præſertim infecit, & paucæ hinc inde petechiæ non latæ, & coloris obſolete rubri viſebantur. Auditus paulo gravior.

Præmiſſis ſolventibus ex oxymelle, roob ſambuci cum ſale quodam medio, vomitum, exhibita radice ipecacuanha, movimus. Difficulter vomuit, & ter ſolummodo, pauca, vitellina, craſſa ſupra modum, tenaciaque: ſubjungebatur denuo ſolventium uſus.

Die tertio ab aſſumpto emetico pulſus admodum debilis, intermittens, remittens, ac omni modo inæqualis fieri, ſomnolentia, ac ſomnus fere continuus accedere, frigus extremorum, ſudorque frigidus quaſi mox morituram per intervalla occupare. Ad interrogata expergeſit, & apta reſpondet, & ſolum oris amarorem queritur. Viribus ita vacillantibus cortice peruviano, camphora, ſinapiſmis, & veſicantibus ſuppetias ferre ſtudebamus. Veſicantia nullas veſicas excitarunt.

Die quinto, ex quo ad nos venit, totius morbi decimo tertio, moritur.

Sec-

Sectum cadaver ſequentia monſtrabat:

Reſecto cranio, corticalis cerebri ſubſtantia colorem ſolito magis fuſcum, & ex leviſſimo rubore lividum exhibuit. In utroque choroideo plexu racemus hydatidum fuit, quarum maxima cicerem magnitudine æquabat. Medulla oblongata prementi digito, & cultro diſſecanti duritiem hepatis oppoſuit.

Aperto thorace pulmo dexter validis nexibus ad coſtam 3. 4. 5tam, numero a ſuperioribus ducto, religatus inveniebatur.

In abdomine color omnium fere inteſtinorum lividus fuit, multumque a naturali abludens. Omentum fuſcum, putridum. Ventriculi interior membrana maxima ex parte colore fuſco erat, præcipue in ejusdem fundo. At verſus pylorum levis inflammatio eandem interiorem membranam prehenderat. In cavo ventriculi materies colorem medicamenti referens, ſed mucoſa plurimum, & ductilis reperiebatur.

Veſicula fellea admodum turgida ſaturatiſſimo colore flavo tingebatur, quem & omnes vicinæ jecori partes referebant. E diſſecta veſicula prodiit materies primo aſpectu atra, tenax, oleum pervetuſtum, & amurcoſum referens: charta bibula huic immiſſa profundo colore flavo imbuebatur. Subſtantia hepatis bona, ſed obſcurioris, magisque fuſci coloris, ac alias ſolet.

Ex hac ſectione anatomica, aliisque conſimilibus per alios factis, morborum malignorum, petechialiumque cauſa, & ſedes, mortisque inde prognatæ, ratio conſtare videtur. Non enim crudus, putridusque ſolummodo primarum viarum apparatus hujusmodi morbos generat, ſed & bilis quantitate peccans, peccans itidem prava qualitate; tenax quippe, glutinoſa, amurcoſa, acrisque, partim intra veſiculam collecta, eandem ſollicitans, diſtendens, partim vero quoad tenuiores ſuas particulas ex ſyſtemate gaſtrico,

& bilifero reſorpta, ſymptomatum in morbo maligno obſervari ſolitorum, explicatus non obſcuros ſuppeditat.

Biliofa hæc materies occidere videtur diverſa ratione; vel enim, quas allabitur partes, ventriculum, & inteſtina inflammat, vel absque prægreſſa inflammatione necroſin ac gangrænæ aut ſphaceli ſpeciem quandam iisdem viſceribus infert.

Inflammatio hæc ab acri hac bile generari ſolita alterius ſpeciei videtur, & *maligna* eſſe, ac ab illa multum differre, quam, cum venæ ſectionibus, diluentibus, emollientibus haud difficulter curemus, *benignam* appellare convenit.

Hæc biliofa, & acris materies abſorpta, & ad alias partes delata idem mali, videlicet vel inflammationem, vel necroſin lethalem producit. Hinc in quibusdam cerebrum, in aliis pulmones, aliaque viscera male affecta reperta ſunt, prout quis viſcus quoddam ante morbum quacunque ex cauſa imbecillum habuit, ad quod materies biliofa reſorpta decubuit.

Scriptores medici, qui ſectis cadaveribus cauſas, effectusque morborum rimabantur, haud abſimiles viſcerum noxas in iis repererunt, qui ex febre maligna deceſſere.

Spigelius Lib. de ſemitertiana, *inteſtina tenuia partim inflammata partim ſphacelata*, in hominibus, febre maligna demortuis, inventa, memorat, etſi de nullis in vita doloribus ventris unquam queſti eſſent. Non raro *lividas in ventriculo maculas, tanquam ab hauſto veneno* viderat.

Cornelius Gemma in cadaveribus hominum, hemitritæa peſtilenti defunctorum, præter dictas partes etiam hepar, & cor cum pulmonibus ex integro, aut magnam ſaltem illorum partem, nunc *inſtar carbonum nigra*, nunc *tuberculis ſuppuratis plena*, obſervavit.

Con-

Constat præterea auctoribus Spigelio, Schenckio, Helmontio, Diemerbroekio &c. eadem, quæ in corporum externa superficie prostare alias solent, exanthemata, & anthraces, etiam in ventriculo ac passim alibi in corpore reperta esse.

Teste Hieronymo Occone, cum terras brixianas tetra olim lues funestaret, secta mortuorum cadavera cerebrum ipsum graviter affectum, *combustum*, *nigrum*, *& arefactum* exhibuere.

De emeticorum usu in morbis malignis in præsentiarum quædam dicam. Vis radicis ipecacuanhæ ea ratione propinatæ, ut singulis horis grana decem ejusdem radicis devorentur, donec tertia dosis absumpta fuerit, dummodo materies sat mobilis sit, & evacuationi apta, multiplici ex causa convenire hisce morbis præprimis videtur:

1mo. Enim evacuat ea via, qua brevior nulla datur, quidquid alieni in ventriculo, & proximo intestino hospitatur.

2do. Ipse vomendi conatus turgentem prava bile vesiculam emulget.

3tio. Radix ipecacuanhæ vi antiseptica, aromatica, roboranteque hoc in casu perutili commendatur.

Hinc illa methodus, qua Cl. Wagnerus Lubecensium medicus, Heisteri discipulus, adeo, fortunate usus est, peculiarem commendationem meretur; cum enim febres exanthematicas, petechiales, purpuram, & consimiles pro morbis gastricis, sive mesentericis haberet, mixturam propinavit ex unciis tribus, quatuorve aquæ cardui benedicti, & drachma dimidia radicis ipecacuanhæ cum sale quodam medio tritæ, concinnatam, unde omni vel dimidia, vel integra hora cochleare ordinarium sumebatur, donec ipecacuanha effectum sortiretur. Mixturas postea solventes, quæ & alias excretiones, diapnöen, & diuresin promoverent, exhibuit. At si morbus in-

tra horas circiter duodecim gravius urgeret, si vertigo, faucium affectus, & lipothymia nondum remisissent, si pulsus, & respiratio nondum emendarentur, prædictam potionem evacuantem denuo ac toties repetiit, donec symptomatum remissio morbum in meliora tendentem ostenderet.

Ad respirationem præ cæteris attentus fuit, cujus difficultatem in morbis exanthematicis inter signa pathognomica jure recensuit.

Cl. hic vir (ut id modo dicam, cujus gratia hæc præmisi) pauca grana ipecacuanhæ mixturis morbo convenientibus, semper addidit, donec signa malignitatis evanuerant.

Exiguæ hæ ipecacuanhæ doses continuas vomitiones, subinde & vomitum excitant, majoremque hac ratione humorum salivalium, lentescentium, glandulas infarcientium, & ipsius bilis vesiculam distendentis, irritantis, putrescentis, ac jamjam resorbendæ, affluxum ad cavum ventriculi, & intestina conciliant, quin & sordes biliosæ jam absorptæ denuo revocantur, ut excitato salutari vomitu, alvoque mota, eliminentur.

Hac methodo etiam ego aliquoties exoptato cum eventu usus sum: morbi materiem solventibus mobilem reddidi, emetico paulo post excutiendam. Mota emesi denuo solventia præbui, ut, quod restabat sordium biliosarum, æque aptum efficiatur, quo iterata emesi eliminari totum queat. Medicamentis hisce solventibus exiguas ipecacuanhæ portiones adjeci, quibus nausea continua, subinde etiam vomitus concitabatur.

Utilem hanc praxin censebam, quotiescunque os supra modum mucosum, dentes sordidi, lingua crassa, tenacique materie conspurcata, consimilem & ventriculi, & tubi intestinalis statum indicabant, & quo-

quotiescunque post primos vomitus insigne levamen non sequeretur.

Hæc crudæ, tenacissimæque materiæ conditio tempore verno rarius apparebat, æstate vero & autumno frequentissime. Inde potissimum morborum, adulta æstate & autumno regnantium, pertinacia est, etsi & aliæ accedant non nullius momenti causæ.

Id præterire in recensenda hac methodo non possum, plurimum scilicet interesse, ne exhibitis illis refractis ipecacuanhæ dosibus, res intra solas nauseas, vomituritionesque consistat. Quid enim utilitatis, aut quid non damni potius ægrum experiri necessum est, si nulla nec emesi, nec catharsi mota materies præcordia inundet, & denuo vi alterantis, & alexipharmacæ radicis intra humorum circulantium alveum adigatur? hinc nauseas, vomituritionesque subinde vomitus salutaris interpellet oportet.

Cum viscerum noxas in hoc cadavere per me, in aliis vero per alios repertas recenseo, alterius cujusdam sectionis recordor, a me, dum inter Hungaros physici, ut vocant, officio fungerer, institutæ, quæ etsi alio & tempore, & loco facta sit, nihilominus ob argumenti similitudinem, aliaque quædam scitu non injucunda apprime huc facit. Hanc, quemadmodum tunc fuerat in adversaria relata, excerptam dabo. Sit ergo

SECTIO OCTAVA.

Die 6ta Augusti 1772. Anna Maria Kazyi annum agens ætatis quintum, a nativitate nullo graviori morbo decubuit, morbillis, & variolis necdum defuncta. Verminosa nihilominus perpetuo fuit. Excrevit non raro lumbricos, & ascarides, communioraque ac leviora vermium symptomata sæpius patiebatur.

Mense Octobri Anni elapsi, cum per sex fere septima-

manas tertiana laboraſſet, a medico ſanabatur. Nuper quotidiana corripiebatur: paroxysmi leviores, pomeridiani. Exacto ſecundo paroxysmo, a parentibus convocatæ in conſilium vicinæ matronæ ſunt, quarum disquiſitioni puellæ genitor remedium quoddam propoſuit, illis in terris ad curandas in junioribus febres, ſolenne; balſamum id eſt ex balſamo peruviano, oleis ſtillatitiis, & ſpiritibus quibusdam confectum. Matronæ in id coivere, dandas eſſe ſæpius per diem guttas tres quatuorve penetrantiſſimi remedii. Habuit puella tres adhuc paroxysmos.

Die 3tia Auguſti loco paroxysmi, qui omnium univerſim paroxysmorum ſextus fuit, calor ſolum advertebatur. Puella ſolum ſub ipſis paroxysmis, nec ſub his ſemper decubuit: ita facile ægritudinem tulit.

Die ſequenti, quarta ſcilicet Auguſti, puella conſuetum alias jentaculum nauſeat, languet parumper, & alvum ponit paucam, pauco floridoque ſanguine commixtam. Circa nonam matutinam pauca vitellina vomit: prandium more conſueto, & cum appetitu ſumit. Circa quartam pomeridianam, quo tempore febrilis acceſſio fieri conſuevit, dolore colico, item ventriculi, hypochondriorumque corripitur. Circa ſeptimam veſpertinam ſomnus: ad mediam noctem evigilat. Dolor acerbus præcordiorum, & totius abdominis, ejusque tenſio, ejulatus, jactitatio per reliquum noctis, diem ſubſequentem, & noctem proximam. Alvus nulla: vomitus nullus.

Die 6ta Auguſti eadem ſymptomata. Veſperi vocatus, multas maculas petechiales in cruribus reperi: color earum diverſus, roſeus, intenſe ruber, profunde ruber, caſtaneus, liveſcens, nigreſcens, varia magnitudine, aliæ lenticulares, latæ aliæ. Una alterave tantum amplior macula, & liveſcens in trunco corporis & brachiis. Pulſuum frequentia ſtupenda,

da, calor ad attactum mordax, jactitatio, & ejulatus continuus.

Die 7ma Augusti eadem omnia. Plures interea maculæ petechiales latæ & nigræ per corpus visebantur: in brachio sinistro supra cubitum macula latissima livida. Circa meridiem frigent extrema. Nullus amplius ad carpum pulsus. Ejulatio, & jactatio perstant: a meridie frigus extremorum auctum: nulla mentis præsentia, jactatio, & circa septimam vespertinam mors.

Die 8va Augusti cadaver secui. Aperto abdomine omentum leviter inflammatum deprehendebatur; intestina vero tenuia, si tractum duos circiter transversos digitos longum excipias, partim profunde rubra, partim ex rubro livida. Intestina crassa sana.

Per totum intestinorum tenuium partim inflammatorum, partim gangrænosorum tractum, crebræ petecchiæ conspiciebantur, parvæ, magnæque, & coloris varii, vel læte rosei, vel ex rubro nigricantis, vel atri penitus. Mesenterium, & peritoneum simillimis, ac tenuia intestina, petechiis large conspergebantur. Glandulæ mesenterii majores multo, ac in sanis solent, ex rubro nigricabant, & totidem quasi sanguinis grumos referebant.

Macula petechialis, scalpello per medium secta, humorem fudit *extravasatum*, acsi pars quædam sugillata dissecaretur, & ejusdem coloris, quem macula ipsa petechialis, antequam secta esset, monstravit.

Ventriculus exacte maculatam tigridis pellem referebat, albidam videlicet, & maculis nigris amplis, crebrisque interstinctam. Pulmones sani. In ipsa cordis externa superficie petechiæ varia magnitudine, & colore diverso visebantur.

Petechias per brachia, & crura dispersas cum examina-

minarem, eas per totam cutis ſubſtantiam, & quasdam non exiguam ſæpe numero ſubjectæ pinguedinis portionem penetrare, eodemque has partes colore afficere deprehendi, quem petechia viſui exhibuit non diſſecta.

Macula illa lata omnium in corpore maxima, ſupra cubitum in externa ſiniſtri brachii parte viſa, cum in eam ſcalpello inquirerem, ad muſculos usque per profundam ſatis pinguedinem penetrabat, eo modo, ut conum referret, cujus apex muſculos tangeret, baſis vero in externa brachii ſuperficie formaretur.

Lumbricos aliquot, paucos tamen, in inteſtino colo reperi.

Doleo me in tanta feſtinatione diſquirere non potuiſſe, an & in aliis, & quibus in partibus petechiæ reperiantur.

Nota, in tanta ventriculi inflammatione, quam dira necroſis excepit, vomitum non adfuiſſe, niſi levem, & ſemel tantum, cum ad initium hujus ultimi morbi pauca vitellina rejiceret. Etſi ægri, gaſtritide correpti, *vomitum dolentiſſimum ſtatim ab omni ingeſto, cum ſingultu dolorifico* docente Boerhaavio experiantur.

Graviſſima omnium fere tenuium inteſtinorum inflammatio *ileum* non excitavit.

SECTIO NONA.

Juvencula Annum vigeſimum ſecundum agens ad Noſocomium venit, & ſequentia queritur:

A ſex annis ulcera crurum habet non ampla quidem, nec profunda, ſed cicatricem recuſantia. Ab aliquot Annis in fabrica, ut appellant, conficiendis tæniis ſericis dicata, texendo ſibi victum comparat. Corpore ibi proclivi ſedent, & parte ſterni infima ad-

ad machinam fortius adpressa laborem exercent. Tempus inter texendum cantando fallunt.

Sana cæterum fuit. Menstrua ordinata. A quinque mensibus se catarrho laborasse ait. A sex autem septimanis spiritum fieri multo difficiliorem, tussim frequentiorem, adventante præprimis vespera, noctuque: sputa purulenta reddi, sitire, levi per intervalla horrore perstringi, & insomnes noctes agere. Non multum emaciabatur, & laboribus suis ita fungebatur, ut per duos solum dies domi suæ decubuerit.

Die secunda Septembris 1776. nos accedit. Pulsus febrilis, non debilis, attamen nec durus: decubitus difficilis in latus sinistrum: dolor ad infimam sterni partem: rubor perfrequens genæ sinistræ: sudores nocturni, & diarrhœa ægram exercent.

Cum usque ad diem ejus mensis 15tam præter sudores, qui comprimebantur, nil emendaretur, alvusque sex, octove vicibus intra nychthemeron, uti antea, moveretur, & nihil in pejus conversum arbitraremur, ecce, cum sedens in lecto & cum infirmariis loquitur, plenoque decocti vasculo epoto decumbit, & facillime in alterutrum latus se convertit, vegetis omnibus sensibus, nihilque præsentiens vix non inter loquendum moritur.

Cadaver pro juvenculæ habitu torosum satis, & macie nequaquam confectum apparuit.

Aperto thorace pulmo dexter levioribus membranaceis nexibus cum pleura cohæsit. Pulmo ipse pondere gravis hepaticam duritiem cultro opposuit. Sectus innumeris exiguis abscessibus, purulentam materiem plorantibus, scatebat, quorum plerique lentem vix caperent, pisum aliqui, pauci nucem avellanam. Bronchia, bronchiorumque ramos pus inundabat. Reliqua pulmonis substantia abscessibus inter-

interposita, gravi crudaque inflammatione tenebatur. Pulmo sinister sanus fuit.

Pericardium seri uncias fere octo continebat: sectum abdomen libras seri circiter duas, viscera vero sana monstrabat, glandulas mesenterii si excipias, grandiores videlicet, ac in sanis solent.

Cum collo strumoso esset, glandulam *thyroideam* secuimus, quæ substantia gelatinosa, glutinosaque hinc inde distendebatur.

Vix ullus morbus est, in quo tam varia remedia, ac in phthysi sananda celebrantur. Verum tamen ni quis exacte morbi causam inter tot alias dignoverit, infortunatam medicinam faciet. Ob neglectam hanc in phthysi disquisitionem accuratam, cum etiam ob ipsam mali, licet probe cogniti, gravitatem, quotidie fit, ut morbus hic tot hominibus exitium afferat.

Phthysis purulenta, ex hæmopthysi, vel peripneumonia, vel pleuritide suppurante orta, omnium pessima est; &, si juncta febris hectica sit, si sudores colliquantes, & diarrhœa supervenerint, brevi perniciosa.

Multæ rationes sunt, quæ ulcera pulmonum coire, consanarique prohibent.

In phthysi pulmonali a fomite purulento aliud quoque vitium præter abscessum in pulmonibus plerumque reperitur, inflammatio videlicet partium abscessui vicinarum: hinc nova sanandæ phthyseos difficultas.

Qui hæmopthysi aut laborarunt, aut adhuc laborant, purulenta sputant, sanguine subinde tincta: per intervalla auctum lateris dolorem queruntur, omniaque illa signa monstrant, quæ *latentem*, & *chronicam pulmonum inflammationem* indicant superius descriptam.

Phthyseos ex hac hæmopthysi natæ, vel cum eadem

dem junctæ ideam exactam habebit, qui *continuam & chronicam pulmonum inflammationem* concipiet, *vel chronicam quandam peripneumoniam cum sputo cruento ob vasa pulmonum debiliora solito largiori, ubi pars quædam inflammata in suppurationem transiit; reliqua reliqui pulmonis inflammatione cruda persistente.* Sermo hic est de illa hæmopthysis specie, quam *inflammatoriam* appellare convenit, ab aliis alia ex origine natis probe distinguendam.

Abscessus pulmonum ex pleuritide, & peripneumonia acuta (nam & chronicam dari, supra ostensum est) comitatur æque partium ulceri vicinarum inflammatio, minor tamen ut plurimum, quam in *hæmopthysi inflammatoria.*

His præmissis facile patebit, quid in phthysi pulmonali ex hæmopthysi, vel peripneumonia, aut pleuritide suppurante orta prosit, noceatve.

Balsamica, uti balsamum Locatelli, therebinthinam, myrrham, aliaque hujus generis a multis celebrata remedia Morgagnius, & ipsa toties repetita observatio reprobat: calorem augent, febrimque: peripneumoniam comitem, & suppurationem promovent.

Salina, aquæ selteranæ, aliæque consimiles, uti in lentore, & infarctu pulmonum frigido, eorundem tuberculis, & scrophulosa diathesi eximie prosunt, ita certo hic nocent.

Cortex peruvianus phthysin ab hæmopthysi inflammatoria natam, ipsamque hanc hæmopthysin adeo non sanat, ut illam insigniter promoveat, & ægros in perniciem præcipites agat. Inde etiam ratio habetur, quare adstringentia in *hæmopthysi phlogistica*, etsi vulgata praxis iisdem toties utatur, morbum plerumque immedicabilem reddant.

Attamen cum magni viri corticem peruvianum in internis suppurationibus laudarint; alii vero haud in-

feriores reprobarint, dispiciendum est, quibus sub conditionibus remedium hoc exhiberi cum emolumento queat.

Si a ratione & experientia consilium petatur, cortex proderit, si nulla in sanguine phlogistica diathesis fuerit, si liber puri exitus pateat, sique penes abscessum nulla insignis inflammatio sit.

In suppurationibus externis, atque etiam in iis internis, ubi libere profluere, atque extra corpus ferri purulenta materies potest, corticis vis sanguinem a labe contrahenda præmunit, & tabem averruncat.

Pure alicubi intra corpus concluso, aut præsente sanguinis phlogistica diathesi, aut pulmonibus, penes abscessum graviter inflammatis, hic cortex aut inutilis, aut perniciosus artem ludit.

Decantara ab omni ævo cura lactea fuit. Lac febricitantibus, ad quos nostri quoque phthysici pertinent, teste Hippocrate, & experientia non convenit: in diathesi phlogistica ob partem caseosam omnino prohibetur. Hinc mirum non est, curam lacteam, utut per multa sæcula vel inter plebem deprædicatam, in *hac phthysi* spem medicantium, & ægrorum semper fallere.

Lac quadrupla aquæ quantitate dilutum, vel ipsum lactis serum potiori jure præscribitur. Lac asininum humano magis analogum a veteribus celebratum exspectationi nostræ in *hac phthyseos specie* neutiquam satisfacit.

Hinc etiam patet, quid a lacte humano ex mammis sugendo sperandum, timendumve sit.

Antihecticum Poterii eviluit.

Accubitus corporis juvenilis hoc in casu ægro nihil prodest, & accumbenti nocet

Sed quid de equitatione ab Sydenhamo summis encomiis, celebrata, qua & sudores, & diarrhœam col-

colliquativam vir summus curasse se asserit, sentiendum?

Doleo male intellectam a multis in ægrorum perniciem Sydenhami mentem esse; certe multiplex experientia docuit, hoc remedii genus, utut præstantissimum in plurimis morbis chronicis, phthysicis ex ulcere interno laborantibus æque parum convenire, ac pleuriticis & peripneumonicis; eosque equitatio, & vectio in curru

Ad stygias certo limite ducit aquas.

Aptius utique hoc exercitii genus adhibetur in iis, quibus dejecta vis ventriculi intestinorumque, ingesta male assimilat, atque hinc atrophiam, & maciem inducit: aut ubi diu perdurans tussis stomachica eum corporis habitum effecit, qui phthysin mentitur: in tussi *habituali* dicta, a congestione lenta, viscidoque pulmonum infarctu orta: in hypochondriacis, sedentariis: viscerum abdominalium pituitoso infarctu, indeque nata atrophia laborantibus: post febres biliosas, intermittentes diuturnas, rebelles quartanas, lentas, mesentericas, colicam biliosam, dysenteriam: post quoscunque morbos, qui atoniam solidorum, & humorum bonorum penuriam vel suapte, vel longa, & difficili medicatione post se reliquerunt: post nimiam nobiliorum succorum, sanguinis, seminis, liquidi nervei deperditionem, natamque inde pravam, tabidamque corporis diathesin.

Lichen islandicus laxo, imbecillique pulmoni pulchre medetur. Quibus udum corpus est, & pulmo serosa colluvie frequenter inundatur, his catarrhosam hanc diathesin plastica, simulque tonica lichenis virtus corrigit.

Decoctum polygalæ iisdem ac lichen prodest, cui apte non raro jungitur. Hæmopthysi & phthysi inde na-

natæ ob rationes ſupra narratas æque parum, ac cortex peruvianus, aut alia roborantia, convenit.

Lichen islandicus, & polygala in ſpuria illa phthiſi, quam equitatione ſanari ſupra diximus, vires non contemnendas poſſidet: veram pleuritidem, aut peripneumoniam nunquam ſanat, ſæpius vero ſpuriam, ſeroſam, pituitoſam.

Quod ſi poſt veram pulmonum inflammationem fracta dudum phlogoſi, vis vitæ languens anacatharſi non ſufficiat, & materiæ expectorandæ copia pulmones gravet, virium imbecillitati lichen & polygala robur addent, & *ſpuriam hanc peripneumoniam* auferent. Verum etiam in alio caſu polygalæ decoctum admodum efficax obſervavimus, ubi ſcilicet ſputa inflammationem pulmonum judicantia *diutius*, ac par eſt, ac *copioſius* prodeunt, viresque ægri reſiduas convellunt, eundemque conſumunt.

Qui frequentes parvasque ſanguinis miſſiones instituerunt, adcuratiorem phthyſeos ex hæmoptyſi inflammatoria natæ notionem habuiſſe videntur, ac ipſorum, a quibus damnabantur, adverſarii. Venæ ſectiones morbo, & viribus ægri reſpondentes, decocta herbarum & radicum emollientium, emulſa; & victus mere vegetabilis in ſananda phthyſi purulenta inſigniori reliqui pulmonis inflammationi juncta, omnibus aliis remediis palmam præripiunt.

SECTIO DECIMA.

Vetula habitu corporis ſtrigoſo & icterico, circa finem menſis junii ad nos venit, dolorem ad hepatis regionem verſus ventriculum, & ardorem inſignem inde a coſtis infimis ad criſtam oſſis ilei ab aliquot diebus queſta. Se ante tres ſeptimanas e Noſocomio Pazmaniano diſceſſiſſe ex ictero ſanam, vegetamque ajebat, quo ibidem ſeptem fere ſeptimanis

nis decubuerat. Plura, utut aliquoties interrogata, non retulit.

Adplicatis tum externe, cum interne iis omnibus, quæ ex uſu eſſe arbitrabamur, en repente poſt paucos dies ſanguinem copioſum, nigrum, leviterque grumoſum vomit. Cum aqua ſimplex multo ſpiritu vitrioli alterata pro potu, omniaque alimenta frigide darentur, ligaturis artuum adhibitis, cruentus hic vomitus brevi quievit, quo compreſſo exiguæ portiones rhei cum tartari cremore præſcriptæ fuere, eductæque fæces multæ, multo ſanguini grumoſo mixtæ.

At quotidie circa meridiem febris quotidianæ acceſſio non diuturna, nec vehemens, & paucis diebus elapſis iterum evanida obſervabatur. Dolor in abdomine inde ab illo ſanguinis vomitu pedetentim mitior factus, tandem in delicatiorem tantummodo, & rudioris attactus non omnino patientem ſenſationem convertebatur, quin tamen reapſe contrectata abdominis plaga vere doleret. Pulſus nihilominus exiles, obſcurique, & frequentiores, quam tunc fuerant, cum ad nos veniret, continuo obſervabantur.

Octo fere ab ultima febris quotidianæ acceſſione elapſis diebus, cum jam abitum e Noſocomio meditaretur, ſubito moritur.

Cadaver ſectum exhibuit in cavo thoracis ſingulo ſeri uncias fere octo. Pulmones ſani cæteroquin, ſed flaccidiores multo ac alias eſſe ſolent, diſſecti ſerum ſtillabant.

In abdomine ventriculus diſſectus in medio inter utrumque orificium arcui ejusdem majori inſidentem tumorem cancroſum, inæquali ſuperficie, ac tuberis ſolani forma præditum continebat. Tumorem hunc vaſa varicoſa, cæruleaque perreptabant, & preſſus ichorem fudit. Inde a tumore ad pylorum

usque ventriculus angustus intestini potius duodeni, quam ventriculi figuram referebat.

Duodenum longo tractu arctis supra modum validisque nexibus, quos cultro solvere, quin nexa viscera læderentur, non licuit, cum hepatis cavo cohæserat ita, ut vesicula fellea ab utroque viscere intercepta elideretur penitus, ejusque loco abscessus nucem juglandem æquans, ac fœtidissima, amurcosaque materie plenus reperiretur.

Ductum communem choledochum, quo loco is intestino duodeno inseritur, calculus triplici obtuso angulo præditus, obturabat, ita, ut ibi natus videretur, cum receptaculum, quo continebatur, exacte repleret, & quodam suo angulo ductum, quo is in intestinum aperitur, perfecte clauderet.

Calculus minorem nucem moschatam magnitudine referebat, & circumcirca materia tenaci, flavaque obliniebatur, quæ paulo post exsiccata firmior ac fere lapidea evasit. Cum frustulum ejus calculi vi avelleretur, diversa, strata apparebant, quæ calculum effecere. Quousque ductus supra calculum hepar versus pertingeret, an cum abscessu amurcam continente, an vero recta cum hepate communicarit, non constat.

Substantia hepatis sana, sed tunicæ vasorum sanguiferorum, per hepar dispersorum, præter modum crassæ, vasaque ipsa solito ampliora. Totum ileum, & jejuni major portio profundo, ac obsolete rubro colore tingebantur, quem non a sanguine grumoso transparente, multoque per omnem intestinalem tubum collecto fieri, portio ablati elotique intestini demonstravit. In ileo lumbricorum viventium adhuc, glomeres reperi sunt.

Robur musculorum, doloris absentia, & animus præsens, salutem promittebant; at vero ευφοριαν hanc

hanc infidam esse, ictus arteriarum per ultimos octo vitæ dies obscuri, tractique indicabant.

Icterus chronicus in seniculis, diuturna cardialgia, dolor vel tumor præcordiorum continuus vitium grave, & *organicum* systematis vel gastrici, vel biliferi plerumque notat. Aliarum quoque sectionum recordor, quæ hoc assertum comprobant.

Medicus medicinam his faciens & famæ suæ, & ægris consulet, si a *potentiori solvente* remedio caverit; id enim incautius datum noxios, brevique funestos motus concitat, mortemque, serius alias occupantem, ni intempestive sedula medicatio accessisset, accelerat. Victus blandus, & decocta radicis graminis, ac taraxaci tutius præscribuntur.

SECTIO UNDECIMA.

Vidua 74. annorum militis officialis quondam uxor, a multis jam annis sanissima, corpore ευσαρκω, ευχρους, cum more consueto alacris esset, & vesperi paulo lautius cœnaret, hausto inter cœnandum meraciori, & generosiori vino, ac alias consueverat, die 12ma Augusti cubitum sanissima concessit. Mane cum consueto tempore ad jentaculum sumendum non compareret, a domesticis in lecto aphonos, & toto latere dextro paralytica reperitur. Hesternæ cœnæ reliquiæ vomitu per noctem procul dubio rejectæ, & lectum, & penes eundem pavimentum conspurcabant.

Medicus accersitus venam secuit in pede sinistro, & tria vesicantia applicuit.

Die 14ta circa noctem ad Nosocomium defertur, cum non haberet, qui sumptus ferret, atque ipsa penuria pressa iisdem ferendis impar esset. Adplicatis iis, quæ convenire visa sunt, cum nec domi, nec in Nosocomio ulla mentis præsentis indicia daret,

aut ſaltem pauca, & per intervalla ſolummodo, nocte diem 16tam excipiente moritur.

Cadaver aliquot a morte horis ſectum exhibuit intra meninges in utroque latere ſerum multum. Meninx pia ſolito durior, craſſiorque membranam aponeuroticam æmulabatur. Vaſa ejusdem meningis in latere ſiniſtro multo ampliora, ac in altero latere, & admodum infarcta plurimo ſanguine turgebant. In ventriculis pauxillum ſeri continebatur.

Cerebri ſubſtantia mollior ſolito apparebat: arteriæ carotides, ubi cranium ſubeunt, oſſeæ ex toto reperiebantur, talesque fuere, quousque illas intra canalem oſſeum perſequi ob penuriam temporis licuit. Rami carotidum magnam partem oſſei, ita tamen, ut portionem oſſeam alternatim exciperet alia naturalis. Arteriæ in latere cerebri ſiniſtro longiori tractu oſſeæ erant, quam eæ lateris oppoſiti. Quidam ramuli ſolum lamellas oſſeas exhibebant.

Sinus falciformis, qua is vertici capitis opponitur, oſſiculum tribus lineis craſſum, quatuor latum, & fere pollicem longum, ea parte continebat, qua falx proxime corpus calloſum reſpicit.

Siniſtra carotis in ſuo intra cranium introitu amplior multo, pluribus, ac amplioribus donata ramis erat, quam ſocia lateris dextri.

Vertebrales arteriæ idem omnino vitium exhibuere, atque ita primitus comparatæ videbantur, ut ſiniſtra vertebralis capacior multo eſſet, & in plures ramulos æque latiores diſpeſceretur, quam vertebralis dextra.

Cor, & ejus valvulæ juxta morem conſuetum fuere. Arcus aortæ ſolito amplior, & arteria pulmonalis in ſuperficie ſua interna granulis aſperis, oſſeisque hinc inde obſidebantur. Aorta deſcendens usque ad locum, ubi in iliacas dividitur, lamellas oſſeas exhibuit ſat magnas, & quibus hinc inde vix

una

una tertia pars defuit, quin integrum circulum complerent. Iliacæ utriusque initium tubulum osseum longitudine fere dimidii pollicis referebat.

Alia aut non fuere quæsita, aut juxta naturam se habuere.

En causam apoplexiæ in latere cerebri sinistro maxime repertam, & latus oppositum corporis paralyticum.

Originaria prædispositio aderat in inæquali arteriarum utriusque lateris capacitate. Id etiam præter consuetum morem fuit, quod vasa sinistri lateris præ vasis lateris alterius ampliora fuerint, cum alias plerumque contrarium obtineat.

Apoplexiæ causa prædisponens vasorum videlicet & major capacitas, & ossescentia emendari non poterat.

Ex vomitu ab hesterna ingurgitatione orto, & cerebro dicta ratione prædisposito apoplexia facile explicatur.

Periculosus plane vomitus in senibus est, & quidquid sanguinem validius versus caput urget, prandium lautum, vinum meracius, fæx dura, sternutatio, opium &c.

Neque id ordinarium est, cerebrum fuisse *solito flaccidius*, etsi vetula fuerit, & arteriæ ossescerent.

Ad serosas apoplexias hanc, de qua loquimur, pertinere non rebamur, etsi multum seri intra meninges in utroque latere contineretur. Restitante enim, congestoque intra calvariam sanguine, tenuiorem partem, serum nempe, per lateralia vascula vi transprimi, percolarique necessum fuerat. Attamen productam *a sanguine* apoplexiam *serum extravasatum* auxerat.

In apoplecticorum secto cerebro frequenter leguntur *vasa cerebri sanguine turgida & serum multum effusum*. Hujus generis apoplexiæ plerumque *serosæ*

 au-

audiunt: verius *sanguineæ* appellarentur; accumulatus enim intra caput sanguis, & seri effusi, & apoplexiæ causa est: serum ipsum effusum *ad concausas pertinet serius accedentes, quæve morbum ipsum non produxere, attamen productum augent.*

Discrimen non intra sola vocabula consistit: medendi enim methodus alia est, si *serosa* apoplexia fuerit, atque alia, si *sanguinea.* Porro diversitas utriusque methodi tanta est, ut, si alteram pro altera adhibeas, nil agas indifferens, quodve si non prosit, non noceat, sed ægrum data opera jugules.

Morgagnius apoplexiam, *ubi vasa encephali sanguine turgentia, & serum intra meninges effusum deprehenderat*, inter *serosas* retulit. Veruntamen errorem practicum prudens cavit, dum *in quibusdam apoplexiis serosis* necessitatem venæ sectionis stabilivit, ibi videlicet, *ubi sanguis vasa distendit, & turgentia vasorum cum aqua conjicitur.*

Refert idem Cl. Auctor, esse quosdam, qui aquam nunquam apoplexiæ *causam* arbitrentur, sed *effectum* causæ apoplecticæ, sanguinis nempe in cerebro, & vasis circa cerebrum restitantis: sed addit, id quidem plerumque ita se habere, tamen non semper.

Vere & originarie serosas apoplexias dari certo constat, ibi venæ sectio occidit. Succi pravi, & diuturna cacochyma diathesis præcedens: senectus, non cruda illa, vegetaque, quæ actionum integritate ipsam persæpe juventutem superat, sed fracta, & imbecilla: acidulæ a debilibus, seniculis largius, & inconsulto potæ: sanata crurum antiqua ulcera, quæ serum copiosum fundere diu consueverant: humida, frigidaque tempestas: corpus catarrhosum longo ante apoplexiam tempore signa suppeditant, quibus adjutus serosam apoplexiam a sanguinea non difficulter dignoscas.

SEC-

SECTIO DUODECIMA.

Juvencula 26 Annorum die 28va Augusti ad Nosocomium deferebatur. A multo jam tempore sana fuit, & menstruis stata periodo redeuntibus usa, quorum reditum proxime exspectabat. Die 21ma Augusti praegressa artuum lassitudine friguit, caluitque per intervalla, & capite doluit. Eadem die facta venae sectio est: die altera purgans a chirurgo datum alvum diutius fluentem reddidit. Die sequenti denuo vena secta est, & emeticum exhibitum, unde multa mucosa biliosaque vomuit, continuata diarrhoea.

Cum ad nos veniret, querebatur alternos horrores, caloresque: os amarum, mucosumque fuit, lingua glabra, praerubra, praecalida: pulsus debilis, admodum celer: petechiae lenticulares, coloris obsolete rubri, prostabant.

Indicatio a vacillantibus vitae viribus desumpta est, dataque ea sunt, quae imminentem compagis dissolutionem praepedirent, cortex peruvianus, camphora &c. aliaque, quae morbo convenire arbitrabamur. Verum indocilem prorsus, immorigeramque nacti aegram, & operam, & medicamenta perdidimus. Remedia enim aut non assumpsit, aut sumpta in faciem custodum exspuit, mentis semper compos, & eorum, quae faceret, probe conscia hinc factum est, ut toto morbi tempore potior medicamentorum pars pessumiret.

Interea pulsus frequentiores, debilioresque fieri, lingua asperari, siccari, ut assae potius carnis frustum referret: ardor circa praecordia, & in abdomine, qui attactum non ferebat, sentiri, tandem tussi validissima, sicca, vesperi: praecipue vexari, noctu demum subdelirare, etsi morbo multum jam progresso,

ſo, & ſubinde tantum id fieret, ac adſtantes, ſi quis ipſam alloqueretur, probe noſceret. Fæces nunquam in lectum miſit, ſui, ſuarumque neceſſitatum nunquam penitus oblita. Cæterum robur muſculorum ita viguit ad mortem usque, ut ad alvum ponendam ad ultimum usque vitæ tempus vel ſola vel unica cuſtode adjuta facile ſurgeret.

Die 23tia Septembris, cum per tres ultimos dies ſtupenda pulſuum frequentia, & exilitas eſſet, moritur.

Cadaver apertum exhibuit omentum corruptum, ſphacelatumque magna ex parte: inteſtina vero hinc inde partim inflammata, partim vero gangrænoſa. Ventriculi interior membrana, præcipue verſus pylorum, maculis rubris, lenticularibus, totidem petechias referentibus, diſtinguebatur, & hinc inde leviter livebat. Veſicula fellea bile multa, quam ex aſpectu laudabilem diceres, turgebat. Glandulæ menſenterii ſolito majores erant, & grumos ſanguinis referebant. Uterus antrorſum verſus oſſa pubis, & ſiniſtrorſum ita inclinabatur, ut cervix ejusdem cum vagina in angulum acutum coiret, & uteri oſculum latus dextrum ac retrorſum reſpiceret, ligamentum latum lateris ſiniſtri multo brevius dextro fuit: interna uteri facies lineolas rubras, punctulaque rubra non exſtantia referebat.

Pulmones ſaniſſimos, nullaque in iisdem tuſſis validiſſimæ, morbo multum jam provecto, vexantis, veſtigia reperimus.

Febrim vel continuam, vel remittentem, quam cruda, & *biliformis* materies præcordiis inſidens producit, *bilioſas* alii, alii *putridas* appellitant. *Eandem hanc febrim*, ſi morbi materies altius infixa, & tenacior ſit, ac magna ex parte in ſanguinem traducta, ad nobiliora viſcera deponatur, & gravia hoc ipſo ſymptomata producat, *malignam* nominabimus.

bimus, quæ varias alias febres *petechialem*, *petechizantem*, *miliarem*, *scarlatinam*, *febrim carcerum*, *nosocomiorum*, *castrensem* &c. sub se quasi totidem ejusdem febris differentias accidentales continet.

Alia nominum vis, & potestas in denominandis febribus apud veteres fuit. Quas nos modo *inflammatorias* dicimus, illi *biliosas* appellabant ob crustam sanguinis phlogisticam, & flavescentem, quam ii *bilem sanguinem biliosum*, *pituitosum*, ὠμὸν αἷμα nominarunt. Ballonius omnes ferme pleuritides *biliosas* vocat, eas videlicet, quæ nobis *inflammatoriæ* sunt. Ipse Hippocrates L. de locis in homine, nomine *bilis* pleuritidem notat. *Pleuritis biliosa* nobis toto genere diversus morbus est.

Qui veterum libris uti cupit, eorum phraseologiam, & vigentes quavis ætate opiniones, modosque loquendi, quin peculiarem cujuslibet scriptoris medici philosophandi rationem nosse debet, ni in graves errores abduci velit. Iisdem enim persæpe vocabulis cum veteribus utimur, sed quæ alias nobis ideas quam illis exprimunt. Sic cum Galenus in Comment. ad Aphor, 23. L. 1. in febribus *biliosis* venæ sectionem etiam ad Lipothymiam usque præcipit, e contrario vero Arabes sanguinis missionem in morbis iisdem reformidant, manifesto constat, non eandem & Arabibus & Galeno biliosi morbi notionem fuisse: & hunc, & illos verum dixisse, si Galenum de *inflammatoriis* loquentem, quas is *biliosas* dixit, Arabes vero de *biliosis* nobiscum sentientes accipiamus.

Venæ sectionem in morbis putridis, gastricisque intempestive vel ab ipsomet ægro, vel ab aliis male consulentibus, antequam ad nos venirent, institutam sæpius lugebamus. Dolenda plebeculæ sors est, quæ, ut primum morbo corripitur, plerumque a medicastris, cum pecuniarum, & ipsius nonnunquam caris-

cariſſimæ vitæ diſpendio, opem petit, etſi tot aſyla pauperibus pateant, ubi omne auxiliorum genus gratis porrigitur.

Neſcio, an morbi ipſi, qui in populum ſæviunt, an vero ii, qui artem, quam non addidicere, illotis manibus tractant, numeroſiores ſtrages edant.

Præpoſitorum noſtrorum ſagaci providentiæ debemus, quod hæc populi peſtis indies mitius affligat, & a ſacris Æſculapii profani, quantum fieri poteſt, arceantur.

Emeſin cum emolumento in ejusmodi febribus moveri, per innumeras obſervationes conſtat. Id auxilii medicaſtri raro negligunt, at nullo ſano conſilio, nullis obſervationibus ducti, quadratis rotunda miſcent, ac purgationes, emeſes, venæ ſectiones, intra quæ ipſorum tota ſcientia conſiſtit, nulla habita temporis, ſexus, morbive ratione, inſtituunt, repetunt, quemadmodum cœco impetui, & vanæ ipſorum empiriæ libuerit.

Lingua *glabra*, *prærubra*, *præcalida*, aut *inæqualis* ob papillas ejusdem magis elevatas, tumefactasque, etſi cæteroquin humida ſit; aut in medio *ſicca*, *aſperaque*, quaſi lingua bovilla; vel vero *ſicca*, *non aſpera*, *ſed lævis*, multiplici noſtra obſervatione febrim gaſtricam putridam, eamque difficiliorem curatu, longioremque portendit. Quosve hac linguæ diatheſi affectos accipimus, præmiſſis ſolventibus, emetico vacuamus, ac dein ſolventibus, ſale ammoniaco, juncto perſæpe cortice, conſanamus.

Exhibito primis 24. horis decocto ſolvente, ſolutionem tartari emetici propinamus. Poſtea ubi major virium jactura fuerit, vel ſolum corticem, vel camphoræ maritatum, vel in decocto, vel vero in ſubſtantia, ut ajunt, prout ex aliis circumſtantiis magis convenire arbitramur, exhibemus. Ipecacuanha apud

apud ejusmodi ægros impar, ut plurimum, tanti mali vindex est.

Linguas albas humidasque, aut virescente materia obductas, minus timebamus: his etsi vomitorium antimoniale cum utilitate dabatur, nihilominus ipecacuanha per epicrasin data satisfecit.

Purgans vices emetici rarissime subit. Febrim purgans frequentissime incendit, quam emeticum uno quasi ictu jugulat.

Inanis plerumque metus emesin prohibet, eique alvinam purgationem substituit.

Etsi alvus minori in præsentiarum cum molestia moveatur, quam emesis, peracta tamen operatione, citius motæ ab emetico turbæ componuntur, quam quas purgans pharmacum concitavit.

In febribus putridis, sive biliosis observatum frequenter est, datis solventibus, motaque emesi, alterutrum ex duobus statum obtinere; vel enim eliminata morbi materie æger insigne omnium symptomatum, cephalalgiæ, temulentiæque præcipue, ac cardialgiæ levamen experitur, ac ferme apyretos est, vel vero rejectis licet copiosis sordibus, caput æque propemodum, ac antea, gravatur: pulsus debiles, exigui, frequentesque perseverant. Quod si prior ægroti conditio obtineat, sufficiet continuatus solventium, salis præcipue ammoniaci usus.

Salem hunc aliis remediis salinis anteferendum ex eo existimo, quod glutinosa, tenaciaque potenter incidat, & torpescentes simul fibras stimulet, quo restitantes saburræ reliquias excutiant.

Verum si alter ægroti status sit, ubi eliminata licet ingenti materiæ mole, quæ præcordia citra noxam occupare non poterat, levamen evacuationi conveniens non respondet, & pulsus molles, humiles, frequentesque sunt, illico ad corticem peruvianum, camphoram, serpentariam virginianam confugere

gere oportet. Hoc rerum ſtatu radicem arnicæ vel ſolam; vel camphoræ junctam una alterave vice perutilem obſervavi.

Fœminæ laxæ imbecilli ventriculo præditæ, chloroticæ; viri debiles, ſanguinis miſſionibns intempeſtive inſtitutis exhauſti, ſi morbo bilioſo teneantur, utut emeſi indigeant, nihilominus raro ſolis ſolventibus, & emetico perſanantur, ſed plerumque in cortice peruviano, & antiſepticis ex claſſe roborantium deſumptis ſalutem inveniunt.

Omnes, qui graviori morbo putrido, ſive maligno laborant, ſi diutius decubuerint, moleſta tuſſi veſpera, noctuque præprimis infeſtante corripiuntur. Hi ſputa aut nulla, aut ſpumoſa reddunt, aut, ut in non paucis eſt obſervare, *puriformia*. Dolorem in thorace nullum, niſi ſi diutius, & validius tuſſitent, nullam inter ſpirandum difficultatem queruntur: at ſcrobiculum dolet, indeque, ſi attentius obſerves, irritamentum ad fauces, gutturve, & demum ad thoracem prodit. Hinc tuſſis hæc, ſi geneſin ſpectes, a gaſtrico ſyſtemate orditur, & illæſis pulmonibus fit, niſi forte & hi a ſæpius repetita ac validiori ſucceſſione, tuſſique diuturna proprium quoque vitium traxerint, & humores ſpiſſi illuc allecti decubuerint.

Tuſſis hæc *ſtomachica* reconvaleſcentibus diu non raro moleſta roborantibus, ſtomachicis, polygala, & lichene islandico tollitur.

De hac tuſſi illa Ballonii valent, dum ait: *in validis tuſſibus, præſertim cum inanes ſunt, dolorem audivimus tantum in ventriculo natum, ut neceſſario opitulandum ipſi ventriculo fuerit. Quemadmodum difficultas reſpirationis facit, ut vi ſympathiæ dolores in partibus ventris inferioribus oriantur, ſic difficultas aliqua ſpirandi oritur ob læſionem; doloremque partium interne contentarum, & tunc eſt opitulandum partibus* ven-

ventris inferioris, relicto thorace, & partibus ejus. Causa sæpe latet in hypochondriis.

Tussis stomachica apud alios ægros nullo alio morbo laborantes frequenter occurrit. Res est subinde difficilioris indaginis, ut *oppressionem pectoris, ardorem in thorace, tussim a pastu præcipue affligentem, sputaque puriformia*, quod horum causam, genesinque concernit, probe dignoscas. Uti enim hæcce symptomata pectoris originarie affecti esse possunt, sic in hominibus laxis, debili ventriculo donatis, & male digerentibus, in sedentariis, fœminis, pueris &c. frequentius a præcordiis, & relaxato systematis gastrici tono nascuntur.

Profuere aliquoties purgantia lenia, rhabarbarina, salina, & continuatus postmodum amaricantium, polygalæ, lichenis islandici &c. usus.

Quod si crudus apparatus ventriculum gravet, & irritationem ad pulmones propagando, eosdem continuata, validaque tussi concutiat, ut sputa cruenta ruptis pulmonum vasculis appareant, Ipecacuanha instar miraculi aliquoties profuit. Sed ea de re alibi erit distinctius disserendi opportuna occasio.

Uteri obliquus in hac fœmina situs ea nobis in memoriam reduxit, quæ apud Hippocratem de *uteris transmotis, de utero in lumbis incumbente, ore uteri complicato, uteris sursum progressis, ad vesicæ stomachum, ad lumbos, ad coxas conversis, in inguina, & urinæ meatus incumbentibus, ad sinistram partem & coxam inclinatis, uteris commotis, & aliquo allapsis, ad sedem conversis, & secessum secedere prohibentibus, uteris circumversis ad dextram partem, puerperii purgamentis non fientibus, uteris obtortis, foras egressis, dependentibus* &c. diversis in locis consignata leguntur.

Hæc de vera uteri aliter, ac in statu naturali solet, locati positione accipienda omnino esse, & hæc-

ce nostra dissectio, & aliorum, atque haud infrequens Morgagnii observatio probat. Etsi, quæ divus medicinæ parens de uteris ad cor, atque ad caput progressis, & strangulantibus &c. habet, ad spasmos ex hypogastrio oriundos, aut ibi loci se primum exerentes, qui & alias corporis partes in consensum trahunt, & mutatum uteri situm mentiuntur, pertinere, clarum sit.

In Morgagnii epistola anatomico-medica XLVIII. latorum uteri vinculorum laxitati tribuitur, quod is antrorsum concidat: eorundem vero, vel & utrorumque nimia ex alterutro latere aut brevitas, aut laxitas uterorum obliquitatem facit, undecunque hanc vinculorum inæqualitatem sive a nativa constitutione, sive ab adventitio primum alicujus ligamenti vitio, sive etiam a gibbo, qui spinam dorsi, cum eaque partes nexas, vicinasque ad obliquum detorquet situm, derivare libuerit.

Ne vero has de obliquo utero observationes usu carere practico, atque inanes quis arbitretur, idem Cl. Vir, & frequenter in partu perrumpi uterum ob obliquum infantis positum, & hunc ipsum ob ipsius uteri sæpius, ac vulgo creditur, evenientem obliquitatem fieri, ex aliorum quoque, præter suam, experientia docet.

SECTIO DECIMA TERTIA.

Pistor Annos viginti tres natus initio Augusti cerevisiam, vinumque promiscue, ac affatim hausit, cum die festo, ut hoc hominum genus solet, genio una cum sodalibus liberius indulgeret. Altero mox die alvo cita, torminibus, ac tenesmo corripitur. Primis morbi diebus vigesies per diem dejecit; at exactis duabus septimanis, cum circa medium Augusti nos accederet, sexies intra nychthemeron aquosa purga-

ba-

batur, quibus quædam quaſi albæ laciniæ, aut minutula quaſi paſtæ farinaceæ fruſtula innatabant: nullus amplius in abdomine dolor, tenesmus nullus. Os amarum, lingua albeſcens, pulſus humilis, non febrilis. Data eſt radix Ipecacuanhæ per epicraſin: non vomuit, verum alvus frequentiſſima facta eſt, & vires minuebantur. Exhibebatur pulvis ex myrobalanis, ſucco catechu, & opio, unde alvus compreſſa quidem eſt, at circa 24tam Auguſti ſine voce, facie hippocratica, & artubus frigidis, pulſu frequentiſſimo, debiliſſimo, tremuloque quaſi jamjam moriturus jacet. Veſicantia, acres ſinapismi, camphora radici arnicæ mixta tenuem vitam reſuſcitarunt.

7ma. Septembris deglutitio difficilis, vox rauca, tuſſis dein major indies ægrum exercere inceperant. Nil vitioſi in faucibus conſpiciebatur, præterquam leves hinc inde rubores absque tumore.

Hiſce remediis etſi morti præſenti ereptus videretur, nihilominus circa nonum Septembris, cum reliquam ſanationem iisdem perfici poſſe deſperabamus, ad corticem juncta ſimul camphora acceſſimus.

Excoriari ad os ſacrum, & trochanterem utrumque, ſumma licet adhibita diligentia, cepit. Tuſſi primum ſicca, clamoſa, ſonora, quaſi ex cavo tusſitaret, ad veſperam, noctuve vexari; demum & ſputa copioſa *puriformia* rejici. Macies indies major. Pulſus repentes, obſcuri, naturalibus celeriores: decubitus in latus dextrum impoſſibilis: hypochondrii ſiniſtri dolores punctorii crebri: noctu nonnunquam copioſus, & fœtidus ſudor: horror validus, & oſſa concutiens aliquoties acceſſit. Alvus naturalis.

Die 28va Septembris in auxilium præter corticem & camphoram, polygalam, & lichenem islandicum vocabamus. Sputa ſubſequentibus diebus minueban-

tur: vox paulo melior: at ab aliquot jam diebus fœtor peculiaris, qui absque sensu incipientis deliquii ab adstantibus ferri diutius non poterat. Reliqua symptomata perstitere.

Die 25ta Septembris a meridie pulsus magis humiles, admodum exigui, & frequentissimi: dolor per aliquot momenta immanis in hypochondrio sinistro: ejulatus: animus præsens, & die sequenti mors.

Latus thoracis sinistrum lividum in cadavere, lividi, nigrescentesque illius lateris musculi fuere. Apertum sinistri thoracis cavum duodecim propemodum libras seri turbidi, virescentis, fœtidissimique continebat. Pulmonis externam faciem, pleuram, pericardium, diaphragma, qua parte sero hoc contegebantur, membrana albescens quasi ex pasta farinacea confecta obvestiit. In pericardio libra ejusdem seri, minus tamen turbidi, & absque ejusmodi pseudo-membrana inveniebatur.

Pulmo illius cavi ita compressus, & in exiguum spatium redactus erat, ut a sua functione diutius jam vacasse visus fuerit, etsi dissectus nil vitiosi monstraret. Cavum thoracis dextrum pulmo sanissimus replevit.

Secto abdomine omentum convolutum, ut intestina non obduceret, exiguum, & putridum reperiebatur. Intestina lividissima, ac ferme nigra fuere, excepto intestino recto, si colorem spectes, sano. Ad initium intestini ilei præternaturalis coarctatio, futuri fors morbi ilei rudimentum. Fæces consistentes per totum intestinum ileum, & vera stercora. Colon, per plures prius anfractus in pelvi sitos circumductum, tandem inde ascendens in rectum abiverat. Ventriculus externa facie sanus, interna lividus.

Resecto cranio, aqua sub arachnoidea contenta gelatinam mentiebatur: reliqua sanorum instar se habuere.

Pisto-

Piſtores morbis acutis correpti præ aliis multo facilius ſæpiusque perire, tum meis, cum & aliorum, qui per aliquot jam annos ægris in Noſocomio adſtitere, obſervationibus comprobatur. Moroſi ut plurimum ſunt, tardi, ſtupidi, ſermonis pauci, aſpectu torvo, facie pallida, ejusque coloris, quem græci χλωρὸν dixere. Morbis malignis maxime ſubjacent, ex quibus raro convaleſcunt.

Horum ratio a vivendi genere, & opificio repetenda eſt. Frequenter, & valide incaleſcunt, æſtuantque. Igne, motuque corporis percalefacti ſubito refrigerantur potu largo, & frigido, atque inſuper, ob id, quod rigente etiam gelu ex hypocauſtis ſe foras proripiunt nudi, & non niſi linteo pudenda tecti.

Tuſſis valida, ſonora, ad veſperas, & noctu aucta facile explicatur. Sed unde ſputa copioſa, *puriformia* pulmonibus integris? unde ſeri tanta collectio? an ea ante præſentem morbum adfuerat, an eodem inchoante, cum pridie vino, & cereviſia, corpore fors æſtuante, ſe ingurgitaſſet, primum nata? an, cum circa 24tam Auguſti evacuationibus prægreſſis exhauſtus, micante pulſu tenuiſſimo, & extremis frigidis jamjam moriturus videretur, extrema vaſcula relaxata ſerum dimiſere, poſthac non amplius reſorbendum, idque in ſiniſtro thoracis cavo potius, quam alibi, ob præexiſtentem fortaſſe pulmonis illius lateris quandam debilitatem?

Colon ſolito longius, & per gyros, antequam in rectum terminetur, circumductum, fæcum in anfractibus coacervatarum exitum morari neceſſum eſt. Hinc naſci aliquando fors hernia, ad quam inteſtino ita ſe habente prædiſponebatur, a *prolabente colo* potuiſſet, quam *raram* auctores dicunt.

Vomitus ſtercoreus etiam illæſa Tulpii valvula,

uti per aliorum quoque obſervationes conſtat, fieri poteſt.

SECTIO DECIMA QUARTA.

Sartor 34 Annos natus a duodecim propemodum annis ad ſcrobiculum per intervalla dolet, ſanus cæteroquin. Veſperi cubitum concedens horruit. æſtuavitque: mane ſequentis diei dedolatus, æſtuans, difficili reſpiratione, tuſſi, & dolore punctorio utriusque lateris in thorace correptus jacet. Difficilis in utrumque latus decubitus.

Terna venæ ſectio dolorem pungentem minuit: at major poſtmodum pectoris oppreſſio orta.

Die morbi octavo ad nos delatus pulſum frequentem, non durum exhibuit. Calor ad attactum magnus: reſpiratio laborioſa, frequens, tuſſis moderata: ſputa pauca, aquoſa, mucoſa: lingua humida, modice albeſcens, mens conſtans, alvus liquida, ſepties octiesve per 24 horas ſponte mota. Factis compluribus per intervalla venæ ſectionibus, ſanguis ſemper cruſta phlogiſtica, contracta, margine fimbriato contectus. Levamen a venæ ſectionibus nullum omnino, ſi reſpirationem ſpectes, minor tamen utrinque punctorius dolor.

Die totius morbi 17ma ad finem vergente, cum ſe veſperi mox ſuffocandum ob breviſſimum, difficillimumque ſpiritum diceret, denuo ſanguis, isque ultima vice detractus eſt æque phlogiſticus ac antea. Inde levamen exiguum, donec malorem omnium ſolamen poſt mediam noctem mors afferret.

Secto cadavere pulmo uterque ita inflammatus deprehendebatur, ut exiguae ſolum ejusdem portiones ſternum verſus a phlogoſi immunes eſſent: ſiniſter, qua is claviculam reſpicit, exiguis tuberculis ciceris magnitudine, intra ſpatium exiguum interſtinguebantur

guebatur, duris, & nigricantibus. Pulmones ambo arctis nexibus ad pleuram ligabantur, excepta ea eorundem portione, quæ anteriora thoracis spectat, quamve ab inflammatione liberam esse diximus. Firmissima adhæsio, & cultro, nisi alterutrum lædatur, haud dividenda, pulmones diaphragmati utrinque junxit.

Pleura inflammatione caruit. Omentum, convolutum in funis speciem, intestina non obtegebat, & explicatum perexiguum fuit. Colon ex latere dextro adscendens sub hepate contra se ipsum replicabatur, & flexum fecerat mirum quantum expansum, ac *tympaniticum*; at transversa coli pars, cum portione ejus per latus sinistrum descendente, angulum rectum, quin tamen contra se ipsum retorqueretur, in regione lienis formabat: utraque intestini coli portio, & quæ ventriculo subtendebatur, quæve per sinistrum decurrebat latus, angusta, contractaque funiculi non crassi speciem referebant. Curvatura *sigmoidea* nuncupata denuo justo amplior, & tractu semi-alterum pedem æquante vere *tympanitica* fuit. Ventriculi interna superficies colore plumbeo fœdabatur, versus pylorum maculis, & punctis rubris distincta. Vasa vero ventriculi multo ampliora solito, &, ubi in ramos dispescebantur, varicosa sanguinem multum nigrumque continebant.

Gravissima ea thoracis inflammatio est, quæ utrumque pulmonem, eumque ferme integrum corripit; priusquam enim noto quodam, atque omnibus aliis inflammationibus consueto exitu terminetur, *suffocando* occidit, cum auctum visceris volumen intra angustiorem thoracem conclusum spiritum elidat. Sed & totius oceani sanguinei fluxum, & refluxum *sistendo* vitam adimit, cum e contrario, ubi alteruter solum pulmo laborat, sanus alter ægrotantis vices subit.

Quod si quid auxilii contra diram hancce totius pulmonis inflammationem suppeditare ars possit, id erit solummodo sub exordium morbi gravissimi, si sanguinis subita, largave evacuatio ex vena lato vulnere pertusa instituatur, antequam fixa penitus phlogoseos sedes sit. Alterum post hæc subsidium cucurbita scarificatio habet, non ubique instituta, sed in dorso, & inter scapulas facta, cujus rei ratio ex nexu vicino affecti visceris patet. Sed & hic meminisse oportet, quod, morbo jam adulto vigenteque, omnis medicina plerumque sera sit.

Sartores quam plurimos vidimus pulmonum morbis præ aliis laborantes. Cum enim corpore antrorsum incurvato, inclinatoque capite continuo ferme sedeant, necesse est, sanguinem per corpus inæqualiter dispensari, eumque in pulmonibus plus æquo accumulari, tum quod compressa ob situm corporis abdominis viscera minus sanguinis admittant, hinc ad superiora major humorum copia urgeatur; cum etiam, quod ob exiguas, quas sedentarii hi homines faciunt, inspirationes aggestus in pulmonibus sanguis non æque prompte, ac oportet, promoveatur. Plethora hinc *topica* nascitur, pulmonum videlicet, multaque alia incommoda ab hac origine fieri consueta.

Præterea cum hocce hominum genus præterquam quod sedentariam agant vitam, nullos inter sedendum labores peragant, qui exercendis musculis, firmandoque corpori pares sint, eos laxos, molles, & carnium esse effœminatarum oportet.

At vero pulmo & imbecillus, laxusque, & multo sanguine turgidus, si aërem frigidum forte incautius admiserit, universalem, lethalemque ut plurimum inflammationem suscipit. Sed etiam sanguinis sputum, tum in Sartoribus, cum aliis quoque, qui vestibus supra abdomen arctius constrictis, pressoque idcirco abdomine multum sedent, & scriptitando occupan-

cupantur, frequenter occurrit, chronicum plerumque, & ἀπυρετον, quove ad ſeram usque ſenectutem nonnunquam conflictantur. Huc pertinere illa hæmoptöes ſpecies videtur, quam Hippocrates L. 2. prorrh. *periculi expertem* dicit.

Hanc hæmoptöes ſpeciem haud ſatis exacte a recentioribus deſcriptam, utut frequentiorem, ae vulgo æſtimatur, Hippocrati nihilominus cognitam fuisſe, depictamque ab eo, ex L. 1. de morbis videmus, ubi venarum *varicoſam dilatationem* in pulmonibus adſtruit, quam is σπαδωνα appellat, quod venæ pulmonum ob copiam inundantis ſanguinis diſtrahantur, & varices, κιρσοι, producantur.

En ipſa Hippocratis verba, rem egregie, ut ubique ſolet, & paucis exprimentia: *ſi vena quidem non omnino rupta fuerit, ſed ea præcipue velut varix diſtenditur, quod etiam confeſtim quidem, ubi factum fuerit, dolorem quemdam tenuem, & tuſſim ſiccam exhibet, ſi vero diutius traxerit, & neglecta fuerit, primum quidem paucum, & ſubatrum ſanguinem transmittit, mox etiam copioſiorem, & maxime ſincerum, deinde pus. His confert, ſi circa exordia curandos ſuſceperis, ut manuum venæ relaxentur, & victus ratione utatur, ex qua ſicciſſimus, & maxime exſanguis evadat.*

Pulſus arteriarum in noſtro homine *non duros*, & progrediente morbo molliores continuo deprehendimus.

Flexus coli hepaticus, quem tympaniticum vidimus, multarum in ſedentariis moleſtiarum fons, & origo eſt, apud illos maxime, qui gulæ liberius, ſimulque otio indulgent. Flatus ibi loci concluſi, a paſtu præcipue, & turgente ventriculo, a longa ſeſſione, anxios, moroſos, capite gravatos, præcordiis dolentes faciunt, quos medici viſceribus infarctis, hepate præprimis obſtructo laborare perperam ſubinde arbitrantur, & ob eam rationem diutur-

næ medicationi ſubjiciunt, donec, quam reſtituere ſatagunt, ſanitatem, penitus labefactent. Frugale prandium, matutina abdominis frictio, motus, & uſus frigidæ hypochondriacos noſtros epulones felicius ſanaret, quam quæcunque ſolvente, roborante, nervinoque, ac carminante ſcopo pharmacopœa ſuppeditat.

Vaſa ventriculi dilatata, & ferme varicoſa ea nobis in memoriam revocant, quæ Cl. Joan. Kœmpf de infarctu vaſorum ventriculi peculiari, & lectu digniſſima diſſertatione, & poſt eum vere egregius Tiſſotus in ea, quam Cl. Zimmermanno inſcripſit, epiſtola de *morgo nigro* ſcripſere. Multa ſeſſio, corporis inclinati ſitus, & impeditior idcirco per gaſtricum ſyſtema ſanguinis circuitus facilem cardialgiæ illius, quam æger a duodecim fere annis querebatur, explicationem ſubminiſtrat.

Ruptus ſucceſſu temporis fortaſſe varix *morbum nigrum* Hippocratis, ſeu *atram bilem* exhibuiſſet.

SECTIO DECIMA QUINTA.

Muſicus Annorum 32 die 8va Octobris ad nos defertur, delirus, pulſibus celerrimis, & exiguis, &, digito vel leviſſime appreſſo, evaneſcentibus. Per eos, qui ægrum huc detulère, id ſolummodo reſcitum eſt, hominem ab integro menſe domi decumbere, uſumque eſſe chirurgi cujusdam opera, qui dolenti teſticulo medebatur. Cum genitalia examinarentur, deprehenſum eſt præputium calloſum, & glandi firmiter ita circumcirca nexum, ut nec retro glandem penitus, neque ex integro antrorſum trahi potuerit, & glans ſemidenudata proſpiceret. Nulla cæteroquin ullibi exulceratio viſa eſt. Siniſter teſticulus aliquantum major dextro apparebat. Orificium ure-

urethræ ita arctum, ut cereis nostris aditus præcluderetur.

Indicatio vitalis urgebat, &, quidquid causarum, vitiique subesse poterat, quod nos latebat, id nihilominus in propatulo erat, tenuissime micantem vitæ scintillam omni stimulantium, cardiacorumque apparatu, quasi affuso oleo animandam esse, priusquam ex toto extinguatur. Vesicantia, sinapismi, infusum radicum serpentariæ virginianæ, & contrajervæ cum larga camphoræ dosi, pleniores magisque vividos arteriarum ictus effecere, mensque post biduum ad exiguum tempus rediit, ut diceret, se ob plures gonorrhœas ab octennio difficulter, & filo tenuissimo lotium misisse. Plura narrare volentem delirium denuo superveniens prohibuit.

Hoc tempore, quo apud nos fuerat, urinam perpaucam misit, & difficillime. Tandem tenuiori cathetere imposito lotium prærubrum, & sanguine tinctum evocabatur. Die 12ma Octobris ad finem vergente moritur.

Dissecta urethra insignem circa frænulum coarctationem monstravit, quæ difficilem in vivente catheteris applicationem fecerat, cum, superato hoc angustiori urethræ principio, nullum amplius nec cereus immissus, nec catheter obstaculum in reliquo ad vesicam itinere offenderet. Sana per reliquum urethræ tractum omnia: nulla cicatrix, nullæque excrescentiæ, aut alia læsarum quondam partium vestigia. Sana seminalis caruncula, nisi quod utrumque ductuum ejaculatoriorum orificium solito magis ampliatum hiaret, & sinistrum, compressa prostata, pus funderet. Ex eadem glandula digitis leviter compressa, per omnes ejus excretorios ductus, sanos quidem ipsos pus proliciebatur, sectaque exiguos abscessus, lentis quosdam, ciceris alios, magnitudine continuit.

Ve-

Veſicula ſeminalis ſiniſtra pure plena fuit, ipſa ex membranis duris, craſſisque, & hinc inde inflammatis compoſita. Sana dextra, & liquore ſeminali turgens. Cum teſte ſiniſtro, quem dextro majorem diximus, tunica vaginalis arctiſſime cohæſit, isque diſſectus abſceſſum, qui nucem juglandem æquans pure bono, craſſoque replebatur, in parte a teſticulo acceſſorio averſa exhibuit.

Sanus uterque funiculus ſpermaticus. Veſica urinaria urinæ ſanguinolentæ paucam quantitatem continebat, & maculas amplas profunde rubras, quaſi totidem ſugillationes, per omnem ferme internam ſuperficiem monſtrabat. Renes ſolito intenſius rubebant: inteſtina tenuia erant inflammata.

Pulmo dexter labis expers, at ſiniſter tuberculis, lentis ciceriſque magnitudine, per omnem ferme ſubſtantiam obſidebatur, duris, albis, ſolidis, quaſi ex molliori cartilagine factis: reliqua his interjecta pulmonis ſubſtantia admodum friabilis fuit, digitoque contrectanti, & ipſi oculo minus ſana apparebat: pleuræ præterea ubique firmiſſime nectebatur.

Pleura ipſa tota quanta in latere ſiniſtro admodum craſſa fuit, ita, ut maxima ejus craſſities latum pollicem æquaret: ſubſtantia ejus in quibusdam locis molliorem cartilaginem & ſectione, & ipſo aſpectu, tactuve referebat. Aliæ ejusdem pleuræ plagæ albidæ, tenaces, ac tendineæ erant, & variis ſibi invicem impoſitis ſtratis cultri, aut etiam manuum ope ab ſe invicem dividendis, comparatæ. Transverſim ſecta pleuræ fruſtula, digitisque compreſſa ſanguinem per minutula vaſcula, ipſam ejusdem ſubſtantiam frequentiſſime percurrentia, ubique plorabant.

Reſecto cranio laterales ventriculi ſero flaveſcente turgidi inventi ſunt.

SECTIO

SECTIO DECIMA SEXTA.

Fœmina 30 Annorum mane inter pauperes ad nos venit, atque, ut in Nosocomium suscipiatur, petiit. Interrogata, quamdiu, & quo morbo laboraret, respondit, se per octo dies alvo cruenta, torminosa, citaque, non tamen supra modum exercitatam fuisse, at fluxu hoc subsistente in quartanam incidisse, cujus binos universim paroxysmos pertulisset. Ab aliquot diebus, ex quo alvus quiesceret, abdomen intumescere querebatur. Cum bajuli susceptam ad cubilia ægrorum deportare juberentur, ipsa suis confisa viribus sola per gradus ascendit, seque exuit: cum in lectum se reclinat, repente moritur.

Caput dissectum, & sedulo perquisitum, nil vitiosi obtulit.

In cavo thoracis singulo libra seri flavescentis, & pauxillum aquæ ejusdem intra pericardium inventum. Pulmones sani. Cor solito multo majus: par magnitudini parietum crassities, & proportionatum utriusque ventriculi cavum. Aortæ principium, ut primum ex corde emergit, paucarum linearum tractu osseum fere totum fuit. Valvulæ ejusdem crassæ, partim cartilagineæ fuere, partim vero ejus naturæ, quæ inter os, & cartilaginem ambigit: parum mobiles, claudere, sive aperire aortam oporteret, & *semi-hiantes* fuere.

In abdomine hepar mole ingens, & sanum per omnia, omnem præcordiorum regionem, hypochondrium scilicet utrumque, & quod utrique interjacet, occupabat. Sinister ejus lobus in hypochondrium sinistrum protensus lienem & ipsum solito triplo majorem, triangularemque loco movit, detrusitque. Ventriculus exiguus prægrandi hepati subster-

ne-

nebatur; ipſe vero inteſtinum craſſum mediocriter amplum potius referebat, ita tamen, ut in medio per dimidii fere pollicis tractum conſtringeretur, & duos exiguos ventriculos exhiberet, quorum alter in alterum orificio vix digitum capiente aperiebatur. Color inteſtinorum non ſaniſſimus, ſed qui aut prægreſſam phlogoſin, aut incipientem indicare videbatur: hinc inde inchoans livor notabatur.

Uterus, uti in nubili puella, exiguus, etſi præterito anno idque prima vice peperiſſet. Ovaria ovulis maximam partem non bonis fœta.

Mortem repentinam ab aucto, dum primo ſcalas, & depoſitis dein veſtibus lectum conſcenderet, humorum ad cor allapſu deduximus, qui ab oſſeo aortæ capite, valvuliſque ferme ex toto rigidis expediri, promoverique ulterius nequiverant.

Quibus vaſa ſanguifera obrigeſcere incipiunt, ſeniculis, aut quos gravis duravit labor, aut quibus hoc vaſorum vitium peculiare eſt, ictus arteriarum tardi, durique ſunt, non a ſanguinis phlogiſtica denſitate, copiave, ſed ab aucta tuborum ſanguiferorum rigiditate repetundi. Sanguis imprudentius miſſus vires convellit, & funeſtam brevi debilitatem accerſit. Minuta enim humorum moles in vaſa rigidiora impotentius agit, & ſanguis, poſt venæ ſectionem celerius circumducendus, fibras arteriarum frequentioribus contractionibus impares offendit. Hinc læſam, quæ inter fluida, ſolidaque intercedit, rationem ars nulla in integrum reſtituit.

At vero, ut ſanguinis detractionem hi difficilius ferunt, ita auctior ejusdem motus, aut copia ſubito nonnunquam letalis fit: hinc proportio vim motricem inter & pondus apud eos, quorum arteriæ rigidiores evadunt, intra multo arctiores terminos, ac apud alios hujus vitii expertes ſita eſt.

Hæc eo dicta ſunt, ut, ubi prudens oſſeſcentium va-

vasorum suspicio est, quid agendum, omittendumque sit, & quæ imponere medico nonnunquam possint, eumque ad instituendam sanguinis missionem hujusmodi ægro funestam perducere, clarius elucescat.

SECTIO DECIMA SEPTIMA.

Quadraginta Annorum vir ex pistore, quod opificium admodum juvenis addidicit, per 23 annos miles, atque olim inter Borussos levis armaturæ equites stipendia meritus, die 3tia octobris ad Nosocomium venit, ex quo sequentia audivimus:

A 20 annis, quo tempore, cum acute laboraret, largis venæ sectionibus institutis intra tres fere septimanas convaluerat, quotannis quater, ut plurimum, ob frequentes narium hæmorrhagias venam sibi tundi curavit.

Ante sex annos, cum præter modum palleret, multumque salivæ in fauces conflueret, purgans, nescio cujus suasu, sumpsit, quo tæniæ portionem longitudine viginti ulnas æquantem abegit. Ternis vicibus eodem medicamento purgante usus est, ita tamen, ut octo semper dies singulis purgationibus interponeret. Singula vice portio tæniæ expellebatur, ut, si totum accipias, quod excrevit, quadraginta ulnas æquet.

Toto militiæ tempore multoties æstuante corpore, ut fit, frigidam hausit, & ad hanc usque diem largiori spirituum ardentium potu delectabatur; inde a multis jam annis doloribus laterum, pleuriticorum in morem, tentabatur, quos aut neglexit, cum ipsum nunquam lecto affigerent, aut celebrata subinde sanguinis missione mitigavit.

Ab octo annis phthisicum se dicebat. Sputabat pauca, mucosa, difficilia, subinde puriformia. Respira-

ſpirabat anxie, cum ſibilo, tuſſi crebra, diu noctuque moleſta. A binis menſibus reſpiratio magis laborioſa, ſibiloſa magis: ſputa viridia, fœtida, perpauca: carnes evanidæ: tuſſis frequentior: defluvium capillorum: virium jactura manifeſtior: vomitus per intervalla, mane præcipue, ac jejuno ventriculo, isque inanis, ut plurimum: diarrhœa: dolor ad ſcrobiculum. Ab aliquot diebus veſperi crura tument.

Cum, quæ uſui eſſe videbantur, adplicarentur, increvere nihilominus enarrata ſymptomata: deglutitio fieri tandem difficilis: vox rauca vix percipienda. Die octava Novembris moritur.

Aperto thorace pulmo dexter ex toto graviſſime inflammatus, ſi partem non magnam, quæ diaphragma reſpicit, excipias, deprehendebatur. Suprema ejusdem pulmonis pars concluſum abſceſſum pure tenui repletum continuit. Cavitas vomicæ tota, quæ ovum anſerinum facile cepiſſet, particulis albidioribus, & quaſi membranam mentientibus intus obducebatur. Circa abſceſſum inflammatio gravior erat, quam locis a vomica magis remotis. Haud procul ab hocce abſceſſu aliam exiguam, quæve nucem moſchatam vix caperet, vomicam pure minus tenui, & ex albo vireſcente turgidam vidimus.

Siniſter pulmo diaphragmati per quandam pſeudomembranam circum circa ita nectebatur, ut in medio inter diaphragma ſcilicet, & pulmonis infimam ſuperficiem aliquid ſeri, quod elabi ob nexum pulmonis cum diaphragmate non poterat, concluderetur.

Idem pulmo arctius hinc inde ad pleuram religabatur, cæterum & ipſe dire inflammatus, præterquam qua parte ſeptum transverſum contigit: is diſſectus unicam, eamque parvam, ut quæ vix nucem avellanam æquaret, vomicam continuit pure non

non illaudabili plenam. Cæterum tota pulmonis utriusque ſubſtantia tuberculis obſidebatur, quorum ſingula ex granulis compluribus albis, durisque, & lentem æquantibus componebantur. Rami bronchiorum oſſei. Cartilagines aſperam arteriam, ejusque caput conſtituentes ita induruere, ut potius oſſeæ eſſent. Superficies interna trachææ aſpera absque ulcuſculis: rima glottidis ampliſſima.

In pericardio aquæ libra inventa eſt.

Diſſecto abdomine hepar magnum flavo colore, totam ejus ſubſtantiam penetrante, reperiebatur: veſicula fellea tenaci, multa, nigricante bile turgebat, &, licet fortiter compreſſa, liquorem tamen contentum in inteſtina, ob deletam ductus choledochi cavitatem, non effudit. Ventriculus exiguus, & inteſtinum referens, tunicas ſolito multum craſſiores habuit. Glandulæ meſenterii confertiſſimæ, conſueto multum majores, duræ, & quæ inter eos maximæ erant, materia ſebacea replebantur. Craſſorum inteſtinorum glandulæ ſolito evidentiores apparebant, duræ pariter, quarum non paucæ, quemadmodum multæ quoque in meſenterio, cartilagineam fere duritiem diſſecanti cultro oppoſuere.

Remedia in ulcere pulmonum, nataque inde conſumptione uſitata cum iis comparari merentur, quæ cadaveris hujus ſectio exhibuit.

Sed cum non abſimilem ſectionis hiſtoriam, & quædam ad curam phthiſeos pertinentia ſupra retulerim, curta eorum, quæ hic obſervavimus, narratio ad ſtabilienda ſuperius prolata ſufficiet.

SECTIO DECIMA OCTAVA.

Vidua 37 Annorum 25ta Junii ad nos venit. Per quinque menſes menſtruis caruit, quæ ante octo dies redierunt. Ante 11 dies prægreſſa ira frigidam hau-

ſit, unde dedolatio, & gravitas corporis, & præcipue capitis ſtupor, horripilationes, calores, appetitus dejectus. Per plures dies horrores caloribus mixti continuabant.

Pridie quam ad nos veniret, ſumpſit ſal amarum, a quo per hos dies alvus trigeſies ſepties movebatur. Vena ſecta ſuit cum levamine quoad corporis gravitatem. Hucusque ſemper erecto corpore laboravit, & morbum facile tulit. Cephalalgia: ſomnolentia continua: lingua bilioſa: os mucoſum, amarum: ſpaſmodica faucium conſtrictio præcedentibus vomendi conatibus, & tuſſi: ſitis multa: calor jam nullus: petechiæ purpureæ hac nocte eruperunt. Pulſus celerior naturali, mollis: reſpiratio non læſa.

Retulit ægra, ſe cuſtodem adſtitiſſe infanti ex petechiis decumbenti, qui modo denuo convaluerit.

Hæc fœmina, cum poſt paucos dies, ex quo ſuſcepta in Noſocomium eſt, petechiæ ſucceſſive evaneſcerent, manſit tamen ſomnolenta, tarda, de ſanitate ſua plurimum anxia, querula, immorigera, ſæpius ſecum ipſa interdiu, noctuque muſſitans, varia obſtinate appetens, ſano tamen judicio, & memoria firma.

Pulſus aut naturalis, aut naturali paulo celerior, debilisque: calor præter naturam nullus. Gravitas perpetua capitis ad tempora, auresque præcipue cum tinnitu valido, continuo. Somnus noctu bonus videbatur: interdiu, cum dormire videretur, ſomnum tamen ſe capere negavit. Vires non valde dejectæ, cum & facile ſe converteret, corpusque erigeret, & in lecto ſederet: quin & extra lectum eſſe poterat. Continuam inappetentiam, oris guſtum non amarum, attamen pravum ſemper queſta eſt. Cæterum de nullo aut pectoris incommodo, aut ventriculi, abdominisque dolore unquam querebatur.

Diarrhœam toto fere tempore, quo apud nos decu-

cubuit, patiebatur, quam inde ab assumpto extra Nosocomium purgante ortam continuo perstare ajebat. Alvus quacunque ratione comprimeretur, nihilominus denuo fluere cœpit.

Die 13 Junii, cum & præcedentibus diebus, eoque ipso die paulo melius valere existimaretur, etsi toto tempore, quo apud nos fuit, nil detractum ex viribus, quin potius quædam earum accessio facta videretur; cumque ejus diei hora tertia pomeridiana & medicamentum propinatum alacriter hauriret, & apte prompteque responderet, ac erecto sederet corpore, elapso horæ quadrante, dum in latus se convertit, repente moritur.

Cum ipsemet eo die ob adversam valetudinem domi detinerer, atque idcirco sectioni, uti alias solebam, interesse non possem, Cl. D. Joannes Philippus Ritter Bambergensis Franco, dignus praeclaro genitore filius, qui superato multiplici tædio tempus fere omne penes lectos ægrorum in perdiscendo morborum diversissimorum genio, modoque medendi exegerat, cadaver cum assistente chirurgo secuit, & sectionis historiam, ut sequitur, mihi tradidit.

Collum, dorsum, & humeri livebant: abdomen tactu molle. Margines locorum vesicantibus tentatorum gangrænosi. Dura mater cranio solito firmius adhæsit: vasa piae matris multo sanguine infarcta: substantia cerebri valde compacta, ejusque medulla pluribus, quam alias, punctis sanguineis distincta. Plexus choroidei sanguine turgebant. In dextro ventriculo superiori solito plus aquæ continebatur. Apophysis clinoidea posterior sinistra erat scabra. Pulmo sinister solito flaccidior per membranas cum pleura, & diaphragmata undique cohæsit.

Hepar, lien, pancreas in statu naturali inveniebantur. Vasa coronaria ventriculi sanguine multo re-

pleta. inteſtinum cœcum, colon incipiens, & meſenterium inflammata deprehendebantur. In meſenterio repertum fuit *ulcus cancroſum* cum initio inteſtini coli communicans, & in illud materiem amurcoſam, pultaceam, fœtidam effundens. Margines concavi renum erant ſolito ampliores, profundiores, & laxiores: reliqua ſecundum naturam fuere.

Quod ad cohæſiones pulmonum ad partes vicinas attinet, quæ nullum in reſpirando impedimentum fecere, non eſt, quod noſtram admirationem mereatur, cum id & aliquoties a nobis, & aliis quam frequentiſſime fuerit obſervatum. Notatu dignius eſt, quod inteſtinorum pars quædam inflammata fuerit reperta, quin de dolore abdominis, de febri, caloreque unquam quereretur. Ulcus menſenterii in colon apertum, quodve, qui diſſecuit, *cancroſum* dixit, an morbi petechialis effectus, an ex tumore diu antea ibi latente natum fuerit, minus conſtat. Colluvies putrida in inteſtinis diu collecta, ni & tempeſtive, & apta via eliminetur, febris petechialis & communiſſima cauſa eſt, & inflammatione, abſceſſu, gangræna inteſtinorum præcipue, ſed etiam vicini meſenterii, cerebri, & pulmonum &c. occidit, ſi ea in ſanguinem recepta ad haſce partes decubuerit.

SECTIO DECIMA NONA.

Vidua 41 Annos nata, duodecim prolium mater a ſexennio menſtruis caret. Ab Anni quadrante abdomen intumeſcere, atque frequentibus infeſtari flatibus queritur.

Ante decem ſeptimanas prægreſſa per aliquot dies oris mucoſitate, dejectove appetitu, cholera corripitur: quæ vomitu rejiciebantur, bilioſa fuere. Dolor eo toto die in abdomine ingens. Die altero cholera nulla, at idem abdominis, qui pridie dolor, minus

minus tamen tumeſcentis, ac unquam alias. Dolor hic ſenſim minutus per aliquod tempus evanuit. Exactis quatuor ſeptimanis bene valere videbatur, niſi quod abdomen per intervalla tumeret, tenſumque adpareret. Elapſo hoc tempore denuo cholera recruduit, qua poſt tres demum dies ceſſante ſanitas rediit, etſi minus integra, quam antea.

Cum die quarta Septembris ad nos deferretur, præcedentibus ſequentia adhuc addidit: a decem diebus alvum non reddidiſſe: per octo dies ultimos quotidie ter, quaterve biliosa, mucoſaque cum dolore totius abdominis vomuiſſe. Hunc abdominis dolorem per intervalla graviſſimum fuiſſe, exortumque a ſiniſtra regione lumbari extendi ad umbilicum usque.

Cum ad Noſocomium in ſella portatili deferretur, alvus moveri cepit, jamque ſepties intra paucas horas dejecit. Abdomen tumet, doletque cum ſenſu exulcerationis ad attactum aucto. Nulla in abdomine durities, nulla ejus tenſio. Inappetentia: calor nullus præter naturam: ſitis nulla, aut vix ulla. Pulſus molles, naturales, aut naturalibus paulo citatiores.

Dato emulſo eccoprotico, cui pauxilium camphoræ jungebatur, denuo aliquoties dejecit: dolores abdominis aliquantum minuebantur, & per intervalla exacerbabântur, ſic tamen, ut, niſi contrectata, eos facillime perferret. Borborygmi fere continui, & flatus permoleſti ſurſum, deorſumque erumpentes. Uſa eſt deinceps emulſis, oleoſisque, additis lenioribus carminantibus, quibus exiguum levamen obtinebatur. Calor nullus: pulſus frequentes, exigui. Inappetentia, & os inſipidum cum levi amarore: facies diluta flavedine tincta. Somnus parcus. Alvus facilis. Fœtidiſſimæ, & coloris caſtanei, & aquoſæ fæces. Dolor ad attactum

ctum auctus in toto abdomine, urinæ difficiles, ſtranguriofæ, colore laudabiles.

Die 12ma Septembris circa veſperam repente ejulat, de acerbo totius abdominis dolore, & ſuffocante reſpiratione queritur: pulſus frequentiſſimi, valde exigui: mentis præſentia. Elapſo unius horæ ſpatio quietior facta eſt, & circa mediam noctem mente conſtans moritur.

Cutis in hypogaſtrio pendula, rugoſaque fuit, qualis in iis ſolet, quæ frequenter peperere. Abdomen tumidulum, & prominens. Pinguedo multa ſub cute pectoris, & abdominis muſculos obſedit.

Diſſecto abdomine fœtidiſſima materies profluxit, coloris, & conſiſtentia ejusdem, quam alvo reddidit. Omnia inteſtina, & meſenterium inflammata erant. Peritonæum ubique fere inflammatum vaſa ſanguifera copioſiſſima exhibuit. Omentum inflammatum, & hinc inde gangrænoſum. Inteſtinum ileum, quo loco in cœcum inſeritur, tractu quatuor digitos transverſos longo anguſtum, ſphacelatum, & foramine tres fere lineas amplo pertuſum. Inteſtini anguſtati cavitas perexigua. Parietes craſſiores ſolito, & hinc inde arroſi.

Veſiculam felleam calculi tres penitus repleverunt, nullaque ibi bilis, niſi perpauca, eaque glutinoſiſſima calculos obliniens reperiebatur.

Hepatis ſubſtantia magis, ac naturaliter ſolet, friabilis, dilutum colorem flavum diſſecta monſtravit. Reliqua juxta naturam ſe habuerunt.

Sectio hæc complurium obſervationum ferax demonſtrat denuo, inflammationem inteſtinorum adeſſe poſſe cum *febre vix ulla*, & *dolore exiguo*, idque frequentius fieri, ac communis opinio ferat.

Quod ſi doloris acerbitatem ex querelis, ejulatu, jactatione metiamur, conſtabit, hanc, de qua agi-

agimus, fœminam abdomine gravius non doluiſſe, etſi attactum paulo rudiorem non tulerit.

Confirmatur & hac, & aliis a Cl. Morgagnio recenſitis hiſtoriis, dolorem colicum, pulſibus & urina bonis, per aliquot dies valde tolerabilem, ſubito letalem fieri poſſe. Ultimis enim diebus ægra apud nos decubuit, morbum haud gravate pertulit.

Quin & ex eodem Cl. Auctore, noſtrisque nonnullis ſectionibus conſtat, inflammationem inteſtinis alte inſidere poſſe, etiam *nulla præſente febre*, dummodo eam non ex pulſu ſolum frequentiori, ſed ex auctiori ſimul carnium colore definiamus, quem noſtræ huic ægræ abfuiſſe antea dixi.

Hinc moniti ab hoc Auctore prolati (L. III. epiſt. anat. med. art. 21.) veritas novo denuo argumento ſtabilitur, ita enim is ait: *quando cum aliis inflammatorum inteſtinorum ſignis vehementem dolorem, & acutam febrim in ægrotantibus deprehendes, jure quidem, meritoque credes rei medicæ auctoribus hæc duo inter præcipuas notas magnæ inteſtinorum inflammationis ponentibus; nec tamen, ſi quando alterum, vel utrumqae horum aut abeſſe, aut vix eſſe invenies, continuo putabis, aut nullam eſſe inflammationem, aut levem, neque gangrænam, & ſphacelum in eorum eſſe inteſtinis non poſſe, in quibus duo illa præceſſiſſe non videris.*

Signa ergo diagnoſtica inflammationis inteſtinorum a Boerhavio recenſita, videlicet: *febris acuta continua, ſitis ingens, calor magnus, pulſus durus, dolor igneus, urina flammea, debilitas ſubitanea* ad dignoſcendam inteſtinorum inflammationem non raro parum conferunt, neque in ægra noſtra multum conferebant.

Cl. Sennertus inter ſigna inteſtinorum inflammatorum urinæ ſuppreſſionem poſuit; ægra noſtra eandem parce, ſtranguriofeque miſit.

Inter innumeras ilei, & colici doloris causas æque frequens intestinorum inflammatio est, eaque, ut vidimus, non semper sævis symptomatibus stipata, sed subdola, diu nonnunquam, attamen tolerabiliter affligens, sed quæ nihilominus ægros non opinantes occidit, dum gangrænam & sphacelum intestinis inducit.

Hanc in rem præclara quædam sæpius laudatus Morgagnius scripsit, & quid Albertinus, & Valsalva hoc in casu factitarint, diligenter exposuit. Uterque, uti in initio venæ sectionem non reprobabant, ita morbo vigente, & jam progresso ab eadem abstinebant. Rationem non addidere, sed observationem, citius videlicet ægros mori detracto sanguine, sed & mori non detracto, serius tamen. Hoc in casu ab omni eo sollicite abstinebant, quod inter *magna remedia* numeratur. His stantibus, uti vanum auxilium in exiguis jusculorum oleosorumque dosibus quæreretur, ita inutilia fore quæcunque alia medicamina arbitror, & ignominiam præstantissimis alias remediis affricari.

Dum caute agendum existimo, ubicunque alvus pertinacior, nec enematibus, nec mitioribus, & forma liquida exhibitis purgantibus auscultat, dumque rebus ita se habentibus ad oleosos haustus, ad juscula tenuia, ac plenam ab omnibus tum alimentis, cum remediis abstinentiam potius confugiendum reor, quam ad quadruplicatas purgantium, etiam validiorum, doses; Neutiquam improbo, quæ a claris in arte viris & observata, & usu comprobata, leguntur, etsi ab hac nobis laudata methodo aliena sint.

In curando ileo plurimum interest, ut mali causa detegatur, qua ignorata empiricum est, quidquid tentaveris.

Methodus huic morbo medendi vaga plerumque est, eaque, quæ variis, iisque persæpe oppositis remediis utitur. Verum si in ullo unquam morbo obser-

servandus is canon est, *non esse ab medico nocendum, ubi is prodesse nequeat*, id profecto in ileo sanando obtinet, ubi obscuræ mali causæ nullam medico agendorum notitiam suppeditant. Malim ego cum egregio Valsalvæ præter exiguam olei e dulcibus amygdalis pressi quantitatem ægro nil quidquam propinare, ubicunque me morbi causa fugerit, aut ea talis sit, quam validius aggredi sine gravi noxa nequeamus. Imo malim potius in ejusmodi casu otiosus spectator esse, quam causæ ignarus ea moliri, quorum me postea secto cadavere pœniteat. Jusculum tenue pulli vel solum, vel cum oleo amygdalino exiguis dosibus, atque ita exhibitum, ut æger nil vel ciborum, vel potulenrorum vigente ileo accipiat, in plerisque ilei causis directe prodest, &, ubi nec hoc, nec aliud quidpiam prodesse potest, non nocet. Asserti veritas ex perpensis frequentioribus ilei causis patebit.

Haustus oleosos præ aliis remediis in ileo imminente perefficaces experti sumus. Binis hoc Anno vicibus alvus pertinaciter clausa nobis obvenerat, non a vitio quodam organico, & incurabili, sed a materie, ut videbatur, acri, vellicante, & spasmo pertinaci intestina alicubi locorum stringente. Purgantia varia, acutaque, enemata primo emollientia, dein acria, acerrima nil profecere. Imminebat in una (utraque enim ægra juvencula fuit irritabili supra modum nervorum systemate donata) vomitus stercoreus, cum assumpta pertinaciter vomeret. Carminantia, opiata ne hilum profecere. Soli haustus oleosi cito alvum reserabant.

Ægra nostra stercorea vomuit, etsi materies vomitu rejecta e tenuibus solummodo intestinis esset. Verum aliunde jam constat, vomitum stercoreum, ligato etiam ileo intestino in, felibus & canibus, itemque ob herniam incarceratam constricto, non raro fieri.

SECTIO VIGESIMA.

Scriniarius 27 Annorum a longo tempore ſanus, mane per duas fere horas valide riguit, ſubſequente calore intenſo. Circa meridiem dolor pungens partem poſteriorem lateris dextri infra ſcapulam invaſit. Reſpiratio difficilis: oppreſſio circa ſternum. Poſt meridiem hora tertia dolor pungens magis ad anteriora ejusdem lateris proceſſit, ibidemque fixus manſit, inter tuſſitandum auctus. Sitis multa. Ad noctem venæ ſectio ipſi facta cum levamine doloris, & oppreſſionis. Nox inſomnis.

Die altero dolor punctorius ut pridie: oppreſſio pectoris magna: reſpiratio difficilior: lingua alba, atque in ejus latere dextro ulcuſculum aphtham referens. Hoc die in Noſocomium a medico, ut vocant, Aſſiſtente, meas, tunc graviter ægrotantis, vices obeunte, ſuſceptus eſt. Pulſus plenus, celer, durus. Facta venæ ſectio ℔. j. cum levamine aliquo.

Die morbi tertio dolor pungens nullus fere amplius: oppreſſio minor: pulſus fortis, plenus, valde durus: reſpiratio difficilis: facta iterum venæ ſectio unc. X. cruſta phlogiſtica admodum craſſa, tenax: levamen nullum.

Die quarto nulla emendatio: facta venæ ſectio unc. VI. ſanguis ſemper idem.

Die quinto nulla emendatio. Venæ ſectio unc. X. A meridie alvus quinquies ſponte mota eſt.

Die ſexto ſupervenit mane dolor pungens lateris ſiniſtri, totam occupans plagam, quæ tertiæ coſtæ veræ, & primæ ſpuriæ, numero a ſuperioribus ducto, interjacet. Hypochondrii ejusdem mollis portio æque dolere cepit, dolore ad attactum aucto. Oppreſſio pectoris ingens: reſpiratio difficillima. Pulſus plenus, durus, celer. Venæ ſectio ℔. I. Applicatum loco dolenti veſicans eſt.

Die

Die ſeptimo dolor lateris nullus amplius, ſed oppreſſio pectoris aucta; anxietas ingens: reſpiratio ſolo abdominis motu peracta. Pulſus minus fortis.

Die octavo reſpiratio adhuc difficilior, maxime anheloſa: omnia peſſima. Eodem hoc die mors.

Decima octava poſt mortem hora ſectum cadaver eſt: aperto thorace pulmo uterque ad latera, & verſus dorſum, item cum diaphragmate ſat firmiter mediante pſeudomembrana, eaque craſſa, alba, lardacea nectebatur. Membrana hac lamellatim ablata, ſubjacens pleura ſana reperta eſt.

Pulmonis dextri ſubſtantia inflammatiſſima, durisſimaque erat, & fruſtula plura aquæ injecta fundum illico petebant. Siniſter vero hinc inde tantum inflammatus eadem, licet minus craſſa, pſeudomembrana pleuræ cohæſit. Membrana hæc ut plurimum digiti craſſitiem æquabat, illi, quam per totum morbi decurſum in ſuperficie ſanguinis emiſſi vidimus, ſimillima. Seri flavi paulo conſiſtentioris circiter libra in cavo dextro thoracis collecta, pus, aut potius *puriformem* materiem referebat. Liquor pericardii quantitatem ſolitam vix non excedebat. Cor magnum: vaſa cordis turgida, quaſi injecta. Venæ cavæ initium polypoſa concretio replevit.

Abdomen diſſectum inteſtina tenuia, ileum præcipue, & jejunum, partim ſumme inflammata, partim gangræneſcentia monſtrabat: hinc inde inteſtina tegebantur materie *purulenta*, aut purulentam potius *mentiente*.

Inteſtinorum quoque craſſorum pars, meſenterium vero totum inflammata fuere. In cavo abdominis *puriformis* pariter materies, ſed paulo conſiſtentior illa, quæ in thorace reperta eſt, ad unc. VIII. circiter effuſa erat. Hepar ſanum pſeudomembrana, multo licet tenuiori, circumveſtiebatur. Lobus hepatis medius ope ejusdem membranæ ſpuriæ ventri-

culo

culo jungebatur. Lien ſanus. Omentum convolutum, leviter inflammatum. Renes ſani.

Sectio hæc inteſtina inflammata, partim vero jam gangrænoſa, item meſenterium totum dire inflammatum exhibet, licet nulla enteritidis ſigna unquam apparuerint, ſi dolorem hypochondrii ſiniſtri, auctum, ſi ea plaga contrectaretur, & die primum ſexto totius morbi ſupervenientem excipias, qui etiam ipſe die ſequenti evanuit.

Tranſitum pleuritidis in peripneumoniam Hippocrates, ſuffragante ipſi experientia, jure damnat. Pleuritidem in peripneumoniam abiiſſe die ſeptimo morbi arbitrabamur, ubi *dolor omnis cum pravorum ſymptomatum augmento* diſparuit, reſpirationis præcipue, oppreſſionis, atque anxietatis.

En denuo pleuram in pleuritide vitii expertem!

Materies illa, quæ pus ex parte ſimulabat, ex parte vero in membranas coivit, viſcera aut connectentes, aut obtegentes, ea ipſa videtur eſſe, quam emiſſo ſanguine, atque in patina aſſervato, *cruſtam phlogiſticam* appellant; hæc enim mala criſi per ultima exhalantia vaſa in ea corporis cava ſubinde deponitur, unde nullum natura exitum fecit. Neque id absque exemplo eſt, cum in anginis toties contingat, ut tonſillæ inflammatæ materiem phlogiſticam confertim dimittant, quæ mox in membranam eas partes obveſtientem inſpiſſatur, aut ſuppurationem mentitur; inde eſt, quod, qui frequentius anginoſi fuere, mirentur, ſe poſt tot ſuppurationes tonſillarum his tamen partibus adhuc *integris* gaudere.

EX-

EXCERPTA EX NECROLOGIIS.

NOSOCOMII AD S. S. TRINITATEM.

Cum Medici ordinarii in Noſocomio S. S. Trinitatis provinciam ſubiveram, id inter alia operam dedi, ut, quæ de ſtatu Noſocomii præterito me edocerent, evolverem.

Hæc inter necrologia reperi paucis abhinc annis conſcribi cœpta.

In Necrologiis his ſumma ſuſceptorum ſingulo menſe, mortuorumque reperitur; inde majorem, minoremque morborum quovis Anni tempore copiam collegi, etſi probe ſciam, hac methodo morborum numerum quovis menſe graſſantium non exacte ſtabiliri; manente enim eodem lectorum numero, ſi qua tempeſtate & plures ſimul, & diuturniores graſſentur morbi, pauci dato tempore ægri numerabuntur, cum ob morbos diuturniores, qui ſuſcepti ſunt, diutius retineantur, aliosque interim ab hoc beneficio excludant.

Id præterea ſcire convenit, ægros non paucos rebus jam conclamatis huc deportari, quosdam, ut primum ſuſcepti fuerint, exſpirare. Ea apud nos lex obtinet, ut miſerrimum quemque præ omnibus aliis dignum exiſtimemus, qui in Noſocomium ſuſcipiatur.

Alia eſt apud alios *malignitatis* notio. Inde non idem apud omnes eorum numerus erit, quos maligna detinuiſſe febris dicetur, aut enecuiſſe. Malignitatem *factitiam* novi. Verum opinari haud decet, virum hujus per tot annos Noſocomii medicum, errorem

rem tam turpem erraviſſe, ut eas febres in claſſem malignarum rejecerit; quas communior praxis a malignitate abſolvit.

Sed quid utilitatis habebunt tam incompletæ ſectorum cadaverum deſcriptiones quas hæcce necrologia referunt? mallem ſane accuratas; hæ cum deficiant, incompletis contentemur, modo de earum veritate conſtet, quamadmodum certo conſtat. Nil parvum, nil contemnendum in morborum hiſtoria, dummodo id, utut exiguum, noſtraque attentione minus dignum videatur, ipſius naturæ ſemper veridicæ opus eſſe demonſtretur.

Sagax medicus, & obſervationum amans, quibus ſuam & originem, & incrementa omnis genuina medicina debet, probe ſciet, nullam obſervatiunculam, utut aut prætervifam, aut nullius habitam momenti ita vanam eſſe, ut ſuam ſymbolam ad ampliandos artis limites non conferat. Sciet is minutiſſima quæque, de quibus ipſum naturæ vox edocuerit, ſuos in uſus convertere, optime gnarus, ea non fortuito, cœcove caſu, ſed æque ex immutabili, æternaque lege, qua totum hoc univerſum gubernatur, proficiſci, quam grandia illa naturæ molimina, quæ indoctorum etiam oculos feriunt.

Non poſſum hoc loco, etſi minus fortaſſe ad propoſitum faciat, quid de non paucis obſervationum collectoribus ſentiam, reticere: eſſe videlicet, qui tantummodo inſolita, mirabilia, & rara colligant, quive ea, quæ ſingulo fors ſæculo bis eveniunt, atque merito monſtra audiunt, omni ſollicitudine venentur, dum interim mala illa quotidiana, quibus miſeri affligimur, tanquam attentione curatiori indigna, ſicco, ut ajunt, pede pertranſeunt. Hos, dum inſuetis inhiant, & procul poſitis, obviorum contemptores, medicinam fere ſemper inutilem, & haud raro periculoſam in morbis vulgatiſſimis factitare neceſſum eſt.

Que-

Quemadmodum igitur hæcce rariora negligere haud convenit, ita omnis danda opera est, ut morborum vulgarium genius, & quæ illorum ad se invicem ratio, quisque ad diversa, quibus oriuntur, vigent, emoriuntur, tempora respectus sit, quis unius in alterum transitus, complicatio &c. exacte pernoscatur.

Collectio omnium constitutionum epidemicarum hucusque descriptarum, & emolumentum afferret arti, quo insignius haud datur, & collectoris nomen faceret immortale. Sed, unde digressi sumus, redeamus.

Necrologium Anni 1761 (antiquiora enim non reperi) exhibet ægros per anni decursum susceptos 1056

Quos inter viri fuere	547
Fœminæ	509
Mortui inde sunt	120

Hoc Anno Ver maxime letale fuit; longe minus Æstas, & Autumnus, quamvis æstate plures numero vigerent morbi Autumnus morbos non solummodo minus letales, sed & pauciores numeravit. Hyems morborum paucorum, sed æque propemodum, ac Ver letalium ferax.

Proportio mortuorum ad susceptos proxime est, ut 1. $8\frac{3}{4}$.

Ad diem quintam Februarii sequentia notantur: *Mortuus est in tympanitide, cujus abdomen, immensam in molem extensum, in sectione monstrabat seri vix libram, intestina vero præter omnem modum expansa, ac simul quoad structuram ad digitum usque crassa, inflammata, & sphacelata.*

Die 3tia Martii mortuus est ex luxatione vertebrarum lumborum, & paralysi inferioris partis corporis, quod exenteratio etiam monstrabat, cum sphacelo viscerum abdominis, præsertim vesicæ.

Die 5ta Septembris fœmina ex febri semi-tertiana, &

& tandem suppurato mesenterio periit. Febres semitertianæ ex putridarum, malignarum, familia, a colluvie prava primarum viarum oriundæ, tandem viscerum abdominalium abscessus, gangrænam, sphacelum inducunt.

Die 14ta Octobris periit ex metastasi ad pectus, postquam febrim mali moris remittentem superavit.

Observationes meæ complures docent, in febribus biliosis, malignis, exanthematicis, continuis remittentibus, morbo neglecto, perverse tractato, multum provecto, emesi aut neglecta, aut, ubi necesse fuerat, non repetita, materiam morbi ex systemate gastrico ad vias secundas traductam ad pectus decumbere, tussim continuam, & sibilosam, difficilem, strepentemque respirationem facere; ubi in moventibus, incidentibus, stibio, kermete, vesicantibus, radice arnicæ spes tota salutis reponenda.

Anno 1762. suscepti sunt 1030
Mortui 87
Proportio mortuorum ad susceptos ferme
ut . . . . 1. $11\frac{2}{10}$

Quæ ægrorum quovis mense copia fuerit, quæve morborum letalitas, ex Necrologio hujus Anni non constat. Menses tamen Aprilis, Majus, & Junius præ reliquis perniciem attulere.

Mense Januario hujus anni periit quidam ex febre maligna, retrogressa parotide. Mense ejusdem Anni Martio duo ex maligna febre, exstante parotide occubuerunt. Ad diem quintam Augusti: *periit in scirrho hepatis admirando cum ingenti tumore cystico, instar steatomatis pleno pinguedine capillis copiosis intertexta, ubi simul omnes partes abdominis scirrhosæ erant.*

Mense Decembri plures ex maligna febre periere, ac aliis mensibus.

Anno

Anno 1763. summa susceptorum non reperitur; mortui sunt 95

Inter susceptos ex febre maligna decubuere 193

Inde mortui 28

Inter mortuos periere ex dysenteria mensibus Augusto, Septembri, & Octobri grassante 9

Proportio ex febre maligna mortuorum ad eos, qui eadem laboraverunt fere ut . 1. $6\frac{6}{7}$

Mortui dysenterici ad summam omnium mortuorum ut . . . . . . 1. $10\frac{5}{9}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos fere ut 1. 3

Plura funera per hyemem notantur, quam cæteris Anni partibus, eaque potissimum fuere hominum ex malis chronicis pereuntium.

Ad diem 21mam Aprilis legitur periisse quidam, vel quædam *ex febre rheumatica maligna, in qua ad membra diversa tumores phlogistici statim sphacelati contingebant.*

Ad diem 3tiam Septembris periit *in ictero nigro chronico cum hydrope. Exenteratus monstrabat hepar ulcerosum, & corruptum, nec non mesenterium totum quoad glandulas scirrhosum.*

Anno 1764 summa susceptorum fuit . . 857

Mortuorum 63

Proportio defunctorum ad susceptos proxime ut. . . . . 1. $13\frac{1}{2}$

Inter hos fuere febre maligna affecti. . . 181

De quibus mortui 24

Proportio febre maligna defunctorum ad omnes ex eadem decumbentes proxime ut . 1. $7\frac{1}{2}$

Proportio maligna laborantium ad omnes ægros proxime ut . . . . 1. $4\frac{4}{5}$

Proportio ex febre maligna mortuorum ad omnes mortuos ut . . . . 1. $2\frac{1}{8}$

Numerus ægrotantium multo minor ac prioribus tribus Annis. Autumno morbi paucissimi, & minime lethales. Ver paucioribus morbis, quam Æstas, pluribus quàm Autumnus, sed utraque tempestate lethalioribus insigniebatur: hyems a vere haud multum abludebat. Omnium mortuorum dimidia fere pars ex febre maligna periit.

Die 6ta Aprilis æger, vel ægra periisse notatur *ex apoplexia post lethargum; in exenteratione se monstrabat abscessus in cerebello, & alter circa os petrosum, & tertius circa sinus laterales ita, ut os occipitis plenum fuerit purulenta extravasata materie, descendente per foramen occipitale ad medullam oblongatam.*

Ad diem secundam Novembris hæc reperiuntur: *periit in hemicrania chronica ex tumore cystico ovum columbinum æquante supra sellam turcicam, & nervum opticum sito, in exenteratione reperto.*

Anno 1765. summa susceptorum . . . 903
Mortuorum 87
Inter hos fuere febri maligna affecti . . 162
Inde mortui 33

Proportio omnium mortuorum ad susceptos proxime ut . . . . 1. $10\frac{2}{5}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad eos, qui ex eadem decubuere proxime ut . . 1. 5

Proportio maligna laborantium ad omnes ægros proxime ut . . . . 1. $5\frac{1}{2}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . . . 1. $2\frac{7}{11}$

Vere funera plura, quam Æstate, at morbi multo pauciores. Autumno morbi æque multi, ac Æstate, sed mortes plures. Hyeme ægrorum copia eadem ac vere, sed paulo minor mortuorum.

Ad

Ad diem octavam Januarii leguntur sequentia: *allata statim mortua est, & in exenteratione reperta est magna quantitas seri purulenti in abdomine ex abscessu rupto intra membranas ventriculi sito, & perforatione totius structuræ ejusdem.*

Ad diem decimam ejusdem mensis: *periit in ictero nigro cum vomitu perpetuo: in exenteratione repertus pylorus cum parte duodeni scirrhosus, & cancrosus. Cystis fellea semi-cartilaginea loco bilis continens serum album.*

Ad 20mam Martii: *periit in asthmate ex dilatatione immensa cordis, & polypo in dextro ejusdem ventriculo magno, cum extravasatione seri in dextra cavitate pectoris librarum quatuor.*

Ad diem 7mam Julii, *periit post hæmitritæam facta suppuratione mesenterii, & colliquatione.*

Ad diem 18vam Septembris: *in febre mali moris remittente cum supervenientibus parotidibus.*

A diem 4tam Novembris: *periit in febre lenta ex scirrhoso tumore cystico, magnitudine capitis humani in dextra parte abdominis se adnectente ad ovarium, & musculum psoam, continente materiam purulentam caseosam hinc inde pilos habentem.*

Tum in hoc, cum & in aliis Necrologiis non infrequens mentio fit mortuorum in febri maligna *superveniente apoplexia.*

Anno 1766. summa susceptorum fuit . .	1057
Mortuorum	69
Inter hos fuere febri maligna affecti . .	117
Horum quatuor habuere petechias, quinque vero miliaria alba. Febri maligna periere . .	14
Proportio mortuorum ad susceptos proxime ut	1. $15\frac{7}{23}$
Proportio eorum, qui febri maligna laborabant, ad omnes ægros proxime ut . .	1. 9

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes maligna laborantes ut . . . . 1. $8\frac{5}{14}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos proxime ut 1. 5

Vere morbi pauciores, quam aliis Anni partibus, at funera multa: paucissimas mortes numeravit Æstas, etsi morbis quam plurimis infestaretur. Hyems maxime lethalis fuit, etsi morbos haud multo plures, ac Ver habuerit. Autumno pauciores, quam Æstate morbi, plures vero, quam Hyeme, & vere reperiuntur, non multum lethales.

Ad diem 20mam Jan. habentur sequentia: *periit in fractura cranii, nimirum in osse bregmatis sinistro usque ad suturam coronariam, & dextro ad orbitam oculi, usque cum extravasatione sanguinis in fundo cerebri ad uncias tres ex lapsu accepta.*

Ad diem 2dam Julii: *periit in hydrophobia hora post susceptionem in Nosocomium vigesima quarta, morsus die 15ta mensis præteriti.*

Ad diem 12mam Augusti: *periit in febre rheumatica, facta depositione vehementi ad fauces & linguam intra paucas horas suffocante.*

Anno 1767. suscepti	. . . . . .	1017
Mortui.	. . . .	78
Inter hos fuere febri maligna affecti		
Sine exanthematibus	. . . . . .	93
Cum miliaribus albis	. . . . .	12
Cum petechiis	. . . . .	5
	Summa	110
Ex his mortui	. . . .	16

Proportio mortuorum omnium ad susceptos ut . . . . 1. $13\frac{1}{26}$

Proportio maligne decumbentium ad omnes ægros fere ut . . . . 1. $9\frac{3}{11}$

Pro-

Proportio ex febre maligna mortuorum ad omnes ex eadem decumbentes ut . . . 1. $6\frac{7}{8}$

Æstate morbi plurimi, sed parum lethales: paulo pauciores Autumno, sed maxime funesti: Hyeme adhuc pauciores, quam Autumno, uti & vere proximo; sed eadem mortuorum ad ægros proportio reperitur, quæ per Autumnum obtinuit.

Ad diem 25tam leguntur sequentia: *periit in ictero nigro ex scirrho sphincteris vesiculæ felleæ cum sphacelatione hepatis, & ex lusu inordinato naturæ; viscera enim tam pectoris quam abdominis in situ mutata erant, ut hepar in sinistra parte reperiretur, & reliqua &c.*

Ad diem 26tam: *periit in febre lenta ex obstructione lienis, & omnium glandularum abdominis, simul multis hydatidibus, & hydrope pericardii: exenteratione quoque manifestabatur peritonæum scirrhosum ad digiti majoris crassitiem.*

Ad 12 Augusti: *senicula periit in ictero chronico: in exenteratione inveniebatur hepar ulcerosam, calculi in vesicula fellea, mesenterium scirrhosum, vesicula fellea simul scirrhosa, callosa, & cartilaginosa.*

Ad 3tiam Novembris *apoplexia ex casu: post mortem inventa fractura a sutura lambdoidea usque ad foramen occipitale: extravasatio sanguinis in cerebello, & ruptura duræ matris anterius ad os frontale, ut cerebrum transiret: totum cerebrum simul impletum sanguine extravasato.*

Anno 1768. suscepti	1066
Mortui.	83
Ex febre maligna decubuere.	
Sine exanthematibus.	115
Cum petechiis	1
Cum miliaribus albis.	4

Summa omnium maligne ægrotantium fuit . 120
Inde mortui 17
Proportio mortuorum omnium ad fusceptos proxime ut . . . . 1. $12\frac{8}{9}$
Ratio maligne ægrotantium ad omnes ægros ferme ut . . . . 1. $8\frac{5}{6}$
Ratio omnium ex febre maligna mortuorum ad omnes univerfim mortuos ut . . . 1. $4\frac{15}{17}$
Sive proxime ut 1. 5
Ratio mortuorum ex febri maligna ad omnes ex eadem decumbentes proxime ut . . 1. 7.

Vere, & Autumno inter ægros non plurimos plurima funera; menfibus Julio & Junio inter plurimos ægros pauci periere, pauci itidem per Hyemem mortui, paucique ægrotarunt.

Ad diem 17mam Junii hæc notantur: *periit in ictero chronico nigro: in exenteratione inveni hepar, collum veficulæ felleæ, mefenterium, & receptaculum chyli fcirrhofum, & corpus integre emaciatum; atque bilis loco in veficula fuit fanguis nigerrimus.*

In fectione cadaverum una alterave vice reperi bilem profunde flavam, amurcofam, quæ primo afpectu, antequam pauxillum bilis charta bibula exciperem, fanguinem nigerrimum mentiebatur, etfi fors fanguinem nigerrimum reapfe viderit, qui cadaver fecuit.

Ad diem 20mam: *periit in vomitu chronico ex magno fcirrho pancreatis, & ejusdem concretione cum ventriculo, atque hepate obftructo, & copiofis abfceffibus obfeffo.*

Anno 1769. fufcepti 1133
Mortui. 75
Febri maligna laborarunt fine efflorefcentiis. . 58
Cum petechiis. 6
Cum miliaribus albis 3
Cum variolis confluentibus. 1

Sum-

Summa maligne ægrotantium. 68
Inde mortui 21
Ratio mortuorum ad ſuſceptos fere ut. . 1. $15\frac{1}{3}$
Ratio maligne ægrotantium ad omnes ægros fere ut . . . . 1. $16\frac{11}{17}$
Ratio mortuorum ex ſebre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . . . 1. $3\frac{5}{21}$
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes univerſim mortuos ut . . . . . . 1. 3^{4}

Morbi plurimi per Æſtatem: menſe Junio vergente febres malignæ ingrediebantur, quæ menſe Augusto ad ακμην pervenerunt: pleraque illius menſis funera ex ea febri contigere. Morbi vere, & Autumno ferme æquales numero, & morbis æſtivis pauciores: vere plura funera, quam quocunque alio Anni tempore, eaque potiſſimum ex infirmitatibus chronicis, phthiſi, hydrope &c. &c. dein Autumno. Hyems ſalubrior ac aliæ Anni partes.

Ad Diem 12mam habetur: *periit in cachexia icterica. Exenteratio monſtrabat hepar valde magnum, durum, flavo-rubrum in ſubſtantia, cum extravaſatione ſeri flavi in pectore, & abdomine.*

Anno 1770. ſuſcepti fuere 1233
Mortui 73
Febri acuta laborarunt 92
Cum petechiis 9
Cum miliaribus albis. 7
Cum ſcarlatina 2

Summa omnium maligne laborantium . 104
Inde mortui 24

Ratio mortuorum omnium ad omnes ſuſceptos fere ut . . . . 1. $16\frac{9}{12}$
Ra-

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros, fere ut . . . . 1. 11$\frac{9}{10}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . . . . 1. 4$\frac{1}{3}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . 1. 3$\frac{1}{24}$

Plurimi morbi per Æstatem, & in principio Autumni, sed omnium minime lethales. Mense Novembri, & Decembri pauciores, sed magis lethales: vere pauciores quam Æstate, & Autumno, sed plura funera, eaque tam ex morbis chronicis, quam ex febre maligna.

Ad diem octavam Januarii leguntur sequentia: *periit in ascite: in extenteratione inventum est hepar scirrhosum, vix non cartilaginosum, & ultra 40 mensuræ aquarum in abdomine.*

Ad diem decimam septimam Februarii: *periit in ictero ex inflammatione hepatis: in exenteratione inventum hepar scirrhosum, & steatomatosum magnitudinis ultra 20 libras pendens.*

Ad diem 20mam Martii: *periit in asthmate sicco: in exenteratione reperti sunt pulmones pleuræ adhærentes, & ex integro scirrhosi cum corde præter naturam magno.*

Ad diem 28vam: *periit in asthmate sicco: reperta pulmonum tuberculis plenorum cohæsio, cum empyemate magno* (abscessu) *rupto ad cavitatem thoracis.*

Ad diem 12mam Maji, *periit ex casu ex alto, paralysis corporis inferioris ex fractura, & luxatione vertebræ ultimæ thoracis.*

Ad diem 2dam Junii: *periit in ictero nigro ex scirrho hepatis, & calculis vesicæ felleæ: in exenteratione inventum hepar jam putridum & gangrænosum, & calculi in intestino duodeno.*

Anno 1771. fuere suscepti. . . . 1216

Mor-

Mortui	100
Maligne laborarunt absque efflorescentiis .	305
Cum petechiis	35
Cum miliaribus albis	6
Cum scarlatinâ	2
Summa	348
Inde mortui	45

Ratio mortuorum omnium ad omnes susceptos fere ut . . . . 1. $12\frac{1}{5}$

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros fere ut . . . . 1. $3\frac{1}{2}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes ex eadem decumbentes ut . . 1. $7\frac{11}{15}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . . . 1. $2\frac{2}{9}$

Ab Aprilis initio ad principium Novembris morbi plurimi fuere, vere maxime lethales, minime Æstate. Hyems minus lethalis, quam Ver, & magis, quam Æstas. Majus omnium plurima funera numeravit.

Ad diem 27mam Januarii habentur sequentia: *suscepta est cum pernionibus parum sphacelatis: mox a susceptione spasmo cynico, & motibus convulsivis correpta periit.*

Ad diem 2dam Aprilis: *periit in fractura, & luxatione vertebrarum lumborum: paralysis inferiorum partium corporis ex casu ab alto.*

Ad diem 14tam Aprilis: *periit ex febre maligna, & ingentibus parotidibus suffocatus.*

Ad diem 24tam Julii: *periit ex sphacelo faciei ex diathesi scorbutica.*

Ad diem 30mam: *periit ex spasmo cynico & convulsionibus: in exenteratione reperta est extravasatio sanguinis ad unciam in basi cranii.*

 Ad

Ad 16tam Septembris: *periit convulſus in tetano ex concuſſione ſpinæ dorſi.*

Ad 29nam: *poſt febrim malignam facta remittens pernicioſa: in paroxysmo convulſionibus ſtipato periit.*

Ad diem 10mam Novembris: *periit in aſthmate ex aneurismatica dilatatione cordis cum polypoſis cartilagineis concretionibus.*

Ad 29nam Decembris: *periit in aſthmate ſicco, convulſivo: in exenteratione pulmones reperti ſcirrhoſi*

Anno 1772. ſuſcepti 1305
Mortui 79
Febri maligna ſine efflorefcentiis laborarunt 352
Cum petechiis 27
Cum miliaribus albis 8

Summa 387
Inde mortui 33

Ratio mortuorum omnium ad ſuſceptos fere ut . . . . 1. $16\frac{1}{2}$

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros fere ut . . . . 1. $3\frac{2}{5}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . . 1. $11\frac{8}{11}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes univerſum mortuos fere ut . . . . 1. $2\frac{4}{11}$

A principio Anni ad finem usque omnia propemodum funera febris maligna dedit. Morbi plurimi ab initio Maji ad finem Octobris, pauciſſimi menſibus Novembri, & Decembri. Hyems adulta, totumque Ver maxime lethale, minus Æſtas, minime Autumnus.

Anno 1773. ſuſcepti 1176
Mortui 63

Cum

Febri maligna ſine efflorescentis laborarunt 109
Cum petechiis 5
Cum miliaribus albis 1

Summa 115

Inde mortui 13

Ratio mortuorum omnium ad omnes ſuſceptos ut . . . . 1. $18\frac{2}{3}$

Ratio maligne laborantium ad omnes univerſim ægros ferme ut . . . . . 1. $10\frac{1}{5}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui eadem laborarunt ut . . . 1. $8\frac{11}{13}$

Copia morborum Vere, & Æſtate par, at diſpar lethalitas: maxime enim lethale Ver fuit, ubi pleræque mortes ex febribus acutis contigere: dein Autumnus: demum Æſtas: Hyeme magna ſalubritas.

Ad diem 9nam Septembris habentur ſequentia; *poſtquam acutam, & dein remittentem bis ſuperavit, repente moritur. In exenteratione ſumma flacciditas præſertim cordis, & parva ſphacelatio ventriculo reperta eſt.*

Ad diem 10mam Octobris: *periit in maraſmo, & ictero nigro, in exenteratione repertum eſt meſenterium & glandulæ ejusdem vix non cartilagineæ, atque veſicula fellea calculis plena.*

Anno 1774. ſuſcepti fuere 992
Mortui 58
Febri maligna ſine efflorescentiis laborarunt . . . . . , . . . 65
Cum petechiis 8
Cum miliaribus albis 3

Summa 76

Inde mortui 11

Ratio mortuorum omnium ad ſuſceptos ut . . . . 1. $17\frac{3}{29}$

Ra-

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros ut . . . . 1. $13\frac{1}{19}$

Ratio mortuorum ex febri maligna ad omnes qui ex eadem decubuere, ut . . . . 1. $6\frac{10}{11}$

Ratio mortuorum ex febri maligna ad omnes mortuos ut . . . . 1. $5\frac{4}{17}$

Vere plures morbi, & magis lethales: paucissimi per Æstatem, sed lethalitate haud inferiores; plures Autumno quam Æstate, attamen rarius perniciosi: Hyems salubris.

Ad diem 21mam Februarii habentur sequentia: *periit in asthmate convulsivo post colicam pictonum.*

Anno 1775. suscepti fuere 1206

Mortui 63

Ratio mortuorum omnium ad susceptos ut 1. $19\frac{8}{9}$

Quot ægri febre maligna laboraverint, atque ex ea mortui hoc anno sint, in catalogo non reperitur.

Ab initio Maji ad finem Septembris morbi multi, non tamen multum perniciosi: adulto Autumno, Hyeme, & Veris initio minor morborum copia, sed inde frequentior pernicies.

Quod si numerus omnium per 14 annos in Nosocomio mortuorum comparetur cum numero omnium per eosdem Annos susceptorum, erit ratio media mortuorum ad susceptos proxime ut . . . . 1. $14\frac{3}{7}$

Ratio media mortuorum ex febre maligna spatio 12 annorum ad omnes per totidem annos maligne laborantes proxime ut 1. $7\frac{11}{10}$

Ratio media mortuorum per 12 annos ex febre maligna ad omnes universim per idem tempus in Nosocomio mortuos proxime ut . . . . 1. $2\frac{19}{20}$

Inter 270 ægros ex febre maligna mortuos quatuordecim fuere, quibus parotides exstabant, & quin-

quinque, quibus orta parotis ante mortem retroceſſit.

Inter 298 fuere viginti & unus, qui *in febre maligna ex decubitu ſphacelato periiſſe* leguntur.

Frequens mentio fit aſthmatis lethalis ex hydrope thoracis, & pericardii.

Gibboſos quam plurimos phthiſi, peripneumonia, aſthmate, hydrothorace periiſſe in Necrologiis ſedulo adnotatum reperitur.

Phthiſicos quam plurimos, item hydropicos pleroſque, eos præcipue, qui aquis intra thoracem collectis laborabant, menſibus Vernis periiſſe potius, quam alio Anni tempore eadem Necrologia conſtanter docent.

Modum inſuper additum perſæpe reperi, quo febres malignæ ægros jugulaverint: periere *convulſi*, *phrenitici*, *ſuperveniente apoplexia*, *congeſtione facta ad caput hemiplegiam producente*, *cum parotide exſtante*, *ingentibus parotidibus ſuffocati*, *parotide retrogreſſa*, *parotidibus interne gangrænoſis*, *metaſtaſi facta ad pulmones*, *facta depoſitione ad abdomen*, *decubitu ſphacelato*, *locis veſicantium ſphacelatis.*

Obſervatio conſtans, & Necrologia docent, quasdam Anni partes præ aliis pernicioſas eſſe. Sic Ver pluribus funeſtari mortibus ſolet, ac quæcunque alia Anni pars. Intervallo non longo Hyems ſequitur: utrumque hoc Anni tempus longa infirmitate detentis phthiſicis, hydropicis &c. &c. lethum affert. Ver autem morbos quoque acutos adſciſcit, ut & ex longis morbis, & ex acutis per idem tempus exortis multi pereant: hinc alia Veris ratio apud nos eſt, quam quæ apud Hippocratem deſcripta invenitur, qui L. 3. Aphor. 6. *Ver omnium Anni temporum ſaluberrimum, & minime lethale* aſſerit.

Obſervationes hæ aliorum quoque Süßmilchii præprimis obſervationibus reſpondent. Verum alius tem-

temporum ordo stabilitur, si non lethalitatem, sed numerum morborum diversis Anni partibus regnanantium contemplemur. Æstas morborum feracissima, sed minime plerumque lethalium tunc primas tenet: hanc Autumnus excipit. Ver pauciores plerumque morbos numerat, paucissimos Hyems.

Sed hic de eo sermo sit, quod ut plurimum obtinet; abnormes enim, hybridasque temporum constitutiones subinde dari monumenta medica abunde testantur.

MAXIMILIANI STOLL

S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII
S. S. TRINIT. PHYSICI ORDINARII

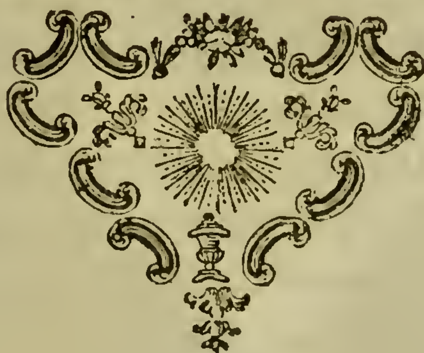
ET

PROF. PRAX. MEDICÆ. P. O.

PARS SECUNDA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO
VINDOBONENSI.

VERSALLIIS,
APUD B. ANDRÉ DE LAUSSIN,
BIBLIOPOLAM,
MDCCLXXXVI.

Oportet exacte perdiſcere unamquamque temporum conſtitutionem, & ipſum morbum: ——

Nam æſtivos morbos ſuperveniens hyems diſſolvit, & hyemales æſtas ſuccedens transmutat.

HIPPOCRAT. *L.* III. *de Morbis Popular.*

ILLUSTRISSIMO

AC

MAGNIFICO

VIRO

ANTONIO

LIB. BARONI

DE STÖRCK,

DOMINO IN JETELSEE

AUGUSTISS. IMPERATORI, ET IMPERATRICI A CONSILIIS, ARCHIATRORUM COMITI, STUDII MEDICI PRÆSIDI, AC DIRECTORI PERPETUO, PER UNIVERSAS AUSTRIÆ PROVINCIAS PROTOMEDICO, NOSOCOMII CIVICI PAZMANYIANI PHYSICO, SOCIETAT. EDIMBURG. BOTAN. FLORENT. ACAD. SCIENT. SIEN. ACAD. PRINCIP. HASS. INSTIT. BONON. ET ACAD. NAT. CURIOS. DEGLI AGIATI DI ROVERDO MEMBRO &c. &c.

ILLUSTRISSIME VIR!

Tot, tantisque beneficiis, VIR ILLUSTRISSIME! *me devinctum habes, ut, qui dignas referre* TIBI *grates possim, me imparem lubens fatear.*

Atque id ut publice, atque alta voce contester, mearum partium semper erit, quas nunquam deseram, donec hæcce, qua fruor, aura me deseruerit.

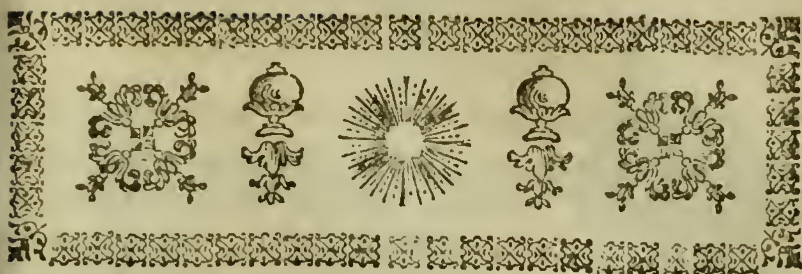
Pa-

Parcam modestiæ TUÆ, TUA*que* *tempora non morabor longa illustrium* *virtutum narratione. Eminentiores hæ* *sunt, quam ut indigeant me laudatore.*

TE *enim tum quoque grata mente recolet sera posteritas, ubi me, meumque libellum alta oblivio dudum merserit.*

TU *te ipse nempe* TUUM *Nomen* *longissimo ævo consignasti, non interiturum* *quousque humanum genus hanc terram co*-*let, iis malis pressam, quorum antidotor* *reperisti.*

PRÆ

PRÆFATIO.

En alterum rationis medendi tomum, ex ſedula penes lectos ægrorum contemplatione natum.

Nulla nec iſthoc anno obſervationum monſtra venabar, ſed totus in eo eram, ut fidelem conſtitutionis annuæ, viciſſitudinum temporis, materieive morbificæ, & morborum imaginem ſiſterem, & exacte notarem varias ægritudinum commiſtiones, tranſitus varios una ſerie ſeſe excipientium morborum, eorumque luſus mirificos uno eodemque tempore conſpicuos, & eadem prognatos origine, veluti totidem diverſa ejusdem hydræ lernææ capita.

Hos conatus ſi multorum induſtria juverit, fors condi quondam febrium ſyſtema poterit, firmioribus nixum fundamentis; multaque ab aliis collecta, ſed ordine nullo, & nullo ad aliorum inventa reſpectu habito, atque in vaſto obſervationum campo tanquam totidem diſper-

ſa membra in unum tandem ædificium coibunt, nullis argutantium ratiunculis ſubruendum, utpote æternæ naturæ opus immortale.

Hæc ratio eſt, quare multa, præcipue in cadaveribus reperta, futuros in uſus repoſuerim, contentus hac ſimplici temporum, morborumque deſcriptione, utiliſſima quidem, ni me omnia fallunt, ſed ob ſtilum monotonon, humilioremque, & circa res ſæpe easdem, ſemper notiſſimas verſantem lectorum orexi fortaſſe non arridentia. At malui placuiſſe paucis, & pluribus profuiſſe, quam rerum verborumque jucunda varietate ſolam, nulliusque bonæ frugis admirationem multorum captaſſe.

Id aſſero, me nulli methodo præ alia quacunque addictum eſſe, ſed eligere illam, quam anni conſtitutio, eique reſpondens ægritudo popoſcerit: eſſe idcirco ſubinde ſoli ſanguinis miſſioni, & antiphlogiſtico apparatui locum, eſſe & ſoli ferme perſæpe emetico, eſſe etiam locum utrique auxiliorum horumce generi non raro.

Multo dignos encomio arbitror, qui reperiundis novis inſudant, ſed nec inutiliter eorum locari operam, qui illorum, quæ priſca ætas tulit, notiones examinant, contrahunt, dilatant, rectificant. Illi regiones detegunt incognitas: Hi patrio ſolo docent recte uti, atque id minori quidem cum gloria, ſed emolumento non impari.

Huic propoſito ſi ſatisfecero, dignum patientiæ, laboriſque præmium recepi.

ELEN-

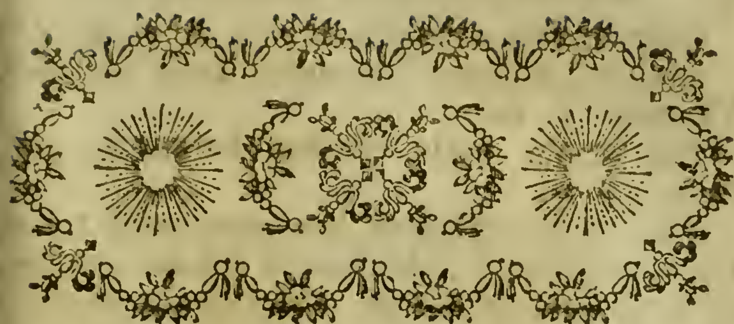
ELENCHUS.

Caput I. Januarii Anni 1777. descriptio . . . . pag. 1
—— II. Februarius ejusdem anni . 3
—— III. Martius 16
—— IV. Aprilis 19
—— V. Majus 31
—— VI. Junius 33
—— VII. Julius 35
—— VIII. Augustus 37
—— IX. Febris puerperarum . . 39
—— X. Febris æstivæ Anni 1777. in variis individuis lusus varii 59
—— XI. Reflexiones in historias priori capite recensitas . 125

Caput

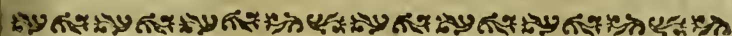
Caput XII. De febris æstivæ complicatione cum aliis morbis, & parasitica ejusdem indole . . . Pag. 146
—— XIII. September . . . 196
—— XIV. October 200
—— XV. November . . . 207
—— XVI. December 231
—— XVII. Varia 261

M. STOLL

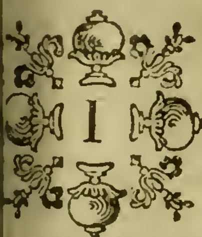
RATIO MEDENDI.

PARS SECUNDA.

CAPUT I.

JANUARIUS, ANNI 1777.

Initio Januarii nives copiosissimæ vento per intervalla furente, & procelloso. Frigus. Circa medium mensis dies aliquot egelidi. Die 17. gelu recruduit ad 23tiam usque protensum. Inde tempus denuo egelidum, tepidum, nivesque colliquatæ. *Januarii descriptio.*

Die 7. & 19. hujus mensis maximum frigus fuit in thermometro Reaumuriano. —— 0. 8. gr., id est: infra punctum congelationis.

Die 13. 23. 24. 25. 26. frigus minimum +. 0. 1. gr. id est supra punct. congelationis.

Calor medius atmosphæræ. — 0. $2\frac{1}{2}$. gr. (*)

Die 17. altissima Barometri statio 28. poll. Viennens. 6. lin.

Die 8. 19. statio ejusdem infima 27 poll. 6. lin.

Morbi inflammatorii. Hoc mense phlogosis late imperitabat; hinc frequens pleuritis, & rheuma inflammatorium, & lumbago, & ischias. Morborum decursus celer, impetuosus, & cum discrimine. Aegrotantium vis magna, sed funerum non magna.

Phlebotomiæ, & totius antiphlogistici apparatus usus creberrimus hac tempestate, & magnopere salutaris fuit, at perquam rarus emeticorum.

(*) Calor medius atmosphæræ eliciebatur ex caloribus singulorum mensis dierum in summam collectis, & per numerum dierum illum mensem constituentium divisis.

CA

CAPUT II.

FEBRUARIUS.

Ab exordio Februarii ad ejusdem fere medium magna frigoris, calorisque vicissitudo fuit, insignem per biduum atmosphæræ teporem frigore per alios binos dies excipiente, idque alternatim. Vix una alterave nix, eaque pertenuis. A 15. aër quatriduo serenus, siccus: at reliquun mensis nebulosum partem maximam, & valde humidum cum nive una, exigua. Venti aut nulli, aut tenues. *Februarii descriptio.*

Die 1. & 2. Febr. frigus maximum — o. $7\frac{1}{2}$ gr.

Die 26. frigus minimum +. o. 7. gr.

Calor atmosphæræ medius +. o. $\frac{1}{2}$ gr.

Die 26. & 27. altissima Barometri statio 28. poll. 3. l.

Die 18. ejusdem statio infima. 27. poll. $2\frac{1}{2}$ l.

Primum mensis dimidium febres infestavere indole, numero, eventuque ab iis non diversæ, quæ annum nascentem exorsæ sunt. Inclinato vero mense morborum numerus contractior fuit, & ingenium minus ferox, minusque præceps decursus, & raræ mortes.

Sub exitu mensis febris catarrhalis sæpius visa, & rarior pleuritis, nisi ipsam hanc febrim catarrhalem compellare pleuritidem velis, sed circuratam: & acie refracta incursantem, quæve ægros obambulare permisit, & acuta pleuritide præcedentium septimanarum diuturnam magis. *Catarrhi febriles, inflammatorii.*

Eorum cura. Febrim hancce catarrhalem antiphlogiſtica methodus ſanavit, miſſiones ſanguinis, & emollientia herbarum, radicumve decocta cum mitiſſimo nitri ſale.

Neglecti in phthiſin abeunt. *V. S. instituenda eſt.* Id generis catarrhoſas febres temporibus phlogoſi faventibus exortas, & hoc, & aliis annis non raro in immedicabilem pulmonum phthiſin conversas vidi. Ejus rei rationem hanc deprehendi, quod multi in terris hiſce ita opinentur, phlebotomiam catarrho nunquam convenire, neque diſquirant, quænam illa catarrhi ſpecies ſit, quæ id auxilium abhorreat, quæve e contrario expoſcat.

Diverſæ catarrhorum ſpecies non confundendæ. Hi ſub eodem catarrhi vocabulo diverſiſſimos reipſa morbos complectuntur, & eandem ſemper ægritudinem arbitrantur, cui phlebotomia ſemper etiam officiat.

Catarrhi hac tempeſtate a phlogiſtica corporis totius, ſed præprimis pulmonum intemperie naſcebantur, erantque aut inflammatorii, aut ſubinflammatorii, eosque pleuritides, vel peripneumonias *mitificatas* aptius compellaſſes. Has utique miſſus ſemel iterumque ſanguis juvabat, & potio multa emolliens, nitroſa, & fracta tandem phlogoſi, at tuſſi nihilominus ob conſuetudinem redeunte, narcoticum veſpertinum pulmones irritatos componens.

Cur catarrhi ſæpius negligantur, & quo infortunio? Sed ipſa morbi fallax lenitas non paucis imponit, ut ab aëre frigidiore non caveant, e victu nil detrahant, carneo, vinoſo; morboque tam levi, quem etiam ob ſalubritatem quamdam imaginariam fauſte fortunateque ſibi eventurum exiſtimant, ſatisfeciſſe ſibi male perſuadeant, ſi ſemel, bisve per diem vaſculum decocti cujusdam pectoralis hauſerint. Interim etſi non magna pulmonum inflammatio pernicio-

ciosos intus cuniculos agit, & pure clanculum nato, atque intra saccos concluso pulmones subruit, ocyus, serius.

Ab hucusque descripto catarrho differt catarrhus biliosus. Hujus idea.

Alia alterius catarrhi ratio est, alio observari tempore soliti, biliosi videlicet. Qua enim tempestate biliosa febris, pleuritis potissimum biliosa dominatur, multæ aliæ ægritudines leviores, nondum formatæ, nondum insignibus suis gentilitiis insignitæ, simul spectantur, quasi principis morbi satellitium: in eo non infimum locum catarrhus quidam tenet, non dissimilis indolis a principe biliosa febre, quam sequitur, at gradus solummodo inferioris. Hosce catarrhos æque, ac ipsam dominantem biliosam febrim, sanguinis missio, iterata præcipue, & profusior multum exasperat, at alvi ductio nonnunquam tollit, aut emesis, eaque certius, aut emeto-catharsis certissime.

& curatio.

Paucissimæ intermittentes hoc tempore comparebant, & eæ faciles, solisque ferme solventibus mitioribus, ac antiphlogisticis obaudientes.

Morbi maligni historia.

Cum sub anni elapsi dies ultimos in malignissimum morbum inciderim, ex quo ægerrime, & inter graves cum morte luctas vix, ac ne vix quidem emerseram, observationes plures, & binis hisce mensibus magis propriæ, me penitus deficiunt.

Hujus ipsius gravissimæ febris descriptionem a solertissimo medicinæ Candidato Antonio Cœnen, cujus tantæ in me fidelitati, cum ægrotanti assisteret indefessus, hic publicum testimonium lubens do, curatissime conscriptam in locum deperditi substituam. Eam multis observationibus fœtam judico, nec minoris, ac illas Hippocratis morborum imagines, momenti. Par

 certe

certe utrobique morbi gravitas, nec inferior hic eſt narrantis fides.

Cur, qui ſuum ipſius morbum deſcribit, eum plerumque male deſcribat, & male ſibi ipſe medicinam faciat.

Fateor quidem, me illorum morborum hiſtorias plerumque pluris facere, quos medicus, qui conſcripſerat, non erat ipſemet expertus, ſed in aliis ſpectatos ſolerter in pugillaribus conſignavit.

Ea res præter opinionem multorum erit, & vero minus videbitur conſentanea. At novi, quam longe aliud ſit, intelligere morbum in alio homine viſum, intellectumque rite conſignare, atque item aliud, eundem ipſummet experiri, ſi qui ægrotat, medicinam calleat, & ſuam ipſius ægritudinem dignoſcere, de ejusdem intenſione, cauſis, eventuve judicium juſtum ferre, & medicinam opponere non tumultuariam, quamve ratio ſuggerat, non pavor.

Certe non facile quemquam vidi, qui inconcinnius, & ad formandam juſtam diagnoſin ineptius referat, quam plerumque ipſemet artem medicam profeſſus ſoleat ad alium de ſuo ipſius morbo referre, ſi quando ſeriam collegæ opem imploret.

Novi non paucos, qui peſſimam ſibimet medicinam fecerant, & quosdam etiam, qui funeſtam, in re non abſtruſa, nec difficili, ubi aliis omnibus profuiſſent, præterquam ſibi. Fuit, qui ob levem cephalalgiam, imminentis coryzæ nunciam, ſanguinem copioſiſſimum ad animi deliquium usque ſibi eduxit, valetudine eam tantam jacturam graviſſime perferente, & diu poſthac attrita. Is apoplexiam ſibi inſtare falſo exiſtimabat, quam opinionem in alio ejusdem ſecum ipſo habitus facile exploſiſſet.

Alium novi & libris celebrem, & artis uſu, qui ob eundem apoplexiæ metum, a qua erat, ſi

si quisquam alius, alienus, a multis annis omni ferme mense phlebotomiam unam, quin & alteram celebravit; atque imaginarium mortis genus in aliud commutavit non fictum, immemor illius:

Nonne hæc stultitia est, ne moriare, mori?

Hos sortis humanæ impatientia, & amor sui nimius prohibet, moderate & æquo animo de sua, suorumque valetudine existimare, indociles fortunam adversam pati.

Paucis annis cum in Hungaria Physici, ut vocant, munere fungerer, binis vicibus ex febre autumnali putrida graviter decubui. Sæpissime postea intermittentibus febribus conflictabar, quotidianis, tertianis, ita, ut anno uno cum dimidio continuos in intermittentem relapsus paterer, auxiliis, quibuscunque in usum frustra vocatis, & cortice peruviano ipsomet febrifugæ virtutis oblito tandem, utut & largiter assumpto, & per annum integrum quotidie, aliisque coindicatis non neglectis.

Tandem amatam mihi gentem invitus deserui, cœloque commutato, etsi aliis non insalubri, Viennam concessi, ut amicorum colloquio mentem soler, & studiis fractam, & longo morbo, eorundemque consilio utar in valetudine restauranda.

Convalui, non tamen ita, ut non identidem os amaresceret, aut epigastrium per vices non doleret, nec color ora tingeret subictericius.

Annum, & tres propemodum menses exegi dubia hac sanitate semper usus, quam nulla ratione poteram confirmare.

Autumno Anni 1776 appetente, cum me multus labor, isque ingratus premeret, simulque diuturnus mœror ob domesticam quamdam

calamitatem, isque compressus animum morderet gravius, amaror intendi cum dolore ventriculi cepit. Rem hancce remedia salina & eccoprotica solabantur, non persanabant. Post medium Decembrem ejusdem Anni mane inter sudores insuetos evigilanti, gravissimo pondere comprimi epigastrium videbatur, extra lectum evanido. Frigoris major, quam alias, vel in calefacto cubiculo, impatientia, ructus rodentissimi, acrimonia verbis non exprimenda, appetitu tamen non imminuto.

Prævertere cladem potuissem, ni mens fuisset aliorsum violenter abrepta, & oblita sui.

Die 20. Decembris 1776. septima vespertina dolere caput obtuse cepit: insuperabilis somnolentia, sensuum multa confusio: lumborum dolor, & dedolatio. Nox implacida, insomnia, jactitatio, aestusque magni.

Die 21. Decembris alvus septies mota ab assumpto tartari cremore: levamen nullum, cephalalgia ingens. Febris major, nox gravior.

Ob sensus confusos æger sibimet consulere non potuit. Sumsit potus antiphlogisticos.

Die 22. Decembris omnia exacerbata: mens interdiu constabat: nox laboriosa, & subdelirium: remedia eadem.

23. & 24. Decembris magna symptomatum accessio: pulsus pleni, frequentes, validi. Noctu inquies: somni exigui insomniis horridi. Mens vacillabat. Crebra enemata, & eadem remedia.

25. Decembris nil emendatum. Sanguinis unciæ vij. detrahebantur, crusta diffusa, cinerea, sublivescente, tremula, molli, gelatinam exacte referente contecti: nulla allevatio. Vesperi tantundem sanguinis educebatur absque crusta phlogistica, superficie prærubra, crassamento

mento denſo, tenacique, & ſine ſero. Nox multum turbata, & mentis alienatio per vices.

26. Decembris calores magni, continui, & nullis a morbi initio horroribus interſtincti. Pulſus frequentiſſimi, debiliores: temulentia major, quam præteritis diebus. Synapiſmi pedum plantis apponebantur. Remedia eadem. Nox deterior.

27. Decembris æſtus ingens. Pulſus crebriores debilioresque. Somni parvi. Terrores, incontinentia corporis, & aliena ſermocinatio. Duo veſicantia ſuris applicabantur. Hordei decoctum cum multo vitrioli ſpiritu, extractum item corticis peruviani, & camphora exhibebantur. Ardor in abdomine: nox gravis admodum: pervigilium, inſania, ſermones.

28. Decembris præcordiorum contenſio ſublimis, dolens, tympanitica, etiam interdiu per intervalla delirium. Seceſſus eo nychthemero triginta tres, ſpontanei, cum ingente virium jactura, & lingua ſicceſcente.

Die 29. Decembris injecto clyſtere ex lacte, therebintina vitello ovi ſubacta, & theriaca Andromachi alvus conticuit. Duo alia veſicantia femoribus admota fuere, novique ſynapiſmi pedum plantis. Noctu ſopore detinebatur. Eo die, uti etiam

Diebus 30. 31. ſopor, delirium, ſubdelirium. Pulſus creberrimi, humilesque Alvus inſcio in lectum miſſa. Noctes diebus pejores.

1. Januarii mador univerſi corporis, delirium grave, aſſiduum. Duo veſicantia brachiis admovebantur.

2. Januarii delirium continuum, & ferox: riſus, clamor. Oculi protuberantes, ſupercilioſi, truces, immoti. Balbuties, vox rauca,

floccorum collectio, & lusus manuum. Tendines salientes: pulsus celerrime, frequentissimeque, & inæqualiter micantes, humillimi, sub exploratore digito evanescentes. Hucusque largæ extracti corticis peruviani doses ingerebantur. Remedia, alimenta eo nychthemero, ori infusa non deglutiebantur. Vesperi mador denuo totius corporis, & tussis orta est cum sputo pauco, tenaci. Latum vesicans ad nucham applicabatur.

Ad hunc usque diem morbus identidem incrementa sumsit. Hodie vitæ finem præstolabantur, & jam futurum funus parabant.

3. Jan. mane quietius habuit, delirabat mitius, & interruptim: nulli manuum inconcinni motus. Lotium missurus matulam petiit. Summa debilitas: oblata denuo sorbillabat: per vices obdormivit. Tussis cum sputo tenaci, pituitoso. Vesperi somnus profundus, tranquillus, cum respiratione bona, cum sudore ea tota nocte profuso, æquabili, universali, multum allevante, & pulsu paululum assurgente, ac vividiore.

Urinæ per totum morbi decursum a naturalibus non multum abludebant, & nubeculam habebant in medio suspensam. Lingua plerumque humida erat, abdomen molle, & respiratio laudabilis.

4. Jan. mane mens rediit: præsentes agnovit, tranquillus, & absque caloribus diem exegit. Noctu plusculum incaluit: somnus, insomnia terrifica.

Ex eo tempore mente constare perseveravit. Noctes tamen nondum omnino placidæ inter insomnia, & sudatiunculas exigebantur. Prima vice denuo aliquid alimenti expetebatur.

Quo

Quo tempore sensuum externorum facultas omnis suspensa fuerat, mente longissimum emota, quidam tamen sensuum internorum mirum quantum viguere. Anno enim integro propemodum evoluto, cum hæcce ex adversariis depromerem, eorundem ad amussim, & vividissime adhucdum recordor, circa quæ ludibunda tunc mens ferebatur. *Sensuum internorum vigor, externis prorsus abolitis.*

Cum agnoscere circumstantes inciperem, visu, audituve, ac cæteris sensibus externis quasi repente restitutis, imagines sub delirio conceptas non dimisi, & opus, quod delirans volutabam, perficere integris etiam sensibus externis, & diu, adlaborabam. Ea res effecit, ut, etsi mente gauderem jam non amplius alienata, & mei, meorumque essem probe conscius, nihilominus adhuc desipere multis visus sim, quod dicerem quædum iis rebus consentanea, quæ nuper delirans conceperam.

Multo examine postmodum, varioque ratiocinio convalescens usus sum, ut evincam, opusne antea a me sano agitatum, an vero mentis, vi morbi emotæ, figmentum fuerit, quod adeo lucidam sui ideam, eamque non absonam reliquisset.

A die quarta Januarii ad finem ferme mensis ptyalismus diu, noctuque copiosus adfuit, irritatio faucium assidua ab affluxu humorum salivalium perpetuo, inde tussis molesta, thorace bono, ac indolente.

Vertigo, & animi deliquia erectum sedere non permiserunt.

Objecta omnia ad perpendiculum erecta, ita inclinata pronaque adparebant, quasi in meum caput ruitura. Quæve cum horizonte παραλλήλως excurrebant, mihi videbantur elevari, atque ita assur- *Visus depravatus in reconvalescente.*

assurgere, ut, qui per cubiculum ambulabant, per planum acclive ascendere viderentur, mihique ipse visus sum plano pavimento incedens per acclivia gradiri.

Prout longius a morbo provehebar, ita hoc visus vitium corrigi, & corporis firmari vires, meque respicere vultu denuo propitio cepit

Ὑγίεια πρεσβίστα μακάρων (*)

Die 1. Martii 1777. denuo Nosocomii curam resumsi.

Ex eo tempore illæsa hucusque sanitate fruor, multoque meliori, quam illa fuerat morbum huncce prægressa.

Corticis peruviani, & vesicantium hic potior usus fuit; camphora enim & vitrioli spiritu diutius uti ob ingentem ardorem, in abdomine ex utroque remedio natum, non licuit.

Curam quoque confirmatoriam idem cortex absolvit.

Nullus dubito, quin hanc ruinam non infortunate a meo capite propulsassem, si fomitem futuri incendii tempestiva emesi submovissem, eo videlicet tempore, cum acres ructus, & oris amaror intensus, diuturna ventriculi infirmitas, morbique gastrici prægressi me præmonuerant. At orto jam incendio, diffusoque, serum erat vanumque consilium, extinguere velle scintillam malorum causam.

Id unum supererat, efficaci condimento septicam morbi vim coercere, & admotis vesicantium stimulis torporem fibrarum excutere, donec subacta materies e corpore fugam capesseret.

Inter bis mille ægros morbis acutis detentos nul-

(*) Sanitas divarum princeps.

nullum in Nosocomio habui hæcce inter symptomata denuo eluctatum; at mortuos non paucos absque tanto pravarum rerum concursu.

Nemo non *malignam* hanc meam febrim appellabit, atque in eo omnes conseusuros arbitror, etsi aliis alia sit malignitatis notio, eaque de re multum disceptetur. *Febris malignæ varia notio.*

Plures febrium historias collegi, quas, qui legerint, unanimi calculo *malignas* dicent, utut ipsæ hæ febres adeo inter se differant, ut nulla hucusque stabilita malignitatis definitio eas omnes complectatur.

Vidi enim malignas febres, quæ pulsibus, & urina, & calore bonis, ac naturalibus, ægrotanti nihilominus non prævisam perniciem intentarunt.

Fuere, queis febris e contrario evidens, & magna exarsit, illaque fallax bonitas omnino defuit. Hos æque ac illos *maligna* febri detentos fuisse & morbi cursus, & finis docuit.

Febres quasdam observavi sensim sine sensu obrepentes, ægrotis diutius erectis, & ambulantibus. Hæ tandem ingravescebant, & longius provectæ malignitatem indubiam exhibuere.

Aliæ vero quasi ex composito utcunque antea sanos visos adoriebantur cum magna, & subita virium jactura.

Nec una, eademque semper in omni maligna febre animi conditio erat. Habuimus incurios, indifferentes; sed & meticulosos, de valetudine recuperanda mire anxios, & spe dejectos: quosdam anteactorum ad amussim conscios, & memoria vel in minutissimis fida; alios vero hebetes, obliviosos, & mente dubia.

Multas alias *malignæ* febris anomalias vidi, quas, qui

qui non videre, malignitatis ideam inadæquatam, & mancam efformarunt.

Quiscunque symptomatum variorum lusus fuerat, neminem tamen tot inter ægros unquam deprehendi, quem sanissimum antea, & nihil præsentientem subito maligna febris subverterat.

Non defuere quidam, qui se antea exacte sanos dicebant; sed rem scrupulosius persecutus, futuri morbi molimina, at neglecta, & ab ægro ipsomet aut rerum suarum incurio, aut negotiis distracto non animadversa, priusquam impetum facerent repentinum & magnum, instituto curatiori examine facile collegi.

De caussis febris malignæ. Nullum etiam habuimus maligne ægrotantem, qui caussam non haberet illustrem, & luculentam.

Quotquot maligne decubuere, primas vias varia ratione vitiatas, & signa sordium systematis gastrici indubitata & ante morbi eruptionem, & sub ejusdem initia ad unum omnes exhibuere: atque hæc erat illa *evidens atque omnibus adplicata* morbi caussa.

Caussam hanc *evidentem* dixi, etsi ejusdem agendi modus nos fugiat.

Hinc febres malignæ a nobis visæ non absque nota quidem caussa fuere, sed absque nota evidentis caussæ agendi ratione.

Febres biliosæ putridæ; pituitosæ, quomodo fiant malignæ. Febres biliosas putridasque, per se utique minime malignas, varia tamen ratione in malignissimas observavi conversas, aut neglectu remediorum, aut methodo calefaciente adhibita, aut venæ sectionibus intempestivis, & antiphlogistico apparatu.

Paucissimæ id genus febres occurrebant, quæ primo tantum nychthemero sub biliosarum, aut putri-

putridarum familia continebantur, eoque elapso sua sponte in malignas subito transibant.

Quæ lentæ, nervosæ, biliosæ, putridæ, exanthemate miliari, petechiali, erysipelatoso stipatæ in initio, progressuque fuere, subinde in malignas vidimus dicta ratione commutatas.

Infausta benignæ febris in malignam commutatio apte, & efficaciter prævertebatur, dummodo ægri, priusquam illa contingeret, sese nobis commiserant.

De duplici meteorismo.

Duas meteorismi species in febribus biliosis, putridis, aut harum prava sobole, malignis videlicet, deprehendi, letalem unam, ubi emortua intestina, utpote quæ præ cæteris visceribus putredinis vim in hisce febribus experiuntur, multo aëre, quem putrida fæx dimittit, distenduntur, distentaque abdomen tympanitice attollunt, ventre resoluto, & profluente. Atque hoc alvi profluvium finire tragœdiam solebat.

Altera species meteorismi sanationem non raro admittit, ubi multa colluvies intra sublime abdomen collecta moveri incipit, atque exitum tumultuarie molitur, interaneis integris quidem, at imbecillis.

Atque hic alter meteorismus in hac mea febre observabatur. Qua ratione tædiosos ejusmodi alvi fluxus præverterim, aut præsentes compresserim in meis ægris, inferius dicam.

Febris maligna non est specifica, & sui generis.

Sed alia est in alio malignitas.

Nulla dari pathognomica malignitatis signa, nullamque ejus definitionem condi posse, nec ullam existere *malignam* febrim, quæ specifica sit, & sui generis, collectæ febrium malignarum historiæ evincunt. Hinc alia habetur in alio homine maligne febricitante malignitatis ratio, & notio alia, alius etiam in aliis medendi mo-

modus: ſua cuivis peculiaris malignitas eſt, ſuaque methodus therapeutica. Sed ea de re alibi explicatius diſſeram.

CAPUT III.

MARTIUS.

Martii deſcriptio. Dies primi humidi valde, & nubibus triſtes: at nives, pluviæque raræ. Ab octavo menſis die tempeſtas ſerena magis, & ſicca. Ab undecima denuo nubes confertæ, madore multo graves ad 25. usque menſis diem, ventis validiſſimis, pluviisque, nive, grandineque fœtis, & propemodum continuis. Ab eo die ſerenitas amœniſſima, εὐδία, nebulæ paucæ, matutinæ, ſine vento. Ultimo nubes flante Borea acute gelido ſucceſſere.

Die 7. Martii frigus maximum — o 1. gr.

Die 29. ejusdem calor maximus. + o. 16. gr.

Medius atmosphæræ calor. + o. 5½ gr.

Die 24. Martii altiſſima barometri ſtatio. 28. poll. 4. lin.

Die 12. Martii ejus infima ſtatio. 27. poll. 4. l.

Major hunc menſem ſalubritas, quam elapſos commendabat. Morbi univerſim perpauci, nec valde acuti.

Rheuma varium, ejusque cura. Hos inter frequentius obvenerunt iſchiades, lumbaginesque magis ſolito rebelles, & pertinaces. Primas, quæ ſe obtulerant, miſſione ſanguinis, & lato veſicante ad loca dolentia adplicato-

cato tentabam. At utut ſanguis eductus cruſtam phlogiſticam, eamque craſſam exhiberet, nullum tamen, aut perquam exiguum, levamen phlebotomia ægris tulit, nullum etiam admotæ cantharides, quas in inflammatorio rheumatiſmo lumborum, artuum, thoracis, quaſi ſpecificas priori anno ſæpiſſime demirabar. Verum ſerius conſtabat, me rheuma non inflammatorium pro inflammatorio habuiſſe, & anni tempore frigidiuſculo, & educto phlogiſtico ſanguine, ac morbis hucusque potiſſimum inflammatoriis deceptum.

Rheuma originis gaſtricæ.

Hæc rheumata originis gaſtricæ fuerant, & ſordium ventriculi progenies, absque multis quidem amareſcentis ſaburræ ſignis, quibusdam tamen. Caſu medelam detexi, cum in iſchiade id genus rebelli ſulphur auratum alterandi ſcopo exhiberem: Vomuit æger præter meam voluntatem, rejectaque multa bile, etſi ejus vix aliqua, eaque dubia ſigna præſe ferret, & ſanguinem antea eductum cruſta craſſiſſima tegeret, mox egregie allevabatur, emeſique dein denuo repetita ſanabatur.

Poſtea pluribus conſimili morbo vexatis & efficacius, & celerius profui, caſu fortuito monſtrante viam.

Subinde omiſſo vomitorio purgantibus uſus ſum repetitis, & variis. Verum longa curatio fuit, & laborioſa, miſſaque multa ambage vomitoria reſumſi.

Perquam paucis dolor leviſſimus reſtabat, articulorum expeditiores motus impediens, utut emetico repurgatis, & repetitim. Has dolorum reliquias veſicans ipſi dolenti loco impoſitum, quod initio non profuerat, profligavit.

Febris catarrha-

Febris catarrhalis, quæ ultima menſis elapſi tem-

lis mensis Martii. tempora notabat, in mensem Martium proferebatur, & præ cæteris morbis frequens comparebat. Verumtamen remissior febris erat, & in quibusdam peroblcura. Mitius multo, & plerumque erecti ægrotabant, sed diutius. Fœminas præ Viris hæc tussis species affecit. Febricula exigua, errabunda plerosque tenuit, quosdam nulla. Lingua omnibus albida, mucosaque fuit, & multa dentibus sordities inhæsit. Tussitatio molesta, nocturna, & in initio sicca: dein pauca, mucosa, tandem plura, & puriformia extussitabant; nonnunquam etiam sanguis non dilutus, nec florens, neque spumans educebatur. Sensum pressionis ad sternum, & scrobiculum omnes habuere, & abdominis ægrotantis signa, anorexiam, oris amaritiem, borborygmos, & ventrem aut exsiccatum, aut pauca, fœtidissimaque, & crebro reddentem.

Inter fœminas frequens.

Et inter quosdam opifices. Inter Viros, sartores, sutores, textores, atque id genus homines hac tussi frequentius laborabant, eaque præ aliis cruenta.

Ejus cura. Neglecta tussis compagem pulmonum multum labefactabat, & phthisin mentiebatur.

Curam a phlebotomia exorsi sumus, una, duabus, prout ægri conditio poscebat; tum ventrem crebro enemate sollicitavimus, iis præcipue, qui cruenta sputabant: tandem purgantia eccoprotica, mannata per epicrasin dedimus Purgato abdomine, & sanguinis per id circuitu liberiore effecto, atque alvo moderate fluente vim morbi, humoresque copiosius intra pectus irruentes avocabamus, mitescente cruenta tussi.

Sub morbi finem, aut ubi is neglectus phthisin præseferebat, decoctum lichenis islandici, & radicis polygalæ amaræ auxilio fuit.

Mutatio materiei *Pleuritica* Januarii labes Februario mense in

catar-

catarrhoſam, hæcque menſe Martio in pituitoſam pulmonum diatheſin, cujus portio etiam ad abdomen regurgitabat, deſiiſſe videbatur.

morbifica juxta anni tempus.

Sub menſis finem materies, quæ hucúsque catarrhalem febrim genuit, ſolosque ferme initio pulmones, quos afficeret, tandem & una abdomen ſelegit, diffundi magis viſa eſt, perque univerſum corpus diſpenſari, & ejusdem petere ſuperficiem: hæc ſubinde miliaribus, & ſcarlatina effloruit.

Hoc menſe perquam rarus emeticorum uſus erat, major multo purgantium, at blandiorum, & vicibus repetitis. Neque illud moleſtiſſimum alvi profluvium experiebar hac tempeſtate, quod æſtate, autumno, & hyemis initio vel ſponte, vel a purgante utut leniſſimo excitabatur, difficillime comprimendum, & diuturnum.

Quæ remedia fuerint hoc menſe frequentiora.

CAPUT IV.

APRILIS.

Exordium menſis erat ſerenum, ſiccum, ventisque aſperatum peracutis. A quinto ad undecimum usque nives tenues, & ſparſim, item nebulæ, multusque, & frigidus humor, intercurrente ſubinde ſuperficiaria congelatione ab aſperioris Boreæ flatu.

Aprilis deſcriptio.

Poſt miteſcentibus paulatim ventis ſerenitas rediit, calore indies aucto, attamen haud ſupra modum. Circa 24. aura denuo refrigeſcere, & humectari cepit: at ultimis menſis diebus reſiccata iterum moderate incaluit.

Die 7. Aprilis calor minimus + 0. 2. gr.
Die 23. Aprilis calor maximus + 0. 16. gr.
Calor medius + 0. 8$\frac{4}{5}$ gr.
Die 11. Aprilis altiſſima Barometri ſtatio 28. poll. 3. l.
Die 18. Aprilis ſtatio infima 27. poll. 3. l.

Morborum major hoc menſe varietas, major & numerus fuit.

Quænam materies hoc menſe fuerit dominata. Materies pituitoſa, quæ menſe Martio pulmones, & abdomen obſederat, hoc menſe ſua ſede dimota, & mobilior effecta, diverſos homines diverſimode affecit, prout in unoquoque vel hanc, vel illam partem magis idoneam offenderat, cui ſeſe affigeret peculiarius.

Ab eadem materie variæ febres ortæ ſunt. Hinc una, eademque pituitoſa veris materies febres & duratione, & intenſione, & efflorescentiis, & doloribus variarum partium variis multum ab ſe invicem differentes produxit.

Febris ſcarlatinoſa maxime pueros arripuit, non raro etiam adultos, ſexum potiſſimum ſequiorem, puellas imbecillas, & irregularibus uſas catameniis. Gravis ſubinde angina hanc febrim comitabatur.

ſcarlatinoſæ. Angina etiam absque hoc exanthemate frequens fuit, ſed non absque febre ſcarlatinoſam æmulante, tonſillis, & uvula mirum tumentibus, abolitaque omni plerumque deglutiendi facultate, & faucibus tenaciſſimo, copioſoque glutine ſupra modum refertis.

catarrhoſæ. *Febris catarrhoſa* nihilominus non omnino hoc menſe ſiluit, ſed quandam hoc tempore mutationem eſt paſſa. Tuſſis præcipue noctem infeſtabat. Reſpiratio impeditior cum ſenſu oppreſſionis. Dolor dilacerans, & pungens alterutrum, vel & utrumque latus thoracis per amplum ſpatium occupabat, diffuſus ſubinde ad ar-

tus

tus inferos, ſuperosque, & noctu intenſior. Ardor ſternum omne tenebat. Lingua ſordida, oris amarities, cardialgia, & mictus ardens fere omnibus fuit, perſtrictumque vago, & leviculo horrore corpus quaſi ab auræ frigidioris afflatu. Detracta, aut etiam non detracta, prout e re viſum fuerat, in initio ſanguinis non magna copia, multo ſolvente potu, & ſale medio corpora replevimus, & Ipecacuanha demum iterum, iterumque propinata movimus emeſin eventu fortunato.

Opificibus, & artificibus illis, qui inter exiguas inſpirationes, & exſpirationes corpore inclinato ſedentariam, motusque expertem vitam agunt, hæc tuſſis haud raro ſanguinem excuſſit. Eandem & ſanguinem ſpurantibus curationem adhibebamus, ſolventem videlicet in initio, & demum evacuantem. Vomitum quibusdam hoc menſe movimus, plerisque ſolam alvum. Certe hanc ſpeciem cruenti ſputi tuto, celeriterque vomitorium compreſſit, dummodo corpori ingerebatur ad vomendum apto effecto, & ſolventibus repleto. Sed & elapſi menſis methodum multis adplicabamus eccoproticam, & per epicraſin purgantem. *Quædam ſpecies cruentæ tuſſis.*

Quemadmodum *febris catarrhoſa* adultos, viros præcipue, & robuſtioris compagis fœminas invaſit, ſic *tuſſis convulſiva* ætatem teneram, & irritabiles, multoque phlegmate reduntantes fœmellas. Eandem, ſi rei caput ſpectes, medicinam hæc tuſſis puerorum expetiit, quam catarrhus adultorum, eademque eſſe cum illo ægritudo videbatur, ſolaque, & accidentali modificatione differre. *tuſſis convulſiva.*

Febris rheumatica multorum articulos, pedum, manuum, digitorum, genua, lumbos &c. dolore lacerante, noctu intenſius ſæviente, vel & car- *febris rheumatica.*

carnes inter articulos ſitos multum torſit, eſſloreſcentiis ſubinde miliformibus ſtipata, albis, rubris, aut utrisque invicem commixtis. Pone loca dolentia copioſior plerumque eruptio fuit, eaque quibusdam lenire dolores videbatur. Rheumaticam hanc febrim, ſive *ſimplex* ea fuerat, ſeu *miliaris*, præmiſſa ſubinde phlebotomia, multo ſolvente, ſalinoque potu, ſubjuncto ſerius, & non raro repetito vomitorio aggrediebamur. Peracta emeſi alvum moderate fluere expediebat. Ita multos ſanavimus, & quos iſta ratione febris quidem, attamen nondum omnis artuum dolor deſeruerat, veſicantia quotidie, vel alternis diebus adplicata, epidermide relicta, & remedia alterantia, diaphoreticave a dolorum reliquiis liberarunt.

Febris anginoſa. *Febris anginoſa* ſubinde ſimplex fuit, non raro vero, quemadmodum antea dictum, exanthemate ſcarlatino ægros infecit.

Uſus veſicantium in hac angina. Ablatam degluriendi facultatem veſicans amplum externo gutturi ita appoſitum, ut inter utramque emplaſtri extremam oram ſola nucha interjaceret, paucis horis reſtituit. Plerumque miſſionem ſanguinis præmiſimus.

Diſcutiente decocto, cui mel roſarum, & ſal ammoniacus admiſta fuerant, fauces eluebantur, prodeunte magna ductiliſſimæ pituitæ quantitate, ægrove allevato. Dein alvum, ſubinde & vomitum ciebamus blande, & per epicraſin, & diu.

Quidam anginoſorum ad nos venerunt miſſo jam ſæpius, & multo ſanguine, cataplasmate, & gargarismate emolliente uſi continuo, verum absque levamine, tonſillis indies tumidioribus, & deglutitione a biduo prorſus ablata. Hos admotum veſicans cito, & efficaciter curavit.

Hinc

Hinc emollientium gutturi, faucibusque applicandorum, & liberioris, repetitæve fæpius phlebotomiæ ufus vix ullus hic nobis fuerat, fed veficantium multus.

Aegri hac methodo & citius convaluere, & absque tanta fanguinis impenfa.

Cura febris fcarlatinosæ. *Scarlatinæ febri* folventia mitiora, falinaque profuere, lenis dein vomitio, ac frequens, & alvus facilis, modiceque fluens His omnibus præmiffa fubinde phlebotomia eft, fed parca. Morbo jam multum cicurato, & fracto, diaphorefis oriri falutaris folebat Hanc admotum alicubi veficans utiliter promovit, &, fi quid dolorum aut artus oberraret, aut ubicunque figeretur, hac crifi cutanea difcuffum fuit.

Febres hafce eadem omnes felicitate, & eodem anni tempore, eademque etiam methodo confanatas, deduximus ab eadem quoque caufa.

Circa medium Aprilem lenta nervofa febris, quæ menfis initio exorta eft, difpergi latius cepit. En ejusdem imaginem, ut ea nobis hoc anno obvenerat.

Febris lenta nervofa menfe Aprili ad medium usque Majum 1777 obfervata.

Febris lentæ nervofæ hoc vere grasfantis defcriptio. Fœminæ, hasque inter, imbecilliores, pauperiores, chloroticæ præ aliis ægrotarunt. Quasdam, ob chirurgicum quemdam morbum in Nofocomium illatas, eadem hæc febris præter exfpectationem corripuit.

Primordia febris obfcura fuere, & a folenni inchoantium febricularum more non aliena. Febri-

briles motus aſſidui, nunc pluſculum elatiores, nunc vero depreſſiores nullam temporis legem obſervarunt. Non raro ægrotum apyreton dixiſſes, ſi ex pulſu, & corporis contrectati calore, & urinis, utpote aut ex toto, aut propemodum naturalibus, febrim æſtimaſſes. Horripilatio levis, vaga. Sudatiunculæ plerisque fuerunt, quibusdam vero cutis aruit, ſquallida, imperſpirabilis, & ſcabra. Lingua glabra, glutine veluti ſcriniariorum obducta, ſubinde pura, ſed ſiccefcens, prærubra, aut modice albicans, reſiccata, arida, fiſſa, aduſta: anorexia, guſtus aut amaricans, aut nullus: nulla ſitis: rubor faciei, genarumque, & εὐχροία At oris, naſique omnis ambitus cum virore flaveſcens: dolores artuum quaſi rheumatici, perque vices, noctu graviores, dilacerantes, trahentes, & ſubinde formicationis in artubus ſenſatio: ardor ventriculi, abdominis, thoracis, vel ſterni, vel lateris alterutrius, utriusque: iſchias: lumbago: ſenſus confuſi: aurium tinnitus, ſuſurri: tardi: ſtupidi: delirium nocturnum, mite, taciturnum: cophoſis; animi indifferentia: capitis plumbeam gravitatem, ejusque levandi impotentiam, & erumpentes quaſi igneos calores ex fronte, atque oculis querebantur, etſi non calerent præter morem, ſi quando manum admoveras. Nonnulli ſolos artuum dolores incuſabant, cætera bene ſe habere aſſerebant. Tuſſis, veſpertina, nocturna, ſicca primo, dein ſputa extundens craſſa, ductilia, albida, vireſcentia. Abdomen plerisque modice intumuit, doluitque & contrectatum, & inter tuſſiendum: quibusdam tympanitice tendebatur. Atque hæc communiora ſymptomata fuerunt.

Multis diebus, & ſeptimanis hæc rerum conditio

ditio perstabat, sibi semper similis, ejusdemque tenoris, & absque notabili symptomatum vel accessione, vel decremento.

Paucissimi fuerant, queis levior nervosa febris die sexto, septimo, octavo, & consequentibus, oborta larga, & continuata diaphoresi, & sub auroram auctiori solvebatur.

Peculiaria quidam symptomata experiebantur, & forte varia. Quibusdam enim alvus continuo fluebat, quin æger inde aut melius haberet, aut multo pejus, nisi nimium flueret, & pluribus septimanis, quæ res tunc vires convulsit. Diarrhœa ejusmodi diuturna, quæ carnes absumserat, & vitæ vim, puellas præ cæteris, & in hisce τὰς χλωρωτέρας vexabat, arte plerumque superior, seu dato mature vomitorio eam prævertere volueramus, seu eandem jam præsentem invigorantibus, roborantibus, adstringentibus, opiatis inhibere, sive stimulum irritantem mucilagine enervare. Vomitorium qualecunque, ventre in hanc diarrhœam jam proclivi, purgantis vices obiit, & quem præoccupare fluxum debuerat, invitavit, præsentemque adauxit. Invigorantia, adstringentia, opiata nil profecerunt, utpote citius e ventre dilapsa, quam suas exerere vires potuerant. Periere plures inter assiduos id genus secessus, & paucæ servatæ sunt, vino, infuso-decocto radicis arnicæ, decocto corticis peruviani, vesicantibus, omni alterno vel & tertio die adplicatis, ad loca varia corporis, epidermide relicta. Noveramus cantharidibus cutaneam excretionem augeri, renalem vero, alvinamque imminui.

Diarrhœa molesta huic febri subinde jungebatur.

Ejus diarrhœæ curatio.

Verum & hac ratione non nisi laboriose, & sero eluctabantur: pusillas virium reliquias, cutem arescentem, anserinam, & absumta mu-

ſculari carne circa oſſa contractam, ac obambulans ſceleton e graviſſimo morbo reportabant: eodem defunctæ languebant per menſes plures, in eundemque ex facili relabebantur, inde non amplius emerſuræ.

Ceterum nemo facile ob eam febrim fatis occubuit, niſi infauſto hoc alvi fluxu e medio ſublatus.

Fauces, quibusdam intenſius rubebant, absque tumore plerumque, dolebantque, cum deglutirent. Labia, & omnem internam oris ſuperficiem puſtulæ miliformes occuparunt, quæ paulo poſt ſubſederant, in minutula, cinereaque ulcuſcula commutatæ. Has, ne ulterius ſerpant, collutoriis ſubadſtringentibus, auſteris, & antiſepticis cohibebamus. Infuſum foliorum ſalviæ, cui aluminis pauxillum commiſcebamus, huic fini plerumque ſatisfecit. Angina gravior veſicanti ceſſit.

Eruptio milliaris in febre lenta nervoſa. Nonnullis, etſi perpaucis eruptio milliaris prodiit, alba plerumque, rarius rubra, his parca, illis conferta incerto tempore, nec iisdem ubique in locis, & ſubinde cum ægritudinis levamine. Eo vero in caſu levari morbus hac eruptione videbatur, ubi ea ſerius fiebat, & ventriculo, ventreque repurgato, & non coacta, ac inter ſudores ſpontaneos, largos, protractos.

Vomitionum ſpontanearum utilitas. Subinde vomitus ſuapte acceſſit, parcus, pituitoſus, frequens, mirifice recreans, refrigerans, quive caput mox allevabat, fallaci εὐχροιᾳ faciei in pallorem ſalutarem converſa, & diſparente rubedine oculorum.

Quidam hoc modo quotidie vomitarunt: Hi, ſi forte vomitio tardarat, rubere, æſtuare, eſſe implacidi, & ſenſibus confundi. Vomitio

initio sponte subsecuta miraculi instar quietem illico reduxit, suspensa febre. Hac crisi quotidie sæpius recurrente, & diebus compluribus, vix ullo cum discrimine, nec diu ægrotarunt: verum paucis hac sorte potiri contigit.

Omnes morbi febriles in dolem epidemici sequebantur.

Quicunque febrilis morbus hac tempestate occurrerat, constitutionis vulgatæ vitium, coloremque traxit, atque ad indolem epidemicæ nervosæ febris (ni eam *phlegmaticam*, seu *pituitosam*, vel & *lymphaticam* potius, quam *nervosam* compellare malueris) accessit.

Varia complicatio febris lentæ nervosæ.

Non omnibus, qui dicta ratione ex verna pituita febricitabant, ea febris meraca fuit, atque impermixta. Subinde enim sanguis phlogosin concepit, atque iterato, utiliterque in morbi initio eductus corium album, & tenax monstravit. Hic febris *nervosa* cum *inflammatoria* in fœdus coiit.

Aliis præcordia simul bile turgebant, hique gemina tunc febre conflictabantur, *nervosa* nempe, & *biliosa*, aut febre quadam hybrida, verno phlegmate, & bile parentibus prognata.

& gradus varii.

Variam quoque popularis ægritudinis in variis intensionem, & quosdam gradus vidimus. Subinde enim res intra solam diathesin pituitosam substitit, ut præter minutum desiderium cibi, & pauculum languorem, ac oris mucum redundantem nil ab ordine consueto aberraret. His ea dispositio nunquam in febrim manifestam prorupit.

Nonnunquam etiam febricula accessit; perfrixerunt, incalueruntque, at erecti, &, si sese continuerant, haud diu.

Plures gravior febris ad eum fere modum afflixit, ut supra recensui.

Rheumatismi febriles, non febriles, sive carnes,

nes, five articulos, feu latera thoracis, pulmonemque vexarant, ex eadem veris pituita nafcebantur, & dominantis nervofæ febris fatellitium conftituebant. Sub exitum menfis artus fuperi præ inferis afficiebantur aut dolore, aut formicatione, aut anæfthefia.

Differentia inter febrim fœminarum, & eam virorum.

In maribus alia aliquantum febris ratio, quam in fœminis fuit, horumque etiam multo minor ægrotantium numerus, quam fœmellarum, at febris elatior, caloribus intenfioribus, & pulfu duro, vibrante: fanguinis iterato mittendi neceffitas major, qui repofitus crufta pleuritica obtegebatur. Solventibus blandioribus, melle, aceto, & nitro uti diutius in viris oportebat, & fero tandem emetico. Veficantia his raro profuere, in initio nunquam, at fubinde poft emefin, & morbo jam inclinato. Viris quoque velocius morbus decurrebat.

Erant illorum febres *pituitofæ-inflammatoriæ*, aut *inflammatorio-pituitofæ* potius quam fimplices *pituitofæ*.

Verum tamen mares vidimus, quos corpus imbecillum fœminis exæquavit, harumque morbis fubjecit.

Methodus medendæ febris lentæ nervofæ varia erat.

Multiplici medendi methodo, inque omnem partem verfatili opus erat in fananda febre, quæ tam diverfas habebat intenfiones, modos, complicationes.

Hinc æger fingulus remedia, eorum commiftionem, & fe invicem diverfimode excipientium ordinem, eumque in aliis alium docere debuerat. Nulla medicina omnibus, & fingulis hac febre detentis ex æquo convenerat, vixque ullibi minor reperiundi remedii *fpecifici*, aut methodi faltem ftabilioris fpes affulgebat.

& difficilis, ac

Ea morbi varietas difficillimam artem & hic &

& multis aliis in caſibus reddit, utpote non concludendam intra cancellos definitos, atque indolis illius, ut regulis adſtringi certis, & evidentibus nequeat, quas intelligat quivis, intellectasque facile ſequatur. *quam ob cauſſam.*

Vel clare deſcriptos canones in uſus non convertet, niſi qui judicio ſubacto, & ſagaci, ac mira patientia polleat, & artis exercendæ occaſione multiplici non deſtituatur.

Ipſa faciliora artis præcepta, quæve deſignari exactius poſſunt, multa a medico exigunt, quæ is e ſua penu conferat, quo præceptiones hæ ſuis caſibus adaptentur.

Febrim ſinceram, atque αμιγη ſolventibus ſalinis aggreſſus ſum, iisque mitioribus, & multa antiphlogiſtica potione. Elapſo uno, alterove die, ſi a diuturniori febre, atque in corpore robuſtiore imminentis phlogoſeos metus fuerat, pauxillum ſanguinis detraxi.

Parcas ejusmodi phlebotomias periclitandi gratia ſæpe inſtitui, ut, quæ ſanguinis miſſi conditio, quodve levamen ſit, explorarem. *Uſus phlebotomiarum in hac febre.*

Fœminæ rarius phlebotomia indiguere.

Exactis aliquot diebus emeticum propinabatur, ut, quod abdomini inſederat, evacuaretur, &, quod vaſis altius implicabatur, iisdem extricaretur.

Vomitionum magna utilitas fuit, ſed multis ſolventibus præmiſſis, & corpore ad easdem parca ſubinde ſanguinis miſſione, & jugi potione emollito. *& vomitoriorum, at quo tempore.*

Nihilominus evidentius allevabantur, queis ea vomitio ſponte, & crebro contigit: evidentius quoque illi, qui menſibus æſtivis, & conſtitutione bilioſa hauſto emetico vomuerunt.

Peracto vomitu refractæ tartari emetici doſes, ker- *item alterantium,*

kermes minerale, saliaque media profuere cum radicum graminis, & taraxaci saturato decocto.

& subinde vesicantium. Subinde & vesicantia admovebamus, omni alterno, tertiove die. Sed plagas vesicante tentatas relicta epidermide exsiccabamus; quippe animus solummodo nobis erat, attenuantem cantharidum vim intra humorum alveum immittere.

Si quid doloris fracta jam febre supererat, id etiam vesicans abstulit.

Cum adverterem illos præ reliquis tolerabilem morbum experiri, queis sponte, & quovis die sæpius ventriculus subverteretur, rejecta ductili pituita, ipsemet arte conabar id efficere, quod natura medicatrix fecerat non coacta. Eum in finem aliquot grana radicis ipecacuanhæ medicamentis immiscui, ut exiguas, & non tumultuarias vomitiones concitarem, quæve & viribus parcerent, & ægrum æque solarentur, ac illæ quorundam spontaneæ. Verum rarissime hoc anno id assequebar, & subinde nec vomitus, nec alvus movebatur, sed ægri ab alterante remedio incaluere, & cum discrimine, præcipue ubi morbo vigente id experimentum est captum. Hinc opus erat una, aut altera vice legitimam, magnamque vomitorii dosin exhibere, & commovendo inertis ventriculi phlegmati parem.

Quandonam, & quomodo hæc febris subinde malignitatem induerit. Pauci fuere, queis præter multam pituitam insignis quoque solidorum imbecillitas erat, pituitosæ moli subigendæ prorsus impar. Atque hi aut phlebotomiis vires fregerant, priusquam ad nos accesserant, aut easdem ad morbum attulerant jam antea dejectas. Succorum utut pravorum jacturam non tulerunt, & ejusmodi vacuare vomitorio, vel purgante, lethale fuerat. Labantem solidorum compagem tunc oportuerat

& hujus cortice peruviano firmare. Hos saturatam ejusdem

dem decoctum nonnunquam juvit: in pulverem vero tritus anxios, nauseabundos, cardialgia affectos, & pronos in perniciosum alvi fluxum reddidit. Hoc etiam in casu a salibus abstinui.

tunc malignitatis cura.

Ceteri, queis multa quidem pituita infuit, at vis fibrarum viguit, cortice peruviano non indigebant, sed exposita superius ratione sanabantur, nullam morbi malignitatem experti.

Malignitatem accessisse tunc arbitrabamur, ubi moles pituitæ motrices solidorum vires vicit. Hæcque nobis erat in hoc morbo malignitatis notio.

Nulli dierum periodo adstrictam hanc febrim vidi, qua appetente commotio oriretur, & morbi crisis. Nullo non tempore aliquid ex febre abscessit, sed passibus suspensis, ac furtim. Nulla non via erat, per quam non aliquid materiei morbificæ secederet.

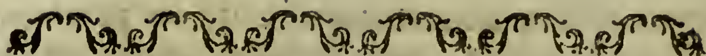
Incerta morbi duratio.

Nullo non morbi tempore vomitorium dedi, si ejusmodi opus esse cognoveram.

Miliare exanthema, si quod forte prostaret, adeo non retrocessit, ut, absoluta emesi, sudores manare levantes ceperint, & efflorescere cutis copiosius, & cum levamine.

In quibusdam tamen post emesin vix ulla exanthemata comparebant: atque etiam hi allevabantur.

Exantlato morbo diutius languebant, in relapsum proni: convalescentia tarda, & remediorum præmunientium usus pernecessarius.

CAPUT V.

MAJUS.

Mensis Maji descriptio.

Principium mensis ad nonum usque diem calore moderato, & sicco incaluit. Inde nebula, nubes, tonitrua, raræque pluviæ per intervalla, & alternatim ad diem usque tertium & decimum. Successit frigus, ventusque creber, & validus. Die 22. incalescere cælum denuo, siccarique vento raro, & miti cepit.

Die 25. calor maximus. + 0. 21½. gr.
Die 15. calor minimus. + 0. 8. gr.
Calor totius mensis medius. + 0. 14⅓. gr.
Die 22. statio mercurii altissima. 28. poll. 1½. l.
Die 15. ejusdem maxima depressio. 27. poll. 4¼. l.

Iidem omnino morbi, sed aucto forte numero usque ad medium huncce mensem conspiciebantur, quos ultimum elapsi mensis dimidium vidit, anginosa nempe febris, catarrhalis, scarlatina, miliaris, rheumatica.

Hoc mense minus phlogoseos plus pituitæ, & multa bilis. Rarior usus phlebotomiæ, frequentior eme-

Id solum discriminis advertebatur, quod rarius inflammatio jungeretur, & bilis sæpius: rarior quoque phlebotomia fuerit, & instituta minus profuerit: frequentior emesis arte facta, & magis proficua: corium emissi sanguinis minus obvium, & tenue, at meracior bilis, & copiosior.

Juvabantur emeticis, & solis non raro purgantibus.

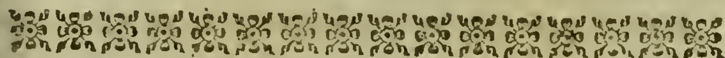
Hinc febres plerumque fuere *bilioso-pituitosæ:* Hoc

Hoc menſe non paucis abdomen per vices doluit, dolore colicam referente, alvo frequenti, torminoſa, tenesmoidea: parcæ tamen excretiones. Non appetierunt nauſeabundi, ore amaro. Febris exordium ab aliquot horarum valido horrore cepit, calore ſecuto non magno, levibus horripilationibus interpolato, & febricula poſtea vix advertenda. Hi vel emeſi, vel emeto-catharſi, vel & ſolo ſubinde purgante curabantur. *ticorum & purgantium.*

Poſt medium menſem contrahi pituita cepit, & augeſcere bilis, turgere, & vomitibus efferri ſpontaneis, ac quotidianis. Quidam absque vomitu tormina pertulere, ventre aut valde adſtricto, aut pauca, olidaque, & crebro dimittente. Omnibus errabunda febricula fuit, & artuum vagus dolor. *Febres ſub finem menſis pituitoſo-bilioſæ, & bilioſæ fuerunt.*

Febris *pituitoſa* priorum menſium ferme nunquam comparebat, & *bilioſo-pituitoſa* in *bilioſam*, inclinato menſe, convertebatur.

Convulſiva infantum tuſſis toto hoc menſe graſſabatur.

CAPUT VI.

JUNIUS.

Aura ſerena cum ſiccitatibus jam inde a 22. menſis proxime elapſi ad 19. usque præſentis menſis continuabatur, atque eminentius calebat. *Junii menſis deſcriptio.*

Vigeſima nubibus contriſtari: mox pluvioſum, frigidumque fieri cœlum occepit, & editiores in vicinia montes tenui nive caneſcere.

25. Teporem, & ficcitatem reduxit.

Coronidem menfi impofuere amœnæ, tepidæque pluviæ, ruricolis gratæ.

Die 4. & 5. Jun. calor maximus + 0. 22. gr.

Die 26. ejusdem minimus calor + 0. 9. gr.

Calor totius menfis medius fuit + 0. $17\frac{1}{3}$. gr.

Die 4. & 19. mercurii altiffima ftatio 28. poll. 2. l.

Die 10. ejusdem ftatio infima 27. poll. $6\frac{1}{2}$. l.

Febres biliofæ. *Continuæ biliofæ* vulgares erant, quarum quædam quavis vefpera levi cum frigore, quædam vero alternis folum diebus fuas acceffiones habuere. Multi fponte vomuerunt, & biliofa, atque hi mitius ægrotabant, & citius convalefcebant.

& pleuritides biliofæ menfis Junii. Aliquot hoc menfe *pleuritides*, & *peripneumoniæ biliofæ* fpectabantur, & quædam earum cum fanguinis e pulmonibus rejectione.

Pleræque biliofæ febres, atque etiam illæ, quæ thoracem peculiarius invaferant, cum, & fine fanguinis fputatione, remediis folventibus, falinisque, & mota pluries emeto-catharfi, in intermittentes abiverunt.

Pauciffimæ fuerant originariæ intermittentes.

Febris biliofæ in malignam converfio. Paucæ malignæ, & non nifi in iis obfervabantur, qui neglecta confirmatoria cura fæpius in *biliofam* dominantem relapfi funt.

Hujus hoc tempore malignitatis notio, Malignitatem tunc conftituebat *biliofa febris corpus jam antea ex prægreffa æftatis febre confractum denuo invadens*; feu *febris biliofa cum infigni folidorum imbecillitate, laxitateque ab eodem biliofo vitio inducta.*

& cura. Hos *diuturniora* folventia, & emefes *repetitæ* gravius profternebant. Subverfo in initio ventriculo mox ad corticis peruviani decoctum, aut ad infufo-decoctum radicis arnicæ confugere oportebat. Nec antifeptica hæcce roborantia

fine

ſine emeſi, nec hæc ſine illis ſola profuit.

Morbilli inter adultos frequentes fuerunt, atque in omnibus febris morbilloſa aliam ſibi ſociam junxit, æſtivam nempe, ſeu bilioſam. *Morbillorum,*

Nullam morbillorum rationem habuimus, ſed omnem bilioſæ febris, cui ſoli, quidquid pravorum ſymptomatum advertebatur, debebamus, innocentibus morbillis.

Variolas ſola etiam bilioſa febris a curſu aſſueto dimovit, atque hanc ſolam gnaviter oppugnabamus variolarum ſeductricem. *& variolarum cum febre bilioſa complicatio.*

Colicas quasdam bilioſas hoc menſe ſanavimus. *Colicæ bilioſæ.*

Omnes puerperas æſtiva hæc febris arripuit.

In Hungaria quoque æſtate, & autumno puerperas quondam, præ reliquis, febribus videram bilioſis, remittentibus, intermittentibus, & bilioſis vomitibus, atque alvinis fluxibus laborare. *Febris puerperium inſequens per æſtatem fuit bilioſa.*

Circa 20. hujus menſis primam hoc anno dyſenteriam ſanabamus pulvere radicis arnicæ, cui vomitorium præmiſimus. *Dyſenteria ſub exitum menſis.*

Morborum bilioſorum difficilior, tardiorque in fœminis curatio fuit, & relapſus facilior: materies morbifica in iisdem tenacior, & curæ confirmatoriæ diutius protrahandæ major neceſſitas.

CAPUT VII.

JULIUS.

Julii menſis initia ventoſa, gelida, multisque madida pluviis fuerunt. *Menſis Julii conditio.*

Die quarto ſubito magnus æſtus: inde calores, vento a ſeptentrionibus validius ſpirante, temperati,

Die octava nubila frigidaque tempestas, & multum pluviosa rediit: nulla ventorum quies, sole rarissimo, & cito disparente ad decimam sextam usque.

Inde serenitas, & aura calidior, quam circa vigesimam tonitrua, imbres, ventique per intervalla frigidiores denuo infestarunt.

Finis denuo cœlo sereno incaluit.

Frigidus humor toto mense prævaluit.

Die mensis 19 calor maximus + o. $23\frac{1}{2}$. gr.

Die 16. calor minimus + o. 10. gr.

Calor medius + o. $13\frac{1}{3}$ gr.

Die 12. 13. 16. altissima barometri statio 28. poll. 2. l.

Die 27. ejusdem statio infima 27. poll. $5\frac{1}{2}$. l.

Varii, & mirifici ejusdem febris æstivæ lusus.

Febris biliosa æstatis hoc mense variis symptomatibus ludere, & varias in hominibus variis afficere partes visa est.

Hinc phrenitides, ophthalmiæ, parotides, strumæ, anginæ, peripneumoniæ, pleuritides, hæmoptoë (quæ hoc mense frequentior, quam aliis fuerat hujus anni temporibus) dolores rheumatici, tumoresque ad carpum, & genua: vomitiones item bilis spontaneæ, colicæ, diarrhœæ, dysenteriæ, urinæ difficultates, febres continuæ, remittentes, intermittentes, petechiales, miliares, urticatæ, scarlatinæ, & paroxysmi hysterici &c. grassabantur.

Mirifica varietas symptomatum, sed ab unica versipelli bile profecta!

at curatio eadem.

Una, eademque fere methodus *uni, atque eidem caussæ* opponebatur, quiscunque fuerat symptomatum variantium lusus.

Sociabilis genius dominan-

Epidemica febris multis aliis ægritudinibus jungebatur, morbillis, variolis, puerperio, vulneribus, ulceribus, lui venereæ &c.

Vi-

Vidimus quosdam ab alto delapſos, & encephali turbatas functiones: re perquiſita æſtivam febrim deprehendimus, quæ ita delapſos apprehenderat. *tis bilioſæ febris, ejusque varia, complicatio.*

Hi ſolventibus, & vomitione repetita, bilioſa, ſtudio concitata, a ſopore, delirio, febri ſanabantur.

Hanc rem momenti magni arbitror, cum quemdam deceptum noverim, qui hominis æſtate quadam, & tempore bilioſo ex alto decidentis, delirantis, ſoporoſi, convulſi caput trepano fruſtra perforavit. Mortuus æger plumbea inteſtina, diſtentiſſimam bile veſiculam, & hepar bile ſuffuſum exhibuit, at in encephalo ne hilum quidem.

Difficillimum ſæpe numero judico, idiopathicas encephali affectiones a ſympathicis in ejusmodi caſu dijudicare.

CAPUT VIII.

AUGUSTUS.

Aeſtus cuncta percoquens, ſiccitas, ſerenum ad usque medium menſem excelluit. At inde per diem unum largæ pluviæ, & toto reſiduo menſe aura frigidior, mane præcipue, ac veſperi, & incaute veſtitos facile lædens: diesque jam nubili, jam ſereni: noctes nebuloſæ, autumni æmulæ. Pluviæ raræ, ſparſim: venti. Ultima menſis imbroſa. *Status menſis Auguſti.*

Die 10. Augusti calor atmosphæræ maximus in therm. Reaum. 25. gr.

Die 23. calor minimus $11\frac{1}{2}$. gr.

Calor medius $19\frac{1}{3}$. gr.

Altissima barometri statio die 26. & 27. Aug. fuit 28. poll. 3. lin.

Infima vero die 31. Aug. 27. poll. 7. l.

Febris biliosa.

Febres biliosæ continuæ, & remittentes varia periodo observabantur, numero non plurimæ, sed ob materiæ morbificæ lentorem & potentioribus solventibus, & vomitione frequentiori indigentes, & diutius protractæ. Dysenteriæ pauciores, quam plerisque aliis æstatibus. Post medium mensem manuum, aut pedum tumores dolentissimi, dolore versus vesperam præcipue, noctuque increscente, absque rubore, attactum difficulter ferentes, & relicto comprimentis digiti vestigio. Vix ulla ex febre æstiva funera.

Oedemata vesperi, noctuve magis dolentia.

Præteritæ æstatis cum æstate hujus anni comparatio.

Æstas hujus anni eosdem, si genium eorum, ac methodum medendi spectes, cum illa anni præteriti morbos tulit, numero solummodo, & duratione differentes. Quippe anni prioris æstate, quam multo fervidissimam, & hac, quam agimus, tempestate ob urentissimos æstus longe novimus superiorem, numerosi ex bile ægrotabant, eaque acerrima, mobili valde, & copiosa. Plurimos quoque eo tempore dysenteria excruciavit.

Hac æstate pauciores infirmabantur, sed sanabantur tardius.

CAPUT IX.

FEBRIS PUERPERARUM.

Febris puerperarum caussam habuit manifestam, biliosum videlicet æstatis vitium. non erat contagiosa.

Morbus æstatis epidemicus omnes, quotquot per eam tempestatem in nostro Nosocomio pepererant, afflavit, quasdam solummodo a primo limite salutavit, gravius prostravit nullam. Eam rem non in miasma quoddam contagiosum refundebam, cum luculentas domi suæ morbi caussas habuerit quævis, & sensibus subjectas.

Contagia, quæ, & quot? An febres exanthematicæ stricte sint contagiosæ?

Etiam hic meam consuetudinem sectabar, ut præter contagium variolosum, morbillosum, scabiosum, & venereum, nullum aliud facile admitterem, cum hi soli morborum quasi per traducem propagentur. Quodsi enim & contagium febris petechialis, & miliaris, ac consimilium detur, cur ii, qui diu, noctuve ægrotis in Nosocomio assistunt, cur infirmorum custodes, qui ægrorum acute ut plurimum ægrotantium atmosphæram inspirando attrahunt, a morbis suorum, quibus inserviunt, ægrorum, immunes manent, idque etiam per multos annos, aut saltem non frequentius, nec gravius afficiuntur, quam alii solent alibi degentes? novi equidem noxas halitibus putridis fœti aëris, novi ingentia commoda amplorum cubilium, quæ recens identidem, & siccus aër lustrat: & maximam curam etiam nosmet eam in rem convertimus. Sed præter eorum, quos dixi, morborum contagia etiam alia dari, ut e. g. febris petechialis, aut miliaris, fomitem petechia-

lem, aut miliarem etiam in alios transmittat, observationibus numerosis non respondet.

An de contagio pestis certo constet?

Qui ipsum *malignissimæ febris*, diræ nempe pestis contagium negaret, & morbi gravissimi causam statueret popularem, omnibus quidem ex æquo adplicatam, sed haud in omnibus efficacem, quamve ab anni tempore, & cœlo gravi, ac producendis morbis septicis præ multis aliis annis idoneo potius repeteret, quam e. g. a lanæ sarcina, aut etiam ab epistola a locis quam maxime dissitis, quos morbus premit, ad nos transmissa, paradoxon utique diceret, sed quam luculenta cum veritate! quam utilem luctuosis, quæ Superi longe removeant, temporibus sententiam!

Digressio quædam ad contagium pestilentiale.

Is hujus opininionis argumenta vel ex ipsis pestilitatis scriptoribus, iisque etiam aliter opinantibus depromeret nulli confutanda, nisi qui mirabilium, & procul remotorum amore abductus causas domesticas contemneret, atque ante pedes positas.

Quodsi cuidam in hujus opinionis veritatem inquirere quondam libuerit, autores etiam non medicos utiliter consulet, multaque vel in sola Titi Livii historia reperiet eam ad rem pertinentia. En quorum in mentem modo venit: L. XXV. C. 26. Pestis Syracusana narratur: „Accessit & pestilentia, commune malum, quod facile utrorumque animos averteret a belli consiliis. Nam *tempore autumni*, & *locis natura gravibus*, multo tamen magis extra urbem, quam in urbe, *intolerandi vis æstus* per utraque castra omnium ferme corpora movit. Et primo *temporis*, & *loci vitio* & ægri erant, & moriebantur. —— Multo tamen major vis pestis Pœnorum castra, quam Romana (diu circumsedendo Syracusas cæ-

le,

lo, aquisque assueverant magis) affecerat. Ex hostium exercitu Siculi, ut primum videre *ex gravitate loci vulgari morbos*, in suas quisque propinquas urbes dilapsi sunt. At Carthaginenses, quibus nusquam receptus erat, cum ipsis ducibus Hippocrate, atque Hamilione ad internecionem omnes perierunt. Marcellus, ut tanta vis ingruebat mali, traduxerat in urbem suos: infirmaque corpora tecta, ac umbræ recreaverant. Multi tamen ex Romano exercitu eadem peste absumti sunt."

Mitius mulctabantur in urbe, urbibus propinquis, sub tecto, & umbra, cum causis morbificis non occultis, sed manifestis, non volatilibus, non ex longinquo petitis, sed inquilinis sese subtraherent.

Sed numne pestis ipsa is morbus certo fuerat? Pestem fuisse vel pestilentissimam oportebat, ex qua exercitus Pœnorum *ad internecionem omnis* perierit.

L. V. C. 48. „ Ante omnia obsidionis, bellique mala fames utrinque exercitum urgebat: Gallos pestilentia etiam, quum loco jacente inter tumulos castra habentes, tum ab incendiis torrido, & vaporis pleno, cineremque, non pulverem modo ferente, quum quid venti motum esset. Quorum intolerantissima gens, humorique, ac frigori assueta, *cum æstu, & angore* vexati, vulgatis velut in pecua morbis, morerentur, jam pigritia singulos sepeliendi, promiscue acervatos cumulos hominum urebant."

Miasma pestiferum capitolium vicinum loco sublimi situm haud tetigit, sed solos Gallos humiliora occupantes loca, quosve anonæ inopia pressos æstivus insuper calor exussit, morbus confecit.

Eodem Libro C. 13. „ Insignis memoratur annus, hyeme gelida, ac nivosa adeo, ut viæ clausæ, Tiberis innavigabilis fuerit. —— Tristem hyemem sive ex intemperie cœli, raptim mutatione in contrarium facta, sive alia qua de causa, gravis, pestilensque omnibus animalibus æstas excepit."

Quodsi pestis contagium ex remotissimis terris ad nos transferri possit, suamque etiam longo tempore vim morbificam conservet, fixioris illud indolis esse oportet, & varioloso miasmati consimile. At qua ratione venenum hoc fixum, & summe contagiosum, si nostras in terras semel illatum fuerat, exulare posthac unquam inde poterit, & integros centum annos nostris a plagis abesse? Contagium certe variolosum, ex quo in Europam delatum est, nunquam diutius a nobis abest, sed varias regionum nostrarum partes obit, quin unquam extra Europæ limites pedem ferat.

Quæstio de natura pestis proponitur. Quid ergo, si pestis contagio careret, si sua sponte, & ex causis manifestis nasceretur? si morbus esset non specificus, aut sui generis, sed malignissimæ febris, superior tantum gradus, ejusque certa tantum modificatio?

Vereor, ne in assignanda pestilentiæ causa illud humani patiamur, quod multis aliis in rebus experimur, dum exoticorum, & monstrosorum amans humana ratio

Transvolat in medio posita, & fugientia captat.

Quæstiones aliæ. Quæstiones momenti maximi proponi possent, quæ a viris doctis discutiendæ forent. Videlicet:

1. An febris maligna sui unquam generis, & spe-

ſpecifica eſt? an non potius febris ſive bilioſæ, ſive putridæ altior gradus? Id certe vix amplius dubitationi obnoxium videtur.

2. An febris peſtilens a febre maligna per eſſentiam differt, vel vero ſola periculi magnitudine, & majore ægrotantium ex ea numero?

3. An non ipſa peſtis febrim peſtilentem ſola mali intenſione ſuperat, ut illa præ hac & plures corripiat, & citius enecet, cum interim idem habeatur utriusque morbi genius?

Sane ſymptomata peſtis a Petro Foreſto adcuratiſſimo ſcriptore, & ſagaciſſimo medendi magiſtro & oculis uſurpata, & fideliter deſcripta; item cauſæ morbis bilioſis, putridis, malignis, peſtilentibus, peſtique ipſi ex æquo convenientes, evincere videntur, hosce morbos ejusdem familiæ eſſe, ſed ordinis diverſi, ita, ut infimum bilioſa febris occupet, ſupremum peſtis.

4. An notæ illæ, quas peſti eſſentiales, & characteriſticas volunt, ſolummodo *accidentales* ſunt? quemadmodum e. g. febris bilioſa aliis æſtatibus eſfloreſcentias urticatas, aliis vero petechiales, atque itidem aliis parotides, anthraces, &c. adamat, manentibus nihilominus per omnia hæc tempora & eadem cauſa morbifica, & eadem medendi ratione?

5. An non vera peſtis oriri in aliquo homine ſingulari poteſt, eo tempore, quo nullum omnino peſtilentiale miasma in reliquis ejusdem terræ incolis obſervatur? Poteſtne fieri complurium cauſarum congenerum certo cuidam individuo adplicatarum confluxus, qui febrim bilioſam in putridam, in malignam, in peſtilentialem, in ipſamque adeo peſtem evehat, quin id temporis in

in ullo alio homine hic consimilium causarum concursus eveniat?

6. An, si specificum, & peculiare miasma pestilentis febris, ipsiusque pestis nullum datur, tantumne erit in ipsa peste, quo alterum afflet, contagii periculum, ut, quemadmodum variolæ solent, in loca etiam alio sub sole posita, vestibus, lana, aliisque rebus, quin & solis epistolis e regione pestilenti missis transferri queat?

7. An sumtuosæ illæ cautelæ, quibus pestem a finibus arcere satagunt, quæve & mutuum inter vicinos commercium suspendunt, & terrorem longe, lateque dispergunt, necessariæ sunt? an non potius summopere noxiæ, tum quod sublatum commercium annonæ caritatem inducat, cum quod & ipse tumultuosus prohibendæ pestis apparatus mortis metum incutiat, qua utraque re domi pestilentia nasci potest.

8. Cum prisca sæcula præ his, quæ modo vivimus, peste frequentius funestarentur, an forte cum locis peste contaminatis plus commercii intercessit, quam nunc solet?

At nostro tempore universus prope orbis in unicam quodammodo civitatem coaluit, & facto nationum remotissimarum crebriori invicem usu ipsa olim frequentissima pestis nihilominus multo nunc rarior comparet.

9. An Petrus Forestus *diversos* solummodo *ejusdem malignæ febris* gradus asserebat, dum febrem petechialem mediam diceret inter vere pestilentem febrim, & non pestilentem?

10. An febris pestilens, ipsaque pestis pertinet ad illas febres gastricas, quarum materies in ventriculo, & intestinis locata cito putrescit, sanguinem ilico subit, & lethalem brevi dissolutionem, & necrosin inducit?

11. An

11. An is prudentius ageret, qui peste laboranti homini eam adplicaret medendi methodum, qua nos in simplici maligna febre utebamur?

12. Qui purgato ventriculo, & intestinis, peruvianum corticem ægris daret, aut arnicæ radicem, quam superius contra malignas febres laudamus, an non consentaneam magis & ipsi rationi, & analogiæ, & experientiæ medicinam faceret, quam qui cum Botallo sanguinis humani incredibiliter prodigo, in hunc vitæ laticem repetitis phlebotomiis desæviret, ipso morbo magis perniciosis?

Sed alio longe, quam initio institueram, de puerperarum nostrarum febre dicturus, me delapsum sentio, atque extra semitam vagatum. Veruntamen malim in justi sermonis ordinem peccasse, quam reticuisse, quæ vera, quæve ex usu fore arbitrabar, etsi opinio, quæ sic opinatur, haud perbenignos audientium animos sit offensura, & facile temeritatis cujusdam summopere noxiæ insimulari queat.

Febris puerperarum hac æstate observatæ descriptio.

Nunc quæ febris species puerperas per æstatem vexarit, dicere ordiar.

Sub ultimum graviditatis tempus quædam erroneo modo febriebant, & obscuriùs, alvo segni supra modum, ore immundo, muci pleno, non appetentes. Dolor ad lumbos, & circa scrobiculum: mictus difficilis, frequens. Unam, alteramve luculentior febris aggressa est, quæ remisit primo, dein etiam intermisit.

Pleræque a partu primum, eoque ut plurimum non difficili, aut mox, aut serius, nulla certa dierum lege incaluerunt, friguerunt per vices. Quibus id post partum evenerat, præter superius enarrata incommoda & parcissimus lochio-

Tormina puerperarum. lochiorum fluxus, & dolores abdominis totius, hypogaſtrii maxime, & uterinæ regionis aderant, ſævi, ut attactum vel leviſſimum extimeſcerent ægræ, vagique, ita tamen, ut, ubi uterus in globum contractus offenditur, ii & validiores fuerint, & fixi. Linguam, ventriculi, & inteſtinorum indicem ſumme veridicam contemplatus, hirtam vidi villis albidis, flavicantibus, ſubin etiam viridiſſimis. Semel tantum puriſſimam linguam vidi, impuro licet, & multis ſordibus ſcatente ventriculo. Unam levius febrientem exanthema urticatum, alteri cuidam quaſi ſcarlatinoſo commixtum, pinxit.

Inflammationem mentiebantur, Inflammationem aut inteſtinorum, aut uteri, dum de morbi natura diſceptaretur, nullam hic eſſe exiſtimabam, utut multa erant, quæ artis non bene gnaros decepiſſent. Noveram, *ſed erant a bile.* æſtate bilem dominari, fervidiore meracam, mobiliſſimamque, frigidiore vero, humidioreque pituitoſam, & inertiorem: ſegnitiem alvi in gravidis ſolennem, ob eamque prava multa in abdomine congeſta, ſciveram. Hinc puerperas haſce ex ventriculi, & inteſtinorum aliena materie febrire, augurio, ut eventus comprobarat, non infortunato conjectaram. Etenim methodus, quæ febribus gaſtricis opponi ſolet, etiam his medebatur, atque eas, priusquam in vitæ diſcrimen adducerentur, cito in vado poſuit.

Id argumentis demonſtratur. Non me latuit, quæſtionem adhucdum inter multos agitari, cujusnam indolis febris puerperarum eſſe ſoleat, an *inflammatoriæ* videlicet, vel *putridæ*, *malignæque*? Verum dudum & Sydenhamiana, & mea quoque obſervatione vim morbi epidemici noveram, qui omnes reliquas ægritudines per id tempus, quo is dicta-

tu-

turam exercet, suæ ditionis facit, suisque cogit sub vexillis militare.

Ea de re adeo luculentis argumentis persuasus sum, ut propositum qualemcunque fere morbum nunquam examinem, nisi epidemicæ constitutionis genium una contempler, videamque, quousque objecta infirmitas ad epidemiæ naturam inclinet. Hinc non erat difficile, hasce per æstatem puerperarum febres inter illas computare, quæ hanc anni partem quotannis infamem reddunt, *biliosas* nempe.

In mentem quoque venerant, quæ in Hungaria binis æstatibus experiebar. Etenim quotquot fervidiore hoc anni tempore pepererant, eas febribus corripi biliosissimis vidi, choleris item, & dysenteriis. Meticulosam iisdem in initio medicinam feci, cum, etsi sciverim, quid ea febris alio in corpore remediorum requireret, tamen puerperæ conditio nunc longe alia ab efficaciori methodo me deterreret, donec tarda ægrarum convalescentia, & mille sub ipsa curatione incommoda eo me permoverent, ut, neglecto ad puerperæ conditionem respectu, medelam opponerem valentem, & morbo parem.

Emeticis ergo, si qua horum necessitas fuerat, aut purgantibus liberaliter usus sum, & absque metu, cum horum auxilio, qui tunc ex populari biliosa febre decubuerunt, cito, atque citra ambages sanarentur.

Didiceram ea occasione, non hærere in simplici lochiorum, aut suppressorum ex toto, aut parcissime fluentium contemplatione: ab aristolochicis cujusqunque speciei abstinui penitus. Et cur aliter agerem? nonne potius in morbum principem indagare oportebat, quam

quam eodem neglecto cum ejus quodam non magno symptomate colluctari?

Hæc febris subinde est inflammatoria, & quando.

Horum omnium memor solennem puerperarum febrim rarissime *inflammatoriam* arbitror, nisi ubi acri urente gelu, & flante borea sanguis dominatur, & orta inde inflammatoria dispositio.

Sed & hocce tempore inflammationibus generandis apto mitius habebant puerperæ, & præ cæteris hominibus forte rarius inflammatorie ægrotabant. Cum enim fœminæ in universum ob laxiorem corporis compagem, & sanguinem minus phlogisticum haud ita facile febribus inflammatoriis, quemadmodum viri solent, corripiantur, puerperæ, quibus aliqua sanguinis jactura sub partu, & post eundem contingit, & in quibus a partu inflammatoriam diathesin, corpore utpote debilitato, evacuatoque, & liberiori humorum per vasa circuitu, omnium minime accuses, præ aliis ejusdem sexus non puerperis quandam ab inflammationibus immunitatem jure possidebunt.

Equidem inficias haud eo, uterum diuturnis, validisque pariendi nixibus, admota rudiori obstetricia manu male habitum inflammari; at ubi partus absque labore fuerit, puerperas in *febres sanguineas* minus proclives judico.

Hinc febris gastrica, sive ea pituitosa fuerit, sive biliosa, sive putrida, puerperis maxime insidiabitur, quam aut missione sanguinis iterata, aut regimine sudorifero in malignam convertes.

Cadaver puerperæ, quam ea, de qua loquimur, febris enecuerat, nunquam dissecui, sed aliorum sectiones novi, qui viscera abdominis partim inflammata, partim gangrænosa repere-

rerunt, atque inde febris indolem inflammatoriam ſtatuerunt, haud æqua, ni me omnia fallunt, concluſione. Hæc enim interaneorum facies in iis eſſe, ut plurimum, ſolet, quos febris maligna ſuſtulit, quorum non paucos & ego diſſecui, & mox a morte, vixque refrigeratos, & rigente bruma, præproperam cadaverum putredinem arcente, ut, quem ipſe morbus, non diuturnior mora viſceribus habitum induxerat, perviderem.

Inteſtina & plumbea vidi, & dire inflammata, vibicibus, petechiis maculata, omentum obſolete rubrum, fuſcum, lividum, fracidiſſima, & olentiſſima omnia. Num febris *inflammatoria* eam viſceribus ruinam induxerat? atqui noveram morbum fuiſſe ab inflammatorio alieniſſimum, fuiſſe in initio bilioſum, miſſione ſanguinis male ſana, & neglecto evacuante pharmaco in putridum, malignumque commutatum. Quid, num inſanabili hydrope confectum hominem ex febre inflammatoria periiſſe dices, quod ejus viſcera aquarum putridiſſimarum ſtagno immerſa & inflammatio teneat, & gangræna?

Quapropter, ut ſuperius dicta paucis complectar, æſtas ſanguini inimica, amica bili, fractumque partium ſolidarum robur, & quadam a partu bonorum ſuccorum inanitio, deſesque ut plurimum vivendi genus, & alvi moroſitas puerperam longiſſime removent ab athletico habitu, & inflammationibus obnoxio, eamque morbis ſepticis præ aliis ſubjiciunt. Confirmatum id dixi & aliorum, & mea obſervatione multis vicibus inter Hungaros habita: novamque denuo præſens annus obſervationum acceſſionem dedit, quæ demonſtrant, omnes ferme puerperas per æſtatem ex putrida ma-

teric febricitare, tubum inteſtinorum primo, deinde, poſtquam ex parte ſanguinem is fomes ſubiverit, hunc ipſum etiam coinquinante.

Inter ſymptomata hujus febris dolorem abdominis, & hypogaſtrii quam maxime eminuiſſe ſupra narravi. Ea res pro inflammatione ſive inteſtinorum, ſive uteri nobis neutiquam impoſuit, neque unquam nos ſeduxit, ut ſanguinem phlebotomia educeremus, utut valide febricitantibus.

Pulſuum fallacia in febre puerperarum, atque etiam in multis aliis caſibus.

Nec pulſuum fallax durities, aut emendicatus eorundem a ſpasmis vigor, vibratiove nos eo permovit, ut vitium potius inflammatorium in ſyſtemate ſanguifero incuſaremus, quam biliosum in gaſtrico, putridumque. Noveramus aliunde ex innumeris caſibus miras pulſuum fallacias, in plethoricis, atque inflammatis non raro ſumme debilium in ſpeciem, quos largiter emiſſus ſanguis mox erigit, aut e contrario plenitudinem, & nimiam vitæ vim ſimulantium, etſi bonorum humorum egeſtas potius, quam divitiæ ſubſint.

Cujusdam puerperæ caſus deſcriptus.

Cum hæc ſcriptitarem, a puerpera redeo in Noſocomio practico decumbente, quæ furtivi amoris primitias apud nos ante triduum depoſuit, partu facili, quive præter binas convolutiones funiculi umbilicalis circa collum memorabile nil habuit. Primo nychthemero optime valuit; ſed eo exacto rigere primum, dein æſtuare multum, ventre infimo attactum omnem refugiente dolere plurimum cepit. Ictus arteriarum validi, vibrantes, in corpore juvenili, laboribus firmato, bonis carnibus, & ſuccis. Nullum in ore vitium, nullum circa ventriculum incommodum: vix ulla lochia.

Mor-

Morbi notionem ex iis collegimus, quæ hanc in rem ſupra dixi.

Alvo clyſmatibus elota mixturam ſalinam dedimus, multo tartari cremore fœtam. Venter inde pauca reddidit binis, aut ternis vicibus; mox febris, dolorque fere omnis conticuit. Verum biduo poſt partum necdum penitus tranſacto, & alvo denuo ſuppreſſa, febris rediit, & dolor abdominis priori multo atrocior. Jactitatio, lamenta, lochia prorſus nulla. Cum materies morbifica infima ventris occuparet, lingua, faucibus, & ventriculo bonis, purgans pharmacum præ emetico elegi ex ſale amaro, & manna compoſitum, per epicraſin propinandum. Inde ante dimidium tertii a partu diei trigeſies dejecit miro cum levamine. Etenim nullus ullibi dolor, nec ulla febris: tumor abdominis antea turgidi omnis evanuit. Lochia non parca redierunt.

Cum alvi libertatem data poſthac opera conſervaturi ſimus, puerperio inde facili uſuram ſpero, idque eo fidentius prædicere audeo, quod conſimillimi in puerperis hoc anno morbi nobis ſæpius obvenerint, eadem methodo, purgante videlicet, vel emetico, atque etiam eadem felicitate, antequam in herbam prorumperent, radicitus exſciſſi.

En & ariſtolochicum, & antiphlogiſticum remedium!

Quænam maxime puerperis nocere viſa ſint.

Non permitto, ut puerperæ longo tempore lecto ſe contineant, aut diuturno decubitu, ſtragulorum tepore, tepidisque, ut mos fert, potibus, carnes emolliant, ſecernenda, excernendaque retardent, & ipſi ſepticæ febri auxiliatrices manus porrigant.

Non me fugit, longe alia in uſu eſſe, eos in-

inter præcipue, quos vel natales, vel divitiæ, vel arrogantia his præsidiis destituta, supra plebem effert: scio, quantum de fama periclitetur, qui saniora consuluerit, sed præjudiciis civitate donatis adversa.

Nihilominus medicorum erit, unitis viribus hunc errorem dedocere, gravem certe, & popularem, eorum præcipue, quos fortunatior artis usus, indeque parta commendatio sua quemque in patria nobilitavit.

Sic eos neutiquam verebimur, qui etsi meliora videant, probentque secum tacite, nihilominus perniciosis matronarum opinionibus serviliter officiosi artem produnt.

Nec illos postea morabimur, qui antiqui moris tenacissimi, cogitare, moliri, facere nil audent, quod avus non fecerat, nec abavus, atavusque, imitatores, servum pecus.

Oleosorum.

Oleum amygdalarum dulcium puerperis nostris non dedimus, etsi sorbitiones oleosæ vel ipsam inter plebem in usu sint, ut absque iisdem ne pauperrima quidem speret, posse se ex puerperii molestiis salvam eluctari.

Hoc qui faciunt, nonne oleo cito rancido facto saburram mirum augent? nonne nervos, quos delinire animus erat, acerrime irritant? nonne ventriculi infringunt vires, & sæpe sæpius ægrotantem, & oleum, & operam una perdunt?

& absorbentium in puerperis noxa.

Absorbentium usum damnabamus, utut solennem, neque id immerito, ut opinor. Nolebamus enim putredinis vim antacidis exaltare, sed id potius dabamus operam, ut grato, & acescente remedio, quodve alvum blande sollicitaret, putridam colluviem enervaremus. Nec quidquam inde damni, quod in lactis acorem refundi posset, lactenti pusioni evenerat.

Ner-

Nervinorum, anthyſtericorum rara occaſio fuit. Non enim mox nervos, irritabilitatem nimiam, ſpirituumque ataxiam, & anomalos motus accuſabamus, nervinis, narcoticisque ſopiendos; quæ tamen nervei ſyſtematis accuſatio alias frequentiſſima eſſe ſolet, ubi quædam aut dolorifica ſenſatio, aut aliud quid a ſanitate recedens in puerperis advertitur. Nonne en minervi amicabile quid ſunt, & minime ſeditioſum, niſi autorem turbarum habeant, in quem inquirere omni ſtudio neceſſe eſt, quemve nos intra ſyſtema gaſtricum concluſum deprehendimus ſæpiſſime: eo inde deturbato ſeditio ſiluit. *Prudens nervinorum uſus.*

Miliaria puerperæ noſtræ non habuerunt. Uni exanthema urticatum erupit. Si ea in memoriam revocem, quæ, dum inter Hungaros medicinam feceram, experiebar, nullus dubito, quin præverti miliaris eruptio cum emolumento fere ſemper poſſit. Etenim numeroſa cum hic, tum alibi capta obſervatio me vel invitum, & longe alia non ignobili medendi magiſtro edoctum convicit, febrem miliarem, petechialem, ſcarlatinam, urticatam, eryſipelatoſam originis gaſtricæ ſemper eſſe; poſſe ſæpiſſime præverti matura ventriculi, & inteſtinorum vacuatione; eſſe has omnes febres, ubi præpedire eruptionem medicus jam amplius nequit, tum forte primum accerſitus, cum materies magnam partem jam intra humorum circulantium ditionem irruerat, putridas. & ægritudine intenſiore facta, malignas; febres haſce exanthematicas eſſe aut gaſtricæ, aut putridæ, aut malignæ febris varietates ſolum, modosque per accidens differentes, quemadmodum eadem planta vario ſub ſole multas, ſed accidentales ſolummodo varietates patitur. *Exanthemata plerumque præverti poſſunt.* *Eorumdem origo.*

Id mihi videor obſervaſſe, miliarium genitricem materiem eſſe potius pituitoſam, petechiarum bilioſo-putridam, ſcarlatinæ acrem, volatiliorem cæteris, quæve corporis ſuperficiem citius petit, & præ aliis ſæpe numero magis ſepticam.

Febrim eryſipelatoſam a tenuiori, & acri bile proficiſci methodus antibilioſa demonſtrat, quæ ſolventibus, emetico, & aceſcentibus eccoproticis morbum cito ſanat.

Phlogiſticam ſanguinis conditionem eryſipelatoſæ febri nonnunquam complicatam *acriori* reſorptæ bilis ſtimulo debemus, ſanguinem ſuccendenti.

Quomodo febri puerperarum medendum ſit.

Sunt, qui quærant, calidane medendi methodus, an frigida febri puerperarum ſanandæ congruat?

Huic quæſtioni per ea ſatisfactum credo, quæ hucusque in medium protuli.

Antiphlogiſticorum varia apud varios notio.

Juvat tamen pauca quædam ſubnectere eam ad rem attinentia.

Antiphlogiſticum id omnibus appellatur, quod vires poſſidet febris ignibus contrarias.

Verum hic in diverſiſſimas opiniones excurrunt, ſi, quæ ea domandi caloris vi polleant, interroges.

Vir celeberrimus Antonius de Haen, cui nuper demortuo me arbitrium meorum Præpoſitorum ſuffecit, T. I. Rat. Med. cont. cap. IX. homini maligna febre detento ſe curam antiphlogiſticam feciſſe ait, cum eidem primo die ſanguinem mitteret, ſimulque ſuris veſicantia, ac plantis pedum admoveret, datis præterea & enemate, & avenæ decocto cum oxymelle, & nitro, cumque altero die & corticis peruviani decoctum

coctum præscriberet, celebrata denuo eodem tempore phlebotomia.

Idem T. II. Rat. Med cont. cap. III. pro frigefaciente opii vi acriter pugnat, ut adeo etiam opium ex hujusce autoris opinione antiphlogisticorum catalogo inseratur, unde emetica prorsus expunxit, acerrimus eorundem osor, ut vomitum emetico propinato a multis retro annis nemini moverit.

Hæc fere ex ejus mente antiphlogisticorum classem expleverant, si crebram adhuc ægrotantium extra lectum moram, & stragula levia, lustratumque cubiculi aërem addideris.

Quo jure, quave injuria clarus hic Auctor omnia hæcce remedia in eandem antiphlogisticorum societatem receperit, in præsentiarum non quæro.

Immortalis Sydenhamus præter sanguinis detractiones, aërem refocillatum, & frequentem ægrorum ex lecto abstinentiam, potus largos, & diluentes, catharsin quoque miro modo refrigerare ajebat, quo loco febrim *novam* descripsit a prava intestinorum illuvie prognatam.

De emeticorum antiphlogistica virtute quid senserit, multis in locis & verbo docuit, & exemplo. Sic ubi in primo variolarum stadio ægritudo vehementior fuerat, & intensior febris, ubi vomitu enormi, vertigine, dolore artuum quasi rheumatico sævum in modum vexabantur, ubi & ætas florens, & immensa materiæ variolosæ exitum quærentis moles, & exæstuans, sive is a Venere, sive a Baccho fuerit succensus, sanguis febrim supra modum ferocientem effecerant, præmissa phlebotomia emeticum *eradicativum* ex infusione croci metallorum exhibuit, qua ratione materies foras prorupit,

ægro ita refocillato, *ut jam quasi sanus lectulo abesse quiverit.*

Qui a purgante, emetico, & a sanguinis missione abstinuerat, & ægro stragulis coacervatis sepulto, spirituosis, ac calefacientibus sudores elicuerat, is *calido regimine* usus a Sydenhamo dicebatur.

Liceat hic meam de antiphlogisticis mentem explicare.

Nullum dari remedium arbitror, quod antiphlogisticum absque ullo ad certam morbi causam respectu compellari mereatur. Nunquid enim venæ sectio hominem febre inflammatoria æstuantem, quam sanguinis orgasmus, & nimia fibrarum strictura, ac irritatio generaverit, insigniter refrigerabit, quem emeticum validius succendisset? nunquid e contrario eadem sanguinis missio, iterata præcipue, & largior efficiet, ut febris altius exardescat, quam acris forte in ventriculo bilis nutrit? nonne hunc emeticum potius refrigerabit, si, quod febrim aluerat, biliosum pabulum sustulerit?

Sæpe hercle mirabar, uno dato emetico & ferocientem illico sopiri febrim, & infandam cephalalgiam conticescere, ac placidissimum mox a vomitu somnum obrepere, ex quo æger evigilans præter residuam aliquam lassitudinem nil conqueratur.

Cui suppressa materies perspirabilis febrim accendit, nonne sudores potu largo diaphoretico, & lecti stragulis eliciti sæpe numero febrim extinguunt?

En quam nullum propemodum remedium sit, quacunque cæteroquin virtute gaudeat, quod non aliquando certo loco, certo tempore, certisque in morbi causis refrigeret! En quam non

suf-

ſufficiat, methodum antiphlogiſticam commendaſſe, cujus utpote non eadem eſt apud omnes notio! En quam alia ſit, atque ab ſe ipſa differens hæc methodus, quemadmodum aliæ, atque aliæ fuerint febrilis ardoris cauſæ!

Nos febri puerperarum methodum antiphlogiſticam adplicabamus, cum omiſſa phlebotomia gravantem materiem emetico, vel purgante eliceremus.

Sed quæ ratio, cur hæc febris puerperas potius, quam gravidas invadat, cum eidem cauſæ morbificæ & hæ, & illæ ex æquo pateant, neque is morbus velut effectus neceſſario puerperium conſequatur?

Reſpondeo: utut puerperas potius ea febris apprehendat, non tamen omnino ab eadem immunes eſſe, quæ uterum geſtant. At quod illæ præ his morbum frequentius experiantur, inde facile repetes, quod puerperium partium ſolidarum debilitatem, & aliquam ſanguinis jacturam faciat, hinc bilis, quam ſanguine frænari veteres non inconcinne dixerunt, reſciſſo hoc frœno efferri incipit, atque repagula effringere.

Morbi materies alio in corpore, aut utero non gravido, fortaſſis iners, atque innoxia manſiſſet, aut vitio temporis mutato vim ventriculi ſubactricem experta denuo eſſet, & in benignum humorem converſa, aut vero a ſui conſervatrice natura, tanquam noxius in republica civis, exterminata, quæ nunc circumciſis ex puerperio vitæ viribus efferatur.

Incommoda a lacte ad mammas delato vix ulla unquam vidimus, cum puerperæ proles ſuas ipſæmet lactarint; una tamen, alterave vice contigit, prole mortua & febrim, & incipientem mammarum inflammationem ob lactis redundan- *Incommoda lactis in puerperis.*

 tiam

tiam obſervare. Non permiſi violenta ſuctione dolentes mammas tentare, ſed applicato molliente fotu turgens mamma lac ſponte dimiſit cum pleno doloris levamine. Interea blando pharmaco alvum ſollicitabam, duplici cum emolumento, cum & febri epidemicæ iretur obviam, & abundantiæ lactis.

Magno periculo haud vacare eam methodum ſemper exiſtimavi, quæ lactis aggeſti copiam ex mammis denuo intra humorum circulantium alveum receptam, cum iisque per corpus circumductam, attenuatamque vi vitæ, ad corporis ſuperficiem remediis ſudoriferis ablegat. Quid enim, ſi forte ſtrictius quoddam alicubi viſcus ſit, quod appellentem humorem lacteum meare ulterius haud ſinat, eumque anguſtis canalibus impactum retineat? Quid, ſi e contrario pars quædam prævie laxior promovendæ moli lacteæ impar ſit, ad quam aliena hæc materies decumbat?

Præſtare autumo, generando lacti pabulum ſubducere victu tenui, ac purgante remedio, & quod generatum jam abundantius eſt, ad colatorium invitare excipiendis craſſioribus etiam recrementis par, & potens aliorum omnium colatoriorum vices ſubire.

CAPUT X.

FEBRIS ÆSTIVÆ

Anni 1777. in variis individuis lusus varii.

Quavis æstate e scaturigine biliosa febres promanant, *ejusdem* omnes naturæ, sed quæ aut frequentia, aut discrimine, aut celeriori decursu, aut tardiori, aut hoc, vel illo evidentiori symptomate diversis æstatibus diversimode variant. *Febris æstiva 1777.*

Accidentalis ista ejusdem morbi varietas non semper a medicis intellecta multam induxit confusionem, cum tot propemodum per essentiam differentes febres conderent, quotquot ejusdem febris in diversis hominibus, atque annis diversis symptomata eminentiora conspicerent. *Cur nondum habeatur practica febrium classificatio.*

Hinc novam febrium cohortem terris incubuisse clamitatum sæpius est, cum novus tantum esset *ejusdem* febris lusus. Rem leviculam, & accidentalem, sed quæ non philosophantium oculos feriebat, arripuerunt, missa morbi essentia, nubem pro Junone amplexi.

Hæ febrium putatitiæ novitates, & divisiones, ac subdivisiones earundem ex non necessariis notis repetitæ mirum quantum pyretologiam turbarunt, aut verius, ne ulla hucusque practica febrium classificatio condi potuerit, impediverunt.

Hac quippe dividendi, & definiendi ratione plures toto cœlo diversæ inter se febres *eodem* dona-

natæ nomine fuerunt, & confusæ, propterea quod, utut quam maxime inter se differentes, *eodem* nihilominus symptomate tanquam *eadem* veste larvatæ incurios deceperint.

Taceo, quod in immensum increfceret febrium numerus, jam modo nimium quantum adauctus, si a quovis cujusvis febris luculentiori symptomate novam vellemus febrim creare.

Bonæ classificationis necessitas. Ne quis hunc errorem inter innocua philosophantium deliramenta ponat! Methodum enim medendi *eandem* sæpenumero diversissimis febribus, sed eodem vocabulo insignitis, quasi semper *eidem* morbo adaptant. Tunc malam docentis divisionem æger immeritus luit.

Plurima præstitit Sydenhamus. Sed labor hominis unius, utut perattenti, & laboriosissimi non suffecerat operi tam vasto, quod & plurimorum diligentiam, & pluribus sæculis fatigaret.

Quæ priora tempora de febribus dedere, multa, & rudis moles sunt, & non digestum chaos, si Sydenhamiana cum paucis aliis exceperis.

Materiem condendo operi parem nondum omnem habemus.

Hinc pauca & ego congere volui, quasi quædam futuri quondam ædificii aut lacunaria, aut lapides, aut quoscunque in usus prudens quondam architectus iis uti velit.

Exponam nempe, quas fabulas dederit *eodem* in theatro febris *eadem*, quæ vere adulto, & per æstatem in scenam prodiit, & quam diversas egerit personas.

Ipsas ægrotantium historias strictim dabo, ut, si etiam meum de hac febre ratiocinium fallat, non fallat tamen observatio fida non ex memoria vacillante, sed ex pugillaribus descripta, & mul-

multiplex, & ſumme vera, & oculis plurimorum Noſocomium adeuntium quotidie uſurpata.
Exordium a febre bilioſa faciam, more phrenitico caput impetente: ſit ergo

ÆGER PRIMUS.

Phrenitis bilioſa.

Phrenitis emeſi curata.

Vere adulto chirurgum tyronem manibus, pedibusque ligatum, & mota mente ad Noſocomium deportant, & ſequentia narrant: a longo tempore ſtudia immoderatius tractat, & in multam noctem: palluit magis ab aliquot ſeptimanis, & per novem ferme dies minus appetit. Heri veſperi concidit impos mentis: noctu ſæpius ſuſpiravit, aliena ſubinde locutus. Neminem agnovit. Sanguis ſemel miſſus absque levamine eſt, aſpectu bonus. Ad interrogata non reſpondet.

Homini linguam ex albo vireſcentem habenti, & non maximopere febrienti purgans per epicraſin ex manna, & ſale amaro mox dedi, & mulſi copiam. Nondum mota alvo vomiturire cepit, hinc mutato conſilio, & quod reliquum purgantis erat, ſepoſito, emeticum propinavi, quo multa viridia, pituitoſaque repetitis vomitionibus refuſa ſunt, mente mox poſt vomitum reſtituta. Capitis ſuperſtes gravitas remediis ſalinis alvum blande ducentibus, & demum amaricantibus, ex integro, & cito ſanabatur.

Linguæ, & vireſcens faciei pallor, & immi-

nu-

nutum ciborum desiderium, ac morbi alii certo gastrici tunc tempestatis prævalentes, phreniti-dis hujus sympathicæ & causam morbificam, & ejusdem sedem facile demonstrabant.

ÆGER SECUNDUS

Hemiplegia a bile.

Hemiplegia. Famulus 52. natus annos, olim miles, pauci cibi, sed multi potus, ejusque ex vino viliori, non adusque tamen crapulam, initio æstatis balbutire repente, mox retrahi dextrorsum os, & sinistrum brachium cum crure ejusdem lateris exsolvi cepit. Mens integra. Cruris exsoluti perobscurus motus, nullus brachii. Sanguis binis domi vicibus missus est absque levamine. Hominis ad Nosocomium delati lingua albidissima fuit, & blæsa vox, & artus, uti dixi. Ictus arteriarum fortes, pleni, sublimes. Venam & ego secui ad uncias sex, cujus tamen me posteá sectionis pœnituit. Sanguis bonus, sed nullum levamen. Mox ructare aliena quasi vomituriens cepit. Datum emeticum plurima tenacia, & vitellina eduxit, mox subsequente post vomitionem obscurissimo brachii emortui motu, & cruris majori. Purgantia salina, & repetitum post binos dies emeticum artus reddidere magis mobiles. At hic emendatio substitit. Hinc totam dorsi spinam, partesque resolutas remedio perfricui ex spiritu serpilli, & tinctura cantharidum composito ad cutis usque ruborem: adplicatum quotidie emplastrum vesicans est, sed alio die alibi.

Pla-

Plagæ veſicante tentatæ nolui, ut ſuppurent, ſpem in reſorpto cantharidum ſtimulo movente, & incidente ponens. Pillulis præterea uſus eſt ex gummi ammoniaco, myrrha, & aloes pauxillo.

His integre, & intra breve tempus convaluit.

Capitis affectus multo plures, & graviores vidi a ventriculi vitio, & inteſtinorum, quam ab idiopathica encephali labe natas.

Encephali cum ventriculo ſympathia.

Capitis dolorem ſæpenumero ex abdomine provenire non infeliciter hariolabar, etſi omnia me ſigna deficerent male habentis ſyſtematis gaſtrici, quod is ſola acerbitate per vices intenſiori ſuos a ventriculo natales proderet.

ÆGER TERTIUS.

Febris bilioſa neglecta, ſeu ſpecies malignæ febris cum ſymptomate phrenitico.

Febris maligna.

Joſephus Kebaum 24. annorum, opilio, a ſex ſeptimanis cardialgiam queritur, auctam a paſtu, & confractum crurum, femotumque robur, ac dolens caput, leviculos inſuper horrores, vagos, & os amarum ſemper. Potiſſimam partem temporis hujusce extra lectum tranſegit, ſub dio penes ovium gregem, quem paverat, humi fuſus, & ſole, id quod amaverat, percalefactus.

Laſſa trahens membra, & per aliquod itineris ſpatium curru vectus die 11. Julii ad nos venit.

Pulſus naturali parumper celerior, non durus, & temperatus calor: aduſta ſole cutis, & rubor faciei translucente flavedine. A pinnis narium

rium ad utramque usque labiorum commiſſuram flaviſſimus tractus. Lingua leviter ex albo flava, & amarus aſſumptorum ſapor. Non appetiit, non ſitivit. Oculi diluta rubedine ſuffuſi, & lacrimoſi. Sera nocte cum ferocia delirat.

12. Julii ferocia perſtat: pulſus validus, plenus: paucus ſanguis ad uncias ſcilicet octo, & aſpectu bonus detrahitur absque levamine.

A meridie vi ingeſtum emeticum eſt, unde multa oleo veterrimo perſimilia ore reddidit. Sera nocte reſipuit.

13. Facies flaveſcens: febris: mens conſtat.

14. Julii emeticum. Vomuit multam pituitoſam bilem: os, & præcordia bona: febris.

15. Julii capite magis dolenti, & validius febrienti miſſus ſanguis eſt aſpectu bonus: febris eadem: tuſſis.

16. Facie magis flaveſcente febris mitior. Dato emetico bilioſa rejecit. Inde pallor loco flavedinis: cephalalgia, & tinnitus multum minuebantur. Tuſſis, & ſputa mucoſa.

Ab eo tempore minus quotidie febricitabat, commode per omnia habebat. At

21. Julii levis amaror oris: reſpiratio ſibiloſa, ſtrepens, & abdominis ad attactum dolentis turgor emeticum poſtulabant: inde omnia denuo emendata.

Ab aliquot diebus nocturna tuſſis ſpura multa pituitoſa movit; hinc ſaturatum lichenis, & polygalæ decoctum primo tuſſim, & ſputa, demum etiam crurum pertinax oedema ſuſtulit.

Tempore inter vomitoria medio remedia ſalina eccoprotica, & leni vi roborandi prædita exhibebantur. Et ubi alvus immoderatior viribus ruinam minabatur, radix arnicæ ad dr. ſem. —

ſcrup.

ſcrup. ij. — dr. j. omni bihorio data ſuppetias tulit.

Emeticum nobis erat rad. ipecac. ad ſcrup. ij, quos grano uno tart. emet. acuimus.

Homini ſui ipſius negligentiſſimo, & meridiani ſolis ardoribus exuſto, *quod humidiſſimum, & aquoſiſſimum in bile erat, reſiccabatur, & conſumebatur; craſſiſſimum vero, & accrrimum relinquebatur, quod in ſanguine eadem quoque ratione acciderat.* Hipp. de natura hominis c. 3.

Vomitiones excitatæ mentem reſtituerunt.

Mens vomitorio reſtituta.

De ſanguinis miſſione in morbis bilioſis inſtituenda ſæpius a viris doctis quæſitum eſt, an, & quousque, & quem in finem mitti hiſce in morbis ſanguis poſſit? En! quam ego legem ea in re ſim ſecutus.

An v. ſ. in febre bilioſa conveniat.

Morbo bilioſo venæ ſectionem nunquam *per ſe* convenire mecum ſtatueram, cum quod extracto ſanguine bilis domitore morbus acrius inſurgat, materie intra ſanguinis ſtationem liberius irruente, tum quod, quæ emetico, & purgante feliciter auferuntur, & cito, ſanguinis detractione ſaltem non indigeant. Obſervatio numeroſa, medendi princeps magiſtra, me hunc de ſanguinis miſſione canonem edocuit.

Verum ſi humor bilioſus magnam partem per corpus diffundatur, & plethoræ ſpecies, vaſorumque turgor tum a bonis ſuccis, cum a pravis intra ſanguinis alveum receptis, indeque & febris valida, & humorum circumeuntium ob nimiam eorundem copiam quædam quaſi ſtrangulatio immineat, ſanguinem mitto, ſed avara manu, & ad uncias paucas, ut me nunquam pœnitere largius effuſi ſanguinis poſſit, educturum denuo paucum quid, ſi necdum obtinuero, quæ propoſueram.

Expertus aſſero non una vice, plus nocuiſſe ſanguinem, ubi non oportuerat, miſſum, quam non miſſum, ubi oportuerat.

Phthiſis pituitoſa. Tuſſim, nocturnam maxime, & ſputa craſſa, pituitoſa, copioſa, & *phthiſin pituitoſam* a febribus gaſtricis, quæ aut ægrotantis, aut medici negligentia, aut mala medicatione in malignas abiere, perfrequentem, ſæpenumero amaris remediis, lichene, polygala, radice arnicæ, & cortice peruviano, ac diæta reſtaurante &c. ſanavimus.

ÆGER QUARTUS.

Furor ex alvo bilioſa, cum flueret, compreſſa.

Delirium ferox curatum. Quidam 30. annorum, ſtudioſus corpore ſtricto, & facie, quam atræ bilis vocant, cum ſtudiis immoderatius indulgeret, 1. Auguſti oris queritur amarorem: ſponte vomit amara: modice incaluit: veſpere largi ſeceſſus, & bilioſi.

2. Auguſti ſeceſſus frequentes. Bibit hauſtum ſalinum, unde multo crebrior dejectio.

6. Auguſti alvo hucusque mera, multa, frequenter, prodeunt. Quotidie magis incaleſcit, inhorret per vices. Denuo hauſit potionem ſalinam. Inde apyrexia longa, at alvus fluens adhuc, & aucta debilitas. Morbum hucusque obambulans toleravit, ore amaro, faſtidioſus.

8. Auguſti dato remedio ex chamomilla, & ſtomachicis quibusdam, ac ſpirituoſis confecto, quod nimiis ſeceſſibus proſpiceret, mox excruciari dolore abdominis, ejulare, & paulo poſt furere cepit, alvo repente ſuppreſſa.

9. Au-

9. Augusti vesperi ad nos delatus furit: venter nil reddidit. Pulsus validi: aliquis calor: lingua flava.

Cum ventriculum aqua mulsa repleveramus, mox ea adhuc nocte emeticum dedimus. Tarde vomuit, & ad auroram, cum ultimo vomeret multa, flavaque, ilico resipuit: nondum dejecit: denuo desipuit post paucas horas, delirio miti. Alvus hucusque clausa, acriori enemate sollicitata copiosissima reddidit, mente mox restituta. Haustus salini: quies placida.

11. Vomitorium: vomitiones biliosæ: mens firmior: vesperi de novo clamor per vices, furorque.

Alvum potione salina frequentiorem effecimus, postea sermones multi, inconcinni, absque furore. Cantus, risus: lingua biliosa, & auctior, uti hucusque, vesperi calor, pulsu hodie pleniori, & duro. Sanguis detrahebatur ad uncias quinque, non accusandus: noctu, & die insequente mens sæpius vacillans.

12. Augusti alvus nulla: pauca vesperi exacerbatio, at noctu ferox delirium.

13. Aug. purgans ex manna, & multo cremore tartari frequentes, & copiosos secessus fecit: remittit furor: per intervalla præsens animus, at intermedio tempore multa locutio, & non ad rem: nulla febris: nox omnium placidissima: somnus multus, tranquillus, reficiens: alvus fluens ex eodem remedio.

Inde mentis major indies & serenitas, & constantia rediit, continuato ejusdem pharmaci purgantis usu.

26. Augusti cum ultimis diebus rheo, & amaricantibus ita ventriculo provideremus, ut alvus parcior efficeretur, non flueret profusa,

 nec

nec clauderetur, ſanus & animo, & corpore ad ſuos rediit.

Sanitatem illi firmam perſtitiſſe, ſerius innotuit.

Diarrhœam bilioſam *repente* ſiſti, ſive id arte fiat, ſeu ſuapte, encephalo inimicum multoties vidi.

Phreniticos & potentiori vomitorio indigere, & tardius, difficiliusque vomere, obſervationes docent.

ÆGER QUINTUS.

Ophthalmia a vitio ventriculi orta, ad veſperam exacerbata, & curato ventriculo ſanata.

Ophthalmiæ peculiaris ſpecies. Philippus Kezler ruſticus annorum 22. ab aliquot jam annis oculorum rubedine dolorifica per intervalla tentatur, dextri præcipue, quem etiam modo albugo maculat. Varia adhibuit, quæ vel ſors obtulit, vel agyrta ſuaſit, vel anicula.

Ab anno aliqua oculorum emendatio. Siniſter vix aliquod opacitatis in cornea veſtigium, dexter vero albuginem exhibet, cui cum ante quinque ſeptimanas unguentum illiniret acre, dolor, rubor, & continua lacrimatio oculum utrumque, validius vero ſiniſtrum, prehendit. Cætera ſanus, die 4. Junii Noſocomium acceſſit.

Hirudines pone oculum acutius dolentem adplicatæ, & diſcutiens cataplasma ne hilum profuere.

Per tres ex ordine dies obſervavimus, oculos rubere ſemper quidem, dolere tamen ſtata quoti-

tidie hora, 4. videlicet vespertina, dolore longam comitante noctem, & ad auroram profugo.

Nullum ceteroquin ullius vestigium febris: at linguam flavicans materies obsedit, & faciem totam multa flavedo suffudit.

Cum per hosce dies haustus salinos assumpsisset, die 6. Junii epoto emetico multam flavam, & tenacem bilem vomitionibus crebris refudit. Mox ea vespera dolor oculorum nullus, stante rubedine.

8. Junii cum pridie denuo doloris quid, utut perpaucum, vesperi rediret, lingua, & facie biliosis, iteratum emeticum copiosam denuo bilem excussit. Nulla ea vespera acerbatio, nec sequentibus diebus. Superstes indolens rubedo vesicante pone oculum adplicato discussa est.

Cum denuo dolorifica quædam sensatio, & lacrimatio reverteretur, nullis collyriis, aut alvi ductionibus profliganda, tertia demum vice emesis concitata multam bilem eduxit. Inde faciei pallor, & oculorum constans sanitas. Ventriculo amaricantibus, & rheo cautum.

ÆGER SEXTUS.

Parotides.

Fœmina 38. annorum initio Junii inhorruit, æstuavit modo erroneo: cibi fastidium. Elapso quatriduo parotis sinistra prætumida dimovere maxillas prohibet. Ad nos venienti datum est hordei decoctum cum oxymelle, & sale medio: demum emeticum. Unde bilis plurima flava, & æruginosa ore, & alvo rejecta est: mitior febris, & parotis multo minor. *Parotidum cura.*

Emeticum ternis adhuc vicibus repetitum, biduo, triduove ſingulis vomitionibus interpoſito. Copioſa ſemper ανω ϗ κατω educta bilis cum luculento levamine, donec poſt ultimam emeto-catharſin & febris nulla fuerat, & tumor nullus.

Alia eodem tempore ad nos venit æſtiva febre detenta cum parotide. Medicinam illi antibilioſam fecimus, & convaluit. At parotis, cum huc veniret, jam pure turgebat; pus mox emiſſum morbum neutiquam ſolvit.

Nosmet ipſi coctionem remediis ſolventibus, turbas vero criticas, criſinque & tutam, & morbo parem propinato pharmaco fecimus, quod emeſin una, & ſeceſſum movit; quaternis æque emeticis indiguit.

Emeſin medicamenta ſalina, & rhabarbarina exceperant. Probe vacuatas, & ſine febre, tonica, & ſtomacho amica remedia confirmarunt.

Parotidi increſcenti, nullo adhucdum confecto pure, ſubtrahere nutrimentum ſemper ſtudui, nullum commodum ab ejusdem ſuppuratione, incommodi vero perquam multum aliquoties expertus.

Sola cholera, quam arte concitamus, febrim bilioſam cito, & tuto, unaque etiam parotidem ſanat.

Parotides in febre miliari, bilioſa, putrida, maligna nunquam vidi criticas, nunquam in Noſocomio primum naſci mea medendi methodo adhibita, ortas vero priusquam ægri ad nos venirent, pure nondum confecto, feliciſſime diſcuti.

Parotidem formato pure plenam ſi quis ad nos adferret, puri utique exitus parari ſectione debuit. Sed ea curatio & difficilis fuit, quod par-

tes

tes abſceſſum ambientes induruerint, atque non niſi tarde emollirentur, & ob tardos coalitus plurimum tædioſa.

Clazomenei recordabar, ad Phrynichidæ puteum decumbentis, cui alvo ſubſiſtente *tubercula circa utrasque aures extiterunt cum dolore. At circa utrasque aures extiterunt cum dolore At circa trigeſimam primam profluvium alvi ex multis aquoſis, cum ejusmodi, quæ in dyſenteria prodire ſolent. — — Tubercula circa aures ſedata ſunt.* *An parotides morbum ſolvant.*

ÆGER SEPTIMUS.

Pleuritis bilioſa cum ſputo cruento.

Sartor 20. annorum a tribus ſeptimanis minus appetit: os amarum. *Pleuritis, & ſputum cruentum.*

9. Junii capite dolet, calet, ſitit: dolor artuum vagus, & amaror oris.

10. Junii acceſſit lateris dextri pungens dolor: alvus nulla: ſomni exigui.

13. Junii omnia exacerbata: rari ſeceſſus, & difficiles: laborioſe tuſſitat: cruenta, meraca ſputat.

14. Junii omnia graviora: ſputa cruenta, copioſa.

15. Junii æſtus, ſitis, inquies: dolent præcordia, maxime dextrorſum.

16. Junii ad nos deportatus dicta ratione febriebat. Tuſſis ſonora erat, & ſputa non amplius meraca, ſed mucoſa lineis tantum ſanguineis diſtincta. Potus ex aqua mulſa, & aceto copioſus, & ad noctem emeticum. Multa glutinoſa, & ſubbilioſa revomuit. Tuſſis perſtat quaſi catarrhoſa: epigaſtrio, & latere multo mitius

tius dolet. Nil sanguinei in sputis: sputa mucosa: febris pauca: sapor melior assumptorum.

18. Junii omnia multum remiserunt: vix ulla febris.

20. Junii tussis admodum rara: sputa paucissima, mucosa, & inimpedita spiratio: facilis in omnem partem corporis conversio: redire & cibi desiderium, & vigor corporis cepit.

Mitioribus salibus sepositis, rheo, & amaricantibus corroboratus paucos post dies domum petiit.

Id in anamnesi hic æger habuit, consimili se morbo duos ante annos decubuisse: curatum se inde, sed lente, & non ex integro fuisse: restitasse enim ab eo tempore siccam tussim, & quamdam pectoris oppressionem.

ÆGER OCTAVUS.

Pleuritis biliosa.

Pleuritis æstiva. Juvenis 18. annorum, sartor, 9. Julii alternis vicibus horruit, caluitque. Ad sternum opprimi se per intervalla ajebat: mammam dextram primo more pleuritico doluisse, dolore mox per omne thoracis latus diffuso, aucto inter tussiendum, & cum spiritum duceret. Lateri sano facilius incubuit: sapor amarus: anorexia: aquæ inexplebile desiderium: mictus ardens: alvus immorigera. Doluit ventriculus ad attactum: lingua villis flavicantibus hirta.

Hæc morbi conditio ad 14. Julii, quo die nos accessit.

Præmissis solventibus copiosis sera vespera vomitorium: vomuit biliosa: sæpius dejecit. Noctu

lar-

largus ſudor: dolor lateris vix ullus: vix ulla febris.

15. Julii nulla febris, amaror modicus.

17. Julii tinctura rhei aquoſa, cum pauco ſale medio, dein amaricantibus uſus, exacte, & brevi convaluit.

Ad canthum externum oculi dextri pone corneam tuberculum albidum exſtabat, tribus pilis ex ejusdem apice prominentibus, idque a nativitate, & citra viſus læſionem.

ÆGER NONUS.

Peripneumonia biliosa cum ſputo cruento.

Joſephus Trexler annorum 28. die ultima Maji, cum ex opere murario præter morem incaluiſſet, frigidam hauſit: inde rigor, quem vino, & pipere fugare voluit. At inde thorax ſiniſter mox graviter, & acute doluit: æſtus. Die proximo decubuit: venæ ſectio: non levatur: pectore opprimitur: multum tuſſitat. Dolor fixus circa infimam thoracis ſiniſtri oram, latius ad totum pectus, & ad ventrem diffunditur. Cruenta, meraca copioſa ſputat: oris amaror, & ſtomachi faſtidium. *Hæmoptoe bilioſa.*

2. Junii ſponte bilioſa vomuit: non eſt allevatus.

3. Junii denuo ſuapte, & ſine levamine amara, & flava vomuit.

4. Junii ad nos delatus eſt. Febris valida: ſputa, dolorque, uti dictum: abdomen attactum refugit. Sanguis miſſus eſt ad uncias decem; cruſta craſſa phlogiſtica, ex albo flaveſcens,

ſcens, & ſerum viride: ſed ne hilum emendatus.

5. Junii emeticum propinatum flava, & oleo veteri non abſimilia multa excuſſit, minor multo pectoris oppreſſio, lateris, ac abdominis dolor exiguus: ſanguinis perparum in ſputando, & pauca febris.

6. Junii nulla febris: nullum morbi veſtigium.

7. Ex lecto ſurgit: & brevi poſt valetudine confirmata diſceſſit

Conſtitutionis unius in aliam tranſitus, febresque complicatæ.

Adulto vere æſtati contermino febres inflammatoriæ ſe proripiunt, quibus aliæ ſuccedunt preſſo pede, bilioſæ indolis.

Ea ambarum febrium ſucceſſio non fit repente, ſed ſic, ut inflammatoriæ gradum lente retrahant, quæve ex his agmen claudunt, cum primo inſequentium bilioſarum exercitu miſceantur, & hæ illarum terga cædant.

Eo tempore utramque non raro & *inflammatoriam* febrim, & *bilioſam* eodem in homine commixtas offendimus.

In hoc ægro ea febris utriusque complicatio aderat, nam corium ſanguinis phlogiſticum, craſſum, & tenax conſpeximus, *inflammationis* characterem, & *bilem* multam vomitu profuſam. Prævaluit tamen vitium bilioſum.

Methodus medendi febribus complicatis.

Illi hoſti promtius obviam eundum eſt, qui acrius, & periculoſius inſtat. Raro æquali impetu invadunt.

Eo etiam tempore, quod veri extremo, & primæ æſtati interjacet, bilioſæ febres ſanguinem facile ſuccendunt; ut in *hisce* bilioſis *hujus* temporis curam ſanguinis miſſione, etiam iterata, inchoare oporteat. Æſtate vero provecta rariſſimus erit phlebotomiæ uſus.

Quæ anni pars autumni extremam oram prin-

principio hyemis nectit, hoc impar bilis cum phlogosi connubium quotannis videt; ea enim tempestate ventriculi hominum magis calidi, & æstivis ardoribus, quibus resolvebantur, per autumnum extinctis, valentiores effecti efferatam hucusque bilem coërcent, subiguntque, ut multo rariores hoc tempore morbos faciat, atque ejus persæpe generis, quibus aura frigidior plus, minusve inflammationis adspergit.

Hinc ver adultum, & autumni posterior portio utriusque partis primariæ anni, æstatis nempe, & hyemis, utrinque quasi fibula erit, morbique ex vitio æstivo, & hyemali conflati utrumque hunc temporum contrariorum nexum notabunt, si modo omnia tempestive, atque ex ordine obveniant.

Ea temporum annua ratio neminem fugere medicorum impune potest, cum *ex anni temporibus morbos conjectare* afferente Hippocrate detur.

Sed & humores, quibus anni temporibus efflorescant, nosse oportet, & quosnam in singulis morbos efficiant, & quasnam unoquoque in morbo affectiones pariant. Hipp. de humoribus c. 3.

ÆGER DECIMUS.

Cholera: pleuritis biliosa: sputum cruentum.

Mercenarius viginti, & unum annos natus ante triennium æstate acute ægrotabat, sanus posthac. *Cholera: cruenta sputatio &c.*

Die 16. Augusti mane bihorio riguit, dein æstuavit; mox pectoris oppressione, crebra tussi, &

& punctorio penes mammam ſiniſtram, ac gravi dolore corripitur: decumbere cogitur.

17. Auguſti æſtus, anorexia: decies ſponte vomuit, amara, viridia: ſepties dejecit.

18. Æſtus, vomitus, ſeceſſus, ut pridie: noctes inſomnes: dolor lateris, & tuſſis incrementa capiunt: cruenta ſputat.

19. Æſtuat valide: ſeceſſus frequentiſſimi, ſepteni ſpontanei vomitus, ſemper biliosi: ſputa ſubinde cruenta.

20. Auguſti febris: quater vomuit, nonies dejecit: pauca ſanguinea ſputavit: inſomnis, & hucusque omni remedio deſtitutus.

21. Auguſti, quo nos acceſſit, mane ſepties vomuit: caluit valdopere, pulſu forti, pleno, duro, accelerato: facies flaveſcens: lingua reſiccata: ſpiritus difficilis: decubitus ſupinus, tolerabilor tamen in effectum potius, quam ſanum latus: dolor lateris acutus, inſpirando, tuſſiendo, & ad attactum auctus: diarrhœa: tuſſis plurima: vomituritio ad aſſumpta: ſputa glutinoſa, & veluti ærugine tincta, ſapore amara, intermixtis quibusdam ſanguineis: potus largi ex hordei decocto, & oxymelle.

22. Auguſti oppreſſio, tuſſis, dolorque major, alvo, & emeſi ſilentibus. A meridie dato emetico vomuit amara, glutinoſa, multa, modiciſſime flava cum ingenti, & momentaneo levamine. Etenim nullus prorſus lateris dolor: oppreſſio nulla: pauca ſputa, & absque ſanguine: nulla febris: lingua humida, pura: non dejecit.

Uſus poſtmodum remediis leniſſimis, ſalinis, & pauco ſtibio ad finem menſis usque, & demum amaricantibus contra relapſum probe communitus diſceſſit.

Hæ-

Hæmoptoen *biliosam* dari, eamque mensibus æstivis subinde perfrequentem, emunctæ naris observatores norunt. Ea res medicorum attentionem adhucdum desiderat, & praxin hæmorrhagiæ pulmonali hucusque opponi solitam omnino respuit: phlebotomia, iterata præcipue, male cedit, & quæcunque remedia alias hæmoptoes species apte levant, sanantque, hanc, de qua nunc sermo fit, exacerbant. *Peculiaris species hæmoptoes frequenter observata.*

Hæmoptoe *biliosa* biliosæ febris symptoma plerumque est, quemadmodum exempla recensita monstrant. Sed etiam absque febre, manifesta saltem, copiosa, cruenta, meraca sputant, haud tamen absque signis præcordiorum bile turgentium, utut febre careant.

Æstas, & sordium biliosarum notæ, si quas in aliquo sanguinem sputante observaris, & nulla alias alio tempore hæmoptoes in eo homine consuetudo, sique ea conformatio corporis absit, quam cruenta sputatio primum, dein phthisis tenet, hæmoptoes *biliosæ* suspicionem tibi jure movebunt. *Ejus signa diagnostica.*

Emeticum æque certo, & cito hanc hæmoptoen sistit, etsi largissima ea fuerit, ac illud cardialgiam, aut ructus pravos, aut nauseas quasi momento abstergit, ubi ventriculum cruditas læserit. *& medela.*

Fuerunt non pauci, qui vomitione prima vix absoluta ne guttulam sanguinis amplius rejecerunt. Quibus ea felicitas non obtingit, id saltem solaminis obtinent, ut & perpaucum cruoris, & brevissimo tempore post vomitum sputent, sani posthac, ubi stomachicis, & amaricantibus œconomiæ gastricæ subvenerint.

Asserti veritatem nos sola observatio docuit,

da,

fida, & casta, & innumeris vicibus in Nosocomio capta.

Emetica nostra non solam emesin, sed etiam alvum movent, & ex scrupulis duobus, aut drachma rad. ipecac. & grano uno, raro duobus tartari emetici componuntur.

Subinde alvum ducere præ vomitu placuit, verum rarissime hæc purgatio profuit. Etiam hic evictum vidi, purgantia vices emeticorum subire haud posse.

Lætus recordor juvenis, quondam Turcæ, nunc Sacris Christianis initiati, qui mense Julio anni 1776. ex febre biliosa, & largo sanguinis sputo decubuit. Cum homini fluxum sanguinis ex pulmonibus actu patienti emeticum præscriberem, idque in præsentiarum facto opus esse assererem, qui mecum fuerant, me quasi aliena loquentem intuebantur, & quis rerum foret exitus, clam avidissime exspectabant, haud clementius forte actum iri cum ægro rati, quam ut purpuream una cum bile animam evomat. Sed en! vomuit æger αμωργην multam, & sanguinis ne stria comparuit, jugulata febre.

Vulgatior postmodum observatio admiratione carebat.

ÆGER UNDECIMUS.

Pleuritis biliosa, gravis admodum, seu maligna.

Pleuritis maligna. Musicus 26 annorum ante triennium ex pleuritide in Nosocomio convaluit, sanus postea.

Initio Junii oris amarorem queritur, fastidiosus, nauseabundus, vomituriens absque vomitu,

tu, aliena, fœtidaque ructans, sanus cætera, & obambulans.

Die 15. Jun. æstu prehenditur, & dolore pleuritico per totum sinistrum thoracis latus diffuso, inspirationibus acutiore, & contiguum quoque humerum lancinante. Tussis, cephalalgia: in latus affectum difficilius cubat. Vesperi omnia deteriora: secessus copiosi, frequentissimi: somni tenues, turbati: urinæ mordaces.

16. Junii horridus erratice, per vices incalescens, quater suapte flava, viridiaque vomit. Latus acutius dolet: decumbit: suo consilio sanguinem mittit: nil levatur. Diarrhœa.

17. & 18. Junii assidui calores: vomitus, secessus, uti pridie: multa sitis.

19. ad nos deportato caput temulentum erat, grave, dolens: sapor amarus, os mucosum: ructus fœtentes, putridi: lingua quasi bysso flavescente obvestita, ad radicem siccescens: vomendi desiderium sine vomitu: thorax anterior inde ab jugulo totus, & epigastrium gravi quasi pondere opprimebatur. Paulo mitior lateris, ac antea dolor, mitior & humeri. Tussis: sputa pauca: alvus cita: faciei color luridus, cum virore flavescens: calor: pulsus fortis, plenus, naturali modice citatior: sitis.

Vesperi gravissima præcordiorum oppressio: anxietas: jactatio: sputa pauca, cruentis tincta. Sumto per diem largo solvente potu, vesperi emeticum exhibebatur. Vomuit inde multa, tenacissima, amarissima. Nox melior: alvus compressa: nullus humeri dolor & exiguus lateris; atque ita diei sequentis dimidium commodius, ac hucusque transegit.

Verum a meridie diei 20. Junii febris increvit

vit pulſu duro, & citatiori, quam pridie. Redit ingens præcordiorum oppreſſio: laborioſa reſpiratio dolore lateris non aucto: meteoriſmus: diarrhœa: mens vacillans: tuſſis frequentior, & cruenta ſputatio. Ea veſpera ſanguinis phlogiſtici corio craſſo, non contracto, flavicante contecti cum ſero viridi, unciæ quinque detrahebantur. Nox laborioſa: ſingultus: diarrhœa.

21. Jun. cum alienis humoribus, pituitoſis, & bilioſis ventriculus, & inteſtina ſcaterent, & eorum ingens copia jam ultra vias primas progreſſa in pulmones impetuoſe, ac confertim irrueret, id facto opus eſſe arbitrabar, ut & ventriculum, ac inteſtina præprimis, ad quæ materies profundius deſcenderat, cito repurgarem, & pulmones præ humorum turgore propemodum ſuffocatos quantocius expedirem. Hinc potum exhibui freqentem, & leniter ſalitum, qui ventrem eluat.

Poſt ſanguinem miſi paucum duntaxat, ad uncias ſex ſolum, ut pulſu duro, validoque remiſſiore facto, & vacuato parumper ſanguifero ſyſtemate irretita pulmonibus materies extricetur, ac libera meet.

Canon in metaſtaſibus obſervandus. In omni alienæ materiæ ad viſcus aliquod periculoſo decubitu inter alia ſpectare præprimis ſoleo, an hærens alicubi materies moram idcirco faciat, quod vis vitæ nimium dejecta molem ulterius promovere haud potis ſit, quo in caſu veſicantia, & cardiaca promtam ſæpenumero opem ferunt; vel vero, an *valentibus adhuc vitæ viribus* hoſtilis materies tumultuarie impetum, & pleno agmine faciat. Hoc rerum ſtatu urgere vires cantharidibus, aut ſtimulis quibuscunque aliis haud conveniret. Hic potius irruenti hoſtii ce-

cedendum paulisper eſt, & amplianda ſpatia, ne intra anguſtias concluſus ſibi ipſemet exitum præcludat. Hic ſanguinem demo, cauta utique manu, & parce, & per vices: & demum potu, fotuque emolliente vias conor expedire.

Id maxime in metaſtaſi ad pulmones, & ad caput facta, plena diſcriminis utraque, facere conſuevi. Delicatiſſima in praxi medica ea res eſt, ubi ob periculum ſumme præceps in arena conſilium capiundum. Verum quemadmodum in multis aliis, ita etiam hocce in caſu evidentes canones ſtatui non poſſunt, quos omnis, & facile intelligat. Prudens omnium, quæ ægrotum ſpectant, & adcurata æſtimatio, quam uſus artis aſſiduus, varius, judicioſus, multaque meditatio comparaverant, agendorum in re præcipiti rationes ſecurius ſuppeditabunt.

Perſtitit eo die & alvi frequentia, & reſpirationis labor, & anacatharſis cruenta: ſingultus per vices: at die

22. Jun. non ſingultit: omnia paulo mitiora.

23. Jun. caput, ſapor, decubitus emendata. Eadem tuſſis cum ſputis glutinoſis, non cruentis: lingua viſcida, villoſa. Tuſſiendo, & inſpirando totum epigaſtrium dolet. Dolor lateris multo minor. Seceſſus frequentes, virides, tenues, immixtis quibusdam duris, exiguis, ſcybaloſis, quaſi caprillis. Continuantur potiones ſalinæ. Calor, & pulſus ferme ut ſano homini: lotium bilioſum.

24. Jun. commode habet. Alvus heſterna: epigaſtrium vix dolet.

25. Latus perparum dolet. Fæcum alvinarum viror ſaturatus: ingens copia earundem, & frequenter prodit, glutinoſis multis immixtis, & tremulis, ſperma ranarum æmulentibus. Lin-

gua purior, quam præteritis diebus: pauca tussis: sputa glutinosa: vix vestigium febris.

Sali polychresto modo sal ammoniacus, modo stibium diaphoreticum non ablutum jungebatur. His alvo mota, tussis & sputa conquieverunt. Rediit appetitus, & vigor corporis, ut post initium Julii per omnia sanus ad suos redierit.

Pleuritis biliosa, putrida, maligna, pestilentialis.

Qui pleuritidem biliosam, putridam, malignam, pestilentem adstruunt, non diversas res ipsa pleuritides describunt, sed varium solummodo ejusdem morbi gradum, & varium discrimen.

Biliosus humor acrimonia peculiari destitutus pleuritidem generabit simplicem *biliosam*; copiosus vero, & acerrimus, & vim vitæ prosternens, & ultra vias primas multum digressus, *malignam* ac tandem *pestilentem* producet.

Quomodo pleuritis biliosa in malignam convertatur.

Pleuritides vidi omni nota in initio simplices *biliosas*, quas, qui non noverat, repetitis phlebotomiis *malignas* reddidit.

Pleuritidi huic, cujuscunque illa intensionis fuerat, eam medendi methodum opposui, quam in simplici vel biliosa febre, vel putrida, vel maligna utilem per observata numerosa noveram.

& methodus medendi tunc conveniens.

Propinaram remedia solventia, & salina, quibus emeto-catharticum subjunxi. Denuo salibus mediis mitioribus alvum blande subduxeram.

Hæc methodus in simplici biliosa pleuritide votis respondit.

Corticem peruvianum, camphoram, vesicantia, factis primum ventriculi & intestinorum evacuationibus, & per accidens utilia esse existimabam, atque eo in casu solum, quo corruens vita fulciri cardiacis debet.

Mala malignitatis notio.

Malignitatem pleuritidis haud rite edocti sunt, qui ubi phlebotomo exasperari morbum vident, mox

mox, nescio quam sanguinis putredinem delirantes, ad antiseptica ex classe præcipue stimulantium repetita confugiunt.

Hi *vocabulorum*, quibus ars utitur, notionibus contenti, illas *rerum* vilipendunt.

ÆGER DUODECIMUS.

Febris rheumatica; originis biliosæ.

18. Annorum Juvencula ante mensem ex erysipelate decubuit, quo apud nos brevi depulso cæterum sana fuit, nisi quod ad hoc usque tempus frequenter capite doluerit. *Febris rheumatica.*

Die 20. Maji non appetiit, capite magis doluit, caluit, friguitque alternis vicibus, & copiose sudavit. Mox & lumbos, & crura dolor quasi ab acri rheumate prehendit. Tumor dolentissimus circa malleolos, & dextrum genu, cute non discolori. Dolentium artuum motus impossibilis: insomnis

21. Maj. æstus assidui: omnia exacerbantur.

22. Omnia, uti heri: ablata vel minima crurum absque summo cruciatu movendorum facultas. Sudores largi: nullus somnus.

23. Maj. eadem. Ad Nosocomium deportatur, genis, quin tota facie intensissime, & quasi ex illito saturatiori fuco rubentibus, valide æstuans, & pulsibus plenis, fortibus, duris, multum acceleratis. Lingua purissima, nullus pravus sapor, nec ullum ventriculi incommodum.

Fit larga venæ sectio. Sanguis venæ sectione eductus vix aliquid rubræ portionis, plurimum vero crustæ lardaceæ, crassæ, flavescen-

tis, tenacis, diffusæ, & absque assurgente, quemadmodum alias in pleuriticis solet, per circulum margine fimbriato. Dorsum utriusque manus, & carpi tumere, & acutissime dolere ceperunt, atque hi quoque articuli immobiles fieri. Duo a venæ sectione vesicantia ad suras posita sunt. Augetur febris, doloroque, qui per totum brachium utrinque diffunditur. Plurimus sudor: absque somno

24. Maj. omnia eadem. Emeticum. Vomuit biliosa, amurcosa, mucosa, quam plurima: frequenter dejecit. Per aliquot ab emesi horas dolor fere omnis siluit, qui tamen noctu denuo revertebatur, priore vis benignior, somnumque copiosos inter sudores prohibens.

25. Dolor pristinus, articulorum præcipue: nox insomnis.

26. Maj. propinato emetico plurimam denuo αμωργην refudit. A vomitu luculentum levamen per longius tempus experta est: nondum dormivit: minus tamen artubus ea nocte doluit, eosque habuit paulo expeditiores.

27. Tumor, dolor, immobilitas recruduerunt. Qui eo die meas absentis vices expleverat, venam secuit, & libram sanguinis eandem uti nuper, crustam phlogisticam exhibentis eduxit. Nullum prorsus a phlebotomia levamen.

28. Exhibitum mane emeticum. Vomitus copiosus, biliosus, indeque minor articulorum tumor: vix ullus dolor, & artus multum mobiles per totum diem: aliquis somnus.

29. Rediit dolor, etsi minus, quam ante sævus. Artus minus ac heri obediunt. A meridie copiosam, & oleosam bilem propinato vomitorio rejecit. Inde plurimum levabatur: dormivit.

30

30. Omnia magis emendantur.

31. Maj. vix adhuc aliquis articulos ſubinde dolor pungit. Vix ullus tumor: motus artuum expediti.

1. Junii mane omnia bona. A meridie ardor ventriculi: cætera bona.

2. 3. Junii omnia bona.

4. Rediit nocte præterita ventriculi ardor. Malleolos dolor invaſit. Mox dato vomitorio, multisque bilioſis, & mucoſis eductis bene iterum per omnia ſe habuit.

Ex eo tempore uſa eſt tinctura rhei aquoſa pauco ſale medio armata, ut alvus facilis maneat, & educendis, quæ adhuc ſuperſunt, aut de novo naſcuntur, bilioſis ſordibus idonea.

Temporibus inter emetica mediis medicamenta ſolventia, ſalinaque præſcripſimus, quæ fomitem morbificum præparent, *criſim artificialem* paulo poſt hauſto emetico ſubiturum.

Poſt ſingulum vomitorium ægra *manifeſtum* levamen, & *ſtatim* ſenſit: copioſa ſemper, & flavo-viridia revomuit.

Etſi altero plerumque die dolor reverteretur, mitior tamen ſemper rediit, & longioribus intervallis, donec tandem fugam penitus capeſſeret.

Poſt ſingula vomitoria intenſus ille faciei rubor multum remiſit, donec in pallorem fatiſceret ὑποχλωρον, quem convaleſcens retinuit.

Artus expedite poſtea omnes movit, nec illud moleſtiæ reſtitarat, quocum multos *febre rheumatica bilioſæ indolis* diutiſſime conflictatos novi, qui aut nulla prorſus ratione, aut nonniſi laborioſe brachium ad oculos usque attollere queunt, humeris utpote acutiſſime dolentibus. Sæpenumero, etſi hæc febris deferbuerit, di-

gitorum quædam obliqua distorſio fit, eorumque articuli grandeſcunt.

At nullum in hac ægra hac methodo percurata vel doloris, vel deformitatis veſtigium remanſit.

Ad morbum hunc frequenter mihi viſum, & obſtinatæ pertinaciæ toties incuſatum quam maxime moroſus acceſſi. Sed longam alias infirmitatem promta & efficax medicatio ſpe citius corripuit.

Tumorum quorumdam in febre biliosa geneſis. Obſervationibus certis edocemur, tumores dolorificos articulorum, parotidum, ſubmaxillarium glandularum, locorumque pone apophyſes maſtoideas, glandularum colli, & thyroïdeæ, tonſillarum &c. excitari a vitio procul remoto, ſyſtematis gaſtrici videlicet, eoque bilioſo. Ea res difficiles explicatus habet; ſed ſufficiat, obſervationes habere certas, etſi earum nos ratio fugiat.

Quem ejusdem febris ſymptomata varia ludii faciunt, ut iisdem variam quoque tanquam totidem diverſis morbis medicinam applicet, næ is ramuſculis amputandis inanem operam inſumit, arboris radice non evulſa.

Cuncta me eo perduxerunt, ut morbum hunc inflammatoriæ potius, quam bilioſæ originis exiſtimarem. Sed falſam hanc opinionem fuiſſe, a poſteriori, ut ajunt, certo conſtitit.

Rubor bilioſorum. Faciem prærubram, ac quaſi minio pictam in bilioſis frequentiſſime video. Verum etſi intenſa rubedine genæ micent, qua tamen ad oris labiorum commiſſuram, & narium pinnas procurrunt, ruborem pallor excipit ex flavo virefcens. Hunc oris habitum, præcipue ſi & ſplendor quidam oculorum, quaſi lacrimis innatantium, accedat, adeo pro ſigno genuinæ in-

inflammationis non habui, ut eum inter potiora diagnoſtica redundantis intra præcordia bilis repoſuerim.

Ea res adeo obvia, uſuque trita eſt, ut, qui faciem ea, qua dixi, ratione coloratam inſpexerit, inſidentem abdomini bilem certus harioletur. Diagnoſin ſecuriorem reddit exporrectæ linguæ tremor, tremulaque inferioris labii inter loquendum micatio, quemadmodum pueri, præceptoris auſteri verba timentes, & dubii, qua ſe ratione purgent, excuſationem prolaturi, ſolent labiis micare. Lingua flaveſcente veluti byſſo obducta diagnoſin corroborat.

Verum in hac, de qua loquimur, puella, utut facies veluti ribeſiorum ſucco illita rubuerit, is pallor tamen defuit penes nares, & labiorum concurſum. Defuit etiam & linguæ, qualis in ſanis ſolet, puriſſimæ, & inferioris labii tremor.

Hinc *rheuma inflammatorium* in initio reputavi, idque eo confidentius, quod cruſtam viderem in emiſſo ſanguine craſſam, tenacem, non contractam, & qualis eſſe rheumaticorum amat. Sed nullum a venæ ſectione levamen, quin dolorum augmentum potius, item ipſe cruſtæ phlogiſticæ color, non albicans, ſed qui ex flavo leviter vireſcebat, aliique eo tempore morbi, indubitato bilioſi, veram mali indolem docuerunt.

ÆGER DECIMUS TERTIUS.

Febris priori similis.

Rheuma biliosum. Juvencula 22. annos nata die 22. Maji friguit, caluitque alternis vicibus. Supremum sternum dolore pungente dolet. Non tussit.

Die 23. dedolatio: dolor per musculos coxæ laterales: non appetit, nauseabunda. Os summe amarum: frigoris, calorisque vicissitudines.

24. Maj. decubuit. Intensa sitis. Dolet utrumque genu. Vesperi dorsum, lumbi dolore vexantur quasi dilacerante per utriusque femoris utramque faciem, internam videlicet, & externam ad usque malleolos procurrente. Nox: insomnis: febris, uti pridie.

Die 25. hesterna omnia exacerbata sunt. Accedit tumor pedum, maxime ad malleolos, ad attactum dolentissimus, & sanæ cuti concolor: articulorum pedis immobilitas: inquies summa: febris multa; clamor, ejulatus: somnus nullus.

Die 26. carpi manuum intumuere tumore dolentissimo, concolori, quive elapso bihorio evanuit. Cætera, uti pridie.

27. tota die æstuavit. Nulla emendatio.

Die 28. ad nos deportatur. Lingua resiccata: cardialgia attactum refugiens: genarum rubor cum pallore circa labia, & nares flavescente: formicatio per artus superiores: pedum, manuumque tumor concolor, multum dolens, & omnem motum prohibens. Dolores dorsi, artuumque inferiorum rheumatici, noctu graviores,

res. Pulſus fortis, plenus, durus. Cætera, uti antea. Sumit ſolventia ſalina.

29. Maj. ſumpto emetico ſemel, & pauca vomuit, ter dejecit. Nil emendatum.

30. lingua humida, biliosa: reliqua non levabantur. Hauſto denuo a meridie emetico paucam amurcam vomuit, decies dejecit. Continuantur potiones ſolventes, ſalinæ.

31. Maj. artus, præterquam femur dextrum jam non dolent, non tument, aliquantulum mobiliores ſunt: continuus ſudor. Continuantur remedia ſalina. Os impurum. Omnia multum mitiora.

1. Junii ob oris amaritiem, & prementem dolorem ventriculi, & ſymptomatum priorum reliquias hauſit emeticum. Inde bina vomitio, & quinque ſeceſſus. Artus multo mobiliores mox a vomitu: lingua albida: ſapor bonus: dolor levis, obtuſus, artus per vices oberrans: multus ſudor. Cætera emendata.

9. Jun. protacto ſalinorum, & potentius poſtea ſolventium uſu, additis demum ſtomachicis, ex integro convaluit.

ÆGER DECIMUS QUARTUS.

Colica pituitoſo-biliosa.

Juvencula 24. annorum, laxioris compagis, & quæ menſtruas purgationes admodum copioſas, & per multos dies patitur, die 9. Aprilis, cum catamenia per ſeptem jam dies liberaliſſime fluxerant, ſubito, & absque nota cauſa, & perſiſtente adhuc eodem menſtrui ſanguinis effluxu, valido totius abdominis dolore corripitur, quod *Colica.*

ſenſim intumeſcit contrectari penitus impatiens. Tuſſitabat ex ſtomacho, multum & aſſiduo dolente, ſed plurimum ſub ipſa tuſſi. Sputa pauca, glutinoſa, & vireſcentia: pectus liberum.

Mollitudinem hypochondrii dextri dolor acutus tenuit, inſpirando increſcens. Decubitus in ſiniſtrum latus difficilis, ob ſenſum ponderis circa præcordia quaſi ſiniſtrorſum labentis, & inſpirationem prohibentis. Febris.

Cum extra Noſocomium decumberet, medicum accerſivit, qui enemate frequenti, emolliente fotu ad totum abdomen, venæ ſectionibus repetitis, & veſicantibus dolorem colicum compreſſit, eo tamen perſtante, qui hypochondrium dextrum affecerat, & decubitu in lævam difficili. Cardialgia aſſidua, & flavicans a paſtu facies; artus quaſi ab rheumate dolebant. Dedolatio: lingua poſt ſomnum flavo-vireſcens: oris amaror. Ita obambulans ægritudinem tulit.

9. Maj. redeuntibus denuo catameniis & copioſis, & diutius jam fluentibus eadem ratione, uti menſe prægreſſo, ægrotare, ſed validius cepit. Remedia eadem, idem eventus, eædemque ſufflaminati potius, quam curati morbi reliquiæ, attamen multo graviores. Acceſſit & crurum œdema.

9. Jun. prægreſſo per biduum cruento ſputo, horripilationibus, & levi per vices dolore colico, rediere menſtrua & plurima, & per multos dies. Catameniis demum ceſſantibus æſtuare cepit, ventriculus magnopere dolere, & inflari.

Die 17. Jun. hauſta largius cereviſia: dolor abdominis: jactitatio, & nox inſomnis.

Al-

Altero die (18. Jun.) omnia graviora. Vesperi ad nos venit. Oris multa pituita, & amarities: lingua, & habitus faciei, uti in biliosis: spirandi difficultas cum tussicula crebra valde, & ardore infimi sterni. Cruciatus in toto abdomine, inflato, tenso, immitis, ut manum contrectaturam vel a longe reformidarit. Calores: acutus hypochondrii dextri dolor, decubitusque in latus oppositum perquam molestus. Plurima anxietas præcordiorum, & lamenta. Pulsus fortis, plenus, naturali celerior.

Sanguinem detraxi ad uncias octo, læte rubentem, ubi coiverat; & emollientia ore, atque alvo ingessi, & externo ventri adplicui, quin vel hilum levaretur.

19. priora perstant, quibus vomituritio, & difficilis, parcus, pituitosus, & paucissimæ bilis vomitus suapte jungitur. Venter a quatriduo nil reddidit, utut enemate multiplici aut emollitus, aut irritatus. Haustum salinum revomuit cum vix ullo levamine. Vesperi assumpta dimidia drachma radicis ipecac. cum grano uno tartari emetici copiosam pituitam vomuit, alvum octies posuit, multum allevata.

20. Junii omnia multo mitiora.

24. hucusque usa multis salinis, quæ & pituitam inciderent, & incisam foras ducerent, appetere cepit.

25. Jun. aliquis hypochondrii dextri dolor, & abdomen tumidulum: emeticum: vomitus plurimæ pituitæ, & levamen. Sumit salina cum rheo, & amaricantibus.

30. Jun. dentes sordidi, limo obducti: fauces multo tenaci muco refertæ. Emeticum. Secessus, vomitus pituitosi cum aliquo levamine.

Data

Data poſtea ſunt ſalina, rhabarbarina, amareſcentia: frictiones abdominis.

4. Julii ob preſſionem ad cardiam, & linguam villoſam, ſordidamque denuo emetico propinato facile, & multo cum levamine pituitam vomuit, & dejecit. Subjuncta ſtomachica ſunt cum ſale ammoniaco. At tertio poſt die abdomen denuo dolere acerbe cepit, os ventriculi morderi, & pectore opprimi, ſputaque ichthyocollam æmulantia copioſe educere. Mox purgans ex manna, & multo ſale medio, & tartari cremore per epicraſin exhibui.

Eodem remedio uſa pluribus diebus eſt. Alvo multum, & crebro quotidie fluente bene valuit: donec

Die 13. Jul. ventre a biduo parcius reddente, oris amarorem, & muci redundantiam de novo quereretur, cætera pulchre ſe habens. Hinc aſſumpto emetico ingentem amareſcentis pituitæ copiam, pultem potius diceres, revomuit.

Infuſo rhei, ſalibus mediis, ſtomachicis amaris, ambulationibus, vino, & abdominis frictione validiori relapſibus cavebatur.

Circa finem ejus menſis ad ſuos rediit ſana, ventriculoque præprimis, & inteſtinis egregie valentibus; etſi maluiſſem, ut curam confirmatoriam diutius protraheret, & laxam antea corporis compagem corroboraret validius.

ÆGER

ÆGER DECIMUS QUINTUS.

Colica priori ſimilis.

34. Annorum fœmina, novem prolium mater, ſæpius dolores colicos experitur, plerumque mitiores. Guſtu caret a longo tempore. Actu illi catamenia fluunt. *Dolores abdominis.*

Die 17. & 18. Junii dolore rheumatico artuum corripitur. Accedit acerbus totius abdominis cruciatus, per vices intolerabilis, ſcindens, ardens, contorquens. Amaror oris: faſtidioſa, vomituriens, vomensque ſponte, frequenter, pituitam ductiliſſimam, vireſcentem, amareſcentem, alvo compreſſa: difficulter obambulat: non dormit: inquies multa: lamenta.

20. & 21. Jun. non vomit. Reliqua omnia deteriora ſunt. Abdominis tumor, & intercurrens, crebrave horripilatio: calores modici: ſudor, anxietas, & nox inſomnis.

22. Jun. huc venit. Lingua herbacei coloris: nigricans faciei flavedo: vomendi deſiderium, & abdomen vel leviſſimæ contrectationis impatiens, dolentiſſimum, dolore per intervalla, & frequenter, mirum quantum exaſperato: ejulatus: decubitus ſupinus, & ob dolores quocunque alio in ſitu atrociores, non mutandus. Plurima febris, plurima ſitis. Lotium parcum, ſtrangurioſum: Seceſſus nulli. Reliqua perſtánt.

Eo die potiones ſalinæ, & aqua mulſa copioſa dabantur. Inſomnis.

23. Epoto emetico multa mucoſa, viridia, amara

amara ore refudit: aliquoties dejecit. Inde levamen non modicum: & rudioris etiam attactus in epigastrio major patientia. Mixtura salina: somni pauci.

24 Jun. propinato vomitorio hesternis similia vomuit, dejecitque cum levamine evidentiori. Febris modica: facilior mictus: somni laudabiles, &, quodcunque in latus vellet, decumbendi facultas. Mixtura salina.

25. Alvo hodie denuo sponte cohibita dolere abdomine, & febrire, uti antea, cepit.

26. Hesternis jungitur oris amaror, & pituita.

Purgans ex manna, arcano duplicato, & cremore tartari unam emesin biliosopituitosam, & ternos secessus movit. At major amarities: vomituritio crebra. Hinc a meridie denuo vomitorium exhibebatur. Inde ea vespera, noctuque plurima pituitosa, æruginosa revomuit: secessus pauci. Insigniter allevata est. Somni exigui, & cum insomniis.

27. Jun. alvo ope mannæ, & salium mediorum, acidorum, frequentissime mota, sapor, abdomen, & lotii aliqua adhuc difficultas, & febris multum emendabantur. Somni laudabiles.

4. Julii. Hucusque manna, & salibus ita usa est, ut alvus lubricissima fieret, & doloris in abdomine aliquam portionem singula dies aufferret. Doluit enim quotidie & multo minus, & multo rarius, & ne vix quidem. Febris a quatriduo ne vestigium: dormit.

Infuso rhabarbarino, elixirio nobis dicto *stomachico temperato*, & exiguis, sed frequenter repetitis rhabarbari dosibus, vino, corporis exercitatione, ventrisque frictionibus egregie, & cito convaluit.

Utut

Utut intolerabilis ferme dolor ægram cruciaret, nunquam tamen narcoticis indigui, cum emeto-catharsis spem nunquam falleret, & dolorem, subducta ejusdem causa, tolleret. Sic incendium restinguebamus, amoto, quo alebatur, nutrimento.

Nec curationem phlebotomia exordiebamur, cum nulli obtingerent, quibus sanguis redundarat, & id medelæ genus nec bilem, nec pituitam exterminet, malorum originem. Sed & ægris nostris vis chymo- & chylopoetica plus æquo elangueraт, ut idcirco phlebotomiæ nulla fuerit utilitas reperta, elaterem nempe fibrarum jam nimis remissum, enervantis magis.

Proderit venæ sectio, quibus aut sanguis turget, ut genuinæ simul inflammationis metus sit, aut quorum adbomini vera jam phlogosis insidet; sed hujus generis non habuimus.

Cautela in doloribus colicis.

Animum in id quam maxime intendi, ut dignoscerem adcurate, verane hominem *enteritis*, an *spuria*, *biliosaque* teneat, an utrumque vitium juncto marte. Ea res gravissimi momenti nobis erat, & anfractuosæ subinde indaginis. Etsi enim & *enteritis*, & *colica biliosa* perpulchre ab autoribus rei medicæ descripta fuerit, atque utraque ab se invicem exacte discriminata, tamen in ipsa artis exercitatione alter morbus pro altero sæpenumero imponit, non novitiis tantum, sed & usu valentibus, & veteranis, at quanto cum ægrotantis discrimine! Quid enim, si inflammato forte abdomini emeto-catharticum ingeras, ubi universo potius antiphlogistico apparatu opus fuerat? aut quid, si ventrem pravis succis turgidissimum, nescio quibus & oleosis, & mucilaginosis magis oneres, materiemque re-

repetitis venæ sectionibus per universum corpus dispendes, & vitæ pessumdes vim?

Horum probe gnari exquisitiori sollicitudine cavimus, ne loco *antiphlogisticæ* methodi *antibiliosam* adhibeamus, aut vice versa.

Hinc sedulo inquisivimus, an æger sæpius alias doloribus colicis laborarit alvo præcipue tardiori facta, aut commisso diætetico vitio, assumptis carnibus pinguioribus, durioribus, fumo & sale duratis, lacte, caseo &c. An ante morbum præsentem ex febre quadam intermittente, aut remittente ægrotarit, neglecta, cortice peruviano intempestive suppressa, aut non protracta post morbum biliosum confirmatoria cura?

Sed & anni tempus, & morbi congeneres, & signa illuviei in systemate gastrico aliunde jam nota, & alia quædam, quæ usu disci, sed verbis exprimi nequeunt, nobis tutam morbi diagnosin suppeditarunt.

Urinæ difficili, stranguriæ, ischuriæve hunc morbum non raro comitanti, nec oleum, nec ullæ mucilagines, nec diuretica quæcunque medentur, sed emetocatharsis, & fluens alvus. Id cum mea, tum aliorum observationibus edoctus assero.

Vomitus spontaneos, difficiles, non levantes, creberrimos, jugis aquæ mulsæ, salitæque potus, & subjuncta emeto-catharsis certo, & cum emolumento sistit.

ÆGER

ÆGER DECIMUS SEXTUS.

Febris æſtiva dyſenterica.

20. Annos nata Juvencula, ſana antea, die 9. Julii oris amarorem, ſitim multam, & dolores abdominis incerta periodo recurrentes querebatur. Vagi horrores: dedolatio magna: alvus frequens, parca, cruenta, teneſmoides. *Dyſenteria.*

10. 11. 12. Jul lingua retorrida: omnia multo deteriora.

13. ad Noſocomium venit. Cephalalgia ingens: amaror: lingua aridiſſima, contracta, lignea. Ruina virium gravis. Alvo prodierunt porracea, ſpumoſa, mucoſa, parca, ſed frequentiſſime, ac ferme continenter. Teneſmi aſſidui, torminoſi. Cutis totius corporis ſiccisſima, imperſpirabilis, rugoſa, anſerina. Pulſus accelerati, tenues. Decoctum hordei cum roob ribium, & pulpa prunorum copioſe hauſit.

14. Jul. hauſta mane ſolutione tartari emetici multam amareſcentem pituitam revomuit. Seceſſus aſſidui: mitiora tormina: teneſmus levior: cætera eadem. Peracta emeſi omni bihorio drachmam dimidiam pulveris radicis arnicæ abſumſit. Decoctum repetitum.

Ut humorum impetus ab alvo avertatur, repurgato prius ventriculo, & inteſtinis, veſicans omni alterno die adplicuimus, alvum reſiccare, cutim humectare, pituitoſa incidere, & expedire infarctus minutiorum vaſorum natum. Nullam ſuppurationem excitavimus, ſed plagas cantharidibus ſollicitatas ſiccavimus, epi-

dermide relicta. Rarior inde dejectio, & consistentior; verum.

Die 20. denuo impurissima lingua, sed humida: thoracis totius ardor, & vomituritio. Emeto-catharticum. Modica, flavaque vomuit, dejecitque: levatæ thoracis molestiæ. Posthac omni bihorio drachma pulveris radicis arnicæ, & vesperi duo scrupuli theriacæ Andromachi exhibebantur. Lingua prærubra, glutinosa.

Inde ad 30. usque Julii primo omni bihorio, dein qualibet quarta hora pulvis propinabatur, ex drachma radicis arnicæ, & granis sex radicis angelicæ compositus, sumto horis vespertinis paregorico.

Hac methodo deliniri morbus quotidie magis, magisque cepit, ut prima Augusti res in integrum denuo fuerint restitutæ.

Tenesmus omnium ultimo valedixit.

Ab eo tempore, vino, amaricantibus, & idoneis alimentis, corporisve exercitatione enervatam ventriculi vim exacui.

Discrimen inter dysenterias hujus (1777) & illas Anni præteriti.

Hujus Anni æstatem multæ rariores dysenteriæ, quam illam elapsi macularunt. En quid discriminis inter eam anni præteriti, atque hanc hornam obsêrvarim.

Hac æstate dysenterici multo pauciores fuere, sed qui ex ea ægritudine decubuerunt, pessime habuerant, colluctabantur diutius, vix tandem eluctati. Linguas porrigebant assas, ligneas, scabras, diffissas, prærubras, nitide glabras. Saburram revomuerant mole non conspicuam, sed tenacem, ductilem, pituitosam, amarescentem, non multam. Minus promte hoc anno levabantur ab emeto-catharsi, & al-

vu-

vus dysenterica non nisi tarde, & potenter roborantium remediorum vi reprimebatur. Sæpe etiam nimios secessus, morbo in longum protracto, narcoticis suspendimus, ne intestina diuturnitate mali consuetudinem contrahant diarrhœicam, atque ipsa remedia corroborantia citius per inferiora dimittant, quam salutarem eorundem virtutem experiantur.

At vero prioris anni æstate fomes dysentericus & spectabilioris copiæ fuit, & multo mobilior, fluidiorque, æruginosus, porraceus, vitellinus, nigricans, quive ita sua sede totus quantus dimoveri, atque exterminari emeto-catharsi poterat, ut nullo remedio seu narcotico, seu roborante quietem conciliare intestinis, aut robur debuerimus.

Dysenteria frequentior, & lethalior inter captivos.

Cæterum utut exiguam hoc anno dysenteria provinciam sortita sit, tamen illa præ aliis locis ergastula invisit, & captivorum non paucis lethum tulit.

Credo, id ideo contigisse, quod morbus ibi corpora nancisceretur non exercitata, desidia, quæve almæ æstatis muneribus nunquam vescuntur, fructibus inquam horæis; hinc acrem in abdomine materiem colligi pronum est, quæ morbum committat dysentericum.

Nunc pauca commemorabo, quæ me hujus æstatis dysenteria docuit.

Observationes quædam circa dysenteriam.

Alvum ordiente morbo creberrime motam vidi, at quavis vice ita parcam, ut, si omnia intra nychthemerum ventre reddita excipulo collegeras, ne justam quidem fæcum copiam, quæ unico solum secessu homini alias sano prodire solet, obtinueris. Id etiam multoties adverti, post plurium dierum dysentericas dejectiones tandem excludi dura, adusta, antiqua,

caprilla ſtercora. Hinc neceſſitas comprobatur, in hujusce generis dyſenteriis ſub morbi exordium duratas fæces molliendi, movendi loco, atque eliminandi remediis mannatis, tamarindis, ſalibus mitioribus, & tandem emetocatharſi. Adparet etiam, quanto in errore verſentur, qui adeo nullas evacuationes inſtituunt, ut illico potius ad opium recurrant, qua praxi, quæ alia pernicioſior eſſe poſſit, haud video. Hos ſola ſeceſſuum frequentia omnem ſæpe patientiam ſuperans terrefacit, falſaque opinio tenet, eos nempe, qui *frequentiſſime* dejiciunt, dejicere etiam *quam plurima.*

Uſus opii in dyſenteria,

De morbi exordio loquor, & vacuationibus per artem nondum factis, ubi opio locum nullatenus eſſe, fidenter aſſero, etſi morbo jam declinante, & dyſenteria in diarrhœam converſa utile eſſe paregoricum queat, quin etiam neceſſarium, ſi modo roborantia remedia, atque invigorantia primas habeant.

& adſtringentium,

De adſtringentibus ita edoctus ſum, ea morbo inchoanti haud convenire, ſed rejecta prius, quæ præcordiis inhæſerat, vetuſta, atque acri fæce, & languidiſſimis inteſtinis aſſumta mox profundentibus, diuque, & cum virium jactura gravi, medicari potenter roborando poſſe.

item emollientium.

Tormina in recenti ægritudine, dyſuriam, iſchuriamque qui mucilaginoſis delinire ſolum ſtuduerit, nil agit. Spaſmi dolorifici demitigari haud ſolent prius, quam emetico-catharticum irritantem ſtimulum excuſſerit.

ÆGER

ÆGER DECIMUS SEPTIMUS.

Febris continua remittens pituitoſo biliosa, cum exacerbatione quotidiana paroxysmum hyſtericum imitante.

28. Annorum cœlebs Fœmina menſtruis uſa regularibus, fluorem album a ſexennio patitur, aſſiduum ferme, benignum initio, at tractu temporis acrem, virentemque ex flavo, cætero quin ſana. *Febris quotidiana remittens ſub larva paroxyſmi hyſterici.*

Die 19. & 20. Julii catamenia copioſa fluxerunt.

21. Jul. prandens animo linquitur, voce deſtituitur: ſiſtuntur menſtrua. Horripilationes dein vagæ vagis caloribus remixtæ, tractiones artuum omnium dolorificæ, & ſterni dolor acceſſerunt. Somnus ea nocte.

22. Jul. mane bene. Sale amaro ſepties purgabatur. Meridie frigere pedes præter modum ceperunt, frigore ſenſim ſuperiora petente, & per corpus diffuſo. Deliquium. Mox dolor lancinans artus primo inferiores, dein dorſum, ſcapulas, pectus, & brachia pervaſit. Dyſpnœa: teneſmus ad matulam: urina multa, cryſtallina: ſudor largus, frigidus. Veſperi, & noctu bene: dormivit.

23. mane, neſcio cujus ſuaſu, vena in pede ſecta eſt. Sub meridiem paroxyſmus heſterno ſimillimus: nox bona.

24. hauſto ſale amora multa, bilioſaque purgabatur. Paroxyſmus ſerius, & circa ſeptimam primum veſpertinam advenit, eorundem, ut an-

antea, ſymptomatum ſatellitio cinctus. Poſt mediam noctem quies, & ſomnus.

25. Jul. mane dedolata ſurgit, iterum decumbit. Hora ſecunda pomeridiana exacerbatio conſueta in multam usque noctem protracta.

26. Mane ab hora ſeptima ad decimam usque paroxysmus idem cum ſtrangulatorio faucium dolore. A meridie ſecta vena eſt, & iterum quadrihorio poſt, non ſcio, quo ſuadente. Sanguinem fuiſſe corio inflammatorio contectum ægra aſſerebat. Tota die friguit plurimum, & decubuit, ad noctem recaluit.

27. Jul. exacerbatio mane, uti pridie: noctu ſomnus. Hucusque cortice peruviano uſam fuiſſe ægram ex ejusdem narratione collegi.

28. Ad Noſocomium venit. Hora decima matutina levis admodum paroxysmus. Caput extra tempus exacerbationis grave. Sapor oris fœtidus, amareſcens: fauces muco refertæ. Lingua immunda, bilioſa. Dedolatio. Pulſus fortis, plenus, vibrans, & naturali ferme celeritate. Aqua mulſa, ſalita. Veſpera ſera emeticum. Vomuit pituitoſa multa, cum paucis bilioſis. Nox bona.

29. Jul. mane bene ſe habuit. A meridie levicula acceſſio, non diuturna. Aqua mulſa, ſalita, adjecto ſale ammoniaco.

30. Os valde glutinoſum, lingua, & muco, & bile conſpurcata. Emeticum. Vomuit glutinoſa. Paroxysmus nullus.

31. Jul. bene. Nulla acceſſio. Potus mulſus, ſalitus cum ſale ammoniaco, & infuſo-decoctum radicis arnicæ.

1. Auguſti circa meridiem paroxysmi per ho-

horæ quadrantem leviſſima acceſſio: reliqua bona. Medicamenta heſterna continuat.

2. Aug. omnia bona. Eadem remedia.

3. Circa meridiem loco paroxysmi frigus leve & tranſitorium, ſine calore, ſine ſudore.

Ex hoc tempore nil amplius alieni a ſanitate deprehendimus, & confirmato ope amaricantium ventriculo, & inteſtinis, ſana per omnia.

12. Aug. ad ſuos rediit.

In curando hoc morbo, qui peculiari ratione attinere ad nervos affectos videbatur, eos ego medendi canones ſecutus ſum, quos ex innumeris, iisque quam maxime abs ſe invicem diverſis nervorum, ut appellant, morbis, aut lectione acceptis, aut ipſa praxi, proprios in uſus confeci. *Regulæ in ſanandis nervoſis morbis.*

Ubicunque adverteram, morbum convulſivi quid habere, vim quidem irritabilem, quæ fibris muſcularibus inhæret, quodam in præſentiarum exceſſu peccare exiſtimabam, eamque vividiorem, ac par eſt, eſſe, & ſtimulo obedire non ſuo, aut ſi etiam ſuo, attamen ab eodem nimium irritabiles fibras juſto potentius ſollicitari, & in motus agi aut violentiores, aut alienos.

Qui curationis initium a roborandis, aut ſopiendis, aut ſtupefaciendis, aut relaxandis, ut varii varie loqui amant, nervis faciunt, & ad amatum ſibi nervinum remedium recurrunt, næ ii quam longiſſime aberrant a morborum nervoſorum practica cognitione!

Hinc omnem operam ea in re conſumendam arbitrabar, ut, *quis ſtimulus* fibras irritet, motuumque anomalias cauſet, & quo poſitus loco is ſit, quave ratione auſferendus, inveſtigarem.

Exterminato enim ſeditionis auctore, quidquid

quid antea turbarum nervos commoverat, totum ſuapte jam conquieſcit, aut facili modo, atque ipſo tempore demitigatur.

Non unius generis ſtimulum vidi ſyſtematis nervei turbatorem: varius is eſſe ſolet, variaque in ſede locatus.

Cum omnis ferme nervoſorum morborum curatio in auferendo hoc ſtimulo tam vario conſiſtat, ratio patet, cur *eadem* nervorum affectio in diverſis hominibus non *eandem* ſæpenumero ſanationem admittat, ſed in aliis aliam, & ſubinde oppoſitam, ut, quæ alteri proſint evidenter, alterum lædant indubitato. Nempe effectus *apparenter eosdem* non *eadem* ubique cauſa gignit.

Pauca in hanc ſententiam exempla recenſebo.

Tribus abhinc annis puellam biennem ſanavi per vices graviter convulſam, atque extra convulſionum tempora liventem facie, tuſſiculoſam, & cum ſono ſtrepente reſpirantem. Cum minutulas, & pinguedine obvolutas venulas, qui vocabatur, chirurgus phlebotomo aſſequi haud poſſet, hirudinibus applicatis ſanguinem eduximus. Convelli, livere mox deſiit, & paucos intra dies etiam tuſſitare, & ſonore reſpirare.

En hic ſtimulum nervos irritantem ſanguinis nimiam redundantiam intra thoracem præcipue, & humorum circumeuntium quemdam quaſi ob eorundem turgeſcentiam ſtrangulatum!

Ad aliam poſtea ſexennem puellam vocabar, inſultibus epilepticis a biduo correptam aliquoties, & latere more pleuritico dolentem. Miſſus ſemel, & iterato e brachio ſanguis corio phlogiſtico tectus, atque alia remedia inflammatoriæ pleuritidi dicata mox convulſiones, dein & ipſum morbum ſuſtulerunt.

En iterum, quis ſtimulus fuerit nervis adplica-

catus, thoracis videlicet phlogosis! en remedium nervinum in simplici antiphlogistica methodo repertum!

Fœminam novi hystericotaten, desidiosam, opipare viventem, & bonis succis submersam. Quæcunque nervis opitulari dicuntur, incassum, & cum ægritudinis incremento adhibuit. Inverso consilio venam secuit, & aliquid lautitiarum subtrahere sibi ausa est, & iners pondus corporis commovere. Tolerabilius inde habuit multo, atque melius habitura, si vitæ rationem inire licuisset, necessitatibus naturæ adcuratius respondentem.

Aliam biliosissimam fœminam, & ferme ictericia a pueris facie, vertiginosam, morsu oris ventriculi, ructibus rancidis, globo hysterico, leipothymiis multum vexatam, urinas mingentem crystallinas sæpenumero, spasticasque, leviter artubus non raro convulsam, remedia salina, acescentia, alvum blande ducentia mirum juverunt. Cacochylia rancida, & systematis biliferi infarctus, & multorum aliorum symptomatum, & motuum præcipue irregularium causa fuit. Nervina hic fuerant, quæ solverunt, inciderunt, immutarunt, & alvum alias morosam expediverunt.

Nuperrime juvenem e Nosocomio dimisi ab epilepsia, qua ab aliquot jam annis, & hoc ultimo frequentius, validiusque prehendebatur, liberatum. Multa incassum tentata, cum stimuli & naturam, & sedem ignoraremus, donec eundem in systemate gastrico repertum, vomitoriis repetitis ejeceramus. Inde nervorum quies, & nulla a longo jam tempore fœdissimi male reversio. Ventriculum aptis remediis, rhabarbarinis, amaricantibus &c. diuturno tem-

pore præmunire annitebamur, ne is novam materiem pituitoſam, & quaſi pultaceam, cujus ingentem quantitatem vomendo rejecit, nervos certa quidem, attamen inexplicabili ratione, in motus epilepticos concitantem, in poſterum generet.

Spaſmum ventriculi gravem in viro robuſto, plenoque, & quotidie per multos annos a paſtu maxime recurrentem, quem ſpirituoſa, amaricantia, nervina, chalybeata multo ferociorem effecerunt, ſtrictiori diæta, & abſtinentia a vino, ac calefacientibus quibusvis, & ſanguinis miſſione largiori inſtar incantamenti conſopivi. Nec id incommodi poſthac rediit, etſi homo vino denuo uteretur parciori quidem, & aquæ commixto.

Piſtoris hiſtoriam habeo alia occaſione curatius enarrandam, qui ſuperata maligna febre in hydropem incidit intercutem. Variam ipſi medicinam, & diuturnam, ſed inefficacem feci, nec tamen id pejus ruere, nec frangi vires magis videbantur. Appetiit, obambulavit, & ægritudinem, rebellem licet, facile tulit.

Scrotum, & penis mirum tumebant tumore vago, ſæpe evanido, & mox recurrente. Cum alvum fluidiſſimam redderem, ex improviſo validiſſimo tremore totus, & per aliquot horas, concutitur, dein convellitur epileptice, tandem ſtertoroſe, mentis impos, tardiſſime reſpirans, & ſublimi pulſu per intervalla dire convulſus cubat, nec acerrimos ſtimulos ſentiens. Maxillæ tetanus.

Raſo capiti cucupham ex emplaſtro veſicante confectam, nuchæ ſimul & artubus alia veſicantia adplicui. Cum loca veſicantibus eroſa plurimo ſero madere inceperant, convulſiones de-

desiere, & mens rediit, tandem & perfecta sanitas.

Hic nervos stimulari ab acri sero ad encephalon ex improviso recurrente existimabam, quo vesicantibus evocato motus epileptici componebantur. Vim ergo nervinam hocce in casu cantharides exerebant.

Symptomata morborum *nervosa* dicta non tam ex facili nobis imposuerunt, ut statim ad eam remediorum classem confugerimus, quam per eminentiam *nervinam* appellant. Vix ullum remedium est, quod non aliquando nobis *nervinum* fuerit.

Ablatis, aut retusis nervorum stimulis morbus ut plurimum suapte silet, nisi is forte irritabilitatis excessus fuerit, eaque inducta nervis consuetudo, ut remotis licet omnibus stimulantibus causis nervosa affectio nihilominus recurrat. Tunc vero nimium irritabiles nervos cortex peruvianus emendat, & ipsum tempus desuefacit.

Ubi febrium intermittentium, correcta licet, aut sublata causa, exacerbatio *ob consuetudinem*, & characterem impressum nihilominis redit, cortex peruvianus specifice prodest, idque legitimum exhibendi hujus remedii tempus est, nisi forte non exspectata materiæ frebrilis correctione, aut eliminatione ob periculosum quoddam symptoma maturius suffocari febris debeat.

In ea ægra, cujus historiam retuli, quæ causa omni alterno potissimum die nerveum systema conturbarit, adhibita medendi methodus docet.

ÆGER

ÆGER DECIMUS OCTAVUS.

Febris æstiva cum exanthemate miliari.

Febris miliaris. Puella 11. annorum, antea semper sana; 1. Julii mane evigilans dolorem anginosum, & impeditam deglutitionem queritur. Horrores, calores, alternatim, frequenter. Cephalalgia, & os amarum: non appetit: decumbit.

Die 2. & 3. æstus assidui: graviora omnia.

Die 4. lingua prærubra, præcalida: fauces prærubræ, dolentes absque tumore: spiratio crebra: dedolatio: calor multus: sitis nulla. Facies pone nares, & labiorum concursum flavescens, genis intensius rubentibus: oculi humidiores. Eruptio miliformis in brachiis frequens, alba. Venter a biduo clausus. Febris: amaror oris. Data eo die sunt multa solventia salina: vesperi vomituritio: emeticum. Vomuit amara, fœtentia, pituitosa: quater dejecit. Cephalalgia minor: urina sanorum: dormivit.

Die 5. os non amplius amarum: lingua glutinosa, minus calida: facies pallidior: nullus faucium dolor, & deglutitio bona. Urinæ parcissimæ, frequentes, sanis similes. Eruptio miliaris perstat: calet, sitit. Alvus ter mota est. Stillicidium narium.

Die 6. mane exhibito vomitorio amarescentem pituitam vomuit: dejecit: allevata est. Nulla cephalalgia: febris pauca: vesiculæ miliares paucæ: squammulæ multæ.

Die 7. nulla febris. Miliaria in furfures abierunt.

Ab ultimo vomitu salinis remediis, dein & stibio

ſtibio diaphoretico non abluto, & demum amaricantibus uſa convaluit.

Die 16. Julii ſana domum repetiit.

Plures hoc anno ſanavimus verno maxime, & æſtivo tempore, qui miliaribus conſperſi ad nos venerunt, quorum hiſtorias, utpote ſuperius recenſitæ ſimillimas, non referam. Quæ ea de febre me attenta obſervatio docuit, paucis complectar.

Febrim miliarem a materie generari pituitoſa potiſſimum, cum intra vias primas collecta, tum ultra easdem transmigrante, multa demonſtrarunt, ſed lingua quam maxime aut glutinoſa, aut glabra, & vomitiones pituitoſæ, allevantes, ſive ſpontaneæ eæ fuerunt, ſive arte excitatæ. *Miliarium genitrix materies.*

Hinc *febris pituitoſa* ſalutari merebatur, eaque *gaſtrica*, ſi mali ſcaturiginem ſpectaveramus.

Plerique, quos *febris pituitoſa* vel cum eruptione miliari, vel absque eadem tenebat, dolores artuum quaſi rheumaticos querebantur, veſperi maxime, noctuve graviores, ſub auroram delinitos multum, & interdiu nullos, vel perquam leves. *Febris miliaris quædam proprietates, & medendi ratio.*

Menſibus vernis plures mihi fœminæ obtigerunt hoc genere *rheumatiſmi pituitoſi*, vel *febris pituitoſæ cum rheumate noctu graviore* affectæ, quæ ob morbi lenitatem, diuturnitatem, & conſtantem nocturnam exacerbationem ex febricula potius venerea ægrotare credi poterant. At conſtitit tum ex aliis, cum & præcipue ex medendi ratione fortunata, eam eſſe *febris pituitoſæ* indolem, ut interdiu mitius afficiat, & noctes doloribus infeſtet conſtantiori lege id tem-

temporis exacerbatis, quam rheuma syphiliticum soleat.

Rheuma hoc pituitosum brachia, & maxime femoris carnes excruciabat. Fuere, quibus & lumbi, & alterutrum faciei latus doluerunt.

Febris pituitosa sive miliaribus stipata, sive iis caruerit, peculiari ratione emeticis indiguit, seu potius emeto-catharticis, iisque sæpius repetitis; agebat enim id genus remedii non solummodo evacuando, sed & potenter resolvendo. Temporibus inter emeto-catharses mediis solventia profuerunt ex taraxaci radice, & consimilibus, salia media, & antimonii præparata.

In febre miliari, scarlatina, petechiali, biliosa, putrida, maligna emeticum exhibui, iteravi, non solum, ubi oris amaror, & signa notiora pravarum sordium in ventriculo, & intestinis id exigebant, sed etiam ubi lingua glabra, multum glutinosa, vel vero sicca, & quasi tosta fuerat, aut veluti arborum cortice obducta, aut linguam bovillam fumatam, salitamque referens, aut pilis quasi aridis, erectisque hirta. Nil tam cito linguam emendabat, humectabatque, quam emeticum.

Æstus ingens, & cephalalgia ad tempora, ad frontem, in ipso veluti orbitarum ocularium fundo intolerabilis; delirium imminens, vel etiam præsens, si quando ejusmodi symptoma febrim comitaretur, emeto-catharsi aut emendata fuerant, aut valdopere, & cito delinita.

Mentem multo frequentius a vitio gastrico turbatam vidi, quam a sanguine, aut alibi existente causa.

De vesicantibus ita me multa observatio docuit, ea convenire in eo morbi miliaris stadio, ubi

ubi primæ viæ fuerint ſufficienter repurgatæ, & ubi nulla amplius ad easdem morbificæ materiei revulſio ope emeto-catharſeon fieri poteſt, utpote longius dilapſæ.

Rebus ſic ſtantibus veſicans, ubicunque fuerat commodius viſum, adplicui, & plagam eodem remoto denuo reſiccavi. Ita vel ſingulis, vel alternis diebus aliud veſicatorium admovi. Hac methodo lentor omnis, & vaſculorum infarctus ſolvebatur, diaphoreſi, quæ commorante intra præcordia impura illuvie morbum efferaſſet, nunc ſumme proficua, & triſtes ægritudinis reliquias præcavente.

Salutarem veſicantium opem tunc maxime experiebar, ubi febris deferbuerat, at indomabilis adhuc circa articulos dolor reſtitarat, noctu gravior.

Febres quæcunque originis gaſtricæ ſanguinis miſſionem *per ſe* non exigebant. At quando, & quantum, & cur detrahere ſubinde ſanguinem in hac febrium ſpecie neceſſum ſit, alibi dicam.

Cortice peruviano in febre *pituitoſa* rariſſime uſus ſum, utut ſint, fuerintque, qui eundem hic primas tenere arbitrentur, idque experiundo, ut affirmant, multoties docti. Credo me quoque peruviani remedii laudes fuiſſe hic cantaturum, ſi ægrorum vires intempeſtivis phlebotomiis antea convulſiſſem. Eo enim in caſu dehiſcens, & jamjam ruiturum ædificium ſubinde cortex ſuſtentat, unicum propemodum fulcrum, at impar ſæpe.

Ubi morbus intermittere cepit, quod poſt purgationes arte factas ſubinde feliciter evenit, aut ubi in laticem vitalem, priusquam ad nos veniretur, jam lautius erat peccatum, corticem pe-

peruvianum ambobus utique brachiis complectebamur.

Subinde nares ſanguinem ſtillabant, uti etiam huic ægræ contigit. Non inde neceſſariam phlebotomiam exiſtimabam. Non facile a ſymptomate quodam non eſſentiali me ſeduci patior, ut idcirco agenda omittam, aut aliud agam quid, quod morbi principis notioni adæquatæ non reſpondeat.

Aphthæ Febres miliares anginoſa affectione ſtipari cum nullo, aut exiguo faucium tumore, & fauces aphthis conſpergere, ſæpius ſolebant. Aphthæ hæ primo puſtulas referebant miliares iis ſimillimas, quæ externam corporis ſuperficiem obſidebant. At ubi hæ in furfures abierunt & ſquammulas, illæ ulcerari ceperunt, ut totidem diſcreta, & albicantia ulcuſcula exhiberent, quæ rarius in majus ulcus confluxerunt.

puſtuloſæ, & ulceroſæ. Hinc duplicem formam aphtharum vidimus, *puſtuloſam* primo, dein *ulceroſam.* At neminem habuimus, quem aphthæ gravius mulctarint.

Fauces dolentes initio hordei decocto, cui ſalis ammoniaci quid, & mel roſatum miſcebatur, elui curabamus, qua re multum pituitæ fuit cum emolumento prolicitum. Ubi puſtulæ in ulcuſcula ſubſederant, ſalviæ infuſo, cum roob dianucum, & ſpiritu ſalis acido malum cohibuimus, ſanavimus.

Erant, qui eadem prorſus ratione febricitabant, qua ii, queis corpus puſtulis miliaribus effloruit, angina æque, & aphthis affecti, at abſque exanthemate per reliquum corpus miliari.

Aphtharum geneſis, & affinitas. Materiem aphthoſam, & miliarem eandem eſſe judicabam; & quod faucium miliaria facile ul-

ulcerentur, id loco eorundem natali deberi, calido, humidoque.

Nemo fuit, cui miliaria primum in Nosocomio eruperint, fomite, arbitror, miliari evacuantibus subducto.

Puerperæ nostræ, utut præ aliis febre populari ferirentur, quam miliare exanthema sæpenumero comitari aliunde novimus, ab hisce efflorescentiis omnes immunes perstiterunt, cum morbi initiis a nobis fuerit sollicite cautum, & febris suis in incunabulis, vacuato puerperarum abdomine; repente, ac quasi rescissa cervice, enecta.

Cum Hamiltonio observavi, imbecillam corporis constitutionem, & evacuationibus maxime sanguineis fractam huic morbo præ aliis patere. Fœminas, easque debiliores, viduas pauperrimas, & supra florem ætatis, nec jam fœcundas febri miliari correptas multo plures vidi, quam mares, hosque inter nonnisi pueritia vix egressos, laxos, & orphanos, & victu farctos duro, ac farinaceo.

Post jejunium vernum ab Ecclesia Romana præceptum uberiorem febrium miliarium proventum experiebar, sive ea veris ipsius ratio sit, ut huic morbo præprimis faveat, sive victus eo tempore crudioris ex caseo maxime, & farinaceis, inter pauperes potissimum, seu utriusque.

Contagio, quo alter alterum afflet, febrim nostram miliarem caruisse, caruisse eodem etiam illam, quam alii viderunt, & descripserunt, etsi contagiorum assertores, fidenter ajo. Cur enim miliarem febrim contagiosam appellem? num quod eodem tempore eo morbo plures corripiantur? at & pleuritis eadem sæpe tempestate

multo plures proruit, non *contagiosa*, etsi popularis. Nec medici, chirurgi, ægrorum custodes, nec ipsi proxime accumbentes apud nos miliare contagium hausere.

Miror certe, clarissimos viros, qui in magno miliaris morbi gradu *alvum egerere biliosa, fœtidissima, alvum in secunda morbi periodo cum emolumento fluere, vias primas materiem in ea febre continere pravam, eaque educta morbum ipsum sanari* observando didicerint, nihilominus hisce vitiis manifestis non contentos notionem morbi in ignoto quodam, & contagioso miasmate quærere.

Mirari quoque illos lubit, qui *sanguinariam* medendi methodum ei morbo opponunt, quem, etsi ex ventriculo, & intestinis ortum haud dicant, tamen ita describunt, ut ignorare ejusdem indolem, genesinque rerum peritior non possit.

Botalliana hæc methodus haud multo minus discriminis habet, ac illa altera medendi ratio, quæ febrile incendium affuso oleo, & lignis alit.

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Utinam utraque hæc medicatio & *sanguinaria*, & *calefaciens* aptiores in usus reservaretur!

Equidem methodi quædam therapeuticæ stantque, caduntque, prout fama celebrati cujusdam viri, sub cujus vexillo militant, aut viget, aut cadit. Verum plerumque id infortunii accidit, ut delusa Medicorum cohors haud prius resipiscat a methodo illa curandi epidemica, nisi postquam hæc

Πολλὰς ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν (*)

(*) Multas præstantes animas Acherontis ad oras
Præcipites dedit ante diem. *Homer. Iliad. v. 3.*

ÆGER.

ÆGER DECIMUS NONUS.

Febris æſtiva cum exanthemate ſcarlatino, & miliari.

Juvenis 16. Annorum, ſartor, ſub finem æſtatis horruit, æſtuavit, & ingeſta vomuit. Doluere paulo poſt fauces. Laborioſa deglutitio. *Febris ſcarlatinoſa una cum miliaribus.*

Die 2. omnia, uti pridie. Colluvies mucoſa faucium ingens.

Die 3. pejus habuit. Æſtus magni. Vomuit mucoſa, amareſcentia, multa: noctu efflorefcentiæ ſcarlatinæ, & puſtulæ paucæ, miliares, rubræ.

Cum die 4. nos accederet, hauſtus ſalini, & aqua mulſa exhibita. Veſperi emetocatharticum: vomuit pituitam amaram.

Die 5. potus ſalini, mulſi: veſperi emetocatharſis. Vomitiones pituitoſæ, amaræ: ſeceſſus. Exigua febris: palleſcens rubedo: furfures. Fauces ulcuſculis obſeſſas eluimus infuſo ſalviæ, cui roob dianucum, & ſpiritus ſalis acidus jungebatur.

Die 6. vix febricula. Potus ſalini continuantur, & gargariſma.

Nulla poſtea febris obſervabatur. Amaricantia aut ſalinis maritata, aut ſola, paucos intra dies vires firmarunt.

ÆGER VIGESIMUS.

Febris æstiva cum erysipelate.

Febris erysipelatosa. Sub exordium autumni faber ferrarius ad Nosocomium venit, a sex, ut ajebat, diebus plus æquo calens, & leviculo subinde horrore perstrictus, lassus, nauseabundus, & ἀσιτ☉-. Gena sinistra, & hypopium tumuit, doluitque ex erysipelate. Cervix præ dolore immobilis: os amarum: lingua mucosa, flava, villosa.

Solventibus salinis, & oxymelle multo, demum emeto-catharsi usus pituitam copiosam, amaram vomitione refudit, dejecitque, mox allevatus. Alvo liquidiore, crebrioreque persistente brevi convaluit.

Ipsi loco dolenti nil remediorum admovimus.

Ex hac, aliisque, quas referre supervacaneum puto, erysipelatis historiis & origo ejus morbi, & medendi eidem modus patet.

ÆGER VIGESIMUS PRIMUS.

Febris æstiva cum anthrace.

Anthrax. Eodem tempore, quo prior, alius nostram opem implorat 24. Annorum rusticus.

Ante 14. dies repente brachium dextrum intumuit, doluitque quasi ex rheumatismo. Insignior & tumor, dolorque cum magna duritie haud

haud procul a loco ſubaxillari. Tumoris ejus medium puſtula occupavit, lenticularis, rubra, quæ mox nigreſcere, ulcerari, atque ampliari cepit, vicino ambitu indurato, dolentiſſimoque. Febriebat, ſed leviter, & obambulans. Facies, habitus, lingua bilioſorum; quemadmodum etiam guſtus, potiſſimum cum e lecto ſurgebat.

Febris, cum Noſocomium ingrederetur, jam deferbuit, atque ſe ipſam, utpote inde ab initio ſuapte natura lenior confecit. Hinc ſale medio, & oxymelle relapſui potius, quam morbo proſpectum. Carbunculus tardius ſanabatur.

Menſibus Julio, & Auguſto aliquot ad Noſocomium venere, quibus alicubi carbo enaſcebatur, febricitabant, quaſi ex æſtiva febre, ſed mediocriter.

Cum erecto eſſe corpore poterant, & laboribus fungi domeſticis, ac levioribus per ægritudinem liceret, in Noſocomio non manſerunt, ſed quotidie ad nos reverſis deligatio facta eſt, remediaque quæ e re eſſe videbantur, ſuam quivis domum reportarunt. Quoſdam ab omni immunes febre dixiſſes, non ab omni tamen diſpoſitione febriculoſa.

Carbunculos aliis anni temporibus non obſervavimus, quive per æſtatem occurrebant, ejusdem eſſe originis, ſed genii mitioris videbantur, ac illi fuerant, quos Cranone, Theſſaliæ urbe, eadem anni parte viſos Hippocrates memorat, *pluvia per magnos æſtus affatim, & continenter cadente, ventis maxime ab auſtro ſpirantibus.* (*)

(*) Initio 2. epid.

ÆGER VIGESIMUS SECUNDUS.

Febris æſtiva cum tuſſi convulſiva.

Tuſſis convulſiva.

Puella 5. Annorum, nondum variolas, nec morbillos paſſa: at ante annum ex vermibus curata, pane multo ſequioris notæ, aliisque farinaceis, quibus maxime delectabatur, ferme unice veſcebatur.

Sub finem Maji tuſſi corripiebatur, ut plurimum ſicca, indies validiori. Tuſſitabat livente facie, & artubus convulſa, & propemodum ſuffocata inter repetitas, diuque protractas exſpirationes; inſequente tarda, difficili, ſonora clamoſa inſpiratione: Sub finem paroxyſmi nunquam vomuit, nec aliis temporibus. Febricula: anorexia: nauſeabunda.

Exacta altera ſeptimana tuſſis humectari cœpit, ſputave prodire pituitoſa, tenacia, non pauca. Hauſtu emetico multa biliosa, ærugi nosa, pituitoſa ore, atque alvo reddidit. Plurimum levaminis: tuſſis pauca, non convulſiva: nulla febris.

Poſt biduum neglectis & apta diæta, & ulteriori remediorum uſu, recrudeſcere omnia tuſſitare incertis vicibus, interdiu, noctu, frequenter, & convulſive: ſputare cruenta, pituitoſa, puris æmula, multa, & mediocriter febrire.

Die 10. Julii noſtræ curæ commiſſa eſt. Tusſim mox adfuturam prænunciabat moleſtus oris ventriculi ſenſus, tuſſim ipſam antecedere ſolitus, & comitari. Macies: alvus rara, duraque: noctu, & inter dormiendum largus ſudor

in

in collo, fronte, & ad claviculas, reſpiratio fervens. quaſi bulliente aqua: nullus ullibi in thorace dolor.

Per biduum ventrem ſollicitavimus ſalinis remediis, manna. & enematibus. Mox reſpiratio ſtrepere deſiit, & tuſſis rarior, mitiorque fieri, cæteris non emendatis.

Cum ſudoribus, & macie conſumeretur, remediis tonicis opus eſſe arbitrabamur, ſed ſtomacho amicis, quæve alvum, immorigeram alias, expedirent, utpote regiam quaſi viam illuviei abdominis excipiendæ, exturbandæque.

Hinc corticis peruviani decoctum, ſalibus mediis, & manna ſtimulatum *parce* quidem, ne copia ipſa perefficacis alias remedii ventriculum offendat, ſed *frequenter* bibendum didimus.

Die 17. Julii tuſſis rara admodum, non convulſiva. Reſpirat abſque ſtrepitu: non ſudat: pauca ſputat, & raris ſubinde lineolis cruentis tincta. Appetit.

27. Jul. cum tuſſis conſopiretur, ita, ut rariſſime, & minime laborioſe, nec more convulſivo tuſſitaret, noctes eſſent tranquillæ, ſputa proferret rara, & ſolum mucoſa; cumque victum largiorem, quam a dejecto ferri ventriculo poſſe exiſtimabam, intempeſtivius flagitaret, mater puellæ inſciis nobis multa farinacea, & butyracea alimenta attulit: inde omnia recruduerunt.

Cognito eo errore diætetico, cum mater convenire filiolam prohiberetur, eam illa nolentibus nobis domum reduxit, auſteræ noſtræ methodi pertæſam.

Nihilominus vel ex hiſce adparet, qui rei eventus fuiſſet, ſi curam licuiſſet, quemadmodum conſtitueramus, perficere.

Tussis convulsivæ quædam proprietates, ejusque cura.

Nulla certa redeuntis tussis periodus observabatur. Nec in paucis aliis, quos extra Nosocomium vidi, aut quos aliis annis curavi, definitum quemdam accessionis circuitum experiebar. Hinc non omnis tussis convulsiva *omni alterno die* validius urget.

Vitium systematis gastrici billioso-pituitosum ejus tussis initio causam fuisse, multa evincunt, verminosa præcipue dispositio, ac victus crudior, & tussis adfuturæ præsensio quædam ad cardiam, & epigastrium totum, vomitiones præterea biliosæ, pituitosæ, levantes.

Huic vitio mederi studebamus remediis incidentibus, alvum leniter moventibus, eaque simul virtute præditis, quæ laxam solidorum compagem firmant, & novæ pituitæ genesin, restaurato fibrarum tono, præcavent.

In curanda tussi convulsiva unice ferme spectandam semper judicabam *labem temporis epidemicam*, quæ *varias* hominum ætates *varie* afficit.

Mense Majo, & Junio morbi *pituitosi* eminuerunt, bile non raro in societatem adscita. Sordes hasce variorum in variis symptomatum effectrices solvere oportebat, solutasque repetitis plerumque vicibus vacuare vomitu, alvoque mota Id fecisse in plerisque suffecerat, in adultis præcipue, iisque robustioribus. Fœminæ quædam opportunam pituitæ diathesin sive a nativitate nactæ, sive ab adventitia ægritudine, solventibus remediis, & iteratis etiam evacuationibus non levabantur; necessum enim fuerat & debilem roborare machinam, & ea confirmata generandæ novæ pituitæ ansam præripere. Id in pueris, quos tussis convulsiva vexabat, facto perquam opus erat. Hinc profue-

fuerat lenissimis evacuationibus ea remedia maritare, quæ vi roborante commendantur.

Pueros diversis annis tussi vere convulsiva correptos, recurrentisque eodem in homine ejusdem tussis exempla plura novi.

Tussim convulsivam, quæ sui generis, & *specificus* morbus esset, nunquam vidi; semper enim epidemicæ febris characteres exhibuit luculentos, ut ab eadem etiam causa generari, & ejusdem popularis ægritudinis diversa solum *modificatio* videretur. Ratio vero, cur eadem ventriculi illuvies modo encephalon turbet, modo pulmones tussi concutiat convulsiva, nunc miliare exanthema, nunc scarlatinum, aut urticatum, aut erysipelas gignat, & subeat varios modos, nostram hucusque indaginem fugit.

Tusses convulsivæ cum Viennæ, tum in Hungaria a me observatæ, fuere omnes *stomachicæ*: at non omnis *stomachica* tussis fuit ideo convulsiva; hinc illa latius patet, & plures sub se quasi species complectitur, quarum unam dicimus *convulsivam*.

In sananda tussi convulsiva, ubi ea ex ventriculo oriebatur, quam originem illi communissimam esse puto, bina potissimum tempora distinguebam, primum, quo ventriculus fere solus ægrotabat, & materies prava abdominis necdum in reliquum corpus, aut nonnisi perparum dimanavit: atque alterum, quo pulmo non solum per sympathiam afficitur, sed ipse jam suam a ventriculo labem attraxit, eamque variam.

Morbi non ultra ventriculum, aut non multum progressi facilis medicatio erat, & non diuturna, emeticis, eccoproticis, & stomachicis demum, atque victu eupepto perficiunda.

At vero ubi vitium ad reliqua etiam viſcera dilapſum videram, in ea ſimul inquirere oportebat, quæ alibi eſſent, & quanam ratione vitiata. Sic ubi repereram imbecillum corpuſculum, & emaciatum, & ſudoribus, quos lecti tepor copioſiſſimos ſæpe prolicuerat, contabeſcens, & ingentem, viresque abſumentem ſputorum mucoſorum, & puriformium copiam, roborantibus uſus ſum, corticis peruviani decocto, lichene islandico, & polygala amara, aut conſimilibus, ubi ventriculum antea repurgaram, & alvi libertati identidem proſpicerem.

Verum aliam inire rationem ſolebam, ubi pulmones & validiſſime, & vicibus innumeris ſanguinem allicuerant copioſiorem, unde turgor, & plethora eorundem, ac inflammatio. Eo in caſu phlebotomia requirebatur, non ut ventriculo, ortæque ex eo tuſſi, ſed ut tuſſis effectui, maxime pernicioſo, peripneumonicæ nempe affectioni, quæ ſupervenerat, primum mederemur.

Cum ea, quæ de tuſſi convulſiva mihi per obſervationes, vel etiam lectitando innotuere, mente expenderem attentiori, quosdam quaſi aphorismos ea de re condi poſſe, atque eosdem quam maxime practicos exiſtimabam: ſcilicet

Aphoriſmi de tuſſi convulſiva.

1. Tuſſis convulſiva, præcipue popularis, morbi alterius ei tunc anni tempori imperantis quædam ſolum *modificatio* eſt, & luſus quidam, cum eoque morbo principe & increſcit, & conſiſtit, & inclinatur.

2. Hinc *eandem* cum epidemica ægritudine curationem petit: *eadem* & cauſæ morbificæ indoles, & ſedes *eadem*.

3. Cum febres *vernas* pituita cum totius corporis, tum maxime ventriculi, & inteſtinorum gene-

generet, *æstivas* bilis, & *autumnales* idem humor biliosus, sed spissior factus; easdem & tussis convulsivæ ut plurimum productrices materias observamus.

4. Hinc, uti febribus vernis plus minusve phlogoseos commiscetur, ut idcirco phlebotomia sæpenumero requiratur, sic tussis convulsiva, quam ver præcipue gignit flante borea exasperatum, in inflammationem pulmonum abit, educto sanguine curandam.

5. Tussi convulsivæ æstatis emeticum, atque illi per autumnum dominanti præmisso emetico cortex peruvianus proderit, officiet sanguis missus. Quæ medicatio ad earum etiam tempestatum populares febres pertinebit.

6. Tussis convulsiva, utut causa ejusdem materialis sublata dudum sit, redire per vices nihilominus *ob consuetudinem* potest, quam fibræ nimium irritabiles contraxerunt. Desuefacient vero nerveum systema ab irregulari hoc motu opiata, moschus, castoreum, hyoscyami extractum, cicuta, nicotiana, camphora, gummi ferulacea &c. item cortex peruvianus.

7. Pleræque tusses convulsivæ sunt *stomachicæ* ob materiem morbificam in ventriculo hærentem.

8. Nihilominus nulla tussis est, cujuscunque illa originis sit, quæ in corpore *plurimum irritabili*, quale infantum, puerorum, & mollicularum fœmellarum esse solet, non possit esse aliquando *convulsiva*. En cur tam variæ, sibique nonnunquam oppositæ methodi therapeuticæ huic morbo auspicato admoveantur.

9. Male ergo hæc tussis inter eos morbos recensetur, qui antiquis ignorati posteriora hæc demum sæcula fœdarunt.

10.

10. Contagio eandem propagari, hominemque eo morbo semel defunctum perstare posthac ab eodem immunem, observationibus repugnat.

11. Specificum remedium *hujus tussis* tam varia sede, & causis adeo multiplicibus natae, nullum datur, nec dari potest.

Anno 1775. mensibus Martio, Aprili, & initio Maji tussis convulsiva aetatem puerilem per omnem agrum Viennensem corripuit, nec omnem abstinuit vim ab aetate provectiori. Etenim & mobilissimas quasdam juvenculas vidi, quin & viros convulsive tussitantes. Pertinacissima ea tussis in adamata sibi puellari aetate fuit, ad duos, tresve extensa menses.

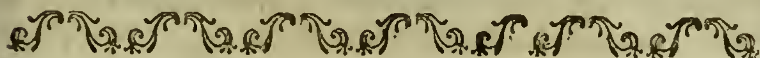
Erant, qui unam tantum, alteramve tussis ejus accessionem experirentur, hique ex adultioribus ferme.

Eam quoque observationem in meis pugillaribus reperio, morbos pectoris quoscunque, illo vere observatos participes aliqua ratione illius tussis convulsivae aut ab initio fuisse, aut esse serius factos. Praeterea id etiam a me adnotatum lego, paroxysmum illius eo tempore tussis convulsivae risu fuisse facillime invitatum, de novoque concitatum. Id ideo fieri arbitrabar, quod in risu aeque, ac in tussi convulsiva diaphragma repetitis vicibus succutiatur eo modo, ut continuae fieri exspirationes debeant, quas nulla inspiratio interpellet. Instantem etiam paroxysmum retardatum non raro, clisum, praeventumque vidi facta longissima, quantum licuit, inspiratione, & spiritu, quam fieri diutissime potuit, retento.

Quas mutationes haec febris per autumnum subiverit, postea dicam, ubi menses autumnales, Septembrem, Octobrem, Novembrem de-

deſcripſero. Hinc quæ ibi habentur, huc traducantur, ut integra ſit æſtivæ febris, & admirandæ variationis ejusdem hiſtoria.

Æſtivam appellavi hanc febrim, quod per æſtatem frequentiſſime fuerit ſpectata, etſi hinc ver jam occuparet, illinc usque ad finem autumni imperium ſuum prorogaret.

CAPUT XI.

REFLEXIONES IN HISTORIAS SUPRA RECENSITAS.

En febrim æſtivam anni 1777. mille formas ludentem, & mirifice protheiformem! En & apoplexias, & phrenitides, & ophthalmias, parotides, anginas, ſyderatas linguas, artusque, & pulmonum affectus varios, ac graves, & rheumata, colicas, convulſiones, & paroxysmos hyſtericos, & efflorefcentias tanquam ejusdem fontis in diverſa dilapſos rivos nunquam ſiccandos, niſi ipſa ſcaturigine reſiccata.

Chamæleon hic verſipellis, bilem ajo æſtivam, multifariam imponere iis ſolet, qui annuum illum febrium circuitum, & epidemiarum indolem ſemper *eandem* in ſe, ſed millenis luſibus ludentem non ad ipſos ægrotantium lectulos, non penitiſſime fuerint edocti.

Qui morbos æſtatis hujus cum iis contulerit, ſub

quos aliorum annorum æstates, atque alio adeo sub sole peperere, maximam inveniet morborum æstivorum omnibus annis similitudinem, genium eundem omnino, eandem materiem morbificam, atque eandem, si rei caput spectes, therapeuticam methodum.

Quodsi quid reperias diversitatis, illius id generis erit, ut varium solummodo morborum numerum, discrimen varium, durationem eorundem, typum, efflorescentias, crises, complicationes, eorum aut præmaturum, aut tardiorem instante æstate ingressum, aut fugam sub autumnum, hyememque citiorem, aut magis dilatam diversis æstatibus variare diversimode videas, aut hoc anno hanc partem corporis præ alia impeti. Quemadmodum enim *eadem* æstate diversissimam faciem *idem* morbus obvertit, etsi *eadem* ratione percurandus, ita variationes ejusmodi non essentiales *ejusdem* morbi multo frequentiores occurrunt æstatibus *diversis*.

Non paucæ equidem epidemiarum æstivarum descriptiones prostant, quas qui scripsere, quasi novas quasdam, aut nunquam omnino, aut rarissime visas & arbitrabantur, & posteros sic persuadebant. Id inde contigit, quod adventitium quoddam, non essentiale, sed *hoc* anno eminentius fortasse, atque universalius spectatum symptoma arripuerint, indeque, tanquam a nota characteristica digressi, epidemiæ notionem formarint, non utique genuinam, cum ex accidentibus solum non necessariis, & mutabilibus repetiretur, atque etiam deceptricem, quia morbi notionem malam mala consequi methodus debebat. Verum qui ad artem recte consequendam Coi oraculi suasu (*) *omnium primo anni*

(*) L. de aëre, loc. & aq. c. 3.

anni tempora animadvertit, quid horum quodque possit efficere, quive omne fere tempus penes ægros numerosos, & morborum indole pervestiganda, & experiundo consumit, nullius vel magistri, vel opinionis prædilectione abreptus, in id unice intentus, ut prosit, ut periculum omnium faciat, & quæ didicerit meliora, retineat, vulgetque, is, inquam, hanc mirificam morborum quavis ætate recurrentium simplicitatem nunquam prætervidebit, utut versicolorem, & variegatam; epidemiarum descriptiones, etsi quam maxime mancas cum emolumento leget, & tanquam ex ruderibus, quod olim steterat, ædificii formam delineabit.

Hanc popularium per æstatem morborum similitudinem vel ipsa Hippocratica pestilentis epidemiæ descriptio probat, remotissimo licet sub cœlo facta, & quam plurimis abhinc annis. „ Etenim & ignes sacri quam plurimi numerantur, & faucium dolores, & oris fervida ulcera, lippitudines humidæ, longæ, diuturnæ, cum doloribus; febres ardentes, soporosæ, anxiæ, horridæ, per vices exacerbatæ, phreniticæ, cum alvo turbata, secessibus crudis, tenuibus, multis; tubercula foris, intus, circa inguina; carbunculi per æstatem multi &c.

„ Circa alvum multis multa, & nociva acciderunt, tenesmi, lienteriæ, dysenteriæ, secessus biliosi, pingues, tenues, aquosi, tormina, & volvuli maligni. Multa præterea alia febrium genera grassata sunt, tertianæ, nocturnæ, continuæ, longæ, erroneæ, anxiæ, inconstantes, ubi alvi plurimis turbabantur. " (*)

Sed

(*) C. III. de morbis popularibus. sect. III.

Sed & ægrorum hiſtoriæ, quas deſcriptæ epidemiæ ſubnexas legimus, eandem ad amuſſim imaginem ſiſtunt, quam noſtris quotidie oculis per æſtatem febris æſtiva obtulit bilioſa, pituitoſa, putrida, malignaque ſeu ſuapte ingenio, ſeu ob remediorum neglectum, ſive ob ſiniſtrum eorundem uſum.

Quædam ad hæmoptoën pertinentia.

Hæmoptoën & hoc, & præterito anno per æſtatem, & autumni initia perfrequentem experiebamur, cum difficili ſubinde ſpiritu, ardore thoracis, & pungente lateris dolore, & febre.

Quidam excepta ſputatione cruenta nil moleſtiarum querebantur. Fuere, qui ſæpius jam, atque etiam aliis æſtatibus ſanguinem tuſſitando rejecere, & a multo jam tempore copioſa, glutinoſa, & puris quamdam ſpeciem præſeferentia, noctu, & horis antelucanis extuſſitarunt. Hos omnes aut febris tenuit luculenter bilioſa, aut bilioſa ſaltem *diſpoſitio*, & occulta febricula. Sapor certe, & lingua alieni quid habuere, & minutum erat aliquantum deſiderium cibi. E ſomno evigilantibus matutino amariuſculum quid præter morem moleſtum fuit, aut pituitæ copia, ac male ſapidæ ſalivæ, fauces replens.

Hos omnes in conſpectu multorum Noſocomium adeuntium & tuto, & intra non multum tempus cum conſtantia perſanavimus.

Non deſtiti, eos, qui ægrotos viſentem ſequebantur, *in hanc hæmoptoes ſpeciem* reddere perattentos: eam a bile æſtiva effici, quemadmodum multi alii æque mirabiles effectus, obſervationibus oſtendi certis, & multiplicibus. His, qui ſic ægrotabant, aqua ſimplici cum multo oxymelle, & ſale medio uſis exacto nych-

the-

themero emeto-catharsi ventriculum subvertimus, multamque plerumque bilem, & αμωργην ανω, ϗ κατω copiosam eliminavimus, & quanto cum emolumento, quamve intra breve tempus consecuto! Vomentes ne guttam sanguinis rejecerunt, qnasi ipsa emesis hiantia pulmonum vasa quovis auxilio citius, atque efficacius stringeret; & vomitu jam peracto aut nihil omnino sanguinis, aut ejus nonnisi paucum quid per intervalla, & ad exiguum tempus comparuit.

Repurgato abdomine salina remedia continuabamus, quo impetum humorum ad abdomen inclinaremus, liberum modo, & liberiori sanguinis periodo, rejecta illuvie aliena, idoneum effectum.

Sed & hominem a relapsu præmunire oportebat, ac novam novi fomitis biliosi genesin præcavere, & corroborare laxos pulmones, ne denuo sanguinis plus, quam apte cohibere possint, suscipiant, susceptumque male dimittant. Hic sanguinis receptus ad imbecillum viscus tunc potissimum eveniet, cum meare is libere per abdomen nequit, multis utpote, alienisque sordibus gravatum. Ea ratio fuit, cur vim ventriculi acuerimus, & restituerimus robur universo corpori remediis amaricantibus, aliisque hunc in finem laudatis. Sed sub usu istorum alvus liberior esse debebat, & ter, quaterve quotidie respondere, ut sic humores deorsum, & ad alvum vergerent huc continuo invitati, & eorum vis a pulmonibus averteretur.

Hac methodo etiam illos sanavimus, quibus redire hæmoptoë omni æstate solebat, & quibus repetita, & profusa sanguinis missio, priusquam nobis committerentur, hanc e pulmoni-

bus hæmorrhagiam adeo non ſtitit, ut eam etiam adauxerit.

Qui *hujus* hæmoptoes notionem habet, & vires opii noverit ſanguinem rarefacere, & eſſe impuro ventriculo inimicas, æque noverit, opio locum hic nullum fuiſſe, eoque morbum fuiſſe graviorem effectum.

Adſtringentium remediorum vanitatem, qui non ſperabatur, eventus docuit.

Rubor faciei intenſus, & oculi quaſi ſanguine ſuffuſi neutiquam nobis aut plethoræ, aut phlogoſeos ſignum fuerunt, nec ulla ideo phlebotomiæ neceſſitas fuit. Bilioſi ſæpenumero supra modum rubuerunt, at everſo ventriculo, & bile refuſa cum levamine palluere. Nec qui e naribus ſanguinem ſtillabant, aut quibus ex utero prodiit, idcirco pro plethoricis, aut inflammatis habebantur, ſi cætera reclamarint. Ipſe febrilis impetus ſanguinem vel e naribus, vel ex utero movebat. Si quando horum quid in morbo comparuit, nec inde quid mali præſagiebamus, nec ſperabamus quid boni; neque unquam ullam inde agendorum rationem depromebamus. Suffecerat ſpectaſſe ipſum morbum, ejusque principem cauſam, atque huic medelam oppoſuiſſe directam, & parem.

Curavimus morbos ſubinde compoſitos ex inflammatorio videlicet, & bilioſo. Id morborum connubium diverſorum verno maxime tempore eveniebat, hyemali phlogoſi nondum penitus diſſoluta, & longius hinc inde procurrente in tempora bilioſa.

Sed & alia ratione bilioſæ febri ſubinde vera inflammatio ſub exitum veris jungebatur, ubi bilis diatheſin offenderat inflammationibus aptam, & ſanguinem ſuccendebat. Eam febrium compo-

poſitionem plerumque quotannis etiam autumnus profert, præmaturo præprimis frigore horreſcens, aut proximus hyemi, ubi bilem æſtivam brumalis inflammatio propulſat, cum eaque ſubinde concurrit.

Quodnam hic in medendo conſilium arripuerimus, quave fortuna, vel infortunio, hiſtoriæ morborum docent.

Ubi febris, quæ ex biliofa, & inflammatoria coaluit, phlebotomiam exigebat, ſanguinis corium vidimus non albidum, quemadmodum in impermixta alias inflammatione ſolet, ſed flaveſcens, vireſcens, flavo, viridique ſero innatare, craſſum valde, & tenax.

In emeto-catharſi pluries repetenda eam legem ſequebamur, ut omni alterno, tertiove die ſeceſſum, & emeſin moliremur, donec febris aut emanſerit penitus, aut maximam partem deferbuerit, dummodo vires id genus remediorum admitterent, quibus vigentibus emeticum reiteravimus non ob nota ſolum onerati ventriculi ſymptomata, & febrim aut eodem decurrentem tenore, aut denuo inſurgentem, ſed etiam ob linguam ſiccam, aduſtam, nigreſcentem, retorridam, ligneam, aut ob cephalalgiam magnam, & capitis calorem gravem, eumque ſenſum, ac ſi, ut ægrotantium phraſi utar, *caput diſſiliret*. Mirum certe, & ſubitaneum febrilis æſtus ſolamen ab emeto-catharſi ſæpiſſime vidimus. Hinc factum, ut nunquam in mentem venerit, oxyrhodina, & neſcio quæ epithemata capiti adplicare, quæ ægrum, & aſſidentes dulci potius futuri levaminis ſpe lactant, quam relevant.

Ubi phlebotomiæ male inſtitutæ vim vitæ confregerant, periculoſum fuerat alvum, aut vo-

vomitum periclitari. Novi enim & mortem illatam, eamque repentinam, ubi æger misso antea sanguine enervatus potionem emeticam hauserat, utut non drasticam, utut multa, pravaque ducentem, quamve vegetior alius eodem in morbo fuisset expertus summopere salutarem.

Id assero, *non propinandum emeticum esse, usquedum os non amplius amarescat, & lingua mundetur, nec ventriculus doleat.* Hæc enim symptomata sub initium morbi pravæ illuviei debebantur, quæ eliminatis licet sorbibus nihilominus perstant, non jam a malis contentis generata, sed a languidissimo ventriculo, & ab introrsum verso humorum salivalium ac biliosorum nisu, eorundemque secretione, & excretione ob pharmaci stimulum adaucta. Eo in casu firmare systema gastricum annisus sum, & hiantia vasa adducere remediis amaricantibus, & cortice imprimis peruviano.

Omnium ultimo linguæ munditles, & naturalis mollities rediit, nec ægro a relapsu sufficienter prospectum existimabam, donec lingua per omnia se haberet, uti in sanis solet.

Si morbus *princeps* emetico indiguit, haud facile quidquam coinciderat, quod emesin *contraindicaret.* Variolarum nullum stadium, nec morbillorum, nec catamenia, nec graviditas, nec lochia, nec aliud quid *curam antibiliosam* ubi ejus necessitas fuerat, vomitoriis instituendam prohibuerunt. Mirabar multoties, hæcce *coincidentia*, variolas, morbillos, purgationes muliebres &c. ob æstivam hanc febrem multum a suo tramite deflexisse, evasisse anomala, gravia, periculosa, & sola methodo illa, qua febrim popularem *directe*, atque efficaciter aggrederetur, fuisse denuo intra orbitam reducta.

Con

Contraindicantium numerum in dies experior esse multo minorem, ac olim arbitrabar.

Indicationes curativas non desumsimus ex febrium aut vario typo, aut lusu vario symptomatum; sive enim continuam quis diceret, sive remittentem aut statis horis, aut erroneo modo, seu intermitteret quacunque ratione, seu efflorescentiis quibuscunque stipatam, & quidcunque græci nominis schola vetus tribuisset, omnibus *eandem* fecimus medicinam, ubi *eandem* febris causam advertebamus, aut *propemodum eandem.* Hinc causæ morbificæ, non autem variis ejusdem causæ effectibus, aut lusibus, & modificationibus adventitiis medendi methodus adaptabatur.

Innumeræ sunt pulsuum deceptiones, quas de industria vitabamus, cum nihil magni, ac decretorii aut omitteremus, aut moliremur, suadente vel dissuadente solo pulsu, securioribus semper signis confisi.

Pulsus pleni, fortes, duri, vibrantes, & plurimum exagitati in febre biliosa plethoram, & phlogosin sæpenumero mentiebantur, sed subverso ventriculo, remotoque bilis stimulo mox mollescebant, naturalibus vix dissimiles.

Aliam pulsuum fallaciam vidimus, si quando iisdem a rhythmo naturali non abludentibus ægrum nihilominus plena discriminis febris tenuit.

Curtam habuimus materiæ medicæ suppellectilem, non ob penuriam, sed quod ita nobis placuerat ipsismet. Comtas remediorum formulas illi sibi servent, queis dura necessitas incumbit matronarum palatum deliniendi, aut ea propinandi, quæ suo se pretio commendant.

Primo nychthemero aquam puram copiose hauriendam dedimus, cui aliquid oxymellis commi-

miscuimus, ex æquali portione aceti simplicis, & mellis sola mistione parati.

Hunc potum omnibus decoctis præferebamus, quod & parabilis esset, & ægris gratissimus large potaretur. Interea temporis potiunculam salinam propinabamus in plures divisam doses ex aquæ simplicis dimidia libra, & drachmis duabus *arcani*, quod vocant, *duplicati* compositam. Plus salis medii intra viginti quatuor horas ingerere nolebamus, ne alvus, antequam emeticum exhibeatur, nimium fluat, & propinatum postea emeticum convertatur in purgans, id quod plerumque fiebat, ubi vomitorium alvum offenderat jam antea diarrhœicam. Plus profuerat cholera artificialis, quam sola dejectio vomitu carens.

Peracta emesi sola aqua, melle, & aceto utebantur, & octo fere horis nil alterius remedii sumserunt. Turbas tempus ipsum, & blande obrepens somnus multo felicius, tutiusque composuit, quam qualecunque narcoticum, a quo plerumque abstinebamus. Elapso hoc tempore, quid ultra facere oporteat, expendebamus; vel enim eandem, quam initio, potiunculam salinam, vel vero, si quando glutinosa potius, quam biliosa vomuerant, mixturam præscripsimus ex libra dimidia aquæ simplicis, & drachmis duabus salis ammoniaci, adjecto pauco melle confectam. At ubi fusior alvus, & virium dejectio ægrum affligerent, pulveris radicis arnicæ drachmam dimidiam, aut integram omni quarta, vel & omni altera hora vel solam, vel una cum aliis *coindicatis* dedimus.

Qui sanguine male emisso, aut morbi diuturnitate confecti compage jamjam dissolvenda ad nos venere, ocyus corticis peruviani decocto usi sunt,

ſunt, emeſi aut neglecta, aut eadem modeſtius, & ope ſolius radicis ipecacuanhæ concitata.

Reconvaleſcentium vires decoctum herbarum, & radicum amaricantium, & victus idoneus reſtaurabat.

Multa adhuc ſuperſunt, quæ, prout memoriæ occurſant, narrabo, per æſtatem potiſſimum obſervata.

Pulſuum debilitas vera, & ficti itia.

Sic pulſus exiles, & ferme ſub digito evaneſcentes, celeresque in febre æſtiva ſæpius deprehendi. Tunc vero inquirendum fuerat, quænam ex duabus cauſis, quarum ſingulæ exiliſſimos pulſus faciunt, obtineat; ſubinde enim *vera* aderat virium jactura ob multas, largasque ſanguinis miſſiones, & ſymptomaticum, ac grave profluvium alvi; at tunc, utut ægri multa ſubinde fæce putrida abundarent, tamen, pravorum licet ſuccorum evacuationem non tulerunt.

Debilitatis veræ cauſa, & medicatio.

Puella phlebotomiis, priusquam ad nos deportaretur, ad incitas jam redacta, poſt lenem emeſin, rejectaque multa licet, & amurcoſa bile mox lapideum artuum frigus exhibuit, pulſibus arteriarum omnino abolitis, & morte, quam forte poſt aliquot primum dies, non propinato emetico obiiſſet, paucis ab emeſi horis inſecuta.

In hac *vera* debilitate *directam* medendi methodum ope emeto-catharſeos jam non amplius poteram adhibere, ſed viribus vitæ conſulendum decocto corticis, radicis arnicæ infuſo, vinoque fuit, ut vires vitæ erigantur, erectæque aut ipſæ morbificam materiem coquant, eliminent viis, & modis variis, lente equidem, & cum diſcrimine, & per ambages.

Subinde ægri ex hac ingenti imbecillitate re-

focilliati leniorem emesin *serius* utilissimam experti sunt, quæ stante illa exigua vitæ vi, & citius instituta enecuisset.

An in vera debilitate vesicantia prosint.

Vesicantibus in vera maligne decumbentium debilitate a longo jam tempore non sum usus. Stimulos habent brevi denuo evanidos, sudorem sæpe noxium cientes, quæve & alvum, atque urinam cohibent, necrosin interaneorum imminentem accersiunt, & majorem plerumque ruinam virium, & torporem relinquunt. Gaudeo, me a miserrimo hoc maligne febrientium auxilio, ex quo mihi melior medendi ratio innotuit, auspicato plerumque abstinuisse.

Perraro contigit, ut in vera debilitate ventriculus, & intestina omnia cardiacum quodcunque nauseearent, nihilque medicamentosi valerent ad vias secundas ablegare, atque a remediis quibuscunque potius opprimerentur. Vesicante tunc usus sum, & excitantem cantharidum vim per inhalantia cutis vasa, non salutato ventriculo, immisi.

Eodem quoque tempore, & eodem fere consilio epispastica suris admovi.

Pulsuum fictitia debilitas.

Alteram exilissimorum pulsuum causam non raro in iis vidi, qui nullas adhucdum evacuationes passi sunt, aut saltem parciores, quam ut inde tanta debilitas deduci quiverit. His vero materies circa præcordia summopere turgebat. Cardiacum fuerat emeto-catharticum, quod pulsibus vigorem illico restituit. Fictitiam hanc debilitatem stimulantia non emendarunt, sed mirum quantum auxerunt.

Quæ sit epocha, qua febres ga-

Febres biliosas in putridas, in malignas multiplici ratione converti alibi asserui, neglectu potissimum, aut regimine calido, aut phlebotomiis præter rationem institutis. Quamdiu febres

bres ejusmodi biliosæ solventibus, atque emesi uni, aut pluribus cessarunt, eæ necdum malignitatis accusabantur. Ubi vero quacunque ratione aut putrida abdominis illuvies sanguinem ita coinquinarat, ut solventibus, & emeto-catharsi non potuerit amplius subduci, atque intra breve tempus eliminari; malignitatem adesse arbitrabamur.

striccæ in malignas abeunt.

Methodum medendi tunc *indirectam* adhibebamus, eamque in eo reponebamus, 1. ut vis vitæ non nimis torpeat, sed ita intendatur, ut humoribus permixtam alienam materiem attenuet, subigat, aut aptam efficiat, quo per varia corporis cola, ad quæ adpulerit, trajiciatur, atque ita exterminetur. 2. ut ne nimium vivida vis vitæ sit, & contra inimicam materiem potentius insurgat cum discrimine ægrotantis.

& quænam tunc methodus conveniat.

Tunc vires ægri adcurate, ac juste oportuit æstimare. Torpidam vitæ vim vinosa, amara, & stomacho amica erexerunt, & fibras imbecillas decoctum corticis peruviani, infuso-decoctum radicis arnicæ firmavit. Quibusdam, queis neutram in partem vis vitalis peccavit, decoctum radicum graminis, & taraxaci cum oxysacharo propinavimus, quantum absque incommodo haurire potuerunt, & quin ventriculus læderetur.

item cui rei ea methodus unice innitatur?

Spem omnem in justo hoc virium moderamine conservato, atque in eo reponebamus, ut omnia cola reddantur aperta, & adpellenti morbosæ materiæ excipiendæ, excernendæque idonea. Alvum habere facilem, & urinas expeditas magnopere profuit.

Hinc in exacta virium vitæ pensitatione rei cardinem verti existimavimus.

Nullam interim excretionem violenter urgeba-

bamus, nullamque ita profusam esse sinebamus, ut inde viribus metuendum fuerit, aut aliæ nimium languescerent, & supprimerentur.

Atque ita pugnatum in eo morbo fuit, ubi inimica materies jam eos fines transierat, intra quos constituta directam solventium, atque catharseos potestatem fuisset experta.

Nunc, cum illa jam eo irruerat, ubi solventium, vacuantiumque viribus jam non amplius subjecta fuit, res soli ferme medicatrici naturæ committebatur. Languidos ejusdem conatus incitavimus, ferocientes moderabamur, aberrantes reduximus.

Hinc nullum habuimus remedium, quo in omni, ac singula maligna febre, & semper uteremur.

Idcirco recens non raro aqua, eaque frigidiuscula cum sacharo, & pauco vitrioli spiritu, ut *limonadam* referret, aut graminis, & taraxaci, cichoreique decoctum, vel etiam utrumque hoc genus remediorum, & lenta, minimeque tumultuosa festinatio multis salutem attulit, quos tumultuosa agendi ratio, & camphora, & serpentaria virginiana, aliaque stimulantia, & alexipharmaca pessum dedissent.

Sed & horum, & consimilium usus esse in magna virium jactura potest.

Quodsi tamen excitantibus, & cardiacis opus fuerat, illa mihi magis placuerunt, quæ stomachus plerumque libenter admittit, quæve & sanum alias, sed languidorem valent recreare, amara, corticis peruviani decoctum, aut ejusdem extractum, vinum &c.

Aër frigidior, recens, haustus frigidæ, sorbillationes vinosæ sæpissime pluris sunt, quam immites, & ventriculo inimici remediorum quorum-

rundam ſtimuli, qui poſtquam remoti fuerint, vitæ viribus nullum augmentum permanens addiderunt.

Maxima vis eſt aëris frigidiuſculi, recentisque in prohibendis bilioſis morbis. Qui compluribus diebus aërem calentem, & non perflatum hauriunt, ventriculo gravantur, minus appetunt, ac ore amaro ſunt, & febrire incipiunt. His ita ægrotantibus præmiſſo ſolvente, & antibilioſo potu multam bilis amurcam, & magno cum levamine excuſſimus. Ejus rei exempla complura in iis vidimus, qui tempore æſtivo ex morbo quodam chirurgico decubuere in anguſtioribus cubiculis, atque una cum aliis. Supervenientes id genus febres gaſtricæ morbos ipſos chirurgicos, vulnera, ulcera &c. effecere repente, & multo pejores. Imminentem non raro in parte læſa gangrænam cura antibilioſa repreſſimus, & ne ſanati denuo relapſum paterentur, aere luſtrato, & ſtomachicis remediis ventriculo cavimus.

Aëris concluſi, putridique ventriculi vim infringit. & febrim gaſtricam invitat.

Hanc febrim, quæ vulneratis, ulceratis, aut alio chirurgico morbo affectis, atque in Noſocomio diutius concluſis inſidiabatur, *noſocomialem* appellabamus, etſi reapſe a febre gaſtrica, bilioſa, putrida ne hilum differret, ſeu notas utrique communes, ſeu methodum medendi ſpectes.

aut Noſocomialem, quam a vitio gaſtrico ſemper natam obſervabamus.

Nil prorſus periculi hæc febris *noſocomialis* habuit, cum eam ultra initium progredi non ſineremus.

Febrium gaſtricarum certæ fuerant in ſalutem prædictiones, malignarum vero perquam incertæ. Quis enim certo prædixerit, materiem intra viſcera receptam canales ubique pervios offenſuram, nullac oberraturam, nullibi

bi plus æquo coacervandam, petituramque recta esse vias illas, quibus tuto egeritur!

Dies critici an fuerint in febre æstiva observati. Quæ de crisibus, certisque illarum diebus tradi solent, observari in ægris nostris aut non poterant, aut ita observabantur, ut multi absque insigni, visibilique materiæ exeretione, & lente senescerent, aut illa absque dierum delectu eveniret. Multi initium morbi ignorabant, ii præcipue, quibus is insidiose obrepebat; quive leviora valetudinis incommoda vilipendunt. Plerique de primo morbi die dubitabant; in paucis de morbi exordio exacte constitit.

Idcirco in exhibendis remediis nullum omnino diem aut præsentem, aut imminentem morabamur. Etsi enim dierum criticorum doctrinam obtinere sumamus, ea tamen ignorato morbi adcurato initio inutilis plerumque fuerat, atque infida.

Manifestum exemplum malignæ febris non contagiosæ. Puerperam ad nos deportarunt febre gastrica laborantem, sed neglecta, & pravo regimine in malignissimam conversa. Hæc paucos post dies mortem in Nosocomio obiit. Infanti mater jam malignissime febriens domi suæ ubera porrexit. Puellum morbi contagium nullum hausisse, incolumem mansisse, & vegetum, maritus asseruit.

Mictus difficilis in febre æstiva. Febre biliosa correpti, præcipue æstate adulta, stranguriose minxerunt: paucis lotium omne supprimebatur. Solventia salina, & emeto-catharsis renes, & vesicam illico expediverunt. Ab emollientibus, mucilaginosis, & oleosis penitus abstinebamus, quæ crudam abdominis illuviem sua mole, & prava qualitate auxissent.

& molestissima diarrhœa. Plerosque febricitantes æstate, & per autumnum

num molestissimus ventris fluxus vexavit, vires summopere exhauriens, & subinde difficillime sistendus. Ægri a levi purgante plurimum lædebantur. Idem omnino nostris ægrotis acciderat, quod Hippocrates accidisse suis L. III. sect. VII. de morb. vulgar. testatur: „ Purgationes (καθάρσιες) plurimos offendebant: eorum vero, qui ita habebant, plerique quidem subito moriebantur, multi etiam diutius perdurabant. Atque ut semel absolvam, tum qui diuturnis, tum qui acutis tentabantur morbis, ex ventris vitio omnes fere periere; omnes namque venter pariter sustulit. "

Febris scarlatinæ origo. Scarlatinæ febres, quarum copiam ver primum, & serus autumnus dedit, vigente æstate fuerunt perquam raræ. At omnes, quotquot habuimus, fuere originis gastricæ, & non raro vitium inflammatorium fuerat commixtum. In ea enim tempora hæc febris incidebat, ubi binæ differentes anni constitutiones, hyemalis nempe emoriens, & inchoans æstiva, & vice versa, sese excipiunt.

Quonam vomitorio usi potissimum simus? de modo. Hoc anno vomitum movere solebam duobus scrupulis radicis ipecacuanhæ, cui granum tartari emetici adjeci. Si cui adulta æstate, qua fluxus alvini increbuerunt, venter ad nos venienti profuse fluxit, propinatum emeticum raro vomitum commovit, sed purgantis instar diarrhœam multo reddidit auctiorem, atque enervantem. Hinc alvum fluidissimam exhibita theriaca Andromachi prius cohibui, & elapsis ab assumto narcotico una, aut duabus horis emeticum propinavi.

Peracto vomitu diarrhœa subinde compressa est; perseverantem diutius infuso-decoctum radicis

dicis arnicæ, aut ipsa in pulverem contrita radix certo, at pedetentim stitit.

& tempore exhibendi emetici. In febribus intermittentibus, uti & remittentibus vomitorium finita primum exacerbatione dedi, quo tempore superficies omnes externæ, atque internæ sudoribus maduerunt.

Somnus, sudor levans post emesin, absque opio. Post emesin opiata non dedi, nisi si forte peculiari symptoma intempestivius urgeret opio compescendum. Peracto vomitu plerique inter levantes sudores placide obdormiverunt.

Aphtharum origo, & cura. Aphthas in adultis impura ventriculi illuvies produxit, easque nullibi offendi absque stomachi cruditate. Emeto-catharsis, & dein gargarismata subadstringentia, ne oris ulcuscula certe non critica, in laxo, & putredinem facillime concipiente faucium corpore latius serpant, requirebantur.

Nunquam pulsum exploro recenter evigilantium, ut inde febris aut decrementum metiar, aut intensionem; omnes enim mox e somno expergefactos calere multum, febrire valentius, & habere se pejus observo, at ubi diutius jam vigilaverint, justam morbi mensuram exhibere.

Pauca quædam de futurorum in acutis prædictione. Exponam nunc, ad quæ animum præprimis adverterim, ut, quem morbus eventum sit sortiturus, mente quodam modo præcipiam.

Novi equidem in acutis infidas prædictiones esse, traditaque in eam rem præcepta multa vacillare, & claudicare. Nihilominus frequens ægrorum acute ægrotantium contemplatio intellectum ita disponit, ut varium morbi discrimen, & salutis, aut mortis majorem, minoremque probabilitatem, atque ejus probabilitatis quosdam veluti gradus concipiat, dijudicetque, an æger pone illam quasi lineam adhuc-

hucdum adhærescat, ubi æqualia vitæ, & mortis momenta sunt, spesque, & metus æquilibrantur; vel vero an ab eodem recesserit jam, & quamnam ad partem, & quantum.

En pauca quædam huc attinentia, quorum memoria nunc subit.

Siquando inflammatoria febris sananda obvenit, quam potu multo, atque antiphlogistico, & terna largiori phlebotomia instituta exardescere nihilominus, atque efferri observabam, æger in magno discrimine versabatur. Non id dico, non pluribus persæpe phlebotomiis in curanda phlogosi opus esse; at illud fidenter affero, inflammationem post tertiam sanguinis, eamque liberaliorem missionem infringi multum debere, aut saltem non ultra intendi, ut spes salutis recuperandæ possit perdendæ vitæ metum superare.

Pleuritides, & peripneumoniæ veræ cacochymis, aqua intercute, oedemate crurum, aut diuturno eorundem ulcere vexatis plerumque fuerunt lethales.

Quorum abdomen sentinam putridam continebat, alendæ putridissimæ febri parem, simulque gravem phlogosin aut intestina, aut pulmo conceperant, perierunt.

Ruri inflammationes thoracis gravissimas initio visas per hyemem, & ver observatas medicatione nihilominus nec operosa, nec diuturna sæpius sanavi, quas in plebe urbana difficillimas vidi, & multo frequentius mortiferas.

Sed etiam ab anni tempore, morbisque per eam tempestatem regnantibus de eventu præsentis morbi augurium cepi.

Plurimum quoque intererat in dijudicando vario salutis discrimine, quo quis vitæ genere antea

tea usus fuerit, pervestigare: sic fabri lignarii præ cæteris gravius hac æstate, atque etiam diutius ægrotabant, & difficillime eluctabantur.

Qui in longo itinere, & laboriose confecto, in febrim æstivam inciderunt, atque ex via ægroti ad Nosocomium venerunt, rarius evaserunt.

Febres, quæ initio leves, & periculi immunes esse videbantur, longas, judicatu difficiles, & non raro lethales vidi, ubi aut diuturna antea tristitia, aut multæ vigiliæ, aut diæta tenuis, crudaque præcesserunt.

Ancillas ægrotanti familiæ inservientes, aut quas amasii fuga, aut delusus quacunque ratione amor in longum mœrorem conjecit, lassas initio, nauseabundas, ore amaro, & superficiaria solum febricula, biliosam referente, tentatas, plerumque laboriosa tandem, & plena discriminis ægritudo prostravit.

Orphanorum puerorum, puellarumque febres periculosæ fuerunt.

Febris biliosa recenter orta, in homine antea sano, & simplex, etsi valdopere exarserit, plerumque periculo carebat, & intra non multos dies sanabatur, si medicatio opponebatur apta, & tempestiva.

Eadem vero phlebotomiis multis efferata aut ægrum necabat, aut eum dubiæ, vacillantique sanitati transmittebat.

Febris biliosa æstivo tempore latius dominabatur, at funera vix ulla dedit, nisi malam medendi rationem habuerat adjutricem.

Hyems, & ver hanc multo rariorem quidem, sed eventus ancipitis, experiebantur.

Cum singula, quæ ægro extra Nosocomium acciderunt, aut quo quis victu usus fuerit, &

vitæ

vitæ genere, quæve morbum proxime fuerant prægressa, non raro nescirem, utut omnia sedulo perquirens, in id intentus fui, an in febre biliosa, præmissis remediis solventibus, & emeto-catharsi subjuncta, æger insigniter allevetur, & præprimis, an rubicundus genarum color cum oris, labiorumque virore flavo in homogeneum magis totius faciei, albidioremque pallorem convertatur.

Inde felicem exitum augurabar, etsi elapso nychthemero recrudescerent cuncta; hæc enim repetito pharmaco fugabantur.

Ubi vero ea biliosorum rubedo ne hilum mutata perstitit, non amplius febrim gastricam appellabam, sed malignam, gravem, & sortis dubiæ.

Febrim biliosam subinde insultu epileptico inchoatam in fœminis observabam, sed eo sponte soluto, & methodo antibiliosa adhibita cito sanabantur, & quin reverteretur convulsio.

Convulsiones serius accedentes periculosissimas vidi, maxime viris, etsi leves viderentur, obscuræ, & topicæ.

Nihilominus in omni convulsione, maxime febrili, futurorum scientiam omnem incertam novi; novi enim e gravissimis convulsionibus evasisse alios, alios e multo levioribus periisse. Vaga, & errabunda nervorum affectio, quæ artus omnes hucusque forte graviter concussit illæsa vita, eosdem deserere nunc ob ingenium versatile potest, atque aut cor, aut musculos thoracis occupare, & eliso spiritu enecare.

Hinc vel in ipsis infantum convulsionibus, iisque vel levissimis in stimulum nervos irritantem omni opera oportet indagare, eumque auferre, sed nil prædicere, neque mirari, si,

quem paulo ante quaſi recte valentem, jamque extra teli jactum conſtitutum deſerueras, paulo poſt inopinato convulſum audias, atque e vivis ereptum.

CAPUT XII.

DE FEBRIS ÆSTIVÆ COMPLICATIONE CUM ALIIS MORBIS, ET PARASITICA EJUSDEM INDOLE.

Febris æſtivæ varia complicatio cum aliis morbis.

Epidemicum morbum ægritudinum ferme quarumcunque, quæ per id tempus ſporadice occurſant, utut toto cœlo ab ſe invicem, & a communi illa temporis labe differentes, commilitonem agere, atque eas efficere multum anomalas, abnormes, & non raro mortiferas, quæ ſolæ, & absque epidemici conſortio fuiſſent perbenignæ, argumentis demonſtrare innumeris poſſum, cumulata quotidie obſervatione collectis.

Ejus complicationis notitia eſt admodum neceſſaria.

Cum epidemica conſtitutio quoſcunque alios, atque omnium horarum morbos ſuum quaſi ſubjugum cogat, ſuaque illis jura dictet, contingit, ut quem morbum intercurrentem hoc tempore hac methodo ſanaveris, alio ſanes longe alia.

Etſi enim ægritudo obveniens quavis anni tempeſtate, atque omnibus annis, & ubicunque locorum omnino eadem ſit, atque eandem etiam, ſi

si sola esset, medendi rationem deposceret, tamen cum sæpenumero periculi plus ab epidemico temporis vitio, quod aliud, atque aliud esse solet, quam ab ipsa hac sporadica effectione nascatur, alia erit, atque alia eidem affectui ratione medicandum.

Qui regnantem temporis constitutionem non assidue respexerit, neque inde suos sibi canones efformarit, næ is alto se mari committit, ventorum ludibrium, & fluctuum præda.

Ea labis epidemicæ scientia alios insuper usus habet, eosque communi opinione multo majores. Prima enim nascentium morborum exordia, nondum forte specificis notis insignita, atque adhuc ambigua, ex anni nota constitutione fortunato augurio præcipimus, & imminentis periculi vim occupamus.

Febris æstiva complicatio cum vulneribus, ulceribus.

Multi per eos menses, queis bilis præerat, aut vulnerati, aut contusi, aut ulcerati, aut artubus confractis nostræ curæ concredebantur. Cum omnia, quæ utilia esse noveramus, secundum artis præcepta, & sollicite fierent, & sanatio pulchre procederet, en repente febriculam, identidem grandescentem, typo vario, & si ad omnia animum adverteris, æstivæ febri, cujus indolem luxuriantem supra recensui, omnino simillimam. Interea, quæ pure bono, & carne læta hucusque floruere vulnera, ichore tenui, cinereo, flavo, viridique madescere, carnibus pallidis, livescentibus, nigris. Artus ipsos tumor ardens cum pallidiusculo rubore prehenderat late diffusus, & vesiculis, quales ignis admotus facit, stipatus. Verum nemo inde gravius mulctabatur, cum medicinam mox ipsi principi febri promtam opponeremus, & efficacem. Soluta, rejectaque biliformi fæce, omni secun-

da hora pulveris radicis arnicæ drachmam dimidiam, vel integram, cui ſubinde pauxillum camphoræ jungebatur, propinabamus. Optatos ſemper effectus videbamus, eosque non raro mirabamur perquam celeres.

Artum vero tumentem, & veluti ambuſtum, atque eryſipelatoſa phlogoſi tentatum aqua abluimus communi, cui camphoratum vini ſpiritum, & acetum lithargyrii inſtillavimus.

cum lapſu ab alto, læſionibus capitis &c.

Quos lapſus ab alto, aut vis externa læſerat, hi & eo laboraverant affectu, qui illatæ injuriæ debebatur, & paucos poſt dies vel inflammatione corripiebantur, ſi ea forte tempeſtate inflammationum imperium viguit: vel vero ex febre bilioſa ægrotabant temporibus huic morbo obnoxiis. Ea commixtio morborum me diutius latuit, conſiliique ſubinde inopem fecit, cum, quæ uno tempore multum profuerunt, alio incaſſum adplicari, atque etiam nocere viderem, in morbo, ut rei inſcius tunc arbitrabar, ad amuſſim eodem.

Connubii hujusce æſtivæ febris cum morbo quodam externo, qui nihil commune habere cum febre populari videbatur, hiſtoriæ multæ nobis ſuppetunt, quas referre & longus, & inutilis labor foret. Inſtar omnium unius puellæ morbus eſto, quem ad ultimum hujus libelli caput rejeci, plura ibidem de capitis læſionibus narraturus.

Febris æſtivæ connubium cum variolis, & morbillis.

Febris æſtiva cum morbillis etiam, atque variolis in ſocietatem coibat. Id genus conſortii in varioloſo vidimus, atque in omnibus omnino morbilloſis, quotquot in Noſocomio per totam æſtatem ea infirmitate defungebantur.

Obſervatio horna, aliæque, quas animo peratten-

attento, a præjudicatis opinionibus libero, atque ut prolem amatam afflictis parentibus servem, mire sollicito, in Hungaria collegi sinceras, & numero non pauco, in eam me sententiam adduxere, *ut variolas, & morbillos eundem semper morbum, eumque benignissimæ indolis, si non omni semper, at saltem potiori tempore, reputarim, quive soli, atque extra consortium pravum cito decurrunt, & periculo carent, sed quos a miti ingenio suo populare temporis vitium detorquet, efferatos reddit, & exleges.*

Ex hac opinione eam mihi legem in sanando utroque hoc morbo stabilivi, ut *febrim epidemicam, cujus presentiam, & commixtionem cum ipse anomalus variolarum, morbillorumve decursus, tum propriæ epidemiæ ipsius notæ me edocuerant, methodo efficaci, & directa curem*, ea spe fretus, fore, ut, qui a suo ingenio abducti fuissent variolæ, & morbilli, malo utpote consortio usi, denuo suapte ad frugem redeant. Nempe & leviculum vulnus, & non magni momenti ulcus videram mores pravos inducere, atque ob febris popularis societatem benignæ indolis prorsus oblivisci, neque alia ratione res posse in integrum restitui, nisi eo consortio diremto, & epidemico vitio sublato Quidni eandem quoque vim variolosis ulcusculis epidemia intentet? quidni intentatam arceamus eodem modo, & illatam propulsemus?

Quæ animo conceperam, effeci, & nulla, aut vix ulla variolarum ipsarum, aut morbillorum ratione habita totus quantus in eo eram, ut in febrim popularem inquirerem, si complicationem ejusdem ex signis superius recensitis conjectaram, eique mederer non per ambages, sed e directo. Hinc phlebotomiarum, purga-

tionum, vomitoriorum, veficantium, antiphlogifticorum, antifepticorum opiatorum &c., is mihi ufus in variolis, & morbillis fuit, quem ipfe epidemici morbi genius eo in homine fibi popofciffet, fi nullæ aut variolæ, aut morbilli fuiffent complicati. En, quo infortunio, quave fortuna meum ipfe propofitum fim executus.

Hiftoria variolofi. Murarius 17. annos natus, vegeta hucufque valetudine ufus, & corpore robufto, die 19. Maji vefperi capite doluit, non appetiit, fitivit. Lingua modice fcabra: epigaftrium totum tendi fibi, & præter morem repleri videbatur. Dedolatio: dormivit.

20. Maji modice incaluit. Cephalalgia major, præcordiorum, ac ad umbilicum pungens dolor cum ardore: lumborum, dorfique ardor, & tenfio: debilitas major: urinarum copia: anorexia, & fitis aucta; linguæ afperitas: noctu quies.

21. Maji capitis dolor major, lumborum minor: totius abdominis dolor intenfior, pungens, ardens: cætera, uti pridie. Obambulavit, & ad confuetos labores feffum corpus coegit. Somnus.

22. Maji. præcordiorum immanis ardor, manentibus cæteris. Sudatiunculæ, nox bona.

23. Maj. hefterna graviora. Sudores: abdomen inflatum, diftentum, dolens. Vefperi paucæ puftulæ variolofæ proruperunt.

24. Maj. puftulæ vix plures: fymptomatum exacerbatio, cephalalgia tamen remiffiore: ventris profluvium.

25. Maj. alvo denuo adftricta cephalalgia gravius vexabat. Ingens fitis, & præcordiorum, totiusque abdominis, lumborumque moleftiæ ingravefcebant.

26.

26. Maj. lingua arefcens, fapor amarus: nox infomnis.

27. Maj. mane nobis committitur. Variolæ paucæ, minutiffimæ in facie, pectore, manibus. Petechiæ multæ, per dorfum præcipue, variolis interfperfæ. Sumto eo die potu multo, aquofo, acidiufculo, mellito, falino, vefperi multam, ductilemque pituitam fponte vomuit. Ea nocte abdomine minus doluit: non fitivit. Variolæ veluti reclufo carcere confertim proruunt. Nox multo tranquillior, fed infomnis.

28. Maj. omnia mitiora. Urina jumentofa cum hypoftafi imperfecta, furfuracea.: oris amaror: impedita deglutitio, & ardor faucium, quas albicantes puftulæ occuparant. Epigaftrii minor dolor: puftulæ plurimæ in facie, pectore, brachiis: petechiæ in dorfo multæ, rofeæ, lenticulari ambitu.

Cum ea tempeftate commixtum genus febrium vigeret, ubi & fanguis phlogofin conceperat, & ventriculus fordibus redundarat, venam primo fecuimus, dein movimus emeto-catharfin: multam pituitam, & bilem eduximus eo cum eventu, ut abdomen mox a vomitu non doleret, extincta fiti, calore nullo, & pulfibus ordinatis. Noctu fomnus multus, tranquillus, non interruptus, reficiens. Sanguinem phlebotomia eductum crufta tegebat gelatinofa, diffufa, livida.

29. Maji nulla febris. Tonfillæ tumidiffimæ, & palatum numerofis, albicantibus, miliformibus puftulis exafperatum Variolæ in facie confertiffimæ, confluentes, complanatæ, intropreffæ: in brachiis faftigiatæ, elatiores; ampliores, rariores, difcretæ: in manibus con-

 fluen-

fluentes, & planæ: in dorſo quædam confluentes, diſcretæ plures, ſed & hæ aut complanatæ, aut intropreſſæ, quarum aliquæ apice erant cinereo, liventeque, at ambitu omnes læte roſeo. Per medium dorſum petechiæ multæ puncticulares, & rubedine diluta floruerunt. Appetit Urinæ naturales: variolarum plerarumque bonus color; ſed nullus ob faucium ardorem de nocte ſomnus.

30. Maj. labia, buccæ, lingua, fauces puſtulis numeroſis, albidisque refertæ Nullus ullibi, præterquam in faucibus, dolor, nulla prorſus ſalivatio, nullus faciei tumor, nulla febris. Oculi lacrimoſi: alvus ordinata: pauciores petechiæ.

31. Maj. puſtularum incipiens flavedo: modiciſſima febris: petechiæ perquam paucæ, & profunde flavæ. Facies non tumet. Vix veſtigium ſalivationis. Potiſſimam diei partem extra lectum, & obambulando tranſegit.

1. Junii facies, & hypopia magis tumebant. Febricula. Puſtulæ flaveſcunt, & forfice aperiuntur.

2. Jun. incipiens ſalivatio. Noctu ob reſtitantem ptyaliſmum ſtrangulatio; at alvo crebrius mota, & ſalivatione redeunte mox allevatus eſt. Manuum tumor, faciei tumore inferiora petente.

3. Jun copioſus ptyaliſmus. Venter ſalibus, & manna ſollicitatus, & fluens: vix febricula: urinæ multæ. Potus largus, emolliens, diureticus, acidiuſculus ob admixtum acidum vitriolicum.

6. Jun. venter hucuſque profluens: ſalvatio parca: noctes tranquillæ: exiguus ad carpos tumor; puſtulæ exſiccatæ.

13. Jun. bene per omnia habuit. Pruritum molestissimum lenivimus, cum resiccatas pustularum crustas lacte tepido emolliremus

Hoc tempore plures furunculi enascebantur, unde dolor, & pervigilium, largave suppuratio ægrum ipsis variolis multo immitius habuerunt.

Cortex peruvianus profusam puris copiam cohibuit. Inde & vires rediere, duro, quo utebatur, opificio prorsus pares.

Variolarum stadia, & methodus medendi singulis stadiis conveniens, anomaliarum ratio.

Morbus variolosus diversa percurrere stadia solet, sed quorum non eadem est apud omnes autores ratio, nec idem numerus, nec eosdem cuivis stadio dies assignant.

Qua nos divisione febrium diversarum, & stadiorum usi fuerimus, exponam.

Tres nobis epochas integer morbus habuit, & curricula tria.

Primo enim illud temporis momentum notabamus, quo receptum miasma febre prodi peculiari cepit, specifica, & sui generis, cujus etsi naturam ignoraremus, sociabile tamen ingenium noveramus. Ea enim, utut sola non raro, & absque periculo intra triduum metam occupet, nihilominus epidemicam febrim in societatem persæpe adsciscit, cum eaque per avia, atque invia fertur, atque hominem ut plurimum in præceps proruit.

Primo hoc stadio omnem operam in eo collocabamus, ut commixtæ huic febri potenter resisteremus, & cito. Qua re malignitatem, quam abnorme initium morbi portenderat, auspicato abstersi, aut, si nulla complicati epidemici ratio habebatur, laboriosos rerum exitus divinavi certus augur.

Alterum memorabile tempus erat, quo materies

ries cocta inviolabili lege ad cutem projiciebatur, projectaque febrim solverat.

Quodsi æger febrire pergeret aut eodem tenore, aut & remissius, non jam cum febre variolosa mihi rem esse arbitrabar, quam metastasi cutanea judicatam ex integro noveram, sed cum alia quacunque, eaque, ut plurimum, populari.

Hinc eidem medicinam fecimus vel *antiphlogisticam*, si forte rigente bruma, aut primo vere inflammatio grassabatur: vel *antibiliosam*, temporibus biliosis.

Nec ullo modo ipsas variolas respexi, & sanguinem misi, aut eo non misso alvum, vomitumque movi, & ante eruptionem, & sub ipsa, & post eandem, prout commixta febris exigebat.

A prima pustularum eruptione alterum stadium metiebamur, quo jam non variolosum morbum, sed multos minutulos tumores considerabamus *inflammatoriæ indolis*, & in suppurationem abituros. Is tumorum in abscessus transitus cum absque febre haud contingat, eam tamen non peculiarem, aut specificam existimabamus, sed quæ omnem inflammatum tumorem prosequitur, evolvit, & ad maturitatem perducit.

Hæc altera variolantium febris, ubicunque sola fuerit, plerumque æque innoxie decurrit, ac in alio homine solet, cui locus alicubi externus inflammatur, inflammatusque in benignam suppurationem tendit. Hinc artis suppetiis ea febris raro indiguit.

Quodsi nihilominus in homine plethorico, phlogistico, & inflammatoria anni constitutione ea nimium efferebatur, febrilem impetum misso

sang-

ſanguine, atque omnibus antiphlogiſticis præſidiis moderabamur.

Evenerat etiam, ut in ægro cacochymo, & imbecillo ea febris langueret, & malos corporis ſuccos non valeret in pus bonæ indolis commutare, & efficere abſceſſus bonos. Eo in caſu & eo victu, & iis remediis utebamur, quæ vim vitæ exacuunt, & corpus firmant, peruviano cortice potiſſimum, & *pauperum Kinkina*, ſeu pulvere radicis arnicæ. At ſive langueret, quod rarius contigit, ſeu exorbitaret, facilis plerumque medicatio fuit, dummodo ea febris ſecunda ſola fuerat, & nulli alteri epidemicæ febri ſociata. Potiſſimum a populari biliosa, pituitoſa, putrida, maligna febre metuimus, ſi ea aut primæ variolantium febri jungebatur, atque in alterum, & tertium ſtadium varioloſi morbi provehebatur, aut ſerius accedebat, ſecundamque febrim conturbabat.

Univerſim is nobis in ſecundo variolarum curriculo medendi canon fuit: *febrim maturatoriam hujus ſtadii ea ratione curare, qua eandem febrim cujuscunque alterius inflammati, & proxime ſuppurandi tumoris ſocium curamus, ſed maxime vim epidemiæ quam ſollicitiſſime prohibere.*

Hoc alterum morbi ſtadium initio diei quarti, & fine decimi concluditur, quem temporis tractum autores alii in duo ſtadia diſpeſcunt, noſque ideo non dividimus, quod una, eademque hoc toto tempore febris obtineat.

Tertium, atque ultimum ſtadium ab initio diei undecimi orditur, quo abſoluta maturatio eſt, & pus excoctum. Eo tempore febrim maturatoriam tertia excipit, quam pus ex puſtulis reſorptum, & ſanguinem oberrans concitat,

citat, *innominata*, nisi eam volueris *purulentam* compellare.

Inter secundam, & tertiam febrim nulla remissio cadit, atque ambæ extremis suis finibus implicantur, cum pustulæ non eodem omnes tempore maturescant, & aliæ pure jam turgeant excocto, aliis adhucdum immaturis.

Purulentam hanc febrim in hoc tertio stadio non differre arbitrabamur ab alia, quam quiscunque purulentus fomes intra humores circumeuntes susceptus accendit, si pars quædam corporis pus habet.

Id egimus isto morbi curriculo ultimo, ut omnes illæ viæ expediantur, quibus pus efferri extra corpus solet, maxime venter, & renes. Ad utrumque enim hoc colon vis vitæ conservatrix alienam materiem tuto ablegat. Sed & omnes, quantum licuit, abscessulos forfice perscidimus. At si labascere vires, si pus formari nimium, ac tabescere inde æger inceperat: corroborantibus usi sumus, & antisepticis, iisque omnino remediis, quæ quocunque alio in casu tabificas febres a pure natas coercent.

Sub finem secundi stadii, & per decursum tertii purgantibus salinis, & mannatis alvum sollicitavi, movique urinas potu multo, emolliente, acidiusculo, leviter frigescente. Hinc malvam, & altheam, & multam liquiritiæ radicem decoximus, & frigefacto decocto vitrioli spiritum miscuimus.

Tempestiva hac purgatione id etiam sum consecutus, ut *facies tumeret minus*, & *salivatio parcior esset.*

Utrumque hoc symptoma, faciei tumorem videlicet, & ptyalismum soli partium superio-

ru-

um irritationi deberi exiſtimabam, quæ illuc plus humorum alliceret. At noveram, quantum periculi a tumidiſſima facie creari oculis ſoleat, noveram & incommoda ptyaliſmi. In meo varioloſo meam ipſe legem hac vice non ſum ad amuſſim executus, quod æquo ſerius purgaram, & juſto mitius. Hinc & facies tumuit, utut non plurimnm, & largior ſalivatio vexavit.

Faciei tumor, & ſalivæ profluvium nil critici habere mihi viſa fuerunt, aut criſin difficilem, & incommoda perquam multa. Hinc urinis, & alvo mota revellere humores a facie ſtudui, & ptyaliſmo vicariam evacuationem ſubſtitui.

Lætus recordor, me fœminæ cuidam in hoc tertio ſtadio, cum facie immanem in molem grandeſcente deliraret, emeto-catharſi mentem ilico reſtituiſſe.

Doleo, me nil ſtatuere, aut pauca ſolummodo in cura variolarum poſſe, quæ & *ubique*, & *ſemper* obtineant.

Sufficiat adcuratas & ſtadiorum, & febrium variarum, & variæ earundem commiſtionis notiones dediſſe, unde, ſi occaſio tulerit, capi conſilium poſſit, quidve in ſingulo morbi ſtadio, variisque ejusdem circumſtantiis facto opus ſit, pervideri.

Non laudo illorum opinionem, qui variolis ab ordinario curſu recedentibus, & anomalis factis phlebotomias, veſicantia, corticem peruvianum, & opium per omnia morbi curricula ſuadent, quadrata videlicet rotundis miſta; quive, cum omnibus hisce & eodem tempore, & eodem in homine uſi fuerint, egregiam ſe feciſſe *antiphlogiſticam* curam arbitrantur, quin

aut

aut diversa stadia, aut febres illarum varias, & variam anni constitutionem respexerint.

Observasse mihi videor, variolas præ aliis febribus adamare potissimum biliosas, putridas, malignas, quasve ob earundem ex abdomine genesin *gastricas* appellamus.

Num miasma variolosum succos gastricos imprimis afficiat, & contaminet, numne idem intra venas susceptum ita hominem immutet, ut epidemia ipsum præ cæteris feriat, & efficacius, ignoro.

Ea etiam supervenientium malarum febrium ratio esse potest, quod aura variolosa sanissimum hominem non raro afflet, eumque fortassis bene pransum, & ventriculo repleto, quem ni ipsa natura suapte salutari conamine subvertat, & vacuet, multa aliena moles, longa mora corrumpenda, gravabit. Atque inde temporis tractu malorum Ilias.

Variolas in *confluentes* dividunt, & *discretas*: in *regulares*, & *anomalas*. Quid si & hanc adderemus variolarum divisionem, quæ *sinceras*, *impermixtasque* statuit, & *complicatas*, hasque denuo pro diversa commistæ febris indole subdividit?

Quonam anni tempore variolas inserere oporteat, & quæ ad eam rem præparatio præstet.

Cum maximus in curandis variolis nodus sit, easdem a febre populari prohibere, biliosa præcipue, putrida, malignaque, aut eam, si jam adsit, omnibus artis præsidiis propulsare, id anni tempus huic morbo securius exantlando idoneum imprimis erit, quod paucissimos morbos proferet. Cum enim maximum malum a cœlo gravi, morbosoque variolis accedat, eo salubri has esse benigniores oportebit.

Hinc æstas, plurimorum utpote præ aliis anni partibus morborum mater, omnium pessimam va-

variolarum progeniem dabit, vitio temporis multiplici, bilioſo, putrido, maligno contaminatam. Hanc proxime autumnus excipiet. At hyems, & ver, ſi ea tempora fuerint, qualia oportet, præ cæteris variolas ſinceras ferent, & ſui moris, & indolis bonæ tenaces.

Ex dictis conſtat, qua anni parte inſerere variolas præſtet.

Ea ætas hoc morbo felicius defungetur, quæ a febre populari minus ſuffert, & extra tempus eſt magnarum in corpore mutationum. Ob id lactentibus variolæ plerumque mites, & ordinatæ ſunt, dentientibus funeſtæ; & incipiens pubertas ſæpe difficilem hunc morbum experitur.

Quo modo præparare hominem oporteat, inſitionem ſubiturum, autores diverſimode opinantur. At antecellere omnes alios is modus videtur, qui quod in homine vitioſum eſt, prius ſanat, eumque extra epidemiæ aut præſentis, aut jamjam imminentis aſſultum tanquam extra mortiferi teli jactum quam longiſſime removet. Maximum interim eventus proſperi momentum affert, miasmate hominem offendi minime febriculoſum, ventriculo, & inteſtinis valentibus, & puris.

Hinc crebrior blandi emetici uſus erit, priusquam inſitio peragatur, aut ſub eadem, quam ſolius purgantis: & huic utrique præſidio præ phlebotomia ſæpius locus erit, niſi aut ſicca hyems, aut ver conſimile, dominante phlogoſi, & in adulto, & inflammabili homine ſanguinis miſſionem poſcat.

De emeticorum, aut emeto-catharſeos uſu id dico, ea auxilia a nullo variolarum ſtadio, nec ab ipſa aut imminente, aut præſente, aut paulo

paulo ante peracta pustularum eruptione *contraindicari*, si modo adsit ejus generis commixta febris, quæ hujusmodi remedium petat. Quidquid enim alienæ febri auxilii opposueris, id in ipsarum variolarum emolumentum magis cedere, quam aliam quamcunque rem, certus esto.

Unde morbillorum malignitas, & anomalia sit.

Quemadmodum variolis, ita etiam morbillis insidiabatur æstiva febris, morbumque effecit complicatum, quem qui sincerum, atque impermixtum existimasset, morbillos appellasset anomalos, atque etiam malignos. Verum quod alienum a benigno morbillorum ingenio erat, id totum debebatur admistæ febri, cui omnibus idcirco adminiculis artis obnitebamur.

Morbillosos complures curavimus ab exitu veris in adultam usque æstatem, quos omnes ad unum binis eodem tempore morbis affectos vidimus, uno videlicet morbilloso, atque altero distincto, ac populari.

Quidam multis ante diebus, quam prænuncia morbillorum symptomata observarentur, ructare aliena cepere, vomiturire, pectore, & summo ventre angi, leviculo, frequentique horrore perstringi, urique caloribus nocturnis, ac sudatiunculas, & temulentiam, atque aurium tinnitum pati. His alvus aut clausa perstitit; aut pauca, pinguia, olidissimaque reddidit.

Aliis hæc eadem incommoda eodem simul tempore accessisse videbantur, quo morbillosum miasma sua sese peculiari, ac specifica febre prodidit.

Non paucos initio sola ægrotare morbillosa febre vidimus, at serius etiam populari.

Pauca quædam hoc modo ægrotantium exempla dabo.

ÆGER

ÆGER PRIMUS.

Morbilli cum febre bilioso - pituitosa.

Juvencula 19. Annorum, semper antea sana, die 21. Julii e lecto surgens febre prehendebatur cum pectoris oppressione, respiratione difficili, dolore thoracis totius pungente. Hypochondriorum is sensus fuit quasi a fune injecto constrictorum, atque ardor. Lumbos, atque artus dolor oberrabat dilacerans. Lenta, mucosave materies faucibus, & linguæ inhæsit, ægrotanti permolesta. Ardor urinæ.

A meridie medicus accersitus sanguinem misit, remittente mox artuum rheumatismo, lassitudine vero magis aucta, & corporis, veluti verberibus cæsi, dedolatione.

Ea vespera denuo sanguis detractus nil levaminis tulit. Somni tenues, exigui, cum insomniis.

22. & 23. Jul. symptomata eadem. A meridie hujus diei morbillosa eruptio prodire cepit. Cætera eadem.

25. Nil emendatum. Tussis magna: oculorum ardor: coryza: raucedo: somni nulli: insomnia.

26. Prioribus dolor jungitur ardens, lacerans, a sterno supremo ad pubem usque decurrens.

Hac die Nosocomium accedit. Potus dati ex sale medio mitiori, aqua, melle, & aceto. Nox magis tranquilla.

27. Jul. Oris mucum insignem, thoracis, atque totius abdominis ardorem questa est. Emeticum. Vomuit copiosam, amaram pituitam, &

& crebrius dejecit. A vomitu mox omnia meliora: nullus ardor.

28. Pectoris oppressio minor, mitiorque ophthalmia: vox minus rauca. Abdomen, artus, lumbi non dolent. Oris perpaucum gluten, & febriculæ ne quidem vestigium. Infuso-decoctum radicis arnicæ cum sale ammoniaco, & syrupo fumariæ.

29. 30. Jul. aliquis artuum noctu dolor: infuso-decoctum radicis arnicæ cum sale ammoniaco, & syrupo fumariæ.

6. Augusti. sana est.

En febrim bilioso-pituitosam morbillis complicatam, quam neglecta ægritudine morbillosa sua methodo curavimus.

Bina phlebotomia adeo nil profuit, ut dominantem eo tempore febrim in morbillorum societatem potius invitarit.

Nil specifici hoc in casu ab arnicæ radice exspectabamus. Remedio opus fuerat, quod humorum lentori frigido prospiceret, & fibrarum, ventriculi præprimis, & intestinorum laxitati.

ÆGER SECUNDUS.

Morbilli cum febre bilioso-pituitosa prægressa, comitante, subsequente, cum miliaribus, & exanthemate scarlatinam referente.

Juvencula 20. Annorum per annum cephalalgiam sæpius recurrentem, cordis palpitationes, cata-

catamenia anticipantia, & album per vices fluorem, eumque non rodentem, querebatur.

A tribus ſeptimanis cephalalgia frequentior, pondus in toto epigaſtrio, & anorexia cum ſiti vexabat. A paſtu ſudatio adfuit, & vomituritio: mane amarities oris: alvus præter morem difficilis. Subinde leviculus horror, interpellante calore mox iterum fugitivo. Levis glandularum utrinque pone jugulares venas intumeſcentia. Tribus ultimis diebus frequens ſternutatio, & ardor oculorum acceſſit.

Die 22. Julii circa veſperam morbilli prodiere. Cætera eadem.

24. Jul. ad nos venit, faſtidioſa, capite gravi, vertiginoſo: ore amaro, lingua albida, humida, villoſa: oculis ſcintillantibus, dolentibus. Sputatio ſpumans, frequens, matutina, tuſſiculoſa, & febriens pulſu pleno, forti, celeri, atque æſtu magno, ventre compreſſo. Morbilli proſtant.

25. Os magis amarum, lingua ſordidior. Calor: febris. Dato emetico vomuit multa, bilioſa, dejecitque. Multa emendabantur, maxime caput.

26. Minor amaror: pectus minus oppreſſum: febricula. Exanthemata diſparere incipiunt. Nox melior.

27. Jul. mane pectoris oppreſſio rediit. Os magis mucoſum: calor major. Emeto-catharticum multa, mucoſa, ductilia eduxit cum ingenti levamine pectoris, & caloris.

28. 29. 30. noctes tranquillæ: febris nulla: os mucoſum. His ultimis diebus tincturam rhei aquoſam pauxillo ſalis cujusdam medii armatam exhibui. At moroſiſſima fœmina hoc remedii genus præ cæteris nauſeavit, &, cum eodem

 ſe

ſe uti ſimularet, ægrorum cuſtodes aſtute luſit, ut idcirco multo minus, ac jubebatur, oblati remedii acceperit, & rarius multo. Muliebri quoque more multa incongrua, & efflictim expetivit.

31. Jul. mane valide febricitabat. Lingua ex albo flava, & os mucoſiſſimum fuit. Dolebant præcordia, & thorax. Ad meridiem plurimam, tremulam, ductilemque pituitam ſponte vomuit. Mox in facie, pectore, & utroque brachio, femore, crure, quaſi ſcarlatinoſa eruptio prodiit.

1. Auguſti maculæ plures, confluentes: fauces prærubræ., punctulis rubris, miliformibus obſitæ. Os mucoſiſſimum, & valida febris.

2. Aug. in antibrachio, & circa carpum ſiniſtrum multa miliaria proruperunt. Aphthæ: præcordiorum ingens oppreſſio. Emeto-cathar ticum propinatum ingentem pituitoſarum, bilioſarumque ſordium molem ore, atque alvo excuſſit. Præcordia allevata ſunt, & febris plurimum cicurata.

3. Aug. ſputatio continua: vomitus ſpontanei per intervalla, pituitoſi, allevantes: ardor præcordiorum: febris: exanthemata: alvus frequens: ſomnus vix ullus.

4. Ptyaliſmus, & cætera, uti pridie. Alvu fluens.

5. Efflorescentiæ pauciſſimæ: omnia remiſſiora. Frequenter dejecit.

6. Aug. vix aliqua febris. Seceſſus multi cætera bona.

7. Et conſequentibus diebus bene per omnia

29. Sana, & viribus ſpe citius recuperati confirmata diſceſſit.

Uſa eſt hæc ægra jam inde ab initio menſi

Au

Augusti corticis peruviani decocto cum oxymelle simplici, sale ammoniaco, & arcano duplicato.

Morbillos & præcessit, & comitata est febris biliosо-pituitosa, quam solam inter medendum respeximus.

Prostantibus efflorescentiis morbillosis alvum, atque emesin sollicitavimus valenti pharmaco, impune, cum emolumento, & quin exanthema fuerit introversum.

Febris scarlatino-miliaris, quæ morbillos excepit, eandem æque parentem habuit, ac altera morbillorum prodromus, & comes, pituitam videlicet in ventriculo maxime, atque intestinis fluctuantem. Vomitus spontanei, arte concitati, levantes, multa prava educentes, & venter profluens saluti fuere. Ea erat materiæ peccantis moles, isque habitus, ut, qui ea neglecta morbi causam in miasmate quæsivisset ignoto, & contagioso, ridiculus fuisset.

Non memini, ulli ægrorum nostrorum in Nosocomio primum miliaria prorupisse; at eas efflorescentias ad nos allatas frequentissime vidi. Atque etiam hæcce puella eam, quam reliqui, a miliaribus immunitatem procul dubio sortita esset, si primo confecto morbo curam ex mente nostra *confirmatoriam* fecisset, eamque & ægritudini prægressæ parem, & diuturnam.

Miliarem febrim nunquam observavi absque luculentis signis systematis gastrici prava fæce redundantis. Nec petechias, nec erysipelas, nec exanthema urticatum, aut scarlatinam unquam vidi puro ventriculo, & intestinis.

Vim specificam contra febrim milliarem in cortice peruviano non quæsivi. Animus mihi

 erat

erat, imbecillam firmare fibram, & novæ pituitæ genesin prohibere. Corticis peruviani decoctum egregie roborare, stringere partes laxas, & miti aromate suo sanguinem non exagitare autumabam. Interea sale ammoniaco lentorem solvere annisus sum, solutamque saburram per vices ejicere vomitu, atque alvo commotis.

Multos curavi miliaribus affectos, tuto, atque intra breve tempus. Plerique peruviano cortice non indiguere, at omnes ad unum usque emeto-catharsi.

ÆGER TERTIUS.

Morbilli cum febre bilioso-pituitosa miliari:

Viginti unius anni juvencula pauca quædam variolarum, quas olim pertulit, vestigia referens die 10. Junii hujus anni nostram opem expetiit.

Catamenia omnia altera, vel & tertia septimana ab aliquot jam annis redeunt, & largo fonte.

Annus est, ex quo fluorem album perfert ferme assiduum, & erodentem. Is initio, quo primum visus est, mox cum acredine venit & mictu dolente: albida semper materies fluit nunquam virescens, nunquam flava, aut ex utraque commixta. Cæterum sana.

Die 5. Junii vesperi febri corripitur. Nox inquieta.

6. Jun. febris, cephalalgia, coryza, ardor oculo-

oculorum, anorexia, & oris amarities ægram tenuit. Pectore oppresso erat, & præcordiis quasi fascia injecta constrictis, ac tussiculosa. Venter nil reddidit. Noctu vigiliæ, multusque sudor.

7. & 8. Jun. omnia intensiora. Multus oris amaror. Hucusque obambulans ægrotabat.

9. Pejus habuit: decubuit. Venæ sectio. Noctu copiosos inter sudores exanthemata prodiere morbillosa miliaribus rubris commixta.

10. Jun. in Nosocomium recepta pulsus fortes, celeres, & plenos exhibuit. Faciem, & artus superiores levis tumor tenuit. Calor urens. Paucus ex naribus sanguis stillabat, Os amarum, lingua biliosa, & assumtorum alienus sapor. Pectus oppressum, & tussicula frequens. Præcordia non sine multa molestia contrectabantur. Alvus morosa.

Cum eo die potu multo, & refrigerante uteretur, vespere sponte vomuit amara, flavoviridia, pituitosa, perquam multa. Sera vespera emeticum propinabatur, quod salubri naturæ conatui suppetias ferret. Vomuit inde denuo æque multa, ac ante, atque indolis ejusdem. Dejecit sæpius. Nox inquieta.

11. Jun. sub auroram semel sponte vomit. Febris multo mitior: lingua hirsuta, mucosa, ex albo flavescens: pectus non emendabatur. Tussis inanis, crebra: cardialgia inter tussiendum, & ad attactum. Vesperi sponte bilem multam multæ commistam pituitæ revomuit. Miliaria disparuere. Cutis anserina: morbilli, pallent, & fugam meditantur. Fauces prærubræ sunt, dolent, absque tumore. Sitis, febris: alvus undecies mota.

12. Morbilli nullibi jam; nisi in brachiis,

iique pallidiſſimi. Brachii dextri lata quædam plaga quaſi ſucco ribeſiorum illita, & intenſe rubens. Tuſſis rarior, mitior, minusque dolens: vix ulla cardialgia. Lingua flaveſcens: ſapor bonus: urinæ ſanorum: ſitis nulla: febris pauca: alvus multoties mota.

13. Febris nulla. Ventriculus, & pectus emendata.

14. 15. 16. Apyretos. Reconvaleſcere viſa eſt. Tuſſicula rara.

17. Jun. ſæpius tuſſitavit, per vices incaluit, ſitivit: lingua impurior.

18. Ad heſterna ſymptomata vomendi conatus acceſſit. Lingua ſordidior: os muco redundans. Potus multi, ſalitique eo die propinabantur, ut apte evacuari ſoluta poſtmodum illuvies poſſit.

19. Jun. Exhibito emetico multa bilioſa revomuit. Febris poſt emeſin vix ulla; at veſperi frigus, calor, ſudor.

20. Jun. Absque febre eſt. Hucuſque ſolis ſolventibus, ſalinis, & emeto-catharſi utebatur.

21. Febre caret. Hoc die corticem peruvianum adjecto ſale medio exhibebamus, ut quod alieni reſtitarat, id ope remedii roborantis ſubigeretur.

23. Jun. Os amarum denuo: ructus amari: febricula. Dato emetico multam pituitam evomuit. Levamen. Mixturam poſtea ex ſale ammoniaco, aqua ſimplici, & ſacharo confectam per intervalla hauſit.

24. Mane ſponte multa pituitoſa vomuit cum multo levamine. Febris nulla.

25. Corticis peruviani decocto, adjecto oxymelle, & pauco ſale medio, & reſiduam diſſolvere

vere materiem intendebamus, & corpus laxum corroborare, ac gastricæ imprimis œconomiæ prospicere, ne nova ulterius generari pituita queat.

Protracto horum usu & præsens morbus, & prava corporis prædispositio tollebatur.

Fœminas morbillosas hoc anno plures habuimus, atque eas præ cæteris laxas, & pituitosas; viros vero perpaucos. At neminem, mas, fœminave fuerit, morbillis correptum vidimus, quem febris ejusdem tempestatis biliosa, pituitosa, aut ex utraque conflata insalutatum præteriisset. Eam febrim fere solam persequebamur, & non perfunctorie. Hinc nullo non tempore morbillorum emeticum exhibebatur, si id posceret morbus complicatus; nec eorundem idcirco introversio, aut ulla anomalia observabatur.

Morbillosos hyeme sicca, & veris initio sanavi in Hungaria non paucos. At cum eo tempore inflammatio dominatum exerceret, pleuritis, & peripneumonia præ cæteris, facilis erat morbillorum cum inflammatione conjunctio, & frequens. Inde sanguis cum emolumento, & iterato, & quovis morbi tempore detrahebatur, magnaque remediorum emollientium utilitas fuit.

Hæc febrium variarum cum morbillis conjunctio non observata hunc morbum abnormen subinde fecit, pertinacem, malignum.

Febrium pituitosarum felicissima crisis vomitu, atque alvo peragitur, dummodo materies mobilis effecta fuerit, & viribus emeto-catharseos opportuna. Difficillimam e contrario crisin judico per poros cutaneos, & periculi plenam.

Immanem non raro pituitæ copiam, & vicibus repetitis, sponte, coacte, vomunt, ut eam

tantam materiem in abdomine antea latitasse non suspiceris, sed revomitam ab universo corpore, atque exoneratam intra ventriculum, atque intestina facilius credas, salinis, eccoproticis, emeticis, emeto-catharticis identidem sollicitata.

In eo genere febrium, quas pituita gignit, maximopere interest remediis solventibus, & emeto-catharsi repetitæ non diutius inhærere, quam par est. Quemadmodum enim hæcce auxilia, solventia nempe, & emeto-cathartica, multam, quæ in stomacho, & intestinis consedit, pituitam educunt, ita fibrarum quoque vim resolvunt. Sed hac resoluta alienam de novo materiem colligi oportebit. Inde est, quod inveterata jam febre, præmissisque solventibus, & vomitoriis corroborare ventriculum necesse sit remedio subadstringente, austeriusculo, aromatis non urentis, quodve ventrem non cohibet. Interponi subinde, si nova illuvies nascatur, emetica blandiora debent, moxque iterum roborantia subjungi.

Quæ de usu roborantium remediorum promota jam febre dixi, momenti maximi esse puto, & attentione perquam digna. Quippe si æger ea citius, & emeto-catharsi non facta, & non præmissis solventibus assumat, in malignissimam incidet malignitatem, & vitam perdet. At sola solventia, & solæ emeto-catharses, uti in morbo non difficili, neque multum ultra systema gastricum progresso sufficiunt, ita, ubi febris imbecilliori corpori, atque altius insederit, multaque-hominem pituita inundat, ægrum initio allevatum tractu temporis dissolvendo pessumdant.

ÆGER

ÆGER QUARTUS.

Morbilli cum febre vernali biliofo-pituitofa.

Operarius 45. annorum robuftus, & femper a pucro fanus, die 17. Maji venam tundi curavit, annuæ confuetudinis ergo, at illæfa valetudine.

18. Maj. non appetiit: faftidiofus, atque ore amaro: naufeavit, & ingefta evomuit cum paucis mucofis, & amaris: inhorrefcens, incalefcens alternis vicibus, & membra dedolatus. Tuffitavit crebro, & ficce, & cum dolore ad infimum fternum.

29. Febris: vomitio frequens affumtorum, mucoforum, biliofòrum. Cætera, uti pridie, fed intenfiora. Obambulavit.

20. Maj. decubuit. Exacerbata omnia.

21. Ægre furrexit, & obambulavit. Eadem.

22. Mane morbillis fe pictum videt. Symptomata priora. Hucusque quotidie vomuit.

23. Non vomuit. Cætera eadem. Vomituriit.

24. Maj. ad nos venit. Nil emendatum. Pulfus fortis, plenus, naturali non celerior: urinæ biliofæ: calor.

25. Maculæ morbillofæ pallefcunt. Lingua ex alvo flava: tuffis aquofa, mucofa: modica febris. Urinæ cum hypoftafi furfuracea ex albido rufefcente. Emeticum; inde paucam pituitam evomuit cum bile non multa: aliquoties dejecit. Vix febris poft emefin, & raro tuffit. Vix ullus ad cardiam dolor.

26. Alvus frequens: maculæ nullæ: tuffis rarior: dolor exiguus. Non calet.

27. & 28. Bene ſe habet : appetit. Rariſſima tuſſicula. Reconvaleſcit.

Die 3. Junii ſanus ad ſuos rediit.

Vomitus ſpontanei, mucoſi, biliosi, itemque ii, quos pharmaco movimus propinato, ingenium commixtæ febris docebant ; ſed etiam valetudo citra negotium, & brevi reſtituta medendi methodum commendabat.

Phlebotomiæ ante morbum factæ eventus hic felix non debebatur. Quid enim ſanguis emiſſus in bilem poſſit, & ſtomachi pituitam ! pugio plumbeus in leonem ! qui clava herculea excipi debet, emeto - catharſi.

Miſſio ſanguinis adeo non profuit, ut etiam nocuiſſet, ni corpus habuiſſet & valens cæteroquin, & huic jacturæ ſufficiens.

Neſcio, qui phlebotomiarum conſuetudo, quas prophylacticas appellant, adeo, hiſce præcipue in terris, invaleſcere potuerit, ut ſeu fœmella chlorotica ſit, imbecilla, atque orba bonis ſuccis, ſeu ſenecio frigidus, ſe vivere ſanos poſſe non opinentur, niſi ſanguine bis, terve per annum dapſiliter profuſo.

Ea in re etiam οἱ των ιητρων παιδες multum peccant, & endemicum morem, ac epidemicum fidi ſervant. Quid enim obvium magis, quam vel leviſſimo febriculæ motu percepto, quem quies, & eſuritio, & idoneus potus facillime compoſuiſſet, educere ſanguinem, ſæpiſſime non reum ? quem *quidem inciſa vena mitti* (ut ait Celſus) *novum non eſt* ; *ſed nullum pene morbum eſſe, in quo non mittatur*, *novum eſt* : novum etiam, nullam eſſe propemodum tempeſtatem, *bilioſiſſimam* licet, qua non mittatur.

ÆGER.

ÆGER QUINTUS.

Morbilli in consortio miliarium, & petechiarum.

Non hujus anni historiam narro, sed prӕterlapsi. Ea mihi prӕ aliis hujus anni multis placet.

Adolescens decimum quintum ӕtatis annum agens, qui tyro sutori operam navabat, die 1. Julii 1776. capite dolere cepit.

2. Jul. eadem cephalalgia. Suo adhuc opificio fungitur.

A meridie ejus diei frequens horripilatio cum intermixto calore. Pectore oppresso est, laboriose respirans, siticulosus, tussitans, crebro sternutans, oculis lacrimosis, & scintillantibus. Coryza: noctu multa inquies, & jactitatio.

3. Jul. ad nos venit. Gravius laborat: decumbit: sponte bilem vomit. Prӕter dierum prӕcedentium symptomata intensum genarum ruborum vidimus, & linguam aspectu bonam quidem, sed ex sensu ӕgroti velut pilis obsessam. Sitis non multa, & sapor, si quid assumserat, non pravus. Tussis crebra, sputa aquosa, mucosa, multa, cum paucis coctis. In latus sinistrum difficulter decubuit, difficillime respiravit, & erecto plerumque corpore, ac sedens. Calor multus: pulsus celer, fortis, durus: petechiӕ lenticulares, fuscӕ: miliaria in thorace maxime, & dorso multa, alba, rubra.

Eo die potum copiosum exhibui cum aceto, melle, & sale medio mitioris Constitueram ea adhuc vespera emeticum propinare, sed non nisi

pauco

pauco detracto ſanguine, quo facilior vomitio eſſet, & minus diſcriminis ab ejusdem turbis. Sex ſolum uncias ſanguinis emiſi, miſſurus plus, ſi commode tuliſſet. Sed en, ne hilum emendari pectus, quin opprimi magis cepit; &, vena vix deligata, deliravit. Intra verba plerumque deſipuit, atque ita, ut cum auffugere per vices vellet, facile reduceretur, & minis auſcultaret.

Poſt phlebotomiam vomiturire, quin & vomere, ſed laborioſe, & pauca cepit, ac bilioſa. Mox ipecacuanham grano uno tartari emetici armatam exhibui, unde multa, & bilioſiſſima evomuit, reſtituta poſt emeſin plena mente, & ſerena. Noctu plus quietis. Prorupere morbilli.

4. Jul. vomuit bis, terve, ſponte, aquoſa, mucoſa. Febris pauca, & pectus multum allevatum. Aliquoties dejecit.

5. Modiciſſima febris. Alvus crebrior.

6. Morbilli magna ex parte evanidi, quidam pallidiſſimi: miliaria rara: raræ petechiæ. Alvus movetur. Omnia leviora.

9. Jul. nullum exanthema: nulla febris. Bene ſe habet: convaleſcit.

Uſus continuo eſt ſolventibus, ſalinis, eccoproticis. Ultimis diebus ſtibium diaphoreticum non ablutum dedi, ut, quæ forte materies in vaſculis minutis hæſerat, lenta, & tenax attenuetur, & expediatur. Tandem ſtomachicis ventriculo cautum.

Delirio phlebotomiam mox inſequente, valdopere gaudebam, quod ſanguinis haud plus ſelibra detraxeram; at pœnitebat, vel tantillum detraxiſſe. In conſimili poſtea, nec infrequenti caſu non facile ullas in corpore turbas ab eme-

tico

tico timui, nec, ut illis profpiciam, antea venam fecui; febrium enim gaftricarum ingenium melius identidem edocebar, earumque in vifcera nobiliora etiam diffita poteftatem. Didiceram earundem infultus graves non timere, & multifarium emeticorum ufum, multiplicemque exhibendi fcopum quotidiana obfervatione pervidi.

Multa fuperfunt commiftionum hujusce generis exempla. At ea lubens prætereo, cum, quod ifta fufficere videantur afferto demonftrando, tum, ut ne legentibus abutar, & tempore, fi ultra, quam par fit, in narrandis hiftoriis diffundar. Conftare abunde opinor, morbillos femper, & ubique *eosdem*, perraro folos effe, plerumque adfcifcere fibi comilitonem popularem morbum, eumque alium, atque alium, prout alia fuerit tempeftas anni.

Ex his quoque autores medicos conciliabimus, diverfiffima fentientes, cum de medendo variolis, & morbillis quærunt. Quippe & hos, & illos recte obfervaffe, atque vera ftatuiffe comperies, utut diffenferint, fi eos non de ipfis aut variolis, aut morbillis, fed de varia iisdem commixta febre differentes accipias.

Hinc utrosque a vero quam longiffime abduci patet, qui morbum omnem hujusmodi, morbillos ajo, atque variolas, aut femper emeticis tentandum ftatuunt, aut ea præfidia, magna licet, ac unica perfæpe, ex medicina variolofa, morbillofaque penitus profcribunt, & nihil crepant præter antiphlogifticam medendi methodum, quam fere unice in phlebotomiis & largis, & repetitis ponunt; quafi vero aut fola phlebotomia febrilem æftum reftinguat, & intendat nunquam, aut præter hanc calores temperet res

nulla

nulla. Enim vero vix video, quæ alia possit esse magis noxia, & turpior empiria.

Potus frigidæ æstuante corpore haustus febrim invitat epidemicam.

Diversum ab eadem causa effectum haud raro vidimus temporibus diversis, a potu videlicet perfrigido, si quis eo se proluerat sudore multo dimanans, atque ex itinere, vel exercitatione quacunque excalefactus. Iis enim, qui hyemis rigente gelu æstuanti corpori frigidam ingesserant, pleuritico more pectus inflammabatur; at qui per æstatem id fecerant, epigastrio gravari, horrere, calescere, fastidire, & amaris ructibus vexari ceperunt. Illis sanguis mitti & iterato, & largiter debuit, his emeticum dari; cum illos *inflammatoria* febris corripuerat, hos vero *biliosa*, ab eadem utique genitrice causa, sed non eadem tempestate.

Terroris noxæ, & in producenda biliosa febre potestas.

Terrorem novimus nervoso imprimis systemati inimicum. Morbum sacrum inducit persæpe, aut alia ratione nervos irritat. Sed præter hæc, qui terrentur, ea potissimum tempestate, cui bilis imperat, in febres incidere biliosas mox solent, ut morbi initium ab eo tempore exacte computemus, quo id animi pathema fuerat incussum. Miram certe terroris vim vidi in conturbanda bilis officina, morbisque biliosis, putridis, malignis producendis.

Uti etiam mœroris.

Sed & mœror diuturnus, & ærumna, & somni nescia sollicitudo stomachum, & intestina resolvit, & gastricos humores vitiat, tuncque maxime, si & anni tempus conspiret. Inde longa infirmitas nonnunquam, at quæ ægrum obambulare sinit, anorexia, exigui calores, & levicula horripilatio, sapor amarus assumtorum, & marcor nascitur, eaque rerum facies, ut *chronicam febriculam biliosam* non inepte compelles.

Qui-

Quibusdam tandem ea diathesis in febrim erumpit luculentam, biliosam, malignam, pituitosam, artis plerumque præceptis non auscultantem. Fœminas sic ægrotare præ cæteris observavi, easque ex infima plebe, quas inexorabile fatum & conjuge orbarat, cum eoque & vitæ præsidiis, alendæ numerosæ proli non jam pares.

Magis noxiam iram mihi videor observasse per *atque ira,* æstatem, quam hyeme soleat. Non enim infrequens est audire homines, qui, cum evidenti biliosa febre teneantur, morbi dies supputent *a prægressa gravi ira*. Id ni fallor, æstate audivi; vix unquam, aut nunquam hyeme.

Nonnulli, quos venus impura male mulctavit, curam antivenerea apud nos, ex artis legibus, & auspicato exorsi sunt. Eorum aliqui nil alieni ab ordine ejus morbi consueto experti sunt, aut si quid erat non ex usu, id ejusmodi fuerat, ut huc non faciat, quodve aptius alibi dicetur.

At fuere, qui medicatione vix inchoata febrire tenuiter primo, atque erroneo modo ceperunt, dein etiam intensius. Ejus rei causam in ventriculo, aut intestinis, utpote antea purgante repurgatis, & in hominibus cæteroquin sanis, nullam quæsivimus, nullam in hydrargyro, multa cum cautela, & parca manu propinato. Interea etiam illa symptomata accessere, quæ febrim æstivam solebant comitari; mox constitit, quæ nos pura arbitrabamur, ventriculum, & intestina, ac pharmaco detersa, fæce multa biliosa turgere.

His illico febrim adventitiam consueta eo anni tempore ratione curavimus, eaque profli-

gata, ac viribus diu confirmatis, curam de novo antisyphiliticam resumsimus.

Febris æstivæ complicatio cum colica saturnina, ejusque colicæ plenior descriptio.

Aliam quoque æstivæ febris complicationem multoties vidi, nempe ubi illa cum colica saturnina conjungebatur. Quæ circa hocce utriusque morbi connubium observarim, dicere non possum, nisi prius ingenium admirandæ hujus affectionis a plumbo natæ, cum ea sola est, & simplex, & nulli alteri morbo sociata, explicuero.

Id vero, ut modo faciam, multa prohibent. Etenim & ingens observationum huc attinentium mihi silva crevit, quæve novis indies incrementis ditatur, ut peculiarem ea res pertractionem sibi poscat; &, si etiam huc trahere ejus materiæ partem vellem, vereor, ne, si nudos de eo morbo aphorismos promam, nec testes afferam quam plurimas historias, rem exequar dubitationibus obnoxiam, & liti. At vero enarratio eorum omnium casuum, quos numerosos observavi, descriptosque reposui, longiori, quam par est, episodio a febrium hujus anni contemplatione nos sevocaret.

Ea hujus colicæ apud nos frequentia, isque hominum eo morbo laborantium ad hoc Nosocomium concursus est, ut facere quamcunque sponsionem ausim, non facile plures alibi hoc morbo correptos ægros inventum iri. Hominum in hac urbe non exiguus numerus est, qui aut figulino opere occupantur, aut pigmentario, & plumbi præparatis, cerussa, minio, lithargyro utuntur.

Hic morbus toties a nobis visus, methodisque variis tentatus, sanatus toties hanc opinionem nobis indidit, ea de re nos posse confidentius disserere, mererique præ multis fidem.

In-

Interea, donec peculiari dissertatione, & plenius prosequi hunc morbum queam, observationum solum summam dabo, atque earum solummodo quæ propius ad rem facere videbuntur, caveboque, ne aut aphoristica offendam brevitate, aut longa narratione, & ejus morbi historiis recensendis nos nostri propositi faciam oblivisci.

Primo morbum simplicem, atque impermixtum describam ad eum exacte modum, quo hunc ipsi nos oculis usurpavimus quotidie. Addam deinde curationem: tum quæ variatio subinde ab adventitia febre, eaque potissimum populari, accedat, quave ea ratione medendi methodum mutet, exponam.

Qui hac colica laborarunt, ad unum omnes plumbata tractarunt. Alium nullum vidi hoc genere morbi unquam vexatum.

Non dubito hanc colicam esse *specificam*, & *sui generis*; etsi enim peculiares notas, nullique alteri morbo communes non habeat, si eas singulas, & seorsim spectemus, earundem tamen *collectio*, ac *complexus*, si morbus non jam intra initia versetur, sed adoleverit, colicam saturninam ab omni alia evidenter discriminabit. Etsi hic eam quæstionem ex instituto non agitem, an cum aliis confundi speciebus colicæ possit, an a solo plumbo, vel alia quoque ratione oriatur?

Colicæ saturninæ symptomata multa, & varia collegi, quorum catalogum hic dabo:

Ægrotaturis venter adstringi incipit, qui antea liber fuit, & facilis, cum ponderis in epigastrio sensu, & borborygmis. Dolor dein abdomen, ejusque diversas plagas invadit, varius, ardens, lancinans, &, ut phrasi ægrotantium

 utar,

utar, ac ſi evulſa inteſtina contorquerentur, terebrans, gravisque omni modo.

Artus quoque dolere incipiunt, quaſi ab acutiſſimo rheumate, brachia, femora, crura. Quibusdam lumbago eſt, aliis iſchias ad usque malleolos decurrens. Aliis articuli digitorum, manuum, pedumque præ carnibus dolent, atque aliis hæ præ illis.

Sunt, quibus in exiguo ſpatio gravis ardor eſt, quaſi a viva flamma. Loca dolentia manum ferunt etiam rudius contrectantem, nec inde augeri dolor ſolet: quorundam tamen præcordia attactum averſantur.

Subinde res intra ſolam artuum dedolationem, aut ſenſum reptantium formicarum, aut quandam virium muſcularium impotentiam ſubſiſtit. Ardor accedit thoracis, & difficilis per vices ſpiritus.

Quidam morbi acceſſum præſentiunt ex mœrore animi inſolito, & præter rationem. Sub ipſa initia infirmitatis temulenti fiunt, vertiginoſi, ſtupidi, inſomnes. Oculorum per vices, & repente obtuſa acies, & vigente jam morbo amauroſis temporaria, ſubito ceſſans, ſubitoque iterum recurrens. Viſus varia ratione depravatus. Aſpectus quaſi maniacorum, atque alieni quid habens, attonitus, furioſus, minas cogitans, meditabundus, mœrens. Animus quibusdam anxius, aliis turbulentus, impetuoſus, neſcius eodem diutius loco eſſe, aliud, atque aliud appetens, & impatienter. Linguæ, & faucium is habitus, qui bilioſam alias notare febrim ſolet. Senſus rei per œſophagum reptantis, ſtrangulatio, & hyſtericus globus. Singultus, vomituritio, ructus amari, acidi, aci-

do:

do-aufteri, putridi, dulces. Vomitus crebri, biliofi, ingeftorum, fæculenti, laboriofiffimi, difficillimi, & fubinde cum boatu potius, quam hominis clamore.

Abdomen fæpius molle, fubinde durum, inæquale: raro introtractum umbilicum vidi, etfi in graviffima alias infirmitate. Dolorifica cutis in abdomine corrugatio: mammæ vel unius, vel utriusque tumor, & induratio variabilis, & temporaria. Stupor unius, fubinde lateris: vocis abolitio, aut vox vix perceptibilis: pavores, terriculamenta, noctu præcipue: fubita cum terrore evigilatio, & repentina ex lecto exifilitio, & fuga.

Alvus plerisque nulla eft, & pluribus diebus, nec ullo clyfterum genere provocanda. Subinde fæx pauca, dura, caprilla prodit. Anus introtracta, inteftino recto quafi fune conftricto, & clyfterem aut non admittens omnino, aut admiffum absque effectu explodens. Tenesmi dolentiffimi, mucofi, cruenti.

Quidam nihilominus dejecere, & crebrius folito, & copiofa, & inde aliquid levaminis habere videbantur præ iis, queis venter ex toto, & diutius compreffus manfit. Hœmorrhoides.

Urina cryftallina, copiofiffima, creberrima, parciffima: ftillicidium, ftranguria, dyfuria, ifchuria: ardor ad pubem, micturitio continua, inanis: mingenti lotium repente fubfiftit retracto pene, perexiguo facto, ac ferme evanefcente, pone radicem quafi injecta fafcia conftricto. Corrugatio, & fubita fcroti relaxatio. Tefticulorum amborum, unius, rotatio dolorifica, tractio, retractio ventrem verfus: compreffio quafi manu facta.

Convulfionum omne ferme genus in hoc mor-

bo adparet, ſed illud maxime, quod graviſſimum eſt, & univerſum incurſat corpus, epilepſia nempe, quæ nullo non tempore, & non opinantes projicit, decedit, repetit.

Quosdam apoplexia ferit prius convulſos; ea plerumque ſolvi ſolet: atque inter multos duo periere ea non ſoluta, recenter ad nos venientes, & nondum ullo remedio uſi.

Mira pulſuum durities eſt, qualem non in alio morbo ullo unquam obſervavi. Arteriæ filum ferreum, valideque tenſum referunt, quod æquabili motu, & tardo, vibranteque tangentem digitum ferit. Unicum vidi, qui hos arteriarum valentes ictus non habuit, ſed e contrario molles, remittentes, intermittentes, atque omni inæqualitatum genere inæquales.

Repetita etiam phlebotomia, quam aut ægri fecerant domi adhuc ſuæ, aut nosmet in Nosocomio, duras arterias ne hilum emollivit. Eductus ſanguis nil vitii monſtravit, niſi morbo jam longius progreſſo, ubi corium craſſum, ut in pleuritide aſſolet, exhibuit, atque id ideo forſaſſe, quod ictibus arteriarum is ſanguis diutius fuerat ſubjectus.

Hæc pulſuum durities præ aliis quibuscunque ſymptomatibus diutiſſime perſiſtit, & eorum ultimum plerumque agmen claudat.

Characterem hujus morbi deletum, ægrovet ab ejus recrudeſcentia ſatis proſpectum non arbitrabar, niſi & pulſus obſervaram remiſſiores, & quales eſſe in ſanis oportet.

Nihilominus quidam ſanitatem recuperaverant conſtantem, etſi ea pulſuum peculiaris durities, & vibratio indelebilis perſtaret.

Quidam ſanata hac colica in maligniſſimum morbum incidit, ope peruviani corticis, &

cam-

camphoræ percuratum. Ea arteriarum vibratio, rigorve toto febris decurſu ſemper obſervabatur.

In morbo ſimplici & ſolo nullus præter ordinem conſuetum calor fuit.

Tubercula multis, iisque imprimis, qui hac ægritudine ſæpius, & gravius tentabantur, in dorſo manuum oriuntur pone tendines digitorum, quibus etiam arctius plerumque cohærent. Hæc fabam, aut dimidiatam avellanam æquant: dolent recenter nata, & inter principia digito prementi cum dolore cedunt, ſed ſuo mox elatere reſtituuntur citra veſtigium preſſionis. Tractu temporis indureſcunt, nec loco moventur, nec dolent, & tendinem, cui aſſident, prohibent moveri.

In uno multa tubercula una ſerie collocata ad pubem, & utrinque pone annulos abdominis, & ſupra eosdem, & hinc inde in cute abdominis vidi, evaneſcentia ferme repente, & renaſcentia.

Subinde jam in morbi principio hæc manuum tubercula naſcuntur, quin propterea eorum ortus a ventre tormentum avertat, aut revocet, ac ſolvat. Quibusdam ſignari manus eo genere tuberculi dolentis cepit, priusquam ullum exſtaret aliud imminentis mali ſignum, torminibus ſerius ſecutis.

Fuere, queis manuum dorſum dolentiſſimo tumore intumuit ferme totum, uti ab rheumate inflammatorio contingit.

Id autem in omnibus, quotquot hic decubuere, conſtanter experiebar, omnia hucuſque enarrata ſymptomata, dolores potiſſimum rheumaticos appetente veſpera, & noctu fuiſſe inſignio-

signiores, gravioresque, & denuo sub auroram delinitos.

Hanc legem exactius vidi, & evidentius observari in colica saturnina, quam venereum rheuma soleat, quod aliquando irregulariter exacerbatur, atque ita, ut acerbius subinde per diem instet, de nocte mitius, aut continuo affligat. Hæc enim dolorum, de quorum syphilitica origine dubium non superfuerat, anomalia diligenter a nobis aliquoties adnotabatur.

De paralysi saturnina hæc observavi: plerisque non nisi diutius protracto morbo aboletur artuum vel superiorum, vel inferiorum, vel omnium omnino facultas motrix, perstante tactus sensu.

Resoluta membra dolor plerumque cruciat ardens, dilacerans, aut pungens: arteriarum in iisdem vibrantes, tardi, & validissimi ictus sunt, etsi diuturna artum resolutio teneat, & carnes tenuentur, ac evanescant.

Plumbeum pondus articulos gravat, humeros, sed cubitos magis, & carpos præ utrisque, qui curati omnium ultimo, & tarde vigorem recipiunt, humeris primum emendatis, dein cubitis.

Artuum superiorum frequentior paralysis est, & in his manuum, ubi aut eæ totæ, aut unus, alterve solum digitus resolvitur. Id mali in utroque subinde artu est, est etiam in alterutro. Rarius crurum impotentiam vidi, eamque nunquam solam, ac brachiis sanis. Ubi omnium artuum vis semel periit, ea citius rediit infernis.

Varia mali intensio est, cum subinde ex trunco brachia pendeant ferme emortua, marcida-

cidaque, nonnunquam vero moveri queant, si æger intensis omnibus nervis connitatur.

Contingit, ut res intra metum sæpe solum subsistat, atque artus non exsolvantur, utut ad motum ineptiores, graves, dedolati, confracti.

Nec eodem in omnibus tempore accessit hæc exsolutio. Aliis siderari digitus, aut manus, aut brachium propemodum repente, atque intra paucas horas cepit, quin ullum præsentiretur ullibi incommodum, aut ventris tormen: aliis nonnisi jam exantlato per dies aliquot intestinorum cruciatu, vel etiam serius artus emori, quin mitius idcirco a doloribus abdominis haberentur, quos nunquam in tanto ægrorum numero aut tuberculis judicari, aut artuum exsolutione vidi.

Id addo, vix uni inter quindecim partem aliquam corporis siderari: & inter ægros quinquaginta vix duos esse, queis omnis omnino brachiorum, crurumque vis, ac motus pereat in longum tempus; at si cui ea perierint, nec redi-verint intra triduum, eum multo egere tempore, & cura valente, non interrupta, donec pristina vis revertatur, qua etiam restituta prior tamen musculorum torositas non redibit.

Inter omnes, quotquot ex ea colica sanavi, nemo fuit, qui, si artus integros ad nos attulerat, eorum usum in Nosocomio amiserat. Quos membris exsolutos vidimus, ita male multati jam advenerunt.

Stabilitum dierum numerum hæc colica non habet, cum & intra paucos subinde dies concludatur, subinde proferatur in diutinum tempus, septimanas multas, & menses. Sunt, qui per integros annos huic malo conflictantur sua tunc potius diuturnitate molesto, quam vehementia.

His alvus irregularis est, nunc cita, nunc vero adstricta. Est illis & morsus intestinorum, atque oris ventriculi, & vagum rheuma, & spiritus per vices repente difficilis, repente denuo facilis effectus: mens anxia, tædium, & fuga hominum. Suo interim artificio vacant.

Vidi quosdam, perpaucos tamen, per octodecim, aut plures adhuc annos operam pigmentariis locasse, eamque unice ferme in conficiendis pigmentis, ac iis ut plurimum saturninis, consumsisse; terendo videlicet cerussam, minium, & consimilia super marmor levigatum, quos vis veneni ad id usque temporis intactos reliquit, & sero tandem prostravit.

Novi, qui intra non multos annos vigesies octies ex hoc morbo decubuit, etsi cerussa in pollinem conterenda, & parandis pigmentis, labore utpote præ cæteris nocivo, semper abstinuisset, & solum pingendo occuparetur. At is multoties calentis malagmatis plumbati vapores ore hausit.

Figuli, qui lithargyrium in tenuissimum pulverem comminuunt in aëra evolantem, eodem morbo tentantur; sed hujus generis paucos habui, & pauciores, quam pro numero eorum, qui lithargyron tractant: an quod lithargyros figulis minus noceat, quam cerussa pictoribus, an alia per accidens subsit ratio, non scio.

Nonnullis peculiari modo, & gravius, & citius, frequentiusve plumbum nocet.

Quam corporis diathesin hoc venenum vel aversetur, vel amet, exquirere nondum potui. Id solum mihi videor observasse, mercenarios duris antea laboribus exercitatos, duros ipsos & animo, & corpore, ubi operam suam ad terenda pigmenta converterint, minus ab iisdem pati;

ti; minus etiam illos, queis venter quotidie, & ſæpius, ac facile reddit; & minus omnes ac mitius, æſtate, quam hyeme.

Fortaſſe uberior bilis, & minus vividus ventriculi ſenſus, quas duas res in omni homine, atque omnibus ætatibus plus, minusve eſt obſervare, apparitionis hujus rationes habet. Quippe æſtiva bilis venenum cicurabit, enervabit, & ventriculum defendet, qui & ipſe languidior a plumbi ſtimulo minus afficietur.

In omnibus, quos in opere ſaturnino verſari noveram, duo deprehendi, faciei nempe, & oculorum habitum non deſcribendum, atque alienum ab eo, quem homines ſanæ mentis habent, & in quibusdam vere maniacum, etſi morbum aut nunquam paſſi adhucdum ſint, aut ex eodem fuerint perſanati.

Altera res eſt iis ipſis hominibus, hisque præcipue, ſolennis, arteriarum tenſarum plenitudo, durities, vibratio, vel ſaniſſimis cæteroquin.

Epilepſia, apoplexia, affectionesque aliæ multæ huc pertinentes vario morbi tempore ægros incurſare, & eventu vario obſervantur. Quosdam obambulantes, & aut nullis adhucdum, aut perexiguis torminibus admonitos vis morbi ſubito proruit, humique ſtravit epileptice convulſos. Alios non niſi provecta jam ægritudine, alios vero jam reconvaleſcere viſos fœdiſſimum id malum inceſſit. Hos gravius, & diutius afflixit, illos ſolummodo perſtrinxit, & levius. Pauciſſimis ea acceſſio non ſolvebatur: hos tandem apoplexia enecuit, multis antea, & repetitis inſultibus epilepticis interpolata.

Duos habui, mitiſſime, ut apparebat, ex ea colica ægrotantes, qui recenter ad nos venientes,

tes, vixque de morbo interrogati, & priusquam ingerere quidquam poteramus, convulſi, apoplectica mox morte periere, non averruncanda.

Quidam inter ſæviſſima tormenta ventris diu noctuque per lectum volutati, nil tamen convulſivæ, aut apoplecticæ affectionis unquam perpeſſi ſunt, ubi alios vix dolentes funeſta acceſſio convulſit, convulſosque jugulavit.

Sed & lentam ex eo morbo mortem vidi, eamque hydropicam. Syſtema uropoieticum plumbi vires præprimis experitur, convulſum, conſtrictum, & lotii juſtam ſecernere copiam, atque excernere præpeditum. Unde retenta urinæ materies, aggeſta, in caveas compulſa non ſuas, hydropem facit, quem opio ſquillæ juncto in ægro quodam multum levavi, non curavi.

Duo alii mihi alia ratione periere, ex febre videlicet maligna, quæ huic colicæ, priusquam ad nos deportarentur, ſupervenerat. Morbum offenderam jam ultra eos limites proſiliiſſe, quam ut eum revocare ars inde valeat, quibusque ſuperatis is exlex fertur. Belle diſtinxeram utrumque morbum, atque utriusque morbi peculiaria ſymptomata; at cum febri malignæ medebar, efferari ſaturnina affectio cepit, & vice verſa.

Opii præſtantem uſum, eumque in hac colica ſæpiſſime unicum, uti poſtea referam, junctæ febris malignitas averſabatur.

Reſerato cadaverum cranio vaſa omnia encephali ſolito multo ampliora, & ſanguine turgidiora deprehendi, quam in aliis ſoleat alio ex morbo demortuis.

Nunc, quam medendi rationem, quove eventu amplexus ſim, & quam ego epidemicæ febris cum hac colica ſocietatem obſervarim, exponam.

In

In omni colica ſaturnina duo potiſſimum reſpexi, morbum ipſum videlicet, atque ejusdem peculiaria quædam effecta. Quippe quos vomitus vexabat, facilius, celeriusque ſanari obſervavi, facilius etiam eosdem, queis venter fluxit: difficillime vero, qui nec alvo, nec ore quidquam reddidere, etſi hi levius fortaſſe multo doluerant, & illi gravius. *Cura colica ſaturnina.*

Qui vomuerant ob morbi vim, bilioſiſſima, & plurima ſemper vomuere, qualia non facile quisquam in bilioſiſſima febre, & bilioſiſſima tempeſtate, emetico licet propinato. Sed & iis, qui absque vomitu ex colica ſaturnina decubuere, lingua, & ſapor aſſumtorum ſupra modum bilioſa fuere.

Colluvies hæcce bilioſa jam ante morbum adeſſe poterat, utut innoxia forſan, & mole minor. At accedente irritamento ſaturnino vellicari ventriculum, inteſtina, & ſocia eorundem viſcera, & violenter emulgeri opinabar, ſuccorumque gaſtricorum proventum ultra, quam ſanis conferat, augeri. Id etiam accidere autumabam ex eodem venenato ſtimulo, etiamſi nulla aliena materies intra ventriculum jam præexſtiterit.

Biliformi igitur ſaburra ſimul laborare, undecunque, nata, & ratione quacunque, omnes illos, quos ex plumbo ægrotare conſpexeram, ſufficienter conſtabat.

Hinc duo mihi agenda rebar, videlicet, ut ſtimulum enervem ſecretiones gaſtricas nimium quantum ſollicitantem, utque, quod erat hucusque jam collectum, & ob copiam nimiam vitioſum, evacuem.

Quodſi alterutrum tantum perficerem, parum me facere arbitrabar. Quid enim emeſis concitata,

aut

aut potentissimis pharmacis sollicitata alvus proderit, cum, rejectis licet humoribus copiosis, alienisque, perstet antiqua ex plumbo irritatio, & nova accedat ab ipso remedio evacuante?

Hæc methodus nonnisi in levioribus colicis subinde mihi satisfecit, ubi stimulus saturninus potius sponte quiverat, repurgatis ventriculo, & intestinis. At sæpissime nil effeci: symptomata augebantur ab emeticis, & purgantium quorumcunque vires alvus pertinax elusit. Invitus ab ea methodo, quam alibi tam efficacem in ea colica legeram, & nonnisi multoties delusus, discessi. Invitus opium arripui, utut ab Haenio deprædicatum, tum quod credideram pertinacissimam alvum magis iri cohibitum, cum etiam, quod biliosis, quales omnes saturnini fuere, id genus remedii nullatenus conducere posse existimabam.

Ejulatu cujusdam ægri commotus, cui a septem jam diebus alvus nulla ratione provocari poterat, quive inter immania tormina per vices vomuit, opium dedi: unde mox sponte solvi venter cepit, & multa aliena reddere; doloresque, & vomitus silere.

Opio posthac liberalius usus sum, quod aut ex oleo bibendum dedi, aut ex infuso florum chamomillæ. Inde felicissimas curationes, celeresque feci, & confirmatas, easque numerosas.

Nihilominis in quibusdam ea symptomata consequebantur, quæ non a veneno jam proficisci, sed a saburra primarum viarum existimabam, quam mirifice increvisse a multo ingesto oleo, & emollientibus decoctis, ac vetusta intestinorum fæce conspexi. Quidam enim ex colica jam reconvalescere visi, nauseare de novo, incalescere, inhorrere vago more, aut cardialgiam denuo, ven-

tris-

trisque molestias queri, febrire ex fomite putrido, vel etiam maligne, iisque varie encephalum affici, & perniciose, etsi nil hucusque in victu fuisset, aut in medendi ratione mutatum.

Ex eo tempore utramque methodum, quas singulas seorsim hucusque secutus sum, conjunxi, *evacuantem* videlicet, & *narcoticam*.

Ubi nullam morbus ipse evacuationem fecerat, nec ullum urgentius symptoma celerem opem poposcerat, curam a solvente, salino, mannato remedio exorsus sum, alvumque movi, aut etiam emesin, anni præcipue constitutione biliosa. Largam dein opii dosin ex chamomilla hauriendam proponavi, oleo neglecto. Sic aut omni altero die eccoproticum dedi, atque anodynum, aut utrumque quotidie, eo modo, ut eodem die nunc opium sumeretur, nunc blandum evacuans.

Hæc ratio fortunatissime cessit, iisque incommodis omnino caruit, quibus singulæ methodi, si eæ solæ adhibebantur, subjacebant.

Quos violenta, & frequens vomitio exercuit, evacuantibus non sum aggressus, sed opio: neque ii hoc genere remediorum habebant opus, queis alvus facilis erat, vel etiam fluebat, quod in paucissimis observavi.

Doses opii largas hic morbus exegit, & frequenter repetitas, & diu. Plerumque intra viginti quatuor horas sequentem mixturam absumebant, per plures plerumque dies continuatam: ℞. Aq. flor. chamom. unc. vj. Extract. flor. chamom. drachm. j. cum dimid. Syrup. flor. chamom. unc. j. sem. Opii puri, & camph. aa gr. x. sumat omni quarta hora sextam totius partem, donec omnia intra viginti quatuor horas fuerint absumta.

Qui-

Quidam in violentiſſimo vomitu ſaturnino una nocte grana tredecim opii, & camphoræ cum emolumento ſumſit.

Camphoram ſerius addidi non omnino neceſſariam; quippe & ſolum opium perbelle hunc morbum ſanat, & ſola camphora nunquam, etſi eandem mitigare aliquoties ſit viſa.

Opium neutiquam morbum *palliat*, ſed cum perſeverantia *ſanat*. Id multis alio tempore, locove alio narrandis ægrorum hiſtoriis comprobabo. At dignas tanto malo oportet doſes dare, & diuturnas.

Mirabar multoties, alvum, nulla antea ratione reſerandam, præmiſſo largo opio, aut ſponte reſpondiſſe, aut enemati auſcultaſſe, licet antea frequenter, & inutiliter injecto; aut tandem miti purgante fuiſſe provocatam.

Reconvaleſcentibus quotidie ſex, octove opii grana partitis doſibus propinavi, remedio cuidam amaricanti, & ſtomachico remixta. Hi alvum plerumque facilem, & leviter fuſam habuere ſua ſponte.

In his ægris opium videbatur incommodis illis caruiſſe, quæ ejus uſum alias, atque aliis in morbis comitantur, temulentiam ajo, & carebariam, inſomnia, pavores, ſudatiunculas pruriginoſas, aliaque multa: ſenſuum hebetudinem ſuſtulit, languorem artubus excuſſit, & mentem alacrem, promtamque reddidit, ac caput leve.

Opium non ſepoſui, etſi æger ab omni moleſtia plane vacaret. Requirebam præter hanc a doloribus immunitatem etiam pulſuum antea vibrantium mollitiem, & experientia edocebar, nondum omnem veneni hujus characterem deletum eſſe, niſi pulſus emollirentur.

Ar-

Arteriarum duritiem phlebotomia non emendavit, etsi larga, & repetita.

In gravissima colica saturnina vomitibus crebris stipata, & imminente delirio, quin jam praesente, terna, & profusa venaesectio nil profuit: opium ilico mentem restituit.

Quidam leviorem ex plumbo colicam experiebatur, sine vomitu, & alvo clausa. Cura, non praemissa evacuatione, ab opio cepta est. Mox aeger soporosus fieri, leviterque subinde convelli, & modice desipere per intervalla. Datum emeto-catharticum temulentiam excussit, hominemque sibi reddidit.

En opium ibi profuisse, quod hic nocuerat; fors quod ibi sola vis plumbi mentem infatuarit, cui rei opium apprime dicatum est; hic vero caput affecerint humores gastrici, nimii, intra abdomen conclusi, atque huc a leviori licet stimulo saturnino proliciti. Sic opium nocuisse debuerat, & emeto-catharsis prodesse.

Evacuantibus omnes indiguere, quoscunque tormina sicca excruciarunt, alvo videlicet conclusa, & absque vomitibus spontaneis.

Id genus remediorum saturninos abdominis cruciatus adeo non cicuravit, ut eosdem plerumque intenderit. Hinc in hisce nullum ipsius colicae auxilium quaesivimus, contenti, eorum ope systema gastricum ab obfutura illuvie liberasse, & remediis antisaturninis fecisse locum.

Idcirco cavimus, ne citra multam necessitatem evacuantia resumeremus, aut eorundem usum protraheremus diutius.

Id etiam nobis auspicato evenerat, si post finitam actionem pharmaci non multum temporis abire siveramus, quin justa mox opii dosi consoliremus, & novas hasce ab ipso remedio in-

ductas turbas, & illas veteres a plumbo, priusquam colligi denuo humores gastrici copiosius, quam par est, possint.

Purgans, aut emeticum citra saburram, & convalescenti datum, faciles relapsus facit. A solo enemate eccoprotico recrudescere morbum multoties vidi.

Cum alvum facilem habere convalescentibus contulerit, remedium dedimus, quos ex opio, camphora, sale polychresto, & stomachicis coaluit.

Colicam saturninam subinde difficulter dignovissemus ab ea, quam biliosam dicunt, quamvel evacuantia sola fere sanant, & narcotica intendunt, ni ejusmodi nobis ægri obtigissent, quos in opere saturnino versari constabat.

Ex hucusque dictis patet, utramque hanc colicam conjungi posse, posse & saturninam biliosa excipi: atque id reapse non raro fieri, observationibus evictum novi.

Præter hanc colicæ biliosæ cum saturnina conjunctionem alia quoque complicatio observatur, si quando æstiva febris eos una invasit, quos morbus saturninus afflixerat. Hi periculose decubuerunt. Medebamur æstivæ febri *directe*, & torminibus saturninis non nisi *per ambages*, opio in initiis non propinato, dein vero caute, & furtim. Narcoticis enim ingravescere febrim, & minari malignitatem vidimus. Ab oleo æque abstinui, biliose febrientibus non proficuo.

Constitutione anni phlogistica, hyemali, verna, ægritudo saturnina vitio bilioso plerumque caruit, aliamque in societatem adscivit sæpenumero perniciosam, inflammationem nempe intestinorum. Ea res emeto-catharses omnino aversabatur, medendique rationem invertebat; phle-

phlebotomiæ enim, quæ in hujus morbi cum febre æstiva connubio non profuerunt, hoc in casu necessariæ erant, largæ, & repetitæ cum potu multo, tepido, emolliente, oleoso, hisque interponi opium debuit.

Difficillimum erat dijudicare, anne inflammatio una adsit, aut solus excruciet saturnus. Certe dirissimos dolores vidi, ægrosque per lectulum præ eorundem sævitie volutatos, etsi nulla in abdomine inflammatio adfuerit, quemadmodum *a posteriori*, a methodo videlicet medendi argutabar, solis utpote narcoticis, spirituosis, & carminantibus usus. Veruntamen lethalis in alio casu hæc colica fuit, gravisque in abdomine dissecti cadaveris inflammatio reperta, etsi æger obtusius, aut vix doleret, & ægritudinem facile, & erectus ferret.

Infida salutis prædictio, dubiaque fuit; nonnunquam enim non valdopere ægrotare visos epilepsia corripuit, atque etiam enecuit in apoplexiam, conversa. Quosdam etiam convalescere incipientes fœdum id malum repente sustulit.

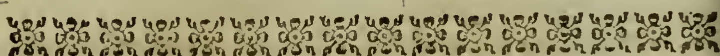
Quas in sanando hoc morbo leges secutus sim, exponam.

Temporibus biliosis curam adhibui compositam, *antibiliosam*, & *narcoticam*, catharsin, emesin, emeto-catharsin, & opium, multum, jugem, & antibiliosum potum.

Tempestate vero inflammatoria cura *antiphlogistica* fuit, potio multa, emolliens, mucilaginosa, oleosa, cataplasmata, balnea, subjuncto serius narcotico.

Subinde & *antibiliosa*, & *antiphlogistica*, & *narcotica* eodem in ægro usuvenere, prout varia mali complicatio occursabat.

Hæc de colica ſaturnina, atque in univerſum de varia febris æſtivæ cum diverſiſſimis morbis commiſtione connotavi.

CAPUT XIII.

SEPTEMBER.

Primis duodecim menſis hujus diebus venti aſſidui, impetuoſi: pluviarum copia, & frigus. Inde vero a vento quies, peramœna ſerenitas, & calor non meridie ſolum, ſed & veſperi, & mane. Ultimum triduum frigus acutum, & boreas exaſperavit, ſereno cœlo.

Hoc, & antecedente menſe lues quædam tuſſi, coryza, & extrema macie multos canes enecuit.

Fructus horæi pauci, immaturi, inſipidi.

Die 22. Sept. calor athmosphæræ maximus in therm. Reaum. fuit 17 $\frac{1}{2}$. gr.

Diebus 14. 29. 30. Sept. calor minimus 8. gr.

Calor medius 12 $\frac{5}{6}$. gr.

Die 17. Sept. altiſſima barometri ſtatio 28. dig. 5 $\frac{1}{2}$. l.

Die 3. Sept. infimus ejusdem locus 27. dig. 7. l.

Iidem ferme hoc menſe morbi, ſi genium ſpectes, ac illo præterito; ſed numerus eorum, & ratio inter ſe invicem multo diſpar. Etenim pauciores fuere *continuæ* febres, & quæ remiſerant per intervalla, id evidentius iſto, quam menſe priori fecerunt, ut ferme apyrexiam potius, quam remiſſionem diceres. *Continuarum* retuſa pauliſper acies, & minor furor fuit, ſed du-

duratio longior. *Remittentium* magna in *intermittentes* proclivitas, quam unius in alteram conversionem haustus salini, & emesis felici augurio effecerunt.

Febrium continuarum, & remittentium in intermittentes conversio.

Major adhuc materiæ morbificæ lentor hoc mense, quam prægresso fuit, sed minor copia. *Continuarum*, & *remittentium* febrium minor numerus, sed *intermittentium* major, cum earum, quæ a principio perfecte intermiserant, tum ex *remittentibus* in *intermittentes* abeuntium.

Paucissimæ dysenteriæ Icteri quidam sponte orti: oculi febrientium hoc mense sæpe icterici.

Cortice peruviano frequentius opus fuit ad difficiliores intermittentes comprimendas, cujus vim floribus salis ammoniaci martialibus feliciter acui, ubi is solus impar fuit.

Febrifugum nostrum.

Tertianæ præ reliquis crebræ, earumque variæ formæ, ut modo omni tertio die calor ureret sine frigore prægresso, aut sudore subsequente, modo acerbior tantum cephalalgia vexaret.

Tertianarum anomaliæ.

Icteros haustus salini, emesis, amara, extractum anagallidis flore luteo potenti virtute solvente donatum, & flores salis ammoniaci martiales pulchre sanarunt.

Icteri remedia.

Paucissimas hoc anni tempore pleuritides biliosas vidimus, easque non jam sinceras, aut impermixtas, sed quibus aura frigidior jam inflammatorii quid adspersit, ut præmitti emetocatharsi phlebotomia debuerit, vel subjungi, & repetitim, prout vel phlogosis, vel bilis eminebat.

Cum quamdam febrium potissimum continuarum variationem fuisse, atque æstivam febrim mutato aliquantium sub schemate prodiisse supra

Febris æstiva quamdam hoc mense mutationem subire cepit.

pra dixerim, juvabit eam rem hic resumere, & explicare.

Popularis æstatis febris sub finem prioris mensis, & primo Septembris dimidio in plures, quam antea, septimanas protrahi, lente increscere, lente provehi, & sub falsa benignitatis specie ægrum diu affligere, sero tandem eidem valedicere solebat, cum judicium subierat laboriosum, & tardum.

Pulsibus & urinis non malis febris gravis.

Symptomata hoc tempore eadem fuere, quæ per æstatem febrim biliosam comitabantur, nisi quod pulsus, & urinæ, calorque ægrotantis plerumque parum quid habere a sanitate diversum viderentur, etsi is nihilo mitius se habebat, &

& cum ingenti cephalalgia.

ingentem cephalalgiam, temulentiamque querebatur; at frequenter quasi attonitus, atque obtusius sentiens, supinus, cruribus divaricatis, ad pedes defluens, decumbebat.

Utut vix febrire plerumque ægrum diceres, fuit nihilominus subinde acer calor vel uno tantum in brachio, vel in utroque: at quasi diffringi sibi caput præ dolore, & ardore semper asserebat. Oris amarorem perpetuo, & inappetentiam accusabat.

at tædiosa diarrhœa.

Quotquot ex febre populari hocce tempore decubuerunt, omnibus diarrhœa supervenit, primo levans, sed quæ postea, cum persisteret, absque ulteriori levamine vires fregit.

Multi, qui morbi initia, & primos progressus spreverunt, quacunque medendi ratione in auxilium vocata, colliquantes secessus, & largam sub nocturna præcipue tussitatione sputorum pituitosorum copiam patiebantur, & pertinax crurum œdema

Hæc febris in

Phthisin hanc pituitosam lichene islandico, & poly-

polygala, frictionibus aromaticis, & victu restaurante plerumque sanavimus, ubi alvinæ lubricitati pulvis radicis arnicæ pulchre opitulabatur. *phthisicos quandam speciem abiit,*

Febrem hanc non jam *biliosam* appellabamus, sed *bilioso-pituitosam* ob amarescentem pituitam, quam questi identidem sunt, & potione emetica revomuerunt. *eratque non biliosa, sed bilioso-pituitosa.*

Medebamur eidem eadem ferme ratione, qua *simplici biliosæ febri*, nisi quod diuturniora adhiberemus solventia, & ob præcognitam morbi diuturnitatem viribus mature prospiceremus, datis gratis cardiacis, & antiseptica arnicæ radice, aut decoctis herbarum, & radicum aperientium, amarescentium &c. *Ejus cura.*

Quodsi primæ emeto-catharses morbum in incunabulis non præfocarant, & quæ serius instituebantur evacuationes, nil amplius in materiem poterant, fors intra vasorum systema jam dilapsam, viribus conservandis imprimis studebamus, ut materiem, quæ vim remediorum *directam* jam eluserat, fugam ex ventriculo intra sanguinis territorium capessendo, naturæ vis sic conservata attenuet, eliminet, assimilet, sive coquat.

Inepte, & cum ægri discrimine morbum ejusmodi longius provectum neglectumque valentioribus vexares, si ejus te forte tarditatis lentæque sanationis tædium caperet. Hic illud valuit: Sat cito si sat bene.

Ægrorum horum linguæ rarius biliosæ, aut limo quasi flavescente conspurcatæ comparuerunt: frequentiores fuerunt prærubræ, glabræ, resiccatæ, splendentes, & quasi vernice obductæ. *Linguarum hoc mense conditio.*

CAPUT XIV.

OCTOBER.

Siccitas frigidiuscula, cœlique serena facies, noctibus pruinosis ad octavum usque mensis diem; eo die insignes pluviæ. Inde frigus humidum, nebularum defluvium, pluviarum inanes minæ. Die 19. rediit siccitas, & frigus, cum glacie nocturna, & matutina, fœtente, crassaque nebula ad 25. usque pluviis madentem. Inde mane, & vespere copiosæ, densæ, depluentes nebulæ, multusque mador, sole sub meridiem claro, & frigore mitescente.

Ultimo triduo cœlum molle, austrinum, tepidissimum, capiti grave, atque universalem languorem inducens, sole per eos dies languidissimo, nebulisque tenuissimis suffuso.

Dominabatur hoc mense multus humor, isque in medio mense frigidior.

Die 3. 4. 5. 31. calor atmosphæræ maximus fuit 16. gr.

Die 24. Calor ejusdem minimus 3. gr.

Calor medius $9\frac{2}{3}$. gr.

Die 21. Oct. altissima barometri statio 28. dig. $2\frac{2}{3}$. l.

Die 3. 30. 31. statio infima 27. dig. $7\frac{1}{2}$. l.

Dominantis febris mutatio. Anno ulterius provecto, atque ad suum quasi senium producto frigidum, siccum, inmite, mutari rerum facies cepit, atque æstivi morbi ab hyeme succedente dissolvi. Etsi enim hujusce temporis febres easdem, ac per æstatem perio-

periodos, exacerbationes easdem, certas, incertas, obſervarint, rariſſime nihilominus ſinceram bilem atque αμιγη, matrem ſalutarunt.

Multæ continuæ remittentes febres, ſive peculiarem quandam impeterent corporis partem, ſeu decurrerent abſque topica invaſione, a materie naſcebantur lenta, ductilique, non ſemper amareſcente, aut, ſi etiam bilis ſaporem referret, excolori, & molis non magnæ. Hæc ſpecies fæminas præ viris invaſerat, easque pallidiores, inordinate menſtruantes, & affectas fluore albo. *Idea malignitatis in hac febre.*

Numerus hoc modo ægrotantium non magnus fuit, ſed morbus longus, difficilis, laborioſus. Pleræque ad nos venere, miſſo jam ſanguine; quare ægritudo altiores radices egit, pertinacior effecta, & periculoſior. Sed emeto-catharſis minus efficax in hiſce fuit; phlebotomia nempe fractis & morbi longitudine, priusquam nobis committerentur. Vomuerunt tamen cum aliquo levamine, ubi emeticum propinabamus, utut haud promto, nec eminenti.

Binis, raro ternis vicibus per omne morbi tempus vomitorium dedimus.

Materiem vomendo rejectam ante deſcripſi, pituitoſam, & paucam, & rarius, & modiciſſime biliformem. Hanc morbi genitricem materiem parcius intra ventriculum, & inteſtina collectam, at magna ex parte per omne corpus diſpenſatam exiſtimabam, febrimque ex eo genere eſſe, *ubi medicum non oportet tumultuari, multaque, & magna moliri.*

Omnibus tentatis id experiebar, ſatius eſſe, *vacuato, ſi vires ferant, ventriculo, vim vitæ ſuſtentare, & urgenti, ſi quod accederet, ſymptomati occurrere, & opperiri, donec febris ſe ipſam* *Caven in ſaranda hac peculiari humuce ſe-*

bris malignitate observatus. *conficiat, & materiem morbificam sensim aut assimilet, aut subactam variis viis; & tempore vario eliminet, blande, pedetentim.*

In usu remedium mihi fuit ex aquæ aut communis, aut stillatitiæ, e. gr. menthæ, semilibra: pulveris radicis arnicæ drachmis duabus — tribus: sacchari Thomæi uncia semis, & spiritu vitrioli drachma una. Nonnunquam primis, præcipue morbi temporibus drachmam aut ammoniaci salis, aut arcani duplicati admiscui. Sed morbo provectiore, & increscente debilitate, aut ventre profluente a salibus abstinui.

Potui dedimus aquam simplicem cum oxysaccharo

Hac usus methodo rarius, aut nunquam nimium elatam febrim vidi, ut ideo phlebotomia opus non fuerit, quam omnes ferme aut una, aut etiam altera vice instituebant ante adventum in Nosocomium, eamque non necessariam, vel etiam noxiam.

Remedia validiora, & stimulantiora ingerere nolui, ne tenacem morbi materiem minutis vasculis altius impingam, nulla amplius posthac ope extricandam, neque deprimere vitæ vim, ne non sufficiat coquendo.

Molestissimæ diarrhœæ in hac febre cura. Plurimum negotii, & tædii non parum lubricissima nonnunquam alvus fecit, quam promtam habuisse, & facilem multum profuerat, at fusam, nocuerat plurimum. Id ubi evenerat, omni altera hora drachmam dimidiam, vel & integram pulveris radicis arnicæ exhibuimus, quare effecimus, ut parcius dejicerent, & consistentia.

Quam hic memoravi febrim, ab ea mensis præteriti *bilioso - pituitosa* non differebat, nisi quod isto tempore & solas ferme fœminas corripe-

riperet, easque imbecilliores, & humoribus lentis; cum e contrario elapso Septembri etiam viros afficeret præter fœminas, & paulo acutior, ac frequentior illa esset præ hac hujus mensis, atque admixtæ bilis haberet plus.

Remissiones hujus febris incertæ fuerunt, invasio lenta, lentus incessus, & morbi totius duratio longa: nullus eminentior dies criticus, nec ulla luculenta crisis, sed morbi fatiscentia ἀκρίσιμος. Nullibi dolor insignior, at magna dejectio virium. Mens omnibus constitit. Pulsus habuere paulo citatiores, & calorem modicissime auctum: cutem arentem, linguas glabras, prærubras, siccas absque crusta: urinas naturalibus magis flavas, & nebulosas. Color faciei identidem mutabilis, ita, ut, genis quasi minio fucatis, teneret ora pallor, & narium ambitum; aut ut alteraruberet gena, pallente altera cum virore; vel ut insignior rubedo totam mox faciem perfunderet, eamque totam mox virens pallor. Querelæ paucæ, & quies. Somni leviculi.

Tussis permolesta febri superveniens. Molesta tussis provecto morbo ægrotantium pulmones concussit, extuditque pauca, mucosa sputa. Superveniens vomitus, aut liberior alvus hanc ægritudinem thoracis allevabat. Raro contigit, ut eo in morbo id incommodi præverteremus, & tunc solummodo, ubi ægri nondum nimis progressa infirmitate, & iis vitæ viribus ad nos venerunt, quæ repetita emetica ferre poterant.

Hanc febrim plerumque sinceram, & unius pituitæ prolem; *pituitosam* appellabamus.

Febres hybridæ. Quædam tamen hoc mense febres non unius originis erant, sed parentum diversorum, & hybridæ. Fuerunt enim & bilioso-pituitosæ,

&

& biliofo-inflammatoriæ, aut triplici vitio prognatæ, bile videlicet ab æftate refidua, pituita, & fanguine fuccenfo.

Prudens æftimator & temporum, & temperamentorum, & ætatum, aliorumque, quæ ufu difci, defcribi nequeunt, non operofe definiebat, bilisne, an pituita, aut fanguis excalefactus magis peccet, quove cum ægrotantis difcrimine.

Hinc non una medendi ratione utebamur.

Hæc varia morbificarum caufarum intenfio, prædominium, conjunctio, methodum medendi variam effecit. Hinc folvendum plerumque multo diutius fuit, quam elapfis menfibus: mitti fanguis frequentius debebat, fubjungi emeticum ferius, aut omitti penitus. Non raro nec emefi, nec phlebotomia indigebamus: folis folventibus, ubi nulla materies turgebat, & fale medio, mitiori, pauco, aqua, aceto, melle multos fanavimus, quibus ea ratione omnia ευρøα fecimus, viasque omnes expeditas, dum interea febris deferveret.

Metaftases hoc menfe plures, rheumata fuppurationes, ichores, eryfipelata, bubones, carbunculi.

Sub exitum prioris menfis, & initio Octobris ad ejus usque medium hæc febris autumnalis id habuit peculiare, atque a febre æftiva diverfum, quod amarit metaftafes non criticas, difficilesque, & ipfa febre graviores. Multis enim uno ante, alterove die placide febricitantibus repente carnes brachii induruere cum tumore non difcolori, fed dolentiffimo, & ablata movendi illius artus facultate. Quibusdam mufculi femoris pone inguen ligni inftar rigebant, dolebantque; tumebant & glandulæ ifiic loci. Aliis glandula fub axillis fita tumefiebat: atque aliis manum, brachiumque eryfipelaceus rubor perfudit, quem mox phlyctænæ, & plaga gangrænofa infequebantur, & rodens ichor, qui lon-

longos ſub carnibus cuniculos agebat, & telam cellulofam longe, lateque depaſcebatur.

Tumores hoſce inguinum, & ſubaxillarium glandularum morbum ipſum non ſolverant; nec ipſimet diſcuti potuerunt, ſed omnes tarde maturuere, tarde ſuppurarunt, & coaluere tardiſſime.

Suppuratos carpos antiſepticis ſanavimus & admotis gangrænoſæ plagæ, & ingeſtis. Hunc in finem omni altera hora drachmam pulveris radicis arnicæ exhibebamus, camphoræ junctam, vel & ſine eadem. Fateor, me profuſiſſimas ſuppurationes, & ichoroſas cum tabifica febre immutaſſe, coercuiſſe, ex toto perſanaſſe hujusce ſolius radicis ope.

Menſe ultra dimidium progreſſo, vergenteque ad finem, compoſitæ hæ febres in alterutrum thoracis latus irruerant. Pleuritis ea erat inflammatorio-bilioſa, dolore late diffuſo, atque a ſumma clavicula decurrente ad oſſis ilei criſtam usque. Plerumque cruenta ſputabant, æſtuantes, pulſibus plenis, elatis, quive digitum exploratorem inſtar vibrantis chordæ ferirent, ore mucoſo, & amaro, ac cardialgia. Sanguinem cum emolumento miſerunt, aut absque ſaltem detrimento, priusquam ad nos deportarentur. Multo potu refrigerante, leviterque ſalito, & diutius ingeſto, tandem emeto-catharſin fecimus, mox allevantem.

Pleuritis inflammatorio-bilioſa.

Subinde præmitti emetico phlebotomia debuit, aut ſubjungi, aut utrumque hoc genus præſidiorum alternis vicibus adplicari. Sanguinis emiſſi corium plerumque denſum fuit, flaveſcens, vireſcens; aut flavo, viridique latici innatabat.

Mor-

Morbo jam inclinato ventrem modice profluere multum profuit.

Profligata jam ægritudine dolor non raro pertinax, ſed levis, atque inter tuſſiendum ſolummodo latus vellicabat, quem adplicatum veſicans diſpulit, cum interim opium tuſſim ipſam a morbo reſiduam, noctuque moleſtiorem comprimeret.

Colicæ bilioſæ ſubinflammatoriæ. Colicæ bilioſæ etiam hoc menſe comparuere, paucæ numero, ſed graves, ſanatu difficiles, & ſubinflammatoriæ, quas ſanguis iterum iterumque miſſus, & anodynum mitigavit primo, deinde pharmacum evacuans percuravit.

Febris rheumatica. Multi febriebant ex rheumate artus omnes oberrante, & noctu ſæviori. Plerisque articuli, aut extimæ femorum carnes, aut lumbi mirum doluerunt. His lenia ſalina, quæ & alvum mollirent, & urinas cierent, mirum profuere. At ubi febri conſidente dolor remanſit, veſicante ſæpius, variisque in locis adplicato, conticuit.

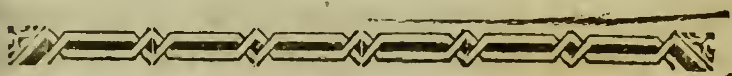
Puerperæ qua ratione hoc menſe valuerint. Puerperæ hac tempeſtate immunes ab ea febre manſerunt, quæ omnes omnino laceſſivit, quotquot æſtivo tempore apud nos pepererunt, at nullam gravius afflixit.

Quartanæ, Quartanæ ſub initium autumni caput extulere; ſed quos hujus ægritudinis tædium cepit, primum altero Octobris dimidio, & ſub finem ejus ad nos venerunt.

Quotquot habui hac febre per autumnum vexatos, ab aliquot jam menſibus febriculoſos fuiſſe, adcurato examine comperi, ad id usque tempus, quo ea diatheſis febriculoſa in febrim quartanam maturuerat; neminemque, quantum novi, ſaniſſimum ante, is morbus eſt velut ex inſidiis adortus, & repente.

Sali-

Salibus multis, ſale præprimis ammoniaco, & concitata ſubinde vomitione reſerare obſtructa connitebamur, amaricantibus dein remediis, queis flores ſalis ammoniaci martiales miſcuimus, inertem ventriculum extimulare: tum demum morbus fugam capeſſivit, vel ſuapte, vel cortice peruviano profligatus. *earumque curatio.*

CAPUT XV.

NOVEMBER.

Primum menſis quatriduum multum intepuit ſole continuo, claroque. Dein nebulæ craſſæ, madidiſſimæ, phœbum ut plurimum eripientes, tepore perſiſtente.

Die 3. Aurora borealis.

Die 8. Frigus humidum, & nubes. Inde ad 17. uſque varia cœli facies fuit, cum pluviæ tenuiſſimæ, ſol, nebulæ, nubes, alternis ſe vicibus exciperent, vento non raro rudius interpellante, at frigore non magno.

Die 17. Acutius frigus. Poſtea multa intemperies, & tempeſtas frigida, pluvioſa, ventis procelloſis, & grandine horrida ad 25. usque, & ſole carens. Ea dies primitias hyemis prima tulit, tenuiſſimas nives nempe, ſed quæ vix natæ defloruere.

Inde glacies, ſerenitas, & ſiccum frigus. Hoc menſe frigus minus, quam pro anni tempore intendebatur.

Die 1. Nov. calor maximus + o. 13. gr.

Die

Die 28. calor minimus — 0. $1\frac{1}{2}$. gr.

Medius calor + 0. $4\frac{3}{4}$. gr.

Die 5. barom. altiſſ. ſtatio 28. poll. 3. lin.

Die 9. 10. infima ejus ſtatio 27 poll. 5. lin.

Major hoc menſe ſalubritas.

Hic menſis præ cunctis aliis anni temporibus pauciſſimos morbos tulit, æſtiva utpote febri nunc ferme ubique emortua.

Hos ipſos pauciores morbos, multum etiam benigniores vidimus, periculo vix ullo, atque acie penitus retuſa. Febres priorum menſium aut penitus diffugiſſe viſæ ſunt, aut in febriculoſas ſolummodo diatheſes converſæ, catharros, cardialgias, cephalalgias, & paucorum dierum non grave rheuma, quasve facile, & obambulantes tulerunt.

Hæc de numero febrium per hocce tempus, eorumque miti indole innotuere.

Materiem morbificam eandem deprehendimus, quam menſe præcedente, pituitam videlicet, ſed bili rariſſime commixtam, & mole paucam, quæve peripneumonias nothas, pleuritides, tuſſes ſtomachicas, tormina, doloresque articulorum fecit, prout diverſis corporibus diverſimode applicabatur. Hæ febres pituitoſæ varia etiam ratione intendebantur, aut remittebant, eandemque medendi rationem ſibi vindicabant, ac illæ menſium præteritorum; ſolventibus enim præmiſſis cathartico-emeticum una, aut pluribus etiam vicibus aſſumtum easdem aut ſuſtulit omnino, aut valde imminuit, vel vero in intermittentes convertit.

Peripneumonia notha.

Peripneumoniæ nothæ, ſive pituitoſæ, itemque pleuritides ejusdem indolis in hunc menſem inciderunt, etſi numero non plurimæ, cum omnium univerſim febrium hac tempeſtate vis pauca fuerit.

Fe-

Febris ex classe remittentium fuit, sed non intensa valdopere, obscuris accessionibus, & vagis. Laboriosissime respirabant, vesperi maxime, & noctu, ac sedentes, ac si viis spiritalibus angustatis intra thoracem quid ebulliret, sibiloso cum strepitu. Cephalalgia, vomituritio, & vomendi molimina laboriosa, mania, aut cum modicæ pituitæ rejectione: vomitus ingestorum, crebriorque a pastu, & vespere. Thoracis totius ardor, aut pungens dolor, aut gravior multo cardialgia, graviorque in epigastrio toto inter tussiendum dolor. Sputa in initio perpauca, plura dein, ductilia, tremula, subinde herbaceo hinc inde colore tincta. Inappetentia: vix ulla sitis. Tussis multa, sonora, sono quasi ex cavo prodeunte. Urinæ saturate flavæ, & pleni pulsus, naturalibus non multum citatiores.

Sartorum quorundam hic morbus fuit, & fœminarum, hasque inter pauperiorum præcipue, aut corporis obesioris.

Venæ sectione non indiguimus, qua tamen illa Sydenhamo peripneumonia notha compellata carere non poterat, cum plus forte phlogoseos jam conceperat, quam morbus hic noster in nostris terris, & hocce mense minus frigido, quam is aliis annis soleat. *earumque cura.*

Hinc satius erat, alvum movisse, aut quod expeditius visum fuerat, movisse emesin una cum alvo, idque pluribus plerumque vicibus. Ast præmittere, & interponere, & subjungere salina remedia oportebat. Vomuere pituitam meracam, subinde mediocriter biliosam, paucam plerumque, sed cum levamine non pauco.

Ægram habuimus, cujus historiam infra recensebo, quæ quam plurimam pituitam vomuit

in eodem morbo, quantam non facile quisque in ventriculo, & proximo inteſtino fluctuantem crederet, ſed potius ex omnibus corporis vaſis emulctam, rejectamque ad ventrem, & inde per os, atque alvum, tanquam gemina via regia crudiſſimarum ſordium, eliminatam.

Vis ulli in univerſum ſanguinem miſimus, atque ubi ejus rei neceſſitas fuit, eum parce & una ſolum vice detraximus.

Colica hujus menſis. Colicarum eadem curatio fuit, ab eadem utpote pituita profectarum, etſi hic aliter corpus afficiente. Ægri plerumque difficillime reſpirabant, tuſſitabant, his non multum abſimiles, quos peripneumonia notha tenuit, niſi quod nihil memoratu dignum extuſſitarent, & abdomine graviter dolerent. Obſcure febriebant. Interrogati nunquid pectore oppreſſo eſſent, aut dolente, quod libere ſpiritum trahere prohiberet, tuſſimque redderet permoleſtam, negabant, aſſerebantque, dolere ſibi abdomen ſolum, & epigaſtrium tantum pondere gravatum videri, ut levare thoracem ad aërem captandum, & tuſſire absque magno ventris cruciatu non poſſint.

Orthopnœas a ſolo abdominis vitio plures vidi.

Quam elapſis menſibus non raro videram febrientium diarrhœam, tunc præcipue, ubi morbus ſui juris erat, & neglectus, aut inepte curatus, longam & artem, & ægri vires exhaurientem, hoc menſe non offendi. Ventres omnibus univerſim fuere ſicciores.

Pauciſſimas id genus metaſtaſes, non criticas, ichoroſas ad artus, & ad glandulas habuimus, quales adulta æſtate, & ſub initium autumni ſæpius comparuerunt.

Icte-

Icteros quosdam prægressa miti febricula biliosæ notæ exortos extractum martis pomatum cum sale ammoniaco, aut ejus flores *martiales* cum decocto absinthii, & cardui benedicti promte solvebant: at præmisimus & salinos haustus, & vomitorium. *Ictericorum cura.*

Tussis plerasque hujus temporis febres aut comitabatur, aut excipiebat. Ea vesperi maxime, noctuque importunior erat, siccave in initio, dein lentam, ductilemque ranarum spermati non absimilem materiem excussit, & paucam. Thorax plerumque non doluit, nisi morbus ipse princeps aut notha pleuritis fuerat, aut peripneumonia notha, aut ea tussis pectus diutius exagitarat. At doluit & sub ipsa tussitatione, & paulo ante eandem, cardia, epigastrium, vel & media ventris regio, vel mollitudo hypochondrii utriusque, quasi funibus constricti, aut acute compuncti. *Tussis stomachica.*

Quibusdam hæc sola tussis aderat, de eaque sola conquerebantur.

Causam intra abdomen residere, sive tussis ea alterius morbi symptoma fuerat, seu ipsa morbum primarium effecerat, ex communibus coinquinati systematis gastrici notis constitit, atque ex ipso tussientium sono peculiari, veluti profunda e specu edito. *Ejus origo.*

Cum rusticum ea tussi affectum de pectore interrogarem, num quid ibidem doleret, negavit, addiditque, *se non ex pectore, sed e ventriculo tussitare, atque etiam eum solum male habere.*

His, qui sic ægrotarunt, ventriculum curavimus, solvendo ibidem aliena, dein *ανω* & *κατω* eliminando. *& cura.*

Plerisque ea medicatio sola profuit, & cito.

Quibusdam vero tussis perstitit, utut moderatior: at stomachicis, & corroborantibus remediis intra breve tempus comprimebatur.

Frequens hæc tussis est, & in phthisin abit. Id observavi, stomachicas hasce, aut abdominales tusses quovis anno frequentissimas esse, & male sæpenumero pro pectoralibus haberi, & emollientibus, tepidis, oleosis, quæ in tussi ab inflammatoria pulmonum diathesi summe alias proficua esse solent, intendi, ventriculum lædi magis, & ipsos denuo pulmones continuis succussibus conquassatos infirmari, & trahere jam proprium vitium, variumque, crudorum videlicet succorum congestionem, vasorum imbecillium dehiscentiam, & anacatharsin pituitosam, puriformen, cruentam, purulentam, tabificam.

Extispicia tabidorum. Cadavera secui ex ejusmodi tabe demortuorum, qui simplici tussi stomachica in initio afficiebantur, sed non cognita, neglecta, phlebotomiis &c. in ruinam pulmonum, & totius demum corporis conversa. Pulmones deprehendi duris ex parte nodis obsessos, partim vero erosos, emarcidos, absumtos.

Recentem tussim, & non ultra multas septimanas progressam absque negotio sustuli, & brevi; at ubi illa per aliquot jam menses inveteraverat, ad duas res animum adverti, in duasque morbi epochas investigavi: 1. an ea tussis, cujus causam stomachus continuit, solum adhucdum sympatica sit, pulmonibus aut integris aut ita parce læsis, ut correcto ventriculo, etiam hi suapte consanescant? 2. An forte jam ea labes pulmones teneat, diu utpote, valenterque concussos, ut ii, ablata licet sympathicæ tussis causa, & emendato ventriculo, nihilominus proprio in sinu foveant multiplicem idiopathi-

pathicæ tuſſis cauſam, tubera, vaſorum varices, ſaccos ichore, pure plenos, ulcera?

Has phthiſes hacce origine prognatas plures vidi, quam alia quacunque ex cauſa, easque ſartoribus, ſutoribusque, hisque ultimis potiſſimum inſidiantes, & rariſſime capaces ſanationis, raroque ſolaminis longioris.

Quinam huic phthiſi magis obnoxii ſint.

Autumnum tabidis infeſtum novimus, ſed his præcipue, qui expoſita ratione contabescunt.

Lichenis uſum, & polygalæ amaræ hic magni fecimus, ubi altera morbi epocha aut nondum aderat, aut nondum diu, repurgato tamen prius ventriculo, ſi quis malus adhuc fomes in eo occultabatur.

Præter peripneumoniam, & pleuritidem notham, colicas, ac tuſſes hucuſque deſcriptas, alius etiam morbus obvenit frequentior, ac paſſim arbitrantur, & habens quædam peculiaria, ophthalmia nempe ex ventriculo oriunda aut pituitoſo, aut bilioſo. Hæc multis ſæpe ſeptimanis, & menſibus ægros vexat. Oculus multum rubet, illacrimatur, & quaſi ab injectis pulviſculis, aut arenulis dolet, lucis impatiens per diem, & dolore ad veſperam, noctuque intenſiore, continuóque, at interdiu aut nullo, aut miti, & interrupto. Rubor aſſiduus: dolet etiam alterutrum tempus ægrotanti oculo vicinum, & latior ſubinde capitis ex eo latere plaga. Cornea transparens opacatur, albidæque ſubinde veſiculæ in eadem excitantur.

Peculiaris, & frequens ophthalmia, quam auctor gaſtricam appellat.

Alia ſymptomata ægri plerumque ſuapte non queruntur, at curatiori facta perveſtigatione conſtabit, ventriculum, cibique deſiderium per id tempus languere, amareſcere os, aut muco redundare præter ſolitum, gravari epigaſtrium,

obſcuriſſimos motus febriles per vices recurrere, horripilationes nempe, ſudatiunculis, & calore levi, ac ſubitaneo interſtinctos, idque veſperi, & noctu magis. Inquies per noctem, & fœtens ſudor: inſomnia.

& quæ ſubinde pro venerea impo-nit. Diuturna ejusmodi ophthalmia mihi ſemel pro ſyphilitica, impoſuit, cum præter nocturnas exacerbationes multa quoque alia concurrerent ab hac ſuſpicione non aliena. Ægram quamdam id genus ophthalmia laborantem, meque una multo affeci tædio, multa, & tædioſa uſus curatione, donec innotuerat, rem a ventriculo profiſci.

Pauca tantum exempla e multis ſeligam, quæ morbos hoc menſe præcipuos exhibebunt.

ÆGER PRIMUS.

Febris hujus menſis. Vidua 38. Annos nata, quæ marito ante dimidium annum orbabatur, & tres ſuperſtites puſillas proles, easque ſæpius ægrotantes, ærumnoſe alebat, cum die 1. Novembris mœrori, & fletui ob mariti defuncti memoriam nimium indulgeret, inhorruit, atque incaluit complures horas.

Altero die ſalis amari unciam unam cum dimidia ſumſit; probe purgata, non allevata eſt: febriens, lecto affixa.

7. Nov ad nos defertur, debiliſſima, obſcure, & tenuiter febricitans, ſurdaſtra adeo, ut, niſi auribus valide inclamaris, nil audierit. Stupor, confuſio ſenſuum, memoria vacillans. Anteactorum hiſtoriam ex quodam ejus vicino homine collegimus. Lingua glabra, ſicceſcens.

Mix-

Mixturam ſolventem ex ſale medio, aquam item cum melle, & aceto potui dedimus.

8. Nov. lingua fiſſa, prærubra, ſicca.

9. Emeto-catharticum. Vomuit inde pituitam amaram, paucam: dejecit. Rediit auditus mox ab emeſi: mens præſentior, & lingua humectata.

10. Mixtura ſalina cum pulveris radicis arnicæ pauca doſi, potuque multo, aquoſo, ſaccharato, & modico vitrioli ſpiritu acidulato.

11. Eadem remedia. Auditus denuo difficilior: lingua ſicca: moroſitas.

12. Nov. emeticum: vomitus pituitoſi: ſeceſſus. Rediit auditus denuo, & mentis alacritas, & linguæ mador naturalis.

13. Perſtat audiendi facultas, & mentis vigor. Obſcura febris, & ſi illam ex pulſu, & corporis calore metiaris, ad ſpeciem mitis. Tinnitus: caput grave: tuſſis nocturna. Poſt ultimum emeticum eandem, ac antea, mixturam dedimus.

14. Nov. nulla febris.

16. Amaricantibus ventriculo proſpici ceptum eſt. Caput allevatur: tuſſis ſopitur.

19. Nov. vix ulla tuſſis. Surgit: obambulat.

Poſt initium Decembris ſana ſuos repetiit.

Mœroris effectus. Mœroris vim in corpus humanum, ejusque in producenda prava febri poteſtatem & hic, & alias frequenter advertebamus.

Vomitoriorum utilitas. Purgante pharmaco ægra non juvabatur, ſed inde pejus habuit. Febrim purgante, etſi non valido, exaſperatam, at emeto-catharſi ferme ſubito enectam multoties obſervabamus.

Nulla materiæ turgentis ſigna, ſi ea unice ad vomituritiones, cardialgiam, ructus nauſeoſos, & depravatum guſtum, ac oris ſordes re-

ferre velis, comparebant. Nihilominus vomitorium præsentem opem tulit linguam humectavit, auditum, ac mentem restituit, & ante actorum memoriam, ut ipsa mox ab emesi morbi historiam exacte narrarit.

Profecto qui efficaciam emeticorum in morbis quam plurimis, sive longi ii sint, sive acuti, probe norit, stupendos sæpe effectus mirabitur, quos a quam plurimis ignorari multum doleo.

ÆGER SECUNDUS.

Historia pleuro-peripneumoniæ hujus mensis.

Vidua 50. Annorum, lotrix, a sex fere mensibus sæpius repente ortos calores queritur, sana cæterum.

10. Novembris horret, caletque per vices. Caput temulentum: nox inquieta, insomnis: sitis: anorexia.

11. Nov. horror, calorque alternantes, validi, crebri. Decubuit. Reliqua, uti pridie.

12. Omnia pejora.

13. Amaror oris: intensa febris: dolor punctorius ad latus thoracis dextrum, & ad infimum sternum, quasi thoracem transfigens, porrectus ad locum medium inter scapulas: leviculæ artuum omnium subinde convulsiones, dolorque per intervalla artus inferiores perstringens. Dedolatio: gravis cephalalgia: illacrimatio: cibi fastidium, & sitis. Epigastrium dolentissimum si contrectetur. Tussis multa: sputa ductilia, parca, mucosa, herbido subinde colore tincta, crocea, cruenta: lingua ex albo flavescens. Nil hucusque remediorum adhibebatur.

14. Nov. nobis commissa est. Omnia, uti pridie,

pridie, Potui aquam, mel, & acetum cum pauco ſale medio dedimus.

15. Eadem omnia. A meridie emeto - catharticum. Vomuit bilioſo-pituitoſa: dejecit, Dormivit tranquille.

16. Pulſus, & calor naturalis; pectus bonum omnino. Cephalalgia non emendata. Veſperi frigus, calor, tuſſis, & ſputa lenta, mucoſaque rediere; rediit noctu & dolor pectoris.

17. Nov. emeticum. Vomuit pituitoſa, omnia leviora, ſolo lateris dolore non allevato. Veſperi lateri dolenti veſicans applicatum eſt.

18. Pauca febris; dolor lateris nullus; nulla tuſſis.

19. Nulla febris: tuſſis nocturna: ſputa albida, ductilia. ℞. Aq. ſamb. unc. v. Oxymellis ſquillit. unc. ij. Tart. emet. gr. ij. M. pro 24. horis: omni quarta hora ſextam partem hujus mixturæ ſumat.

20. 21. Nov. alvus crebra: tuſſis rara.

22. Nulla tuſſis, Decoctum lichenis islandici.

23. Surgit ex lecto. Decocto lichenis, & dein ſtomachicis, amaricantibus uſa perfecte convaluit, & primis Decembris diebus domum petiit.

ÆGER TERTIUS.

Die 12. Novembris juvenis 24. Annos natus, qui ſuam in conficiendis ex lana pileis operam magiſtro locabat, nos adiit. Morbi anamneſis hæc erat; *Ophthalmia gastrica.*

Ante tres ſeptimanas alvus citari cepit intervia ventris per vices tormina, cæterum non

calenti, appetenti. Hanc nucis moschatæ pulvis suppressit.

Triduo inde vix elapso dolere caput, gravari multum, & obortis demum achoribus perfundi, calores crescere, & appetitus imminui. Achores insperso pulvere quodam siccavit, cæteris non emendatis.

Ante occiduum, cum operi suo pileario pone aquam ebullientem vacaret, repente dexter oculus insolito dolore valide compungebatur, sensim ex illo latere caput acrius infestante, interdiu benigniori, noctu exasperato, & somnum omnem arcente. Incaluit magis, præsertim ad sinciput. Amaror oris: horror nullus: sitis multa. Pars alba oculi quasi sanguine suffuso rubet cum ardore. Pulsus naturalis: lingua impura, siccescens. Ventriculo, aut abdomine non dolebat. Facies ex rubro flava: lucis impatientia: lacrimarum pluviæ: corneæ transparentis incipiens obscuritas.

Aqua simplici cum melle, aceto, & sale polychresto utebatur. Oculo nil remedii unquam admovebatur.

Die 14. Nov. cathartico-emeticum. Pituitam multam cum pauca bile vomendo refudit, dejecitque cum levamine evidenti, celeri, magno. Ardor nullus: rubedo multo minor: lucis tolerantia, nulli calores: tota nocte dormivit.

Die 15 Nov. poscam, & mulsam cum sale polychresto sumsit. Nullus rubor: nebula tenuissima corneæ adhuc obtensa: cætera bona.

Ex illo tempore invigorare ventriculum cepimus. Bene habuit. Oculus paucos post dies sanissimus.

ÆGER

ÆGER QUARTUS.

Puella 23. annorum elapſo abhinc anno rubore, doloreque oculi dextri, & corneæ opacitate laborabat per annum integrum durante, catameniis irregularibus uſa, ſana cæterum. Cum appetente veſpera dolor intenderetur rubore non magno, & corneam opacitas fere totam teneret, varia diu & ab aliis, & a me quoque præſcripta fuere; tandem omnibus incaſſum adhibitis mercurialia ob latentis venereæ labis ſuſpicionem in auxilium vocata. Nil provectum eſt, ægrave ſingulari potius naturæ benignitate, morbum una, noſtramque erroneam medicinam vincentis, convaluit, quam artis ope. *Ophthalmia chronica, & originis gaſtricæ.*

Die 26. Nov. denuo ob ſimile alterius oculi affectionem Noſocomium adiit, dura potius neceſſitate coacta, & ex heræ, cui ſervierat, mandato, quam ob fiduciam recuperandæ apud nos ſanitatis, utpote longæ, & ipſo morbo pejoris curationis, quam nuper ſubierat, nondum oblita.

Ante quatuor ſeptimanas veſperi ſubito dolore capitis ſe correptam fuiſſe narrabat, primum obtuſo ſupra orbitam oculi ſiniſtri, dein acuto totum caput pervadente. Mox & rubor, atque ardor eundem oculum cepit cum acris, fervidique ſeri profluvio copioſo: paucos poſt dies obſcurari cornea, in ejusque medio bullula naſci, quæ ſponte disrupta foveolam reliquit.

Ex eo tempore dolor & oculi, & temporis vicini ſub veſperam quotidie revertebatur, tota nocte increſcens, & acutus ſupra modum, donec diluculo remitteret paulatim, & in obtuſum ſatiſceret doloris ſenſum ad nonam matutinam.

Inde

Inde capite gravi quidem, sed indolente fuit ad statam usque horam vespertinam.

Etsi interdiu dolore omni vacaret oculus, & capitis vicina regio, tamen nunquam illius rubor, nec unquam acrium lacrimarum vis defuit.

Cum tribus ferme septimanis hæc ægritudo statis horis recurreret quotidie, ægra obambulante, cæterum nil incommodi conquesta, & appetente, en cibi fastidium accedit, & assumtorum amarus sapor, & sitis.

Ophthalmiæ exacerbationem nocturnam nullus horror præcessit, nullus sequebatur sudor, at comitari solebat calor major naturali.

Atque ita quatuor septimanas exegit domi suæ, variis usa remediis, collyriorum omni specie, & terna phlebotomia, & assiduis purgantibus, ita ut per integrum mensem diu noctuque, & quotidie crebro dejecerit.

Ea corneæ opacitas fuit, cum nos adierat, ut res objectas non dignorit, etsi ambitus amplioris, & sole multo illustres.

Per biduum poscam, & mulsam hausit copiosam, & arcani duplicati eam quantitatem, ut alvus quidem emolliretur, at citra ejusdem fluxum.

Die tertio valens pharmacum potavit, duos videlicet scrupulos radicis ipecacuanhæ grano uno tartari emetici armatos. Pituitosa, & biliosa revomuit cum eximio levamine. Rubor vix ullus ab emeto-catharsi, nec posthac ulla doloris reversio. Noctes tranquillæ, & cum somno.

Triduo vix elapso, rubere oculus ex toto desiit, incepitque perlucere.

Vires, quas pervigilium, & phlebotomia, alvusque assiduo fluens jam extra Nosocomium con

confregit, intra non multum tempus sequenti remedio restituebantur: ℞. Flor. salis ammoniac. martial. Pulveris cort. peruv. Elect. diatess. aa scrup. j. Fiat bolus, & fiant tales N. VI. Sumat omni quarta hora bolum.

Major indies corneæ pelluciditas rediit, ut die decima Decembris res minutiores dignosceret.

Nullum collyrium aculo agrotanti hucusque admovimus.

En alvum assidue, copioseque fluentem uni vomitui adeo non parem, ut purgantibus augeri morbi materies, intendique visa fuerit, quam unica emeto catharsis exterminavit.

Cum hæc juvencula post medium Decembrem uberiorem victum intempestivius expeteret, & alvus aliquot diebus segnis evaderet, redire aliquis pone tempus vicinum dolor, visusque minui cepit. Mox ægræ ventrem solvimus, diæta tenui aliquamdiu injuncta. Tandem ad roborantium usum revertebamur, ea lege, ut alvus quotidie bis, terque responderit. Tum demum oculum sæpius aqua frigida, cui sacchari saturni pauxillum admistum fuerat, irrigari curavimus, eo eventu, ut sub ultimos Decembris dies nil doloris experiretur, atque oculo denuo uteretur non discolori, utut paulo minus expedite, &, si eundem attentius inspexeras, modicissime nubiloso.

Complures id genus ophthalmias vidi, temporibus biliosis imprimis, atque ex ventriculo oriundas. Ineunte hoc mense fœminam e Nosocomio dimisi, cujus historiam, omissis aliis, ex meis adversariis huc transferam:

ÆGER

ÆGER QUINTUS.

Ophthalmia similis priori. Hæc fœmina trigesimum ætatis annum attigerat, quinque prolium mater, quarum natu minimam unius anni hucusque suo lacte enutriit. Circa medium Octobrem Nosocomium adiit, aitque, se a quatuor septimanis cum gravi ophthalmia conflictari. Quadam vespera oculum utrumque repente dolere quasi compunctum, atque rubere occepisse: ea nocte ob vim doloris non dormivisse; die altero a dolore quidem vacasse, at perstitisse ruborem inter assiduos acrium lacrimarum imbres. Vespera denuo appetente reversos immites oculorum cruciatus esse cum pervigilio. Eam mali accessionem, remissionemve quotidianam fuisse: non appetiisse, fastidiosam, sitientem: dedolatam: ore mucoso, insipido: animo per noctem sæpius deficiente, hypochondrio sinistro duro, tenso, dolente: ventre segni: obambulasse febriculosam.

Ultimis duabus septimanis exacerbatam ophthalmiam horripilatio præcessit, quæ antea non observabatur: noctu incaluit, & sub auroram sudavit.

Bis sanguinem toto hoc tempore eduxit, e brachio una vice, atque altera ex pede, & purgans assumsit proprio marte, at levamine exiguo, minimeque diuturno. Tandem pectus opprimi cepit, ejusque sinistrum latus amplo dolore corripi ad scapulam vicinam, indeque per omne brachium excurrente. Cephalalgia.

Sic affecta ad Nosocomium venit.

Curam exorsi sumus a potu multo, mellito, posca, & arcano duplicato. Dein emeto-cathar-

tharſin inſtituimus. Vomitus, ſeceſſusque pituitoſi, billioſi, copioſi, mox allevantes, & perſeveranter. Venter mediocriter, atque aliquot diebus fluxit.

Tandem nauſeantis ventriculi pigritiam ereximus remedio amaricante, ſtomachico.

Oculis affectis nihil admovebamus.

Sanguinis miſſionem bis inſtitutam facilius tulit, quam multi ſoleant in morbis ejusmodi ab ea cauſa prognatis. Id forte corporis robori debebatur in fœmina ruſticana, & anni tempori aliquantulum jam refrigerato.

Certe autumno, eoque potiſſimum jam provecto, adulto, atque in hyemem proxime deſituro unam, quin & alteram phlebotomiam febres bilioſæ non raro exigunt, antequam tuto, & utiliter ventriculus ſubvertatur, quæve ſanguinis miſſionem non poſcunt, eandem tamen abſque periculo plerumque ferunt.

Conſultius agi obſervaveram, ſicubi ſanguinem detrahere in febre bilioſa placuerit, eundem & parce demere, &, ſi ægro conduxerit, potius repetitim. Contingit enim, ut, licet ingens initio mittendi ſanguinis neceſſitas viſa fuerit, ejus te largius extracti poſtmodum pœniteat.

Deleteria opinio eſt, poſſe jacturam humoris hujus abundantius ſemel profuſi auxiliis aliis reſarciri. *Falſa, & pernicioſa quædam opinio.*

ÆGER SEXTUS.

Doliarius 20. Annorum ante annum ſcabiem contagio traxit, unguento quodam articulis uncto poſtmodum diſcuſſam, qua diſparente labo- *Pleuritidis hiſtoria.*

laboriose spirare cepit, tussitatione frequenti, pectoris oppressione, & dolore utriusque lateris punctorio per intervalla vexari. Sputabat pauca, alba, mucosa.

Sub finem prioris mensis (28. Octobris) valide tussitanti respiratio difficilior fiebat, a dolore totius sinistri lateris multum impedita. Caluit cum siti multa, & anorexia, at gustu non pravo, & alvo naturali, ac epigastrio non dolente. Sudores.

Die 29. Octobris, qui dies Mercurii erat, omnia pejora. Erecto corpore ægrotabat.

Die Jovis, & Veneris decubuit tota die: sudavit.

Die Sabbathi parumper allevatus est, surgit, domo exit. Vesperi dolor acutissimus latus dextrum invadit cum spiritu laborioso, tussi multa, siti, æstu cephalalgia.

Die Dominica e lecto surgere non potest. Nil emendatum.

Die Lunæ ad nos venienti difficillima respiratio quasi asthmatica: lingua albida: multa febris, omniaque quemadmodum die Sabbathi ad vesperam. Decubitus facilis in omnem partem.

Die Martis emeto-catharticum. Vomuit amara, pituitosa: ter dejecit. Oppressio pectoris multo minor, dolor lateris nullus, paucula febris, & rara, facilisque tussis. Somnus.

Duobus subsequentibus diebus, iisdem, quibus ante emesin, remediis utebamur, salinis, solventibus. Febris vix ulla, remanente levicula adhucdum pectoris oppressione.

Die Veneris denuo emeticum. Paucam pituitam vomuit, ter dejecit. Nulla oppressio omnia emendata, si linguam excipias, quam serius plerumque, & nonnisi excusso languenti

ven-

ventriculi torpore, viquc coctrice restituta, ad habitum naturalem redire in reconvalescentibus advertebamus.

Intra paucos dies sub usu stomachicorum exacte convaluit.

Linguam aut faucium, nariumque, aut pulmonum, ac asperæ arteriæ, aut gastrici systematis affectus fideliter notare constat. Nihilominus subinde linguam offendi ne minimum vitiosam, etsi multus alienus humor ventriculum onerarat, quo vomitibus refuso ea primum albescere cepit, aut flavo viridique muco turpari, ac fieri villosa. *Diagnosis ex linguæ conditione.*

Ex lingua sola nondum naturaliter se habente, ubi reliqua bona fuere, iterandæ vacuationis necessitatem nullam collegimus. Suus enim linguæ color naturalis redit, ubi suus ventriculo vigor redierit.

ÆGER SEPTIMUS.

Puella septemdecim annorum ter tantum husque catamenia experiebatur, & ante dimidium annum ultima. Ab eo fere tempore frequenter tussitabat, noctu præcipue, sputave rejecit copiosa, & flava. Pectore oppressa erat, nauseabat, vomebat per vices paucam pituitam, respirabat cum labore.. Subinde levia tormina querebatur. Tandem die 22. Novembris epigastrium totum opprimi videbatur. Cardialgia, tussis crebrior, & difficilior spiritus. Interim nil ita graviter tulit, quam, uti ajebat, catarrhum hunc tamdiu persistentem, & blanda noctis silentia importunissime turbantem. *Tussis chronica, & gastrica.*

Die 25. ad nos venit. Remediis primo sol-

ventribus, salinis, dein emeto-catharsi pectus, & abdomen emendabantur..

Refractas postmodum tartari emetici doses exhibebamus, quæ vomitum non moverant. Tandem auxiliis roborantibus integre, & non intra multum tempus convaluit.

ÆGER OCTAVUS.

Peripneumoniæ nothæ historia.

Vidua 56. Annos nata, amplo, & obeso corpore, initio mensis Maji hujus anni fastidire cepit, cum a longo jam tempore integra valetudine frueretur. Vomiturit: tandem a pastu ingesta vomuit cum pauca in morbi exordio pituita, dein copiosori, tenaci, inque longa filamenta ductili. Sitis: oris amarities: spiritus, sub motu corporis anhelosus, noctu vero sibilosus, & strepens, instar asthmaticorum, ut ideo noctes insomnes, erecto corpore, ac sedens transegerit. Ventris multa segnities, duras utpote, adustasque, & cum doloribus fæces ac raro reddentis.

Alvo enematibus sollicitata, exoneratave major animo hilaritas rediit, majorque facta est respirandi facultas.

Auxilium a medico quodam efflagitabat, qui ne hilum proficiente rem sospitatrici naturæ commisit.

Appetente æstate, & cœlo calidiore commodius valuit. Vomitus rarior, rejectorumque minor moles. Tandem omnino non vomuit: at respiratione non expedita.

Ingruente autumno pristina mala recrudure: quibuscum septem circiter septimanis misere conflictata die 3. Novembris nos adiit. Adera

rat cephalalgia, amaror oris, ciborum fastidium, vomendi desiderium, vomitusque per vices meracus, pituitosus, horis subinde matutinis, sed plerumque elapso quodam tempore a pastu. Respiratio fervens, asthmatica, & tussis non raro propemodum suffocans. Nullus thoracis dolor: sputa vix ulla: abdomen tumidulum, modice dolens, si contrectabatur: multa sitis: calor moderatus: lingua impura: alvus difficilis: pulsus fortes, pleni, durique.

Præmissis solventibus salinis 5. Nov. propinato emetico, scrupulis nempe duobus radicis ipecacuanhæ cum grano uno tartari emetici, tantam pendulæ pituitæ copiam ventriculus refudit, quantam intra ejusdem solius, aut viscerum vicinorum cavum contineri potuisse nemo facile fuisset suspicatus. Ter dejecit. Omnia multo meliora: liberius respiravit, dormivit.

6. Nov. spiratio denuo ingravescit: vomiturit denuo, & paucam pituitam suapte vomit: cætera bona. Solventia salina.

7. Emeticum. Eadem rejectorum quantitas fuit: secessus frequentes, copiosi, multum levantes.

8. & 9. Alvo liquidiore conservata commode se habuit.

14. Nov. vomiturit denuo, libere respirans, non calens, & pulsu naturali. Vesperi irritatum ventriculum compositurus pauxillum opii propinavi. At die sequenti ægram offendi valdopere, & quantum antehac nunquam, febricitantem, temulentam, arescente, contractaque lingua, & laboriose spirantem. Decocto radicis graminis, & taraxaci cum oxymelle, & sale medio aliquot diebus, tandem usa lenioribus amaricantibus allevabatur ita, ut

14. De nulla molestia conqueretur. Die sequenti cibum indulsimus minus tenuem.

17. Nov. denuo difficilius respiravit. Semel paucam pituitam sponte, & cum levamine thoracis vomuit. Eo die solvens denuo decoctum repetebatur.

Elapso biduo solam ipecacuanhæ radicem vomiturienti dedimus. Mitiora dein roborantia, a potentioribus enim lædebatur, & victus apta ratio, & ventris libertas valetudinem confirmarunt, eamque, cum diutius periclitandæ perseverantis sanitatis gratia in Nosocomio retineretur, extra relapsus metum reposuere.

Canon in repetendo emetico observandus.

Etsi pluribus vomitoriis hæc ægra indiguerit, eorumque repetitio multis aliis in casibus nobis summe necessaria visa sæpius fuerit, sollicite tamen cavimus, ne, quotiescunque aut lingua sordesceret aut os illuvies mucosa inundaret, aut ventriculus doleret, etsi pluribus æger vomitoriis, aut emeto-catharticis hucusque usus sit, iisdem evacuationibus continuandis insisteremus. Si enim aliena in morbi initio, ejusque progressu repetitis vicibus evacuaveris, ab introverso humorum motu, & succis gastricis largius confluentibus, & ventriculi debilitate, oris habitum, anorexiam, & stomachi fastidia facile repetes, & invigorantibus auxiliis emendabis. Id certe fortunate nobis compluries cessit.

Subinde curam confirmatoriam datum lenius emeticum utiliter interrupit, præcipue si æger in diætæ leges peccarat, aut ea morbi indoles fuerat, ut identidem aliquid morbificæ materiæ ab universo corpore secesserit, & partitis vicibus intra ventriculum, & intestina fuerit rejectum.

Crises hasce partiales morbis ad finem decurren-

centibus, atque etiam in reconvalescentibus sæpe advertebamus, videlicet aut sudores levantes, aut diarrhœam in reconvalescente sponte obortam, proficuamve, aut vomitum spontaneum cum multo emolumento.

Si vero ventriculus, vel venter convalescenti repente dolebat, quin causam in diætæ erroribus offenderemus, si quando gastrico morbo æger antea laborarat, aut tali, qui aut suapte, aut artis ope evacuationibus gastricis solvebatur; portionem materiæ morbificæ restitantem ultima hac crisi fuisse intra primas vias depositam facile suspicabamur, quam si natura suapte eliminare neglexit, nosmet-ipsi aut ore, aut alvo, aut utraque hac via regia exterminavimus.

Hanc agendi rationem, medendique canones non ex nuda speculatione decerpsi, sed eosdem usu multiplici quotidiano, & certo sum edoctus.

At difficillimum judico, earum rerum descriptionem adcuratam tradere, quæ non nisi per innumeras observationes diverso tempore, & diversis in ægris industriose collectas, interque se comparatas innotuere, quasve & usus fere solus alios docebit.

Confirmatoriam curam nunquam impune aut negligi, aut æquo celerius abrumpi, sæpissime observabamus, in iis præcipue morbis, quos vera plerumque fibrarum debilitas, inertiaque aut efficit, aut comitatur, gastricos ajo, biliosos, pituitosos, putridos, malignos. *Curæ confirmatoriæ necessitas.*

Phthises quamplurimæ, pertinaces articulorum dolores, morbi rebelles cutanei, chloroses, & albi fœminarum fluores, & oedemata frigida, & diuturni alvini fluxus, totave frigidorum *Frequentissima hoc mense phthisis &c.*

 mor-

morborum cohors vix ullo artis auxilio pervincenda nobis hoc mense frequentius occursabant, non raro quidem in inadæquatam æstivæ febris curationem, plerumque tamen in omissam *confirmatoriam curam* refundenda.

Reconvalescentes fœminas haud facile manu mittendas censeo, priusquam a morbo catamenia fluxerint, qualia antea sanis solebant.

ÆGER NONUS.

Metastasis peculiaris. Juvenis, sartor, 18. Annos natus, valetudine semper integra usus, initio Octobris horruit, caluitque per vices, sudore largo insequente. Non appetiit, dolorem tensivum ad nucham queritans. Caput antrorsum ita flectebatur, ut mento supremum sternum contingeret, neque ulla esset id alio commovendi facultas. Decubuit primo quatriduo, assidue, sed tolerabiliter febriens.

Elapsis octo diebus, cum deferbuisse febricula videretur, rediretque ciborum desiderium, tumor ad nucham dolens, latus, non discolor increvit, capite, uti ante, antrorsum flexo immotoque; dolor quoque, isque non gravis, totum brachium lævum quasi rheumaticus occupavit. Præter dolentium partium aromaticas frictiones nil adhibuit, & hasce absque emendatione.

Die 11. Novembris Nosocomium adiit, mento, ut dixi, ad sternum depresso, capite gavi, temulento. Tumor pugni magnitudine supra colli vertebras exstabat. Pectus, & abdomen liberum, lingua impurior: nulla febris, sinistri brachii dolor. Sumit solventia salina.

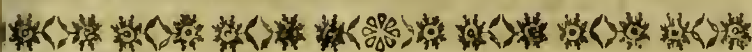
14

12. Nov. emeto-catharſis. Vomuit pauca bilioſo-pituitoſa: aliquoties dejecit. Noctu ſudor: ſomnus.

13. Caput levius, minus depreſſum: nullum in brachio rheuma. Solventia ſalina.

14. Emeto catharſis. Vomuit pituitoſa minus amara: dejecit. Caput liberum, ejusque erigendi poteſtas multo major.

Alvus fluens, & frictio tumoris reliquias brevi diſpulere, erecta denuo, & mobili cervice.

CAPUT XVI.

DECEMBER.

Binis ordientis menſis diebus mador, & colles nivibus conſperſi tenuibus, at nuda planities: nubiloſa cœli facies, & auræ mollities multa, auſtrina. Die 3. aurora borealis. Inde ſerenum, ſiccum, congelatio.

6. Nives exiguæ in locis editioribus; in vallibus pluviæ nivibus commiſtæ

7. Congeluit denuo. Siccitas: frigus.

Die 13. quæ aquas glacie leviter adſtrinxerat, diſſolvi iterum, diffluereque in plano nives cœperunt, manente molli, atque auſtrina pluvia. At mox iterum leviuſcule frigus intendebatur, aquilone per vices incurrente, donec die 17. aura denuo molleſceret ſub auſtri flatu, pluviæque nives vicinis collibus decuterent.

18. Nivium altiſſimarum ubique copia, atque

a vento quies. Ex eo tempore nives perstitere, cœlo miti.

Hæc rerum facies usque ad 28. mensis perseveravit. Consequentibus diebus pluviæ, nivesque sparsim, atque interruptim cecidere, frigore vix ullo, & nulla glacie.

Tempus fere omne austrinum, humidumque.

Die 1. Decembris frigus minimum + 0. $6\frac{1}{2}$. gr.

Die 25. frigus maximum — 0. 5. gr.

Calor medius totius mensis + 0. $\frac{1}{3}$. gr.

Die 11. & 12. Dec. altissima mercurii statio 28. poll. 6. l.

Die 5. maxima ejusdem depressio 27. poll. 3. l.

Paucissimos hic mensis morbos progenuit, at plures accepit ab elapsa æstate, atque autumno transmissos, lentos & perniciosos.

Non panci hoc mense ad Nosocomium venerunt ab exantlata æstiva febre gravissime mulctati, quemadmodum milites vulnerati solent acie excedere, seque recipere, quo reficiantur.

Tabidorum funera frequentia. Hanc anni partem, utut a salubritate eximia commendatam, nihilominus tabescentibus, atque his fere solis infestam vidimus. Pleraque in Nosocomio funera tabes dedit.

Tabes ex febre æstiva. Tabidorum historias, quanta maxima diligentia poteram, conquisivi, ut, quæ tabis ea species esset, & unde nata, intelligerem, intellectave cum iis compararem, quorum me compotem extispicia facerent.

ejusdem generationis ratio, modusque. Tabis originem febris biliosa dedit, mensibus biliosis hominem aggressa, quæ morbificæ materiæ portionem pulmonibus infigebat, inde posthac non extricandam. Ea metastasis tusses assiduas fecit, multum exagitantes, laxo visceri valdopere nocivas, & quæ sanguinem subinde ex-

extundebant. Non interruptus intra thoracem continuo sollicitatum pravorum succorum affluxus, infarctus, compagis solutio, ulceratio pulmonem, & universum demum corpus pessumdederunt.

Quibusdam febris biliosa nil vitiosæ materiæ ad pulmones rejecit, sed eos solum per consensum affecit, ventriculo causam morbificam continente.

Hæc *tussis stomachica*, febris biliosæ comes, neglecta, curata methodo non sua, phlebotomiis, emollientibus, oleosis, assiduo pulmones succussu labefactavit, eandemque sero tandem ruinam intulit, quam ante dixi a biliosa metastasi evenisse.

Intermittentium febrium, quarum nulla, aut inepta curatio fuit, ea in tabem conversio non rarissime occurrebat.

Neque *valida* febre opus erat, ut inde tabes nasceretur; suffecerat huic pravo partui vel lenior febricula biliosa, vel sola id genus prædispositio.

Certe *catarrhos hosce biliosos*, seu febriles fuerant, seu absque febre, frequentissime abire in phthisin vidimus immedicabilem. *Quid catarrhus sit biliosus.*

Consumtorum cadavera dissecta multiplicem pulmonum labem exhibuere, nodos, & tubercula variæ magnitudinis, ac dura, quæve viscus aquis injectum infra earundem superficiem detruserant. Tota quoque pulmonum substantia albidis, & miliformibus granis distinguebatur, aut duris ex toto, aut puriformem materiam, si dissecueras, fundentibus. Quibusdam pulmones gravissimi fuere, atque amplo volumine, ut intra thoracis caveas difficillime viderentur potuisse contineri; atque hi suffocati periere. *Secta consumtorum cadavera.*

 Non-

Nonnullorum pulmonibus cava inerant aut puriformi materie repleta, aut vacua, collapsave, & cum asperæ arteriæ ramificationibus quasi resectis communicantia.

Moriebantur absumtis carnibus, & exhausti assiduis secessibus, vel & nocturna, copiosaque sudatione, etsi fuerint, qui minui identidem, consumique conspecti sint, quin aliquid memorabile vel alvus subduceret, vel sudor.

Plerisque glandul. mensentericæ intumuere: tumore flaccido. Emarcida quoque, & colliquata abdominis viscera offendebantur, hepar imprimis, & lien.

Quodnam in medendo huic phthisi consilium simus secuti, & quo eventu.

Ægritudinis initia sæpenumero fortunate repressi saturato radicum graminis & taraxaci, & demum islandici lichenis decocto. Dubito, an morbum curaverim invalescentem, & confirmatum: inveteratum sanavi nunquam, utut non unum in medendo consilium executus.

Cura lactea huic tabis speciei non congruebat.

Diætam lacteam sic tabescentibus nunquam injunxi; injunctam ab aliis vidi, sed eventu non bono: rebusque ilico in pejus ruentibus abstinendum denuo a lacte fuerat.

Mense medio aliquot pleuritides inflammatoriæ offerebantur, quarum una alterave ex sævissimis fuit.

Pleuritides biliosæ inflammatoriæ.

Necessum fuerat repetitim sanguinem educere, & dein emesi, aut emeto-catharsi ventrem repurgare. Subinde utroque auxilio, emesi, & phlebotomia alternis vicibus utebamur.

Missione sanguinis repetita rarius peccabatur, etsi, quousque illa iterari debuerit, difficillimum fuerit determinatu. Sola antiphlogistica methodus morbum aut in malignum commutavit, aut in diuturnum: nonnunquam eundem mitificavit solummodo, febrimque in *febri-*

briculosam potius *diathesin* convertit, quæve arrepta vel levi occasione magno impetu denuo prorupit, & cum discrimine majori.

Sed etiam emeticum nocuit æquo citius propinatum, & sanguine prius non detracto. Indagare oportuerat, an inflammatio prævaleat bilioso vitio, an vero hoc illam superet, & quæ utriusque intensio sit, atque undenam celerior pernicies instet.

Difficultas sanandi morbos ejusmodi complicatos e. gr. bilioso-inflammatorios.

Verum hæc perquisitio causarum non una vi, nec uno cum eventu agentium miram animi contentionem deposcit, & subinde vel attentissimum fatigat: discriminis plena est, & errori obnoxia, quam nullo magistro discimus, sed usu solo, diuturno, ac patienti.

Unde ea difficultas noscatur.

Ubi hyems succedens æstivos solvere morbos incipit, aut hyemales in æstivos transmigrant, atque in ipso diversarum constitutionum concursu facilis deceptio est, & artis exercitatio supra modum difficilis. Fit enim nonnunquam, ut pro simplici biliosa febre habeas, seductus analogia, & numero majori per id tempus morbo consimili ægrotantium, etsi gravis ægrotum inflammatio teneat: aut inflammatoriam putes biliosam esse.

Neque luculentos semper utrique huic febri diagnosticos characteres esse quis asserat, atque indubitatos; observationum enim me copia docuit, dari periculosas inflammationes, quæve primam medentis attentionem, & omnem antiphlogisticam curam exigunt, etsi multa adsint biliosorum symptomata: dari & febres biliosas, putridasque absque solennibus suis signis, atque inflammationem mentientes: utrumque etiam vitium subinde conjungi.

Ea deceptio vix unquam *vigente* constitutione qua-

& quibus

anni tem-poribus. quadam, sed *emoriente* potius, aut *ordiente*, atque in ipsa unius in alteram migratione frequentius locum habet.

Hinc temporibus inter binas constitutiones mediis peculiarius attendendum, agendum majori cautela, subinde cunctandum, neque ad heroica facile, & decisiva remedia confugiendum, nisi res aperta ejusmodi auxilia petat. Antiphlogisticæ methodo diutius indulgendum, & ab eadem ordienda curatio erit. Venæ sectio non larga, sed parca, exploratoria, & si ferat æger, si allevetur, repetenda. Solventium blandiorum usus copiosior, & diuturnus; parcior, tardiorque emeticorum, atque hæc inter, mitiorum.

Cautela præprimis necessaria. Cavendum est sæpenumero a se ipso, ne fortunatæ videlicet, celeriterque hucusque peractæ curationes, & quædam in dijudicando promtitudo felici artis exercitio comparata in eo ancipiti constitutionum transitu nos decipiat, ne quid æquo properantius, aut tumultuosius moliamur.

Ægrum amisi ex febre bilioso-inflammatoria decumbentem, quem, si plures præmisissem sanguinis missiones (ternas institui) & serius propinassem emeticum, fors conservassem. Verum prosperi eventus antibiliosæ methodi me aut minus attentum fecerant ad inflammationem commixtam, aut, utut attentum, nihilominus deceperunt. Adeo oculatum oportet esse & contra se ipsum, & contra faustas curationes!

Quo anni tempore praxis medica facilior sit. Qui praxin medicam alicubi orditur, hos constitutionum fines contiguos, transitusve prudens vitabit, suæque famæ magis consulet, si tempus anni seligat, quod morbos profert sinceros, efficctosque, atque indaginis hoc ipso minus tortuosæ.

Et

Febris erysipelatosa hoc mense nonnunquam comparuit exanthemate totam plerumque faciem impetente. Cura antibiliosa, solventia salina nempe, atque emeto catharsis febrim una cum efflorescentiis ilico, tutove profligarunt, & absque auxiliis externis. *Febris erysipelatosa.*

Scarlatinam eodem omnino modo sanavimus, nec illam ejusdem malignitatem experti sumus, quam alii viderunt eadem tempestate, sed alia medendi ratione usi. Idcirco & *erysipelas*, & *scarlatina* etiam hoc mense visa est esse congener ægritudo, & originis biliosæ. *& scarlatinosa hujus mensis.*

Juvenculam, quæ a quinquennio frequenti erysipelate faciei corripiebatur, methodo recensita sanavimus, & gastrico, biliferoque systemate ope corticis peruviani confirmato, ab ejusdem infirmitatis recursu immunem præstitimus.

Plerasque puerperas hujus mensis ea febris, quam æstate, & autumno ferme omnes pertulere, non attigit: unam alteramve solummodo vellicavit. *Puerperia bona.*

Ultimis diebus Decembris major identidem phlebotomiarum necessitas fuit, adeo, ut quicunque ferme ægrorum adventarent, difficilem & peripneumonicam respirationem incusarent. Levis aderat pulmonum inflammatio, etsi primaria ægritudo neutiquam semper inflammatoria fuerat. Adspersam huic visceri phlogosin ab aëre existimabam frigidiore, cujus vim præ omni alio viscere pulmo primus experiebatur. Difficiles idcirco periodos circumeuntes humores habebant, & quod decubuerat pravorum succorum, intra thoracem vi frigoris adstrictum ægre continebatur, & respirationem lædebat. *Phlogosis frequens sub finem mensis.*

Frigidissimum hydropicum, totoque corpore tumentem dolore prehendi pleuritico vidi, &

va-

valide febrire. Sanguis eductus corium pleuriticum exhibuit, magnumque & oppressionis, & respirationis, ac tussis levamen tulit.

Hoc mense operarius ad Nosocomium venit, qui per octiduum domi suæ erroneo modo febricitabat cum assidua cephalalgia, & quotidiano sanguinis ex naribus stillicidio, quin etiam hæmorrhagia. Dolor artuum vagus, femoris dextri continuus, & imminutum cibi desiderium. Ægrotabat erectus. Levissimus oris amaror.

In Nosocomium susceptus femur dextrum exhibuit tumens valdopere, & dolentissimum dolore primis diebus assiduo, dein remittente, & sub vesperam noctuque exacerbato, contactus omnis impatiente, & cum ejulatu, donec appetente aurora mitesceret. Levissima rubedo erat, & exanthema quasi urticatum, ac dolor diffusus, oberrans eum artum, & noctu propemodum intollerabilis. Interdiu mitius febricitavit, noctu intensius. Stillicidium, & subinde hæmorrhagia.

Salibus mediis, posca, & melle usus est, & dein emeto-catharsi. Mox ab emesi dolor ante assiduus *remittere* cepit, & hæmorrhagia sub ipsa emetici actione recrudescens, eadem terminata suapte conquievit, nec rediit posthac. Post alterum emeto-catharticum dolor *remittens* in *intermittentem* conversus, continuato salinorum, & demum amaricantium remediorum usu una cum febre evanuit.

Superstes illius artus oedema frigidum atque indolens frictio dissipavit, & curatio roborans protracta.

Vomitiones ejusdem fuerunt biliosæ, pituitosæ, ilico levantes.

Fe-

Febres biliosas neglectas, aut non sua methodo curatas abiisse hinc inde in phthisin dixi. Neque hæc sola ægritudo fuerat, quæ febrim biliosam excepit. Eodem quippe ex fonte manabant pertinacissimi dolores articulorum, partiumque inter articulos mediarum, & subinde quasi ipsi substantiæ osseæ infixi, noctu graviores, cum illius artus, quem affecerant peculiarius, quodam stupore, & robore musculari multum imminuto. Ægritudo hæc & meam, & ægrorum patientiam, & omnem non raro medelam vicit.

Ægritudines febrim æstivam excipientes.

Rem tandem tempori committendam rebar, & auxilium potentius exspectabam ab æstivo calore morbificam materiem fundente, atque ad corporis superficiem evocante, præcipue si thermæ caloris vim adjuvarent.

Quosdam tamen vesicantibus, aconito, flammula Jovis, & antimonii præparatis, aliisque in hunc usum notis sanavi.

En cadaverum sectiones quasdam, & morborum historias, quæ in hunc mensem inciderunt, & quasdam etiam, quæ serius, mense videlicet Januario, colligebantur, cum eadem & tempestatis ratio & morborum utroque hoc mense observaretur.

ÆGER PRIMUS.

Medicinæ studiosus 23. annorum pectore angusto, collo longo, tenui, & gracili corpore, ic scapulis alarum in morem exstantibus, matre natus hæmoptoica, a longo jam tempore post motum corporis validiorem laboriose spirat, nec ab omni tamen spirandi molestia immunis est

Historia phthiseos post hæmoptoen.

etiam

etiam extra tempora majorum commotionum.

Brumali tempore melius, quam æstivo valet. Ante annum ira percitus florentis sanguinis pauxillum screando rejecit.

Ab initio Junii hujus anni (1777) magna pectoris oppressio accedit: tussit, sputave mane *puriformia*, & lineis sanguineis distincta, interdiu vero ex albo flava educit. Decubitus omnem in partem facilis. Altius inspiranti, aut tussitanti punctorius dolor, isque validus, ad sterni mucronem persentitur. Noctu frequenter, & leviter insudat. Ventre sæpius sponte resoluto est, & cum levamine. Sitis mane e somno evigilanti multa, & levis eodem tempore oris amaror, quem intensiorem hac æstate experitur. Horrores vagi: multis ab annis biliosissima lingua, villisque flavis, quasi bysso flavicante contecta. Interdiu assumtorum & sapor bonus, & eorundem desiderium: artuum languor.

Mense Augusto sanguinis uncias decem phlebotomia educi curavit cum levamine exiguo, & paucos post dies denuo disparente.

30. Septembris obambulans sanguinis floridi dimidiam fere libram quatuor horarum spatio non operose extussitavit. Incommoda pectoris magis aucta. Parcam denuo venæ sectionem instituit absque levamine.

Quarta pomeridiana ejus diei ad nos defertur. Pulsus vibrantes habuit, & arterias tensas. Ventrem eluere frequenti enemate conabamur, eumque ingestis per os remediis mannatis, & eccoproticis blande ducebamus. Meliuscule habere videbatur, educebatque tussitando parum sanguinis, & multo rarius; at die 2. Octobris appetente vespera nova pulmonum hæmorrhagia rediit, thoracis ardor, & aucta febris.

Ilico

Ilico ipecacuanhæ duos ſcrupulos cum uno tartari emetici grano exhibuimus. Unde multa, amariſſima, bilioſo-pituitoſa vomendo rejecit. Inter vomendum ne guttula ſanguinis prodiit; & vomitu peracto vix ulla febris. Pectoris jam nullus ardor: bona ſpiratio: perpauca tuſſis: & ea nocte vix ſanguinis lineola comparuit. Somnus.

Die ſequenti, ſcilicet 3. Octobris, circa horam nonam matutinam ultima vice perparum ſanguinis non læti, grumoſique tuſſiendo reddidit. Omnia multum emendata. Remedia eccoprotica, mannata, ſalina reſumebantur.

4. Oct. eadem remedia. Tuſſitatione non frequenti pauca glutinoſa, & pauciſſima puris formam mentientia prodiverunt. Nullum omnino cæteroquin thoracis incommodum. Veſpere grano dimidio opii a nocturna tuſſi paulo crebriori, & ſomnum interpellante pulmoni cavimus.

5. Mane denuo cruoris nigreſcentis perparum ſputo glutinoſo commixtum ſemel extuſſitabat. Reliquo diei tempore nil ſanguinei conſpectum eſt. Noctu ſomnus, & a tuſſi quies absque paregorico, & nulla febris. Lingua non emendatur, ſed bilioſiſſima manet. Exhibebantur hac die lenia tonica, amaricantia, alvo conſervata faciliori.

6. Nil ſanguinei: ſputa mucoſa, non amplius puriformia. Bene habet.

7. Bene habet. A meridie ſemel aliquid cruenti ſputis mucoſis infuit. Remedia eadem: noctes bonæ.

Ex eo tempore nil amplius cruenti tuſſitando rejecit. Tuſſis nulla: pectus bonum: nil febriculoſi. Utebatur lichene, polygala, amari-

cantibus aliis, & roborantibus, ita tamen, ut alvum efficeremus facilem, & expeditam.

Circa finem Octobris, etsi multum rogatus, ut curam confirmatoriam protraheret, deleretque characterem alte impressum, recusavit, seque vitam modo degere, qualem antehac a longo tempore non vixerat, nempe sanissimam, asserebat.

Exeunte Decembri ad Nosocomium redit, aitque se a quatuordecim diebus levi per vices horrore perstringi, incalescere more vago, tussire maxime noctu, & rejicere puriformia. Hisce ultimis diebus pauca, & cruenta sputasse: venam secuisse absque levamine: non appetere. Decubuit, in quodcunque placuerat latus, absque incommodo: nullus ullibi in thorace dolor, nulla toto tempore inter respirandum ex ægri sensu molestia, nisi si gradum concitaret, ubi sufficientem attrahere se spiritum posse negabat. Noctu sæpius sudabat: valide tussitabat. Diarrhœa nulla adfuit, nisi raro, & levior. Opium vesperi propinatum noctes quietas reddidit, & sudores non auxit, eosque plerumque opio non assumto largiores habuit. Vox semper aliquantum rauca fuit.

Ultimo Januarii die 1778. sedens difficillime respiravit, quasi fune gutturi injecto suffocandus.

Sequenti die commode se spirare, facile decumbere, & belle se habere asseruit. Nocte media sensibus vegetis, & inter loquendum moritur.

In cadavere pulmones reperti sunt tuberculosi tuberculis nucis avellanæ, fabæ, pisi, lentis magnitudinem habentibus, aut duris, albidisque, aut puris aliquantum fundentibus, si dis-

diſſecueras. Pulmo dexter durior, graviorque erat, & pluribus ſcatebat tuberculis: arcte etiam cum pleura cohæſit: ſuprema ejus pulmonis portio ſacculos duros ovum columbinum capientes, vacuum alterum, alterum ichore plenum exhibuit. Pulmo ſiniſter ſanguine atro turgebat, & ſocii pulmonis multum vitioſioris vices videbatur ſolus ferme peregiſſe.

Utriusque pulmonis pondus, reſecto corde, erat librarum civicarum viennenſium quatuor cum quatuor unciis. Reſectæ portiones infra aquæ ſuperficiem natabant.

Pericardium ſeri flavi libram facile continuit.

In abdomine glandulæ meſenterii plures in conſpectum prodiverunt majores, flaccidæ, molles. Majus ſolito, & multo mollius pancreas. Jejunum inteſtinum inflammatum, cætera inteſtina plumbea fuerunt.

Utebatur decocto graminis, taraxaci, cichorei, item lichene islandico, & decocta corticis peruviani.

Pulmones imbecillos a natura ſortitus erat, & incitatis humoribus reſiſtere non valentes, nec traductam undecunque materiem alienam promovere, atque expedire.

Diſpoſitio bilioſa ſyſtematis gaſtrici, & febris inde nata, ſæpius hæmorrhagias narium, pulmonum, uteri, concitare obſervantur, repurgato ventriculo & inteſtinis ilico compreſſas.

Idem evenerat etiam huic ægro. Purgantia enim leniora profuerunt: conſtantius levamen vomitio tulit, & ſanguinis fluxum mox ſtitit.

Hæc phthiſis ulceroſo - tuberculoſa materiæ pravæ, & pituitoſæ ad debiliſſimos pulmones decumbenti debebatur. Imminentem ejusmodi

tabem avertere ea remedia non raro valent, quæ humores blande inclinant versus alvum, ut omnis recrementitia materies male hucusque ad laxos pulmones deponi solita ad aptius colatorium invitetur, ad alvum videlicet, quam diu, & moderate sollicitare oportet. Verum & altera curationis pars est exequenda, corroborandum corpus universum præprimis ventriculi vis acuenda, & laxi pulmones stringendi.

ÆGER SECUNDUS.

Die 17. Januarii 1778. musicus 62. annos natus, corpore macro, longo, & colore bilioso ad nos defertur, aitque se a viginti jam annis sanissimum vixisse, & die 11. hujus mensis, ante septem videlicet dies, se nuptiis interfuisse, easque arte sua animasse rectissime valentem.

Die 12. Januarii a meridie vomuit assumta, biliosa: perfrivit: incaluit: decubuit. Tussitatio continua: respiratio laboriosa: dolor punctorius lateris sinistri, & sterni, pertingens ad latus usque dextrum. Decubitus supinus, & in quodcunque tentarat latus, impossibilis: assidui horrores.

Die 13. & 14. Januarii omnia eodem in statu perstiterunt.

Die 15. diarrhœa sponte oborta. Continuo inhorruit. Oris multa, & assidua amarities.

Die 16. nil emendabatur. Noctes implacidæ cum pervigilio.

Die 17. Jan. ad nos deportatus hanc morbi historiam dedit, confirmatam ab iis, qui hominem nobis commiserunt. Non levi aurigine perfusum vidimus, strepere, sibilose & cum labo-

labore respirantem, mente per vices emotum, & aliena mussitantem: tussitantem non valide, sed assiduo, & pauca cruenta sputando rejectantem. Lingua biliosissima: abdomen modice tympaniticum, attamen indolens: pulsus plenus, fortis, & qualis in sanissimis esse solet: corpus nullibi præter modum consuetum caluit: sitis nulla, nec ullus hoc die jam lateris dolor. Vesperi frequentes leipothymiæ: mentis emotio ultimis vitæ horis plerumque taciturna. Detractus sanguis crustam crassam *pleuriticam* exhibuit colore tinctam saturate auriginoso, & serum ex flavo virescens. Post mediam noctem convulsus moritur.

Cranio resecto pia mater inflammationem exhibuit, majorem in latere dextro, minorem in sinistro. Hanc inter & cerebrum, præcipue in ejusdem anfractibus, rubellum serum effusum reperiebatur. Ventriculi laterales solito plus seri continebant. Plexus choroidei ruberrimi; varicibus, quasi nodulis cærulescentibus distincti.

Pulmo dexter totus inflammatus erat, excepta ejusdem infima parte septum transversum respiciente. Eum pulmonem antiqua, & vasis sanguiferis multis, nudoque oculo conspiciendis interstincta pseudo-membrana, qualis ex coeunte sero phlogistico formari solet, obvestivit, pleuræ validius connexa. Omnis pinguedo per totum corpus colore vere icterico suffusa. Pulmo sinister per omnia sanus, si pauca hinc inde tubercula dura excipias. Pleura sanissima.

Intestina tenuia inflammata, maxime jejunum: duodenum livescens. Vasa ventriculi & mesenterii pone tubum intestinalem ampla fuere, & atro sanguine turgida. Duos calculos nucis a-

vellanæ magnitudine veſicula fellea continuit.

Reliqua ſecundum naturam fuerunt.

Morbum fuiſſe bilioſo-inflammatorium, ſed inflammatione plurimum prævalente, & brevi lethali, absque negotio pervidetur. Stimulus bilioſus, putridus, acer, ſanguinem ſuccendit.

En dolorem punctorium lateris præcipue ſiniſtri, cum inflammatione pulmonis dextri, & pleura ubique ſaniſſima: enteritis abſque dolore, & cum diarrhœa: inflammatio meningis abſque phrenitide, ſi delirium paucarum ante mortem horarum excipias.

Pleuritis in peripneumoniam infauſta mutatione convertebatur, ubi æger encephalo affecto dolorem lateris non jam ſenſit, ejusdem licet cauſa perſtante.

Pſeudo-membranas ex ſero phlogiſtico formatas, & ruberrimis, innumerisque vaſis pictas ſæpius offendi, & adſtantibus demonſtravi. Ea res mihi ſemel pro *incraſſata* pleura impoſuit.

ÆGER TERTIUS.

Fœmina facie atrabilaria 40. Annorum, aliquot olim prolium mater, initio Decembris horruit, caluitque per vices, nauſeabunda, ore amaro, & ſubinde vomens bilioſa. Sumtis ſolventibus & emetico bene habuit intra breve tempus.

Quatriduo reconvaleſcere viſa, ſubito lateris dextri dolore acuto corripitur, tuſſiculoſo, valdopere febriens, & pulſu duro, vibrante. Jactitatio: ſpiratio fervens: mens inconſtans. Crura jam ante morbum a longo jam tempore, & ſub eodem oedematoſa fuerunt oedemate dolentiſſimo, ſi contrectaras, & remanente prementis

tis digiti veſtigio: lingua aridiſſima, lignea, contracta,

Remedia omnia, & omnem potum pertinaciſſime reſpuebat. Sanguis emiſſus cruſtam pleuriticam habuit craſſiſſimam, & flaveſcentem ſummopere. Nullum a venæ ſectionibus levamen. Paucos intra dies moritur.

In cavo thoracis dextro libra ſeri colore ſtramineo continebatur; in ſiniſtro vero unciæ decem ejusdem ſeri. Pulmo uterque dire inflammatus erat, at dexter præ ſiniſtro. Particulæ cujuscunque pulmonis, & ubicunque reſectæ fundum aquæ petiere. Supremæ pulmonum portiones erant præ inferis diaphragma ſpectantibus magis inflammatæ: pleura ubique ſana.

Veſicula fellea bile tenaci & obſcuri coloris turgebat. Hepatis ſuperficies hinc inde inæqualis apparuit, & veluti percocta: omentum ſubinflammatum: ſeri ſtraminei in cavo abdominis libræ duæ.

Uteri poſtica, & externa facies pone fundum corpuſculum habuit majoris caſtaneæ magnitudine, ex carneo pedunculo non craſſo ſuſpenſum, lardaceum, & duris, oſſeis, cartilagineis particulis per totam ſubſtantiam interſtinctum.

Uterus ipſe non in medio pelvis, ſed proxime ad latus ejusdem ſiniſtrum locatus ligamenta illius lateris breviſſima, alterius vero perquam longa habuit.

Complures habuimus oedemate crurum diu affectos, tuſſiculoſos, laborioſe ſpirantes, corpore laxo, paſtaceo, quos immedicabilis pulmonum inflammatio ſuſtulit. Eorundem thorax plurimum ſeroſi laticis continuit.

Hydrothorax inflammatorius.

Hydrothoracem hunc inflammatorium in paucis ſanaſſe mihi viſus ſum phlebotomiis repetitis, nitro,

nitro, terra foliata tartari, potuve ex malvæ, & altheæ decocto, adjecta multa liquiritiæ radice. Sanguis corium pleuriticum habuit.

Quandonam etiam hydropicis mitti sanguis debeat. Hydropicis sanguinem subinde parce detrahere oportuit, si quando pulmonum inflammatio accessit, quam aut anni constitutio generandæ phlogosi idonea, aut medicatio nimium excalefaciens vel in frigidissimo corpore concitavit.

Ubi moles aquarum in hydrothorace suffocationem jamjam intentabat, phlebotomia parca respirationem expedivit, atque ad breve tempus mortem distulit.

ÆGER QUARTUS.

Enteritis. Die 19. Januarii vir 38. Annorum, cœlebs, & scribæ officio functus ad Nosocomium venit valdopere febricitans, titubante gressu, atque animo vacillante, tremens. Crebra interrogatione sollicitatus ægerrime respondit, atque incomplete:

Die 5. Jan. non appetiisse.

Die sequenti æstuasse, & perfrixisse per vices, capite gravi, confuso: mente subinde non constitisse.

Die morbi 3. ad hæc accessisse contorquentem dolorem epigastrii, & oris illuviem multam.

Die 4 inopia pressum e lecto surrexisse, & languidissimos artus laboriose foras protulisse. At mox fuisse correptum dolore abdominis lancinante, diroque, & vomuisse reducem ingesta, atque amara, multaque.

Die 5. purgante, nescio cujus consilio, assumto, eoque ut videbatur, valentiore, vigesies

ſies alvum poſuit. Tormina ingraveſcebant.

Ab eo tempore febris, tormina, & mentis inconſtantia perſtabant ad 12. usque morbi diem, quo phlebotomiam inſtitui, & ſanguinem, ut ajebat, phlogiſticum eduxit. Miſſio ſanguinis die ſequenti repetebatur. Levamen nullum.

Die morbi 15. (19. Januarii) in Noſocomium receptus vix ullum abdominis jam a triduo dolorem eſſe aſſerebat, at epigaſtrium ſibi comprimi videri, oppreſſionis ſenſu ad medium usque thoracem adſcendente. Attactum abdominis facile tulit. Laborioſa reſpiratio: lingua albida, mucoſa. Vix elapſis aliquot horis jactitare ſe cepit, vociferari, deſipere. Oris aphthæ: ſingultus: pulſus pleni, ampli, fortes. Calor: vomitiones ſpontaneæ, inanes. Venæ ſectio. Sanguis cruſtam habuit cæruleſcentem, diffuſam, tremulam, gelatinoſam, tenuiter cohærentem. Cataplasma abdomini adplicatum, & propinatæ emollientes potiones: enemata emollientia. Emendatio nulla: mens nulla prorſus. Urinæ naturales, jumentoſæ, mucoſæ, albeſcentes.

Die 20. Jan. nil emendabatur. Venæ ſectio repetita eſt: cruſta plumbea, vireſcens, diffuſa, tenuis, gelatinoſa: mens nulla. Vomitio inanis, crebra. Veſperi data radix ipecacuanhæ perparum pituitæ, bilisque eduxit. Pulſuum debilitas: mens nulla.

Die 21. mane ſumma perfrixerunt: mens præſens: præſentes agnovit: apte locutus eſt. Indolentia: pulſus accelerati, humillimi, evaneſcentes. Sub veſperam moritur.

Reclusus cadaveris thorax omnia ſaniſſima oſtendit.

In abdomine omentum valde erat inflamma-

tum: inteſtinum ileum, & jejunum dira quoque inflammatio tenuit. Hepatis totam ſubſtantiam multa flavedo ſuffudit.

Inflammatio abdominis a fomite putrido diu relicto, & mora ipſa, ac medicina purgante commoto, exacerbato, non evacuato exorta, hominem ſuſtulit.

Profuiſſet in morbi initio jugis & ſolvens potus, &, ſanguine prius miſſo, emeticum.

Inflammatio putrida præverti fauſte (non raro) poteſt, ſed præſens jam, atque intra viſcera recepta ut plurimum necat.

ÆGER QUINTUS.

Sutor 42. annorum a longo jam tempore ſanus, die Martis, ſcilicet 20. Januarii, præcedente frigore incaluit: dolor dilacerans lateris ſiniſtri ex epigaſtrio ad mammam usque aſcendens, ad attactum auctus. Decubitus in latus affectum impoſſibilis erat, & reſpiratio difficilis. Cardialgia, oris amaror, inappetentia, ſitis. Decubuit.

Die Mercurii, Jovis, & Veneris omnia in dies pejora. Dolor diffundebatur trans ſternum, ſimulque dextrum occupabat latus. Decubitus ſupinus, & oppreſſio multa. Phlebotomia ſanguinem pleuriticum, atque aliquid levaminis dedit. Ab aſſumto purgante alvus quinquies movebatur.

Febris aſſidua quotidie ſtato tempore ſuam habuit acceſſionem ab horrore cœptam.

Die Sabbathi (24. Jan.) ad Noſocomium venit mente nonnihil confuſa. Lingua ſcabra, ficciſſima, prærubra: reſpiratio difficillima, laborioſa, cum dolore in utroque latere obtuſe dilaceran-

erante: oppressio pectoris summa ab infimo ster-
o ad ejusdem medium usque: cardialgia ad at-
ıctum aucta, & abdomen tumidulum, infla-
ım: calor naturalis: pulsus celeres, debiles,
emittentes, intermittentes, tremuli. Extrema
erfrixerunt.

Circa 10. noctis vehementer incaluit. Pulsus
leni, duri: phlebotomia: sanguis pleuriticus.

Die Dominica mentis absentia: pulsus fre-
ıentes: calor. A meridie mors.

Thorace aperto pulmo dexter ex toto inflam-
atus: dissectus colorem ex cinereo, & rubro
ixtum exhibuit. Major inflammatio supremam
ius pulmonis portionem tenuit.

Is pulmo pleuræ ubique ferme nectebatur ne-
bus partim antiquis, firmisque, partim novis,
pseudo-membranaceis a sero coagulato natis.
leura ipsa ibidem sana.

Pulmo sinister hinc inde antiquis vinculis mem-
anaceis ad pleuram religatus erat, & absque
flammatione, at sanguine atro infarctus. Hunc
ter & pleuram, item inter eundem & dia-
agma copiosa erat, crassaque membrana ficti-
ı, recenter facta.

Ultimam costam veram, & tres consequentes
urias succingens pleura plurimum erat inflam-
ata.

In pericardio *puriformis* materies, itemque la-
niæ alicujus pseudo-membranæ erant. Aorta,
ıa ex corde emergit, fuit inflammata; inflam-
atio tamen solam aortæ extimam tunicam pe-
traverat, quæ postmodum eandem deserit, &
ricardii laminam interiorem, quæ etiam ipsa
flammata observabatur, constituit. Auricu-
, & dexter sinus distentissimus atro sanguine:
cor-

cordis ventriculi pleni polypis ex ſero phlogiſti-
co coagulatis.

Diaphragma, præcipue in parte tendinea, ad
modum inflammatum.

In abdomine omentum perbreve, & reflexum
ſupra colon transverſum, ac leviter inflamma-
tum. Coli per latus dextrum aſcendentis initium
inflammatum duorum pollicum longitudine. In-
teſtinum jejunum inflammatum. Vaſa ſangui-
fera meſenterii, præcipue qua verſus inteſtin
tendunt, ubiquè ampliſſima, & atro ſanguin
repleta. In meſenterio hinc inde amplæ macu-
læ quaſi ex inflammatione. Quædam glandula
atrum ſanguinis grumum potius referebant. Fi-
nis coli, antequam in rectum abiverat, bin
in locis contra ſe ipſum anfractuoſe reflectebatur

Totum corpus, & pinguedo omnis colore er
ferme ïctericio: item membranæ ſpuriæ ex ſer
coagulabili factæ plurimum flaveſcebant.

Ren ſiniſter ſolito major aliquantum: dext
vero ren cum rene ſuo ſuccenturiato, & vaſ
ſanguiferis, ac uretere penitus defuit.

En denuo renem originarie deficientem; na
& nuper ejusdem defectum eodem in latere de
prehendi, ſed rene altero magnitudinem ordina
riam ibi non excedente.

Pleuram in loco doloris punctorii inflammata
hic prima vice vidi, ſed inflammatione non d
riſſima, pulmonemque ibi loci non inflammatum
fors quod ea pulmonum inflammatio transſudan
te phlogiſtico ſero prava criſi fuerit ante morte
ſoluta.

ÆGE

ÆGER SEXTUS.

Sartor 27. annorum elapſa æſtate tertianam per-
ulit quinque ſeptimanis durantem, neglectam,
uæve ſe ipſam tandem confecit. Sanum ex eo
empore ſe vixiſſe aſſerebat.

Die 12. Decembris 1777. a meridie præter
norem inhorruit, mox iterum incaleſcens. Do-
et epigaſtrium, dolore ad mammam usque dex-
ram aſſurgente, & punctorio.

13. Decemb. ſanguinem miſit, nil allevatus.

14. Veſperi meliuſcule habuit.

15. Omnia recruduerunt: purgante aſſumto
arumper remiſſiora denuo.

16. Decemb. nos accedit. Perfrixit, inca-
iitque vicibus variis: non ſitivit. Hypochon-
rii dextri mollis regio ad umbilicum usque do-
re acuto pungitur. Carebaria, & ingentis ad
ontem, oculosque caloris ſenſatio ægroto per-
oleſta, nobis vero manu eum calorem explo-
ntibus non percipienda. Os amarum, linguæ
ulta ſordities, & faucium gluten. Non ap-
etit: aliena ructat: laborioſa, & accelerata
ſpiratio: tuſſitatio ſicca, ſubinde ductilium
utorum parum quid eduxit. Pulſus frequen-
s, ſubduri: oris ventriculi dolor, ſi contrecta-
s. Implacidus. Ventris libertas: veſperi ma-
r anxietas. Fit venæ ſectio: cruſta phlogiſti-
, vireſcens, & auriginoſa, diffuſa, craſſa,
nax. Somni mali.

17. Decemb. priora perſeverarunt. Os ama-
ſcens: lingua ſordida, villoſa, ad radicem fla-
ſcens, ſicceſcens. Non ſiticuloſus, at æſtua-
ndus calore manum admotam urente. Reſpi-

ratio

ratio decurtata, brevis, frequens. Dolor epigastrii, laterisque dextri minor: decubitus supinus, in alterutrum latus impossibilis. Urinæ saturate flavæ, ferme nigrescentes, chartam immissam, uti in ictero, tingentes. Pulsus fortis, plenus, subdurus: facies biliosorum.

Inflammationem insidere visceribus rebar a bilioso, putrido, acrive stimulo succensam, quamve hucusque antiphlogistico apparatu demitigare non potui. Statueram præmisso emetico, ejectoque acri fomite denuo prosequi eandem antiphlogisticam curandi rationem, quæ curæ exordium fecit; at nec emesis, nec alvus ab ingesto pharmaco movebatur.

Eo die nil mutabatur. Noctu vero permoleste habuit. Potus copiosi, antiphlogistici, & enemata multa, ut vis medicamenti, quod spem fefellerat, & *alterando* morbum auxit, enervetur, atque minori cum detrimento in purgans convertatur. Nil profectum: alvus ægre soluta est.

18. Dec. æstus, & epigastrii dolorifica tensio intenduntur. Noctem pervigil, exterrefactus, implacidus transegit.

Mane diei sequentis sensuum multa per vices confusio: amaror oris continuus: lingua siccescens: dolor etiam mollem partem hypochondrii sinistri occupat ad mammam usque sinistram excurrens: urinæ saturate croceæ: pulsus admodum mollis, & celer. Tentata denuo emesis est, sed semel, & pauca viridia vomuit: non dejecit. Injecto enemate quaternos secessus habuit mucosos, virides, dysentericos, non levantes.

A meridie molestissime habuit: dolor acutior mollem hypochondrii sinistri regionem infesta-

ſtinguebatur. Hanc vetuſtiorem membrana aſeſtabat. Inſtituta phlebotomia ſanguinem cruſta viridi, flava, craſſa, non contracta veſtitum dedit. Cataplaſmata emollientia, & his nil proficientibus veſicans dolenti loco admotum eſt: emendatio nulla.

20. Decemb. laborioſe, ſibiloſe, ſedens reſpirat. Mens integerrima: facies hippocratica: pulſus celerrimi, tremuli, omni modo inæquales: urinarum color profunde auriginoſus: alvus octies ſponte poſita. Veſperi moritur.

Corporis externus color ictericius erat: abdomen prominens, & tumidum. Thoracis anterior pars ferme intropreſſa, eaque, quæ cordis mucroni reſpondet, convexa alias, hic plana fuit.

Cutis, & omnis pinguedo, & perichondria cartilaginum coſtalium flavicabant.

Reclinato ſterno apparebat pſeudomembrana pleuram anteriorem & lateralem utriusque cavi thoracici obveſtiens, flavicans, mollis, facile & deglubenda, & lacerabilis, quæve videbatur eſſe recens nata. Infra pulmonem utrumque, qua ſeptum transverſum reſpicit, reperta membrana priori omnino ſimillima, & pulmonum baſin cum diaphragmate leviter connectens.

Membrana alia ſed tenaciſſima, ſex hinc inde lineas craſſa, & e pluribus veluti laminis conflata, ægerrime, & non niſi magna adhibita vi dilaceranda anteriorem pericardii faciem, & vicinam diaphragmatis portionem obtegebat, cum iisque firmiter cohærebat, ita tamen, ut abſque alterutrius læſione potuerit deglubi. Hæc membrana ex alvo flavicabat, & *plurimis manifeſtiſſimis*, nudoque oculo conſpiciendis ſanguiferis vaſis in ramulos excurrentibus, & per omnem ejusdem membranæ ſubſtantiam dimiſſis inter-

ſtin-

lia tegebat, recens nata, facile laceranda, absque vasculis, & flava.

Thoracis cavum sinistrum continebat libram seri flavescentis, chartam & lintea colore croceo tingentis, penduli modice ductilisque, ut vinum pendulum assolet, & omni nota aquæ simillimi, cui aliquid meracæ, crassæque bilis cysticæ miscetur. Dextra thoracis cavitas ejusdem seri unam facile cum dimidia libram habuit. Pericardio distento, & leviter inflammato ejusdem serosæ, tingentis, ductilisque materiæ inerant unciæ decem, cum spissiore simul sedimento ex flavo albescente, vix cohærente, ad internam pericardii faciem deposito.

Anterior cordis ventriculus modice erat inflammatus.

Pulmonis dextri suprema portio inflammata, aquæ, cui injiciebatur, fundum petiit. Reliqua pars ejusdem, & integer sinister pulmo vitio caruit.

Recluso abdomine, omentum superficiaria levique inflammatione tentatum conspiciebatur. Hepar omnino sanum, ejusque lobus dexter solito altius descendebat: vesicula fellea bilem multam, crassam valde, & nigricantis ferme flavedinis continuit. Ventriculus solito multo capacior, & flatu turgens. Intestina tenuia, & colon transversum multus aer distendebat. Intestinum Jejunum, & contigua mesenterii portio subinflammari inceperant. Flexus coli lienalis, & descendens ejus portio ad initium recti intestini angustum canalem, contractumque valde, aut potius contortum funiculum referebat.

Thoracis inflammatio gravis a stimul obilioso, putrido, acrive concitata mihi frequenter obvenit, quæ solam utut summe antiphlogisticam metho-

methodum, largiſſimasque ſanguinis detractiones eluſit, ægrumque enecuit.

Ejusmodi poſtmodum, ſi qui obtigerant, ex duplici vitio ægrotantibus inflammatorio nempe, & bilioſo, duplicem, compoſitamque medicinam feci, *antiphlogiſticam* nempe, & *antibilioſam*, atque hac ratione omnibus ferme ex eo tempore ſalutarem. In hoc ægro emeticum non egit ſtimulum putridum evacuando, ſed eundem concitando, exaſperandoque. Id rariſſime contigit, contigit tamen; at, ſi quando evenerat, rem inde in pejus ruentem denuo reſtituere potui alterantis remedii vim elidendo, convertendoque ejusdem impetum ad alvum. Verum & hæcce praxis me hic deſtituit.

Conſimilem morbum ſubnectam ex inflammatorio videlicet, & bilioſo conflatum, ſed talem, ubi emeſis ex voto ſucceſſit, & inflammantem ſtimulum bilioſum excuſſit. Neque ea inflammatio tanta adhuc fuerat, ut ſubducto acri & inflammante ſorde, non potuerit antiphlogiſtico apparatu vinci.

Dignam hancce hiſtoriam arbitror, & gravem materie, quæ reliquarum, quas hucuſque recenſui, agmen claudat.

ÆGER SEPTIMUS.

Fœmina 20. Annos nata, & maritata, menſe Junio elapſæ æſtatis ex febre tertiana in noſtro Noſocomio decubuit. Bene inde habuit, regularibus poſtea catameniis uſu.

Poſt medium Decembrem oris ventriculi morſu ferme aſſiduo ad 14. uſque Januarii ſubſe-

quentis diem vexari cepit, cæteroquin ſana.

Eo die (14. Jan.) inter cœnandum animo linquitur, convellıturque epileptico modo. Exacta horæ octava parte mens rediit: horrida per vices atque æſtuabunda mediam fere noctem exegit. Tum ſanguinis læte rubentis, ſpumantisque tantum rejecerat, quantum excipere vola manus potuit. Cephalalgia: cardialgia: æſtus horroribus commiſti: dolor thoracis dextri punctorius, aſſiduus, inſpiratione auctus: inſomnis.

15. Jan. vomiruritio abſque vomitu, & amaror oris. Febris, dolorque increſcunt: non convulſa eſt, nec cruenta ſputavit. Alvus aliquoties tenuia, bilioſaque dimiſit.

16. Jan. ad nos defertur æſtuans, toto latere thoracis dextro dolorem acutum queſta. Facies auriginoſa, vireſcens: oculorum flavus viror: epigaſtrium omnem attactum refugiens, & dolentiſſimum: ſitis inexplebilis: leipothymiæ aſſiduæ: pulſus celerrimi, ſub digito evaneſcentes, & ſubinde nulli: lingua albeſcens: tuſſis ſicca. A meridie facies, oculive rubent: pulſus celeres, elati, non duri: multa jactitatio, & ſumma inquies. Paucam æruginem ſponte, & cum levamine vomit. Sumit potus copioſos, mellitos, acidos cum pauco arcano duplicato. Somni pauci, pravique.

17. Oppreſſio pectoris, dolorque pungens augetur. Reſpiratio laborioſa: decubitus in latus affectum impoſſibilis: oris amaror: vomituritio: valida febris. Sanguinis unciæ quinque educebantur, cruſtam flavam, craſſam, tenacem, diffuſamque exhibentis. Potiones eædem continuantur.

A meridie ſumto emetico vomuit amara, æruginoſa, pituitoſa, dejecitque frequenter. A vomi-

vomitu vix ulla febris: vix ullus præter naturam calor: respiratio bona: oppressio nulla: decubitus in utrumque latus facilis: repentinum, ingens, & mirum levamen. Oris amaror perstat.

Hora 10. vespertina etsi bene habenti, cum pulsum offenderam plenum, vibrantemque, qualem non antehac, in prophylaxin potius inflammationis novæ, quam sanguine non detracto facile redituram præviderам, phlebotomiam ad uncias octo institui. Crusta eadem. Noctu, etsi nil amplius incommodi questa, parum dormivit.

18. Jan. aliquis dolor capitis, & epigastrii: oris amaror: vix vestigium febris: cætera bona. Urinæ hucusque aut croceæ, aut prærubræ.

19. Urinæ quædam hypostasin furfuraceam habuerunt. Reliqua, uti pridie.

20. Cephalalgia, & cardialgia augentur: dolor lateris dextri punctorius recrudescens, & sævus: febris, decubitus, sitis quemadmodum in morbi principio. Tussis: sputa nulla: lingua sicca: oris intensior amaror: emeticum. Octies vomuit amara, ductilia, & decies dejecit. Pectus bonum: dolor lateris nullus: exigua febris: mirum in modum, & repente allevata.

21. Jan. omnia emendata. Dormivit.

22. Sedimentum latericium urinis inerat, tussis pauca hucusque perstat: cætera bona, Appetit: obambulat.

23. Decocto lichenis islandici uti cepit. Ex eo tempore tussis omnino siluit, rediere vires, & exactis non multis diebus confirmata discessit.

Multæ nobis historiæ suppetunt pleuritidum complicatarum, seu *inflammatorio - biliosarum*, hæmoptoës *biliosæ*, convulsionumque recensita me-

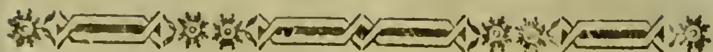
medendi ratione tuto & cito ſanatarum, quas, utpote quotidianas, & oculis multorum Noſocomium SS. Trinitatis adeuntium uſurpatas non referam.

Supereſt, ut de frequenti in meis ægris emeticorum uſu pauca lectores moneam, eos præcipue, qui forte iniquius de eodem arbitrabuntur, aut ita ab aliis edocti aliter opinantibus, aut experiundi occaſione deſtituti.

Vomitoriorum uſum me obſervatio docuit: cum mea, tum aliorum, eaque multiplex & caſta: vel mea ipſius infortunia me docuere vel invitum maxime, vel olim longe alia ſentientem, periclitantem methodos diverſas, atque anxie perquirentem, qua ego ratione ipſe mihi ſatisfaciam, minimeque ſollicitum, cujusnam ſyſtema aut corruat, aut confirmetur.

Mirabar multoties Sydenhami nomen in ſcholis medicorum ubique quidem perſonare, & habere innumeros laudatores, at, qui ſequantur eximii viri doctrinam, eamque potiſſimum, quæ præſtantiam emeticorum demonſtrat, perpaucos: mirabar, qui eorundem uſus a cordatiſſimo viro toties & tantopere deprædicatus, a pluribus nihilominus tanquam alieniſſimus a rationali medicina proclametur: mirabar ſæpenumero, ſanguinariam Botallii methodum denuo revixiſſe, adeo denuo invaluiſſe, ut quidquid febrilium motuum, & quocunque anni tempore, & a quacunqne demum cauſa inſurgat, eandem ſemper & ubique curandi methodum cuicunque febrili morbo allinent, nulla temporum, conſtitutionumque ratione habita, ſeu Syrius igne æſtivo corpora torreat, atque auſtrino, gravique cœlo, ſeu urat acre hyemis gelu, flante Borea.

CA-

CAPUT XVII.

VARIA.

Genitalium gonorrhœa affectorum in cadavere dissectio.

Die 25, Febr. 1777. genitalia secui ex cadavere hominis depromta, quem gonorrhœa laborasse, stillicidium materiæ flavo-virescentis ex urethra, levis circa orificium ejusdem, ac versus frenulum protensa inflammatio, & rubræ maculæ glandis, item leviter tumentes inguinum glandulæ manifesto indicabant. Quis ipsi morbus vitæ finem attulerit, prorsus ignoro, cum cadaver ex alio Nosocomio ad instituendas a tyronibus chirurgis operationes ad nos fuerit delatum.

Claviculæ, itemque corpora vertebrarum lumbos formantium tophis hinc inde obsidebantur: carnes musculorum fracidissimæ, subque manu, si contrectarentur rudius, diffluentes.

Sectam urethram deprehendimus leviter inflammatam, phlogosi ab orificio ad semialterum digitum procurrente. Paulo ante bulbum exigua denuo canalis inflammatio. Canaliculorum Morgagnianorum nec unicum observavi, sed eorum loco multas exiguas lineolas albas quasi tendineas chordulas vidi. Sinistrum orificium ejaculatorii vasculi solito plus hiabat. Nulla ullibi excrescentia, nullæ constrictiones, atque

ulcera nulla. Sanæ reliquæ urethræ partes, uti & testes, & vesiculæ seminales.

Hominem hunc frequentibus laborasse gonorrhoeis habitus corporis supra descriptus videtur evincere.

Mirum tamen est, nullas in urethra graviores noxas post repetitas gonorrhoeas, vel etiam ab hac una certe non mediocri, ortas fuisse.

Sententia Morgagniana, quæ sedem mitioris gonorrhϾ in inflammatione potissimum canaliculorum per urethram copiose locatorum statuit, novo videtur argumento corroborari. Aderat equidem inflammatio totius membranæ urethram componentis, at vero illam in ipsis extremis canaliculorum orificiis validiorum fuisse, eorundem in chordulas tendineas coalitus demonstrare videtur.

Sed unde tanta flavo-virescentis materiei, quæ post mortem ex urethra profluxit, copia? an ex canaliculis acri venereo irritatis, copiosiorem, ac depravatum mucum fundentibus? at hos deletos diximus. Sed quid, si quidam, quin etiam plures superfuerint, licet angustiores, coarctatique ex inflammatione, sed oculum nostrum vitro non armatum subterfugientes? id certe, ut opinemur, necesse est, cum nullum vel minimi ulcusculi vestigium ullibi apparuerit.

Febris petechialis, & sectio

Petechiæ viscerum internorum.

Juvencula 20. annorum a binis mensibus lassitudinem queritur, morosa, tarda, & tristis. Cata-

Catamenia habuit ordinata, & hoc ultimo bimeſtri ſolito copioſiora.

Die 3. Aprilis ira gravi excanduit: mox febrire, capite validiſſime dolere, in parte præcipue ejusdem ſiniſtra, & eodem die narium hæmorrhagiam pati. Mediocriter febricitabat, ſed aſſiduo, ore mucoſo, amareſcente ſubinde, ad 16. menſis ejusdem.

Interea temporis varia domi ſuæ adhibuit, ſalia media, nitroſa, lapides cancrorum, caſtoreata &c. Semel ſanguinem ſecta vena educi curavit, & ſemel ad tempora hirudines poni.

Eo die veſperi (ſcilicet 16. Aprilis) in Noſocomium ſuſcepta eſt. Pulſus ſat pleni, fortes, naturalibus vix celeriores: calor naturali vix major. At hemicrania lateris lævi ingens, inappetentia, ſitis vix ulla. Urinæ aut naturales, aut naturalibus paulo magis flavæ. Datis ſolventibus ex radice graminis, taraxaci, & cichorei, & pauco arcano duplicato, dabatur poſtea emeticum. Melius habuit per aliquot dies, cum decocto graminis, taraxaci, & cichorei absque ſale medio denuo uteretur poſt emeſin. Verum his diebus e gingivis lateris ſiniſtri prodierunt tres, quatuorve circiter unciæ ſanguinis ſtillando. Os, fauces, & oris maxime fornix multis prærubris maculis pingebatur. Hæmorrhagia gingivarum lævarum, & maculæ hæ exiguæ, prærubræ aqua ſalviæ aluminoſa cohibebantur.

Die 22. 23. 24. & 25., ubi corticis decocto utebatur, febris inſurgebat: jactitatio: inquies: calor, pulſu non debili. Somni pauciſſimi. Petechiæ ſat latæ in thorace, mammis, brachio utroque & facie, numero perpaucæ, colore violaceo, rubro cæruleo.

Toto morbi tempore corpus omne, facies omnis, & labia cadaverosa albedine tincta, ita, ut nil prorsus ruboris ullibi appareret. Omnia exsanguia. Dentes nigrescentes: gingivæ, & fauces pallidissimæ. Habitabat in cubiculo depresso, solem nunquam admittente, & humidissimo. Mens noctu vacillans.

Die 26. mane convellitur per vices, soporosa est: tarda & sublimis respiratio. Vesperi moritur.

Sectum cadaver a me est. Pleura, pericardii interna & externa facies, utraque superficies diaphragmatis, pinguedo pone cor, multis maculis petechialibus pictæ observabantur, rubris, nigris, cæruleis, lentem, cicerem, fabam latitudine æquantibus, & totidem *sugillationes* referentibus, sanguinem fluidum, si dissecabantur, fundentibus. Sanguis vasorum majorum nigrescens, & aquosæ fluiditatis. Cor ipsum petechiis maculatum.

Raræ in peritonæo & intestinis petechiæ.

Intestini recti extima membrana nigerrima, putridissima, atramentum referens. Omentum quasi nigerrimo carbonum pulvere conspersum. Uterus quasdam hinc inde quasi verrucas albidas in sua extima habuit superficie. Ovula vero in ovariis sanguine atro suffusa, tumidiora multo, quam soleant.

Capite dissecto meninges utræque, præcipue in latere capitis sinistro multis, latis, rubris, cæruleis, atris maculis notatæ, multæ in cerebri, præcipue ejusdem lateris, anfractibus *quasi sanguinis extravati* coagula, lentem, fabam referentia, quædam multo majora. Atque is erat in illo latere meningum, & cerebri habitus, ac si ingens illarum partium sugillatio ex vi gravi externa fuisset illata. Ventriculus lateralis

teralis finister aqua flavescente distentissimus. Utriusque ventriculi parietes & superficies maculis petechialibus obsitæ.

Cerebellum maculis, & punctis *innumeris*, rubris, atris, magnisque, & *in sua superficie* & *in substantia sua* distinctum, quæ res & ab inflammatione vasorum, & a punctis paucis rubris, quæ alias in sano cerebello dissecto comparent, facile distinguebatur.

Petechiæ in superficie corporis externa totam cutem ad usque pinguedinem penetrabant, illæsa, aut vix læsa pinguedine.

Enteritis & sectio.

Adolescens 13. annorum, tyro sutor, ante dimidium annum colica cum frequenti vomitu, & diarrhœa laboravit, quam applicatis fomentis siccis, & calidis denuo sopivit.

Ante 14. dies denuo colicam cum diarrhœa, cum ea nocte alteri accubuisset, & amissis per noctem stragulis nudus jaceret, ac perfrigeraretur, mane contraxit. Dolor continuus: accedit dein vomitus, qui in dies frequentior factus ita est, ut ultimis diebus decies septies, pluriesque vomeret, non aucto tamen dejectionum numero, cum intra nychthemerum quinquies plerumque inter tormina venter redderet. Per hos dies æger non decubuit, sed longo satis itinere, quod intra horæ spatium vix confecerat, ad constitutos pauperum medicos vix non quotidie venit medicamenta rogatum.

Die 12. ad Nosocomium pedes ultimo venit, flexis genubus etiam atque etiam, ut susciperetur, rogitans. Alacer, & viribus non imminutis videbatur, & vegeto vocis usu, & me-

moria vel in minutiſſimis fida firmaque. Ajebat, ventrem infimum pubem inter & umbilicum graviter dolere, totumque abdomen tendi, & attactum nec minimum ferre: urinam per ultimam noctem hucuſque haud poſſe mittere: vomere ſe frequentiſſime.

Facies erat collapſa, tempora intropreſſa, & refugientes intra cavum oculi. Pulſus celerrimi, & exiliſſimi micabant. Membra ſudore frigido manabant. Alvus hac die, nocteque prægreſſa, æque ac veſica quievit.

Veſpera ejus diei, quo ad nos venit, fere inter loquendum, cum paulo ante hiſtoriam morbi, eo, quem dixi, & animi corporisque habitu interrogantibus ad amuſſim narraſſet, moritur.

Cadaver altero mane ſectum pulmones exhibuit multis in locis longioribus, validisque nexibus ad pleuram religatos, ſanos cætera, ſed ſpumante copioſa materie ex albo flaveſcente inundatos.

Recluſo abdomine odor graviſſimus, qualis gangrænoſorum eſſe ſolet, ſtercoraceo miſtus nares ferit: profluit aquæ leviter cruentæ, cui liquidiora innatabant, inſignis copia. Inteſtina omnia ampla, dilatataque.

Jejunum, ileum, & totum colon, omentum ex integro, totumque ferme meſenterium partim inflammatiſſima fuere, partim vero, ileum præcipue, gangrænoſa.

In ileo ſpithamæ longitudine ab ejus in cæcum inſertione foramen, quod avellana nux facile tranſiret, *non eroſum*, ſed, ut omnes, qui aderant, unanimes opinabantur, recenter ruptum ibi loci reperiebatur, ubi inſignior inteſtini gangræna fuit.

Glandulæ meſenterii tumebant valde, mol-

les-

lesque, ſi tangerentur, & ſolito multo laxioris compagis erant.

Veſica exigua, contractaque fuit, & vacua, nihilque vitii præter maculam leviter rubentem non magnam exhibuit. Vermis unus, alterve tantum, iique mortui deprehenſi ſunt.

Tantamne peſtem inſidere viſceribus crederet, qui hominem ſpectaret tantum itineris quotidie facientem, uſumque muſculorum viribus integris ad ultimum uſque momentum vitæ, & expeditis?

Nonne in tanta inteſtinorum ſtrage mira eſt ea mentis præſentia, & illæſa facultas?

Enteritis.

Sartor 20. Annos natus poſt medium Decembrem anni 1777. reſpirare laborioſe cepit, pectore opprimi, & pauca mucoſa tuſſiendo educere. Non decubuit. Subinde cohibere gradum debuit, præcipue citatiorem, ut liberius poſſit aſpirare. Sanum ſe antea ſemper fuiſſe aſſerebat. Poſthac autem ſpiraſſe paulo facilius, nunquam tamen expedite ex toto, quemadmodum ante conſueverat.

Die 30. Matii 1778. ex vicino ſuburbio Joſephino Noſocomium pedes adit, iisque, quæ modo retuli, ſequentia addit:

Ante 17. dies dolore per biduum gravi correptum ſe fuiſſe, hypogaſtrium impetente, paululum poſtea miteſcente, continuo tamen ardente, pungente. Obambulaſſe.

Ante octiduum dolorem hypogaſtrii intendi cepiſſe, & ad ventriculum uſque diffundi. Vomuiſſe frequenter, per vices, ſponte, maxime a paſtu, pauca, acida, auſtera, amara, pituito-

ſa.

sa. Gustatum assiduo fuisse depravatum, & analogum rejectæ materiæ, etiam extra tempora vomitionum. Respirationem hisce octo diebus fuisse sæpius laboriosissimam, brevissimamque, quasi hominis jamjam suffocandi. Caput modice, & per intervalla doluisse. Horripilationis assiduæ habuisse sensum, & abdomen vel mollioris etiam contrectationis impatiens, modiceque tympaniticum; urinas vero, quales in sanitate, & nullos præter naturam calores.

Mane die 30. Martii satis alacrem, peditemque venisse ante dixi. Levis cephalalgia: lingua alba, siccescens: appetitus prorsus deletus, & amaroris in ore sensus. Assumta ructat, angitur, vomit acria, acido-austera, amara, fœtidissima, mucosa, viridia. Tussis: abdomen tumidulum omnem attactum aversatur, & acutissime dolet modice commoto, aut in alterutrum latus se convertenti, aut erigenti semet, non autem quiescenti. Alvus, & urina, & calor corporis, quemadmodum ipsi adhuc sano fuerunt.

Hoc octiduo modo obambulavit, foras etiam non raro egressus, modo decubuit. Heri a meridie ita decubuit, ut non amplius surrexerit, nisi hodie mane nos petiturus.

Pulsus ad nos veniens naturalibus vix debiliores habuit, vix etiam citatiores.

A meridie ejus diei (30. Martii) alvus, hucusque sponte mota, substitit nullo clysterum genere sollicitanda. Vespera appetente arteriarum ictus evanuere. Respiratio difficillima, abrupta, decurtata. Anteactorum memoria vel in minutissimis illæsa, atque exactissima. Animi vigor. Supinus decumbere nulla amplius ratione

tione poterat, ſed erectus ſedebat, vel in alterutrum latus reponebatur.

Summa ſenſuum omnium integritate ad extremum uſque vitæ momentum uſus, & anodyniam, atque a vividiſſimo abdominis cruciatu immunitatem nullam expertus ſera veſpera occubuit.

Sectum cadaver pulmonem ſiniſtrum totum, quemadmodum etiam pericardium exhibuit veluti incruſtatum, obveſtitumque membrana tenaci, laridacea, tres, quatuorve, & quinque hinc inde lineas craſſa, lamelloſa, vaſis ſanguiferis, manifeſtiſſimis, & qua cum pulmone, a quo poterat deglubi, & qua cum pleura cohæſerat, atque per omnem ſui ſubſtantiam perreptata.

Hic pulmo intra craſſum & membranaceum ſaccum ita concluſus pulmone dextro fuerat multo minor, ab omni alio nihilominus vitio liber, & ſanus. Lævum hoc thoracis cavum pauxillum aquæ turbidæ continebat.

Pulmo dexter, ſuprema præcipue ejusdem portio tuberculis, nodisque ſcatebat, fabæ, avellanæ, juglandis nucis magnitudinem habentibus, & perquam duris.

Omentum in pelvim uſque deſcendens, craſſum & inflammatiſſimum ex toto nigreſcebat. Inteſtina, præcipue tenuia rubebant, livebant, nigricabant.

Cavitas abdominalis libram unam cum dimidia ichoroſæ cujusdam aquæ concluſit.

Ejusmodi intra thoracem membranas ſæpe in aliis offendi, variæ & craſſitiei & tenacitatis, quasve deglubere non difficulter a viſceribus vicinis, iisque illæſis poteram. Non paucæ, eæ præcipue, quæ tenaciores erat, & eſſe

ve-

vetuſtiores videbantur, luculenta vaſa rubra nudis etiam, atque inermibus oculis exhibuerunt.

Transverſim diſſectæ varia quaſi ſtrata, aut laminas varias ſibi invicem impoſitas, ab ſe invicem paulo difficilius ſeparabiles, diverſæque conſiſtentiæ monſtrabant.

In iis maxime id genus membranas deprehendi, quos ex thoracis inflammatione ſæpius ægrotaſſe conſtabat.

An a ſero phlogiſtico tranſſudante, & inflammationem non optima criſi ſolvente naſcebantur? an ex numero laminarum ejusmodi membranam conſtituentium exantlatas olim pectoris inflammationes ſupputabimus? at unde hæc nova vaſorum progenies?

Paralyſis ſaturnina.

Raro occaſio fuit paralyſeos ſaturninæ remediis tentandæ, cum, in tanto licet ex colica ſaturnina decumbentium numero, nemo artubus caperetur, qui eosdem integros & expeditos habuit, cum nos accederet.

In quinque ſolum ægris, quos inter duo vigente adhuc colica mihi committebantur, brachiis domi jam ſideratis, atque e trunco pendulis (tres reliqui ab aliis ſinguli medicis ſuæ quivis domi a torminibus liberati ad Noſocomium mittebantur) vires ignis electrici experiebar.

Atque hi ultimi brachiis nervinorum remediorum uſu jam aliquantum invigoratis & incipientibus moveri, & ſuccreſcente denuo eorundem carne ad electricam machinam ſtata quotidie hora accedere juſſi ſunt, ut curationis ibidem compendium & complementum faciant.

Facti-

Factitii fulminis ictus vix uno octiduo exce-perant, nervinis domi ſuæ non ſepoſitis, cum brachia denuo tenuari, eorumque elaterem elan-gueſcere conſpiceremus, abolita iterum illa exi-gua motrice vi, quam ad machinam attulerunt. Recruduit etiam artuum dilacerans, & gravis dolor.

Ab incepto, utut inviti, deſiſtere cogeba-mur, & inſiſtere ſolis nervinis, camphoræ, gummi ferulaceis, atque caſtoreo, & ſpirituo-ſis aromaticisque artuum frictionibus.

Hæc remedia, & ipſum tempus, inſignis æ-gritudinum chronicarum perſæpe medicus, at-que a laboribus ſaturninis vacatio multum emo-lumenti attulerunt, non vero curationem per-fectam. Membrorum officio denuo, ſed moro-ſius, uti licuit.

Unum alterumve novi ab electrica flamma nagis læſum, nec multum adjutum a nervinis: it ſulphuratæ Baadenſium thermæ evidentius profuerunt citiusque, & artus exſolutos effece-runt labori pares.

Novi equidem multorum de vi electrica ob-ſervationes hiſce meis contrarias: neque meas dcirco protuli, ut eas illorum ſubvertam.

Sed quid viderim ipſe, utut in quinque ſo-um ægris, non potui reticere. Reſument for-aſſe alii, reſumam & ego eadem experimenta, it poſthac conſtet, an etiam hanc ſpeciem ex-olutionis electricitas ſanet.

An forte paralyſes ſaturninæ ab aliis obſer-vatæ nervinorum aliorum vi potius, atque ita anabantur, ut in auxilium ſimul vocata electri-itas ſolummodo *minus nocuerit*, utpote ſuperata b eorundem nervinorum poteſtate?

In duobus brachiorum paralyſi unaque & co-

lica

lica laborantibus, poſtquam ventris tormenta conſopivi, virtutis electricæ periculum ita feci, ut ab omni alio remedio ægros tunc prohiberem. Sed manifeſtius lædebantur, quam tres illi ab aliis medicis ad me miſſi, qui una & electricitate uſi ſunt, & aliis nervinis.

Litem obſervatio dirimet, ſed pluries repetita, & caſta. Soli nempe electricitati committere morbum oportebit, atque aliis remediis non ſuffultæ.

Aliam equidem paralyſin, alia nempe ab origine prognatam vis electrica plurimum emendavit. Virum conſiſtente ætate brumali frigore rigentem, cum cubiculum ingrederetur percalefactum, & accenſo ibidem foco aſſideret, mox ſenſuum confuſio cepit, brevi iterum evanida, atque artuum ſiniſtrorum, brachii, crurisque, & muſculorum in lævo faciei latere exſolutio perfecta, & permanens. Variis, atque etiam deecantatiſſimis remediis fruſtra diutius applicatis, atque humero ob emortuam muſculorum ligaminumque vim jam ſemiluxato hominem electricitati ſubjeci quotidianæ, remiſſæ primo, dein identidem intenſiori.

Trium fere menſium ſpatio, qui antea pedem non moverat, ſolus jam gradiri firmato talo & perparum claudicante, atque humeri vinculis attractis articulatio reponi. Nulla omnino interim movendi brachii facultas, etſi minus jam emaciati.

Tandem longæ curationis tædio, utut pereffi-cacis, diſceſſit.

Sed redeo ad paralyſin ſaturninam, atque ad ipſam quoque colicam, quam hæc artuum exſolutio non raro comitatur, aut ſequitur, aut etiam antecedit. Mirabar nempe multoties

eſſe

esse quosdam, qui de plumbo, tanquam peculiaris & specificæ cujusdam colicæ, & paralyseos causa, movere dubium possint, atque hujus veneni quamdam quasi apologiam scribere.

Equidem multi plumbata impune tractant, & multis annis. Verum cum in opere saturnino non assidue versentur nec sufficientem idcirco quantitatem ore hauriant, alvo utantur expedita, & diæta involvente, atque etiam minus irritabiles fortasse nervos sortiti sint, fieri potest, ut diu a *morbi furiis* immunes maneant, etsi non ab omni *morbosa diathesi.*

Multa quoque incommoda in alias causas referendi solent, utut saturno in acceptis referenda. Ventris flatus molesti, & frequentes, ventriculi premens dolor, lotii per vices temporaria levis difficultas, asthma fugax, sed crebrum, ira illa hypochondriacarum, & hystericarum affectionum varietas & variegata multitudo, fuga hominum, meticulosa mentis diathesis, vertigo, & ineffabilis quædam aspectus oculorumque conditio &c. certe in hoc hominum genere plerumque plumbo debentur.

Tinctores exteri, qui in sua quivis patria artem impune exercuerunt, Viennæ haud longo tempore a morbo insalutati persistunt. Phænomeni hanc causam reperi, quod Viennæ præ alio Europæ loco pigmentorum plumbeorum usus & frequentissimus sit, & maxime profusus. Id exteri, quotquot sanaveram, unanimes fatebantur.

Colicæ hujus, & paralyseos frequentia, quo proque malo suos saturnus multat, vel ipsum vulgus nota est.

Atque hinc multorum oculis magis, quam opinioni paucorum credendum puto.

Vis antiſeptica radicis arnicæ.

Quantis viribus radix arnicæ in putridiſſimi dyſenteriis comprimendis polleat, ſolertiſſim primum Collinii noſtri experimenta demonſtrant cui genuinum præſtantiſſimi hujus remedii u ſum grati debemus, tum aliorum etiam, mea que.

Nullum certe medicamentum novi, quo *ſpecifici antidyſenterici* compellatione majori ſib jure poſſit vendicare.

Habebunt in poſterum medici, qui exerc tuum ſanitati præſunt, quo hanc caſtrorum pe ſtem efficacius, quam quacunque alia hucuſq reperta methodo, profligent.

In pernicioſo alvino fluxu, qui febres ma lignas non raro comitatur, & excuſſa licet ſa burra ob atoniam inteſtinorum permanet, a que univerſim in omni omnino diarrhœa a v ſcerum abdominalium imbecillitate nata radicen arnicæ cuicunque alteri remedio anteire alib demonſtravi.

Sed etiam iis hæc radix, eaque ſola, ſalu tem attulit, qui amplo quodam vulnere exter no conſumebantur, ingentem forte puris vi ichorisve profundente.

Quosdam largo profluvio puris, colliquant febri, ſudore nocturno, & alvi fluxu jam a incitas redactos, hac ſola radice ſanavi, qui an tea magnas corticis Peruviani doſes incaſſum de vorarunt.

Eam remedii hujus confidentiam habeo ex periundo comparatam, ut rebus propemodun conclamatis, in *hac conſumtionis ſpecie* non de ſperem.

Urgen

Urgente malo omni altera hora drachmam pulveratæ radicis exhibui, ut intra 24. horas uncia una cum dimidia fuerit absumta.

Perraro vomitum commovit, atque solum initio, & cui, utpote suapte cessaturo, non medebamur.

Quantum emolumenti medicina castrensis capiet, si eximiæ vires medicamenti tantopere antiseptici magis fuerint vulgatæ!

Capitis læsiones.

Juvencula 24. Annos nata ad Nosocomium deportabatur. Qui ægram nobis commiserunt, narrarunt, eam ante tres septimanas ex prima domus contignatione per gradus scalæ fallente gressu devolutam cecidisse. Ad sinum frontalem sinistrum levi & cutaneo vulnere, quod intra quatriduum coaluerat, fuisse perstrictam. Inde a lapsu vomituriisse frequenter, excaluisse, leviterque inhorruisse variis vicibus, & quotidie: noctu mentem obscure plerumque ægrotasse: cephalalgiam interdiu adfuisse in toto occipite, & capitis latere sinistro. Sanguinem semel e pede extractum esse.

Die 14. Octobris 1777. ad Nosocomium venit. Febriculæ vix vestigium, si pulsum, & corporis calorem consulueramus, quam maxime naturales. Lingua prærubra, præcalida, glutinosa: delirium mite, & per vices.

Eo die aquam cum melle & aceto multam hausit, adjecto pauco sale medio. Delirium mite, & constans.

Alterius diei vespera emetico propinato pauca viridia revomuit. Desipientia minor & per intervalla solum, &

Die 16. Octobr. mens firmior. Solventia, salinaque continuantur.

Die 17. denuo paulo valentius emeticum hausit ex scrupulis duobus radicis ipecacuanhæ, & granis totidem tartari emetici confectum. Vomuit multo plura, amara, pultacea. Mens inde omnino firma.

Decocto dein radicis graminis, taraxaci, & cichorei usa est. Verum cum in diarrhœam permolestam incideret, & vires absumentem, radicem arnicæ propinabamus, quam tunc ubique utilissimam observabamus, si cui alvus fluxerat ob intestinalis tubi atoniam, quod genus alvini fluxus ægrorum nostrorum plerosque per æstatem, atque autumni initia vexavit.

Morbo jam declinante tussis nocturna accessit cum epigastrii dolore, maxime inter tussiendum, & anacatharsi nulla, aut pauca mucosa.

Prout ventriculus & intestina vigorem receperunt, ita tussis componebatur.

Die 11. Novembris non tussivit, e lecto surrexit. Reconvalescit.

Complura exempla habeo febrium biliosarum malignantis naturæ lapsum ab alto consecutarum. Functiones animæ multum inde turbatas ea ipsa medicatio restituit, quæ febrim ipsam biliosam aggressa est, & illuviem præcordiorum emeto-catharsi exantlavit.

Scio, in non dissimili casu caput trepano fuisse perforatum, cum æger a lapsu tenuite primo, elapsis vero aliquot diebus graviter febriret, & cum mentis emotione. Ubi vulnus comparebat, terebra applicabatur: nil alien repertum est. Æger paucos post dies deliru obiit.

Cranio reserato nihil prorsus vitiosi occurre bat

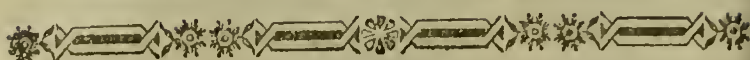
bat, at magna viſcerum abdominalium ruina, hepatis ſuffuſio biliosa, inteſtinorum livor, atque necroſis: qualia nempe in febre biliosa ſolent, neglectu, & inauſpicata curatione in malignam converſa.

Alios ex alto delapſos, & mentis impotes quiete ſola, enemate frequente, & iterata phlebotomia ſanavi.

Quosdam vero, quorum vulnera ſedulo explorata momenti non magni videbantur, quive mitius in ſpeciem ægrotabant, calvaria, ubi nulla ſuſpicio eſſe poterat, diffiſſa, diffractaque, & effuſus in baſin cranii, & in anfractus cerebrinos ſanguis ſuſtulit.

Adeo ſubinde difficilis, atque ambigua diagnoſis eſt, an in lapſu ab alto encephalon idiopathice, & quonam vitio laboret, an vero commotum ſyſtema gaſtricum, biliferumque mentem ob quemdam utriusque conſenſum turbet!

Li-

Libello ad finem decurrente non possum silentio præterire, quantopere industria viri egregii Josephi Cauffman, Philadelphiensis Americani, in administrandis Nosocomii rebus sim usus.

Postquam enim doctrinam, atque ingenium singulare eminenti quadam ratione omnibus abunde comprobasset, amplissimo medicorum Viennensium ordini adscriptus est, mihique additus, ut in Nosocomio secundarii medici vices obeat.

Ea sparta ita præclare defungebatur, ut nuper ad faciendam in exercitu cæsareo medicinam cum summa commendatione evocaretur.

Atque ita laborem hornum exegi, cujus dulcem hercle mercedem retuli, si vel paucissimis is bene vertat, ut hoc ævi, quodcunque est, felicius degant.

Conabor & posthac, si vita & sanitas suppetat, ut genuinas temporum, morborumve imagines porro sistam, meaque conferam ad morborum popularium cognitionem, & febrium veriorem doctrinam.

Ita enim omnino agendum arbitor,

Immortalia si volumus subjungere rebus

Fundamenta, quibus nitatur summa salutis:

Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.

LUCRET.

MAXIMILIANI STOLL

S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII
S. S. TRINIT. PHYSICI ORDINARII
ET
PROF. PRAX. MEDICÆ P. O.

PARS TERTIA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO
VINDOBONENSI.

VERSALLIIS,
APUD B. ANDRÉ DE LAUSSIN,
BIBLIOPOLAM,
MDCCLXXXVI.

Regone — — — tales morbos pariunt, quales fuerit tempus, cui ſunt ſimiles.

Ex anni temporibus morbos conjectare datur.

HIPPOCRAT. *de Humoribus*.

ILLUSTRISSIMO

L. B.

A. DE STÖRCK,

DOMINO IN JETELSEE,

AUGUSTISSIMIS, IMPERATORI ET IMPERATRICI A CONSILIIS, ARCHIATRORUM COMITI, STUDII MEDICI ATQUE INCLYTÆ FACULTATIS MEDICÆ VINDOBONENSIS PRÆSIDI, AC DIRECTORI PERPETUO, PER UNIVERSAS AUSTRIÆ PROVINCIAS PROTO-MEDICO, NOSOCOMII CIVICI PAZMANIANI PHYSICO, SOCIETATIS EDINBURG., BOTAN. FLORENT. ACAD. SCIENT. SIEN., ACAD. PRINCIP. HASS. INSTIT. BONON., ET ACAD. NAT. CURIOS., DEGLI DI ROVEREDO MEMBRO ETC. ETC.

ILLUSTRISSIME VIR!

Viris de Medicina bene meritis tanto major, atque illustrior honor debetur, quanto id bonum, quod Ipsorum industria multo securius, & opta-

bilius redditur, reliqua omnia bonorum humanorum genera antecedit.

Atque hæc ipsa, præter alias complures, potior mihi ratio fuit, cur etiam hunc tertium tomulum TUO *illustri Nomine voluerim condecorare.*

Profecto omnis Medicina, atque ea præprimis, quæ apud Nostrates viget, tantopere TIBI *tenetur, ut artis progressus quosvis, atque incrementa* TIBI *libenter & merito referat in acceptis.*

Ut enim nosocomii mei utriusque ea conditio sit, quæ possit & artem observationibus ditare, & discere Cupientibus cum laborum, & temporis, & pecuniarum insigni

com-

compendio ad Asclepiadeæ scientiæ adyta brevissimam viam monstrare; TUA *est industria effectum,* TUO*que consilio stabilitum*

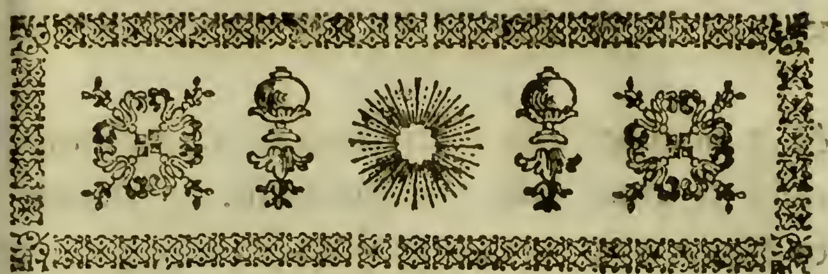
Quam ob rem, atque ob plurima alia præclare a TE *salubriterque constituta, Coætaneorum* TUORUM *gratitudinem mereris, quam certe a Posteris (æquioribus plerumque, & minus invidiosis rerum æstimatoribus) obtinebis. Sunt etiam privata quædam officia, quæ me dulci quadam obligatione obstringunt, ut hos meos labores, & artis promovendæ molimina (utut exiguæ fortasse frugis, sed optimæ volun-*

tatis plenissima) TIBI *præ quovis alio velim consecrata.*

TIBI *enim,* & TIBI *quidem* SOLI *id debeo,* & *debere me multum gaudeo, quod desiderio meo, artis medicæ uberius exercendæ, atque etiam (ingenii mei tenuitate probibear) ampliandæ, satisfacere nunc plenius queam.*

Faciam, ut TUI *in me animi,* VIR ILLUSTRISSIME, *concreditæque mihi provinciæ* TE *nunquam possit pœnitere.*

PRÆ

PRÆFATIO.

Cum viderem laborem meum Eruditis non diſplicuiſſe, hunc quoque tertium tomulum, qui res in utroque meo noſocomio geſtas, (eo nempe, quod a SS. Trinitate nomen habet, atque altero praxi clinicæ deſtinato), & binorum annorum conſtitutionem complectitur, publici juris facere ſtatuebam.

Non habeo, quæ meos Lectores moneam, præterquam, ne in hac quoque tertia obſervationum mearum ſylloge, inaudita prorſus, & nunquam, & nullibi,

& a nemine viſa exſpectent; cum hunc mihi ſcopum non propoſuerim, neque exiſtimaverim proponendum.

Multa quippe in medicina reperiuntur, quæ, priusquam in canonem abire & ſtabilem ſanandi legem poſſint, iterum iterumque & ſæpiſſime viſa & obſervata ſint, oportet. Atque ita ex datis cognitisque, inter ſeſe comparatis, novæ demum exſurgent atque antea nondum cognitæ veritates.

Aliæ quoque rationes ſuperſunt, cur operam navaſſe prorſus perditam, & nemini proficuam non putem.

Nempe, quemadmodum a morum Magiſtris non expetimus, ut nova vivendi præcepta, novaque της καλοκαγαθιας officia promant, ſed eos ſuo munere præclare functos arbitramur, ſi vel tritiſſimas præceptiones perſuadibili quodam modo explanent, & antiqua novis rationum momentis ſuffulciant, ut, quæ cognita quidem ſunt atque intellecta, verum nondum,

dum, quantum optarent, exercitata, plus frugis ferant; ita ſatisfactum a me meo ipſius propoſito puto, neque plane in inutili labore verſatum, ſi vetuſtis quibusdam, & dudum fortaſſe cognitis, quamdam addidero novitatis gratiam, növisque obſervationibus illuſtrâro.

Id velim ſolummodo, Lectores intelligant, me ſolum quædam *fragmenta* dediſſe, non integros tractatus, earum rerum, de quibus diſſerere inſtitueram; ut ne forte plus exigatur, quam, quantum animus fuerat proferre.

In Ephemeridibus binorum annorum 1778. & 1779. promiſcue multa occurrunt, ſolum leviter perſtricta, prout ſors dedit, & ordo temporum; ſed quorſum ea pertineant, & quem in finem ſint dicta, is noverit, qui *tritas* medendi methodos, & hypotheſes medicas, ſubinde nimis præpropere in theſin receptas, & ad veritatum practicarum dignitatem elevatas (non plane in artis incrementum, aut Ægrorum ſolatium) æque norit.

Quæ

Quæ de dyſenteria referebam, ex fidis, innumeris, meisque obſervationibus hauſta atque abſtracta ſunt, & quosdam hinc inde illius ſcientiæ, quæ circa hunc morbum frequenter popularem, & plurimis funeſtum verſatur, fortaſſis hiatus explebunt, atque efficient, ut una ſaltem lineola propius abſimus ab eo, quod hucusque fuerat inter *deſiderata* repoſtum.

Verum non ego, ſed æqui, peritique Lectores de hoc laborum meorum ſpecimine cognoſcant.

CON-

CONSPECTUS

MATERIARUM.

SECTIO I.

Pag.

Ephemerides Anni 1778. - - - - - - 1

SECTIO II.

Ephemeridea Anni 1779. - - - - - 59

SECTIO III.

De caussa & sede phrenitidis, ad Celeb. Virum *Gulielmum* GRANT, Medicum Londinensem. - - - - - - - 119

SECTIO

SECTIO IV.

Pag.

De natura & indole dyſenteriæ, commentatio. - - - - - - - - 167

SECTIO V.

De morbis quibusdam ſyſtematis hepatici; præſertim de ictero. - - - - - - - 241

item

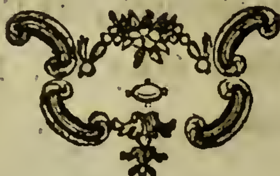
De quibusdam affectibus nervoſis. - - - 297

&

Sparſa quædam varii argumenti. - - - 297

*

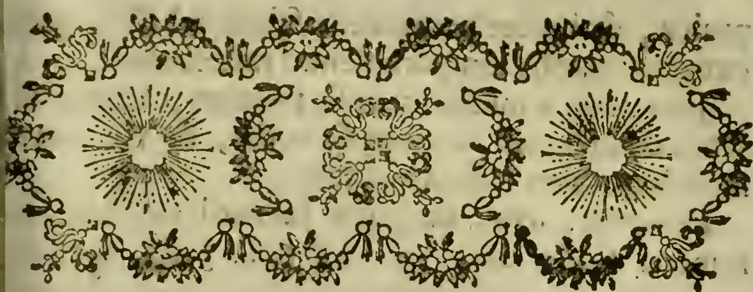
Index in partem Primam, Secundam, Tertiam - 31[illegible]

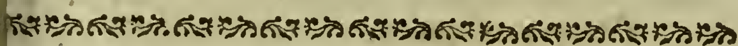
SECTIO I.

EPHEMERIDES

ANNI 1778.

M. STOLL
RATIO MEDENDI.

JANUARIUS 1778.

Anni 1778. exordium egelidum mador ingens deturpavit, nivibus paucis, & in aquas identidem fatiscentibus. *Constitutio Januarii 1778. mollis, austrina.*

Die quarta nivosa, nubilave tempestas ingruit, non valdopere frigida, eaque triduo obtinuit, niveo vellere terram omnem obvelante.

Inde floccorum, nebularum, minutarumque pluviarum defluvia ad duodecimum usque vices vertebant, glacie plerumque nullibi comparente: hac die flatus austrini, tepentesque, & pluviis subinde madidi residuas hucusque nives liquarunt; unde ex tepore assiduo, madore, pluviis subinde, & crebris solibus mensem potius vernum, quam hyemalem æstimaveris.

Diem vigesimam sextam, & consequentem

 prui-

pruina, & boreæ penetrabile frigus aduſſit, quod extremo menſis tempore denuo miteſcebat.

Jam inde a medio menſe primum campos nivibus denudatos, demum & colles, & vicinorum montium calva capita vidimus.

Die 7ma, 8va, & 31ma Januarii altiſſima barometri ſtatio fuit - 28 poll. 3 lin. menſur. Vienn.

Die 15ta Januarii ejusdem maxima depreſſio - - - - - - - - 27 poll. 3 lin.

Die 27ma frigus maximum - - — 6 gr. id eſt 6 gr. infra o in thermom. Reaumur.

Die 24ta frigus minimum - - + 7 gr. ſive 7 gr. ſupra o.

Calor medius - - - - - - - - + $1\frac{2}{3}$ gr.

Anni proximè elapſi febris bilioſo inflammatoria in hunc usque menſem porrecta.

Ultimis anni decedentis menſibus bilioſa febris, quae per æſtatem, & partem quamdam autumni viguit, viſa eſt exſpirare. Nihilominus non ita emortuam ſub hujusce anni initio vidi, ut non aliquando vires colligeret quaſi novas, atque aut ſola nonnunquam, aut in conſortio phlogoſeos non opinantibus inſiliret. Nulla certe per hæcce tempora febris occurſabat, quam quis ſimplicem, ſinceramque inflammatoriam, diceret, & putrida, bilioſaque labe carentem.

Vereor, ne iſthæc auſtrina hyemis mollities delendæ æſtivæ bili, penitusque profligandæ non ſufficiat, quæ, ſi vim frigoris ſuperaverit, denuo in aciem violentior prodibit, & per æſtatem prædas aget, neque receptui canet, niſi ab hyeme boreali coacta.

Pleuritides plures, & Peri-

Morbi Januarii menſis fuerunt pleuritides, & peripneumoniæ commiſtæ, ſeu *bilioſo-inflammatoriæ*, & ægrotantium paulo major copia, quam ſub anni

anni elapsi exitu; verum paucissimi mortem oppetierunt. *pneumoniæ,*

Quædam etiam febres scarlatinæ obvenerunt, veræ ut plurimum inflammationis expertes, in sexu præcipue sequiori, quæve solventibus solis, & vomitorio serius propinato auscultarunt, neque eam sub hac methodo malignitatem experti sumus, quam alii eodem tempore, alia medendi ratione usi. Hanc quoque exanthematum speciem genesin habere gastricam inde sum argutatus, quod qui sic ægrotabant, biliosa, pituitosa, putridave magno cum emolumento, & levamine evidenti, mox insequente, ἄνω & κάτω purgarentur; sed & aphthas hoc modo abstersi, & a gangræna fauces prohibui, & hydropem pedissequum averti. *item quædam scarlatinæ, nobis non malignæ,*

Quos solæ aphthæ vexarant, aut tonsillarum tumor, & angina, methodus solvens, & emetocatharsi aqualiculum infarctum distentumque vacuans, momento juvit. In infimo ventre residere morbi causam autumabam, eamque vires suas in dissitas etiam corporis regiones porrigere. Subinde demere quid sanguinis oportebat, & materiem solvente & jugi potu semper idoneam efficere, ut evacuanti pharmaco quiverit obedire. *atque aphthæ comparuerunt.*

Multas hoc mense quartanas anno elapso natas sanavimus, salibus primo mediis propinatis, & subjuncto emetico. Hac ratione febrilis paroxysmus insigniter cicurabatur, &, si hypochondriorum dolor, laboriosa spiratio, & tussis nocturna ægros urgebat, mirum emesis levamen attulit, eamque omni alii solventi, alteranti, expectoranti remedio prætulimus. Tum demum saturatis solummodo radicum graminis, taraxaci, & cichorei decoctis febri residuæ cum constantia me- *Quartanæ prioris anni hoc mense curatæ.*

medebamur; vel vero, ubi febris altius visceribus insederat, corticem peruvianum dedimus; vel solum, vel floribus armatum martialibus ammoniaci salis.

FEBRUARIUS.

Primum mensis dimidium dies serenos, siccos, frigidos, solesque ferme quotidianos, si diem mensis tertiam crassis nebulis involutam exceperis, ventos vero aquilonares crebros, subinde furentes habuit, & noctes pruinosas.

Appetente die 15ta hispidis cœlum nubibus corrugari, & aquilo, frigusque intendi. Hucusque nullæ nives.

Die 16ta nives peraltæ cadebant, per octiduum vix interruptæ, ventis per id tempus a septentrione impetuose ruentibus, & gelidissimis. Has die 22da coorti austrini, tepidique status repente fuderunt.

Ultimi mensis dies denuo puriores, siccioresque fuerunt.

Die 3tia, & 4ta Februarii altissima mercurii statio - - - - - - - 28 poll. $5\frac{1}{2}$ lin.

Die 16ta, & 17ma ejusdem maxima depressio - - - - - - - - 27 poll. 1 lin.

Die 14ta frigus maximum — 6 gr.

Die 23tia calor maximus + 6 gr.

Calor medius - - - + $1\frac{1}{6}$ gr.

Die 25ta notabilis aurora borealis.

Non major hoc mense morborum seges succrevit, quam Januario decurrente, nec multum dispar illorum indoles observabatur.

Fe-

Morbi thoracis frequentes, pleuritides, peripneumoniæ nothæ.

Febrium plerarumque hac tempestate id fuerat ingenium peculiare, ut thoracem more pleuritico, peripneumonicove impeterent; etsi benignius quam vera pleuritis, aut peripneumonia plerumque soleat, ægros adorirentur, neque in vitæ conjicerent discrimen, nisi insanam medicationem nactæ.

Febrim inflammatoriam *genuinam*, nullique alteri vitio commixtam nullam vidi, plures vero pleuritides *nothas*, seu *pituitosas*, easque aut *solas*, & *meracas*, aut superinducta phlogosi *compositas*.

Harum descriptio.

Pulsus habuere plerique, quales sani solebant, neque multum præter morem incaluerunt.

Lotium aut naturale omnino erat, aut parum tantum ab urinis sanorum recedens, & coloratius. Tenuitas, & flammeus rubor, quo utroque charactere urinæ inflammatorum notantur, procul aberant.

Febrilis tenor is fuit, ut ægri majorem plerumque meridie, aut devexo jam die, validioremque accessionem experirentur, quam illi assolent, quos vera *inflammatoria* febris tenet, minorem vero, quam quæ febrim comitatur *biliosam*: easque accessiones aut nulla, aut modicissima horripilatio ordiebatur.

Nec prima morbi invasio violenta fuit, nec veluti ex insidiis incautos arripuit. Quædam corporis, & capitis præcipue, gravitas, & obtusior degustandi facultas, dentiumve sordities, atque is sensus, quasi insipidam farinæ pastam ore continerent, & minor paulo membrorum agilitas multos ante dies præcessit. Proxime morbus abfuerat, ubi venter infimus adstringi, siccarive cœpit, atque aliquot diebus officio non fungi. Neminem habuimus, cui non & paulo ante in-

 fir-

firmitatem, & sub ejusdem initia alvus fuisset multis sæpe diebus compressa. Atque in omnibus omnino ægris tanta infimi ventris hoc mense siccitas fuit, quanta non alia ulla tempestate. Obliterata sic alvo epigastrium tendi, dolere, & elanguescere alimenti desiderium cum oris amaro sensu cœpit. Tandem tussitare interdiu, noctu frequentius, & febri evidentiori tentari. Primorum dierum tussis absque thoracis dolore fuit, atque absque sputorum rejectione, sed non sine molesto totius epigastrii sensu, eoque inter tussiendum multum aucto. Tum demum gluten paucum extussitarunt, quidam etiam meracum sanguinem, *paucum* quidem initio mensis, at, qui post ejusdem initium sic ægrotabant, *profusum* plerique sanguinis e pectore flumen profuderunt. Certe hoc tempore hæmorrhagiæ pulmonum ubique increbuere, non apud illos solum, queis ea ægritudo ex consuetudine redit, sed & eos, queis firmior thoracis compages obtigit, eique morbo cæterum minus idonea.

Hæmorrhagiæ pulmonales.

Ante, & sub ipsa hæmoptoë pectus *compungi* alicubi, aut opprimi cepit: verum selibra, aut libra sanguinis læti, spumantisque sic rejecta pectus allevari videbatur, & ægri mitius habebant. Non ea fuit tussis violentia, quæ sanguinis retinacula vi perrumperet, ut, qui sæpissime non laboriose tussitantibus largus profluxit.

præprimis in Sutoribus.

Licet non intra unam hominum classem hic morbus se contineret, quosdam tamen opifices peculiarius, atque præ reliquis sibi destinavit, Textores ajo, Sartores, atque Sutores.

Atque hos ipsos inter miserrima valetudine usos, & infirmissimo pulmone *Sutores* observavi.

His ex flavo nigrescens, & piceus ora color

tin-

tingit, anhelosis, tussiculosis, &, si forte ætate adhuc tenera sutorio operi admovebantur, thorace angusto, ac sterno, non uti in bene formatis, modicissime protuberante, sed concavo multum, atque intropresso. Corpora, ut ille Catulli Furius, *sicciora cornu* habent, &

Vix toto decies cacant in anno
Atque id durius est faba, & lapillis.

Tenuissimus in iis abdominis nimium quantum adstricti est ambitus, at magna musculorum rectorum torositas, & vis eorundem in viscera subjecta æquo multo major.

Inde faciles explicatus repetimus, cur in Sutoribus maxime bonorum, malorumque succorum inæqualis per medium, atque infimum ventrem, dispensatio fiat, & eorundem utrorumque justo major copia intra thoracem se recipiat, illuc ex abdomine propulsa.

Prout alii propius ad hanc sutoriam diathesin accesserant, ita etiam ejusdem morbos experti sunt.

Diversæ hæmoptoës species & hoc & aliis annis, ab Auctore observatæ.

Quodnam in medendo consilium, viamve iniverim, tum demum exponam, ubi plures hæmoptoës species aliis a me temporibus, aliaque visas occasione succincte commemoravero. Sic iis, quæ de medendi ratione dicam, plus lucis me affusurum confido.

Primam hæmoptoës speciem *inflammatoriam* appello, quam rigidissima quondam hyeme frequentem habuimus, cum eadem tempestate sæva pleuritis robustissimos quosque subverteret.

Hæmoptoën hanc *inflammatoriam* eundem cum pleuritide morbum existimabam, cum & eandem tempestatem, & symptomata eadem, & eosdem quoque homines seligeret uterque morbus.

Pleuritidi sæpenumero parca, crocea, cruentaque sputatio jungebatur, & quamdiu ægri pauxillum tantummodo sanguinis sputando rejecerant, tamdiu morbum *pleuritidem* salutabant; si vero meracior sanguis, & copia notabili, tussiendo prodiit, mutato nomine *hæmoptoë* dicebatur, utut eadem, si rei essentiam spectes, utrobique fuerit ægritudo.

Momentosa admonitio in sananda hæmoptoë inflammatoria.

Eadem quoque & pleuritidi & hæmoptoë ratione medebar, missione sanguinis repetita, & emulsis nitrosis, & enemate crebro, ac emolliente, universoque antiphlogistico apparatu.

Opium, hyoscyami extractum, & adstringentia remedia, ac potus aquæ gelidæ, quæ singula multis celebrata encomiis in quavis non raro hæmoptoë propinantur, nulla morbi, caussarumque pervestigatione, aut perfunctorie tantum facta, in præsentiarum abesse procul jussi, meliores in usus reposta.

Pleuritidem nosco *latentem*, & *chronicam*, in hominibus angusto thorace, longo, tenuique collo, corpore gracili, gratioso, junceoque, scapulis alarum in modum exstantibus, facie nitidissime candida, genisque roseis, vivida promptissimi ingenii vi, fibra delicata, ac perquam irritabili mulctatis potius, quam donatis.

Hi sæpenumero *inflammatoriam hanc hæmoptoën* patiuntur, quam cortice peruviano in juvene quodam exacerbatam, atque in phthisin velocissime conversam novi; in alio vero phlebotomiis parcis, sed frequentissime repetitis, & vivendi ratione summopere antiphlogistica non equidem percuratam, nihilominus tolerabilem effectam, prohibitamque per plures annos ab jamjam imminente pulmonali phthisi; donec sospitatore suo, qui ægro hucusque solerter, provide-

deque cavit, dimiſſo, alius accerſeretur, rerum minus peritus, qui cum corroborandos eſſe pulmones aſſereret, ægrum irreparabili tabe non multo poſt conſumtum vidit.

Altera hæmoptoës ſpecies *plethorica* nominabatur, ubi aut abundantior ſanguis, quam qui apte contineri intra ſanguiferum ſyſtema, circumferrique commode queat, vim in pulmones fecit, forte a natura imbecilliores, effractisque vaſis ſuam hic redundantiam profudit; aut, etſi reapſe non nimius, variis tamen ſtimulis exagitatus, rarefactus, orgaſticus, motu validiore corporis quocunque aut mentis, eundem, atque eadem ratione exitum e pulmonibus eſt molitus.

Hæc altera ſpecies tanto minus diſcriminis quam prior afferebat, quanto minus periculoſa ſola ſanguinis cæteroquin boni redundantia erat præ ejusdem ac neceſſarii viſceris inflammatoria conſtitutione.

Medendi rationem ipſa morbi, cauſarumque notio docebat.

Aliam ſpeciem hœmoptoës *periodicam* ſtatuebamus, ubi aut menſtruus ſanguis pulmones petiit, hique uteri vices inauſpicato ſubierunt; aut, qui per apertas olim hæmorrhoides exonerabatur, iisdem occluſis nunc intra thoracem irruebat, eique violentiam inferebat.

Hæmoptoën ab erodente materia, venerea, ſcabioſa, achoroſa, herpetica, ſcorbuticave oriundam, & communia omnium hæmorrhagiarum adjumenta ſanabant, & auxilia ſpecialia cuivis ſpecificæ acrimoniæ dicata.

Hæmoptoë maligne febrientium non aliam medelam admiſit, ſi remedia in omni ſanguinis nimio

mio fluxu usitata excipias, quam qualem humorum putrida tenuitas, & solidorum iners laxitas, atque imminens dissolutio poscebat; summe videlicet antisepticam, adstringentem, ex peruviano cortice, sero lactis aluminoso, stringentibus succis, & usu gelidissimæ aquæ, ac spiritibus acidis mineralibus &c.

Hæmoptoën *vulnerariam* violentæ non raro tussi, pulmones quasi convulneranti debebamus, a diversissimis subinde causis, variaque sede locatis oriundæ. Mirum quantum variare curandi rationem necesse erat, prout alia atque alia fuerat ipsius tussis caussa, caussæque sedes. Hæmoptoën vulnerariam a gravi casu, aut vi externa pectori illata frequenter missione sanguinis, & antiphlogistica methodo sanavi, totusque in id incubui, ut inflammationem vulneribus supervenientem quam benignissimam efficerem, minimamque, & periculosam suppurationem aut averruncem, aut cohibeam.

Stulta opinio est, atque in ægrorum perniciem nata, quæ stimulantium balsamorum interno usu consolidare disrupta vasa intendit, nempe affuso oleo incendium restinguere.

Hæmoptoë, peripneumoniæ nothæ, seu pituitosæ, comes, a minus perviis pulmonibus, atque multa redundantibus pituita, sanguine interea violenter a dextro corde protruso, vasaque pulmonica effringente, repetebatur: Hæmorrhagiam hanc quam nulla alia medicina comprimere valeat, quam quæ, præmissa non larga phlebotomia, a pituita redundante thoracem expedit, quanta maxima celeritate & efficacia potest, facile patuit. Id vero multoties vomitorio prompto effeci, ubi antea sanguinem miseram, &

vem

ventrem enemate ſollicitaveram. Quodſi nullum in mora periculum fuerat, potum antea multum, ſalitumque propinavi. Inter vomendum nec lineola ſanguinis comparebat, & vomitione peracta non niſi perparum, donec non multo poſt nihil penitus cruenti conſpiceretur. Curam abſolvi decoctis ſolventibus e radice graminis, taraxaci, & cichorei paratis, & alvina libertate diutius conſervata.

Pleuritidem biliosam cruenta ſubinde ſputatio, quin etiam liberalis hæmorrhagia comitabatur, atque in univerſum febres ab illuvie bilioſa œconomiæ gaſtricæ exortas non levibus hæmorrhagiis jungi narium, pulmonum, uterive aliquoties obſervavi.

Hæmoptoën id genus *bilioſam*, gaſtricamque, & quamcunque hæmorrhagiam hac origine prognatam, certius nihil, nihilque efficacius vomitorio ſtitit. Quæ vero abdominalia viſcera, ventriculum maxime, & inteſtina, demum & univerſum corpus invigorabant, relapſus, faciles cæteroquin, & periculoſos, avertebant.

Curationum feliciter hac methodo peractarum numeroſa exempla ſuppetunt, quæ qui in medium producere tanquam totidem teſtes vellet, legentibus abuteretur.

Leviores hæmorrhagias *bilioſas* conſopitas equidem alia ratione ſubinde vidi, iterata videlicet, profuſaque ſanguinis miſſione. Verum diuturna infirmitas, & imbecilla corporis conſtitutio conſequebatur, & crebri in eandem hæmorrhagiam relapſus, ſi forte vel ob leviſſimam cauſam circuitio ſanguinis pluſculum incitaretur.

Nihilominus communior obſervatio docuit, bilioſas ejusmodi hæmorrhagias phlebotomiis ſolis, & antiphlogiſtica methodo adeo, *ut pluri-*

mum, non ſiſti; ut profuſiores evadant, brevique virium vitalium ruinam ingentem inferant, & exſangue, marmoreumque frigus, *mortis comites, & funeris atri.*

Hanc hæmorrhagiæ *bilioſæ* curationem ope phlebotomiarum, & antiphlogiſticorum potuum obtentam *inſidam* appellabamus, cum & vires convelleret, & viſceri præcipue hæmorrhagiam paſſo atoniam induceret frequentiori relapſui opportunam; ac ſtimulum excitantem, bilioſam nempe illuviem, ad breve tempus enervaret tantummodo, non crueret, qui validius poſthac acturus erat in corpus imbecillum, acie recuperata.

Complures novi crebris febriculis bilioſis, iisque leviſſimis tentatos, qui aſſumpto antiphlogiſtico potu & inſtituta largiori ſanguinis miſſione bilioſum circa ventriculum hærentem partim enervarant, partim per omne ferme vaſorum ſyſtema diſtraxerant. Materie non multa, vel potu multo ſubmerſa, vel in partes diſtracta multas, atque hoc ipſo magis inermi effecta convaluere; ſed impurioribus poſthac ſuccis utebantur, & corpore minus firmo: hinc magna in eandem febriculam proclivitas nata eſt, quæ ſi denuo inſurgere tentarat, eadem ratione dilata, retruſaque eſt potius, quam evulſa, gravius crebriusque reditura.

Sanguinis e pulmonibus eruptionem multæ quoque cauſſæ efficiebant in abdomine ſitæ, quæ circumeuntem humorum libertatem ibidem imminuebant, eorundemque competentem quantitatem preſſis aut quacunque ratione anguſtioribus effectis vaſis ab abdomine prohibebant, prohibitumque ad infirmiores pulmones ablegabant. Eas inter cauſas reponebamus *ſpaſmos* undecunque

pro

productos, *tumoresque* omnis omnino generis; dnmmodo molis spectatæ fuerant, præcipue si celeriter increvissent.

Hinc variam in hac abdominali hæmoptoë medendi rationem inire solent, atque etiam ipsi iniveramus.

Hæmoptoën largam enemate, & propinata salis amari solutione, ventrem diu ante obstructum celeriter reserante illico compressi, atque aliis subverso per emesin ventriculo hunc sanguinis fluxum stiti.

Enervantes narium hæmorrhagias in homine febri biliosa detento, unaque & ipsam ægritudinem principem repetita emeto-catharsis sustulit.

Cum narium, & pulmonum perniciosæ hæmorrhagiæ ægrorum cuidam mortem illaturæ viderentur citius, quam ipse deploratus hydrops; eductis paracentesi aquis fatalem horam aliquoties differebam, profluvio vitalis laticis sic subsistente, atque nonnisi collectis aquis recurrente.

Hæmoptoë illorum, quorum pulmo tuberculis obsessus existimabatur, aliquoties mihi visa difficilem semper medicationem, aut nullam admisit. Etenim duo erant, quorum habendam rationem arbitrabar: moles videlicet sanguinis per pulmones tranantis fuerat minuenda, ne ea vasorum pulmonalium capacitatem superet, & deinde ipsos meatus sanguinis in pulmonibus tuberculosis angustiores, pressosque oportuerat expedire.

Massam humorum movendorum minueram instituta phlebotomia, sed alterum scopum vix assequebar.

Plerique, quorum cadavera dissecta tuberculosos pulmones exhibuerunt, fuerunt olim aut tusses *stomachicas*, diuturnas, neglectas, aut methodo non sua curatas, aut peripneumoniam notham,

tham, seu pituitosam, eamque ipsam perversa medicatione in tuberculosum pulmonum morbum conversam perpessi.

Quos vero ob tuberculosum pulmonem credideram in hæmoptoën incidisse, sanaveramque, his dempto modico sanguine, solventia remedia ex radice graminis, taraxaci, & cichorei propinavi mediocri sale, aut refracta dosi tartari emetici armata, cavique, ne morosior alvus evadat, & emeticum blandum, præcipue ubi aut tussis reverti, aut pectoris oppressio cœpit, per vices exhibui.

Testor, me *solis* solventibus nil profecisse; tussi, nocturna præcipue, noctes ruditer turbante, & laboriosa, cum vel levissime corpus commoverem, spiratione. At blandior per vices emesis thoracem mirum quantum expedivit.

Solventibus lenia tandem tonica commiscui, cum non suffecerat infarctum solvisse solum, sed & futuram ejusdem genesin præoccupare necessum fuerat.

Hæmorrhagias pulmonum a vitio cordis, aortæve aneurysmate, aut alio quocunque, non describam, cum animus mihi non sit integram hæmoptoës variæ imaginem sistere.

De hæmoptoë hydropicorum, & pauca quædam de hydrope.

Quædam pauca solummodo de hæmoptoë Hydropicorum prioribus subjungam.

Viri quidam laboriosi, atque exercitati, Aurigæ, Fabri lignarii &c. hydrope intercute detenti, quin aliqua manifesta, & hydropis communior causa potuerit incusari, meæ se curæ concrediderunt.

Pinguescere initio videbantur facile, collo, & thorace præprimis. Tandem diffundi per totum corpus tumor cœpit, prodique morbosa conditio. Pulsus arteriarum erant vegeti, tardi, robustique,

que, & cætera ſanorum inſtar habebant. Difficillima, tardaque curatio fuit, & mitiſſimis ſolum remediis, quæ & alvum, & urinas moverunt, perfecta. Salia mitiora, nitrum, & terra foliata tartari in decocto althææ, malvæ, & liquiritiæ fere ſola profuerunt, ſero tandem oxymel ſcilliticum prioribus poterat admiſceri.

Uni, alterive, ſanguinis parum extrahere debui, dolore fixo thoracis, calore, & urina flammea id exigente.

Hos inter auriga fuit, cui præter univerſalem corporis tumeſcentiam aquoſam modo ſcrotum, modo ſterni pars, aut collum peculiarius tumuit tumore repente orto, globoſo, farciminoſo, aquoſo-emphyſematoſo, mox iterum obortis ſudoribus difflato. Huic per vices pectus repente opprimebatur, ut aliquoties ferme mortem opperiret ſuffocantem; acceſſit & larga ſanguinis e pulmone rejectio, eo tempore nulla corporis pars peculiari illo tumore, vago, aquoſo, aëreo tumere viſa eſt, ut inde conjecerim, materiem tumoris illius corpus oberrantis ad pulmones nunc eſſe projectam. Sic conſtituto veſicans ad thoracem admovi, & homini ſtragulis contecto diaphoreticos potus ingeſſi. Obortus ſudor hæmorrhagiam pulmonum ſtitit.

Veſicantia largam movere diaphoreſin fere ſemper obſervo, quin etiam profuſos ſudores, ſi cætera accedant ad proliciendos ſudores requiſita.

En hæmoptoën veſicante compreſſam!

Hæmorrhagias profuſas narium, epilepticos inſultus, & mortem apoplecticam in non magno virorum hydrope obſervare aliquoties licuit, ubi vel graves fœminarum hydropes tuto curabantur.

Exponere nunc juvat, quænam ex recenſitis

hucusque hæmoptoës speciebus hæc nostra fuerit *hoc mense* visa, & qualem ægris opem, & quo eventu tulerimus.

Atque ut huic quæstioni satisfaciam, illius oportet recordari, nos antea & *inflammatoriam* hæmoptoën, & aliam peripneumoniæ *nothæ* seu *pituitosæ* comitem, ac tertiam commemorasse hæmoptoës speciem ab illuvie ventriculi biliosa, & infimo ventre sicciori, atque diutius obstructo natam.

Hæ caussæ, quarum singulæ producendæ alias hæmoptoë pares sunt, suas si quando vires conjungunt, id evidentius faciunt, & majori cum ægrotantis discrimine.

Atque hunc caussarum multiplicium hæmoptoën efficientium concursum hoc mense vidimus, ita tamen, ut sæpe levis tantum esset, & veluti superficiaria inflammatio pulmonum; gravior vero, & princeps altera ægritudo, peripneumonia videlicet notha. Adde & hoc, plerosque simul biliosas in ventriculo sordes, & alvum diutissime clausam, habuisse.

Hæc syndrome caussarum claram hæmoptoës hujus nostræ notionem effingit, & quid agendum nobis fuerit, demonstrat.

Illico nempe enemate crebrius injecto ventrem solvimus, quo præsidio, utut ad speciem non magno, & capitis temulentia, caloresque, & thoracis symptomata multum remiserunt. Aquam dein cum melle & aceto propinavimus, & mitiorum salium mediorum solutionem. Die altero paucas sanguinis uncias detraxi, sicque hæmorrhagia pulmonum plerumque intra limites parcæ cruentæque sputationis reducebatur. Verum seu sanguinis fluxus persisteret, seu dicta ratione imminueretur, dummodo aut levissima, aut nul-

la phlogosis esset, emeticum propinavi. Vomitus, alvusque mota ægros plurimum recreavit, sanguinem cohibuit, & spiritum præcipue liberiorem effecit. Quibusdam emesin post *multos* primum dies movi, iis nempe, quorum pulmones aut major, aut pertinacior phlogosis tenuit. At his sanguinem crebro, & largiter detraxi, ventremque infimum eccoproticis, & enematibus vacuavi. Atque hac methodo, phlebotomiis, eccoproticis, & enemate crebro ad id usque tempus sum usus, quo lotium antea flammeum, & absque hypostasi, flavescere magis cœpit, rubere minus, & emissum brevi turbari, atque sedimentum lateritium, furfuraceum, ex albo rubellum demittere: hocque fractæ phlogoseos signum arbitrabar, etsi & æstus persisteret, & incommoda thoracis; his enim propinato emetico tuto celeriterque medebat.

Celebrata emesi largo radicis graminis, taraxaci, & cichorei decocto utebantur, cui vel salis medii quid, vel refracta tartari emetici dosis commiscebatur.

Hoc modo & tussis nocturna in dies cicurari, sputaque albumen recentis ovi referentia minui cœperunt, ægro subinde pituitam vomente, & solito crebrius dejiciente.

Amaricantia, stomachicave, curationi coronidem imposuerunt.

Quibusdam omisso emetico, suffecerat ventrem per epicrasin manna, tamarindis, & sale medio solvisse.

Sanguis emissus plerumque crustam habuit virentem, auriginosam, diffusam, crassam, tenacem.

Sola crustæ phlogisticæ apparitio me non commovit, ut iterato, & sæpius, largiusque sangui-

nem mitterem; nisi & alia veræ inflammationis, ejusque prædominantis signa copiosiores, iterataque, phlebotomias exigerent.

Morbi ergo thoracis hoc mense fuerunt pleuritides inflammatorio-pituitosæ; inflammatorio-biliosæ; aut prævalente phlogosi, pituitoso-inflammatoriæ; atque eædem omnino eadem ratione commixtæ, & a prædictis pleuritidibus essentialiter non differentes hæmoptoæ.

Recordabar hoc tempore pleuritidum ab egregio CLEGHORNIO observatarum, quas aliquis non inepte *putrido-inflammatorias* compellaret, ubi vera in pulmonibus inflammatio est, at simul putridus, & inflammantis acrimoniæ fomes intra abdomen hæret, quem primo obtundere, diluereque oportet, dein vero aut vomitu, aut alvo mota exterminare.

Cæterum toto Februario vomitiones dato emetico crebriores, dejectiones vero parciores, observabantur, quam elapsa æstate; qua vigente, atque adulta, & per omnem autumnum, alvus lubricissima fuit; & suapte, &, multo magis, vel levissimo pharmaco propinato.

Vomuerunt hoc tempore paucam plerumque pituitam, at levamine molem materiæ plurimum superante.

Bilis hoc mense *nonnulla*, *phlogoseos multum*, & *plurimum pituitæ* ubique offendebatur: atque hæc ultima toto hoc mense præfecturam exercuit.

Etsi nullos habuerim morbos mere inflammatorios, sed recensita ratione compositos, nihilominus non defuerunt febres ex pituita aut sola, aut bili remixta prognatæ, putridæque, attamen putredine non valida, nec ferociente.

MAR-

MARTIUS.

Martii primos dies tepor, & aura ſerena, puraque commendavit.

Nullæ ullibi nives comparuerunt, niſi ubi easdem venti nuperrimi in acervos congeſſerant ſerius liquandos.

Die quarta tepidiſſimus & capita gravans vulturnus cœlum nubibus obduxit, pluvias comminatus. Soles dein, nebulæ, nubes, & pluviæ tenuiſſimæ quaſi in orbem redierunt, tepore humido aſſidue perſiſtente, donec die nona majori frigus accederet.

Die 12ma aquilones algidiſſimi coorti auram ſiccarunt. Sol, gelu, nivium hinc inde flocci, & tenuiſſima grando, ventique ab ſeptentrione per vices.

Die 19na aquilonem hucusque dominantem repente enormis auſter excepit, coactisque a meridie nubibus cœlum in pluvias diſſolvit.

Ex eo tempore multa auræ inconſtantia, turbidæ, auſtrinæ, terramque exiguis ſparſim pluviis irrorantis.

Penultima tota pluvioſa fuit, atque ultima nimboſa, auſtro corpora, atque animos exſolvente.

Die 12. 13. mercurius altiſſimus 28 poll. 4 l.
Die 4. & 5. ejus inſima ſtatio 27 poll. 2 l.
Die 13. frigus maximum — 4 gr.
Die 30. calor maximus + 12 gr.
Calor medius - - - + $2\frac{2}{3}$ gr.

Plures hoc mense ægrotarunt, sed morbo mitiori atque in longius, quam mensibus elapsis, tempus excurrente, & fœminæ præ viris: at parcus libitinæ census.

Rheumata multa, Mense Februario ad finem decurrente & Martio lumbagines, ischiadesque multæ sunt visæ, longiore purgantium lenissimorum usu sublatæ: Quos hæc ægritudo quasi e consuetudine quotannis una alterave vice revisit, eos etiam tarde deseruit, atque ita, ut ægros identidem recurrente leviculo dolore, aut pondere artus cujusdam insolito, aut ejusdem stupore sui commonefaceret. Quidam hos inter fuerunt, quorum aut crus, aut brachium multum emarcuit.

male curata atrophiam artuum induxerunt, Atque hanc artus alicujus atrophiam illi imprimis experti sunt, qui rheumatismos *originis gastricæ* non subversione ventriculi sorde multa contaminati, confirmataque ejusdem coctrice potentia sanare annitebantur; sed phlebotomiis, & scarificatione, & multa tepida, sudorifera; enervante potione morbificam materiam per minutissima vasa deduxerunt, alte tandem irradicatam, non extricandam.

Hic mensis magnam *pituitæ* copiam generavit, sed phlogoseos minus.

Januarii enim, & Februarii *phlogisticum* vitium, quod ipsum per ea tempora raro, aut nunquam solum aut meracum, aut etiam intensum fuit, hoc mense evidentius remisit, atque in *pituitosum* totius corporis, abdominis autem imprimis, & pulmonum convertebatur.

eorum natura, Rheumatum, seu lumbos, seu femora, sive alia loca occuparant, ea indoles fuit, ut vesperi, noctuve ægros vexarent, atque interdiu plerumque silerent. Hæcque aut sola fuerunt, aut

catar-

catarrhum, aut peripneumoniam notham commilitonem habuerunt.

Si quis quandam corporis partem jam antea affectam habuerat, aut imbecillam, in ea rheuma sugebatur. Sic, qui antea aut artum forte impegerat, aut oculum festuca, arenula, aut quocunque illabente pulvisculo irritatum habuerat, paucos post dies febrire obscure, noctes habere turbatas, sudare, & ventriculo gravari, ac nauseare occepit. Demum vexata antea pars, sive oculus fuerat, sive artus quidam, gravius tentari dolore dilacerante, vespertino, nocturno. *& sedes,*

Illata externa vis sive oculo, seu alteri parti, hoc rheuma gastricum videbatur invitasse.

Ophthalmiæ hæ cito in corneæ transparentis cineream opacitatem abiverunt.

Duo in medendo spectabam; ut & ipsam febriculam rheumaticam sanem, & ea sanata, resiccataque ejusdem e ventriculo scaturigine, alteram aufferam infirmitatem topicam atque in artu quodam aut oculo restitantem. *atque curatio.*

Rheumaticam hanc febrim solventibus, emesi, emeto-catharsi, aut sola etiam catharsi leniori, sed diuturna, & tandem invigorantibus plerumque fuisse fortunate discussam, supra dixi.

Topicam artus alicujus infirmitatem, quam, febri rheumatica penitus jam abacta, nonnunquam diutius perstitisse commemoravi, v. g. stuporem, aut levem per vices dolorem; vesicans, aut rubefaciens emplastrum, aut frictio aromatica sustulit.

Metastases hæ a febribus hujus tempestatis productæ multo dissolvi difficilius, tardiusque observabantur, ac illæ solent febrium æstivarum; atque in universum depositiones hyemales, vernæ, autumnales, etsi jam percurata genitrice

 febre,

febre, diu plerumque perſiſtunt, & morbum efficiunt ipſæmet peculiarem, peculiari quoque ratione curandum. Ubi e contrario quidquid ſub ipſa *æſtiva* febre topicarum affectionum ſubnaſcitur, eodem prorſus modo ſanatur, quo ipſa princeps febris; quacum aut viget, aut profligatur.

Peripneumonia *notha*, ſeu *pituitoſa*, hac etiam tempeſtate eminuit, eaque aut ſola, aut pulmonum veræ quoque inflammationi, utut exiguæ plerumque, & cito diſſolutæ, ſociata. Paucos gravior, & periculoſa inflammatio pulmonum proſtravit, eosque præ cæteris Exercitatos, & Juvenes.

Plerisque dolor alterutrum thoracis latus infeſtabat pungens, dilacerans, diffuſus, ab humero ad usque ilei oſſa decurrens.

Quibusdam etiam artus afflicti lateris veluti a deſtillante acri ſero compungebantur. In illam quoque, quæ dolebat, corporis partem cubare nequiverunt.

Peripneumoniæ nothæ, nothæ quoque pleuritidis hujus menſis deſcriptio.

Peripneumoniæ huic, ſeu pleuritidi nothæ, rarior hoc menſe pulmonum hæmorrhagia jungebatur, etſi parca cruoris ſpuitio vix ulli abfuerit.

Omnibus ſputa prodiere albumen ovi referentia, initio pauca, dein copioſa.

Quorumdam pendula, ductiliaque ſputa color herbaceus tingebat.

Anxietas magna: cardialgia, praecipue poſt potulenta: febris non magna, veſpertina, & obſcuras habens acceſſiones.

Sputatio multa morbum non ſolvit, hinc eandem nunquam urgebamus. Satius erat, morbificam materiem ſolventibus ſalinis ita præparare, ut, ubi ſanguine una, ſubinde & altera vice, de-

detracto phlogoſi cavimus, dato vomitorio potuerit educi. Mox inde & tuſſitatio moleſta componi, & ſputorum rejectio plurimum & magno cum levamine imminui.

Peripneumoniis nothis levioribus eccoproticorum continuatus uſus profuit, gravioribus multum impar.

Peracta vomitione, quam ſubinde iterare poſt aliquot dies oportebat, taraxaci decoctum, & aut paucum ſalem medium, aut refractas portiones tartari emetici propinavi; donec, præter corporis laſſitudinem, cuncta ex legibus ſanitatis procederent. Decocto radicis cichorei, lichenisque islandici confirmatos dimiſi.

Alii quoque morbi ſuerunt hac tempeſtate peripneumoniæ nothæ comites; aſthmata nempe, & catarrhi, & abortus crebri, & hæmorrhagiæ uterinæ, quæ vel abortientibus acciderunt, vel tempore menſtruæ purgationis.

Morbi epidemici principis quidam quaſi ſatellites.

Morbos hoſce, utut diſſimili facie in publicum prodeuntes, eadem de ſtirpe ſatos eodem quoque pabulo enutriri, eadem ubique therapeutica methodus, & eodem cum eventu adhibita, demonſtravit.

Qua ratione eadem morbifica materies in His catarrhum, in Illis vero abortum fecerit, aut profuſum catameniorum profluvium, ignoro. Id aſſero, me ad ſpeciem diverſiſſimos morbos febriles, ſed eadem prognatos tempeſtate, & absque alia omnium horarum accedente evidenti cauſſa, eadem methodo tuto ſanaſſe, hancque ab anni conſtitutione deſumptam medendi rationem præ omni alia vidiſſe meliorem, compendioſamque magis.

Cognitio morbi epidemici eſt dux, & acus nautica in aſſequendis innumeris aliis affectionibus morboſis correſgnantibus.

Certe ſe ipſum, & artem, & Ægros ludit, qui febrilium morborum curationes aggreditur, non

non manu identidem quasi ductus hac fida itineris duce; temporis nempe pervestigata conditione.

Hac temporum scientia destitutum mille formæ ejusdem causæ πανδημυ, milleve lusus ludificabunt.

Nemo nec exercitui ægrotanti, nec numerosæ in nosocomiis urbanæ plebi consulet, qui hac magistra caruerit, constitutionum notitia.

Versatilem certe, nullive innixam fundamento in genus medicinam appellabo, inutilemque & nugatoriam, dummodo nihil momentosum, aut heroicum moliatur: quæ vero, æque infirmo insistens talo, sed magnis & valentibus remediis abutitur, inter infamia veneficia reponam, vel ipsa deterrima epidemia magis devastatricem.

Qui naturam epidemiarum pervestigavit, nullaque varietate accidentali distractus causam arripit, oppugnatque pandemon; quot quæso Mortalium erit Sospitator, & Genius tutelaris.

Peripneumoniæ nothæ, & catarrho, & asthmati, & fluxibus sanguinis eadem, quemadmodum antea exposui, ratione medebar; solventibus nempe, atque emeto-catharsi. Nil certe discriminis intercessit, si phlebotomiam unam, quin & plures excipias, initio peripneumoniæ nothæ subinde necessarias, atque emesi præmittendas. Catarrhi solis subinde solventibus salinis, plerumque etiam his, & vomitorio serius propinato auscultarunt. Asthmatici eadem, ac Catarrhosi medicina sunt usi, sed emesi frequentiori.

De catarrhis quædam scitu necessaria. De catarrhis, quos antea dixi fuisse hoc mense frequentes, multa ubique querela audita est, eos esse solito rebelliores, atque non raro in febrim converti malignantis naturæ, quamque idcirco

ca-

catarrhalem malignam appellarunt. Malignitatem nos nullam experiebamur; quam nempe descripta superius medendi ratio auspicato præoccupavit.

Multa ab iis peccari video in cura catarrhorum, qui, externa solummodo morbi facie, semper ferme eadem, contenti, etsi toto cœlo differens ægritudo sub eadem catarrhi larva delitescat, rei viscera non rimantur.

Hinc tussim, vesperi maxime, noctuve pulmones ita quatientem, ut, præter hanc, nullum aliud memorabile symptoma hominis artem ignorantis attentionem in se convertat, catarrhum dicunt, præprimis si assidua faucium irritatio adsit, & acris materiæ in easdem depluentis sensus.

Quas viderim sanaverimque diversis temporibus catarrhi species, & quibus notis singulas discriminaverim, paucis exponam.

Neque inutilem prorsus laborem arbitror, si varias hujus morbi species exactius notavero, crebras omnes, & eandem prima fronte originem mentientes; quæ & ob id ipsum solent confundi, subjicique eidem omnes medicationi, unde ægritudinum chronicarum ilias in artis opprobrium succrescit.

Catarrhum benignum, ortamque *febrim catarrhalem benignam* coryza, gravedine, raucedine, & ophthalmia serosa stipatam, ea plerumque tempestate frequentem habuimus, qua aër multum incaluit, corporave in sudores dissolvit, aut ab Arcto acutius spirantis flamine identidem compressos. Illi etiam, qui ab itinere, aut exercitatione quacunque validiori, sudoresque provieiente incalescunt, atque auram frigidiorem improvidi ad corpus denudatum admittunt, vel

Catharrhus serosus, febris catarrhalis benigna.

in-

intra pulmones ſpirando recipiunt, hoc ſimplici catarrho plectuntur.

Perſpirabile ſuppreſſum, quod illico pulmones petiit, revocabam, atque ad alvum, renes, & veſicam tanquam aptiora cola, determinabam. Tandem quaſſatis pulmonibus quietem pauxillum opii reduxit, atque cutaneam functionem reſtituit.

Manna, nitrum, althæa, opium hic requirebantur, & fere ſola ſufficiebant.

Catarrhus inflammatorius. Aliam catarrhi ſpeciem *inflammatoriam* appellavi, eamque pleuritidis, aut peripneumoniæ rudimentum, & quoddam alterutrius initium arbitrabar.

Catarrhi hi *inflammatorii* epidemiam verarum thoracis inflammationum præcedunt, & antequam hæ ingruant, quibusdam quaſi velitationibus imminenti populari ſtragi præludunt. Sed etiam tum, cum epidemiæ vis jam elangueſcit, catarrhus adhuc aliquamdiu viget, atque omnium ultimo receptui canit. In ipſa ακμη conſtitutionis pleuriticæ quidam aut ſaniſſimi degunt, aut non niſi catarrho vellicantur; Ii videlicet, quos minus idoneos offendit popularis labes.

His æque ac ipſis Pleuriticis methodus antiphlogiſtica opitulatur.

Febris catarrhalis malignæ nomen crebro auditur, ſed non ubique eandem omnino ægritudinem deprehendo, quam ita compellant.

Catarrhus peripneumoniæ nothæ comes. Peripneumoniæ nothæ ſuperius deſcriptæ præcurſor plerumque aut comes, aut pediſſequus catarrhus eſt, quem *malignitatis* criminantur, quod benigni catarrhi curationem, mannam, nitrum, emollientia, & anodyna veſpertina omnino reſpuat, & phlebotomiis, iteratis præcipue, in febrim abeat malignam. At oportuerat catarrhum

rhum hunc ab ipſa peripneumonia notha non diſtinxiſſe, cujus is inferior ſolum gradus eſt, eandemque utrique medicinam oppoſuiſſe.

Febrium biliofarum æſtatis, atque autumni ea ſubinde conſuetudo eſt, ut, aut neglectæ, aut calido regimine, aut phlebotomiis multis exaſperatæ, & ſorde biliofa non exantlata, vim in pulmones faciant; has tunc *catarrhales malignas* dicunt, & exanthemata morbum ſolutura præſtolantur. *Catarrhi gaſtrici, biliofi, putridi, maligni.*

Febris biliofa ſubinde thoracem illico invadit, & pleuritidem, aut peripneumoniam in quibusdam præ ſe fert; in aliis vero mitior febris, minoraque thoracis incommoda ſunt, ut Ægri ſe ſolo catarrho vexari credant.

Qui curam hujusmodi catarrhorum ſuſpicit, turpiſſime labitur, ni eorundem originem *gaſtricam* perſpectam habeat, neſciatve, eos eſſe quædam conamina, aut veluti præludia peripneumoniæ, pleuritidisve biliofæ; aut febris biliofæ mitificatæ modificationem ſolum quandam, ac luſum.

Biliofis id genus catarrhis eadem omnino medicatio fit, quam variis aliis in locis fuſius deſcripſi; *antibilioſa* videlicet, cujus præcipuam partem vomitio conſtituit arte concitata.

Qui ex febri maligna eluctari, & convaleſcere incipiunt, non raro in tuſſim veluti catarrhalem incidunt, maxime noctes interpellantem; etſi forte ab eadem, & inchoante, & vigente morbo, immunes fuerant. *Catarrhi ex febri maligna Convaleſcentium.*

Hos ex febre maligna Convaleſcentium catarrhos fere ſemper obſervabamus, ubi Ægri morbo jam multum progreſſo, neglecto, atque abdomine a ſordibus non vindicato nobis committebantur.

In

In aliis vero, tempeſtivius ad nos delatis, præſertim ab eo tempore, ex quo artis generoſa præſidia in averruncanda malignitate, non ex quadam male feriata hypotheſi, aut cœca ſyſtematis imaginarii prædilectione, ſed uſu multiplici, conſtanti, atque oculatiſſimo in dies magis magisque mihi innotuerunt, & admirabilem emeticorum facultatem, tum in hiſce febribus, cum in quam pluribus aliis infirmitatibus uberius didici; vix unquam contigit, hanc tuſſim obſervare.

Si ea fuerant, quæ morbus ipſe primarius poſtulabat, ſcite, & diligenter adminiſtrata, atque Æger conſaneſcere inciperet, nocturnam tuſſim, & auditum plerumque gravem, tempus ipſum & remedia corroborantia, ac ſtomachica emendarunt.

Neque a potione tepida, emolliente, pectorali ullum hic unquam emolumentum opperiebar, at multum detrimenti.

Ubi tuſſis ita perſtitit, ut aut intenderetur quavis nocte, aut eadem aſſiduo vi rediret, rem jam non ſoli tempori, aut methodo roboranti, aut nutrienti committendam exiſtimabam.

Tunc vero novas ſordes in imbecillo ventriculo convaleſcentis fluitare rebar, ſub ultima morbi tempora denuo collectas, & mole majores, quam quæ ſubigi, atque concoqui poſſent. Has aut emetico, aut purgante ſubmovi, &, ne nova denuo earundem colluvies fiat, vires coctrices acui.

Catarrhus poſt morbillos æſtate 1777.

Catarrhus æſtate præcedentis anni morbillos excepit, vix devincendus, quamdiu ejusdem e ventriculo geneſis me fugerat.

Variæ ſpecies

Alias catarrhi gaſtrici ſpecies, in Pueris præcipue frequentiſſimas, Voracibus, Pituitoſis,

Verminoſis, male Digerentibus, & Crudis, non referam, utpote in vulgus notas. *catarrhi gaſtrici.*

Æſtate anni 1777. atque ea, quæ eum annum proxime præcedebat, tuſſis catarrhoſa canes enecuit. His & coryza nares tenuit, quæ multum vireſcentis muci profuderunt; oculorum lemæ, & ſquallor, apoſitia; tuſſis laborioſa, ſpontaneæ vomitiones, & putrilago vomitibus refuſa, extrema macies, & tandem veluti quorundam artuum ſemiparalyſis, ac mors. *Catarrhus, & coryza canum.*

Catulum hoc morbo correptum ſanavi ingeſta tartari emetici ſolutione, multaque illuvie olidiſſima rejecta. Verum elapſis aliquot ſeptimanis, cum voraciſſimum animal carnibus, quas indulgentior Hera eidem objecerat largiores, denuo ventrem referſerat, in eandem infirmitatem relapſum, & poſtquam muliebri conſilio oleum amygdalinum, & *axungiam* caninam præ vomitorio ingerere placuerat, convulſum periit.

Graſſante epidemico ſeu adultorum, ſeu infantum catarrho in naturam, atque indolem febris acutæ, ea tunc tempeſtate prædominantis, quanta maxima ſedulitate potui, inquiſivi. Catarrhi enim, cujuscunque illi originis ſint, plerumque nullos ſpecificæ ſuæ indolis certos characteres, ſed ambiguos, atque omnibus, & diverſiſſimis catarrhis communes habent, atque ægritudines ſunt appellandæ *inchoatæ* ſolum, & nondum ita effictæ, ut ſemper ac tuto ab ſe invicem dignoſcantur. At vero imperitans acuta febris, ſub qua catarrhalis conſtitutio militat, luculentioribus plerumque, & minime dubiis notis inſtructa, morbificas cauſſas, cauſſarumque ſedes, & aptam medendi rationem docet; atque ita ſuam ipſius indolem prodendo, de natura congeneris catarrhi ambigere non ſinit. *Unde catarrhorum diagnoſis fuerit repetita.*

Id

Id etiam investigare solebam, quamnam in febrim acutam popularis catarrhus abeat, aut suapte nonnunquam, aut sinistra medicatione irritatus. Catarrhos enim *inflammatorios* in veras usque pulmonum inflammationes intendi vidi, biliosos vero in peripneumonias, pleuritidesque spurias, biliosas.

Perspecta catarrhi, de cujus natura, & medendi modo, mecum ipse disceptabam, in morbum quemdam acutum, mihi antea aliunde cognitum, promptitudine, atque sic agnita utriusque cognatione; & ipsum catarrhum, & ejus sanandi rationem assequebar.

Mirabitur fortasse Aliquis, quod disquisitioni ægritudinis tam levis, tam ubique & ab omni ævo notissimæ scrupulosius immorer, de eaque & minutim, atque anxie disseram. At vereor; ne hic ipse frequentior conspectus morbi nobis imponat, ut ejusdem etiam naturam perspexisse falso existimemus, cujus externam solum faciem novimus. Sed & gravem eundem nonnunquam, & graviorem malorum caussam catarrhum esse, Quis est, qui ignoret? & Quis diversissimas catarrhi species impune confundet?

A P R I L I S.

Impetuosi venti, & austrinæ, ac tepidissimæ pluviæ, extremi Martii reliquiæ, in primam adhuc hujus mensis diem desævierunt.

Inde aura ante exagitata componi, inertissima fieri, & incalescere multo sole, ac præfocante.

Diem mensis quintam nox intempesta excepit, quæ

quæ fulgure, crebris tonitribus, ac ſonante demum imbre inhorruit. Dies poſtera denuo pura, tranquilla; malacia eadem, atque æſtus idem.

Die nono turbari cœlum, ſolesque nubibus obſcurari per vices, calores retundi parumper, pluere demum duodecimo cœpit.

Poſt frigus, venti, & triſtis univerſim mador. Dies, qui pluvias non funderet, aut minaretur, ad decimum ſeptimum usque nullus fuit. Verum

Hoc die veris amœnitas reverſa reliquum menſis beavit, non niſi paucis pluviis, die vigeſimo octavo cum fulgure cadentibus, interrupta.

Calor auſtrinus major, & pro anni apud nos ratione tempeſtivior, ut idcirco omnia multo maturius, ac aliis annis, germinarint.

Die 8va mercurius altiſſimus		28	poll.	2	l.
Die 28. — — infimus	-	27	poll.	$3\frac{1}{2}$	l.
Die 5. calor maximus	- +	$16\frac{1}{2}$	gr.		
Die 16. — minimus	- +	$2\frac{1}{2}$	gr.		
Calor menſis totius medius	+	$12\frac{2}{3}$	gr.		

Inter feminas hæmorrhagiæ uterinæ crebriores fuerunt, frequentes quoque abortus. *Hæmorrhagiæ uteri epidemicæ; epidemici abortus.*

Catameniorum enim fluxus non intra paucos, ut antea ſolebat, dies continebatur; ſed eosdem exceſſit, in plures usque ſeptimanas. Gravidis vero eo ipſo tempore, quo menſtrua redire, antequam uterum geſtarent, conſueverunt, inter motus febriles, & pariendi conatus ſanguis prorupit, cum fœtus tenelli jactura.

Profecerunt quies, & ſanguinis detractio, & quæ bilioſa ructarunt, miſſo prius ſanguine, utiliter vomuerunt, aſſumta ipecacuanhæ radice.

Itaque id nobis præſidio fuit, adverſus intempeſtivos uterinos fluxus, quod alias eos ipſos ſolet excitare; aliis nempe & temporibus, & fluxus cauſis.

Suffocatio ex inflammatione thoracis.

Pleuritides complures hic quoque mensis nunciavit, bilioso - inflammatorias. Virorum quidam hoc lateris morbo affecti, domi suæ neglecto, ut primum nosocomium attigerunt, perierunt *suffocati.* Pulmonem alterutrum inflammatissimum habuere, carneum, & sub cultro stridentem, ponderosissimum & tantæ molis, ut socius pulmo, utut sanus, suo fungi officio nequiverit, ab alterutrius videlicet pondere & magnitudine compressus.

Funera verno tempore crebriora.

Mortes etiam hoc & præterito mense plures, quam per hyemem, observabantur.

Bina exempla referam thoracis inflammati, & mortis inde secutæ.

Exempla Suffocatorum ex pleuritide, & peripneumonia.

Vir 55 annorum, strictiori fibra, & fusco corporis colore, atque ad id usque ætatis, ut ajebat, semper sanus, ex Italia, decem ante hunc morbum diebus, huc venit.

Die 21. Aprilis post validos labores, & liberalius ingestas suillas carnes, fumo & sale duratas, dolore lateris dextri corripitur, a crista ossis ilei, ad mammam usque porrecto. Anorexia plena erat, & os amarum, & caput vertiginosum.

Die 23. dolor lateris, ante acutus & pungens, in obtusum mutatur, orta mox pectoris oppressione ingenti, & anhelosa difficili respiratione, ac tussi sputa mucosa, modicissime flava, excutiente; æstuat, siticulosus: noctu δυσφορει, & largiter insudat.

Ter quaterve quotidie pauca, fœtida, tenui alvo dimittit.

Die 28. Aprilis ad nos devehitur, citissime laboriose, stertorose respirans, & sputa extussitans copiosa, ex flavo virentia, tenacia, & fœtidissima. Cardia dolet contrectata; extrema perfrixerunt. Pulsus naturali vix celerior

no-

non dejectus; at dejectæ vires musculorum.

Solo potu theato se usum fuisse ajebat.

In nosocomium susceptus examine morbi vix absoluto, præsentissima mente repente perit.

Pulmo dexter inflammatissimus, carneam duritiem dissectus exhibuit, & colorem ex flavo æruginosum.

Exigua pulmonis portio septum transversum respiciens inflammatione carebat.

Pleura valde inflammata, uti etiam diaphragma, atque hoc quidem magis.

Pulmo sinister sanus fuit, sed in angustum ab altero vicino spatium compulsus.

Venæ cordis distentissimæ.

Ventriculus amplissimus; pylorus quoque perquam amplus & hians; amplissimum duodenum.

Jejunum & ileum subinflammatum, & lumbricis quam plurimis refertum.

Alter Operarius erat 42 annorum, sanus a multo tempore. Die 19. Aprilis sub vesperam capite doluit, noctu caluit, insudavit. Postridie inter vagas horripilationes incaluit. Dolor pungens invasit utrumque latus, a molli utrinque hypochondrio, ad mammas usque, cum tussi sicca. Die 3tia & 4ta morbi nihil emendatur. Accedunt leipothymiæ, & anacatharsis glutinosa. Die 5ta ad nosocomium pedes venit. Secta hac die vena, antiphlogisticis assumtis dolor laterum vix ullus erat, & pulsus ferme Sanorum, quemadmodum etiam calor, qui sub vesperam & noctu plusculum incendebatur.

Die morbi 8va pulsus ceteroquin naturalis intermisit frequenter. Levem pectoris oppressionem querebatur, quam jam inde ab aliquot diebus abfuisse dicebat, utut identidem male respi-

raſſet. Dolorum pungentium exiguæ reliquiæ, & tuſſis non moleſta. Nox implacidiſſima, metus ſuffocationis, tuſſis, & ſputa glutinoſa, ſanguinolenta: fervor, & ſibilus in reſpirando, cum pulſus varia inæqualitate. Die 29. Aprilis ſub veſperam moritur.

Urinæ ſemper erant croceæ, & modice fluentes ſeceſſus. Febris videbatur eſſe exigua; pulſus, & calor propemodum naturales. Verum reſpiratio erat decurtata, abrupta, ac celerata, & facies collapſa. Sermo frequenter interciſus, ob ſpiritus creberrime captandi neceſſitatem, primas morbi dies rectus, atque obambulans, & inter conſuetos labores exegit.

Sectus thorax oſtendit pulmonem dextrum enormis magnitudinis, inflammatum totum quantum, durumque. Diſſectus exhibuit ſubſtantiam ex albido vireſcentem.

Pulmo ſiniſter bonus, ſed uterque vetuſtis atque arctis vinculis ad pleuram religabatur. Pleura omnino ſaniſſima. In pericardio aquæ flaveſcentis unciæ quatuor.

Inteſtinum jejunum & ileum valde inflammatum. Veſiculam felleam multa & tenax bilis maximopere diſtendebat.

Pulſum & calorem, propemodum naturales, in peripneumonia lethali non raro obſervabamus, & mortis certæ ſignum in Peripneumonicis, *ſtrepitum in thorace inter decumbendum, & velle erectum ſedere.*

Exitus varii inflammationum thoracis; ſcilicet: Quosnam eventus inflammati thoracis crebriores obſervarim, hoc loco in Illius gratiam referre juvat, qui hiſtoriam morborum thoracis quondam pleniorem, rem hercle difficilem, conſignare voluerit.

Benigne reſolutas pleuritides quamplurimas, per-

perpaucas *anacatharsi judicatas*, paucissimas vero *suppuratas* videre contigit. Verum de his solutarum pleuritidum, & peripneumoniarum modis, cognitis abunde & pertractatis, nil dicam.

Primum mortes narrabo, & earum diversas in inflammato thorace rationes. Dein vero affectus chronicos Eorum, qui ex pleuritide aut peripneumonia (non enim est dispar ratio utriusque morbi) mortem vitarunt.

Non Pauci in morbi vigore *suffocati* periere eum prorsus in modum, quo bini illi Ægri, quorum historias paulo ante referebam. Pulmo inflammatus, & impar sanguini transmittendo, atque socium pulmonem sua mole elidens, necem infert. His brevissima spiratio est, thorace ferme immoto, fervens, stridens, cum vano plerumque conatu se erigendi, sedendique, dum identidem in dorsum relabuntur; pulsibus & calore plerumque vix mutatis a sana conditione: mens aliquoties præsens, plerumque subdelirans. *Imo. Suffocatio a pulmonis inflammati & immeabilis effecti mole:*

Nonnunquam e lecto surgere moliuntur, & Iecti minorem aut nullum in respirando stertorem edunt, quem & in faucibus, & per gutturis decursum potius, quam intra thoracem observamus. Periculum non repente, sed *pedetentim* increscit.

Quidam ob aliam rationem in inflammatione thoracis suffocantur. His inflammatio repente solvitur, lympha coagulabili *subito* atque *confertim* in cavum pectoris aut in pericardium ex viscere inflammato transsudante. *vel vero ex subito lymphæ coagulabilis in cavum thoracis confluxu.*

Haec prava metastasis phlogisticæ lymphæ recente nonnunquam in Iis est facta, quibus morbus non negligebatur, quive aliquam salutis spem iam conceperunt. Eam autem actu fieri augurabamur, si cui thoracem inflammato, neque pes-

ſime habenti, & diligenter curato, ex improviſo ſpiritus difficillime, celerrimeque, atque nonniſi erecto, aut inter ſedendum, antrorſum inclinato corpore, trahi cœpit, cum pulſuum tenuiſſimorum celeritate, & frigore extremorum, & facie Hippocratica; pereunt haud multo poſt a *ſpurio* hoc empyemate ſuffocati.

Servari forte tales poſſent, thoracis paracenteſi mox inſtituta, & lympha, priusquam in coagulum abiret, educta.

2do. Hydrothorax Inflammatorum: & ejus effectus. Alios hydrothorax, aut collectum in pericardio ſerum, enecuit, utut inflammatio thoracis fuerit ſanata. Frequens enim obſervatio docuit, pulmone inflammato, intra cavum thoracis aut pericardium ſerum colligi; cujus exiguæ portiones a ſanato fortaſſe pulmone, aliarumque ambientium partium reſorbentibus vaſis excipientur, in communem denuo humorum maſſam reducendæ. At vero major ejusdem ſeri collectio hydrothoracem efficiet, aut ſubito ſuffocantem, aut diuturnum.

Inferius occurret exemplum, hydrothoracis cum peripneumonia conjuncti, ubi aquæ ſtrangulantes perforato thorace emittebantur.

3tio. Pulmonum vincula, cohæſiones, & quæ inde conſequuntur. Ægritudines quoque diuturnæ inflammationem pectoris ſequuntur; variæ, & incurabiles pleræque.

Non raro pulmo religatur ad pleuram. Id genus cohæſiones, laxiores, & ſtrictiores, quam plurimas in cadaverum ſectione deprehendi, quin Ægri læſam, dum viverent, reſpirationem incuſaſſent.

Quidam tamen hos nexus pulmonum cum partibus vicinis ægrius tuliſſe videbantur; fortaſſe recentes, & quibus nondum eſſent aſſueti.

Frequentius pulmo reperitur, quaſi ſacco co-

ria-

riaceo, crasso, atque e variis quasi membranis, sibi invicem superstratis confecto, circumdatus, atque in angustum subinde spatium conclusus. Saccus hic hinc pleuræ, illinc ipsi pulmoni nectebatur, ut ab utroque difficulter solveretur. Pollicis crassitiem subinde habuit, atque etiam hac majorem. Substantia tenax, coriacea, subinde ferme cartilaginea, fuit, & aliquoties pro pleura incrassata imposuit.

Vasa sanguifera ex vicino vel pulmone, vel pleura in ipsam sacci substantiam porrigi videbantur. Natum hoc corium arbitrabamur ex lympha coagulabili, exposita ante ratione transsudante, sed cujus minor quantitas fuerat, quam quæ Ægrum potuisset suffocare.

Membranæ sibi invicem impositæ non unius erant tenacitatis, sed intimæ firmiores, extimæ minus firmæ, & quæ ex nupero morbo nascebantur, adhuc gelatinosæ: poteras ex numero stratorum ferme de numero pleuritidum prægressarum concludere.

Membranaceus hic saccus pulmonis explicationi non potuit non insigniter obstare, præcipue si liberalius inspiraretur. Hinc angustiæ & coarctationis in alterutro thorace sensus, cum aliquo, sed obtusiori lateris totius dolore; si quando motus humorum incitaretur, exercitatione corporis majori, vel febre. Hinc omnis febrilis morbus in homine sic prædisposito ab illius lateris dolore orditur. Hinc illa quoque in pleuritidem ejusdem lateris proclivitas major identidem, majorque, ob pulmonem ibi loci minus pervium, & explicabilem minus.

His antiphlogisticam vivendi rationem consulebamus, etiam Sanis, ut ita morbi insidias vitent, tam frequenter & inopinato incursantis: præsen-

tis vero initia venæsectione repressimus.

Hydrothoracem inflammationum thoracicarum commilitonem supra commemoravi, enecantem subinde, plerumque tamen sanata inflammatione pedetentim evanescentem. Is nihilominus diutissime visus est perstare, & consuetis aquarum intra thoracem collectarum signis prodi.

4to. Pulmones granulosi post inflammationem, & inde natum asthma.

Quam plurimos pulmones dissecabam, *granulosos*. Granula minuta, miliformia, alba, lardi, aut mollioris cartilaginis, firmitatem habentia, subinde cavata, & modicissimum laticem aquosum continentia, per omnem pulmonum substantiam largiter disseminata, & propemodum contigua reperiebantur. Pulmo ponderosior erat, difficulter secandus, & stridens sub cultro. Inter omnia pulmonum vitia hoc omnium frequentissimum offendebatur; pleuritidis, peripneumoniæque olim male judicatæ indicium.

Granulorum genesin hanc animo concepi; lympham nempe coagulabilem non, uti antea dicebam subinde fieri, in cavum thoracis confertim exsudasse, sed e vasis quidem egressam, divisam vero per omnem pulmonum substantiam fuisse, ut innumeræ fuerint, minutulæque coagulabilis liquoris collectiones; quæ dein singulæ in corpusculum solidum, grano milii non absimile, eadem ratione coierint, qua coagulari illa copiosior lympha solet, in cavo thoracis collecta.

Tussiculosi, asthmatici, pronissimique in novas inflammationes erant, neque ullum, nisi ab antiphlogistica methodo, levamen experiebantur, qui pulmones ita affectos habuerunt.

MA-

MAJUS.

Initium Maji incaluit calore peramœno, & paucis subinde pluviolis, deinde & ventis, temperato.

Diei decimæ octavæ præfocantem æstum nocturnus imber exstinxit. Denuo siccum, serenum, calore non intenso.

Diem vigesimam tertiam perplutam madidissima nox & frigus multum excepit; inde cœlum inconstans vento & pluviis frigidiusculis inhorruit, donec ultimus mensis dies amœnissimo verno sole recrearetur, aura mane duntaxat & vesperi frigescente.

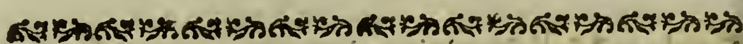
Die 20. altissima mercurii statio 28 poll. 2 l.
Die 1. infima - - - - 27 poll. $4\frac{1}{4}$ l.
Die 18. calor maximus - + $21\frac{1}{5}$ gr.
Diebus 2. 8. 23. 24. 29. 30. minimus - - - - - - + 9 gr.
Calor mensis totius medius + $15\frac{1}{5}$ gr.

Etiam hoc mense abortus contigerunt, & catamenia profusiora; multo tamen rarius, quam septimanis prægressis.

Plurimæ fluxiones sub mensis prioris exitum, & hujus initium, ad fauces, lumbos, acetabula, femoraque, non difficiles, cum levi subinde inflammatione, plerumque autem originis gastricæ, fuerunt. *Crebra defluxio.*

Scarlatinæ aliquot *inflammatorio-gastricæ*, & paucæ pleuritides *inflammatoriobiliosæ*, verum catarrhi multi; Multis difficiles sanatu, non vero nobis. *Aliquot scarlatinæ, pleuritis rara, &*

Intermittentes plurimæ. Toto hoc menſe plurimæ febres tertianæ occurrebant, quarum initia referri debebant ad medium menſis prægreſſi.

JUNIUS.

Dies primi æſtuoſi, & pigerrimum cœlum, atque nonniſi a tepidiſſimo auſtri flatu per intervalla tenuiter perſtrictum. Carebaria. Atonia.

Die 5ta a meridie pluvia conferta, auſtrina, calidiſſima, pulverum ab aridiſſima terra evolantium nubem, quæ urbi atque agro ambienti incubuit, decuſſit.

Denuo ſiccitas, ananemia, & aſſidui ſoles ad decimam ſeptimam usque; ſi diem undecimam & duodecimam exceperis, utramque deliteſcente per vices Phæbo frigidiuſculam. Decima tonitrua.

Reliquum menſem rebus in contraria verſis quotidiana propemodum pluvia, & auræ aſperioris inclementia multum offendit.

Ultimum biduum ſerenum: venti: tonitrua.

Die 9. barometron altiſſimum 28 poll. 1 l.

Die 16. & 30, maxime depreſſum 27 poll. 8½ l.

Die 8va calor maximus + 22 gr.
Die 17 & 21. minimus + 9 gr.
Calor medius - - + 17⁷⁄₁₀ gr.

Scarlatinæ plures, nobis non malignæ.

Pan.

Paucæ quædam biliosæ, aut simplices, aut cum exanthemate erysipelatoso, petechiali, vel vero cum artuum rheumatismo.

Intermittentes hoc mense plures, & paulo pertinaciores erant, quæ tamen americano febrium domitore non egebant. *Intermittentium numerus, pertinacia, & accessiones auctæ.*

Sub finem mensis febres tertianæ hucusque simplices, abierunt in duplicatas; solis tamen solventibus, atque emesi confectas, absque Herculis americani clava.

Morbi in universum non multi fuerunt, & aliis, aliarum æstatum morbis non dissimiles.

Intra solas *plerumque diathcses morbosas* consistebant.

Synochi putres rarissimæ, sporadicæ, & decursus tardioris. Unica solum cholera comparuit, atque unica dysenteria.

JULIUS.

Terra pluviis biduo irrigata, urgeri dein calore æstivo, cœpit.

Die 12ma Sol occultari, dein modice pluere, atque aura refrigerari.

Inde & ventorum quies, & æstus insurgens in dies augescebat; incumbente passim inerti languore, quem auræ meridianæ lenissimum flamen vix recreabat.

Die 18va largus imber malaciam discussit, caloribus aliquantum repressis.

Ultimum biduum, cum pridie cœlum tonitruans pluvias dedisset, moderatius urebat.

Die

Die 6. & 13. maximus mercurii ascensus 28 poll. 1 l.
Die 20. maxima depressio 27 poll. 8½ l.
Die 25. 26. 28. calor maximus + 27 gr.
Die 12. minimus - - - + 13¼ gr.
Calor medius - - - - + 21 $\frac{1}{10}$ gr.

Febres remittentes, & intermittentes cum vomitu, item cum cephalalgia periodica.

Quædam febres *urticatæ remittentes* comparebant, quæ paucas post dies *intermiserunt.*

Plures etiam hoc mense intermittentes habuimus tertianas. Harum aliquæ accessionis loco vomitum habuerunt, tertia quovis die revertentem; aliæ vero sub gravissimo occipitis dolore omni triduo redeunte delitescebant.

Curabantur pleræque solis solventibus, & deinde emesi. Paucæ, hac methodo cicuratæ, tandem cortice peruviano indiguerunt.

Non multæ scarlatinæ, nostris Ægris non periculosæ.

Morbilli irregulares.

Morbilli passim, frequenter anomali, ob febrim æstatis complicatam; non lethiferi, sed aptæ curationis patientes.

Dysenteriæ præludia, & choleræ quædam, aliorum æstatis morborum medicatrices.

Dysenteriæ hinc inde; & hucusque leves.

Perraræ choleræ, sanatu facillimæ, cum se ipsæ ferme sanarint. Choleram plerorumque morborum æstatis graviorum antidoton salutabamus, & *emeto catharticum medicatricis naturæ.*

Post mensis initium aliquot simplices biliosæ *semiacutæ* visebantur.

Colica saturnina frequens hoc mense.

Colicas saturninas plures hoc tempore curabamus, commixtas cum populari æstatis vitio. Hinc rarius opio indigebamus, frequentius emesi, aut purgatione, frequentissime vero utroque hoc præsidio opus fuit, evacuatione præmissa, & narcotico subjuncto.

Nu-

Numerus univerſim hoc menſe Ægrotantium non valde magnus.

AUGUSTUS.

Primum menſis diem, pluvium, frigidumque, plures ſunt ſecuti nubibus obſcurati, & aſpero vento, & frigidiore inamœni ad ſextum usque.

Inde ſole puro torreri tellus, indies magis ſiticuloſa, & vix ſubinde pluviolis meridianis leviſſime conſperſa. Ananemia: malacia: carebaria a calidiſſimo & effœminante Auſtro, ſubinde, tenuiterque flante. Siccus ubique ſquallor.

A decima ſexta contrahi cœlum, & ventis primo temperari, dein etiam aſperari, perſiſtente ſiccitate.

A vigeſima prima meridies plurimum iterum incaluit; horis matutinis & veſpertinis acute frigidis.

Tellus fiſſa ubique rimas egit, exareſcens ob longam penuriam aquarum, donec ultimum quatriduum, nubibus & vento matutino frigidiore contriſtatum, pluviæ clauderent & madens nebula.

Hoc menſe magnæ, & ſubitæ factæ ſunt mutationes æſtus enormis, ſicciſſimique, in frigus primo ſiccum, deinde pluvioſum.

Die 18. 19. altiſſima ſtatio	28 poll. $3\frac{1}{2}$ l.
Die 31. infima - - - -	27 poll. 8 l.
Die 14. 15. calor maximus	+ 26 gr.
Die 29. — —— minimus	+ 10 gr.
Calor medius - - - -	+ $19\frac{1}{2}$ gr.

Or-

Ordiente hoc menſe choleræ & dyſenteriæ paulo plures, quam elapſis ſeptimanis, ſunt viſæ, univerſim tamen non multæ; crebriores vero utriusque morbi *conatus*.

Dysenteria vulgatur. At poſt initium Auguſti dyſenteria increbreſcere cœpit, & menſe vergente non pauci ex hoc morbo pernicioſe habuerunt; per eandem tempeſtatem *tormina ſicca* graſſata ſunt, cum eodem plane vitæ diſcrimine, ac ipſa difficultas inteſtinorum.

Dyſenteriæ hujus anni naturam inferius deſcriptam dabo.

Febris hujus menſis deſcriptio. Febres per hoc tempus plures, & inflammatorio-putridas curabamus. Pleræque longiores fuere, & Ægros alvi fluxu vexabant. Continuitas earum major, minorque & obſcurior remiſſio. Vomuerunt, qui ea febre tenebantur, dato emetico, mole pauciora, pituitoſiora, laborioſius, & cum minori emolumento. Stupidiores jacebant, pulſu, & corporis calore non multum a ſanis recedente, & multo minus, quam in febribus menſium præteritorum, ſi utramque hanc qualitatem admota manu examinaveras; utut calere ſe valde, & uri ipſimet Ægri teſtarentur.

Virium deperditio magna, & linguæ arentes, contractæ, fuliginoſæ, ligneæ, tremulæ, & quas porrigere nequiverunt: dentes, gingivæ, labia fumoſo muco, atque in fila ductili oblinita; dolor, aut tenſio, aut pondus, abdominis totius.

Urinæ aquoſæ, mucoſæ, & cum hypoſtaſi multa, atque mucoſa. Arida, atque imperſpirabilis cutis erat.

Mares multo plures hoc morbo detinebantur, & præ Fœminis eluctabantur laborioſius.

Circa ultimos menſis dies quædam corporis partes peculiarius affligebantur, pulmo potiſſimum, ut

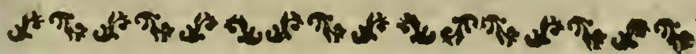
ut pleuroperipneumonice inceperint ægrotare; deinde glandulæ submaxillares, thyroidea, parotis, artus demum superni, & eorum extrema. Vividissimus in hisce plagis non raro dolor fuit & cum tumore, *emolliente* remedio primum delinitus, deinde vero *discutiente* profligatus.

Sub finem mensis etiam Fœminæ pari cum Viris numero, & periculo non minori, & eadem prorsus ratione ægrotabant.

Circa medium mensem multæ intermittentes exortæ sunt, tertianæ præprimis, simplices, & duplicatæ; accessionibus omnes plurimum productis, encephalo inimicæ, apoplecticæ, epilepticæ, phreniticæ. *Intermittentium hujus tempestatis natura.*

Solventium, antiphlogisticorum & ipsius phlebotomiæ in *his intermittentibus* necessitas erat, si quando, quod sæpe evenerat, in *remittentes*, aut etiam in *continuas* inciperent converti, aut Ægros tenerent robustiores. Sed tandem cortex peruvianus subjungi plerumque debuit, & multo frequentius hac tempestate, quam præcedentium quorumdam annorum æstatibus.

Minus erat hoc anno ab emesi, utut indicata, levamen observatum.

SEPTEMBER.

Cœlum nubibus, pluviis, ventis frigidis, & nebulis depluentibus triste, vix tandem 3tia mensis se reficere, & depurari cœpit, perstantibus porro ventis, frigore, & nebula tenuiore.

Post

Post 20. octiduo aura purior, & soles valentiores.

Finis initio par.

Dominabatur frigus boreale, ut Plerique hoc anno, qui per æstatem ruri degebant, maturius urbem hybernaque petierint.

Die 20. 21. ascensus mercur. maximus	- - - - -	28 poll. $4\frac{1}{2}$ lin.
Die 8. 27. minimus	- -	27 poll. $6\frac{1}{4}$ lin.
Die 27. calor maximus	-	+ $27\frac{1}{2}$ gr.
Die 30. —— minimus	-	+ 8 gr.
Calor medius	- - - - -	+ $14\frac{8}{10}$ lin.

Aurora borealis diebus 15. & 21.

Morbi iidem omnino hoc mense conspiciebantur, qui circa medium Augustum, ejusque finem; nisi quod plus habuerint phlogoseos Septembri mense, quam elapsis septimanis.

Hoc anno plures & graviores *dysenteriæ* obvenere; sed anno elapso numerosiores erant *diarrhϾ*; ut vix ulla tunc febris fuerit absque fluxu alvino.

Æstatis anni prioris comparatio cum anni hujusce æstate. Hoc anno encephalon & sæpius, & cum discrimine majori in Febrientibus ægrotabat; unde febres *soporosæ*, *furiosæ*, *apoplecticæ*, & *catalepticæ*. Præterito autem pulmo frequentius morbi impetum excepit; unde tusses Febricitantium peripneumonicæ passim, & frequens phthisis, sunt visæ.

Hoc anno major, non in continuis solum, & remittentibus, sed etiam in intermittentibus phlebotomiæ tolerantia, quin & necessitas fuit, minor vero emeseos; quæ serius institui debuit, & instituta morbum cicuravit quidem, non profligavit.

Continuæ hoc & præcedente mense non multæ, plu-

plures vero *remittentes*, *quotidianæ*, *tertianæ*: exacerbatio plerumque ab horrore non incœpit, nec desiit inter sudores. Solus persæpe calor accessionem formabat.

Remittentes hæ rarius hac æstate in intermittentes convertebantur, & si etiam in has conversæ fuerant, tamen difficulter curabantur.

Aliarum quoque intermittentium febrium curatio plus nobis negotii fecit, quam aliis annis, & rarius absque specifico antifebrili expugnabantur.

Verumtamen, etsi cortice peruviano indigerent *intermittentes* pleræque; nihilominus vel huic remedio tardius & morosius auscultabant, atque ita, ut febrim *soporosam* unam eamque quotidianam, itemque aliam *catalepticam* tertianam sanare, utut largissimis dosibus corticis peruviani nequiverim; & Ægri, Fœmina una in octavum mensem gravida, alter vero Hortulanus, in paroxysmo perierint.

Quorumdam febris *intermittens* propinato cortice peruviano denuo in *remittentem*, & tandem in *continuam* abiit, solventibus, emesi, & infuso — decocto radicis arnicæ sanandam.

Remittentium, & intermittentium accessiones alieno & periodico symptomate occultabantur, erantque varia ratione *larvatæ*, *regulares*, *irregulares*, *rheumaticæ*, *dysentericæ*, *ophthalmicæ*, *cholericæ*, *soporosæ*, *apoplecticæ*, *phreniticæ*, &c.

Caput hoc anno & partes eidem vicinas peculiarius impetitas, supra dicebam. Hinc parotides variæ visæ sunt, *inflammatoriæ*, *erysipolatosæ*, *oëdematosæ*, seu *aquosæ*, (quæ nempe adpressi digiti vestigium retinuerunt) *difficilius resolvendæ*, sæpius *suppuratæ*; profluente multo, tenui, & virescente ichore, qui lintea atro colo-

re, velut atramentum infecit, diutius ibidem relictus. Frequentior quoque fuit hoc anno tumor genarum, glandularum submaxillarium, erysipelas palpebrarum, ophthalmia, hemicrania, dolor faucium, nuchæ, gutturis &c.

Hac tempestate capiti adeo inimica, mensibus nempe Augusto & Septembri, Duo solummodo operationem cataractæ subierunt, & quibus hæc operatio mense Junio atque Julio auspicato fuerat instituta, eorum quidam visu illæso posthac gaudebant; cum alii, etsi belle sanati, mense Augusto & Septembri in longas & difficiles defluxiones inciderent; Quidam etiam genæ tumore, hemicrania, ophthalmia, & febre corriperentur, & visum, quo jam diutius integro utebantur, denuo amitterent; iride flavescente, pupilla contracta, cornea nubilosa, & nata cataracta secundaria: ac si febris superveniens præprimis in oculo figeretur, ex operatione nupera adhucdum debiliore.

Anthraces hac æstate multo rariores erant, quam anno elapso.

Corium sanguinis phlebotomia educti cæruleum, gelatinosum; sub mensis finem vero contractum, tenax, & fimbriatum fuit, cum symptomatibus morborum pleuriticis.

Vergente mense dysenteriæ solum hinc inde comparuerunt.

Hæc æstas morte multiplici, variolosa præcipue, ita infamis fuit, ut inito calculo decimum quodque funus a variolis esset. Æstate vero priori Pauci, iique solum ex morbis longis, atque ex iis, qui omnium horarum sunt, perierunt.

OCTO-

OCTOBER.

Primo Octobris die ſereno, frigidiore veſperi nubes congregari, & pluere inter tonitrua: inde ex continuis nubium, pluviarum, ventorum turbis.

5ta ſol demum emerſit, qui ſubſequentium dierum horas meridianas recreavit, diſcuſſa pingui nebula matutina.

Dies nona a calentis Auſtri ſtatu multum intepuit. Parcæ & tepidæ pluviæ per biduum.

A 12. frigus incubuit ſiccum, acutum, boreale, donec 21ma tepidus & gravis Auſter cum Aquilone vices verteret, & aura maderet, & pluviæ ſubinde ſtillarent.

27. & 28. transparens nebula cum pruina, & ultimos menſis dies multus frigidus humor notabat.

Prævaluit hoc menſe mador, utut non multum, isque ut plurimum modice frigidus, atque ita, ut humor, ſiccitas, frigus, calor, diverſimode ſeſe exceperint, ac contemperarint: mutationibus non repentinis, neque magnis.

Omnium tamen ratione ſubducta prævalere viſus eſt mador frigidiuſculus.

Die 30. 31. mercurius altiſſimus	
	28 poll. 1 lin.
Die 25. ejus infima ſtatio	27 poll. 3 lin.
Die 8. calor maximus -	+ 14 gr.
Die 17. 18. 28 minimus	+ $1\frac{1}{2}$ gr.
Calor medius - - -	+ $9\frac{2}{3}$ gr.

 Cir-

Quartanæ multæ, quædam quintanæ

Circa initium & medium mensis febres quartanæ multæ, una alterave quintana, atque tertianæ nobis oblatæ sunt, post exordium Septembris natæ.

Item putrido-inflammatoriæ inter Fœminas viguere, non plurimæ tamen, nec perquam periculosæ; *rarius* præterea & *mitius*, caput petebant, quam mense elapso.

Colicæ quædam ex inflammante saburra, & tormina sicca, postquam alvini fluxus vergente Octobri cessarent, plures obvenerunt.

Sub exitum mensis vix ulli morbi acuti, nec graves, fuerunt.

Binis his autumni mensibus frigus principatum tenuit; primo siccum, deinde paulo humidius. Mutationes *subitaneas* habuimus nullas, paucos Ægros, perpaucas acutas, mortes raras.

Quidquid ferme morborum occurrebat, id potissimum quartana fuit, simplex, duplicata, triplicata.

N O V E M B E R.

Per sex continuas dies siccum & mediocre frigus fuit.

7ma confertissimæ pluviæ. Inde leve frigus, pluviolæ raræ, sol & serenitas alternabant usque ad medium Novembrem.

Ab eo tempore nebulæ spissæ, pingues, & depluentes omnem ferme conspectum cœli eripuerunt.

25ta solem denuo reduxit, cum eoque amœnitatem εὐδίαν, & auræ teporem persistentem.

Ul-

Ultima nebulæ in pluvias colligebantur.

Die 2. altiſſimus mercurius	28 poll. 4 l.
Die 12. infimus - - - -	27 poll. 5 l.
Die 26. calor maximus -	+ 11 gr.
Die 22. 23. frigus maximum	— 1 gr.
Calor medius - - - - -	+ 6 gr.

Circa initium menſis aliquot pleuritides curabamus. *Pleuritides menſis Novembris.*

Sputa cruenta; dolor initio exiguam lateris plagam, deinde vero diffuſus latiſſimam occupavit. Sputa tenacia, pendula, multa, lineis cruentis diſtincta, ſubinde herbacea, porracea, cruſta in educto ſanguine craſſa, tenax, vireſcens, flava, diffuſa, non fimbriata. Os omnibus amarum. Omnibus vomitio adfuit ſpontanea, bilioſa, asſumtorum: alvi reſiccatæ: lingua ſordida, albida: os quaſi ſpuma ſoluti agitatique ſaponis plenum. Febres intenſæ, & inſigniore quotidie acceſſione notatæ; calor digitos tangentium urens, urinæ mox initio morbi hypoſtaſin ſurfuraceam, lateritiam, habuere.

Erant pleuritides veræ, inflammatoriæ, verum aliqua labe bilioſa contaminatæ. Phlebotomiæ & uſus emollientium morbum levarunt, fregerunt. Attamen ſero tandem, morbo nempe provecto, & inflammatione fracta, bilioſo autem vitio inſurgente vomitio arte concitata mirifice juvit.

Perpaucæ harum pleuritidum, hoc modo curatarum, in intermittentes deſierunt.

Quibusdam decimo quarto morbi hujusce pleuritici die primum ad nos allatis, & nullo ad id usque remedio uſis, ſputa prodibant plurima, pinguia, purulenta: febris vix ulla jam, & evaneſcens: amaror oris; & ſubinde ſpontanea bilioſa emeſis: noctu moleſta tuſſis, & ſudatiunculæ nocturnæ. Phthiſeos minæ.

His parca v. f. profuit, & potus primo emolliens, nitrofus, fubacidus, & tandem emeticum lenius; nifi fi forte vomuiffent fponte.

Demum aut lichenis islandici aut polygalæ, vel vero corticis peruviani, decoctum propinabam. Convaluere non multo poft, fi Vetulam exceperis ftrigofam, excarnem, lotricem, quæ fputorum purulentorum maximam vim, noctu potiffimum, unaque vitam, extuffitabat.

Chloroticarum quarumdam febris continua. Quædam Fœminæ hoc menfe, eæque χλωρότεραι, ex febre continua decubuere furdaftræ, ftupidæ, immobiles, taciturnæ, & veluti jamjam dormituræ; pulfibus & urinis, aut non omnino, aut modiciffime, mutatis; genis rubentibus, aut utrisque, aut alterutra, altera virefcente, utroque hoc colore inftabili; ambitu narium virefcente; linguis humidis, fæpe prærubris, raro ficcis, nunquam ligneis. Hæ febres nullas habebant acceffiones, erantque continuæ. Odorem aceti acerrimi omnes fpirabant, cum ad nos venirent, nares vel procul Adftantium ferientem.

Non poteram advertere quanam ratione, & qua crifi, folverentur.

Sub finem morbi tuffis acceffit, ficca, nocturna, refpiratione illæfa, & indolente.

Convaluere omnes intra 14. & 20. dies.

Hæc febris ftimulos non tulit, nifi fubinde, & ferius, & blandos. Nonnunquam avara manu initio pauxillum fanguinis detraxi; præcipue ubi eum difficilius per pulmones tranare adverti. Plerisque una faltem vice radicem ipecacuanhæ dedi. Urgentioribus obviam itum eft, & febris ita attemperata, ut fe ipfa tandem confecerit. Florum arnicæ decoctum plerisque multum opis tulit.

Tres

Tres Fœminæ febriculam querebantur vagam, aut vespertinam, oris amarorem, deperditam orexin. Orto repente exanthemate scabioso, levari visæ sunt. Vomuerunt biliosa propinato emetico. Febris omnis absterfa est, & efflorescentiæ exaruerunt. *Exanthemata scabiem referentia.*

Medio mense paucæ anginæ, & rheumata brachiorum.

Sub ultimos Novembris dies pulmones maxime tentabantur tussi multa, gluten excutiente. Hinc febres putridæ, continuæ; utut perpaucæ fuerint hac tempestate; febres quoque remittentes, & intermittentes, ocyus, serius, tussim sibi sociam junxere, diu durantem, etiam in Convalescentibus, cum metu phthiseos, sed vano.

Queis pulmo laxior erat, Fœminis, Lotricibus, olim Hæmoptoicis, hæc tussis præcipue inimica fuit, subinde perniciosa.

Sub hæc ultima mensis tempora catarrhi, peripneumoniæ nothæ, asthmata, phthises pituitosæ fuere frequentiores.

His noctes erant invisæ, & tussitando peractæ.

Rheumatismi complures, vespertini, nocturni, instar rheumatis syphilitici, longi, sanatu difficiles. Anginæ ejusdem indolis cum rheumatismo.

Venæsectione præmissa, leniora purgantia, & non raro emeticum, præsidio fuere.

Quosdam, irritis & hisce, & aliis quam plurimis remediis, conservæ herbarum antiscorbuticarum sanarunt.

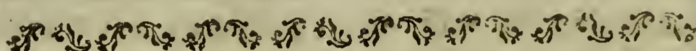
Uni alterique Febrienti brachium rheumate tentatum pus fecit, copiosum, tenue, virescens. Convaluerunt.

Quidam id genus anacatharsin sunt passi, lon-

gam nempe, & tenuem, & virescentem. Phthiseos inchoantis species erat, cui lichen islandicus medebatur.

Morbi tamen universim non plurimi, & non lethales.

Mortes quædam hominum, jam antea & diu phthisicorum.

DECEMBER.

Primo quatriduo frigus nebulosum.

5ta nives toto die cecidere, quæ vix biduum superarunt, colliquefactæ tepido madore. Inde vero frigus moderatum siccumque perstitit ad 18 usque, quam pluviæ & nebulæ obscurarunt.

Ab eo tempore frigus mediocre, siccum, serenum, ventosum per totum reliquum mensem. 24ta nives, ne quidem ephemeræ, ceciderunt, atque iterum ultimo mensis die.

Die 25. mercur. altiss. - 28 poll. 7 lin.
Die 30. ejus maxima depressio 27 poll. 3 lin.
Die 10. calor maximus - + 11 gr.
Die 4. & 25. frigus maximum — ½ gr.
Calor medius. - - - + 5 gr.

Iidem morbi, qui sub exitum Novembris passim sunt visi, hunc etiam mensem notarunt; numero pauci, & raro perniciosi; vix ullæ febres continuæ hæque phlogisticoteræ; sed rheumata plura, quædam supra modum rebellia, nec nisi mora, & ordine temporum mutato potius, quam arte, sanata; erysipelata quoque plura.

Rheuma frequens & pertinax.

Chlo-

Chloroticæ complures, pituitam acidam itemque assumta vomebant. Pejus hoc mense habuerunt id genus Ægræ. *Chloroses.*

Febricula, cardialgia, palpitatio cordis, & difficilis, si movebantur, spiratio erat.

Dabatur remedium solvens, salinum; deinde ipecacuanha, tandem conservæ trifolii fibrini, & cochleariæ, cum pauxillo rhei, radice gentianæ, floribus salis ammoniaci martialibus hos fœdos Virginum colores emendarunt.

Quartanarii complures, qui morbum adulta æstate, aut initio autumni contraxerunt, primum hoc mense nos accesserunt. Corticem peruvianum aut non ferebant omnino, aut nonnisi sero, & remediis multis solventibus præmissis, & emesi celebrata. Tandem dari quibusdam cortex potuit, ita tamen, ut silente paroxysmo desisti debuerit, ob tumorem præcordiorum, tusses &c. & solventium, aperientium usus resumi. Quibusdam quartana in continuam est versa, cortice propinato. *Quartanæ.*

Præstabat, exhibito electuario ex conserva nasturt. aquat. trifol. fibrin. sale ammon. aut floribus sal. ammon. martialibus & extracto absynthii parato, febrim lente conficere. Consultius fuisset, flores arnicæ exhibere, sed quibus contra quartanas hoc anno nondum utebar.

Phthises plurimæ, utique non consummatæ, ex catarrho æstivo, & autumnali neglecto. *Initia phthiseos.*

Quidam ex longo id genus catarrho Hæmoptoici sunt facti. His primo phlebotomia una, quin & altera profuit, & diuturnus solventium, emollientium usus: Plerique his solis convaluerunt: Nonnullis solummodo, sero tandem, sublata nempe pulmonum phlogosi, & succis autum-

ni ſpiſſioribus attenuatis, dilutisque, lene ſubinde emeticum, tuſſim una, & hæmoptoën ſedavit. Lichene islandico, & polygala, contra relapſum præmuniebantur.

SECTIO II.

EPHEMERIDES

ANNI 1779.

JANUARIUS 1779.

Quæ die hunc annum ordiente nives delapsæ sunt, perstitere, exiguis hinc inde proventibus auctæ. Urens gelu, & siccum perpetuo fuit, cœlo plerumque sereno. Extrema vero mensis tempora aliquantum erant nebulosa, & nubilosa

Die 23. merc. altissim. - 28 poll. 7 lin.
Die 1. infirma ejusdem statio 27 poll. 2 lin.
Die 9. & 24. frig. maximum — 10 gr.
Die 1. &. 21. calor maximus + 3 gr.
Calor medius - - - - — 2 gr.

Quidam hoc mense ad nos venerunt cum irradicatis quartanis; cum sæpius usus essem conservis nasturtii aquatici, & trifolii fibrini aa. ℥ij. cum pulv. rad. gent. & flor. sal. amm. mart. aa. dr. ij., & non Pauci curarentur, quidam vero non emendarentur, nec a cortice, nec a conservis his; hinc dedi sequentes pilulas: ℞. Sapon. venet. unc. ß. Gum. amm, dr. iij. massæ pil. Ruff. dr. ß. Elix. propriet. q. s., ut fiant pil. gr. iij., ter per diem pil. quatuor sumat. Statui, præcipue in Fœminis, Haeniana methodo uti, quam Is scilicet adhibuit *in omnibus fere Fœminarum morbis*, iis nempe, qui languidiori humorum, eorumque spissiorum, motui debebantur

tur (& quot illarum morbi huic causæ non debentur?) fausto hæc omine dedit, in perquirendis morborum chronicorum caussis mire sagax, & in iis sanandis multo felicior, quam in acutis.

Respirationis vis quanta sit ad vitam, vel mortem, & quam securas justa illius æstimatio prædictiones suppeditet, hoc mense aliquoties vidi. Respiratio abbreviata, & simul accelerata, ita, ut inspirationes & exspirationes pusillæ sint, seque cito insequantur, pessima est, licet omnia alia bona esse videantur: quamdiu tam in putridis, malignisque, quam etiam in inflammatoriis thoracis morbis talem respirationem non videro, non despero; at, ea præsente, neminem vidi convalescere.

Ea ita brevi, citataque existente, utut bonus, & vix celerior naturali pulsus sit, nil est sperandum.

Si in peripneumonia, aut pleuritide inflammatoria, immo in cujuscunque visceris inflammatione repente respiratio curta, & celeris evadat, (quo tempore pulsus multum solet emendari, minus celer, & debite mollis fieri,) mors ostia pulsat.

In cadaveribus horum reperitur inflammatio ex magna parte soluta; sero nempe *copiose*, & *subito* in cavum quoddam, aut thoracis, aut pericardii, aut abdominis, transsudante. Subita talis mutatio in pleuritide est illa funesta pleuritidis in peripneumoniam metamorphosis: inde mors suffocans.

Vidi Puellam rusticam in febre maligna pulsu *evanescente* per duos fere dies jacentem, at placide respirantem: vesicantibus, & *magnis* dosibus camphoræ, sanabatur.

Juvenis Scriniarius Nro. 12. decumbens, per tres dies frigus marmoreum omnium artuum habuit;

buit; faciem collapſam, vere Hippocraticam; nihil pulſantis arteriæ, niſi *ſubinde* & *tenuiſſime* micantis, & mox evaneſcentis, & languidiſſimos motus cordis: ſurrexit ſubinde ad alvum ponendam, ſubinde tamen non: *placide* & *Saxorum inſtar* reſpirabat; lingua aridiſſima exigua rotundum ligni fruſtillum referebat, adeo erat contracta, & rigens; auditus graviſſimus: tamen, utut tarde, vinoſis, veſicantibus, camphora, angelica, *ſenſim* vis, & ſanitas rediit. Neminem vidi morti tam propinquum, qui iterum convaluerit.

Circa medium Januarium complures venerunt Pleuritici; pleuritis non ſæviſſima, *rheumatico-inflammatoria*. Dolor *latam* thoracis plagam occupabat; ſæpe jungebatur doloribus artuum, illorum præcipue, ſeu inferiorum, ſeu ſuperiorum, qui lateri dolenti reſpondebant: ſputa rariſſime cruentata. Morbus ſolutu non difficilis: emollientia; venæſectio. *Pleuritides rheumatico-inflammatoriæ.*

Obſervavi debiliſſimos ſubinde pulſus in *hac pleuritide*, qui *detracto ſanguine* fortiores evadebant; prout ſcilicet dolor mitigabatur. Metuebam in paucis quibusdam Fœminis, laxioribus, & fere chloroticis, frequentius, ac copioſius menſtruantibus, cum dolore *tali* pleuritico corriperentur, & pulſus exhiberent molliſſimos, debiliſſimos, ſecare venam; hinc primo timide, & parciſſime ſanguinem detraxi, viſurus, quomodo ferant; mox, audacior factus, plus detraxi, pulſu inde validiore effecto, & ſecuto mox levamine. *Fallax pulſuum debilitas in pleuritide.*

Judicabantur hæ pleuritides omnibus viis; ſudoribus, urinis, alvoque; rarius ſputis: ſudoribus vero omnium creberrime, ſed ſpontaneis, & ſerius obortis.

Pleuritis inter Fœminas crebrior.

Id etiam mihi præter morem aliis annis consuetum accidere videbatur, quod *Fœminæ* præ Viris hac specie pleuritidis laborarint. Complures certe habui, easque debiliores, delicatiores; profusis nempe menevacuationibus sanguineis, profusis nempe menstruis, & ante tempus legitimum recurrentibus, exhaustas; quas hæc pleuritis præprimis corripuit. Venæsectionibus, emollientibus &c. curabantur: sanguinem habuerunt pleuriticum.

Nempe virile robur, aut Viraginum conditio inflammanti aëris hyberni stimulo hucusque resistere videbatur; cui delicatior, & irritabilis magis, Fœminarum fibra male obsecundabat.

Linguam habuere mucosam, quædam etiam arentem, & saporem assumtorum pravum; sed arida humectabatur potu emolliente, qui etiam enervando, si quid simul putridi subfuerat, diluendoque, gustum restituit.

Plerique hac tempestate Inflammati, in principio morbi, subinde etiam in ejusdem progressu, biliosa, pituitosaque cum levamine vomuerunt, sed sponte.

Pleuritici rarissime anacatharsin cruentam patiebantur; sed quatiebantur tussi sicca creberrima; qua tandem aliquid muci excutiebatur.

Decubuere in latus sanum paulo facilius, nequaquam autem in latus affectum.

Pulsus in carpo lateris affecti multo minor, debilior, & contractior semper observabatur, & dolor non diu, nec pertinaciter uni plagæ in fixus, si quid remedii adhiberetur; sed superiora petens, aut ad artus extremos, unde sæpe initio venerat, sese recipiens.

Crustam emissi sanguinis plerumque modice luridam, & discolorem vidimus, flavam, virentem, cineream, liventem, aut variegatam. Plerum-

qu

ue etiam non contrahebatur, ſed manſit diffu-
a, at tenaciſſima.

Levabantur dolores laterum admoto fotu; aut
tiam veſicante, phlebotomia præmiſſa.

Quibusdam dolorem ex fotu emolliente ita
vocari ad externum thoracem vidi, ut Æger at-
actum non ferret.

Aliis, quibus dolor aut fotu, aut veſicante,
iſcutiebatur apte & cito, febris tamen ipſa man-
it per plures dies; donec alvo, urinis, ſudoribus
notis ſenſim ægritudo fatiſceret.

Hæ tamen excretiones urgeri neutiquam debe-
ant, ſed ſua ſponte incipientes adjuvari.

Quibusdam vero, quibus generoſior cura anti-
hlogiſtica facta eſt, præcipue ſanguine libera-
us educto; morbus in putridorum caſtra tranſiit.

Quidquid erat morborum febrilium, hanc fere
leuritidis curationem poſcebat; nitroſis, emol-
entibus largiter hauſtis, & ſanguinis *moderatis*
niſſionibus, peragendam; & ſi etiam longius,
& pertinacius, malum videbatur, non licebat im-
etuoſius agere, nec eſſe præcipitem. Continuo
ibi inclamare Medicus debebat: σπεῦδε βραδέως.

Hæc obſervatio in cura Phthiſicorum magni
nomenti eſt; cum oporteat paullo aliter Phthi-
icis mederi hyeme, ſicca, præcipue, & borea-
i, quam æſtate atque autumno.

Phthiſeos hoc menſe curatio.

Quibusdam enim, quibus per æſtatem atque
utumnum cortex peruvianus, lichen, & poly-
galæ radix multum levaminis tulit, morbus repen-
e recrudeſcere cum febre cœpit, & dolore pleu-
itico. Plerique mortui ſunt, atque a morte pul-
nonum abſceſſus, majores, minores, apertos,
onclufos, reperimus; ſed abſceſſibus interjacen-
em ſubſtantiam, carni duræ ſimillimam, direque
nflammatam. Aliis, qui in principio phthiſeos

Ei frequenter inflammatio jungebatur.

adhuc versabantur, & quibus initio prodesse lichen, polygala, cortex peruvianus, deinde vero nocere visa sunt; superveniens inflammatio mature depulsa est, fuerantque præsenti periculo erepti, ut longæ iterum ægritudini committerentur. His sanguinem, sed moderate, detraxi, & & emolliente potu, ex althæa parato, tussim asperam, & dolores laterum delinivi. Subinde huic potui aliquid gummi arabici admiscebatur; unde multum visi sunt allevari.

Coriaceus ubique sanguis erat, etsi corio tam in his, quam in omnibus aliis hac tempestate inflammatis, discolori, plumbeoque, flavo, virente; crasso tamen subinde & contracto, ac fimbriato, cruoreque pariter tenaci.

Odontalgiæ periodicæ, item alia rheumata periodica cortice sanata.

Hoc mense odontalgiæ frequentes fuerunt; quæ primo continuæ erant, dein remiserunt; ita, ut interdiu vix & mitissime, atque per vices affligerent, noctu vero crudelissime Ægros excruciarent, donec sub auroram denuo mitescerent: nil profuit, nisi, præmisso solvente salinoque remedio, cortex peruvianus; qui minori dosi & citius has odontalgias compressit, quam alias solet intermittentes comprimere.

Artuum etiam dolores nocturnos vidi hoc mense, nonnisi cortice peruviano sanandos, quem salibus, stibio diaphoretico non abluto, præmissis (hæc subinde sola curando huic morbo suffecerant) serius exhibuimus, dosi non magna, nec diu, absque tamen relapsu.

Dolores venerei nonnunquam interdiu graviores sunt, noctu mi-

Puella dolorem colicum habuit levi febricula, horrore, maxime vero calore, & tandem sudore stipatum, qui quotidie ab hora 3tia pomeridiana ad sextam duravit, ad omnia rebellis; febrim larvatam existimans, corticem frustra largiter diuque dedi: tandem, cum tumorem la-

b.

pii dextri pudendorum noctu dolentissimum Ægra monstraret, mercurium sublimatum dedi: non multo post convaluit.

Vidi etiam alios dolores venereos *constanter diurnos*; & noctu penitus silentes.

Didici, quantopere etiam in chronicis morbis, (iis quoque, qui omnium temporum appellantur, atque etiam sunt,) oporteat ad anni constitutionem respicere, atque inde velut ab oraculo doceri, quidnam agere in re dubia expediat.

tiores, etsi plerumque contrarium obtineat.

Pleuritides numero plures sub ultima mensis tempora offerebantur, atque etiam magis inflammatoriæ; nullam tamen lethalem vidi, sed omnes emolliente ac tepido, assiduoque potu ac nitroso, cataplasmate item ad latus dolens adplicato, & sanguinis missione una, binis, tribus, feliciter atque benigne resolutas.

Dysenteriam unam sanavi emolliente solum potu, mucilaginoso, ac tepido fotu abdominis, & phlebotomia.

Febres putridæ hac tempestate fuerunt perpaucæ, etsi complures inflammatoriæ, eæ præcipue, quæ nullam aut levem solum, topicam inflammationem sibi sociatam habuerunt, *putredinem* mentirentur. Quippe & sapor aderat, & linguæ conditio, dentium sordes, nausea, vomiturítiones, vomitus, & alvini fluxus spontanei, & urinæ, prout hæc in febribus putridis solent apparere. Nihilominus inflammatio suberat universalis; & phlogisticus lentor, venæsectione, emolliente, nitrosoque potu solvendus.

Febres inflammatoriæ hujus mensis.

Qui *has* febres *hac* methodo feliciter sanaverat, *putridas febres* antiphlogistica solum methodo sanasse arbitrabatur, eumque bonam fecisse medicinam exstimabam, sed male fuisse ratiocinatum, morbumque alieno nomine salutasse.

Sæpius putridas mentiebantur.

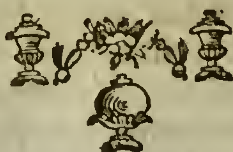
Sanaverat enim *inflammatorias* febres non *putridas*; attamen quodam putredinis fuco contaminatas, quem potulenta antiphlogistica & alvus pronior absque negotio deterserant.

Id ita esse, aliunde etiam docebar; quippe hæc febris non Robustissimos invasit, neque pancratice Valentes, in quos phlogosis alias facilius cadit, sed debiliores, & Fœminas præ Viris.

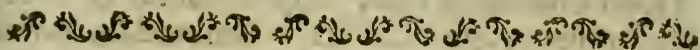
Largiores, quam oportuerat, venæsectiones, & curam antiphlogisticam morbo ipso majorem impune non tulerunt. Fiebat enim hac ratione inflammatoriæ febris in veram putridam conversio.

Quare? Hanc febrim *salutarem* judicabam, atque naturæ instrumentum, quo illa prædominantem æstatis, atque autumni humorem, mutata nunc temporum conditione æque immutat, atque invertit. Sed exorbitantes motus medicatricis licet febris ad justam oportuit mediocritatem reducere.

& quo eventu? Fuere, qui has febres *fictitie* putridas, *reipsa* inflammatorias, antiseptica, & stimulante methodo agressi sunt, vomitoriis, cortice peruviano, vesicantibus, camphora, moscho &c. earumque malignitatem multo majorem, quam qualem æstate viderant, incusabant. Eorum Ægri moriebantur. Erratum in diagnosi est in perniciem Ægrorum: tantum interest in morborum cognitione externa specie non decipi, sed ipsa rerum viscera rimari, & nosse.

FE-

FEBRUARIUS.

Primis diebus aura molliri cœpit, & nebulis pinguioribus humectari, atque acris hyems dissolvi, ut nivibus deliquium instaret, quæ die mensis quinto cadente austrina pluvia penitus contabuerunt.

A die octavo vernus tepor, & amœnitas multa, ad finem usque obtinuit; ita, ut post medium mensem vividiora hinc inde germinationis molimina comparerent.

Diebus 17. 18. 27. 28. mercur. altiss. 28 poll. 6 l.

Die 7. infimus locus - - 27 poll. 11 l.

Die 1. & 2. frig. maximum - — $3\frac{1}{2}$ gr.

Diebus 25. & 28. calor maximus + 10 gr.

Diebus 9. 12. 13. aurora borealis.

Calor medius - - - - + $5\frac{2}{7}$ gr.

Hoc mense rheumata multa observabantur, ita, ut quotidie magnus Ægrorum numerus nosocomium accederet. *Defluxiones populares.*

Defluxionum magna varietas, & differentia fuit, ex febre potissimum, & ex parte corporis ægrotante repetenda.

Febris nempe plerumque non magna fuit, interdiu præprimis, sed vesperi horripilatione prægressa intensior noctuque; donec tandem post dies non multos, nec certo numero definitos, evanescerer sensim. *variæ.*

Plerique sordes oris conquesti sunt, mucosas maxime, insipidasque, quidam etiam amaras.

Quidam febrilia symptoma nulla exhibuerunt.

Dolor dilacerans fuit, vesperi auctus & noctu, interdiu silens, aut remissus. Quibusdam genua, & carpi, tumuere, tumore dolentissimo, instabili tamen; & intra nycthemeron profugo, ubi alius alibi aut tumor exoriebatur, aut dolor.

Dolores nocturni articulorum, aut partium inter articulos sitarum, subinde diutissime perstabant, etsi febris decursum dudum absolverat.

Mira morbi variatio fuit, si partem spectemus ab rheumate occupatam.

Hinc cephalalgiæ vespertinæ, occipitis, sincipitis, unius lateris, ophthalmiæ defluxiones ad dentes, fauces &c.

Fuit, quæ nobis committebatur, florentis ætatis Fœmina, glandulis submaxillaribus tumidis, tumente etiam parotide utraque. Loca dolentia contrectari citra gravem dolorem non potuerunt. Rheuma inter scapulas; febricula. Die morbi 3tio cum difficultate deglutit, & obstaculum queritur paulo supra sternum, cum labore respirat, ob dolorem ad caput asperæ arteriæ præprimis, per omnem quoque ejusdem canalis longitudinem ad usque supremum pectus, eumque pungentem, & intensiorem inter inspirandum; guttur contrectatum gravius doluit.

Nocte, diem morbi quartam excipiente, difficillima respiratio fit ob punctorium dolorem gutturis totius cum suffocationis discrimine.

Die morbi quinta ad nos venit laboriosissime & cum dolore dicta ratione respirans; tumentibus glandulis submaxillaribus, & parotidibus. Glocitabat identidem voce, & modo tali, quemadmodum gallus indicus solet ad iram concitatus. Fauces inspectæ nihil alieni exhibuerunt; omnium artuum ad extremos usque digitos rheuma

matici; pulſus naturalis, at aſſidua hucusque horripilatio.

Ægra hæc venæſectione una, fotu emolliente faucium, gutturis, parotidum, potu emolliente nitroſo, & tepido, demum ſtibio diaphoretico non abluto, brevi convaluit.

Quosdam aſſidui dolores abdominis cruciabant, poſtquam artus dolore ceſſaverant, vel etiam artus una & inteſtina doluerunt. Colicos hosce cruciatus ab rheumate interanea obſidente credidimus.

Quibus venter hoc modo doluit, ſimul alvus fluxit, hi mucum pendulum, velut ranarum ſperma eſſe ſolet, vel etiam qualis in calculoſorum urinis obſervatur, in fila ductilis; crebro, & torminoſe, & cum tenesmo dejecerunt, identidem cacaturientes. Mucum hunc ſubinde ſanguis tingebat. Morbus dyſenteriam referebat, ſanavi tamen ut rheuma inteſtinorum phlogiſticum, venæſectionibus ſanguinem lardaceum exhibentibus, cataplasmate, fotuque abdominis emolliente, & potu tepido, mucilaginoſo, mucilagine potiſſimum gummi arabici. *Dyſenteria verna.*

Dolore omni profligato, ſubinde collecta & auctior ſaburra excuti ore potuit tuto, quin & debuit. Diarrhæam, ſi qua reſtitarat ob inductam inteſtinorum lubricitatem, emendaverunt infuſo-decoctum radicis arnicæ, amara, interpoſitis ſubinde paregoricis, & vinum auſterum.

Quidam difficulter, & cum ardore mingebant; malum hoc ſubito nonnunquam, prægreſſo partis cujusdam alterius dolore veluti deſtillatorio, nunc vero diſſipato, acceſſit, *rheuma veſicæ* appellabamus. Potus tepidi emollientes, & cataplasma conſimile dolenti pubi & perinæo admotum profuit.

MARTIUS.

Ab eadem cœli clementia, quæ Februarii partem potiorem commendabat, etiam hic mensis initia sumsit; hanc tamen exacto triduo denuo depulsam lugebamus ab incursante Borea frigidiore, atque immiti.

A medio mense ad diem usque 25tam frigus boreale mutari occœpit *grata vice veris, & Favoni*, & germinantis naturæ conatus præcociores, suspensique parumper ob auram asperiorem, denuo edi, donec extremos Martii dies asperaret novum gelu.

Die 5. merc. altissim. - - 28 poll. 6. lі.
Die 15. 18. 19. infim. ejus statio - - - - - - - 27 poll. 9 lі.
Die 6. frigus maximum - - — $2\frac{1}{2}$ gr.
Die 26. 28. calor maximus + 13 gr.
Calor medius - - - - + $8\frac{2}{3}$ gr.

Peculiaris species febris putridæ. Initio hujus mensis inter Viros maxime, attamen numero non magno, febrium putridarum species observabatur, quæ more peripneumonico invasit; sanguis crustam gelatinosam, diffusam, cineream habuit. Sanguis parce, licet repetitim, at initio missus profuit, tollendo topicam pulmonum inflammationem; dein vero decocta graminis &c. cum oxymelle, vel oxysaccharo copiose pota mirum juvarunt. *Rarius*, & morbo *tantummodo provectiore*, emesis *subinde* utilis erat. Non erant autem *febres saburrales primario putridæ*, sed tantum *secundario putridæ*, & *subinde*.

Aliena illa, & incognita conditio, quæ voca-

bulo

bulo *putredinis* exprimitur, primitus in viis ſecundis, quacunque demum ratione nata eſſe videbatur, non autem ex viis primis in ſecundas primum traducta.

Febris *uno* tractu pergebat absque violentis ſymptomatibus, ſine exacerbatione, niſi paucula, & nocturna. Somnolentia aſſidua, lingua mucoſa, os raro pravum. Cortex peruvianus, arnica, aromatica, & omnis generis ſtimulantia debebant exulare. Antiphlogiſtica profuere; incerta morbi duratio. Nulla manifeſta criſis.

Cum die menſis quarta frigus boreale, ſiccumque & ventoſum ingrueret, multi pleuritici facti ſunt, dolore validiſſimo. Venæſectiones complures, cruſta ingens, craſſa, diffuſa non contracta, & quemadmodum in rheumatismo inflammatorio ſolet obſervari. Tepidi potus. Cataplasmata emollientia ad latus dolens. Erant veræ, & graves inflammationes, nihilominus quibusdam, ſero licet, & fracta phlogoſi, emeticum profuit; morbo nempe inflammatorio tranſitum moliente in febrim ſaburralem.

Quos hæmorrhois ſubinde vexavit, hi etiam hac tempeſtate eiusdem molimina conquerebantur, & ſubinde graviter decubuere, tenesmos inter, & colicos dolores, & febrim inflammatoriam: profuit methodus antiphlogiſtica; venæſectio ſcilicet, potus apti, & hirudo, demum eccoprotica.

Metus abortiendi populares. Hoc menſe compluribus Gravidis abortus inſtabat menſe quarto, aut ſeptimo, dolores Parientium, febris. Venæſectio, emulſa nitroſa, quies: uni etiam poſt hæcce remedia, quæ dolores pariendi mitigabant, non profligabant, vomitus ſponte primo ſecutus, & pituitam elici-

ens, dein etiam arte concitatus, ita profuit, ut omnis abesset, post vomitum, lumborum, & abdominis dolor, pariendique molimina. Alteri, subinde antea fluentes hæmorrhoides passæ, & abortum metuenti, hirudo dolores, & nisus pariendi sustulit.

Frequentius febris putrida post medium Martium visa præter varia alia accidentia,

Post medium mensem febris quædam putrida frequens fuit. Caput omnibus valide ægrotabat, confusum, stupidum. Sensuum tarditas, somnolentia peculiaris, & taciturna tandem, noctu præsertim, deliria.

Saburralia signa multa adfuere; verum pharmaco propinato, sive id vomitum, sive alvum cieret, nullum, aut perexiguum, levamen, idque ipsum non durabile. Post paucos dies lingua exaruit, intensiore, assidua, & comatosa in somnum proclivitate. Os fuliginosum non paucis. Inter dormiendum oculis non raro, & praeter consuetudinem connivebant. Quodsi uterque oculus inæqualiter conniveret, Ægros magis periclitari judicabam. Et, neque hoc, nec aliis annis, ullum novi sanatum, cui in acuta febre, licet quædam comparerent non mala, quin etiam salutaria, alter oculus alter major fieret.

sæpe petechias habuit morbillosas.

Incertis morbi diebus nonnunquam exanthemata proruperunt non levantia, sed neque lædentia, petechialia, morbillos exacte referentia magnitudine, formaque, læte rosea, nisi quod subinde *cinerei coloris*, subinde modice subflavescentis essent. *Petechiæ morbillosæ* appellabantur. *Lenticulares* fuere rariores.

Pulsus pleni, fortes, duri, naturalibus modice tantum celeriores. Durities, & vibratio pulsuum aliquoties post venæ sectiones repetitas augeri visa.

Na-

Nares ſubinde ſanguine manabant, ſine evidenti levamine.

Sanguis phlebotomo eductus *roſeam* plerumque cruſtam habuit absque ſero, & cum inſula tenaciſſima. Quibusdam tamen cruſta plumbea fuit, cinerea, obſcure & abſolute flava, diffuſa, tenax, non fimbriata.

Urinæ naturalibus magis flavæ, aureæ; nunquam autem flammeæ, aut exquiſite inflammatoriæ.

Febris hæc initio quotidie, & paullulum remiſit, & modice exacerbata eſt præcedente levi horripilatione; tandem nulla aut remiſſio, aut exacerbatio notabatur: continua tunc fuit.

Varia morbi duratio fuit ad duas, tresve ſeptimanas: criſes variæ, nullæ tamen evidentiores, aut magnæ, aut cum tumultu, pleræque fatiſcere ſenſim videbantur ἀκρισίμως.

Omnibus plus, minusque, thorax peripneumonice, aut etiam pleuritice, laborabat.

Sanabantur plerique, & plurimi.

Profuerunt antiphlogiſtica ſola; venæſectiones nempe iteratæ, & decocta radicis graminis, taraxaci cum nitro, & oxymelle.

Profuit quoque omnibus alvus pronior, & crebro enemate ſollicitata.

Res maximi momenti fuit, Ægros lecto eximere, & ſedili imponere, ut erecti a ſomno prohiberentur. Nemo niſi expertus novit, quantopere ſomnus febrim incendat, vigiliæ vero, & coacta a ſomno abſtinentia eandem reſtinguat, & mentem a delirio præſervet. *Magni momenti obſervatio in curanda hac febre.*

Emeſes non profuerunt, nec purgationes, niſi *ſubinde, abſterſa phlogoſi, morbo multum provecto,* & jam non tali, qualis hucusque fuerat, ſed *converſo* in febrim putridam *ſaburralem.*

Ve-

Vesicantia, camphora, serpentaria, contrajerva, vinum, &c. quibus Ægri ante adventum ad nosocomium utebantur, male cesserunt.

Incisa cadavera latentes alicubi inflammationes exhibuerunt, in thorace potissimum, nonnunquam etiam in abdomine.

Febris putrida sanguinea. Hanc febrim exanthematicam dicebamus *putridam sanguineam*; ut eam distingueremus a *putrida saburrali*, qualem sordes putridæ e systemate gastrico in sanguinem attractæ solent generare: in nostra vero *putrida sanguinea* vitium in systemate sanguifero *primario* natum videbatur.

Hæc putrida sanguinea erat simul etiam indolis *inflammatoriæ*.

Petechiæ non factitiæ. En petechias *non factitias*, sed *sponte* natas.

En febris quoque petechialis *speciem*, & *quamdam* febrim putridam, quæ methodum *calefacientem* æque aversatur, ac methodum *emetico-catharticam*, sive antibiliosam, quæve unice amat methodum *refrigerantem*, atque *antiphlogisticam*.

Non est una eademque methodus medendi in omnibus & singulis febribus putridis. Sed Qui *omnes*, aut *plerasque* saltem, febres putridas, quarum, sub eodem licet vocabulo comprehensarum, differentiæ multæ sunt, & *essentiales*, antiphlogistica, ac refrigerante, methodo sanandas contenderet, aliasque sanandi methodos in aliis putridarum speciebus proscriptas vellet; næ is multis parasangis aberraret a vero, atque ab omnium sæculorum observatione.

Hæc febris *putrido-inflammatoria* hyemes minus boreales, & magis austrinas amare visa est, itemque vernos menses; exspiratura jamjam constitutione phlogistica hyemis borealis.

Subinde etiam sero autumno inflammatorios brumæ morbos orditur.

APRI-

APRILIS.

Exordium asperum, & gelidum: verum a die quarta incalescere cuncta potentius cœperunt ad diem usque 17mam, ubi ventus frigidior hos veris calores quatriduo repressit, cœlo nihilominus constanter sereno, & siccitate producta.

Die 21ma calor æstivus potius, quam vernus successit, quem die postera tonitrua exceperunt inter æstus intensos.

Die 23tia pluviæ ceciderunt post diuturnam aquarum penuriam desideratissimæ, & cœlo dudum, sed irrito, devocatæ.

Extrema tempora moderatius caluerunt, salutares subinde pluviolas experta.

Die 2. merc. altissim.	-	28 poll. 6 lin.
Die 9. infima statio	- -	27 poll. 8 lin.
Die 15. 16. calor maximus	-	+ $19\frac{1}{2}$ gr.
Die 17. 18. calor minimus	-	+ 4 gr.
Calor medius	- - - - -	+ $14\frac{2}{10}$ gr.

A primis hujus mensis diebus plurimi pleuroperipneumonici facti sunt, maxime Viri: dolor amplam plagam occupabat, febris validissima. Sanguis totus phlogisticus ita, ut parum adfuerit rubræ partis. Venæsectiones largæ requirebantur, & emollientia cataplasmata ad thoracem.

Quosdam etiam hepatitis aut sola, aut cum pleuroperipneumonia, affecit. Quibusdam inflammatio omnem hypochondriorum ambitum occupavit, eumque vel solum, vel una etiam thoracem. Icterus quibusdam in hac hepatitide accessit; gravissimus tunc morbus erat.

Præ-

Præter hos inflammatorios morbos; febres *putridæ sanguineæ* adhuc obſervabantur complures.

Plerique Peripneumonici aut Pleuritici aliquid habuere ſaburralis, & bilioſi, diarrhæa hinc utilis fuit; moderata tamen. Emeſis tuta non fuit, niſi *ſero*, febre mitigata, aut penitus ceſſante; dolore interim aut manente, aut iterum ſuborto.

Mortes ubique multæ:

Fœces plerisque profunde virides.

Circa medium Aprilem quidam petechiis toti quanti obſiti ad nos venerunt, his autem peculiaris ſaburra erat, ſcilicet *æruginoſa*, non *tenax*; ſed *diluta*, & *perliquida*; *copia non magna*, odorem ſpirabat acido-auſtero-dulcem, ad inſtar aceti, cui aliquid lithargyrii admiſtum fuit. Talis erat potiſſimum anhelitus, talis odor ſudoris, vaporisque perſpirabilis, talis etiam quam maxime odor erat ſaburræ vomitu rejectæ.

Vomitoria tunc quidem requirebantur non raro, attamen tantum levaminis ac alias in bilioſis non attulerunt, ob adjunctam topicam alicubi, præcipue thoracis inflammationem. Venæſectio una, aut etiam plures, fieri debebant, maxime Viris. His etiam *ſola antiphlogiſtica*, poſt & ante emeſin data, ſaluti fuerunt; aliis vero, Fœminis maxime, ſerius ob debilitatem, aut fluxum alvi moleſtum, dedi infuſo-decoctum radicis arnicæ.

Sub exitum Aprilis complures febres habui quotidianas, ſeu potius tertianas duplicatas poſt continuam. Hæ intermittentes ſolventibus continuatis non curabantur, ſed cortice, & amaris.

M A-

M A J U S.

Initia habuit præcalida, & præfocantia. Die 5ta tonitrua, vesperi ventus validissimus asperum frigus induxit ac repentinum. Noctu vento cessante pluviæ cadebant.

6ta, 7ma serenitas & calor, 8va pluviæ parcæ, sed gratæ, quas ingens iterum æstus excepit ad usque 20mam mensis diem, qua aura modice refrigerari cœpit, atque impatientius ferri post tantos præcipue calores, & tantam calorum & frigorum vicissitudinem siccitate iterum continuata.

Die 23. merc. altiss.	-	28 poll. 4 lin.
Die 3. 4. 13. infima statio		27 poll. $7\frac{1}{2}$ lin.
Die 11. calor maximus		+ 23 gr.
Die 5. minimus	- -	+ 6 gr.
Calor medius	- - -	+ $16\frac{1}{2}$ gr.

Initio Maji plures tertianæ, quæ sub exitum Aprilis oriebantur, occurrebant. Tertianæ hæ initio simplices fuerunt, dein duplicabantur. Curabantur decocto graminis, taraxaci, cichorei cum sale medio, dein emesi. Profligato hac ratione paroxysmo Plerisque dabatur electuarium antifebrile Dispensatorii Viennensis, ut relapsui caveretur.

Post initium Maji, complures, prætet dictas tertianas, obvenerunt anginæ tumidissimis tonsillis, & meatum sese contingendo intercludentibus. Erant inflammatorio-biliosæ, venæsectio, ubi phlogisticus sanguis educebatur, debebat institui, at perparum inde levaminis, plurimum vero ab emetico serius paullo exhibito. Deglutitio enim an- *Anginæ vernæ.*

antea abolita ſtatim a vomitu reſtituebatur, deinde dabantur eccoprotica, item gargarismata cum ſale ammoniaco. Veſicans, ut alias in angina rheumatica, non profuit, nec cataplasma ad totum collum applicatum, nec fotus faucium emollientes.

Præter has tertianas & anginas, obſervabantur etiam pleuritides, & peripneumoniæ: ejusdem prorſus erant indolis, ac anginæ. Primo enim aderat inflammatio, quæ venæſectiones, ſed non crebras, expetiit, & potus multos, deinde vero ſerius emeſin, & eccoprotica. Quod enim apud quosdam Ægros faucibus contigit, id evenerat apud alios pulmonibus. Morbus *idem*, *eadem* ratione curandus, ſede ſolum diſpari. Febris erat ex remittentium tribu.

Circa medium Majum complures obvenerunt ſimplices bilioſæ.

In tertianis, poſt ſolventia & emeſin, profuerunt flores ſalis ammoniaci martiales in vehiculo amaricante.

Poſt medium febres bilioſæ meraciores, bilis magis flava, copioſior. Ipſius vero luſus complures. Raro jam cruſta viſitur, nihilominus, in Viris præcipue, phlebotomiam unam aut alteram emeſi præmiſimus. Quædam erant putridæ potius

J U N I U S.

Totus ferme hic menſis frigidior fuit, & inclementior, quam aliis plerumque annis ſoleat; venti crebri, & raræ ac parcæ pluviæ. Dies ultimi ſereni, & calidi

Di

Die 21. 22. 29. 30. merc. altiſſ. 28 poll. —
Die 12. infima ſtatio - - 27 poll. 6 lin.
Die 12. calor maximus - + 23 gr.
Die 21. - - - - - - - + $7\frac{1}{2}$ gr.
Calor medius - - - - + $16\frac{1}{6}$ gr.

Poſt initium hujus menſis plures febres rheumaticæ occurrebant, adfuit una & bilis, & phlogoſis. Nemine opinante & ſubito, materies rheumatica artus deſeruit, & pectus occupavit diſpnœa, orthopnœa, tuſſi validiſſima, oppresſione, ſputis ſubinde cruentis. Puella quædam ferme marmoreum frigus repente ſenſit, poſt rheuma ex artubus ad pulmones recurrens. Orthopnœa; ſudores frigidi in guttas collecti, pulſus ad carpos nulli. Cor inordinatiſſime, & celerrime, micabat. Veſicantibus, camphora, epiſpaſticis, frictionibus, fotu artuum, vires revocatæ. Reliquis, facta depoſitione ad pectus, & pulſu forti exiſtente, venæſectio, dein veſicans cum potu tepido, auxilio fuit.

Cruſtæ in ſanguine iterum frequentiſſimæ. Eryſipelata phlegmonodea. Etiam Convaleſcentes experti ſunt vim temporis frigidioris; nam paſſi ſunt catarrhos inflammatorios.

Poſt medium menſem, ubi frigidiuſculum tempus fuit, Complures rheumatica febre prehendebantur, fuerat hæc febris inflammatorio-bilioſa; tumores genuum, ad dorſum manuum, vagi, dolentiſſimi. Venæſectio, leniora purgantia, profuerunt.

Cum menſis frigidior, & ſiccus ut plurimum eſſet, bilis, quæ ultimis diebus Maji æſtivos morbos videbatur ordiri, ſubſidere denuo, reprimique, aut inflammationi conjungi cœpit.

JULIUS.

Principium menſis confertiſſimis imbribus compluțum. Inde ad decimam ſextam usque aſſiduæ mutationes, repentinæ, & eodem ſæpe die iterato evenientes caloris frigorisque, ſiccitatis, & pluviarum, cœli ſereni, & nubili.

Dies 16ta & 17ma ſerenæ & calidæ. Deinde vero calores magni cum pluviis alternabant; ita, ut ingens, & exlex fuerit auræ nunc æſtuantis, nunc imbroſæ, nunc vero ventoſæ, frigidæque viciſſitudo.

Die 15. merc. altiſſ.	-	28	poll. 3	lin.
Die 5. & 7. infimus.	-	27	poll. 7	lin.
Die 21. & 31. calor max.		+ 23	gr.	
Die 13. 14. 15. minimus		+ 11	gr.	
Calor medius. - - -		+ 17½	gr.	

Dyſenteriæ frequentes, inflammatoriæ, ſubinflammatoriæ, aliique varii morbi cogneti.

Poſt initium frequentes ubique *dyſenteriæ*, fuit autem earum natura bilioſo-inflammatoria, qualis nempe plerarumque febrium hac tempeſtate graſſantium.

Juvenibus, Robuſtisque ob doloris *aſſiduitatem*, & doloris ad attactum augmentum, venæſectio, & foris & intus emollientia tepida; dein ſero tamen, nec ubique, nec ſemper, emetico-catharticum, vel ſolum purgans, vel eccoproticum.

Non paucas dyſenterias ſola venæſectio, fotus abdominis emolliens, & potulenta tepida ſuſtulerunt.

Verumtamen de dyſenteria & hujus, & aliorum quorundam annorum, inferius ero paullo uberius diſſerturus.

Fe-

Febres rheumaticæ indolis bilioſo-inflammatoriæ.

Plurimæ febres eryſipelatoſæ, eryſipelate faciem præprimis, gingivas, fauceſque totas petente, ubi ichoroſa e gingivis materies fundebatur.

Febres bilioſæ ſimplices complures.

Febres bilioſo-putridæ cum petechiis *lenticularibus*.

Eædem hæ febres, ſed cum petechiis *morbillos* referentibus, quod genus petechiarum verno, & æſtivo tempore hujus anni perquam crebro viſebatur.

Rariores intermittentes tertianæ.

Colicæ quædam inflammatorio-bilioſæ.

Defluxiones crebræ, variæque; ita, ut fere quivis morborum, quos hoc menſe obſervatos fuiſſe narrabam, aliquid habuerit rheumatis, ſeu deſtillationis bilioſæ, inflammatoriæ, ſepticæ, mixtæ.

Erant hi morbi fere omnes *cognati*, & ejusdem familiæ; *ejusdem materiæ*, ſed *forma* diverſi.

Materies erat *bilioſa*, *bilioſo-putrida*, ſed fere ſemper cum aliqua *phlogoſi*.

Materiam anni tempus generabat, *formam* vero vitæ genus & prædiſpoſitio &c.

Methodus medendi initio ſemper fere debebat antiphlogiſtica eſſe, aut ob præſentem inflammationem, aut ob eandem ſaltem adfuturam, ſi fuiſſet venæſectione & antiphlogiſticis cautum. Deinde vero inſurgente fors vitio bilioſo emeſis juvabat: ſaburras minutiores ipſe antiphlogiſticus potus, emeſi omiſſa, enervavit.

AUGUSTUS.

Hoc etiam mense tempestas mirifice variabat, pluviis inopinato & crebro cadentibus humidior, præprimis circa medium mensem. Inde vero constantior erat cum siccitate majori. Verum paucos post dies denuo humoris, frigoris, caloris & siccitatis mira & illegitima vicissitudo successit.

Vesperi acutum frigus ad finem usque.

Die 28. merc. altiss.	-	28 poll. $2\frac{1}{2}$ lin.	
Die 11. infimus	- -	27 poll. 8 lin.	
Die 7. calor maximus		+ 23 gr.	
Die 27. minimus	- -	+ 11 gr.	
Calor medius.	- - -	+ 18 gr.	

Dysenteriæ & rheumatis multiplicis dominium.

Dysenteriæ plurimæ, sæpe difficiles, non raro lethales, in omni sexu, ætate: Senibus atque Infantibus maxime lethales.

Febres *rheumaticæ putridæ*, *erysipelatosæ putridæ*, *petechiales putridæ*, petechiis morbillosis, lenticularibus, medio maxime mense, passim & populariter vagatæ sunt.

Post medium mensem, copiosissimis, & perniciosis non raro dysenteriis adhuc durantibus, pleuritides ortæ sunt plurimæ, tam *rheumaticæ* quam *rheumatico-biliosæ*; ejusdem genii, ac *ipsæ dysenteriæ*, a quibus *forma sola* differebant.

Toto reliquo mense innumerabilis seges rheumatum ferocium, rebellium, per omne fere corpus divagantium, nunc hanc, nunc illam partem excruciantium, articulos, pulmonem, thoracicos musculos, intestina. Inde dysenteriæ adhuc creberrimæ, difficiles non paucæ &c.

Tus

Tusses ferinæ, difficiles, subinde sputa puriformia excutientes, & pulmonem ulcerantes, subinflammatoriæ, inflammatoriæ, peripneumonicæ, pleuriticæ, rheumata dolentissima musculorum thoracis tumentium, ubi adplicata emollientia cataplasmata nil effecerunt, aut perparum. Subinde ejusmodi tumor rheumaticus pus coquebat, & in abscessum abiit.

Caute vestitum incedere, cavereque oportuit, ne sudantis corpus frigidiore aura, eaque hoc anni tempore magis inimica septicaque feriretur.

Ultimis mensis diebus dysenteriæ æque grassabantur, & habebant *sæpius* non exiguam abdominis inflammationem; emissus sanguis fuit instar sanguinis Pleuriticorum. *Plures* subinde venæsectiones, & *cum magno* levamine, feci: dedi copiosos potus tepidos.

Eodem, quo dysenteria regnabat, tempore, non paucæ *colicæ* observabantur, item *urinarum difficultates*, alvo interim ordinata. Eadem, qua Dysenterici, methodo, etiam his feliciter medebamur.

Quidam raro, quinquies sexiesque solum intra viginti quatuor horas, dejecerunt, attamen dysenterica, cruenta multa, mucosaque, & torminose,

Mira, & protheiformis morborum variatio fuit, si loca corporis ægrotantia spectaveramus: *eadem* licet morbifica materie præsente, & *eadem* quoque proficua medendi ratione.

Antiphlogisticus apparatus, non ille quidem generosior, & qui sanguinem *copiosum*, & crebro exantlat, sed qui parcius, quive tepidorum potulentorum diluvio, & locorum dolentium assiduo fotu medetur, primas tenebat. Phlogosi vero, qua omnes fere hujus æstatis morbos,

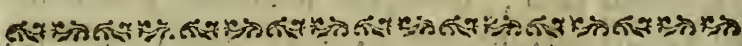
 tan-

tanquam fuco illitas vidi, penitus absterfa, aut Ægrotus convaluit, fatiscente nempe, atque submersa biliosa illuvie, ubi hæc exiguæ molis erat; aut vero, Ægro nondum sanescente, morbum reddidimus *simpliciorem*, ut, qui antea inflammationem una habuerit, nunc, ea depulsa, fuerit *mere saburralis*, gastrica dein evacuatione sanandus.

Non erant hoc anno promptæ illæ morborum sanationes, quas annis *biliosioribus*, & phlogosi carentibus videre atque admirari contingit.

Necessum fuerat non ignorare hanc curationum tarditatem *huic* anno esse imprimis propriam, ne quis forte Ægrotum *valentioribus* remediis subjiciat, quem sub *leniori* curatione debebat tempori commendare.

Morbi violentiam fregisse, eumque ex *acuto* in *longum* apta medicatione, & mora sanandum commutasse, non raro lucri fuit. Id maxime in dysenteriarum quarundam graviorum curatione verum esse deprehendi.

SEPTEMBER.

Primis quinque diebus calores permagnos, dein vero repente exortum frigus atque ventosum experiebamur, & magnam ubique siccitatem.

Die 12ma redire calor cœpit, amœnus, neque sudores extorquens, donec die 16ta largissimus imber decideret, quem ventus excepit compluribus diebus impetuosus.

Inde & calor, & frigus alternis vicibus ita re- die:

lierunt, ut binos dies calidiores exciperent alii duo acute frigidi.

Die 17. & 18. mercurius altissimus 28 poll. 2 l.

Die 5. & 20. ejus infima statio 27 poll. $8\frac{1}{2}$ l.

Die 4. calor maximus	- -	+ 21 gr.
Die 21. —— minimus	- -	+ 8 gr.
Calor medius	- - - -	+ $15\frac{2}{3}$ gr.

Dysenteriæ durant adhuc, sed inflammatoriæ, & subinflammatoriæ. Parum, aut nihil, & raro, & serius, levaminis aliquid ab emesi. Profuerunt cataplasmata, potus tepidi, emollientes, emulsa, venæsectiones. Versus finem mensis dysenteriæ multo rariores.

Rheumata quam plurima, & varia.

Puellæ crus utrumque per vices erysipelatosum fuit. Erysipelata sponte evanuerunt. Post aliquot dies *repente* hydrops articuli in genu dextro, isque magnus, & manifeste fluctuans est; dedi eccoprotica salina. Genu adplicui vinum aromaticum cum sale ammoniaco, brevi post convaluit. Dein vero in lentam nervosam febrim incidit; decocto fiorum arnicæ sanabatur, miliaribus judicata.

Circa medium Septembrem vidi dolores abdominis *prorsus tales*, quales observabantur in Dysentericis alvo aut ordinata, aut etiam difficiliori. Appellabam hos dolores *dysenteriam siccam*, seu *siccam intestinorum difficultatem.* Cura per emollientia tepida, venæsectiones, cataplasmata, serius emeticum &c.

Circa medium Septembrem febres biliosæ, item & putridæ, sæpe aliquid peripneumonici habuerunt, quod venæsectione una alterave de-

 be-

bebat tolli; neque erant meracæ biliosæ, nec mere putridæ, sed *simul* inflammatoriæ.

Major identidem venæsectionum necessitas in quovis morbo; rarus usus emeticorum; leviores pleuritides; peripneumoniæ inflammatoriæ, subinflammatoriæ, putridæ, mixtæ, rheumaticæ.

Post medium Septembrem morbi rheumatici, iique inflammatoriæ non raro indolis, longe lateque grassabantur, sed ii omnium ferme morborum soli, quo tempore jam multo rariores dysenteriæ fuerunt.

Hæc rheumata sedem in thorace, & collo, capiteque fixerunt, itemque in artibus superioribus, inferioribusque, raro autem in abdomine. Inde cum constitutionem dysentericam vigentem rheumata simul sint comitata, eaque jam emoriente ea ipsa rheumata populariter quoscunque invaderent, opinio mea confirmabatur, esse affinitatem quandam καὶ συγγενές τι rheumatismum inter & dysenteriam.

Cognatio dysenteriam inter & rheumatismum.

Nam illi morbi, qui pari frequentia eadem tempestate grassantur, & suam in humano corpora potestatem veluti conregentes unitis viribus exercent, ejusdem familiæ surculos se esse, & idem ingenium testantur.

Circa ultimos mensis dies morbi suam stationem fere penitus deseruerunt, atque ad pectus & caput migrarunt.

Mensis hic temperiem vernam æmulabatur eamque borealem; morbi quoque, quales per ver esse solent, ubique observabantur.

Constitutio fuit phlogisticotera, quam æstate hac prægressa, itemque quam aliis tribus autumnis proxime elapsis.

Numerus Ægrorum valde magnus fuit; ut quotidie multo plures advenerint, quam suscipi potuerint.

Non

Non multa tamen funera numerabamus.

Morborum solutio difficilis, partitim facta, & tarda fuit. Reconvalescentiae diuturnae: relapsus faciles.

Typus febrium is fuit, ut vesperi maxime cum horrore exacerbarentur, continuae remittentes.

Paucissimae per aestatem & initio autumni febres *intermittentes*.

Materies morbi hoc mense fuit composita, scilicet phlogistica, mucosa, biliosa, acris, modo hoc, modo illo vitio praedominante.

Febres ultimis mensis diebus, utut initio phlogosin habuerint non levem, tamen in progressu erant saepe putridae, & quidem habuimus febres *rheumatico-putridas* sub finem Septembris complures, praecipue inter Foeminas; in progressu multis petechiae *lenticulares*, & *morbillosae* eruperunt.

Morbillosae erant *flavae*, *bruneae*, *laete roseae*; lenticulares autem *obscure rubrae*, *castanei coloris*, *lividae*, *roseae*.

Quaedam mortua est ex petechiis lividis, obscure rubris, licet ingens quantitas acidorum mineralium fuerit data.

Reliquae convaluerunt methodo *initio* antiphlogistica & *parca venaesectione*, sanguine phlogistico educto (crustae flavae, & serum virescens); dein vero methodo solvente, ope scilicet decocti graminis, taraxaci, cichorei, cum syrupo ribeorum, dato serius, non tamen omnibus, (fracta phlogosi,) emetico. Ubi autem somnolentia, stupor, & pulsus fere *naturalis* adfuit, aut naturali languidior, his decoctis addidi decoctum florum arnicae.

His dein non dedi acida mineralia.

E lecto crebro eximebantur: febres diuturnæ, nulla manifesta crisi solutæ, sed lente, & sine sensu fatiscentes.

Nec cortice, nec aliis alias in putrida febre laudatis utebar, nec vesicantibus, nec camphora.

Miratus sum adeo pulchre convalescere, si modo justa fiat virium æstimatio, & hæ nimium erectæ aliquantulum deprimantur, dejectæ autem *blande*, non *tumultuarie*, nec stimulis potentioribus, erigantur: excretiones non permittantur *supprimi*, nec *profundi*. Viribus salutariter erectis, & moderate se habentibus, quatenus ad subigendum morbum requiruntur, & sufficiunt, dare aptum vehiculum ex gramine, taraxaco, cichoreo, syrupo ribesiorum &c. oportebat. Potior ergo fuit moderata methodus antiphlogistica, etiam petechiis *lividis* existentibus: has vidi una cum inflammatione.

Viri pauciores ægrotabant, & levius absque petechiis. Venæsectione una, dein potibus antiphlogisticis brevi tempore sanati. Fœminæ multo plures & diutissime decubuerunt, & putride cum petechiis variis. Tarde convaluerunt.

Defluxionum hac tempestate creberrimarum quædam exempla proferam notabiliora.

Defluxio ad oculos facta *ophthalmiam* serosam fecit, ultimis hujus mensis diebus frequentem.

Nonnunquam intra corneæ lamellas rheumatica materies confluebat, eandem crassam, albidam, & luci inperviam fecit.

Oculorum vitia a defluxione.

Puellæ cuidam serosa materies humorem aqueum ita auxit, ut cornea multum protuberaret, staphylomatis instar, oculo utroque assidue plorante vim magnam acrium lacrymarum, & naribus coryza obsessis.

De-

Dedi, quæ rheumati mederi exiſtimabam, & orneam protuberantem curavi aliquoties pertuni, ut ſubſideat. Liquore licet ſaturnino, ne oſthac aſſurgeret, & roborante fotu adplicato, ihil effectum.

Novi cataractas ortas a rheumate lentem oculi fficiente, item *puriformem* in anteriore oculi avea materiem collectam ex defluxione.

Puella quædam dolores capitis fere totius dilaerantes habuit, & modiciſſimam febriculam veertinam. Oculo dextro obſcure vidit, ſiniſter culus aliquantum diſtortus ac luſcus erat, & viis duplicatus. Data mixtura ſalina eſt, & alus aliquantum mota; dein veſicans nuchæ dmotum, & exhibitum ſtibium diaphoreticum on ablutum ex aqua, & roob ſambuci: paulo oſt convaluit.

Viſum duplicatum ex eadem cauſſa, & eoem modo ſublatum in alia Fœmina obſervabaius.

Quidam iſchiade rheumatica ad latus dextrum rehendebatur: paucos poſt dies repente teſtis exter duorum pugnorum magnitudine intumeit; ita, ut dolorem tenſivum Æger quæreretur, & ipſe tumor quaſi ab aqua intra tunicas teſticuli ollecta omnibus, qui eundem exploraverant, ideretur. Diſcutientia adplicata: data quæ alum, urinas, dein etiam diaphoreſin moverent: is iſchias, teſticuli vero tumor emiſſis acu aquis, anabatur. *Item variæ aliæ defluxiones.*

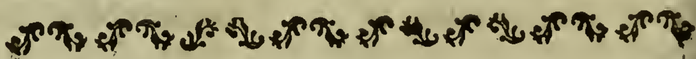
Cuidam alteri Puellæ una nocte genu intumuit, t die altero manifeſta fluctuatio perciperetur. Venæſectione, & lenioribus purgantibus, fotu tem vinoſo, in quo aliquid ſalis ammoniaci disolvebatur, brevi ſanabatur. Febricula quoque heumatica ſimul adfuit.

Qui-

Apoplexia rheumatica. Quidam, ex febre rheumatica per quatuordecim dies decumbens, repente delirabat, tandem sopore apoplectico correptus paucos post dies periit. Multum aquosi laticis inter utramque meningem, & in ventriculis lateralibus inventum fuit, item humor aquoso-cruentus infra tentorium.

Fœminæ gravis coryza oborta est, postquam ex æstu perfrigeraretur. Coryza paucas post horas evanuit, nata mox ingenti, & asthmatica respiratione. Hydrothoracis signa. Profuerunt præmissa venæsectione, quæ mollissime & alvum, & urinas ciebant. Item gummiferulacea. Tarde sanata est.

Sed ejusmodi defluxiones ad viscera *nobiliora* Paucorum fuerunt; illæ vero multo frequentissimæ, quæ artus, lumbosque, afficerent.

OCTOBER.

Minor hoc mense caloris & frigoris vicissitudo fuit; neque tantæ mutationes: nec tanta, quæcumque esset conditio aëris, ejusdem intensio; nec mutationum ortus repentini aut fines abrupti præcipitesque. Ita & siccum & humidum, & calidum, & frigidum, moderata fuerunt, atque ita contemperata, ut nullius principatum incusaremus. Cœlum frigidiusculum, ut plurimum erat secundum anni rationem. Venti hoc mense conquieverunt.

Die 24. mercurius altissimus 28 poll. 4 l
Die 29. 30. infima statio - 27 poll. 9 l
Die 2. calor maximus - - + 16 gr.

Di

Die 17. — — minimus - + 2 gr.
Calor medius - - - - + $11\frac{1}{3}$ gr.

Dysenteriæ valde raræ inflammatoriæ, subinflammatoriæ.

Dysenterias hujus mensis, uti etiam illas, quæ circa Septembris finem occurrebant, tenesmus terminavit multo frequentius, & pertinacior, quam in priorum mensium dysenteria solebat fieri.

Febrium putridarum quædam species adhuc frequenter Fœminas prehendit, quæ initio inflammatorii quid habuit, deinde vero putrida fuit, ita tamen, ut stimulantia efficaciora non tulerit. Optime habuerunt protracto morbo a decocto florum arnicæ, radicis graminis, taraxaci, cichorei &c. Linguæ plerisque arebant, pulsus non erat analogus reliquis symptomatibus, præcipue lassitudini, sensuum stupori. *Febris quædam putrida inter Fœminas.*

Sitis non erat magna, aut etiam nulla; indifferentia animorum mira, de nulla re sollicitorum, ac si somnum inter & vigilias hærerent; & iis analogi, qui ab assumpto opio jamjam sunt dormituri.

Quædam Ægræ corporis calorem habebant naturalem, pulsum quoque naturalem & celeritate, & robore; utut alvus insciis flueret. Pectus quibusdam vel initio, vel saltem provecto morbo, tentari cœpit tussi, oppressione. Solvebantur hæ febres post quatuordecim fere dies, serius etiam. Jacebant immoti, & incondite: deliria non erant furiosa, sed placida, & vel in somno, vel inter vigilandum inconcinna mussitantium. Urinæ sanorum, subinde croceæ, ictericæ quibusdam.

Petechias vidi sæpius & hoc, & aliis mensibus effloruisse, quin Æger inde commodius habe- *Petechiæ non criticæ.*

Miliaria vero ſponte nata, non coacta, criticæ fuerunt cum largis ſudoribus.

beret. At vero miliares puſtulæ inter largos ſudores propullulantes Ægrum a febre liberarunt penitus, ut hæc criſis, licet nullo definito tempore in Ægris appareret, fuerit abſoluta, & plena.

Parotis lethalis.

Cuidam, cui ea febris ſoluta eſt modo inſenſibili, nullaque manifeſta facta excretione, ſiluit, parotis aquoſa, dolens tamen, ex utroque latere orta eſt ingens, & ingens colli tumor; anæſtheſia. Deglutiit tamen, & juſſa linguam porrigere, porrexit. Purgans ſalinum, & mannatum dedi, & nuchæ adpoſui veſicans. Aliquantum tumores detumuere, dein magis: dedi arnicæ florum decoctum, tulit ſine cardialgia, denuo in creſcentibus parotidibus veſicans inter ſcapulas poſitum: periit.

Defluxiones indomitæ hujus menſis.

Effrene, & exlex ſerum etiam hoc menſe, præſertim circa ejusdem exordium, ferebatur ubique; repente nonnunquam in ventriculum, pleuram &c. deſæviens, ut Ægri ejularent. Tepidi potus, fotus, veſicantia, ſtibium diaphoreticum non ablutum, tarde cicurarunt, etiam domarunt, hanc, mole paucam, ut videbatur, ſed indole vaga & feroci peſſimam, materiem. Circa medium Octobrem ſævæ quædam gaſtritides, compluresque pleuritides invadebant cum febre modica, ſed intolerabili cum dolore, ne minimum attactum ferentes. Secta vena ſanguinem ſummopere inflammatorium dedit & dolor fotu miteſcebat, tardiſſime & moroſiſſime ceſſabat. Atque ita ſcenam rheumatica materies ex abdomine transſtulit in thoracem, & magis inflammans fiebat.

Hoc menſe nullæ ſaburræ, niſi raro, neque bilioſæ, ſed pituitoſæ, & exigua mole viſæ ſunt.

Hinc

Hinc rarus quoque emeticorum usus, sed crebrior venæsectionum moderatarum in initio, emollientium tepidorum, diapnoicorum &c.

Caussa mortis a parotide. In cadavere Fœminæ, quam ortis parotidibus antea dixi periisse, serum cruentum copiosum inter meninges inventum est, itemque in omnibus ventriculis, & initio thecæ osseæ elongatum encephalon continentis. Ruptura quoque fuit observata, dimotis cautissime lobis cerebri, penetrans in ventriculum dextrum, longitudine trium digitorum transversorum; forte ab irruente in ventriculum hunc sero, eumque ita per vim disrumpente. Compressum & complanatum corpus striatum istius lateris reperiebatur.

Quo mortis genere febris putrida Ægros peremerit. Id genus serosæ, seroso-cruentæ collectiones repente fiebant ad encephalon, aut ad thoracem, in febribus putridis, eaque putridarum specie, quam *lentam nervosam* Quidam appellant, Alii *lymphaticam*, *catarrhalem malignam* Alii, Alii vero *rheumaticam malignam*.

Hinc facta ad cerebrum metastasi primo delirium, stupor deinde cum crebro quasi grunitu, pulsu vibrato, duro, pleno; tandem oculis conniventibus apoplectici perierunt.

Quibus parotides sub hac febre tumescebant, de vita periclitari mihi idcirco videbantur, quod hæc materies ad vicinum quoque encephalum eodem impetu feratur, & perimat.

Respiratio peripneumonica repente orta, febre hac jam longius provecta, metastasin aquosi aut cruenti seri in cavum thoracis factam significabat.

Et quomodo periculum imminens sub- Præoccupari plerumque possunt funestæ hæ migrationes, si toto tempore morbi alvum *paulo proniorem* feceris; non solo enemate, quo in-

si-

Unde potuerit præoccupari. simum inteſtinum ſæpe ſolum eluitur, ſed ipſis remediis per os aſſumendis, quæ facilem tranſitum ipſa ſibi parare debent, & humorum quidquid eſt, ad anum, tanquam ad communem cloacam, invitare. Non id volo, ut humores concitatius, & quaſi pharmaco propinato, compellas (quanquam etiam id ſubinde facto opus eſt, in putridis nempe ab infimi abdominis ſaburra natis) ſed ut conſtans quidam, perlevis tamen, humorum ad alvum niſus, & inclinatio fiat.

aut præſens tolli. Factam metaſtaſin ſubinde ſolvit extractus e vena ſanguis; ſeu lanceola id fiat, ſeu hirudinibus ad tempora poſitis, ſive ſcarificatione nuchæ; dein vero movere alvum conducit, & veſicantibus depoſitum ſerum evocare.

Deſcriptæ hujus menſis febres *lentæ nervoſæ* dici queunt, & prout æſtivæ febres plerumque a *biliformi materie* gignuntur, ita hæ autumnales a *pituita*, ſeu *muco abundante* fiunt.

Communior conſtitutionum febrilium annua periodus. Plerumque mucoſæ hæ febres conſtitutioni *æſtivæ*, & *hyemali*, ſi modo ſuum hæc tempora tenorem ſervent, intermediæ jacent; ut uno extremo *bilioſos* æſtatis morbos contingant, altero hyemis *inflammatorios*.

Certe, ubicunque ſingula anni tempora ab habitu conſueto non recedunt, *brumalis* phlogoſis in *vernam* pituitam extabeſcit; multorum morborum parentem: donec tandem & hæc temporum poteſtate ſubigatur, aut tandem ſub urentis caniculæ æſtus acreſcat, & ad præcordia confluat; non iners jam pituita, ſed morſicans, tumultuoſus, effrenis novus humor, a bile nomen ſortitus.

Appetente autumnali refrigerio bilis miteſcit, & immutatur, orta tunc denuo pituita diſtractaque per univerſum fere vaſorum ſyſtema. Inde

mul-

nulciplex imago febrium *pituitosarum*, atque ea ere, quam hoc mense frequenter spectabamus.

Una cum dysenteria, quæ caput iterum efferre inc inde visa est, catarrhi complures, & quæam anginæ occurrebant.

Post medium mensem febris superius descripta ectus frequentius & validius, & peripneumonie, invadebat.

Tusses validæ; sputa pauca, tandem multa uctilia, pellucida, ovi albumini similia. Venæectionum initio febris necessitas crebrior. His feribus tepida, emollientiaque, & omnis stimuli xpertia, manifesto profuerunt.

Differentiæ inter *pituitosam* & *biliosam* hæ omparebant: in febribus pituitosis abundans huior erat insipida pituita, qua os & fauces reundabant, quæve anacatharsi prodibat; neque d gastricas saburrales pertinebant, nisi *subinde*, tque solum *ex parte*. Pituita enim per univer im corpus diffusa videbatur; cum bilis & mole iajor esset, & intra primas vias primario se conineret. *Materia febris pituitosæ & ejusdem sedes*

Largior diarrhœa minus profuit *Pituitosis*, uam *in febre biliosa* prodesse visa sit. Tamen iagnopere juvabantur, si bis, terve, intra nychiemeron dejicerent. Quibus alvus per omnem ere decursum morbi difficilis fuit, hi de capite, el thorace nimium oppresso, atque inde de vita ericlitabantur. *ac crises.*

Vomitiones arte initio excitatæ non allevaant, serius autem provocatæ exiguam, & nequam decretoriam, opem ferebant; cum febres iliosas e contrario vomitus maturi sæpe subito omprimant.

Sudores non coacti, & morbo provecto exorti, oni fuerint. Cutis siccitas diuturna, & ægritu-

dine jam multum promota, malum. Sputa urgeri, absque metu inflammatoriæ stafeos, non potuerunt nisi potu *tepido*, & *emolliente*.

Diversa miliarium origo, materies, periculum.

Miliaribus albis, spontaneis, inter largos non factitios sudores obortis; hæc febris solvebatur non raro, & absque alterius periculi suspicione; in biliosis vero febribus miliaris eruptio plerumque factitia est, periculosaque, neglecta initio emetocatharsi, aut regimine calido violenter expressa.

Differentiæ quædam febris pituitosæ & biliosa.

Symptomata febrium *pituitosarum* mitiora in specie; decursus tardior, & minus tumultuosus; quarundam functionum minor a sanitate recessus; pulsibus nempe, calore & urina parum mutatis. Cum febris *biliosa* ferociat magis, tumultuetur, & omnes fere functiones evidentius turbet.

Functionum præprimis animalium, sub apparente lenitate, læsio major & periculosior; sensuum scilicet tarditas, stupor, sopor; delirium mite, taciturnum, & inter mussitandum; obauditio, anæsthesia, & narcosis: in febre vero biliosa encephali affectiones sunt vividiores; cephalalgia dira; inquies; delirium, sæpe furiosum.

Pituitosæ continuæ sunt, *biliosæ* remittentes plerumque.

Lusus quoque mirifici, & innumeræ varietates accidentales observantur, æque in *pituitosis* ac *biliosis*: prout nempe hæc vel illa corporis pars *peculiarius* afficitur, ita varia erit læsarum functionum imago, materie licet eadem existente.

Febris pituitosæ varietates,

Hinc varia quoque nomina hæc febris sortitur, e. g. febris rheumaticæ, arthriticæ, lentæ nervosæ, phrenitidis, anginæ, catarrhi simplicis, peripneumoniæ nothæ, catarrhi suffocativi, asth-

asthmatis, tussis convulsivæ, ischiadis, lumbaginis &c.

Febris pituitosa aut simplex est, sinceraque, aut cum alia quadam febre e. g. *biliosa* aut *inflammatoria* complicata; prout Æger aut bili aut phlogosi magis subjacet; aut constitutio *biliosa*, vel vero *inflammatoria*, propius abest. *& complicationes,*

Febres *pituitosas* diversi subsellii est observare; cum quædam malignitatis damnentur, & abjecto *pituitosarum* nomine *lentæ nervosæ* audiant, aliæ vero benigniores sint. *ac intensiones.*

Subinde febris nondum adest *efficta*, atque *formata*, adest tamen dispositio febriculosa; & futuræ febris pituitosæ rudimentum. Eadem quoque biliosarum discrimina notabam.

Cum febrilis materies in febre *pituitosa* per totum corpus distracta sit, utut ejus non exigua portio primas vias obsideat; patebit; potestatem remediorum in eandem materiem esse *indirectam*, at illam solummodo portionem, quæ in ventriculo & intestinis continetur; directe & efficaciter educi posse; quidquid vero materiei in interioribus cavis hæret, illud ab humoribus cæteris extricari, subigi, exterminari vario modo, & morose debere. *Differentiæ quædam methodorum curativarum in febre biliosa & pituitosa.*

Sunt autem hæ naturæ solius operationes, cujus vires medicatrices magnitudini morbi, & subigendæ moli contemperare oportet, incitando, deprimendo; divertendo, removendisque iis omnibus impedimentis; quæ salubribus his naturæ conaminibus obstare deprehenduntur.

At vero in *biliosis* febribus major, certiorque, atque directa remediorum vis est in febrilem materiem, cum eam evacuare possis emetocatharsi.

Methodus *indirecta* non raro fallit, cum solum obli- *& dispar prognosis.*

oblique feriat cauſſas febriles. Hinc febrium pituitoſarum curatio laborioſior, tardiorque, prognoſis incertior. Criſium errores perículoſi, & criſes ipſæ ſolenniores in hac febre, quam in bilioſa.

In febre pituitoſa, præcipue provectiore, abſente phlogoſi, remedium aperiens, reſolvens, alterans, ſubemeticum mirifice confert.

Id vero genus medicamentum flores arnicæ ſuppeditarunt, ut poſthæc explicatius narrabo.

Major indies defluxionum & copia, & pertinacia & varietas. Circa finem menſis anginæ plurimæ inflammatorio-rheumaticæ, aſthmata, peripneumoniæ cum reſpiratione aſthmatica, & orthopnœa nocturna: catarrhi pertinaces, qui ſæpe inflammationem conceperunt: tuſſes convulſivæ Infantum: rheumata artuum magis rebellia, diuturnioraque, quam prioribus ſeptimanis, & ſubinde cum convulſionibus aut univerſi corporis, aut maxillæ, non diu durantibus, item cum phrenitide; prout nempe vaga defluxio aut has aut illas partes laceſſeret.

Puellæ cuidam longo, rebelli, nocturnoque rheumatismo, eoque vago laboranti tumor in inguine dextro dolens pedetentim naſcitur, itemque ſenſim diſparet. Mercurium dedi, luem veneream ſuſpicatus: non profuit: ſero intellexi, rheuma eſſe hujus conſtitutionis, quod ſubinde alicubi tumorem excitat. Decepit me & locus tumoris, & dolorum pertinacium nocturna intenſio.

Juvencula 20 annorum die Octobris decima, morbi autem die nona, ad noſocomium deportabatur; exhibuit ſymptomata febris *compoſita* ex *lenta nervoſa*, *bilioſa*, & *inflammatoria*, ſigna levioris pleuroperipneumoniæ in latere ſiniſtro

noi

non defuerunt. Data ſunt emollientia tepida. Sanguis iterata venæſectione eductus corium pleuriticum oſtendebat. Vomuit etiam amurcam ſedata phlogoſi. Pulchre habuit, convaleſcere viſa eſt. Die 20ma Octobris pulſus citatior fiebat, validiſſime, & ferme aſſiduo tuſſire cœpit. Sputa copioſa & ductilia prodierunt, tandem manente tuſſi anacatharſis ſupprimitur, pulſuum ſubinde vibratio, ſtupor, grunitus. Alvus toto tempore moroſa, clyſtere ſollicitanda, & imperſpirabilis, aſpera, ſiccave cutis. Reſpirationem ajebat liberam eſſe, & talis etiam nobis viſa eſt, excepta modica ſpirandi celeritate. Tandem ſtupor major, & ſine mente. Grunitus aſſidui, & aſſiduus, ſed inanis, tuſſiendi labor; urinæ nunquam flammeæ, plerumque naturales, ſubinde jumentoſæ, & parcæ. Die 24ta Octobris periit.

Ex alvi ſiccitate, & cutis ſimul ariditate toto fere morbi tempore obſervata, urinis interim non copioſis, malum ominabar; etſi initio belle habere, & convaleſcere videretur. Rapi humores ad caput & thoracem aliunde noveram, ubi alvus & cutis & urinæ expoſita ratione ſe habent.

Ex ore & naribus cadaveris ſerum flaveſcens, & odoris graviſſimi manabat. Reſecta calvaria encephali vaſa plurimum turgere, ventriculos vacuos, at infra cerebelli tentorium tres uncias ſeri, cum modico virore flaveſcentis, continuit.

Plures Puellæ eodem morbo detentæ eadem methodo ſanabantur, tepidis nempe, & mollientibus, & venæſectione frequentiori, attamen quavis vice parciori. His ſputa copioſa, tenacia, mucoſa prodierunt, omiſſo omni ſtimulo expe-

ctorante; cujus impatientissimos hos pectoris morbos vidimus.

Medio mense aliquot iterum dysenteriæ comparebant, materie nempe rheumatica, quæ nunc frequentius partes supernas, thoracem præcipue, infestabat, desertas abdominis sedes revisente.

Puella 16 annorum elapso vere chlorotica, martialium & amarorum usu convaluit. Mense Septembri vaga febricula prehendebatur; nil sumsit remedii, morbum tenui diætæ committens.

Die 13tia Octobris me vocat, aitque, a septem diebus alvum esse torminosam, frequentem, cruentam, ita, ut intra nychthemeron decies & quater dejiciat. Febriculosam esse, sitire, appetere tamen: tormina erant leviora, & solum imminente dejectione & sub eadem. Abdomini cataplasma ex floribus chamomillæ & sambuci cum lacte curavi applicari: dedi sequens: ℞. aq. chamom. ℥v. olei amygdal. dulc. ℥j. syrupi de alth. & diacod. aa. ℥iß. Misce. Alvus intra viginti horas penitus mutata est; dejicit raro, absque torminibus, & flava, pultacea: sanescit.

Post medium mensem cum meridiana tempora multum incalescerent, horis matutinis & vespertinis urente gelidoque vento perflatis, dysenteriæ quasi postliminio rediturae videbantur. Emesis non profuit, neque catharsis, qualiscunque illa fuerit. Ab opio, etsi jam provectæ, ita abhorrebant, ut, quibus id datum fuerat, mox quasi asthmate corriperentur, & proximo mane, ubi pridie vesperam opium devoraverant, ultro faterentur, se noctu propemodum fuisse suffocatos. Sola antiphlogistica medendi ratio, venæsectiones nempe, emulsa tepida, & fomenta abdominis, profuerunt.

N O-

NOVEMBER.

Aër serenus, siccus, & modicissime frigidus initio fuit. A die vero sexta pluviæ assiduæ cadebant, quas medio mense nives secutæ sunt, elapso biduo liquatæ. Inde cœlum frigidum, nivosum, nubilosum ad usque mensis finem mansit.

Die 1. baromet. altiss.	-	28 poll. 3 l.
Die 21. 29. infim.	- - -	27 poll. 2 l.
Die 29. calor maximus	-	+ 12 gr.
Die 24. 26. frigus maximum		− $1\frac{1}{2}$ gr.
Calor medius	- - - - -	+ $5\frac{1}{10}$ gr.

Pauca funera hic mensis vidit, eaque ipsa ex morbis solum longis, & consumtivis.

Febrium rheumaticarum hujus mensis indoles;

Postquam die 6ta cœlum in pluvias diuturnas dissolveretur, Multi ad nosocomium venerunt genu alterutro, utroque etiam, & carpis, tumentibus, & acute dolentibus; ita, ut immobiles, ut sors dederat, cubare debuerint, tanta dolorum sævities fuit, ubi commoverentur: quieti mitius habuerunt. Noctes difficiles erant, & febris inter sudores profusos sine horrore. Tumentia loca, ubi dolor aliquantum remittere cœpit, impressi digiti vestigium retinuerunt.

Febrium harum rheumaticarum materies genitrix non una fuit. Phlogisticum quid semper aderat, unde emollientium, tepidorumque, & venæsectionis necessitas. At vero postquam hic mensis madere assiduis fere pluviis cœpit, manifestiora illuviei biliosæ, quam mensibus præteritis siccioribus, signa in conspectum prodiere, &

major iterum usus emeticorum fieri cœpit, qui mensibus præteritis fuerat perparcus.

In mentem venerat, humidam tempestatem, eamque frigidiorem functioni cutaneæ inimicam esse, & quæ per extimas superficies deberent excerni, humore frigido corpora nostra nunc ambiente cohiberi, repellique quibusdam ad artus. Aliis vero per interaneorum superficies ad præcordia confluere & gastricum systema inundare; homine, colore, sapore a bile mutuato.

uti etiam asthmatum. Ægro, qui nobis committebatur, asthmatico, cum febriret, sitiretque, & pulsum haberet prædurum, detractus sanguis est aliquoties, cum & levamen inde perciperet, & crusta pleuritica formaretur. Pleraque quoque symptomata habuit, quæ hydrothoracem notare visa sunt. Initio remedia antiphlogistica data sunt; deinde vero, quæ urinas modice sollicitarent. Tumere & crura & femora cœperunt, tandem etiam abdomen mediocriter intumuit. Ex asthmate periit. Pulmones sanissimi reperti sunt.

Complures dein alii, queis pectus æque oppressum, & anhelosa & sibilosa respiratio fuit, meliore usi fortuna sunt, mutata medendi ratione: his enim præmissa phlebotomia est, & dein datum emeticum, quod illico respirationem asthmaticam emendavit.

Frequens icterus, Icteri cum virore flavi non pauci circa medium Novembrem comparebant. Profuerunt gummi ammoniacum aceto scillitico solutum, & salia media.

& tussis convulsiva. Tusses convulsivæ in urbe grassabantur, de quarum curatione nihil habeo, quod referam, nisi, eos Infantes citius convaluisse, & ægrotasse levius, qui inter tussiendum vomuerunt.

Referente quodam Amico meo, sal ammoniacus

cus nonnullis profuit tuffi convulfiva vexatis, aliis gummi ammoniacum, aliis fapo venetus.

Quidam convaluerunt, poftquam hydromel purgans Infantum Difpenfat. Vien. omni fecundo die fuerat propinatum.

Cuidam omnibus incaffum adhibitis profuiffe ajebat decoctum florum arnicæ, herbarumque fimul & radicum emollientium, adjecto fale medio: mortes ab opio inductas, & in cadaveribus bronchia glutine obfeffa vidiffe.

Hoc menfe Puellæ cuidam dextrum latus dolore pleuritico compungebatur; dolor erat diffufus per totum latus: pleuritidem appellabamus *rheumatico-inflammatoriam*. Tertia morbi die (21ma Octobris 1779.) in nofocomium fufcepta eft, exactis compluribus diebus dolor mitigari, tandem penitus definere, cœpit, & Ægra anacatharfi fputorum coctorum vifa eft convalefcere. Poft Novembris initium difficilius iterum refpirabat, absque dolore quidem, fed non fine ponderis fenfu. Pulfus modiciffime febrilis interdiu, vefperi, noctuque durus, & diurno concitatior erat. Sudores noctu profufi, in jugulo, ad claviculas, & thoracem præprimis. Tuffis vefpertina, nocturna, humida initio, at morbo progreffo inanis & ficca: fpiratio fedenti, & in anteriora vergenti facilior, difficilis in dorfum, & impoffibilis, ob fuffocationis metum, in latus finiftrum cubanti. In fedente humerus dexter elatior apparebat; fors, quod, cavo thoracis dextro nunc graviore, centrum gravitatis magis finiftrorfum recideret. Lateris pars pofterior, dorfi regionem dextram conftituens, videbatur effe magis convexa, atque protuberans. Thorax dexter in infpirando vix attollebatur, cum totum ferme refpirationis negotium pera-

Paracenthefis thoracis fuppurati instituta.

geretur pulmone ſiniſtro; ubi dexter thorax leviſſime ſolum, & nonniſi ob nexum cum thorace ſiniſtro, modiciſſime elevaretur. Hæc inæqualis utriusque thoracis elevatio & viſu poterat obſervari, & impoſita utraque ad utrumque thoracem manu.

Circa octavam Novembris tumor in brachio ſiniſtro durus & dolens repente ortus eſt, qui admoto cataplasmate emolliente aliquantum mollitus, dein perſciſſus, pus dedit laudabile, ſed paucum. Die Novembris 12ma mamma dextra noctu repente intumuit cum rubore, livore, doloreque magno, poſtquam genarum per vices rubor, tumor vero aquoſus ſub oculo dextro, & ad dextrum carpum, livor labiorum & unguium jam per aliquot dies fuerat conſpectus.

Thorax quoque dexter, methodo *Auenbruggeriana* (*) pulſatus, illo ſonitu caruit, quem alias ſana thoracis cava, præſcripta methodo pulſata, edunt. An & major thoracis pure repleti calor fuerit, celeriorque illiti cujusdam humoris in latere affecto exſiccatio, quam ſano, non inquiſivi.

Die 15ta Novembris cubanti thoracem dextrum inter quartam, & quintam coſtam veram, nu-

(*) Vide *Leopoldi* AUENBRUGGER Medicinæ Doctoris &c. *inventum novum ex percuſſione thoracis humani ut ſigno abſtruſos interni pectoris morbos detegendi. Viennæ apud* TRATTNER 1763. Non facile Medicus reperietur, qui toties pus e perforato thorace emiſerit, ac idem Cl. *inventi novi* Auctor; ut vel inde non exigua huic invento, ejusque Auctori, commendatio accedat.

numero a superioribus ducto, loco sternum propius quam spinam dorsi spectante, perforari curavi: (is enim locus dolorum quondam focus, & centrum fuit:) magna vi prorupit pus tenue subcruentum, & fœdum. Facta deligatio est, manente interim ingenti puris quantitate, viasque sibi per fascias moliente. Ægra levari visa est, attamen ejusdem diei sera vespera, cum mane lateris sectio fuerat instituta, vivere desiit.

In cadavere pulmo sinister sanissimus fuit, dexter vero in exiguum spatium compressus, & membrana crassa, fibrosa, antiqua obductus, cætera sanus observabatur. Pleura quoque consimili prorsus menbrana ex pluribus veluti sibi invicem impositis membranis, firmissimeque cohærentibus confecta, investiebatur. Abscessus inter pulmonem & pleuram formatus fuisse videbatur; ita tamen, ut nesciam, an potius ad pleuram, vel vero ad pulmonem pertinuerit.

Inter musculos intercostales lateris sinistri pauxillum puris hæsit, ea ratione, ut illuc delatum esse, non ibi factum, facile intelligeres.

Jecoris substantia mollissima erat, dilute flava, & perquam friabilis.

Referente *Cl.* AUENBRUGGER, qui solus omnium Plurimos emisso e thorace pure sanavit, pleuritides *rheumatico-inflammatoriæ* promptius in empyema transeunt, punctura thoracis curandum.

Afferebat, plerosque intra sex septimanas a perforato thorace fuisse sanatos.

Paucos tamen paullo post emissum pus mortem oppetiisse, quam peripneumonicam fuisse existimabat, atque a sanguine natam, validius in pulmonem antea compressum, nunc vero liberum, irruente.

Hinc

Hinc non unica vice pus omne educit, ſed latere perfoſſo, & emiſſa exigua puris quantitate contentus Ægrum deligari jubet. Pus dein parce, atque inter faſcias profluens, pulmonem compreſſum *pedetentim* ſolum, & *tarde* ſinit explicari, & incurſanti ſanguini moram facit.

Pulmonem in cadavere noſtro reperiebamus nondum ex integro explicatum, ſanguine tamen non gravem.

Quid ſi mortes, paracenteſin inſtitutam educto omni pure celeriter inſequentes, repeteremus a cordis functione repente turbata, confuſaque? Cor enim ingenti puris mole dislocatum & preſſum hanc repentinam a puris pondere immunitatem impune non feret. Hanc in noſtra Ægra mortis cauſſam rationi magis congruam, & probabilem magis puto.

Ob eandem rationem HIPPOCRATES quoque pauciſſimam aquam emittere jubet; ſi in hydrothorace ſectio inſtituatur. *L.* 2. *de morbis.*

Mortem quoque ex puris conditione præſagire poteramus, oraculo Coo edocti: evadere eos, quicunque ſuppurati uruntur, aut ſecantur, ſi pus purum fluxerit, & album; ſi vero ſubcruentum, fœculentum, ac fœtidum, perire. *Aphor.* 44. *Sect.* 7.

Poſt medium menſem quamplurimi nos accedebant diros articulorum cruciatus queſti, ſæpe vagos, horis veſpertinis atque nocturnis graviores, ex ſexu præcipue ſequiori. Quidam febricitabant validius, ut iterato ſanguis fuerit detrahendus, omni nota pleuriticus. Plerique febre carebant, etſi morbum febricula inchoaſſet. Uſi ſumus remediis ex antimonio paratis, veſicante, decocto ſtipitum dulcamaræ, bardanæ, taraxaci, lapathi, liquiritiæ, infuſo flammulæ Jovis, &

& extracto aconiti. Paucos quosdam cito restituit decoctum eccoproticum multo tartari cremore fœtum, eos præcipue, quibus os paululum amaresceret. Reliqui omnes tarde sanabantur, quibuscunque remediis tentati. Quorundam morosissimos dolores artuum, & febre destitutos, decoctum florum arnicæ profligavit.

Non possum hoc loco præterire, quæ hoc anno de arnicæ floribus experiundo atque observando didicerim.

Quæ de floribus Arnicæ fuerint observata.

Atque hæc, quæ modo dicturus sum, idcirco solum dicentur, quod, quæ meis Ægris tanto meo cum solatio profuerunt; ab alia sæpe medendi ratione desertis & conclamatis; aliis quoque existimem profutura: non amore novitatis: sine spe, sine metu, sine ira & studio, quorum omnium caussas procul habeo.

Non puto sufficere, si asseruero, flores arnicæ in febre putrida eminenti quodam modo profuisse; cum febris putridæ notio vaga sit, atque indeterminata, & cui nullum adaptare stabilitum, atque immutabilem medicandi modum possis; cum eundem ex oblato primum particulari casu formare, atque consilium plerumque ex arena capere sit necesse.

Sub quibus conditionibus in febre putrida flores arnicæ profuerint.

In febribus putridis decoctum florum arnicæ propinabam, 1mo: ubi nulla ullibi alicujus visceris inflammatio subfuit, aut ea jam fuerat repulsa; 2do: pulsu aut naturali, aut ad eundem proxime accedente, Ægro nihilominus debilissimo, & animali functione projecta; 3tio: ubi lingua aruit, aut muco multo & sordescente obduceretur; 4to: Ægro præprimis stupido, tardo, graviter audiente, somnolento, mussitante, subdelirante; 5to: in febre *putrida pituitosa*, lenta nervosa, aut eidem analoga, putrida verna-

nali & autumnali; qua videlicet utraque tempestate major humorum lentor esse solet, & febrium putridarum decursus minus celer, & minus tumultuarius, quam iis in putridis observatur, quæ vigente æstate occursant, atque ex biliosis antea in putridas abierunt; etsi & his non inauspicato flores arnicæ aut soli, aut cum eorundem radice medeantur; 6to: facta prius primarum viarum purgatione ἀνω aut κατω, si quando (quod equidem plerumque contigit) materies aut sursum aut deorsum turgere visa est; item, exanthemate petechiali miliari, aut alio quocunque, exstante, vel etiam non exstante.

Quæ autem observabam in Ægro ab hoc remedio mutari, hæc ferme fuerunt:

1mo: Multis ventriculus plus, minusque dolebat, aut flatu & borborygmo vexabantur. Qui sopore, aut sensuum tarditate, & stupore tentabantur, largissimas doses ferebant, & prout alacriores fieri, & habere melius cœperunt, ita conqueri de ventriculo, & incusare oblatum remedium solebant. Verum tunc jam extra teli jactum constiterunt. Cardialgiæ etiam graviores mitigabantur, aut ex toto cessabant, ubi *refractior* dosis, sed tanto *frequentius*, propinabatur, ut intra nychthemeron præscripta decocti saturati moles fuerit absumta.

Frequenter carminantia remedia addidimus.

Sævior etiam cardialgia ab hoc remedio excitata, qualem ab alio quocunque medicamento inductam plurimum fuissemus aversati, tanquam ex inflammatione natam: Ægris nostris præter molestum doloris sensum nihil mali fecit.

Vim *specificam* in ventriculum exercere hi flores mihi semper videbantur, & forte hac ipsa vi febri putridæ, quæ plerumque suos natales

ales ex ſyſtemate gaſtrico ducit, tam potenter nederi.

2do: Quidam ab aſſumto decocto per vices vomuerunt, vomitibus medicis non tumultuaiis, poſt longiora intervalla recurrentibus; inīio ſaltem, donec ventriculus fuerit ferendo par.

Plerique decocti gravem ſaporem horrent, nauſeabundi perpetuo, etſi non vomant.

Vomitiones has non compeſcebam; aut innoias vidi, aut etiam ſalutares.

3tio: Pauciſſimis alvus movebatur, quæ tamen omnibus facilis erat, & naturali paululum promptior.

4to: Vis florum alterans, potenter reſolvens, & ſubemetica omnibus ferme experimentis demonſtrabatur.

5to: Plerique ſine manifeſta criſi & pedetentim convaluerunt.

Morbi in meliorem ſtatum converſi initium ducebam ab eo ipſo die, quo Æger Interroganti citius & promptius reſpondebat.

6to: Urinam in multis croceam & ferme ictericam cum morbi levamine obſervavi.

7mo: Quidam levi ictero perfundebantur, quem oculorum album potius, quam reliqua corporis ſuperficies exhibebat.

Nunc qua doſi & forma hoc remedium propinarim, paucis dicam.

Plerumque unciam dimidiam, non raro unciam unam, rarius unam cum dimidia, atque unica tantum vice uncias duas, florum arnicæ in ſufficienti quantitate aquæ coquendas curavi, ut decoctum librarum duarum pararetur, adjecto ſyrupo quodam conveniente. Inde omni ſecunda hora Æger vaſculum hujus decocti hauſit.

Qui

Qui hanc dosin ægrius ferebant, singulis horis priorem dosim dimidiatam hauriebant.

Raro corticem peruvianum una cum hisce floribus coqui jussi, atque eo solum in casu, ubi aut morbi longitudine, aut sanguine fortasse nimio educto, solidorum compages dehiscere, laxarique inciperet, vel vero ubi febris, quæ hucusque uno tenore perseveraret, in remittentium tribum transiret, statosque auctus pateretur, & decrementa.

Perraro quoque arnicæ *radicem* adjeci, & tunc solum, ubi Ægrum alvi fluxus exerceret non levans, sed exhauriens, atque enervans. Tum vero unciam unam, vel etiam unam cum dimidia, radicis arnicæ decoctioni florum ferme ad finem perductæ addi & momento temporis una coqui curabam, clauso vase, & dein aliquamdiu in quiete reposito, donec refrigeraretur.

Radix arnicæ coctionem non nisi levissimam admittit; quam tamen ejusdem flores sat productam requirunt; ut idcirco a *decocto* radicis, aut ejus *extracto* speres nihil, quo tamen utroque modo flores prosunt.

Parum forte videbor fecisse, si remedium quoddam profuisse demonstrem, cum medicaminum potius copia, quam inopia laboremus; nisi hoc ipsum ostendam & efficacius fuisse, & indicationibus curativis præ alia quacunque re adcuratius respondisse.

Periclitabar profecto omnes fere methodos decantatas, & methodorum modos omnes, ut stabilitam tandem, determinatamque, febri putridæ medendi rationem invenirem; cum, qui eo morbo decumbant, potiorem Ægrorum meorum partem constituant, tum, quod hac ipsa in re & opi-

opinionum, & methodorum diversitatem conspicerem non componendam.

Eandem, quam multi alii clari Viri, sub hac vel illa medicatione sortem persæpe non experiebar, videbarque mihi multa detexisse, quæ precario tanquam vera assumpta, falsa licet, opiniones quoque falsas, & methodos iisdem analogas pepererunt.

Verum hæc mea de febrium putridarum natura, & modo medendi cogitata publici juris tum demum faciam, ubi ulteriori observatione maturuerint; ne fructu nondum excocto atque immaturiore lectorum orexin offendam.

Interea fateor, me floribus arnicæ multo fuisse auspicatius usum, ac alio remedio quocunque. Sed oportebat & tempora nosse, & morbi conditionem medicamento huic opportunam, hucusque a me abunde, ni fallor, explicatam; sine qua opportunitatum cognitione quæcunque medicatio mala est, non remediorum vitio, sed inscientia Medentis.

DECEMBER.

Totus hic mensis austrinus, mollis & tepidus fuit, atque aut pluviis, aut nebulis maduit, και πολυς πηλος; gelu rarissimo, leviori, & noctu modicissime & subinde solummodo, viarum humorem stringente.

Die 7ma mensis nives cecidere tantum ephemeræ, die vero 10ma atque 11ma denuo nives delapsæ sunt perquam confertim, sed æque instabiles.

Die 15ta ventus impetuosus nubes dispulit, ortaque die sequenti malacia novas iterum nives conspiciebamus, uberrimasque, sed mox iterum austrino tepore colliquescentes.

Die 30. barometr. altiss.	-	28 poll.	$5\frac{1}{3}$ lin.
Die 22. infim.	- - -	27 poll.	
Die 31. frigus maximum	—	4	gr.
Die 3. calor maximus	- +	$13\frac{}{3}$	gr.
Calor medius	- - - +	$4\frac{}{3}$	gr.

Defluxionum vis tanta, qua major vix unquam est observata: par pertinacia & dolorum sævitie.

Arthritidum, & rheumatismorum uberrima messis etiam hoc mense fuit; ut id genus morbos aut frequentiores, & επιδημικωτερους, aut sæviores, aut pertinacioris indolis nec viderim ipse, nec fando acceperim.

Quibusdam ita vexatis febris erat phlebotomias exposcens, & tepidorum, ac emollientium usum. His sero tandem vesicans profuit, & universim, utut tarde levarentur quacunque methodo medendi, citius tamen sanabantur, ac Illi, quibus dolores fuere sine febre.

Mira variatio symptomatum erat, cum Quibusdam pectus repente infestaretur aut dolore pleuritico, aut asthmatica spiratione. Paralysin brachii, maxillæ tetanum, emprosthotonum, choleras non prævisas, tormina, mictus difficiles, lumbagines, ischiades, vertigines, & innumera alia incommoda a rheumate furibundo, & vago, nunc hanc, nunc illam, partem impetente productas perferebant.

Evacuantia quæcunque, alterantia ex antimonii præparatis, doses refractæ ipecacuanhæ, bardanæ, stipites dulcamaræ, aconitum, & flammula Jovis, quorum singula alias mirum quantum profuerunt, in hoc rebelli morbo Paucissimos solabantur, nec ullum ab ipso mercurio levamen fuit.

Ve-

Veſicantia iteratis vicibus eidem plagæ impoſita nequidquam profuerunt.

Hac tempeſtate occaſio offerebatur, experiundi, quantum ferre quis poſſit extracti ex aconito parati. A minuta doſi incepimus, atque eandem ita auximus quotidie, ut Æger intra nychthemeron abſumeret partitis vicibus, & absque incommodo, ſcrupulos ſeptem.

Quartanæ corticis peruviani impatientes.

Quartanas quasdam primo ſolventibus multis, decocto graminis, taraxaci, & ſalibus mediis aggrediebamur, & cum intenderentur, & hydrops inſtaret, cortice peruviano. Febris compreſſa eſt, ſed exactis duabus ſeptimanis denuo revertebatur, niſi majores corticis doſes quotidie & diutius devoraſſent.

Quidam ſub uſu corticis continuato in febres continuas, inflammatorio-putridas, inciderunt.

tandem floribus arnicæ ſanatæ.

Placuit ergo quartanis ſerius oblatis, iisque duplicatis & triplicatis aliam aptare medicandi rationem, in iisque florum arnicæ vires periclitari. En obſervationum mearum ſummam!

Pulverem florum arnicæ ope ſyrupi corticum aurantiorum in formam electuarii craſſioris redigi curavi, juſſique, ut Æger quotidie quater caperet quantum nucem moſchatam æquaret. Qui hac doſi utebantur, cardialgiam flatulentam, tolerabilem tamen, experiebantur. At qui majores portiones abſumſerant, ventriculo graviſſime dolebant paulo poſt, inter ejulatus, & ſudores uberrimos, frigidos, pingues, tenaces, cum pulſu magno & pleno, tardiſſimoque. Alvum experti ſunt difficiliorem, & ſolo ferme enemate proliciendam.

Cardialgia hæc & enemate mitigabatur, & carminantibus variis, opio præſertim, ſecure & cito.

Quartanæ triplicatæ hac methodo in duplicatas,

tas, hæque in ſimplices, converſæ ſunt intra non multos dies; ex integro tandem cum reliquo quartanarum febrium ſatellitio profligatæ ſunt, absque periculo recurſus.

Qui largiores florum doſes abſumebant, ventriculo gravius dolebant, ſed multo citius ſanabantur ex febre: quaſi ea ipſa permoleſta ventriculi affectio, quam flores arnicæ excitarant, febriles elideret paroxysmos; ut idcirco graviſſimæ febri, & pertinaciori non mederetur, niſi valida, & morbo commenſurata remedii actio fieret in nervos præcordiorum.

Non perinde nobis erat ipſos arnicæ flores, vel vero eorundem decoctum, exhibere. In febribus putridis decoctum præplacuit, in intermittentibus vero flos ipſe. Decoctum florum vomitum *crebrius* concitabat, ſed *rarius* ventriculi dolorem, eumque leviorem. Præterea proniores habebant, liberioresque ſeceſſus ſub uſu decocti, quos non niſi laborioſos & raros querebantur, qui floribus ipſis fuiſſent uſi.

Hæc ipſa florum arnicæ vis in nervos gaſtricos quosdam explicatus dabit, ſublatæ quondam eo remedio tuſſis convulſivæ, quæ quibuscunque antea medicamentis reſtitiſſet. Operæ pretium forte non pœnitendum Is reportaret, qui adcuratius in vires hujus floris potentes ſane inquireret, & vim hanc *cardialgicam*, floribus peculiariter inſitam atque ſpecificam, certis noſſet affectibus morboſis tanquam medicinam opponere.

Quid? ſi in morbis quibusdam graviſſimis nervorum, epilepſiæ, maxillæ tetano, aliisque, ubi non raro nimis curtam medicinæ ſupellectilem querulamur, remedii hujus cardialgici vis exploraretur?

Plu-

Plures ſcorbuto incipiente affecti hoc menſe ad nos venerunt gingivis conſumptis in inferiori præcipue maxilla, & cinereis dentibus, atque a gingiva deſertis, anima fœtente, doloribus vagis, veſperi & noctu acutioribus. Puella unica præ cæteris gravius multabatur. Longis antea intermittentibus vexabatur: tumidulo & paſtaceo habitu erat, atque a tribus menſibus lividis, latisque maculis per crura & femora hinc inde ſparſis, itemque petechiis ſcorbuticis, rotundis nempe, obſolete rubris, diametrum grandioris ciceris, & creberrimis per brachia & omnem corporis truncum diſſeminatis variegata. Mictus cruentus, pallidiſſimæ & evaneſcentes gingivæ, & animæ fœtor peculiaris. Sero lactis cremore tartari parato, & herbarum antiſcorbuticarum conſervis ſub hujus menſis finem ſaneſcebat. *Scorbutus levior paſſim.*

Scorbutica hæc labes videbatur aliquantum epidemica eſſe, ob aſſiduum humorem athmosphæræ.

Phthiſin *inchoantem* in Textore ſanabamus phlebotomia repetita, ſed ſingulis vicibus parciori; vegetabili victu, & potu tepido, atque emolliente. *Phthiſis incipiens ſolis antiphlogiſticis ſanata.*

Hanc phthiſeos ſpeciem ab aliis quibuscunque diſtinguebamus: erat enim potius *chronica atque occulta aut pleuritis, aut peripneumonia in ſuppurationem jamjam tranſitura; aut forte in exigua atque ſanabili plaga jam modice ſuppurata.* *Quam nos ideam habuerimus de hujus phthiſeos natura.*

Thoracicas id genus inflammationes ſub *incipientis phthiſeos* nomine antiphlogiſtica hac methodo & ſanavimus ipſimet, & ſanatas ab Aliis accepimus.

Paucas febres inflammatorio - putridas hoc menſe habuimus curandas, longas, taciturnas, non tumultuantes, pulſibus vix mutatis, cute uni-

universa & linguis aridis, tussiculosas, & subperipneumonicas, atque ακριςιμυς Venæsectiones repetitæ, non profusæ, emollientia, tepida, humectantia, & situs corporis erectus, tandem decoctum florum arnicæ, profuerunt.

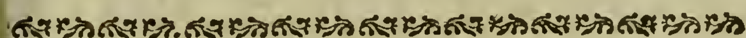
SEC-

SECTIO III.

DE

CAUSSA ET SEDE

PHRENITIDIS.

AD

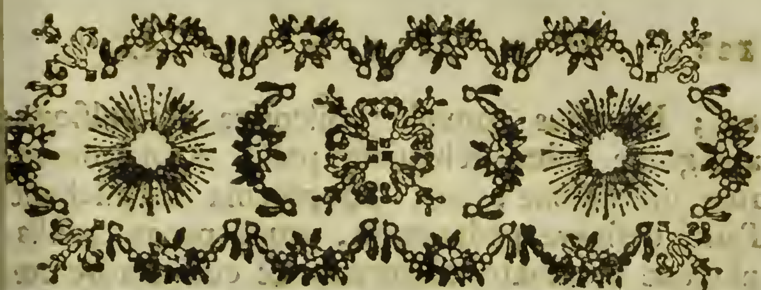
VIRUM CLARISSIMUM

GULIELMUM GRANT

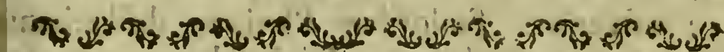
MEDICUM LONDINENSEM.

Ea, ut potero, explicabo, nec tamen, ut Pythius Apollo, certa ut ſint, & fixa, quæ dixero: ſed, ut homunculus unus e multis, probabilia conjectura ſecutus: ultra enim, quo progredior, quam ut veri videam ſimilia, non habeo.

TULLIUS.

DE CAUSSA ET SEDE PHRENITIDIS.

Complures ad nos ferebantur, qui inter furores insaniebant. Plerosque non magna febris tenebat, si ejusdem mensuram ad saltum arteriarum dimetiaris, Quosdam perobscura, Paucos elatior: febriebant tamen omnes, etsi varia intensione. Quibusdam oris, & linguæ conditio, uti in Sanis, observabatur. Paucis a naturali harum partium habitu non magnus recessus; lingua modicissime, aut albida, aut flavescente. *Phrenitidis nobis oblatæ descriptio.*

Omnibus, quousque mens sana fuit, morbi initia ab horrore sunt cœpta, summam solum cutem perstringente, vago, atque per vices; obtusa cephalalgia, intermisto denuo calore inquieto, & artuum lassitudine, ac minuto ciborum desiderio. Vesperi, noctuque paullo difficilius ægrotabant, obambulantes tamen & suis quisque laboribus functi.

Tandem mente laborare, sed diversa ratione cceperunt. Hi enim repente in furias agebantur;

tur; Illi prius convulsi epileptica convulsione, aut grave animi deliquium passi, soluta nervorum distensione, aut lipopsychia insaniebant. Pauci desipere pedetentim, atque per intervalla, plerique inopinato & graviter & cum furore cœperunt.

Id animadverti, non eadem intensione eos interdiu noctuque ferocire, sed esse quasdam ferociæ remissiones, nulli plerumque horarum periodo alligatas; subinde tamen stato tempore recurrentes, atque ita, ut meridie mansuetius, vesperi gravius, noctu gravissime, furerent cum ejulatu, taurino musculorum robore, collisis dentibus, convulsi vel solis maxillis, vel etiam corpore universo. Sudoribus Plerique diffluebant. Omnium fere tendinum assidui saltus, aut tremulæ micationes. Quidquid ore hauriendum offerres, aversio pertinax: sicca alvus: lotium paucum, & raro missum, & si quid excipi poterat, croceum, atque icterodes.

Pulsum habuere plus minusque acceleratum, atque eundem in tribus Viris deprehendi, instar percussæ chordæ vibrantem.

Phreniticorum quorundam historiæ. Quorundam Phreniticorum historias narrabo, eo animo, ut quæ morbi natura, ac sedes fuerit, & quæ soleat plerumque esse, non ego ipse statuam, sed dispar exitus morbi; disparem æque medendi rationem consecutus.

De phrenitide vero hic solum carptim agam.

Tertius annus est, ex quo Juvenculam mihi concrediderunt parce semper, tardius, atque solito aquosiora menstruantem, aliquot jam diebus leviter febrientem, morosam, multa præter morem ineptientem, minus appetentem, ac lassam. Fuit, qui febrim intermittentem prædiceret. Ea ægritudinis præludia fuerunt: obambulabat, sed ægre. Tan-

Tandem apertius & desipere, & febrire, mi-
iique committi.

Rei summam memoria teneo, unde ista de-
promo, cum, quæ in singulos acta dies essent,
negotiis aliis tunc longe plurimis districtus in
pugillares non retulerim; sed sinister eventus
morbi, ut quem curare nequiveram, fidelem sui
memoriam reliquit.

Febrientem accepi, & placide delirantem.
Pertusa semel atque iterum vena, datisque, quæ
alvum per epicrasin, & diutius sollicitarent, mi-
re delirium in ferociam commutabatur. Febris
in initio non magna, nunc nulla videbatur, &
si quid febrim argueret, id facile vigiliis assi-
duis, jactitationibus, clamoribus, & irritato per
hæc humorum circuitui tribuebam.

Cum Ægram itaque apyreton judicarem, de-
lirium assiduum, ferox, atque per multas septi-
manas; multa, quæ maniæ mederi sunt observa-
ta, adhibui, & fere pleraque, si emeto-cathar-
sin excipias. Purgantibus usam noveram diu,
& absque emolumento, quin sub ipso eorundem
usu desipientiam placidam abiisse in furias. Hinc
ab emetico sperabam nihil, metuebam plurimum,
in ea Ægra, quæ pharmaco etiam multo mitio-
re quam longissime esset a sana mente dimota.

Ita novem septimanæ labebantur inter assi-
duas furias. Donec Ægra in alium locum trans-
ferebatur, ad Maniacorum videlicet ergastula.
Ibi curatam novi, etsi, qua methodo, ignorem.

Ex iis, quæ mihi referebantur, gratiola una,
atque altera vice propinata sanatam conjicio.
Sed ad alios non absimiles casus properemus.

Æstate anni 1776. aliam ad me Juvenculam
deportarunt, delirantem æque, sed absque furo-
re, mihique narrarunt, ab aliquot jam diebus

le-

leviora frigora, caloresque intermiſtos, dedolationem, anorexiam, & oris amarorem eſſe queſtam; omni alterna veſpera luculentius febricitaſſe, erectam ut plurimum, atque Heræ moroſiori, ſæpiusque adverſa valetudine tentatæ, etiam noctu ſervientem. Sub ipſis acceſſionibus mens vacillabat, atque etiam aberrabat. Febrim bilioſam eſſe Medicus, qui vocabatur, ajebat, deditque ſcrupulum pulveris ipecacuanhæ. Vomuit perpaucam pituitam, at nil emendatur: ad me defertur, multa & inconcinna loquitur, attamen non ferocit. Febris aſſidua vario tempore exacerbata, & ſub hiſce exacerbationibus deſipientia major.

Sanguinem compluribus vicibus detraxi, modo bonum, modo craſſa phlogiſtica cruſta coopertum, atque ex venis variis, pedum, brachiorum, & juguli. Sanguiſugæ ad tempora, veſicantia nuchæ, poſca capiti adplicata. Verum ſub horum uſu deſipientia in ferociam abiit aſſiduam: febris magna, tendinum ſaltus, atque per vices accedens triſmus.

Hac methodo cum proficerem nihil, reducere humorum impetum ab encephalo volui ope purgantium leniorum. Sed nec ita profeci quidquam. Ægra æque ferocit, attamen minus febrit, ſed virium jacturam mollities pulſuum teſtabatur. Mutato conſilio ad nervina, & camphoræ doſes largiores ventum, cum ejus remedii vim in non abſimili morbo clarorum Scriptorum obſervationes quædam nobis facerent teſtatam.

Poſt diuturnum horum uſum deliniri ferocia primum, dein etiam lucidis intervallis diſtingui: tandem apta, concinnaque loqui, ſed immodica garrulitate, cui ſi diutius indulgere permit-

te-

ebatur, ferri denuo mens exlex cœpit, & ad neptias divagari; Ægra nihilominus obambulante, cæterisque actionibus ad modestiæ normam compositis; atque ita diutius fatuitatem nter, & mentis sanitatem ambigebatur. Denum cortice peruviano, & foliis aurantiorum st usa.

Exactis tribus mensibus, crurumque oedemate, quod sub ultima morbi tempora accesserat, depulso, sanata domum repetiit, sed ita, ut posim dubitare, secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio, contigerit.

Tres adhuc historias narrabo, etsi complures uppetant mox enarrandis conformes, sed quas b id ipsum non proponam. Collectæ observationes, & numero plures, & eventu diverso in e non diversa huic mentis ægritudini exactius ntelligendæ forte quid lucis affundent.

Ita posthac confidentius persequemur hocce

parietibus textum cæcis iter.

Faber ille ferrarius, qui Nro. 11. decubuit, pulchram nobis in hanc rem observationem dedit. Fuerat is annorum 44. lacertosus, corpore breviori, sed denso, atque compacto. Nosocomium adiit die 13tia Junii 1778. aitque, e jam a sex diebus lassum esse, minus appetere, levique per vices, maxime vero sub vesperam, horrore perstringi; ob hæc ipsa incommoda nudius tertius Medici cujusdam suasu brachii venam secuisse. Nihil emendatum esse; quin potius, tremorem mox ab educto sanguine accessisse totius corporis, (tremebat totus cum hæc narraret, quemadmodum sub accessione febrili soleat); hucusque nondum præter morem de-

cus

cubuisse, atque operi fabrili, morosius tamen, vacasse.

Pulsus habuerat a sanitate vix abludentes, vibratos aliquantum, modicissime acceleratos. Nulla gustus aliena conditio, & lingua levissime ad radicem albescens, mens firma, & sermo promptus: alacritas: in sudores fuisse per hosce valetudinis adversæ dies proclivem ajebat, & urinas paullum magis, ac ordinario, tinctas.

Ajebam Adstantibus, febrim esse perquam exiguam, & febris biliosæ solum rudimenta: rem probabilius posse totam componi remedio leviter salito, blandissime alvum sollicitante, potu aquoso, mellito, posca.

Eum diem in seram usque noctem, quemadmodum narravi, transegit.

Altera die, (14ta Junii,) cum Ægrorum cubilia peterem, procul clamores audio late sonantes; mox hominem furiis agitatum ipsummet video, qui vinculis cohiberi, ob insolens robur, vix poterat. Ajebant Custodes, nocte fere media repente furere cœpisse, horasque noctis reliquas vociferatione assidua turbasse; vincula sat firma aliquoties perrupisse, multa undique injecta manu vix potuisse coerceri; non vidisse se Ullum a multis retro annis, qui tantis viribus polleret, neque tantopere efferatum. Sudores profusi, assidui, toto corpore depluentes; pulsus vibrati; urinarum conditio me latet, cum Æger lectum comminxerit.

Illico tria grana tartari emetici exhibeo, non vomit, non dejicit, nec ulla ratione a minuta hac dosi affici videbatur.

Exacto horæ unius spatio potionem emeticam octo granis tartari emetici fœtam ita propinari jussi, ut dimidiam portionem modo ab-

su-

umat, alteram exacta dimidia primum hora, i prima dosis proposito responderet. Fœmina Ægrorum Custos potiunculam propinat, quam Æger, vinum esse exclamans, ita avide ingurgitabat, ut, æstimatione facta, septem grana tartari emetici hauserit uno fere haustu. Custos, tut dividere portionem jussa, hac prompta bibendi voluntate uti voluit, atque ita plus, quam mandaveram, ingessit, verum

— — ut sæpe jam in multis locis
plus Insciens quis fecit, quam Prudens, boni,

a etiam nunc auspicato hic error contigit, ter nim biliosa vomuit, ter dejecit. Manabant berrimi sudores. Mox remittere furor, placie dein, & mussitando delirare. Vespera appetente indormire per vices, & tandem compluribus horis somno non interrupto, tranquilloque ultra mediam noctem soporari. Versus auroram diei 15tæ Junii evigilat, reducta mente, prorsus sana.

Ex eo tempore decocto tamarindorum, radis graminis, taraxaci, cichorei, & tartari cremore usus, ac paucos post dies sanus ad Suos diit; valetudine, ut posthac innotuit, constanter bona (*).

Au-

(*) Gaudeo, me hujus curationis testem, egregium *Carol. Gulielm.* NOSE posse compellare, quem ob præclaras integerrimi animi dotes, ob eruditionem multiplicem, in artis spes & incrementa natum, Viennæ tunc amabamus, nunc vero Augustæ Vindelicorum commorantem invitissimi desideramus.

Autumno anni 1778. Famulus Illustrissimæ Comitis de B** in nosocomium susceptus est mente lapsus, & furens. Quatuor, an quinque, diebus antea, cum multum hinc inde cursitando incaluisset, & cerevisia immoderatius ingesta sitim restingueret, mox capite doluit, & friguit per vices, & præter morem. Doluit quoque thorace dextro ad costas spurias, dolore pungente, non valde intenso, & sine tussi: non decubuit.

Instituta phlebotomia, atque extracto coriaceo sanguine, non juvabatur. Linguæ & gustus ea ratio, quam in recte valentibus videmus. Vesperi ejus diei, quo sanguinem eduxerunt, mente dejectus delirat, torvo aspectu, celerrime rotatis oculis, & quasi prominentibus cum ejulatu, & œstro percitus. Perfluebant ex omni corpore sudorum rivi, pulsu arteriarum vix citatiore, veruntamen vibrato. Fit altera venæsectio eadem vespera, quæ sanguinem aspectu bonum dedit, sed Ægrum non levavit. Noctem inter furias exegit cum interdiu cicuratius delirasset.

Altero delirii die circa meridiem nobis committitur; iis horis, meridianis nempe, cum domo efferreretur, in via resipiscere aliquantum incœpit; ut adveniens & apte loqueretur, & quod initium morbi fuerit ad id usque tempus, quo mentem amiserat, ad amussim referret. Nondum integra hora ab adventu in nosocomium præteriverat, cum denuo fureret, pulsu forti, pleno, vibrato, sed vix præter ordinem accelerato; inter assiduos subsultus tendinum, & sudores largos.

Sanguinis ex nocte perparum detraxi, visurus, & quomodo phlebotomiam ferat, & quæ condi-

litio ſit ejusdem emiſſi. Eum cruſta phlogiſti-ca carentem vidi, & ſuperficie lætiſſime roſea.

Mulſam & poſcam adjecto ſale medio mitiori frequenter, & affatim propinavi, atque injecto clyſtere alvum ſollicitavi.

Cum eo tempore, quo pridie mitius delirarat, videlicet meridie furor adeo non remitteret, ut potius novis auctibus creſceret, grana quinque tartari emetici ex quatuor unciis aquæ haurienda dedi. Ter inde ſtomachum exoneravit, nauſea gravem, ventrem ſexies. Bilis vomitu rejecta eſt flava, & amurcoſa, ſed mole non maxima; bilis etiam alvo ſeceſſit longe copioſiſſima, morbi fax, & origo. Mox cicurari aliquantum, & tractabilior eſſe; dormire tandem, ſomno ea veſpera inque multam usque noctem producto, inter exiguos, rarioresque tendinum, & digitorum luſus. Poſt mediam noctem evigilat, ſui pleniſſime conſcius, & compos.

Ab eo tempore mens, quam rectiſſime, valuit: ſudores imminuti tandem nulli fuerunt.

Uſus eſt decocto radicum graminis, taraxaci, tamarindorum, & tandem, elapſo non multo tempore, domum abiit; etiam nunc, dum hæc e pugillaribus excerpo, plane ſanus.

Id addo, hominem ante aliquot annos gravi terrore perculſum fuiſſe, tuncque etiam convulſum; ſed & antea, & poſthac ſanum vixiſſe.

Famulus Baronis P * * 37 annorum die 17ma Decembris 1778. mane laſſus, & capite dolens inhorruit; pituitam ſuapte vomuit, intercurrente per vices fugitivo calore. A meridie commodius valere videbatur, obambulabat, guſtum equidem non depravatum, at anorexiam, queſtus.

Meraciorem cereviſiam & ejus largiores hau-

ſtus amaſſe, ad crapulam usque, Domeſtici teſtabantur.

Hæc incommoda quotidie recurrebant, donec die 21ma Decembris Medicum accederet, qui herili, totiusque familiæ, valetudini curandæ præerat, is pulveres ex ſale medio, & rheo confectos præſcripſit, per vices adſumendos.

Die 23tia Decembris a meridie idem Medicus ad Ægrum accitur, totis artubus trementem, ſiticuloſum, & capite valdopere dolentem; cum pulſu duro, atque accelerato. Alvum, a ſale medio & rheo, aliquoties fuiſſe motam comperit: oris amaror nullus; nullæ nauſeæ. Mox ſanguis eductus eſt, cruſtam poſtmodum phlogiſticam exhibens: remedium refrigerans, nitroſumque propinatum. Cum morbus ad veſperam intenderetur manifeſto, alteram jam multa nocte phlebotomiam inſtituunt, ſanguine corium phlogiſticum denuo formante. Copioſus limonadæ potus dabatur: nox absque ſomno, & inter deliria, exacta.

Die 24ta Decembris mane convellitur. Veſicantia ad ſuras applicantur, & mixtura ex ſpiritus ſalis ammoniaci, aceto ſaturati, drachma una, ſyrupo papaveris albi, & aqua ſtillatitia conveniente propinatur. Delirat aſſiduo, & cum furore; niſi forte Heræ aut admonentis, aut increpantis, conſpectu reſipiſceret aliquantum, & componeretur: nox inſomnis, & cum furore.

Die 25ta Decembris meridie ad noſocomium deducitur. De morbo interrogatus apte, atque omnia exacte usque ad id temporis, quo mente labi cœpit, narravit, & tremuiſſe ſe totis artubus per omne hoc morbi tempus, tremens addidit. Nunc vero frequenter ſibi poplites quaſi

ſuc-

uccidi, veluti jamjam lapſuro. Conditio linguæ & faucium quemadmodum in ſanitate; ſed pulſus fortes, & pleni, vibratique cum aliqua celeritate, & uberrimi ſudores aderant.

Etſi cuncta concinne atque ex ordine, quemadmodum geſta fuerant, referret; nihilominus ſpectu, ſermonisque inſolita promptitudine, a ana mente alieni quid attonitique, atque etiam erum ſuarum incurii, prodebat.

Brevi morbi hiſtoria vix abſoluta, cum in lura volueram adcuratius indagare, delirare fuoſe cœpit, furore veſperi, noctuque intenſiore. d nos venienti veſicantia detrahi curavi.

26ta Dec. Ægrum aſſidue, ſed mitius, furenem inveni, eumque, quod antea recuſavit, renue bibentem. Alvum noctu bis poſuit. ollecta ſtudioſe atque aſſervata urina ſedimenım lateritium, aut potius cinnabarinum, depouit. Pulſus & ſudores, uti pridie.

Horis antemeridianis grana quinque tartari metici in quatuor unciis aquæ ſoluta dedi, atue uno hauſtu potanda. Vomuit inde ſexies ituitam non copioſam, cum pauca bile: quaernis ſeceſſibus multæ bilioſæ fæces excerneban-ır. A vomitu mitius delirare & taciturne, ac uædam ſubinde quaſi mentis reverſuræ ſigna are. Qui antea lectum conſpurcaverat, jam unc excipulum petiit, atque matulam lotium iiſſurus. Urinæ quædam jumentoſæ erant, uædam vero propemodum naturales, aut a naıralibus intenſiore ſolum flavedine differentes. ingua per vices areſcebat. Sudores, & pulſus ucusque nil mutabantur. Potus multus ex aqua mplici, aceto & melle. Noctem placide derans & inſomnis egit.

27ma Decembris mane vomiturit, vomitque

cam pituitam; quietior eſt, atque ita compoſitus, ut manibus ſubinde libertas potuerit a vinculis dari; ſubinde etiam apte reſpondet, delirio licet identidem recurſante. Urinæ & pulſus iidem: Iidem etiam potus medicati, adjecto nitro & tartari cremore. Hac veſpera cum denuo inquietior, quin etiam ferox, redderetur; pulſu pleniſſimo, vibratoque, undecim uncias ſanguinis detraxi, qui cruſtam plumbeam, tenuem, modice contractam, & ſerum multum atque cæruleo-virideſcens monſtrabat. Ea nocte ad ſingulos potuum refrigerantium hauſtus pituitam non paucam leviterque vireſcentem vomebat. Nox inſomnis, inter ſermones ineptos, ſed absque furore.

Die 28va Decemb. mane dormit, remotis vinculis, mente conſtat, laſſitudinem magnam, ſitim, & guſtum vitiatum queſtus: perraro hæſitare videtur, quaſi denuo mente lapſurus. Circa meridiem ejus diei emeticum denuo propinabatur ex ſcrupulis duobus ipecacuanhæ, & grano uno tartari emetici paratum. Inde decies multa billoſa revomuit, dejecit: mens inde perfecte ſana; febris vix ulla; levis tremor artuum; ſudores exigui.

29na Decembris nulla febris, mentis ſanitas perfecta. Nullus ullibi dolor, lingua humectata, leviter albeſcens, urinæ croceæ. Decoctum ex radice graminis, taraxaci, & fructibus tamarindorum cum ſucco citri & ſaccharo.

30ma Dec. nox bona, apyrexia plena. Remedia eadem. Per vices e lecto ſurgit.

Locus ille, quo de ſede phrenitidis diſceptatur, atque eidem medendi ratione, magnus eſt hercle, & a non paucis vexatus. Quibusdam enim

enim phrenitides visebantur encephalo inflamma-to; cum Aliis ejusdem visceris inflammatio non infrequenter occurreret, etsi Æger, quamdiu in vivis erat, non deliraret. Non raro nihil omnino quod accusares, aut nihil saltem, quod non alibi sæpius, quin prægressa phrenitis esset, conspectum fuerit, intra calvariam reperiebatur, ut ut a phrenitide mors fuerat.

Non unam eandemque ubique ac semper esse phrenitidem arbitror, nempe non unam semper, eandemque phrenitidis caussam, nec caussæ sedem.

Diversæ dantur febres phreniticæ, seu phrenitides, quod exemplo illustratur.

Febres phreniticas æque inter se differre existimo, ac febres *ophthalmicas*, *anginosas*, *pleuriticas*, *peripneumonicas*, aliasque; quæ quantum & genesi, & medendi ratione discrepent, alibi est abunde dictum. Amabo enim, si ophthalmiam videas, ruborem oculi nempe, doloremque cum motu febrili, num eadem ubique ægritudo erit? nonne hæc febris *ophthalmica* (si fas sit hac compellatione uti) diversas habere origines, caussasque potest, & diversam exigere ob id ipsum medendi methodum? Febris ophthalmica *inflammatoria* esse solet, in Aliis *serosa*, *rheumatica*, *gastrica*, *seu saburralis*, atque in Aliis denuo alia.

Ea ipsa ratio etiam in phrenitide obtinet, morbo videlicet sæpius differente.

Quodsi forte curanda quædam febris occurrat, quæ more phrenitico mentem turbat, male solum plerumque delirium spectamus, quasi is morbus princeps esset, & non potius febris cujusdam quoddam accidens non necessarium.

Has, quas ego videram, Phreniticorum febres, fuisse aut *biliosas*, aut *inflammatorio-biliosas*, existimo eventu posse probari; atque hanc ipsam speciem phrenitidis esse idcirco multo fre-

quentiorem, quod & ipsa princeps febris, gastrica nempe, præ cæteris febribus sit multo crebrior, annis omnibus, atque etiam per omnes terrarum tractus.

Quanam ratione saburra ventriculi encephalon afficiat. Dum hujus phrenitidis sedem (de hac enim sola loquor) cujus hic exempla retuli, in abdominis saburra statuo, non id dico, rationem me nosse, qua ventris illuvies valeat encephalum turbare; fortasse enim nihil omnino morbosæ materiæ ad cerebrum ablegatur, sed ægrotante ventriculo ob inexplicabilem quemdam consensum encephalum æque ægrotat: fortassis etiam id fit, quod in ophthalmia biliosa ac saburrali accidere sæpe videmus; quod æque evenire in erysipelate solet, morbo nempe ex ventris illuvie nato. In his enim morbis, quorum uterque natales ex abdominali saburra, ad oculos dimittitur, aut ad locum erysipelate tentatum: videmus enim rubentes oculos, & acrium lachrymarum imbres, atque erysipelas ipso aspectu docet, materiem alienam esse ægrotanti loco infixam.

Hujus ergo phrenitidis sedes concipere fortassis *binas* possumus, in præcordiis unam, infatuante humore, biliformi, putrido, aut qualicunque farctis; atque alteram in ipso encephalo, quod ejusdem dementantis materiæ particulam, ut Veterum phrasi utar, attraxit.

Videre igitur in cerebris Demortuorum & vasa infarcta, & rubores præter morem, & alienos latices frequenter licebit, etsi morbus in infimo ventre suum habuerit promptuarium, suamque penum; ignis sacri, atque ophthalmiæ saburralis exemplo.

Emesis suo tempore, iisque, quæ antea acta esse oportet, præmissis, instituta, & ventris saburram eliciet, novæque metastasis generandæ, aut

ut prioris alendæ anſam reſcindet, & ipſam for-
: materiem e ventre aliorſum jam dimiſſam, at-
ue alicubi pertinacius adhærentem, ſubmove-
it, concuſſu ſalutari corporis totius, aut largo
idorum proventu; hi enim ab emeſi ubertim
nanant.

Verum quoſcunque hæc res explicatus poſcat, ſemper veluti canon, atque regula obtinebit, qua impune deflectere non licebit: *inquirendum eſſe in febrium indolem, easque, miſſo non neceſſario ſymptomate, directe eſſe oppugnandas.* *Unde diviſio phreniti-dis ſit repetenda.*

Atque id non ſolum in febribus phreniticis facto opus eſſe exiſtimo, ſed etiam in omni alia quacunque febre, quam eminens quædam affectio topica comitatur, angina, pleuritide &c.

Symptomatis cujusdam apparens magnitudo plerumque Medicum inauſpicato abducit a contemplanda febris natura, & eum in ſe totum convertit, inſolentia rei, veluti monſtro, perculſum.

Ita phrenitidem *apparenter* eandem, *re* diverſam, eidem plerumque methodo ſubjicimus, errabundæ potiſſimum, atque incongruæ; qualem nempe illam eſſe oportet, quam nulla morbi determinata notio regit.

Ipſe non eandem in quinque Phreniticis medendi viam inſtiti, etſi debueram; in morbo nempe, prout is mihi offerebatur, his quinque vicibus eodem. *Epicriſes phreniti-dum antea narratarum.*

In prima Ægra leniorum purgantium uſui, eoque protracto confiſus ſum, ea nempe ex opinione, id æque confici atque etiam tutius purgante poſſe, frequentius propinato, quod vomitorio.

Purgantibus, utut antiphlogiſticis, morbos evidenter ſaburrales efferari vidi, atque intendi non raro; quos emeſis, ſi ex ſimillimis, & quam

 plu-

plurimis casibus judicium formare liceat, repente sustulisset.

Attamen id etiam observavi, febres quasdam alias, æque ex ventris infimi saburra natas, miti pharmaco alvum pluribus diebus movente fuisse sublatas.

Inde est, cur non existimem, esse indifferens, an emetico, an vero purgante in febre saburrali utamur, nec alterum posse alterius vices supplere.

Dispicere igitur oportebit, an materies *sursum*, an vero *deorsum*, turgeat.

In cura hujus Ægræ debueram misso delirio in morbum principem, febrim nempe saburralem inquirere, eique a fronte occurrere. Non enim commentitia lex est, neque a Veterum placitis deflectens: *morbi jugulum premendum esse, non circumeundum: sed cautos esse, atque oculatos oportere, ne forte jugulum putemus, quæ solum aut manus, aut pes foret.*

Phrenitis ejusdem Ægræ, postquam febris deferbuit, in maniam convertebatur, delirium nempe apyreton.

Phrenitidis in maniam conversio. Quidam, qui Maniacis olim non paucis medebatur, ejusmodi mihi narravit, unde collegi, plerosque Maniacos initio *Phreniticos* fuisse, utut ob febrim obscuriorem (si febrium notas ex pulsu fere solo capiamus) jam inde a morbi principio *Maniaci* dicerentur, & febris expertes.

Id etiam asserebat, se multos, & fere omnes recentes Maniacos sanasse, cum multo solvente potu præmisso, & phlebotomia una aut pluribus, infatuantem fomitem ex eorum ventriculis evulsisset. Atque ea in re Patrum nostrorum consuetudinem sequebatur: fuit enim antiqui moris, Delirantium animos helleboro detergere.

Al-

Altera Juvencula febre laborabat manifesto biliosa; sive ad Medici, qui prior Ægrotæ curam gessit, assertum attendas, hominis exercitati; seu id spectes, quod febris certis, dimensisque momentis accresceret, atque iterum modice subsideret.

Emesin ab eodem Medico concitatam non sufficisse, mirari desinet, Qui noverit, illam parcissimam fuisse, & ab exigua vomitorii dosi factam, & in corpore ad vomendum non præparato, tanta igitur ægritudine minorem.

In nosocomio vero periculosam medicationem subiit. Copioso equidem atque apto potu materies vitiosa, & morbum committens diluebatur; at, quod via & brevissima, & tutissima, eam totam eveheret, nil fuit.

Misso non pauco sanguine, & exantlato systemate venoso arteriosoque, alienus isque dilutus humor intra vitæ hospitia receptus universum corpus oberrabat; donec tandem ad varia cola errabundus ferretur, atque aut artis stimulis, aut medicatricis naturæ vi a tergo pulsus diversos sibi exitus ac fugam quæreret, morosam quidem ac tardam, neque sine omni prorsus desertæ stationis damno.

En crisin difficilem, sæpe inadæquatam, & mille periculis implicitam!

Qua phrenitidis specie tres reliqui Phrenitici laborarint, prompta medendi ratio, & eventus docet.

Id solum difficile videtur, ut adcurate determines, an vera, atque inflammatoria phrenitis sit, an vero sympathica, aut etiam aliunde proveniat.

Etsi enim in scholis Medicorum phrenitidum

I 5 di-

distinctiones adcurate tradantur, earundem tamen diagnosis penes lectos Ægrorum non raro anceps reperitur.

Ambigua sunt inflammati encephali signa. Quippe multa, quæ inflammationem præsentem indicare dicuntur, eamque encephali præprimis, decipere visa sunt non raro.

Ut a pulsu initium faciam, is sæpe durus & vibrans inventus est, etsi nulla præsens inflammatio fuerit; atque alia vice debilis & mollis, ubi phlogosis encephalo profunde insidet.

Ætatem viridem, & calefacientium usum, sicubi in eodem homine febriente, & phrenitico concurrant, inflammatoriam phrenitidem indicare nemo facile dubitabit. Verumtamen Ægri nostri omnes ætate floruerunt, atque unus eorum cerere meraca, & vino abuti solebat, etsi nullus eorundem inflammatione encephali laborarit.

Cephalalgias validas phrenitidem veram antecedere asserunt; quod quidem ut sæpe fieri non nego, ita semper accidere inficior, contrarium doctus. Cephalalgia gastrica, febrium biliosarum, putridarum, malignarumque comes plerumque præ cæteris sæva est, atque ex hac ipsa dolorum intensione non raro ejusdem indolem & caussam dignovimus, nullatenus inflammatoriam.

Immoderatas vigilias, quas inter *veræ* phrenitidis causas BOERHAAVIUS recenset, bis vidi *spuriam* fecisse.

Faciei rubor & turgor, atque oculorum pars alba velut sanguine suffusa plethoram & inflammationem non raro notant; at vero eadem symptomata in quam plurimis febribus, biliosis, putridis, malignis a me fuisse frequentissime conspecta, fidenter ajo.

Adde etiam illud, deesse nonnunquam notas om-

omnes, quæ, corruptam atque acrem bilem circa præcordia hærere, communiter docent.

Non hæc idcirco prolata velim, ut hæc accidentia in determinanda phrenitidis indole negligantur, sed ne in formanda diagnosi difficillima iisdem *solis* fidamus.

Tempus anni, morbi congeneres, eorum adcurata cognitio, quæ delirium præcesserunt, morbi remissio per vices, juvantium & nocentium notitia, scientia earum rerum morborumque, qui *passim*, & *cæteris frequentius* eveniunt, & facultas quædam vel occultissima dignoscendi, usu comparanda, verbis non describenda, Medentem melius instruent, quam Scholarum præcepta.

An, & quomodo condi possit practica phrenitidis divisio?

Divisionem phrenitidis accuratam, & quæ omnes delirii febrilis species complectatur, statui nullam posse existimo; quemadmodum nullam quoque febrium partitionem habemus completam, neque habere possumus.

In tanta enim febrilium causarum infinitate, quarum singulis respondebit *sua* humorum, solidorumque crasis vitiata, & *sua* febris, necessum omnino erit, febres esse non solum innumeras, sed etiam summopere ab se invicem differentes.

Jam vero vix ullam febris speciem dari puto, quæ non aliquando encephalon quacunque ratione afficiat; aut dolore, eoque vario, aut functionum ejusdem læsione varia; atque vix ullam febris speciem, quæ non aliquando sub certis quibusdam conditionibus encephalon ita afficiat, ut Æger *phreniticus* dicatur.

Erit ergo phrenitis symptoma quoddam commune quam plurimarum febrium, inter sese summopere licet differentium; quemadmodum id de calore, frigore, cephalalgia, siti, sudore, aliisque

que communibus febrium non necessariis accidentibus dicimus.

Quemadmodum ergo in febrium partitione non omnes omnino febres complectimur, neque ob dictam rationem complecti possumus, sed solum *quasdam*, *easque cardinales*, *ac primarias* statuimus, reliquas vero in partitione non expressas ad eam febrium cardinalem reducimus, quacum aliquam quoad caussas, decursum, & maxime quoad methodum medendi analogiam habent, reducere solemus; ita etiam agendum reor in phrenitidis partitione.

Non id ago, ut phrenitidis partitionem hic dem; sed, ut, quid difficilem eam reddat, quidve in ea stabilienda sit observandum, ostendam.

Inadæquatæ plerorumque Auctorum divisiones & definitiones phrenitidis.

Hinc, qui vel in solo encephalo inflammato phrenitidis caussam quæsivere, morbum latissime patentem nimis arctis limitibus circumscripsere; æque ac Illi, qui eandem, encephalo sano, subter præcordia locarunt. Sed neque Ii phrenitidis omnem ambitum complexi sunt, quibus placuit, utramque hanc phrenitidis speciem ita admittere, ut aliam nullam agnoscerent; cum pluribus, quam binis solum his locis, supremo atque infimo ventre, discludi infatuans caussa possit, eaque ipsa summopere differentis indolis esse, & diversissimo modo mentem lædere.

Idcirco differre etiam phrenitides debent, prout & *locus* phreniticæ caussæ, & ejus *indoles*, & infatuandi *modus* differt.

Cum hæ phrenitidum differentiæ negligerentur, idemque semper & ubique morbus statueretur, ubi mens Febrientis erat diutius emota; id accidit, ut Auctores diversimode de morbi sede, caussis, & accidentibus, ac medendi ratione

opi-

opinarentur, & quam maxime pugnantia proferrent; suis singuli observationibus confisi, & extispiciis subinde docti.

Plerosque res non *commentitias*, sed *factas* in medium protulisse, lubens concedam, verum in eo lapsos esse existimo, quod, quæ viderint in *Paucis*, ad *Plurimos*, quin ad *Omnes*, transtulerint, qui cum febre delirarent.

In *definienda* phrenitide æque disceptabatur; utut, ignorata & morbi caussa, & sede, in promptu fuerat, morbi notionem ex characteribus, qui constanter atque in quovis Phrenitico, sensibus occursant, haurire.

Verum Plerique ex quadam amica hypothesi, aut ex rarioribus observatis, definire morbum maluerunt.

Febrim acutam cum delirio phrenitidem nominabis.

Nil refert, quæcunque acutæ febris species sit, quæ phrenitidem committat: neque semper *malignam*, etsi id Quibusdam placere videam, requiri, Phreniticorum historiæ docuerunt.

Sed neque semper *inflammatoriam* febrim dices, nec inflammatum encephalon, in iis Omnibus, quos phrenitis tenet.

Vix enim febrim acutam novi, quam non aliquando cum delirio viderim.

Quidam thorace solum inflammato, Alii ventriculo & intestinis, phrenitice delirarunt, encephalo omnis phlogoseos experte.

Encephalon inflammatum cum delirio observavi; inflammatum quoque, mente sana.

Asserta mea extispiciis possum confirmare.

Delirium nec *assiduum* volo, nec *furiosum*, nec tale, quod morbum *inchoet*, ut phrenitis dici queat; quanquam, si hæc ita sint, phrenitidem adesse, nemo dubitet. Non

Non enim ex eo, quod *plus*, *minusve* eſt, morbum adeſſe, aut abeſſe dices; ſed eum ſolummodo *plus*, *minusque urgere*, *intendi*, atque *remittere*.

Acutæ febres propius aut longius abſunt ab eo ſtatu, quo præſente *phrenitis* dicitur, eruntque febres quædam *plus*, *minusque phreniticæ*, *phreniticæ*, *leviter phreniticæ*, ſeu *paraphreniticæ*, vel vero *phreniticæ per eminentiam*.

Neque refert, an inter clamores deliret, ac lacertorum ſuorum vires periclitetur; an vero inter verba ſolum ineptiat, tranquillus, aut muſſitando.

Sed neque, ſi ſerius, ac morbo jam progreſſo, delirium accedat, propterea non erit phrenitis.

Verum hæ diſtinctiones, utut ad præſagiendum morbi exitum conferre quid & ejus docere periculum queant; nil tamen conferunt, quo poſſis oblatam ægritudinem a reliquis ejusdem ſpeciebus dignoſſe.

Phrenitidis amplitudo. Phrenitis igitur latiſſime patet, & æque late, ac ipſa notio acutæ febris.

Et prout ipſa acuta febris varia eſt, & varium ejusdem acutæ ſtadium, & varia in vario ejusdem acutæ ſtadio medicina; ita etiam varia erit, & phrenitidis ſpecies, & modus ſanandi; quem idcirco ex curatione febrium repetere oportebit.

Cælius Aurelianus phrenitidem appellat *alienationem mentis cum acuta febre, pulſu parvo, & crebro, carphologia, & crocidismo.*

Verum aliam pulſuum conditionem in Phreniticis ſubinde obtinere, *carphologiam* vero, ſeu feſtucarum collectionem, & *crocidismum*, ſeu fimbriarum ex operimentis decerptionem, phreniti-

iitidis definitionem ingredi non posse, utpote
ion necessarias nec individuas Phreniticorum
ıctiones, per se patet.

Nihilominus phrenitidis symptomata hic Auctor
erme pleraque, Veterumque de ejus morbi sede
ppiniones, stylo licet minime latino, & in
scriptores, quorum sententias refert, persæpe
njurio, ita complectitur, ut Lectorum patien-
iam remuneretur.

Sed alias referre Phreniticorum historias ma-
im, quam confutandis Aliorum opinionibus im-
norari.

Delirium, & acutam febrim in Multis obser-
vavi, qui ex alto delapsi caput alliserant: san-
guis secta vena eductus crustam pleuriticam con-
raxit.

Dissecta post mortem capita encephalon mul-
is in locis valdopere sugillatum monstrarunt.

Quasdam vero aliorum phrenitides, pariter a
vi externa capiti illata profectas, missionibus san-
guinis, & antiphlogistica methodo sanavi, ea-
dem nempe ratione, qua validiori contusioni alia-
um partium, quarum periculosa inflammatio fo-
et, medemur.

Phreniтis a fero intra caput effuso post lapsum ab alto.

Die nona Aprilis 1779. Famulus quidam tri-
ginta septem annos natus nocta per octodecim
graduum scalam delapsus est, & caput pavimen-
o lapideo impegit. Per aliquot temporis mi-
nuta sensuum officio caruit. At iis paullo post
restitutis integro biduo se domi continuit, levem
carebariam, & vulnus questus, quod dextro ca-
pitis lateri inflictum multus sanguinis fudit, &
pollicem longitudine exæquans ibi loci visebatur,
qui medio ossi parietali respondet.

Die a lapsu tertia tremere artubus vehemen-
tius

tius cœpit (tremebat enim jam a multis annis, quod olim Tinctor pigmenta ſaturnina plurimum tractaret), & inter aſſiduos calores delirare: delatus in noſocomium cum furore inſaniit. Specillo exploratum vulnus ad os ipſum non pertingebat.

Inciſa vena eſt ſemel iterumque: eductus ſanguis in craſſam, tenacem, & obſolete flavam cruſtam coivit. Clyſteri alvus mota, & emulſum, in quo aliquid ſalis amari, & mannæ diſſolvebatur, propinatum. Pulſus validi, duri, accelerati, & calor febrilis.

Die quarta cum inſania ferox, & febris incrementa caperent, vulnus altius inciſum eſt ad oſſis usque ſuperficiem leviſſime fiſſam. Trepano perforare cranium placuit, ubi extimam ejusdem ſolum laminam fiſſam videramus; fiſſura ultra diploen non penetrante. Nihil humoris e ſuis vaſis effuſi comparuit. Noctu delirium furioſum, & febris.

Die 5ta denuo trepanon applicatum, ut amplior redderetur oſſis perforati plaga. Nil alieni repertum. Delirium aſſiduum & furioſum cum febre.

Die 6ta mane menti reſtitutus ad interrogata apte reſpondet, & mitiſſime febrit.

Die 7ma & 8va mens integra, & febris vix ulla; alvum his diebus facilem habuit crebro enemate ſollicitatam.

Die 9na de novo incaleſcere, febrire & delirare cœpit. Sanguis miſſus corium pleuriticum exhibuit: non levatur.

Die ſequenti moritur.

Ablata olla cranii inter duram, & piam meningem per omnem late ambitum inſignis copia ſeri aquoſi inventa eſt. Cætera illæſa, nec ulla

ulli-

ullibi encephali fugillatio; quam tamen in Aliis, qui alliso capite periere, toties deprehendi.

Spes forte salutis fuisset, si dura matre initio cruciatim perscissa, aquæ colligi aut non potuissent, aut jam collectis fuisset exitus paratus.

Si pathognomicus phrenitidis character sit, ut Æger acute febriens ferme assiduo deliret, quæcunque demum febrilis insaniæ ratio subsit, non miraberis, opinor, me etiam hæc deliria, febrimque ex valido in caput impactu ortam in phrenitidum tribum transscripsisse.

Senex septuagenario major vegeto adhuc corpore, & senectute cruda, per duodecim scalæ gradus fallente vestigio cadit. A casu illico delirat. Vulnus in occipite paullo infra suturam lambdoidem, ac sinistrorsum pollicis unius longitudinem æquans, ibique os denudatum adparuit. Per aurem sinistram, & nares, aliquid sanguinis stillabat. Eum diem domi suæ absque auxilio, & inter deliria exegit.

Phrenitis a sugillatione encephali post lapsum ab alto.

Die altera ad nosocomium deportatur delirans, inter inconditos & motus, & clamores; pulsu pleno, forti, duro, vibratoque, at justam in sanis celeritatem vix excedente. Incaluit præter morem. ἀλυσμος; & exsilitio frequens e lecto.

Examinatum vulnus: nulla initio læsio cranii in conspectum prodiit. Sanguis detrahitur aliquoties, alvus injecto enemate, & antiphlogistico purgante proritabatur, verum perpauca, & morosissime secesserunt.

Ea die, & sequenti nil emendatum est, pejus habuit, febris augebatur.

Vulnus producere sectione placuit; fissura cranii detecta moritur.

Fiſſura cranii paullo infra ſupremum oſſis occipitis marginem incipiens per latus ſiniſtrum decurrebat ad foramen usque occipitale, quod & ipſum erat diffiſſum.

Inter calvariam, & duram matrem juxta dictum fiſſuræ pauxillum effuſi, grumoſique, ſanguinis exiguam tæniam referentis; pluſculum vero ſanguinis non coagulati in ipſo foramine occipitali offendebatur.

Cerebellum totum amplioribus vaſis, & atro ſanguine turgidis perreptabatur, omnesque ejus anfractus, ſi eosdem explicueras, ſanguinem habuere effuſum, atrum, grumoſum; ipſam inter cerebelli ſubſtantiam, & piam meningem ita retentum, ut nullibi copioſius colligeretur, ſed diffuſus per omnes cerebelli mæandros graviſſimam potius ſugillationem referret, & piæ matris, & ſuperficiei cerebrinæ.

Hemiſphærium cerebri ſiniſtrum totum nigreſcentibus, amplisque ſugillationibus & vaſis atro cruore tumidiſſimis commaculatum.

Lobus ejusdem hemiſphærii anterior hanc, quam dixi, ſugillationem, multo graviorem habuit partibus cæteris quibuscunque.

Anfractus omnes ejusdem hemiſphærii, ubi eosdem ab ſe invicem dimoveras, effuſus cruor coagulatus inter piam meningem & cerebri ſubſtantiam hærens opplevit.

Hemiſphærium dextrum, qua parte medio bregmati reſpondet, plagam orbicularem, pollicis diametro ſugillatam, & atram, ibique loci intra anfractuoſos cerebri ductus atrum quoque ſanguinem exhibebat.

Phrenitis, fortaſſis

Famulus quidam quadraginta circiter annos natus Medicum accedit, laſſitudinem, & minorem

rem ab aliquot jam diebus appetitum questus. Suasum est, ut sale amaro ventrem purget: melius habuit. Elapso octiduo redit, aitque minui de novo desiderium cibi, & subinde parum bilis suapte vomere, corpore quasi a laboribus defatigato. Exhibebatur mixtura solvens, salina: vomuit frequentius. Cum alvum positurus latrinam peteret, indeque in cubiculum rediret, in limine concidit: allifo in acutum ferramentum capite, regioni temporali sinistræ vulnus inflictum est digiti longitudine, quod ultra integumenta quasi cultro dissecta non penetrabat. Subtus & circumcirca sana omnia & videbantur, & a morte reperta sunt. Impos mentis per aliquot momenta humi jacuit, crebrius modicam æruginem vomitu rejectans, & sanguine multo ex vulnere manans. Accersitus prior Medicus propinato quodam haustu vomitum cohibuit. Mens plene rediit haud multo post, vulnus exploratum, ac deligatum est, & sanguis e brachio ductus. Æger commode valere visus est.

Sympathica, post casum.

Vespere cum recte se habere, & die proximo consueta munia obiturum se diceret, repente totus convellitur. Phlebotomia larga fit, & clyster injicitur. A convulsione delirium, furorque, & exsiliendi conatus validi, assidui. Ante mediam noctem denuo sanguis extrahitur, idem furor, & jactitatio eadem.

Die altero (cum duodecim fere dies exacti essent, ex quo prima vice Medicum accesserat inappetentiam questus) circa meridiem ad nosocomium deportatur, in quo transacto inter furores, febrimque magnam nychthemero, primo convulsus, dein toto corpore obrigescens moritur.

Cum cranium serra in orbem circumducta dis-

secaretur, parum serosi humoris effluxit, quod intra meninges conclusum, & iis serra læsis promanare, arbitrabamur.

Cranio remoto nihil vitii repertum est, si majora meningum vasa atro sanguine paullulum turgidiora, minora vero quasi ab injecto pigmento rubentia excipias. In ventriculis lateralibus perparum serosi laticis deprehensum.

Nullum omnino vitium intra thoracem fuit.

Hepar, reserato abdomine plurimum flavebat, & superficie modice inæquali fuit, ac minus, quam in Sanis solet, lævigata, atque, si contrectabatur, durius, & veluti coctum apparebat: bilis amurcosa vesiculam replevit. Ventriculus amplus, & intestinorum tractus omnis profunda, ac lurida flavedine saturate tingebantur; multa quoque bile ejusdem coloris, & tenaci, horum viscerum cavum obliniente.

Reliqua juxta naturæ consuetum ordinem fuerunt.

Antiquum in Potatore (nam hominem mero a multis annis profuse indulsisse, Qui eum noverant, asserebant) officinæ biliferæ vitium fuit, quod in hepate videramus.

Prima ventriculi incommoda a biliosa & tenaci materie profecta videbantur, quibus sal amarus aliquantum medebatur.

Phrenitidem consensualem existimabam potius, quam idiopathicam. Biliosa enim colluvies, jam antea præsens, casu ipso adaucta atque ferocior facta in caput irrupit, vi illata debilitatum, & morbo opportunius effectum.

Hos consensuales quidem encephali affectus, cephalalgias, deliria &c. plerumque serius, atque aliquot primum a lapsu diebus cum febre subortos vidi; cum, quæ propria fuerant ipsius capi-

ɿitis mala, mox ab illata injuria præprimis urgerent.

Verum ſubinde contrarium obtinere & ipſus xpertus ſum, & ab Aliis legi conſignatum.

Neque iſthæc humoris biliofi vis DIVI SE-IIS perſpicaciam fugit, qui *L. de vuln. capiis: Si vulneri capitis vel ſerra ſecto, vel etiam on ſecto, oſſe tamen nudato, tumor rubicundus, & eryſipelatodes in facie, & in ambobus oculis, ut ſaltem alterutro, ſuperveniat, &, ſi contrectao tumore doleat, eumque febris, & rigor prehenat; cæterum ulcus ipſum, quantum ad carnem, tque ad os pertinet, atque excepto illo facici umore partes ambientes ſe belle habeant; denique, ſi nullus in reliqua victus ratione error fuerit commiſſus, eum medicamento, quod per inferiora bilem ducat, opus habere*, teſtatum facit. *ic enim purgato & febris ſedatur, & tumor evaeſcit, & ſecunda valetudo reſtituitur.*

Bilis poſt capitis læſiones impetum ab HIPPOCRATE *obſervatum.*

Quam hic afflicto encephalo efferri bilem, elamque & faciem, atque oculos igne ſacro imetere, Coo teſte, & experientia ſuffragante, didicimus, eandem eadem illa in læſa capita poeſtate, aut phrenitides in Aliis generare diras oſſe, aut veternos in Aliis, aut apoplexias, aut uodcunque genus convulſionum, atque omnibus isce malis *eodem e fonte* manantibus *idem* quoue *remedium* mederi, *pharmacum* nempe, *quod ilem ducat*, nemo opinor, inficias ibit, qui, uam verſatili ingenio hic humor polleat, & iverſiſſimorum in ſpeciem morborum eſſe choagus ſoleat, non ignoraverit.

Sepoſito paulifpèr, quem de phrenitide inſtiueramus, ſermone, poſtmodum denuo reſumendo,

Digreſſio ad capitis læſiones.

do, pauca quædam læsionum capitis exempla narrabo, quæ, utut ad præsens institutum non pertinentia, superioribus nihilominus, cumque aliis Aliorum observationibus comparata, aliquid forte in re adhucdum obscura lucis dabunt.

CASUS I.

Vir 38 annorum compage robusta, & optime valens, 25ta Januarii ex ingenti altitudine, ex secunda nempe altissimi ædificii contignatione, decidit, atque in machinam levandis oneribus destinatam caput ita impegit, ut transversus machinæ truncus, isque sat firmus, confractus dissiliret.

Vulnus ad supremum bregmatis dextri marginem haud procul a sutura sagittali, cum eaque ad duorum fere pollicum longitudinem decurrens, os nudum exhibuit, attamen illæsum.

Sensuum omnium officio compluribus horis destitutus jacuit: mox sanguinem e brachio eduxerunt.

Die altera ad nosocomium deportabatur, soporosus, ita tamen, ut apte responderet, si inclamaveras. Tensivus dorsi, lumborumque dolor, uti etiam dextri genu quod moveri non poterat, nec absque dolore contrectari: nihil tamen externæ læsionis adparuit. De capite exiguæ querelæ. Calor febrilis aderat, & pulsuum robur insigne, durities, & plenitudo, celeritate vix aucta. Sanguinem copiosum e brachio misimus, corio postmodum pleuritico coopertum. Potus copiosi, antiphlogistici, nitrosi propinati.

Man-

Mansit illa in soporem proclivitas in quintum liem usque, dolor lumborum vero, & dorsi prino intendebantur, deinde sensim mitiores facti d nucham & scapulas migrarunt.

Antiphlogisticorum & potuum, & eccopro-icorum, & enematum usu circa octavam a lapu diem dolores & febris evanescere cœperunt.

Genu fomento discutiente emendabatur. De-udato ossi initio aquam nostram vulnerariam, ui dein aliquid spiritus mastichini affudimus, ulneri vero ipsi Arcæi balsamum applicabamus. Non est animadversa exfoliatio. Vulnus brevi oaluit. Sanus post mensis Martii initia di-cessit.

CASUS II.

Sartor 53 annos natus, Bacchi strenuus cultor, ante annum e lapsu caput vulneravet: curatus est; verum ab eo tempore inter-ctis longioribus intervallis sine febre, & placi-e delirat.

Die 7ma Februarii 1778. hausto vesperi potu eraciori per duodecim scalæ gradus devolvi-r, alliso capite; ex ore & naribus largo san-uine manabat. Domum delatus de capitis, & otissimum hypochondrii dextri dolore querelas ovebat: mente constabat.

8va Februarii hypochondrium dextrum plus luit. Oppressio thoracis accessit. Sitis, jactitio: noctu dormivit, sed inter manuum, quasi occos captantium, assiduos lusus: mentis con-antia.

9na Februarii ſymptomatum incrementa, tuſſis, ſternutatio, & inter ſternutandum hypochondrii dolor intenſior, nuncque etiam thoracis.

10ma Februarii mane in noſocomium ſuſceptus dolorem epigaſtrii totius, hypochondrii præcipue dextri, pectoris oppreſſionem, tuſſim, difficilemque tenacis materiæ anacatharſin querebatur. Caput non multum dolere conteſtabatur: domi ſuæ absque remediis decubuit: ſenſuum functiones hucusque illæſæ: febris magna.

Sanguinem hac die binis vicibus detraximus. Veſperi inſultus epileptici per intervalla acceſſerunt, ubi oculi ſiniſtri frequentiſſima motitatio fuit, & convulſivi labiorum motus muſculorumque faciei, præcipue in ejusdem latere ſiniſtro. Continua ferme maſticatio, etiam extra tempora convulſionum: extra hos epilepticos inſultus mente conſtabat exacte, dolorem epigaſtrii ſolummodo, & hypochondrii dextri, atque etiam infimi thoracis accuſans. Alvum eccoproticis, & crebro enemate, ſollicitavimus. Noctu frequentiſſimæ convulſiones.

Die 11ma Febr. denuo venæſectio. Sanguis corio pleuritico, craſſo, vireſcenti livido ſemper contegebatur. Mentis præſentia creberrimis epilepſiæ inſultibus interpolata. Noctu moritur.

Suprema occipitis pars, qua in apicem excurrebat bregmatis concurſui contiguum, multum atque inæqualiter protuberabat, quod Omnibus originarium videbatur, atque a prima conformatione profectum. Paullo infra hoc tuber oſſeum vulnus ſex fere lineas longum, atque tranverſim inflictum extimum ſolum capitis integumentum penetravit, illæſo muſculo ſubjacente.

Caput, antequam diſſecaretur, exploratum, &

& in homine vivente, & in demortuo, si vulnus hoc leve exceperis, nihil alienum vitiosumque objecit.

Recluso cranio en, quantam maximam concipere vales, rerum omnium ruinam! Os bregmatis sinistrum ita diffractum, ut late hiaret, fracturaque commissuram ossis occipitis contigui transsiliret atque decurreret per sinistrum occipitis, latus, jam non una, sed in quatuor ibidem alias fissuras divisa, quarum una tenuis foramen magnum findebat, ceteris aliorsum excurrentibus & cum hiatu.

Fissura unum cum dimidio pollicem longa e bregmate dextro in vicinum os temporum descendebat.

Cruor multus in grumos coactus effususque in tota basi cranii, maxime in utroque ejusdem basis laterali cavo inter utramque meningem colligebatur.

Supra & infra tentorium magna ejusdem cruoris vis fuit, magnaque item cerebellum circumdedit, inter utramque meningem hærentis.

In occipitis fere centro dura meninx ab osse secessit, magnamque hanc inter & ipsum os cruoris copiam invenimus.

Sanguis quoque coagulatus corpori calloso insidebat.

Omnem intestinorum tractum saturatissima flavedine bilis tingebat.

Quas in Aliis encephali sugillationes videramus, in hoc Ægro omnino nullas; collectiones vero insignes cruoris grumosi observabamus.

CASUS III.

Operarius 48 annos natus, præterita æstate absoluto diurnorum laborum penso cauponam intrabat, modico deinde Baccho incalescens domum repetiit, per quinque scalæ gradus devolutus caput impegit, sensibus destitutus jacuit. Latus dextrum paralyticum erat; ita tamen, ut subinde & crus levissime commoverit, & brachium. Fit bina phlebotomia.

Altera die ad nosocomium deportabatur; stertorose, cum sibilo, & labore respirans, & febriens magno, pleno, duroque, & accelerato pulsu, & calore intenso. Ad angulum posteriorem inferioremque bregmatis dextri per vulneris hiatum os ipsum ad lineas fere sex denudatum spectabatur, & fissum in crucis formam. Terebra cranium reseratum est, ubi dura meninge perscissa multum cruoris effluxit. Nil emendabatur. Venæsectionibus, enematibus, eccoproticis nil effectum est. Febris increvit. Die post lapsum tertia ad Plures abiit.

In medio occipitis levior integumentorum contusio fuit. Totius piæ matris continuata sugillatio, maxima omnium erat ad latus sinistrum, versus encephali anteriora.

Intra anfractus cerebri, & graves fuere sugillationes, & hinc inde cruoris collectiones. In basi calvariæ sinistra multus effusus cruor inter utramque meningem colligebatur.

Ad alia phrenitidum exempla redire juvat, &

& abruptum antea ſermonis filum reſumere.

Reditus ad inſtitutum ſermonem de phrenitide.

Quidam ætatis conſiſtentis Vir, qui duros Cyclopum labores ferventiſſimis æſtivis horis exercuit, cumque ipſius tempeſtatis, tum ignium vulcaniorum æſtu incaluit, febrire, dolere capite, tremereque totis artubus cœpit, laſſus, vertiginoſus, & elato magnoque pulſu, atque accelerato, cum interim vino ſe largiter proluerет.

Phrenitis ab æſtatis & ignium calore, & abuſu vini.

Vix in noſocomium receptus, quaſi œſtro percitus furit. Bina phlebotomia, & oxycrato, lecto, atque umbra ferocientem ſanguinem componebamus. Paucas intra dies reſipuit, atque convaluit.

Murarius 44 annos natus procero corpore atque robuſto, die 6 Aprilis 1779. ad noſocomium venit, aitque, ſe a quatuor jam ſeptimanis catarrho laborare, a novem vero diebus pectus habere; dolorem enim punctorium thoracis ſiniſtri paullo infra mammam acceſſiſſe; corpore erecto, & obambulantem ægrotaſſe.

Phrenitis, an idiopathica?

Morbum flocci facere videbatur, atque ita narrabat, ac ſi leviſſima ægritudine teneretur. Vox prompta, narratio audacula: Pulſus pleni, fortes, non valde accelerati: tuſſis pauca, atque inter tuſſiendum dolor lateris, qualem antea dixi.

In lecto reponitur; fit venæſectio; potus multi emollientes, tepidi, nitroſi.

Mox vero peracta morbi narratione delirare furioſe, tremere, & vociferari incœpit.

Conſequentibus diebus complures venæſectiones factæ ſunt. Corium pleuriticum ſanguis habuit: furor aſſiduus: abdomen tumidulum, &, ſi paullo rudius contrectaretur, doloris ſigna, utut furens, dedit.

Die

Die 8va Aprilis jam devexa ſpiratio ſtertoroſa, ſopor, atque in male ſoporato oculorum conniventia: pulſus duri, vibratique, atque appreſſo digito difficillime elidendi, naturalibus tamen vix celeriores.

Mane die 9na April. moritur.

Cadaver, per errorem maturius humatum, noctu effodi curavi, ut in viſcerum, atque in capitis præcipue, conditionem inquirerem.

Vaſa meningis piæ ſolito ampliora, & ſanguine pleniora comparebant: erat ita conſtitutum hoc cerebri involucrum, ut, an aliqua ejus inflammatio adſit, vel vera; an ſola ſit quædam vaſorum a ſanguine congeſto *dilatatio non inflammatoria*, qualem etiam in Delirantibus, & nullo capitis morbo Defunctis non raro vidi, fuerit dubitatum.

Inter utramque, utriusque cerebri, meningem ſerum fuerat coloris ſtraminei repertum, atque idem ejusdemque coloris utrumque ventriculum lateralem ita replevit, ut ambo hæc cava inſtar abſceſſus pure turgentis extumeſcerent, & fluctuarent.

Pulmonis ſiniſtri dimidium inflammatum. Tenuia inteſtina fere omnia perquam inflammata fuerunt; ampliſſimus ventriculus. Vacua cyſtis fellea; reliqua bona.

Phrenitis a cerebelli abſceſſu, & pure intra meninges diffuſa.

Die 29. Aprilis Juvenis 26 annorum, robuſtus, ad noſocomium venit, aitque, ſe a biduo cephalalgia ingenti, ad occiput maxime, atque aurium tinnitu, & recurrente per vices cervicis validiſſimo dolore affligi, non appetere, ſitire, incaleſcere.

Adſtantium Quidam referebant, hominem hoc bello inter levis armaturæ milites ſtipendia meruiſſe

ruisse, eumque his diebus, fervidissimis nempe, & quales vigente solum æstate aliis annis experiebamur, iter ex Hungaria, jam tum valdopere languidum, Viennam fecisse: ante duos vero dies linquente animo, in foro publico concidisse.

Ab uno & dimidio anno frequentissime & ferme assiduo caput dolere, multo mitius tamen, quam hoc biduo, asserebat.

Ante quatuor annos gonorrhæa laborabat.

Multa alia distinctius interroganti confuse respondit. Pulsus validi, accelerati, duri, atque ita vibrati, quales plerumque in colica saturnina deprehendo; sitis, calor, & lingua aliquantum immunda,, atque albescens. Dolor occipitis atque cervicis subinde, potissimum vesperi ita intendebatur, ut ejularet, moxque iterum remittebat.

Exacto biduo delirium accessit, assiduum quidem, at mite, atque cum carphologia. Potu multo, refrigerante, nitroso usus est, & phlebotomia, quin vel hilum emendaretur.

Durante morbo septies sanguinem detraximus, qui vix emissus pleuriticum corium contraxit. Pulsuum vibratio, eorumque frequentia major a singula sanguinis missione, & delirium idem observabatur.

Semel emeticum datum est, & vesicans applicatum ad nucham, absque emolumento.

Balneo tepido, quo illum arteriarum spasmum solveremus, per quatuor dies, una alterave hora impositus, resipiscere cœpit, emollito pulsu. At iterum & durities pulsuum & delirium rediit æquo passu, balneo jam non juvante. Lotium plerumque croceo colore tinctum adparebat.

Pridie ante mortem oculorum conniventia per vi-

vices, & quasi incipiens opisthotonos; pulsus item durissimi & vibratissimi fuerant. Septima phlebotomia instituebatur. Periit, vena vix deligata, die 11ma Maji.

Inter piam meningem & arachnoideam, juxta ductum majorum cerebri vasorum, pus excurrebat, nullibi tamen intra ipsos anfractus profundius immittebatur.

In cerebello utrinque, qua dura auditorii nervi portio oritur, ulcusculum fuit ipsius cerebelli, erosa meninge pia.

Pus item sat copiosum, & pone acusticos nervos, & circa opticorum nervorum conjunctionem, & in foramine occipitali inter utramque meningem diffusum.

Tentorium hinc inde, dextro in latere praeprimis, profunde rubrum, & veluti sugillatum.

Ventriculi laterales cerebri sero turgebant. In thoracis sinistro cavo nigricantis & liquidissimi sanguinis unciæ quatuor repertæ sunt, atque in dextro illius cavo unciæ ejusdem sanguinis sex.

Intestina omnia bile saturate crocea ex toto suffundebantur. Sana reliqua.

Quæ ulceris in cerebello origo? Adcurata præteritorum cognitio, quam Ægri confusa & truncata narratio suppeditare non potuit, aliquid lucis his tenebris affudisset. Videbatur antiquum ulcus esse, ob antiquos capitis dolores.

Durissimos pulsus, & instar fili ferrei vehementer tensi vibratos persæpe in morbis acutis observavi, metastasi ad caput facta, eaque semper perniciosa: tunc vero seroso latice laterales ventriculos cerebri turgidissimos in extispiciis offendi; quique ita habuerunt, ex febre plerumque composita perierunt, nempe putrido-inflammatoria.

Hinc

Hinc est, ut serum in cava encephali expressum conjiciam, ubi in febribus putrido inflammatoriis, jam multum provectis, *delirium aut accedit, aut intenditur, cum oculorum conniventia, pulsu præduro, celeri, atque vibrato*; præcipue ubi hæc omnia, aut eorum complura, simul, ac ferme repente, contingunt.

At facta ex hisce signis probabili conjectura, id genus metastasin ad encephalum accidisse, aquæ videlicet in ventriculos irruentis, quæ medicatio?

Unde ea liquidissimi & nigri cruoris effusio? Eamdem in alio homine nuper observavi, cujus & anatomen & historiam morbi subjungam.

Sed quam rationem afferemus sanguinis extra sua vasa in cavo thoracis collecti? nec enim calefacientem medendi methodum, quæ sanguinem intempestivis stimulis in loca aliena urgeret, criminaberis, hic utpote non usurpatam; nec sanguinis putridam dissolutionem accusabis, coqio pleuritico, quotiescunque emittebatur, confecti. An a spasmo arteriarum id fuit, quem earumdem vibrata durities prodebat, sanguinem ex vasis suis exprimente?

Ob labis in cerebello detectæ similitudinem, utut dispar accidentium ratio fuerit, & dispar mortis genus, alteram addo cadaveris sectionem.

Cerebelli abscessus priori major, sed absque phrenitide.

Juvencula 22 annos nata, semper antehac sana fuit, nisi quod ante 12 annos scabie fœdaretur, quam solo sibi litu depulit, & absque remediis internis. A sex fere annis dolore occipitis vexabatur, ita, ut subinde totus conquieverit, subinde fuerit reversus; at nunquam Ægræ patientiam superarit. Ab eo fere tempore virescens

ſcens ichor per intervalla ex aure ſiniſtra parce ſtillabat, cum lateris illius obauditione.

Catamenia juxta legem conſuetam ſemper recurrebant, niſi quod his ultimis binis menſibus ſtatum reverſionis tempus præoccuparint.

Poſt feſta Bacchi anni 1779. vertigine tentabatur aſſidua ferme, ut exire domo nequiverit integris 14 diebus. Per id tempus nunc modicam bilem, nunc vero aſſumta ſuapte vomebat, & amaroris ſenſu vitiatam guſtandi facultatem querebatur. Tandem miteſcere ſenſim vertigines, & oris amaror corrigi cœperunt, reſtante tamen, quæ his binis ſeptimanis continua fuerat, levi ad occiput cephalæa.

Die 19na Aprilis dolor occipitis, hucusque tolerabilis, ingraveſcebat, ad ſingulos corporis, non magnos, motus vehementer auctus. Rediit & amaroris in ore ſenſatio, & repletionis in epigaſtrio. Veſperi levi horrore ſe quotidie perſtringi ajebat, inſequente calore.

Die 21ma Aprilis ad noſocomium venit. A meridie ejus diei dolor in ſiniſtro occipitis latere diriſſimus invadit; ejulatus, & aſſidua per lectum volutatio, noctu præcipue. Pus vireſcens ex aure fluit, os amareſcit.

Die 22da Aprilis interdiu dolor occipitis magnus, veſperi major, & noctu. Pauxillum bilis vomuit.

Die 23tia 24ta & 25ta Aprilis nihil mutatum eſt; nulla toto hoc tempore, quo apud nos fuit, febris obſervabatur; utut ſe domi ſuæ febriculam veſpertinam quotidie expertam fuiſſe, teſtaretur. Pulſus tardiuſculi potius, non elati, & calor naturalis fuerunt.

Nocte diem 25tam Aprilis inſequente dolor occipitis ferme totus evanuit; aut potius muta-

ta

a sede ad nucham migravit, multo hic loci implacabilior.

Mane alterius diei (26ta Aprilis) lingua viridissimo muco fœda, & fauces virescenti ac lendulo pure oppletæ. Gargarismata & injectiones nil profuerunt. Periit a meridie, aucta in fauces viridissimæ, aut pituitæ, aut puris, illuie, ortaque difficili, strepente, brevissimaque ac celeri spiratione.

Aperto cranio lobus sinister cerebelli abscessum virenti ac ductili pure plenum continuit, qui facile nucem juglandem caperet. Ductus quidam, calami amplitudine, ex eo sacco protendebatur ad os usque petrosum, quod ipsum erosum ita fuit, ut pus in aurem internam penetrare, inde sibi exitum parare potuerit. Sana reliqua fuerunt.

Negavit se unquam impuro fluore laborasse, etut non infrequenter ejusdem contrahendi discrimini se exposuerit; illicito nempe, ut aperte fassa, nec ullius solum viri, commercio usa. Dubitabamus, an venereum id esset, vel vero scabiei, non scienter olim sanatæ, effectus.

Tiro Sartor 16 annorum, die 28va Octobris 1779. in nosocomium deducebatur. Tertio ætatis anno a curru velocius acto prosternebatur in lapidem eminentem & acutum. Inde oculi distorquebantur, & aures multo sanguine manabant. Venæsectione, & cataplasmate discutiente capiti applicato emendabatur; mansit tamen & oculi sinistri ad radicem nasi detorsio, & recurrens per vices cephalalgia, & obauditio constans. Sexto ætatis anno cephalalgia gravissima prehendebatur, ad initia usque convulsionum, sed phlebotomia & puris fluxus ex aure dexrra *Phrenitis a pure in encephalo.*

 so-

ſolatio fuit. Pus etiam poſt hæc parcum & ſanguinolentum, atque per vices, ex eadem aure fluebat, cum auditus gravitate ad hanc usque ætatem.

Variolis interea perbenignis defungebatur.

Die 23tia Octobris 1779. mane ab irruente carpento in pavimentum lapideum projiciebatur, poſtquam a quatuor jam ſeptimanis cephalæa intenſior fuiſſet, & copioſior fluxus puris ex aure. Mox febris orta eſt cum validiſſimo dolore capitis, in ſummo præprimis vertice, atque ad frontem: delirium item & furor. Biduo apud nos propemodum transacto moritur.

Ventriculi cerebri laterales, dexter præcipue, turgebant pure viridi & fœtidiſſimo; e quarto ventriculo, eroſo & aperto, pus prodibat uberrimum, quod & totum cerebellum circumfluxit, & ſpecum vertebrarum colli replevit. Hemiſpherium cerebri dextrum alicubi firmius adhæſit oſſi petroſo; quo nexu ſoluto canalis patuit, carie eroſus & apertus in acuſticum tubum, atque e cerebro modice ulcerato pus evehens per aurem, fœdum & putidiſſimum.

En, quam ſubjuncturum me dixi, & anatomen, & morbi hiſtoriam alterius Ægri, ob phrenitidem quoque huc pertinentis!

Febris putrido-inflammatoriæ phreniticæ, & extiſpicium.

Famulus quidam 28 annorum, cum fratri, ex febre putrida mortuo, & valde amato parentaret, triſtari initio cœpit; per quatuordecim a morte dies moroſus ſemper & taciturnus. Poſt hæc & ipſe febri tentabatur, cum pectoris oppreſſione non magna. Erat lingua ex albo flava, ſignaque alia ſaburræglioſo-putridæ.

Ægrotabat erectus. Domi ſolventia ſumſit & dein emeticum, præmiſſa ſanguinis miſſione levamen nullum.

Die

Die morbi quinta ad nosocomium venit. Feris continua: lingua flavo muco obducta, & evis oppressio thoracis dextri.

Mentis integritas, ejusque & virium musculaum vigor: pulsus duriusculi & pleni.

Elapso biduo petechiæ conspiciebantur ubique issеminatæ; quæ colore dilute roseo corpus intar marmoris variegati distinguebant.

Paucos post dies delirium non interruptum acessit, cum assidua arteriarum celeriter vibratam spasmodica duritie, eaque post singulas hlebotomias, quæ sexies universim institutæ inguinem pleuriticum, sed luridissime flavum edere, majori.

Sudores sub ultimos morbi dies confertim manaant; oculis connivebat, floccos colligebat.

Circa decimum septimum morbi diem periit.

Cum phlebotomiis, potuque refrigerante, nirofo, aliisque, quæ utilia fore existimabam, ihil proficeretur; bina vesicantia suris admota int, unde pejus habere videbatur. Urinæ nunc itensius croceæ, nunc naturales fuerunt.

Recluso cranio magna seri copia inter binas ieninges, & inter cerebrinos sulcos reperiebaur.

Singuli laterales ventriculi unciam ejusdem sei concluserunt.

Tota pleura, præcipue in dextro cavo thorais, uti etiam magna septi transversi portio, qua esophago perforatur, inflammatæ conspiciebantur.

In singulo thoracis antro serum cruentum, ut potius ipse, sed liquidissimus, sanguis, ultra bram dimidiam continebatur.

Pulmonis dextri exigua pars fuit inflammata, & intestina tenuia hinc inde leviter inflammari æpta.

Phrenitis post gravissimam cruris contusionem & fracturam.

Operarius 42 annorum die 9. Junii 1779. crure dextro minutissime confracto nobis committebatur. Ampla ubique vulnera & carnium comminutio. Ea, & sequente die commode habuit.

11. Junii circa meridiem per vices delirat, e lecto exsilit; pulsu pleno, & modice celeriori, non duro; incaluit, sudavit.

Vesperi & noctu assiduum delirium & ferox.

Die 12. Junii delirium perstabat, & accessit pedis livor & frigus.

Hinc die sequente amputatio facta est: sub qua, uti & meridie, mens subinde redire visa est. A meridie vero denuo cum furore delirabat, cum febre, & inter sudores continuos.

Periit nocte media, diem 14tam Junii, quem inter assidua, & ferocia, deliria exegit, excipiente.

Inter utramque cerebri meningem, item infra tentorium cerebelli, atque in utroque laterali ventriculo serum limpidum continebatur, unciarum universim quinque. Reliqua in encephalo bona fuerunt.

Jecori substantia omnis *æruginosissima* fuit, ubicunque dissecueras. Vesicula fellea penitus vacua, & omnes bilis viæ in duodenum apertæ.

Vulneris conditio bona. An spasmus a terrore, cum ab illabente trunco vulneraretur, inductus, bilem e vesicula expressit in hepar?

An hepar vulnerato capite afficitur, compatiturque? an etiam in aliis, aliarum partium vulneribus? atque ibi quidem frequentius, hic vero rarius? an eo in casu hepaticum systema a solo terrore afficitur, vim illatam excipiente?

Quæ mala inde oriuntur? & quo eventu? & quis influxus est biliferi systematis; dicta ratione affecti in ipsum morbum chirurgicum?

Un-

Unde hæc ſeri collectio, & inde exorta phrenitis?

Puella ob negatam ab Hera mercedem iraſci- *Phrenitis ab ira.*
ur. Mox phrenitica fit, frequenter convellitur; erit die quarta. Cadaver ſedulo perquiſitum nil rorſus alieni oſtendit.

D. L * * ex febre miliari phrenitica decu- *Febris miliaris phrenitica.*
uit. Delirabat aſſiduo & frequenter convellebatur εις τα οπισθω. Cum Poetarum lectioni ſe ere totum ſanus daret, & ipſe quoque non illeidus poeta, cumque Adſtantium quidam Kloptokium nominaret, illico reſipuit; tamdiu integerrima mente uſus, quamdiu volueras de imnortali ſublimis Poetæ carmine ſermocinari. ermone hoc dimiſſo, mens aberrabat toto cæo, toties iterum revocanda, quoties divinum armen quis recitaret. Convaluit.

Cum quotidie ferme phrenitidis, præprimis ymptomaticæ, exempla ſe offerant, complura olueram de ejusdem curatione diſſerere. Verum entio, me in ampliſſimo argumento verſari; cuus ſi ſingula capita vellem vel ſtrictim perſequi, dem agerem, ac ſi caloris febrilis, aut cephaalgiæ, aut cujusvis alterius ſymptomatis fuſam ellem pertractationem dare. Nonne enim de ebribus eſſet & ſingulis, & omnibus, earumque liverſis curriculis, agendum; argumento nempe aſtiſſimo, meisque viribus majori?

Infinita enim fere ſunt, quæ vel ingerendo, vel GORTERI *effatum de phrenitide.*
dplicando, vel morſu, communicata corpori, menem perturbant: hæc non omnibus in hominibus andem inſaniam inferunt: & varia hæc varias uoque mentis emotiones inducunt. JOANN. DE GORTER *in medicina dogmatica.*

Hinc viam relegam, ut, qui hucusque ſolum littus raſi, mature portum occupem. TU vero, VIR PRÆSTANTISSIME, qui vento veheris ſecundiore, & nave firma, viarum errorumque probe gnarus, alto te mari committes tuto, &, quod es bonis avibus jam aliquoties emenſus, denuo, ſi volueris, ingens auſpicato iterabis æquor (*).

(*) Egregium opus *de natura febrium, & methodo iisdem medendi* GUILIELMI GRANT, idiomate germanico nuper donatum, cum maxima meritiſſimaque Auctoris commendatione ubique innotuit.

SE(

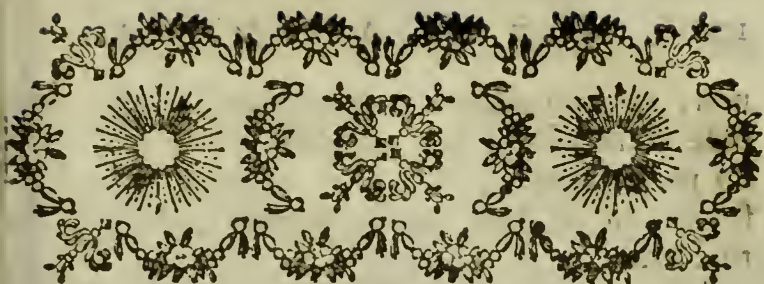
SECTIO IV.

DE

NATURA ET INDOLE

DYSENTERIÆ

COMMENTATIO.

CAPUT I.

Cur Auctor ad describendam dysenteriam animum appulerit?

Complures in describunda dysenteriæ indole & curatione fuisse egregie versatos, ut aut nihil omnino, aut sane perparum, desiderari, videatur, quod vel ad cognoscendam hujus morbi naturam, vel ad sanam medendi rationem, pertineret; probe novi.

Nihilominus, cum ab aliquot jam annis dysenteriæ naturam studiosius contemplarer, variorumque annorum constitutiones, atque etiam ejusdem anni dysenterias compararem, magnasque non solum diversis æstatibus, sed eadem quoque tempestate, dysenteriarum differentias viderem; non illas accidentales, quæ methodum medendi non mutant, sed quæ alium quasi morbum faciunt, alia sanandum ratione; dubitatio subiit, num omnis in pervestiganda dysenteria labor præoccupatus jam sit, nihilque reliquum factum temporibus futuris.

Et Hercle, non eam esse huic morbo simplicitatem, atque impermixtam naturam, ut Quibusdam videri possit, has morbi differentias aut

non, aut perfunctorie contemplantibus, &, quod inde consequitur, non esse tam planas in medendo præceptiones, ut irritus idcirco meus labor futurus sit de hoc morbo scripturi; mecum statuebam.

Hinc vellem dysenteriæ notionem dare clariorem, morbumque, simplicem visum, sed re ipsa plerumque compositum atque ex pluribus aliis ægritudinibus conflatum, in sua quodammodo elementa dissolvere; ut inde ideæ nascantur *illustres*, & *directrices*, quæ Dysentericorum medicinam tuto regant, plane versatilem, & desultoriam; qualem nempe implexi morbi ingenium petit.

Quamplurimis fortasse actum agere videbor, & nihil novi, atque antea nondum visi, proferre: id vero, quemadmodum Multis concedo lubens, ut qui & plura, & perspicacius viderunt, (novi enim ingenii mei tenuitatem); ita vereor, ne quidam Alii *vocabuli* potius, frequentissime nempe prolati, atque vulgi ore triti, quam *rei ipsius* hoc vocabulo signatæ ideam habeant; uti nempe non Paucis accidere video, qui audito e. g. *febris putridæ* nomine, *rem* se tenere, non vero *solum vocabulum* arbitrantur, diversissimis (utut iisdem symptomatibus quasi vestiantur), febribus imponi solitum; neque inquirendum ultra esse existimant, quæ ea degeneratio sit, quam hoc vocabulo, multa & varia, & opposita sæpe complectente, *putredinem*, aut *febrim putridam* appellant.

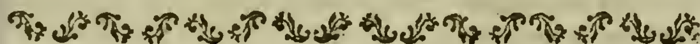
Est etiam non infimum meritum, Aliorum præclara observata firmare suis, & illorum præceptis subscribere.

Non hic omnem dysenteriæ ambitum complectar, nec Aliorum referam aut observata,

aut

aut medendi præcepta; ſed, quid ipſemet viderim, & quam ipſe ſortem in ſanandis dyſenteriis ſim expertus, quam denique morbi notionem ex meis ſolius obſervationibus abſtraxerim, narrabo, Aliorumque judicio ſubmittam; ut mea cum ſuis conferant, rectificentque.

De ea ſpecie dyſenteriæ loquar, quæ quamvis æſtatem plus minusve contaminat, etſi in alia quoque tempora ſubinde incidat; quæve vel in ipſum vulgus nota eſt, quamcunque demum ejusdem definitionem ſtatueris.

CAPUT II.

Dyſenteriæ complicatio, & varia diviſio.

Morbum hunc rariſſime ſimplicem, plerumque diverſimode dixi complicatum.

Ima ſpecies dyſenteriæ, ſeu dyſenteria ſimplex.

Simplicem morbum tunc appellabam, ubi Ægri *ſeceſſus creberrimos, aquoſos, admixto non raro ſanguine, morbo præcipue aliquamdiu durante, profuſosque, initio ſubinde mucoſos, ſemper torminoſos habuerunt; cum febricula tenui; guſtu aut non omnino, aut leviter vitiato, & cum doloris extra tempora dejectionum abſentia.* Sæpe coryza, aut angina, aut alia ad thoracem, vel ad artus facta defluxio, ut inde catarrhus eſſet, aut dilacerans artuum dolor, hunc alvi fluxum præceſſit, aut una adfuit.

Quibus neglecta hæc ægritudo fuit, aut remediis ineptis tentata, his tormina augebantur, at-

atque etiam extra tempora ſeceſſuum perſtabant, qui frequentiores fiebant, mucoſiores, magisque cruenti, & teneſmodeis ſupra modum.

Nunquam accidiſſe hunc morbum vidi, niſi ſi corpori ſudore mananti incaute admiſſum frigus fuerat.

Diverſis anni partibus diverſæ quoque corporis partes plerumque ægrotant.

Hæc perfrigeratio aliis anni temporibus alias corporis partes impetebat; *ſupremas* hyeme, vere *medias*, ſed *infimum* ventrem adulta æſtate, atque autumni initio.

Ventriculum nempe & inteſtina hac anni tempeſtate debiliſſima habemus, & excipiendæ recurrenti materiæ perſpirabili præ alia quacunque parte opportuniora.

Cur æſtas plerumque dyſenterias proferat.

Hinc materies, quæ alio anni tempore aut odontalgias fecerat, aut coryzas, anginas, catarrhos &c. morbos videlicet ſeroſos; nunc ad inteſtinorum membranas projecta *ventris coryzam*, aut *inteſtinorum catarrhum*, aut *eorundem rheumatiſmum* fecit; morbum nempe, ab aliarum anni partium ſeroſis morbis non niſi *ſede* differentem.

Etiam illud accedit, quod non quovis anni tempore eadem deſtillantis materiæ indoles ſit, ſed nunc *benignior*, atque inſons fere, nunc vero *acrior*, & *ſeptica*; qualis nempe æſtivo tempore eſſe plerumque ſolet.

Dyſenteriæ primæ ſpecies, & quid in hac ſimplici dyſenteria profuerit.

Anno 1778. menſe Auguſto hæc dyſenteriæ ſpecies, quæ mihi *prima* & *ſimplex* erat, aliquoties obſervabatur, eamque ipſe ea tempeſtate perfrigeratus experiebar.

Profuerunt juges, & tepidæ potiones, cum lecti tepore: ſubinde eundem potum leni aromate feceram medicatum. Sub veſperam pulverem ex nuce moſchata, & opii pauxillo propinavi. Motis per noctem ſudoribus alvus com-

pres-

presſa eſt, cum euphoria & absque alterius morbi metu.

His male ceſſit quæcunque alia medendi ratio; ſeu quæ eccoproticis, ſive quæ emeticis, aut quæ radice arnicæ dyſenterias ſanat; aucto dejectionum torminoſarum, cruentarum, ramentoſarum numero &c.

& quid nocuerit.

Dicto modo intra nychthemeron cum perſeverantia ſanabantur; ſi modo nondum invaluerat morbus, aut perverſam medicinam fuerat expertus.

Absque negotio nunc intellexi, quænam illæ dysenteriæ fuerint, quas ſolius aquæ tepidæ potum cum tenuiſſimo victu, aut tenue infuſum theæ, aut dilutiſſima carnium juſcula affatim epota, ſanaſſe, Obſervatores teſtantur.

Hinc Quorundam methodi dyſenteriæ medendi explicari poſſunt.

Ejusdem quoque indolis, *ſeroſæ* nempe, aut *rheumaticæ*, *ſimplicis*, *impermixtæ*, illas fuiſſe dysenterias puto, quas infuſo florum ſambuci, ſtibio diaphoretico non abluto, opio, aut remediis vi leviter carminante donatis, aut balneo tepido aquæ dulcis, aut fotu crurum, vel abdominis &c. aut alia quacunque ratione, huc revocanda, tuto, feliciterque curatas narrant.

Quibusdam auxilio fuiſſe in dysenteria veſicans legimus, abdomini admotum, & ſalutis mox inſecutæ rationem ex hucusque relatis colligimus. Rheuma enim inteſtinorum veſicante ad cutem evocabatur, ſudore (quemadmodum poſt applicatas alicubi cantharides ſemper eſt obſervare) ubertim moto, atque alvo reſiccata.

Qui dysenterias alterantibus ſanant, ex opii, & radicis ipecacuanhæ refracta doſi confectis & perſpirationem ſollicitantibus, *has* certe *ſolas* ſanant, nempe *rheumaticas*, habentque eventus fortunati rationem.

SY-

Cur Quidam methodum Sydenhami Dysentericis medendi inique criminantur.

SYDENHAMUM (quem Virum, & quantum!) in eo reprehensum legi, quod usui sui laudani tum in aliis morbis non paucis, cum vero vel maxime in dysenteria sananda, plus justo indulserit. Verum æquissimum fuerat, id quoque addere, nec *eadem* Eundem ratione *omni dysenteriæ*, nec *omni* fuisse *constitutione* medicatum.

Nonne enim variam Dysentericis medicinam fecit, prout varius fuerat dysenteriæ genius, ab ipso non prætervisus? nonne cathartica non raro suasit? nonne solis phlebotomiis profuisse se Fœminæ ait, longa dysenteria vexatæ?

Sed etiam omnibus hisce auxiliis locum dedit, ubi dysenteriæ fuerat compositio ea, quæ composita quoque methodo indigeret.

Certe, si quando solius laudani ope, omissis catharticis, rem totam confici posse asseruit, id ita experiundo edoctum fuisse credendum est, fuisseque eas ipsas dysenterias, quæ solo laudano conquiescebant, illius prorsus originis, de qua hucusque differebam.

Fortasse mihi litem quis movebit de morbi nomine, ut quem dysenteriam salutarim, quæ ejus sola quædam *simulatio* fuerit, quocunque alio demum vocabulo, e. g. *rheumatis intestinalis*, *colicæ*, *diarrhœæ torminosæ*, *a perfrigeratione* &c. aptius insignienda. Verum multa pro hac mea compellatione pugnant; atque hanc veram dysenteriam esse, aut esse potius unam ex amplo dysenteriarum genere quasi speciem, eamque *simplicem*, meracam, & cæteris speciebus multo benigniorem, multis evincere argumentis possem.

Nam, ut pauca afferam, imo eosdem exhibuit characteres, quos eo ipso in morbo deprehendimus, quem Omnes unanimi suffragio dysenteriam appellarunt; dejectiones videlicet fre-

quen-

quentes, cum ventris torminibus, & colluvie mucoſa, utique etiam aquoſa initio, & paullo poſt cruentata.

2do: Intra eosdem quoque temporum fines coercebatur, intra quos contineri dysenteria ſolet; eosdem cum dysenteria progreſſus fecit; eosdem eſt ſortita cum illa exitus, ſi morbum aut nihili feceras, aut eidem ſiniſtre medebaris.

3tio: Ab Auctoribus quoque non paucis & virum hunc morbum, & pro dysenteria habitum, & eadem nobiscum ratione ſanatum, accipimus.

4to: Inteſtinorum hoc rheuma, quod ſimplicem dysenteriam appellabam, in omnibus Dysentericis, quoscunque vidi (& videram non paucos) adfuiſſe, utut multiplici alia complicatione ita variegatum, ut diverſiſſimæ medendi methodi requirerentur, affirmo.

Nonnunquam hoc rheuma inteſtinorum altius figitur, ita, ut ſudoribus motis dimoveri, diſſiparique non poſſit, ſed perſtet immotum; tunc autem & hæc ſimplex dysenteriæ ſpecies repetitis vicibus blando, anodyno, tepidoque potu, & laudano ſubinde interpoſito tentari debet. Quodſi vero hæc dysenteria ſeroſa negligatur, male curetur, in veram abibit, eamque pertinacem *febrim inteſtinorum rheumaticam*, longam, difficilem: quemadmodum febres rheumaticas artuum, carpis & genubus tumentibus, & valde dolentibus, fieri videmus.

Altera dysenteriæ ſpecies eſt, eadem cum priori tempeſtate occurſans, ſed priori magis compoſita, & e binis, ut ita dicam, elementis confecta. En ejus geneſin, indolemque, & qua parte priorem contingat, & qua ab eadem recedat. *Altera ſpecies dysenteriæ.*

Ven-

Ejus genesis. Ventriculum & inteſtina æſtate adulta, & ineunte autumno plus ſolito languere, & ſorde biliformi gravari non raro, ac crebrius, quam aliis anni temporibus, id vero vel in vulgus conſtat.

Saburra hæc temporum opportuna viciſſitudine, & appetente brumali frigore ab invigorato ſyſtemate gaſtrico ſenſim ſubigitur, immutatur, eliminatur, viis & modis variis. At ſunt, Quibus abundantior bilis inſidet, & ventriculus eſt imbecillior, iisque, non exſpectata hac temporum felici mutatione, ea materies, quam abundare dixi, morbum facit *bilioſum*, e. g. febrim *bilioſam*, *choleram* &c., verumtamen nondum dyſenteriam.

Fac jam, homini cruditate bilioſa laboranti, quæ forte hucusque iners delituit, &, ſi nulla occaſio ejus commovendæ fuiſſet data, etiam poſthac iners delituiſſet, donec annua vice fuisſet mutata; fac, inquam, huic homini corpus perfrigerari, prehendique illa dyſenteria, quam ſupra deſcripſi, *deſtillatoria*. Ægrotabit jam hic tuus homo & *rheumate illo inteſtinorum* a perfrigeratione orto, (quod vel ſolum dyſenteriæ primam ſpeciem facit), & *cruditate bilioſa*, quam ipſum rheuma mole auxit, atque acriorem reddidit, quamve gaſtricum ſyſtema, ob defluxionem nunc irritatum & exquiſitius ſentiens, graviſſime feret.

En jam alterius hujus dyſenteriæ geneſin compoſitæ imo ex *dyſenteria ſuperiori*, *ſimplicique*, & 2do *ex bilioſa materie commota*; binis nempe, quæ dixeram, elementis.

& curatio. Cum hac dyſenteria ſuperius allata remedia nequaquam congruebant, niſi bilem commotam eduxeras, atque ex morbo *compoſito* feceras *ſim-*
pl

plicem. Hæc illa dysenteriæ species erat, quæ, propinato antea pharmaco, medicinam sopientem & diaphoreticam amabat.

Non idem Omnibus modus est ventrem purgandi, Multis enim vomitio placet, non Paucis alvus purgante mota blando, salino, mannato, tamarindis, rheo &c.

Utraque ratione in sananda dysenteria utebar, (de hac secunda specie loquor, *rheumatico-biliosa*); quamvis & efficacius, & pluries morbum vomitorio, aut emetocatharsi commiserim.

Everso ventriculo turbæ plerumque suapte, & quin narcoticum daretur, componi, & Ægri in placidos somnos labi, atque inter dormiendum in sudores, cœperunt.

Sic pharmaco bilis abstersa est, & sudoribus rheuma intestinorum.

Dysenterias æstate anni 1776. omnes huic methodo subjeci, easque celeriter confeci; plerasque etiam in Hungaria annis 1773. & 74. eadem ratione, & eodem eventu sanavi.

Plerumque autem hunc canonem statuebam, ut saburram, ventrem infimum & intestina crassa occupantem, blande per secessus evocarem, at vero materiem *sursum turgentem*, atque exitus molientem per os, excuterem vomitu.

Has quoque dysenterias fuisse existimo, quas SYDENHAMUS non solo laudano, ut quasdam alias, sanavit, sed catharsi, eaque repetita, & opio primum a purgatione propinato, atque in plenam usque sanitatem protracto.

Dysenteriam *rheumatico-biliosam* mitioremque, & a saburra non copiosissima productam, presso uvarum succo sanavi; qui ab Ægro remediorum aliorum impatiente largiter haustus ventrem turbavit, solutamque bilem purgantis instar eduxit; *Usus beaeorum fructuum.*

dyſenteria in diarrhœam converſa, ſalutarem, & facilem curatu.

Cuidam & pruna recentia conceſſi, ablata cuticula indigeſtibili, quin & alios horæos fructus, qui ſucco præ cæteris abundabant; aut, ut asſumant, ipſe juſſi, aut non invitus conceſſi, fibroſis tamen, & duris eorum partibus rejectis.

Hi horæorum ſucci ſaburralem materiem ſolvebant, quo opportunior emeſi, aut catharſi efficeretur; vel vero ipſimet purgantis remedii ſimul vices ſubierunt.

& abuſus in dyſenteriis. Convaleſcentes tamen ab uſu fructuum horum arcebam, ſaltem largiori; tunc enim firmare potius & acuere languidas ventriculi vires oportebat.

Hanc alteram dyſenteriæ ſpeciem ab ea, quam *rheumaticam* appellabam, certæ quædam notæ diſtinguebant, eæque potiſſimum ſequentes: Qui proximis diebus dyſenteriam fuerant experturi, ventriculi pondus per aliquot ante morbum tempus querebantur, aut matutinum amarorem oris, aut ſudores præter morem nocturnos, nidoroſos, & ſomnos turbatos. Quibusdam alvus antea ſine torminibus fluxit, eaque ſubſiſtente ſuapte, aut intempeſtive cohibita, hæc inteſtinorum difficultas acceſſit.

Quibusdam abdomen ſubinde levi, & fugitivo per vices dolore, aut flatu crebro perſtringebatur, alvo adhucdum ordinata; donec elapſis aliquot diebus dyſenteria adoriretur. In aliis alia præceſſere futuri morbi indicia.

Morbum præſentem ea omnia comitabantur, quæ biliformem ſaburram indicant circa præcordia collectam; atque aliunde jam abunde nota.

Dyſenteria rheumatico-binioſa febre *evidenti* quidem carebat, non omni tamen *motu febriculoſo,*

oſo. Atque univerſim, utut non ignorem, dyſenterias febris expertes deſcribi, earum tamen nullam me vidiſſe recordor, febre penitus deſtitutam. Sed febrim forte, quæ *exigua* fuerat, *nullam* prorſus putaverunt.

Sola intenſione differebat ab hucusque deſcripta dyſenteria is morbus, qui mihi *febris bilioſa dyſenterica* fuit. Erat enim & copioſior bilis collectio, ejusque acrioris, atque ita agentis, ut febrim faceret bilioſam, accedente inteſtinorum rheumate tali, quale requiri ad noſtræ dyſenteriæ geneſin ſuperius dicebam. *Febris* hæcce *bilioſa* ibi novum cognomen adſcivit, fuitque *bilioſa dyſenterica* dicta. *Febris bilioſa dyſenterica.*

Aliunde conſtat, quibus notis bilioſæ febres prodantur, iis nempe, quæ materiem biliformem intra præcordia fluitantem indicant; cujus tamen portio quædam ſuam jam ſtationem deſeruit, intra humorum circumeuntium canales recepta. Manifeſti quoque ſunt certa plerumque horarum aut dierum periodo recurrentes febris ictus, decrementa.

Febri hac bilioſa dyſenterica Detenti non omni diei tempore, nec omnibus diebus æquali ratione dejecerunt; ſed ſuam hæ dejectiones torminoſæ periodum obſervarunt, ut nunc frequentiores eſſent, aucta nempe ipſa febre, nunc vero eadem remiſſiore ipſæ quoque remitterent.

Hæc tertio loco memorata dyſenteria vitæ periculum poterat intentare, quod ab utraque priori, niſi inſana medicatio ex benigniſſimo morbo periculoſum fecerat, longiſſime abfuit *rarius periculoſa fuit;*

Quæ torminum ratio fuerit in hac febre dyſenterica, exponam.

Abdomen nempe ſub ipſa dejectione, & momento ante eandem non raro vehementer doluit;

mitius tamen, aut non omnino eo tempore, quo Æger mox a feceffu furrexit. Verum, utut perfæpe graviora tormina eundem vexarent, venter tamen, etiamfi rudi manu contrectatus, validius non dolebat, nec mitius eadem remota.

Inde Inflammationis abfentiam conjectabar, & tempus emetico opportunum.

nifi complicata inflammatione. At tumidulum aliquantum abdomen cum aliqua tenfione, & cum dolorum fub ipfa manu contrectante augmento inteftinorum phlogofin prodidit. Sed hac de re inferius erit dicendi locus.

Qua ratione medendi ufi fimus in febre biliofa dyfenterica. Methodus medendi his febribus biliofis dyfentericis (de iis loquor, queis nulla inflammatio juncta erat) tota in eo ferme verfabatur, ut febris biliofa ipfa, tanquam morbus eminentior, fanaretur, cujus fanandæ modum *Tom. II. Rationis medendi meæ* abundanter oftendi.

Confiftebat enim intra remediorum faponaceorum, folventium, acefcentium ufum; cui fubjungi, aut interponi emeto-catharfis debebat.

Opium tardius propinandum hic erat, & parce, & febre biliofa ferme ex integro jam confopita. Male enim biliofæ febri, & opio convenire Is novit, qui vim utriusque perfpectam habet, atque alterum cum altera contulerit.

Raro folis purgantibus febris biliofa dyfenterica curabatur, nifi mitior fuerit, & ipfa purgantia fuerint blandiora, antibiliofa, eccoprotica, tamarindi, caffia &c.

Rheum enim quacunque ratione datum, aut myrobolani, aliaque huc revocanda, fpem fefellerunt, nifi febre jam inclinata, & emeto-catharfi præmiffa.

Plerumque aliis adjumentis hæc fpecies dyfenteriæ non egebat.

Va-

Varios modo exitus referam, quibus *febrim biliosam dysentericam* contigit terminari. *quosve exitus habuerit eadem hæc febris.*

In Quibusdam, iisque compluribus, morbus recta in sanitatem abiit, intra idem ferme tempus, quo alias biliosæ febres solent concludi, atque eadem etiam ratione.

Vidi, Cui febris dysenterica methodo superius exposita in intermittentem fuerat conversa; alvo extra tempora accessionum febrilium compressa, sub iisdem vero denuo dysenterica. Dixisses *febrim intermittentem dysentericam*: hanc dein corticis peruviani decoctum sanavit.

Quidam initio ex febre biliosa dysenterica ægrotabat; hæc in tertianam abiit, absque symptomate dysenterico.

Nonnunquam hæc febris biliosa dysenterica apta methodo profligabatur; verum alvus, utut indolenter, attamen immoderatius, & longo tempore fluebat; dysenteria nempe in diarrhœam abeunte; bonam quidem, nisi diuturnior fuisset, & ob amissum intestinorum robur difficulter supprimeretur, & convalescere prohiberet.

His radix arnicæ aut pulverata, aut infusa præ quovis alio roborante remedio constanter profuit. *Usus radicis arnicæ.*

Non raro *febris biliosa dysenterica* in morbum putridum transibat, ut nomine mutato *febris putrida dysenterica* appellaretur.

Diversa ratione hæc morbi mutatio contingebat; cui explicandæ nunc diutius immorabor, cum hic fœcundæ notiones delitescant, quibus in medicina antidysenterica absque piaculo nemo caret.

Febris *biliosa* dysenterica in *putridam* convertebatur

1mo *neglectu*: Qui enim auxilia sprevere, vel iis-

iisdem ineptis usi sunt, his non jam remittere febris visa, iterumque stato tempore intendi, sed uno impetu atque accelerato ferri. In continuam itaque mutabatur, gravem, iisque symptomatibus stipatam, quorum complexus *febrim putridam* insignit. His diuturnior solventium, emollientium, tepidorumque usus, non raro etiam venæsectio, profuit, & sero tandem emeto-catharsis; postquam nempe, quam diuturnior & elatior febris intestinis jam affricuerat, inflammatio fuerat abstersa.

2do *inepta methodo:* Alii enim febrim biliosam dysentericam venæsectionibus compluribus aggressi sunt; verum, sanguine ultra Ægri tolerantiam extracto, exasperari biliformis materies cœpit, atque intra corporis penetralia attracta quaquaversum dispensari, & humores circumeuntes malo suo connubio coinquinare.

Hi longissime ab inflammatoria conditione abfuerunt; sed ardoribus perusti acerrimis, parvo debilique, ac celeri pulsu, & febre assidua, eaque nunc *putrida*, ægrotabant.

Quandonam habeatur directa radicis arnicæ indicatio in dysenteria.

Hoc rerum statu radix arnicæ præ quovis alio remedio saluti fuerat ad dr. ß omni, aut secunda, aut tertia, hora propinata.

Emeto-catharsin Hi non ferebant; utut enim illuvie venter scateret, nihilominus vel impurorum succorum evacuatio residuas vitæ vires attrivit. Serius autem, atque arnicæ radice Refocillati subinde salubriter emetico purgabantur, resumta denuo eadem radice.

3tio: Febres biliosas dysentericas *imprudenter iterata emetica*, aut etiam *purgantia ultra modum protracta* contumaces effecerunt, & ob exhaustas vitæ vires periculosas.

Tunc vero desertas propemodum res radix arnicæ restituit. Quem:

Quemadmodum *ſimplici febri bilioſæ* remedia calefacientia, conſtringentia, & narcotica valdopere adverſabantur, easque in *inflammatorio-putridas* invertebant; ita febres bilioſas dysentericas eadem medicatio longe peſſimas fecit. Tunc vero phlogoſin prava methodo accerſitam potu, fotu, phlebotomiis omnium primo ſedare oportuit, ac tandem expoſita ante ratione perſanare.

Nonnunquam febris adeſt *originario - putrida*; non multum ab illa differens, quam *ſecundario-putridam*, ex prægreſſa nempe *bilioſa*, fieri ſupra narrabam.

De *ſynocho putri* diſſerere nunc oporteret, priusquam de ejus cum dyſenteria connubio verba facerem; niſi animus mihi dudum fuiſſet, alia occaſione de febrium diverſiſſimarum indole, quas ſub *eodem* putridæ febris *vocabulo* tanquam natura *easdem*, & Hercle, quanto cum errore, & quam multis pernicioſo! complectuntur, & de diverſa iis medendi ratione, præcipere.

Ubi putri ſynocho rheuma inteſtinorum ſub iis conditionibus adjungebatur, quæ ad generandam dyſenteriam requiruntur, *febrim putridam dyſentericam* appellabamus.

Synochus putris dyſenterica ſeu dyſenteria putrida.

Toti in eo tunc verſabamur, ut, an omnis inflammatio abſit, conſtaret; hanc enim præſentem fotu abdominis, & emolliente, ac mucilaginoſo potu, quin etiam phlebotomiis delinivimus. Tum demum aut emeſi, atque hac crebrius, uſi ſumus, aut blanda catharſi; prout materies aut ſurſum turgeret, aut ad alvum inclinaretur.

Tandem radix arnicæ complementum curationis fecit.

Dyſenterias ejusmodi putridas, ſed absque notabili ſaburra, atque omnis inflammationis exper-

M 4 tes,

tes, mox initio propinata radix arnicæ sanavit sola.

Tunc autem ferme Omnibus alvum pedetentim, & lente inhibuit, & ventris tormina sensim composuit: Paucissimis vomitum movit: Perpaucis dysenteriam in diarrhœam convertit.

CAPUT III.

Febris inflammatoria dysenterica, seu dysenteria inflammatoria, benigna, maligna.

Rheuma intestinorum, quo sine dysenteriam concipere nequimus, inflammatoriam non raro sibi febrim sociabat; seu ipsa materies destillans acredinem, & inflammandi habuerit vim; sive Ægri habitus fuerit præ cæteris opportunus phlogosi; vel vero constitutio anni phlogistica, tunc forte vigens, quidquid per id tempus morborum occursabat, in phlogosin inclinaret inverteretque. Non raro, quod neque temporis neque Ægri constitutioni tribueris, nec peculiari cuidam rheumatis acredini, inepta & prava medicina fecit, vinosa, aromatica, narcotica, adstringens &c.

Dysenteriæ *vernæ*, *autumnales*, *hyemales*, *Plethoricorum*, *Robustorum*, aut *ex toto* erant inflammatoriæ, aut saltem *ex parte*, majore, minore.

Seb-

Subinde *æstiva* quoque dysenteria multum phlogoseos habuit, subinde vero omnino nihil. Anno 1776. unicam certe dysenteriam inter longe plurimas offendi inflammationis participem. *Unde cia-ture dysenteriæ possit determinari.*

Ea in re dysenteria naturam *dominantis febris* imitabatur, ut, si *hæc* multum, aut parum, distaret ab inflammatione, *illa* quoque ab eadem longius abesset, aut propius.

Oculatum Medicum esse oportuit, atque emunctæ naris, ni insidentem ventri phlogosin voluerat prætervidere: decepit pulsus, deceperunt vomitiones saburrales, æruginosæ, vermes ore rejecti, ut motæ turgentisque saburræ molimina crederes, quæ potius ab incendio fuerant intestinorum. Dolor *assiduus alicubi fixior, tactum refugiens, inquies*, ἀλυσμος, atque alia, quæ enteritidum solent signa esse, Medentem periculi commonefecerant.

Eandem in *hac* dysenteria medendi rationem tenuimus, quam enteritidi quoque conducere noveramus, nempe *generosius antiphlogisticam.*

Balnea, aut cataplasmata, postquam sanguis, subinde iterato, detractus fuit, & emulsa tepida, ore assumta, ano injecta, juscula quoque non pinguia, queis gummi arabicum incoctum fuerat, cruciatus abdominis & dejectionum frequentiam composuerunt: quæcunque alia, aliarum nempe virtutum, remedia nocuerunt.

Dysenteriæ diversæ subinde commiscebantur. *Inflammatoria*, atque *biliosa*, in unum morbum conflari præ ceteris solebant; constitutione temporis cæterum valente, pleno, stricto; vel vero, ubi opio, vino, rheo, myrobalanis, aromaticis, adstringentibus Æger fuerat abusus. *Dysenteriæ complicatæ, seu varia ratione commixtæ.*

Nonnunquam, quæ in quibusdam Ægris aut solæ *Dysenteriæ variæ se*

invicem excipientes. solæ fuerunt, aut complicatæ, in aliis sibi ita successerunt, ut una dysenteriæ species excceperit alteram; atque huic dysenteriarum variarum successioni oportuit medendi rationem accommodare.

CAPUT IV.

Tentamen novæ divisionis morbi dysenterici; ex cognatione cum vario rheumatismo repetitæ.

Quam hucusque dysenteriæ divisionem dedi, plerasque ejusdem species complectitur, easque communiores, sanatuque non difficillimas.

Supersunt autem aliæ quædam, quas ad hucusque recensitas operosius referes, & quarum indolem ex superioribus vix perspicies.

Hinc aliam inire viam placet, qua ad genium morbi intimius cognoscendum nos perventuros confido.

Statuo, dysenteriam, hisce annis observatam, fuisse *intestinorum rheumatismum*, ab eadem genitrice materie natum, qua rheumata nasci, æstate adulta atque autumno, solebant.

Febris ergo rheumatica æstatis, rheumataque partis cujuscunque, artuum, faciei &c. *eandem* per ea tempora habuere cum dysenteriis *causam materialem*, & solummodo *forma* differebant.

Imo

1mo enim rheumatismos artuum videre contigit, repente ſublatos dyſenteria oborta.

2do: nonnunquam eundem hominem & rheumatismus vexabat, & dyſenteria.

3tio: dyſenteria quoque ſubito ceſſabat, ut primum carpi, aut genua intumuere, doluereque ad eum modum, quo a febre rheumatica ſolent, in artus incurrente.

4to: par quoque utriusque morbi frequentia fuit eadem tempeſtate, ut Alios rheumatismus affligeret, Alios dyſenteria.

5to: eadem medendi ratio in utroque morbo valebat, idem etiam habitus ſymptomatum erat; ſi ea excipias, quæ ob partis affectæ diverſitatem differre neceſſario debebant.

6to: dyſenteria non infrequenter ſudoribus, aut efflorescentia miliari, vel vero utraque hac ratione, judicari & ſolvi ſolebat, quod ſæpenumero in rheumatismis quoque obſervabamus.

Sola certe acrior bilis, atque ab rheumate non adjuta, dyſenteriam non fecit. Acerrimam ſaburram in febre bilioſa ipſe quondam vomebam, fauces ita exurentem, ut integro biduo, vel leniſſima potulenta ignis inſtar œſophagum quaſi arroſum afficerent; nihilominus, præſente licet hac acerrima bile nec ventriculus, nec inteſtina doluerunt, nec ullum dyſenteriæ ſignum adfuit.

Præterea, Qui dyſenteriam patiuntur, ſæpe perpauca vomunt, & quæ nec colorem, nec ſaporem depravatum habent, nec ſenſibilem aliam qualitatem vitiatam, etſi cum multo plerumque levamine vomant.

Idcirco non videtur dyſenteria produci ab acri bile intra tubi inteſtinalis cavum contenta, & nondum reſorpta; licet ab eadem reddi poſſit periculoſior: atque emeticum non raro profuiſſe vi-

visum est, qua *sudoriferum:* novimus enim post emesin sudores moveri.

Hinc dysenteria non ob remotam quamdam analogiam, & per metaphoram, sed *vere* ac *genuine rheumatismus intestinorum* dicetur, suntque hi duo morbi ἀδελφεὰ παθήματα, atque ejusdem matris.

Quapropter methodus rheumatismis æstivis medendi rectificari corrigique ex ea medendi ratione potest, quam dysenteriis applicamus, & e contrario hæc per illam potest illustrari.

Recensebo nunc, quam rheumatum diversitatem viderimus temporibus dysentericis; ut, quanta rheumatismos inter & dysenterias analogia intercesserit, liquido constet.

Prima species rheumatismi, & dysenteriæ. Rheumata observabantur in hominibus cæteroquin bene valentibus, ab aura frigidiore, quæ forte Sudantes afflarat. Hi rheumatismi benigni fuere absque febre, & potu tepido, diaphoreticove absque negotio difflandi.

Ejusdem omnino moris dysenteriam vidi serosam, benignam, cito & eadem ratione sanandam; hanc superius *primam dysenteriæ speciem* nominabam.

Secunda species rheumatis, & dysenteriæ. Alteram speciem rheumatismi constituebat rheuma artuum pertinax, & diuturnum, initio febrile & cum afflictæ partis tumore, atque, febre licet profligata, diutius nihilominus dolorificum; quodve, ni exquisita methodo succurreretur, articulos sero tandem a dolorum cruciatu liberarat, & eos reliquerat ad motum ineptiores, rigidiores, tuberosos, tumidos, & per omnem fere vitam veluti semidistortos.

Non dissimilem dysenteriam offenderamus rebellem ad notas sanandi leges, & cum hac pertinaci fluxione articulorum apprime convenientem

tem. Sero dolor abdominis valedixit; longiſſimamque omnium moram traxit, ſano reliquo abdomine, in inteſtino recto; quod aſſiduo teneſmo mucum tremulum lineis ſanguineis pictum expreſſit. Tenesmum hunc diutiſſime durantem ſublatum una nocte vidi, oborto mox femoris ſiniſtri, & carpi dextri tumore, ac dolore rheumatico, qui ſero lactis, & frictionibus ſanabatur.

Cum Pauciſſimis tamen tam benigne agebatur, nonnunquam enim dyſenterico dolore, utut ſero, ceſſante, alvus nihilominus indolenter & aſſiduo fluebat multis ſeptimanis. Varia incaſſum tentata ſunt: Ægri aut hydropici perierunt, aut conſumpti ab aſſidua, aquoſa, chymoſa dejectione.

Tunc inteſtina, potiſſimum craſſa, reperiebantur ſolito multo craſſiora, rigida, coriacea, at nullibi ulcerata.

Idem hic inteſtina ſunt paſſa ab inveterato rheumate, quod articulis ab eodem accidiſſe ante dixi, tumidis manentibus, tuberoſis ac rigidis effectis, & ad motum ineptioribus.

Oblitteratis nempe inteſtinorum abſorbentibus vaſis, rigeſcentium, durorum, alvus absque torminibus & aſſiduo manans, hydropem induxit, & conſumptionem.

Horum pauci, iique ſolum valentiores, & quibus adhuedum virebat genu, poſtquam diuturna ægritudine ferme ad incitas redacti fuerant, attritas ſenſim vires reſumſerunt; fatiſcente fortaſſis materie rheumatica, & inteſtina deſerente. Sed longa mali mora memoriam ſui reliquit, & languidior ventriculi vis, decoctusque juventæ flos ſuperati morbi identidem commonefecit.

Te-

Tertia species rheumatismi, & dysenteriæ. Tertium quoddam genus erat destillationum, æstate, & sub initia autumni, sæpe conspectum, erysipelatodes, urentissimum, quod vel levissime digito contrectatum, Ægro ejulatus expressit; sub vesperam & noctu crudelius sæviens, & septicum.

Anno 1777. binas Juvenculas habuimus, quarum altera manum habuit ejusmodi rheumate tentatam, altera pedem. *Tempore* potius delinitum morbum existimabam, quam *consilio* fractum; quod, etsi varium fuerat, tamen a morbi ingenio capitoso identidem vincebatur.

Quibusdam id genus rheumata post multorum dierum cruciatus in pus convertebantur.

Quorum corpora jam ante morbum pravos succos fecerunt, hos præ cæteris hoc rheuma invasit.

Sed etiam dysenteriam non absimilem vidi in Cacochymicis, gravissimam, lethalem, atque id solum boni habentem, quod rarius fuerit observata, & anno 1776. omnino nunquam.

Dysenterici hi *ardorem abdominis*, eumque intensissimum, assiduum, contrectationis vel mitissimæ impatientem mox primis morbi diebus; anxietatem miram, & jactitationem; creberrimas, mere, sed obsolete sanguineas dejectiones; pulsus sæpe magnos, vibratosque, sed nunquam valde accelleratos, subinde autem tenuissimos exhibuerunt. Vena secta sanguinem dedit laudabilem, absque ulla phlogistica crusta, & absque dolorum levamine. Sub frigidissimo artuum frigore & plusquam cadaveroso internis caloribus se peruri querebantur; potus gelidi inexplebile desiderium. Lingua sicca, hirsuta, & ipsa quoque frigida. Mentis constantia, & dolorum sensus usque fere ad ultimum vitæ diem. Mucilagino-

sæ,

æ, tepidæ, crebræ, potiones, & abdominis fo-
us assidui, rarissime profuere. Tertia, quarta-
e plerumque die marmoreum illud humidumque
rigus artus omnes occupavit; sudore gelido in
nagnas guttas collecto ubertim manante, præ-
rimis ex facie.

Septima atque octava die, dejectionibus &
arioribus, & melioribus, jam non torminosis,
καθερμαινεσθαι subinde videbantur: at ore aper-
o, oculis conniventibus, taciturne deliri, &
eglectim cubantes nona, aut decima, periere.

In cadaveribus cœcum, colon ejusque potissimum
ransversa portio, & quæ per sinistrum latus de-
cendit, itemque intestinum rectum, crassas, &
arnosas membranas habuere, duras, & tume-
actas; color autem plumbeus fuerat, aut luride
uber.

Mesenterium & omentum obsoleta, & late
iffusa rubedo infecit; hinc inde altius intra eo-
undem viscerum substantiam demissa.

Dissectus horum intestinorum canalis villosam
unicam profundo, & tristi virore imbutam, ex-
ibuit, quem nec aqua eluit, nec spongia ex-
ersit.

In quibusdam cadaveribus hic viror observa-
us non est; cum intestina interea fœde rube-
ent, & luride rubente sanguine manarent.
Glandulæ quædam mesenterii ex inflammatione
umebant, referebantque sanguinis grumos.

Rariora, & leviora, aut etiam nulla, vitia in
enuibus reperta sunt intestinis.

Mesenteritis gravissima hic fuit, & enteritis
um omenti simul inflammatione, non *benigna*,
ed *septica*, *erysipelatosa*, & antiplogistico appa-
atu non domanda.

Qui lubricantibus, & involventibus remediis
mor-

morbum commisit, æque parum profecit, ac Is, qui aut emesi, aut catharsi voluerat Ægro mederi.

Solis quippe antiphlogisticis cicurare phlogosin interaneorum non licuit, relicta acri & inflammante, si qua aderat, bile: sed neque hanc licuit evacuare, ubi intestina, & omentum, & mesenterium jam tanto incendio conflagrarant.

Nec morbi caussa solum intra tubi alimentarii cavum commorabatur; uti forte in Illis solet, quorum ventriculus ex prandio hesterno vitium & cruditatem traxit, sed ipsis intestinorum membranis, mesenterio, omento, infixa portio materiæ dysentericæ non parca. Hanc extricare persæpe difficillimum fuit, periculique plenum.

Febris ipsa ex ampla, & variegata *febrium septicarum*, aut potius, inflammatorio-septicarum, & erysipelatodon, familia fuit.

Quarta species rheumatismi æque, ac dysenteriæ.

Rheumata gastrica dari, observatio quotidiana docet: eorum autem cum magna inter sese variatio est, tum ab aliis rheumatismis hucusque descriptis diversitas. Neque hoc novum est, aut nuper conspectum, sed homini vel mediocriter docto notum, & cognitum jam dudum. Ophthalmiæ enim gastricæ, & odontalgiæ saburrales, cephalalgia gastrica, rheuma artuum biliosum, aliæque aliarum partium fluxiones, quæ a sordibus ventriculi nascuntur; nonne vulgata nomina jam sunt, & ex ipsis rerum caussarumque visceribus petita?

Fluxionibus his vel nulla comes it, vel obscura solum, febricula. Molestiam potius quamdam, quam morbum arbitrantur, qui sic ægrotant.

Horum ventriculum acrior bilis ferit, sed quæ tota intra eundem collecta non manet, tenuior enim

enim ejusdem portio ac ejus veluti aura quædam intra alveos circumeuntium humorum ſuſcepta, vel ad varia corporis cola defertur, abſceditque κατ' εκρων, vel vero in itinere ſuo aberrat, atque alicubi adhæreſcit.

Quod ſi id in pulmonibus contingat, hique hanc αποθεσιν patiantur, catarrhum habebis ex primis viis ortum; ſi in membrana narium, coryzam &c.

Fac jam halitum illum bilioſum intra circumeuntes humores ſuſceptum ita ſuo curſu deviare, ut ad opportunum quoddam colatorium non appellat, aut forte per cutis poros exitum moliens, admiſſo frigore repercutiatur, neque tamen, uti antea poſui, pulmonibus infigatur, aut naribus, ſed decumbat ad ipſum inteſtinorum corpus, ad meſenterium &c.; catarrhum habebis inteſtinorum, aut eorundem coryzam, ſeu *dyſenteriam*, eamque ſpeciem quam in principio hujus diſſertationis ſimpliciter appellavi *bilioſam*.

Sola ventriculi, & inteſtinorum ſaburra bilioſa abſque eo rheumate, & intra cavum inteſtinale ſolummodo contenta, alvinum forte fluxum feciſſet indolentem, aut etiam dolentem, ſi quidam materiæ fuiſſet acor: ſed ejuſmodi *diarrhœam*, utut fortaſſe, acore poſito, *torminoſam*, diverſam arbitror a *dyſenteria*; cujus creberrimæ quidem, & torminoſæ ſunt dejectiones, ſed ferme irritæ, ut fæcum ſecedat plerumque nihil, ſanguis vero & mucus vi exprimatur.

Ea certe eſt dyſenteriæ legitimæ conditio, ut hanc morbis adnumeres alvum potius occludentibus, inter aſſiduos licet dejiciendi, ſed fruſtraneos, conatus, & diarrhœa quoque dyſenteriam ſanet perſæpe.

Nihilominus non ita dysenteria diarrhœæ opponitur, ut hac oborta, aut sponte, aut ope remediorum, necesse sit, illam *semper* & *certo* tolli. Juvencula enim quædam, cum saltu incaluisset, & meraciore vino, noctuque esset perfrigerationem passa, altera mox die in dysenteriam incidit crudelem omnino, cum intolerabili exili pulsu, αλυσμω; exacto triduo ad nos venit. Materies veluti lactea, cum exiguo hinc inde virore, magno impetu, & pari copia, & ferme assiduo, per inferiora secessit. Venam secui, cum conceptam in abdomine inflammationem adverterem, & potu tepido, mucilaginoso, & fotu externo abdominis usus sum, ut prolapsos ad intestina humores revocarem; tandem & opio volui ad aliquot saltem tempus secessus inhibere. Nihil profeci. Periit Ægra inter assiduas jactitationes, & immanis circa præcordia ponderis querelas, cum tormina consopirentur.

In cadavere intestina omnia & ventriculum reperi colore intense roseo imbuta per totum; mollia tamen, & membranis horum viscerum, secus ac in Aliis observaram dysenteria enectis, non tumidis. Omentum, & mesenterium eundem habuerunt colorem.

Sed redire ad *dysenteriam biliosam* juvat, quam inter reliquas species multo frequentissimam vidi, ac popularem; & anno 1773. in Hungariæ quibusdam locis, atque æstate vigente anni 1776. per omnem agrum Viennensem, prope solam.

Utut hæc vulgaris persæpe sit, Multique per ea tempora in Libitinæ rationem veniant; tamen naturam hujus speciei immerito malignitatis damnares, reamque ageres tot funerum.

Incusare Ægrorum potius socordiam oportebat, morbi initia contemnentium; aut eidem me-

medentium quidem, verum ſiniſtre, & inauſpicato.

Αυτων γαρ σφετερῃσιν ατασθαλιῃσιν ολοντο,
Νηπιοι. (*)

Morbi faciem, atque notas hic non deſcribam, cum id a me fuerit antea præſtitum in relatione *dyſenteriæ biliosæ*.

Sed & methodum medendi ibidem expoſui, quæ ferme in ſolius emetici, aut emeto-cathartici uſu conſiſtebat, & opio emeticum excipiente.

Emeto-catharticum præplacuit præ ſolis catharticis, iisque quibuscunque. Nam eduxit id genus remedium, quidquid offenderat alieni in tubo alimentari, qua data porta.

Confidebam quoque in illa emeticorum vi, quæ finita purgatione ſudores movet: hos tuto moveri tunc poſſe, iisque motis rheuma abdominis una ſubmoveri, exiſtimabam.

In eum finem *Nepenthes Helenæ* propinavi, diaphoreticorum potentiſſimum, certiſſimumque, & dulce ſimul cruciatuum lenimen.

Quodſi is morbi habitus fuerat, quem in antecedentibus *febrim biliosam dyſentericam* nominavi; parcius, tardiusque opium exhibui, & febre jam inclinata. Ejus rei rationem ſupra dedi.

Plerumque unicum emeto-catharticum profligando morbo par fuit; Nonnullis id bis dedi, vix

(*) *Odyſſ. A. v. 7. : nam propria Stulti culpa periere.*

vix Ulli ter, interjecta die una inter singulas emeto-catharses. Die intercalari decoctum radicis graminis, & taraxaci cum syrupo ribesiorum, aut alio consimili, Æger per vices sumsit, cum narcotico vespertino.

Aliud quoque est, quod emesin præ ulla purgatione commendabat, actio nempe ipsa, & labor vomendi; qua re videlicet vel sola pungentes particulæ eliciuntur, atque prolectæ quaquaversum excutiuntur.

Multi ad nos venerunt, rheo, myrobalanis, tamarindis, sale medio vario, manna, jam dudum, sed frustra usi. Fateor, me laboriosius sanasse Horum dysenterias, quam Illorum, qui paribus cæteris morbum naturæ commiserunt.

Horum quidem remediorum encomia novi: fors tardius sanarunt dysenteriam, quam nostra citius sanassent.

Quin mihi hæc remedia nocere visa sunt, ubi abundantior saburra adfuit; aut in ventriculo, eique connexo intestino, sita.

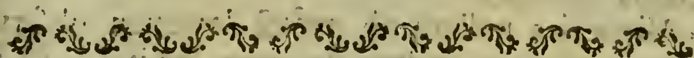
Idem in Dysentericorum curatione evenire observavi, quod in plerisque aliis morbis contingit; ut nempe sanati hoc vel illo remedio dicantur, Quibus sub usu ejusdem id solum fortunæ obtigit, ut non morerentur. Hinc intempestivæ curationum quarundam laudes explicari possunt.

Periclitanti methodos diversas, easque inter se, & cum solis naturæ non adjutæ viribus, conferenti constabit, quænam methodus alteri præstet, & quantum solius valeat naturæ vis, quid ferre recuset. Horum omnium nobis copiam nosocomium fecit.

Aliæ quædam species

Rheumatismos *inflammatorios*, atque etiam inter sese *complicatos compositosque*, aut diversas rheu-

rheumatum species *sibi invicem succedentes*; ea ipsa tempestate spectare licuit, qua ejusdem omnino indolis dysenteriæ grassabantur, & eodem modo sanare, quo populari intestinorum morbo medebamur. *rheumatismi & dysenteriæ.*

CAPUT. V.

Varii exitus dysenteriæ.

Nunc quos *hæc* dysenteria diversos exitus habuerit, exponam. Non raro emeto-catharsis instituta morbum ex integro, atque repente sustulit, non rediturum.

Atque hanc quidem rheumatum gastricorum, phrenitidis e. g. gastricæ, ophthalmiæ, coryzæ, catarrhi, aliarumque Ægritudinum, si forte ex sordibus ventriculi nascerentur, promptissimam levationem persæpe mox emesi intuebamur, atque etiam mirabamur, non enim ventriculum solum a recrementitia materie vomitorium vendicavit, verum etiam id, quod ab ea materie decerptum in parte subinde dissitissima fixum hæsit, pari submovit celeritate. Ea fortasse portionis ex illuvie gastrica decerptæ, & aut oculos, nares, thoracem, artus, intestinorum membranas vexantis tenuitas, mobilitasque fuit, (in corpore præsertim jam præparato, & fibris aliquantum jam emollitis, cedentibusque, seu *coctione prægressa*); ut eodem tempore & remedio eodem vacuari ventriculus potuerit, atque id, quod inde ad viscus quoddam ante abscesserat, *Imus dysenteriæ exitus in sanitatem.*

moveri loco reducique in circulum communem, atque ad aliquod corporis colon deferri.

Subinde mitior morbus evaſit, ceſſitque ſerius, nova materiæ coctione prægreſſa, & corporis præparatione ulteriori, datoque altero, vel etiam tertio, emetico.

Aliquoties nullum ab emeſi levamen obſervabatur, manente eadem dolorum ſævitie, & ſeceſſuum frequentia eadem. Venam in brachio tunc ſecui, & ex Coi Senis oraculo *partes ſub umbilico aqua calida multa lavabam*, & tepidos, copioſos, emollientes potus propinabam; atque ita Multis tempeſtive profui; Aliis vero aliquanto tardius profui, certo tamen.

Tum vero ſanguinem eduxi perſæpe, qualem in pleuritide ſolemus; ſic antiphlogiſticam methodum cum illa conjunxit, quam appellant *evacuantem*.

Appetente autumno, aut ubi cœlum aſperius, quam pro anni ratione, atque aura rudior homines tenuiter veſtitos, aut meridianis ſolibus, aut exercitatione, in ſudorem ſolutos, percuteret conjiceretque in dyſenteriam, ſola non raro phlebotomia juvit cum emolliente, & copioſa potione & abdominis fotu.

adus exitus in diarrhœam. Torminibus, ſeu *evacuante* methodo, ſeu *antiphlogiſtica* conſopitis, alvus ſubinde fluebat indeſinenter diebus multis, quin etiam ſeptimanis. Radix arnicæ, vel ejus infuſum cum emolumento exhibebatur; Uni Alterive hanc diarrhœam veſicans ſtitit.

Crurum oedema, quod diuturnum alvi fluxum excepit, ſtomachica, invigorantia, frictio, & tempus tandem ipſum, diſpulerunt. Verum caute invigorantibus utendum eſſe docebar, ne, dum corroborare ventriculum volumus, eidem inge-

ri-

ramus, quæ nimia ſint, aut mole ipſa, aut vi. Languidiſſimum enim, & debiliſſimum ventriculum mitiſſima ſolum tonica reficiunt; fortiora offendunt. Diæta medicatrix; & auxilium ab ipſo tempore petitum potiora fuerunt hoc alvi fluxu Laborantium; indeque Convaleſcentium adjumenta.

De dyſenteria; etiam poſt emeto-catharſin; non mitigata; deque hujus phænomeni ratione; & medela; itemque dyſenteriæ in longam diarrhœam converſione; dilucide; opinor, atque abunde diſputavi.

Verum tertiam quamdam Ægrorum conditionem vidi, etſi raro obvenientem, at eo difficiliorem ſanatu. Dyſenteria nempe ſubinde plurimum remiſit, ut & ſeceſſus rariores fuerint; & vix torminoſi; torminoſi tamen; multisque ſeptimanis. *3tius dyſenteriæ exitus in dyſenteriam chronicam.*

Hanc chronicam dyſenteriam; utut dolore pauco; brevi evanido; ſub ipſa ſolum dejectione modice percepto; ſtipatam præ acutiſſima dyſenteria, præque illa longa diarrhœa abominabar. Remedia, ſpesque noſtras ut plurimum eluſit, & Ægros lentæ, & certæ morti conſignavit.

Cadavera horum *phlogoſin chronicam*, & duritiem, rigiditatemque inteſtinorum potiſſimum craſſorum monſtrabant.

Hanc dyſenteriæ conditionem cum rheumatica, aut arthritica materie comparabam, articulis tumentibus pertinaciter infixa, indeque non dimovenda; ut eundem putarim morbum, eandemque cauſſam materialem, ſed diſpari fixam loco.

Qui florem ætatis jam ſuperarunt, ex morbi diuturnitate potius, quam vi perierunt.

N 4 Pati-

ctus exitus in tenesmum varium.

Pauciores hoc anno (1779.) dysenterias tenesmus finiit, qui symptomatum dysentericorum alias plerumque ultimum est, atque agmen claudit. Fuere tamen, qui torminibus jam penitus compressis per aliquot dies inanem desidendi conatum experiebantur, expresso muco, subinde etiam pauco cruore. Semel solummodo tenesmum observavi longius durantem, & nulla pellendum ratione. Nam rheo, & myrobalanis subinde, nonnunquam mucilaginoso clystere, nonnunquam, consilio mutato, narcoticis molestum hoc symptoma volui profligare. Frustra fui. Una nocte repente tenesmus evanuit, orto mox, ea adhuc nocte, dolente tumore ad carpum dextrum, ortaque ex sinistro latere ischiade. Non multo post Æger etiam ex his doloribus usu seri lactis convaluit.

Quaedam tenesmi species est, veluti dysenteria partialis.

Tenesmum, eundem postmodum morbum existimavi cum dysenteria, sede solum diversum, & magnitudine minorem. Si enim potior crassorum, colique præcipue intestini tractus, quam ego præcipuam, solennioremque dysenteriæ provinciam puto, eo rheumate, atque eo modo laboret, quo id ad constituendam intestinorum difficultatem requiri superius asserebam, *dysenteriam* adesse in confesso fuit. Rheumate autem dysenterico sua illa ampliori de sede moto, atque intra angustos solum intestini recti, aut ejusdem extremæ tantum oræ cancellos concluso, *dysenteria recti* solummodo intestini fuerat, sive mutato nomine *tenesmus*.

Non aliam tenesmi, seu *dysenteriæ hujus partialis* curationem noveram, quam ipsius morbi integri, principisque.

Hinc evenerat, ut aut evacuantibus ανω aut κατω, vel vero emolliente enemate, potuque ac

ac venæsectione, nonnunquam etiam laudano, etiam vesicante semel ad os sacrum adplicato, tenesmum expugnarim; ratione videlicet diversa, prout diversam hujus *topicæ dysenteriæ* notionem conceperam, & concipi debere arbitrabar.

Tempori subinde committi tuto tenesmus potuit.

Puellam ex dysenteria convalescentem tenesmus vexabat, sed quem alterius indolis esse existimabam. Olim enim hæmorrhoidum tumore dolente, & cum tenesmo afficiebatur. Nunc quoque easdem ab hæmorrhoidum irritatarum tuberculis molestias pati videbatur. *Alia vero species est tenesmus hæmorrhoidalis.*

Hæmorrhoidalis hic tenesmus frequentius postea observabatur; in Viris iisque robustioribus, frequentius quoque in dysenteria autumnali, quam æstiva.

Tenesmo hæmorrhoidali emulsio medebatur, & mere emollientia enemata; opiata vero eundem augebant.

Nonnullis dysenteria versa est in rheuma cujusdam alterius partis: sic humeri Quibusdam, Aliis nucha, occiput, manuum carpi, genua &c. dolore dilacerante occupari visa sunt, ventre, atque alvo sanatis. *5tus exitus dysenteriæ in rheumata artuum, articulorum &c*

Conversionem hanc dysenteriæ in morbum articularem *subinde* optabam, utut a plurimis Observatoribus damnatam. Malui enim articulos sanare, qui morbi vim facilius & minori cum noxa perferebant, quam intestina. Sed id *subinde* optasse me dixi, in dysenteria nempe graviori, difficulter, aut vix sananda, non autem in *dysenteria simplici biliosa*; utpote quam & cito poteram sanare & multo facilius, ac morbum articularem.

Subinde pulmones ægrotare veluti catarrho cœperunt, ut primum a dysenteria mitius habebantur, aut ex eadem convalescebant.

Quibusdam a dysenteria aures tinniebant cum aliqua surditate.

Paucissimis, morbo intestinorum jam cicurato, malum ad ventriculum versum est, ubi ingens quasi pondus percipiebatur.

Nonnunquam mitigatis jam symptomatibus dysentericis, pectus valdopere opprimi, aut latus veluti pleuritice dolere, citra tamen magnam, ac manifestam febrem; rheumate nempe in pleuram, aut musculos intercostales, irruente.

Subinde fixum hoc rheuma uni loco adhæsit, nonnunquam vero vage, atque errabunde discurrebat, ut modo hanc partem vellicaret, modo aliam.

Intra non multos dies hæc destillatio evanuit, in quamcunque demum partem cecidisset, seu sponte, sive etiam aptis remediis.

In hunc scopum diaphoresin movebamus potu tepido floribus sambuci medicato, & stibio diaphoretico non abluto. Decocta radicis bardanæ &c. profuerunt, Nonnullis serum lactis, Aliis rheum, Aliis admotum alicubi vesicans, hanc sustulit defluxionem.

Fœminam dolor pleuriticus corripuit, qui relicto thorace hypochondrii dextri portionem mollem obsedit, inde defluxio ad pulmones se recipiens molestissimam tussim, noctu præcipue, veluti catarrhosam fecit; ea repente cessante orta est dysenteria, quæ nychthemero nondum exacto subito conquievit, thorace dextro supremo pone claviculam acerbe dolente. Diaphoresin potu multo, tepido, & sambucino tentabam, atque inter scapulas ponebam vesicans: convaluit.

Pe-

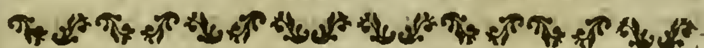
Petulantis id genus rheumatis æſtivi, atque autumnalis exempla plura vidimus; quæ, qua affinitate teneantur cum dyſenteria, vel maxime Reluctantes, atque aliter hucusque Sentientes ita docent, ut omnis dubitatio eximatur.

Quibusdam ad veſicam morbus decubuit ita, ut dyſenteria repente ſubſiſteret, orta ingenti mingendi difficultate, aut etiam lotii plena ſuppreſſione. Aliis ingens ſolum in pube pondus erat, alvo ſanata. *6tus exitus in urinæ difficultatem.*

Nonnulli dyſenteria vigente adhuc moleſte mingebant. Dyſuriam poſt dyſenteriam emulſum amygdalinum, cui ſyrupum altheæ admiſcebam, itemque adplicatum ad pubem cataplasma emolliens ſolvit.

Hoc anno (1779.) multo Pauciores obſervavi, utut numero Dyſentericorum longe majori, quos mictus difficilis una affligeret cum dyſenteria, quam anni (1776.) æſtate.

Pauciſſimos videre erat ſtranguriose mingentes, cum ponderis ad pubem ſenſu, ſed absque dyſenteria.

CAPUT VI.

Exitus dyſenteriæ in hydropem.

EPISODION

de hydrope plethorico.

Exitus quoque dyſenteriæ in hydropem fuit; in ſexu præprimis ſequiori, quem morbi diuturnitas attrivit magis. *7mus exitus dyſenteriæ in*

Sub

varium hydropem. Sub ultimos nempe dysenteriæ dies, eaque in indolentem alvi fluxum fatiscente, Plerisque crura, subin & femora albo phlegmate intumuerunt; Nonnullis abdomen quoque, & universum corpus.

Quibusdam, pedes solum & crura tumidis, lenia tonica, grata cardiaca, amara &c. & crurum aromaticæ frictiones, & ipsum tempus, remedio fuerunt.

Quibus vero totum corpus intumuit, quod quidem Paucissimis contigit, laboriosior curatio fuit, & variis modis tentata. Somno parco, exercitatione corporis, decocto taraxaci, cichorei cum terra foliata tartari, *extracto* præterea *Colliniano*, quod ex succo recentis herbæ *lactucæ virosæ* parari curaveram, autumno devexo, & sub initia hyemis convaluerunt.

Digressio ad hydropem plethoricum. Hydropes alios complures & aliunde exortos, remediis methodisque cognitis sanatos non recensebo, cum nihil habeant non ubique descriptum. Illata tamen hydropis mentione non possum non aliquantum ab instituto deflectere, & Sermocinantium more, differere de ea re, ad quam forte fortuna delapsi sumus, nempe hydrope.

Resumam iterum abruptum de dysenteria sermonem, ubi aliqua rerum varietate veluti refocillati, a longæ narrationis tædio quieverimus.

Hydropem quemdam, præter alios hydropes frequentiores, sed quos & quorum caussas hic prætermitto, videre erat hinc inde quidem descriptum, minus tamen in praxi, ut opinor, cognitum, atque idcirco sinistra nonnunquam curatione vexatum.

Is nobis *hydrops plethoricus* erat, seu *ortus* *plethora*.

Caussas habuit aliis hydropis speciebus ferme

op

oppoſitas, plethoram nempe, & laborioſum abundantium humorum, cæteroquin bonorum, circuitum. Inde vaſa ſanguifera, cruore nimio diſtenta, aquoſam portionem facillime dimiſerunt, extruſeruntque, ſed ita demiſſam difficulter receperunt: hinc aquæ intra celluloſum corpus, aut cava varia collectæ, hydropis eam ſpeciem fecerunt, quam *plethoricam* appellabamus.

Hydropis hujus geneſin ipſe mihi exemplo quodam illuſtrare conabar. Quemadmodum enim ultimo graviditatis tempore venarum iliacarum compreſſio abundantiam humorum in artubus inferioribus contentorum, ſive topicam plethoram, indeque crurum, femorum & pudendorum facit hydropem; ſic plethoricis columna cruoris major, quam quæ apte contineri vaſis poſſit, & expedite ad cor reduci, hydropem gignit.

Hic morbus in corpora ſolum robuſta, ætatis florentis, & bene paſta, juxta noſtras obſervationes cadit.

Atque ex *hac* corporum ætatis & vitæ ratione, item ex defectu cauſſarum illarum, quæ alias producere hydropis ſpecies ſolent, huic noſtræ plethoricæ oppoſitas, hydropis hujus indoles, cum eaque conveniens medendi methodus nobis innotuit.

Coquum Comitis St * *, quadrato corpore donatum, Fabrum item lignarium, Fabrum ferrarium, Famulum quoque compagis cæteroquin firmæ, item binas Fœminas, Viraginum habitu utramque, præter Alios hac ſpecie hydropis detentos vidimus; eventu, ut poſtea referam, diverſo.

Plerumque hic hydrops *intercus* eſt, & diffuſus per totum corpus, ſubinde crurum ſolum, &

fe-

femorum. *Asciten plethoricum* nondum observabamus. Nonnunquam hydrothoracem præ se ferebat, difficili inter gradiendum spiratione, decubitu supino impossibili, nocturna in primo somno excitatione cum suffocationis metu, aliisque. *Hydrothoracem plethoricum* difficulter distinguebamus ab aliis hydrothoracis speciebus, alia a causa ortis, & alia sanandis ratione.

Chlorosis quoque *orta a plethora*, & ab aliis chloroseos speciebus distincta, in Puellis rusticanis, & duro labore exercitatis, nonnunquam occurrebat.

In hoc & hydrope, & chlorosi remedia pleraque aliis chloroseos & hydropis speciebus apprime dicata, nocuerunt.

Profuerunt autem phlebotomiæ moderatæ, sed aliquoties repetitæ, & antiphlogisticus victus: decocta item emollientia, nitrosa, acidula, serum lactis cum terra foliata tartari.

Quasdam hujus hydropis curationes longo cremoris tartari usu perfecimus.

Subinde hic noster hydrops & chlorosis phlogosin conceperunt. Sanguinem pleuriticum iterato educebamus, generosiori antiphlogistica methodo usi.

En hujus hydropis exempla quædam minus fausta:

Coquus Comitis St * * quadrato corpore, lacertosus, amplo thorace, brevique sed crasso collo, vigente hyeme pleuritide laborabat domi suæ: ægre eluctatus difficilem in incessu & noctu supine decumbens, respirationem querebatur; inter primos somnos veluti jamjam suffocandus evigilabat, atque e lecto exsiliebat auram capturus. Multas noctes sedendo transegit; crura valde tumebant aquoso tumore, uti etiam carpi, hi vero

o modice. Pulſus ampliſſimi, tardi, & inſtar chordæ ferreæ digitum ferientes. Aliquoties domi adhuc ſuæ ſanguinem emiſit pleuriticum & cum aliquo, ſed temporario, levamine. Victu nihilominus priſtino utebatur, carneo videlicet, & vinoſo; atque hoc quidem non raro meraciore, utpote multos inter labores, & penes ignes incaleſcens.

Exeunte vere mihi tradebatur. Uſu ſquillæ, aliorumque remediorum urinas potentius moventium, & crurum frictionibus, intra breve tempus id eſt conſecutus, ut noctu non excitaretur, aut excitatus non exſiliret. Diſparuit intra paucas ſeptimanas tumor crurum & manuum, thoracis incommodis ſublatis. Diſceſſurus a nobis cum pridie ſuas ſarcinulas collegiſſet, hilaris, & de recuperata valetudine ſibi gratulatus, ſe lecto commiſit: poſt mediam noctem cum ejulatu epileptice convellitur, inde apoplectico ſopore preſſus veſperi periit.

In cadavere cor triplo fere majus inventum eſt, ac alias ſolet offendi, & giganteum; non morboſe dilatatum, cum juſta partium id conſtituentium proportio fuerit.

Pulmones ubique laxiori cellulosa tela ambienti thoraci revinciebantur.

Vaſa encephali prægrandia, & multo cruore diſtenta. Pauxillum aquæ intra meninges diffuſæ.

Remediis diureticis, purgatione, frictionibus plethoræ effectus auferebantur; collectiones nempe aquoſæ, cauſſa manente, atque etiam aucta.

Hiſtoriam ſimilem in *diariis Swietenianis* legi, quorum notabiliorem partem, ut primum per alios labores licuerit, publici juris faciam.

Quidam enim *eadem*, qua hic meus homo, ra-

ratione hydropicus, *eadem* curatus, *eandem* quoque mortem oppetiit.

Famulus compagis firmæ, & valentissimo cæteroquin corpore ultra annum frequenter vomebat, matutinis horis præsertim: siti assidua vexabatur. Tandem intumescere ἀνασαρκα cepit. Purgantibus domi suæ frustra utebatur; diuretica non profuere, quin urinas potius parciores reddiderunt. Mirum id Omnibus, qui hominem noverant, visum fuit, potuisse nempe hominem ex athletico habitu transire repente in aquosam humorum cacochymiam, quin antea morbus quidam intercalaris vires athleticas attrivisset.

In nosocomium receptus pulsus plenos, duros, & vibrantissimos exhibuit; totum corpus, femora & crura immane quantum tumebant: diuretica tentabantur de novo, eaque varia, cum experientia constet, in eodem etiam hydrope non idem semper remedium urinas movere.

Tandem, cum nihil proficerem, cruribus vesicantia apponi curavi; qua methodo alias gravissimos quosdam, & remediis quibuscunque internis rebelles hydropes sanavi.

E plagis vesicante erosis aquæ largiter diu noctuque manabant, ut Æger fere totus pauco intra dies detumuerit.

Lævum jam ab initio augurabar de hoc hydrope, quod ortus esset a causa ignota in homine juvene, ad hydropem, ut arbitrabar, non prædisposito; & quod quædam Coquum inter, & hunc Famulum analogia intercederet.

Sinistrum eventum, mortem convulsivam, apoplecticam, Omnibus aliis bene sperantibus, non longe abfuturam, prædixi; etsi tunc, qua ratione imminenti tempestati occurrerem, ne sciebam. Paucos post dies, aquis jam ferme eva-

cu-

cuatis, repente aliquoties convulsus, & apoplecticus periit.

Cerebellum sero ambiebatur; vasa sanguine turgida. In thoracis cavo dextro libra ejusdem seri, & unciæ novem in cavo sinistro fuerunt; pericardium uncias sex ejusdem seri continebat. Vesicula fellea vacua: hepar consistentia sanum; sed colore per omnem suam substantiam viridissimum.

Suspicabar, hunc hepatis virorem, & bilis in vesicula absentiam, explicari a convulsionibus posse, quæ sub finem vitæ accesserunt.

Noveram quidem jam dudum hanc speciem hydropis; eamque etiam sanavi. Verum nescio, quid meam diagnosin in binis his Ægris ita subverterit, ut morbo caussam subjicerem non suam. Apparente fortasse curationis, utut male institutæ, successu decipiebar, inque mala, quam de morbi natura conceperam, notione confirmabar. Equidem aquæ exantlabantur copiose, verum iis remediis, quæ vel causam ipsam hydropis non attigerunt, vel ejusdem adeo vires auxerunt.

Ex eo tempore in hydrope *plethorico* a vesicante abstinui: malui infima crura *scarificare*, & aquas ad plagam incisam invitatas evocare. Hæc praxis sanationis celeritatem, mirum, quantum, adjuvit.

Murarius 38 annorum ante semialterum annum in quodam nosocomio ægrotasse se ajebat ex catharrhosa thoracis affectione, tussi crebra, sicca, respiratione laboriosa, & frequenti, nocturno præcipue suffocationis metu. Pectus oppressum habuit. Venæsectionibus, ut hæc thoracis incommoda non raro reditum minitarentur, nova sanguinis missione denuo depulsum.

Jam ab undecim ſeptimanis oppreſſionem infimi thoracis, & ſpiritum impeditiorem conſueta methodus non ſolabatur. Sputabat mucoſa; ſuoque opificio vacabat.

Ab octo diebus tuſſis catarrhoſa, aſſidua, noctu gravior, & eo tempore ferme ſuffocans acceſſit; auctis & oppreſſione, & impedito ſpiritu, ut e lecto exſilire, & per cubiculum ambulare, ne cubans, & quietus ſuffocaretur, debuerit.

Decumbebat æque facile, aut verius, æque difficulter, in quamcunque partem libuerat. Jam non appetit: dedolatus eſt, corpus totum ἀνασάρκα, pedes præprimis, crura, & femora tument. Pulſus fortis, plenus, & vibrans erat.

Cum reſpiratio continuo laborioſior fieret, ſibiloſa, aſthmatica, cumque univerſum corpus tumeret in dies magis, & ſputa lateritia compluribus noctibus excuterentur, intermixto multo muco & Æger frequenter e lecto exſiliret, atque ultimis temporibus aliena per vices loqueretur; die, ex quo apud nos fuit, decimo tertio circa auroram periit.

In pugillaribus meis id ſolum adnotatum reperio, ſecto cadavere utriusque thoracis, & pericardii hydropem fuiſſe detectum, cum non exigua inflammatione dextri pulmonis.

Aquæ repertæ quantitatem per oblivionem, aut aliis laboribus diſtractus, non connotabam.

En hydropem, ad hanc, de qua loquimur, hydropis ſpeciem, referendum; venæſectionibus initio ſanatum, dein vero eodem auxilio frequenter mitigatum, donec tandem viribus reſumptis hominem penitus oppreſſiſſet.

Faber ferrarius 46 annos natus a juvenilibus annis difficilem & per intervalla ferme aſthma-

ticam reſpirationem habuiſſe ajebat; cæterum nunquam graviori morbo, niſi hyeme anni 1768, ubi octiduo ex morbo thoracis acute decubuerit, conflictatum fuiſſe.

A menſis Decembris (1778.) initio abdomen leviuſcule tumidulum fieri occepit, uti etiam crura circa malleolos. Ab eo etiam tempore laborioſius, præprimis a paſtu, ſpirabat, laborioſius quoque decumbens.

Jam inde a fine ejus menſis noctu frequenter e lecto ſurgit, aërem capturus, metuque, ne ſpiritus præcludatur cubanti.

A ſeptemdecim diebus lateri ſiniſtro incumbere nequit absque metu ſuffocationis, ſed neque ante eos dies valebat ſemper, & absque moleſtia, in id latus cubare.

Huic *venas heſterno ſemper Jacho* turgere, plures, qui hominem noverant, aſſerebant.

Tuſſicula moderata paucum ſubinde gluten eliquit.

Die 15ta Januarii 1779. noſocomium adiit, tumentibus utroque crure femoreque, ac ventre, attamen non valde.

Terram foliatam tartari ex aqua petroſelini & pauco oxymelle ſquillitico hauriebat, & multum juvabatur, urinis motis & alvo reſerata. Poſt quatriduum, me vel maxime invito, diſceſſit, liberius multo reſpirans, nondum tamen liberrime, tumidulisque & artubus inferioribus & ventre: hac ſe libertate ſpirandi contentum eſſe, & nolle ſe apud nos tanti emere plenam ſanitatem; victu nempe tenuiori, & hydropoſia, quam vivendi rationem præ morbo impatientius ferret.

Die 24ta Januarii mane carpento impoſitum ad nos deducunt, eumque facie turgida, purpurea, liveſcente, & labiis plumbeis, protuberan-

tibus oculis, sibilose, atque abruptim respirantem, veluti jamjam moriturum, ad portam nosocomii deponunt.

Fit modica venæsectio; deportatur ad lectum; redit vox, & usus sensuum; respiratione tamen vix emendata.

Cum per horulam quievisset, & ad interrogata responderet, ajebat se pridie, atque reliquis diebus, postquam a nobis discesserat, labores vulcaneos exercuisse, eosque solito duriores, Baccho usum idcirco meraciore.

Fit denuo venæsectio unciarum decem; sanguis crustam phlogisticam tenuiorem, gelatinosam, plumbeam efformavit. Educto sanguine dextrum thoracem perforari curavi, unde seri flavescentis libræ quinque pleno rivo fluxerunt. Chirurgus testabatur, se pulmones *duros*, quemadmodum eosdem inflammatos sæpe in cadaverum sectionibus videramus, immisso digito offendisse.

Signa pleraque aderant, quæ hominem ostenderant, præter hydropem, læva quoque peripneumonia correptum.

In lectum repositus commodius quidem multo, non tamen absque omni prorsus sibilo, spirabat. Terram foliatam tartari ex aqua petroselini, & pauxillo oxymellis squillitici hausit; unde bis vomuit materiem soluto Lotricum saponi simillimam, albidam, spumantem, aliquantum tenacem, & amaritie intensa.

Cum die proxima iterum æstuaret magis, & laboriose atque cum strepitu respiraret, potu mere emollientes, & tepidos, nitrosque haurire jussus est multis diebus; sanguine iterum iterumque educto, pleuritico semper, & semper levante; ut die 1ma Februarii libere spiraret: de

ecumberetque & supinus, & in quodcunque latus voluerat, tussiretque perquam raro.

His omnibus diebus magna aquarum vis effluxit e cavo thoracis, atque e tela cellulosa musculorum thoracicorum. Sed crurum & femorum tumor manebat aquosus, & magnus.

Ab hoc tempore e lecto surgebat, & cubiculum obambulabat: oxymelle squillitico aliisque, quibus lotium cieri posse sperabamus, uti cepit.

Verum post medium mensis Februarii crurum femorumque tumor ita increvit, ut lecto iterum affigeretur. Tussis redire, vespertina potissimum, atque nocturna: calere demum, atque febrire assiduo, vesperi tamen intensius. Vulnus paracentesi inflictum pus fudit tenue, aquosum, tetterrimumque.

Artubus inferioribus supra modum tumentibus, ossea brachia consumi; quæve thoracem ambiunt, carnes tabescere.

Die 18va Martii occubuit. Pulmo lateris perforati *inflammatissimus* erat totus quantus, & ubique cum pleura arctius cohæsit, pariter *inflammata*. Nulla ullibi puris collectio, ulceratio nulla fuit. Cætera uti Sanis fuerunt.

Mirabamur veram gravissimamque peripneumoniam hydrothoraci junctam, & ingenti artuum inferiorum hydropi; sputa quoque *purulenta*, non *puriformia*, admirationi fuerunt; nullo visceris, aut in pulmonibus, aut alibi, vestigio reperto.

Etsi Æger initio Februarii febre careret manifesta, & se e lecto proriperet; non omnis tamen pulmonum inflammatio, quam ad nos attulerat, videtur fuisse soluta.

Pulmonum cum pleura cohæsio serius, & post

institutam paracentesin, nascebatur. Nam aquæ & liberrime profluxerunt, & nullus observabatur ab exploratore digito, mox a facta perforatione, coalitus pulmonum cum pleura.

Pleuræ inflammatio sine dolore. Utut inflammatam pleuram reperiremus, nullos tamen dolores punctorios querebatur.

Hydrothoracis cum peripneumonia connubium (seu bini hi morbi fortuito solum socientur, seu vero uterque a communi quadam caussa nascatur, aut alter ab altero (id quod ut plurimum fieri, supra ostendi) dependeat tanquam effectus a sua caussa) non infrequenter offendi, atque etiam Quosdam sanavi parciori, at vero frequentius instituta, phlebotomia, & althææ decocto cum nitro.

Quæ de usu mitiorum salium, acidorum, mediorum, salis acetosellæ, cremoris tartari, terræ foliatæ tartari, & ipsius nitri in cura hydropis dicuntur, ad hanc præprimis hydropis speciem *plethorici* nempe, aut inflammatorii, pertinebunt si & reliqua auxilia in eundem finem conspirent victus, & potulenta congrua, & subinde ipsa quoque sanguinis detractio.

Quamquam nec alios *quoscunque* hydropes dira a potu abstinentia putem expugnandos; quam certe praxin perniciosam esse, & ipsus expertus sum, & luculenter legi ab egregio MILLMANNO demonstratum (*).

CA-

(*) Animadversiones de natura hydropis, ejusque curatione, Auctore *Francisco* MILLMANN, M. D. Colleg. reg. med. Cons. & regiæ Societat. Lond. Socio. Viennæ & Londini, apud *Rudolphum* GRÆFFERUM.

CAPUT VII.

De variis & remediis, & methodis antidysentericis: quædam dysenteriæ proprietates.

Longius fortasse, quam initio propositum fuerat, in exponendo *hydrope plethorico* pro-
essi, re nempe ab instituto sermone aliena: ne-
ue veniam ob hoc ανακολυθον, aut Ipse Alteri
arem, aut rogarem ab Aliis; nisi ferme perin-
e esset, quo ordine Quis narret, qui non in-
egram quamdam historiam, sed ejus solummodo
acinias quasdam, & fragmina velit proferre.

Ordini, atque rerum œconomiæ, Is studeat,
ui struere ædificium vult: nos, qui huic Stru-
tori a servitio solum sumus, tanquam officio nostro
gregie defuncti lætamur, si quædam usui futu-
a in acervos, prout sors dedit, congesserimus.

Hinc sepositam nuper telam resumam, & quæ
e dysenteria sparsim ac prout, aut in pugilla-
ibus descripsi, aut memoria teneo nullo certo
erum nexu narrabo.

Remediis variis in cura dysenteriæ opus fuisse, *Variæ methodi antidysentericæ.*
onstabit morbi diversissimam faciem non Igno-
anti. Nunquam tamen adstringentibus me usum
cio, nisi unica vice æstate anni 1776. in alvi
rofluvio indolente, & longo, dysenteriam ex-
ipiente. Nihil profeci; venter assiduo fluens
ydropem primo, dein, hyeme am inclinata,
nortem induxit.

Adſtringentibus remediis cum ea notione male convenit; quam de dyſenteriæ natura concepi.

Qui bolum armenam eum in finem Dyſentericis propinabant, ut laxata oſtia fluentis alvi reſtringant, & egregie *adſtrinxiſſe* putabant, ſi dragmulam inertis terræ dederint; næ Illi ſeſe in Ægrorum plerumque ſalutem deceperunt perbelle.

Longam & *apyreton* dyſenteriam nullis remediis comprimendam balſamo, *Saxonico* dicto, ſublatam novi.

Sublatam quoque conſimilem dyſenteriam ſcio veſicante abdomini impoſito, atque aliam ſinapiſmo ad ventrem adplicato.

Oleoſorum vix ullus quoque uſus fuit, niſi blandiſſimorum, & multa mucilagine diviſorum; qualia in ſeminum *frigidorum* emulſionibus habentur: in dyſenteria non bilioſa, ſed potius *enteritica plus minusve*, tepidæ emulſiones cum reliqua antiphlogiſtica penu primas tenebant. Ejus vero indolis dyſenterias veris exordium, aut etiam frigidior autumnus profert, non diu regnaturas, conſtitutione nempe jam ſeneſcente, jamque emoritura.

Atque hac ipſa tempeſtate (1779.), & autumnali rigore rariſſimæ fuerunt dyſenteriæ illæ, quæ, utut præmiſſis præmittendis, ab opio non abhorrerent. Febrim acutam, auctum adeo ſeceſſuum numerum, & peripneumoniæ ſubinde initia proximo mane debueras venæſectione, & emulſo tepido, & ventris fotu comprimere; ſi pridie opium dederas, quietem, & ſomni blanditias Ægro conciliaturus.

Dyſenteriæ *autumnales* plerumque erant *bilioſo-inflammatoriæ*, aut *inflammatoriæ*; quales etiam

etiam *vernas* habuimus; utut universim perquam raras, & sola plerumque antiphlogistica methodo non morose sanatas.

Dysenterias complures, vix inchoatas, sub mensis Augusti finem, & per autumnum anni 1779., tenui victu, & potu tepido atque emolliente, priusquam invalescerent, suppressi, absque morbi recursu.

Nec est, quod Quis objiciat, *diarrhœas* solum fuisse leviculas, leviterque torminosas, non vero *dysenterias genuinas*, quas tanta facilitate sanarim, vix ortas. Idem profecto His morbi initium, quod Aliis fuerat, quos morbos exercuit, Omnium consensu dysentericus.

Erant igitur quædam, veluti gravioris morbi præludia, & velitationes dysenteriæ; consummatæ futuræ, ni principiis obstitisses.

Mense Septembri ejusdem anni dysenterias quasdam jam persanatas, sed post aliquot dies reditum denuo meditantes, eadem ratione arcebam; victu nempe tenuiori, & potu tepido, ac emolliente; nisi forte voracior Æger ventriculum onerasset, adhucdum languentem, atque emesi purgandum. *Prima dysenteriæ initia cito recte curata.*

Plerumque determinari methodus medendi dysenteriis epidemicis potuit ex ea methodo, quam *febris illius tempestatis dominatrix* poscebat; cum *dysenteria epidemica ad epidemicæ febris naturam quam proxime accesserit.* *Primarius canon in dignoscenda natura dysenteriæ, & eligenda medendi methodo.*

Anno 1776. *biliosissimam* habuimus febrim æstivam, non male tamen moratam; ni illam inepte Quis irritarit, meracam, & omnis phlogoseos ut plurimum expertem: atque & dysenteriæ fuerunt *eodem* anno *ejusdem* prorsus indolis, biliosissimæ nempe, meracæ, & absque ulla

inflammatione, & *eadem* prorſus methodo, atque *eadem* etiam celeritate confectæ.

Annis 1777, 1778, atque hoc ipſo, quo hæc ſcribo, anno 1779., febris æſtiva bilioſa, bilioſo-putrida, non raro pertinax, cum phlogoſi complicata, & exanthematibus variegata, non boni moris, non Paucos oppreſſit. Eandem omnino indolem dyſenteriæ una regnantis experiebamur Admirabnndi.

Non tamen obſervabatur, quo anno plurimæ fuerint æſtivæ febres, eodem quoque plurimas fuiſſe dyſenterias; ut idcirco, ſtante licet eadem inter febrim dominantem & dyſenteriam affinitate, tamen dispar ſubinde utriusque dominium fuerit, & dispar ex alterutro morbo Ægrotantium numerus.

Prima dyſenteriæ initia non operoſe reprimuntur.

Etſi hic morbus, ſi quando latius diffundatur, ampliſſimas ubique prædas agat, neque niſi cum opimis ſpoliis recedat; tamen ejus ſævities plurimum cohiberetur, ſi modo morbi primordia occuparentur, eaque opinio Omnium animis inſideret, vix ullum morbum eſſe eos inter, qui *populares* appellantur, cujus initia tam cito queant comprimi, & qui neglectus urbes, agros, caſtra adeo depopuletur; ut hæc peſtis caſtrorum plures ferme, ac ipſum hoſtile ferrum necet.

Dyſenterias quasdam nullum hucusque cognitum remedium ſanabat; at vero, dummodo non *graviſſimæ* fuerant, & dummodo *valentiori* remedio non urgerentur, mortem non intulerunt, niſi jam antea Debilibus: tepidi & mucilaginoſi potus, & abdominis fomenta & ipſum præprimis *diuturnum tempus* profuere.

Idem in curatione quorundam rheumatum contingebat, quæ *potentius* urgere non oportuerat;

ei

citius enim reliquam sanitatem attriveras, quam expugnaveras rebelle rheuma. Temporum *constitutio mutata* & *longa mora* solum præsidio fuerunt.

Atque universim convincebamur, quosdam morbos urgeri nimium & premi non oportere: sat esse, si in pejus non abeant, & si, utut tarde, quotidie tamen pauxillum ex morbo detrahatur. Quemadmodum enim medicando recte fit, sic etiam medicando peccatur. *Monitum grave!*

Nullam ætatem hic morbus præteribat, nec sexum: conditio hominum quæcunque, & quævis humorum & solidorum crasis, valetudinis quævis ratio dysenteriæ ex æquo patebat, etsi diverso discrimine. Nec ullam ab hoc morbo immunitatem, aut hydroposia dedit, aut usus vini. *Dysenteria nullum sexus, ætatis, & vitæ rationis discrimen fecit.*

Qui a fructibus horæis severe abstinebant, aut iisdem utebantur, aut etiam abutebantur; ita, aut in dysenteriam inciderunt, aut ab ea perstiterunt intacti, ut nulla ratione, vel modice probabili, determinaveris, quid potius facere expediat.

Dysenterici fiebant, & qui victu animali ferme solo vescebantur, & qui vegetabili ferme solo.

Non tamen par ubique periculum fuit, si Quem morbus corripuit; gravius enim Fœminæ mulctabantur, cum morbo ipso, & cum ejusdem jam profligati reliquiis diutius colluctatæ. *Diversum tamen periculum erat in hominibus diversis.*

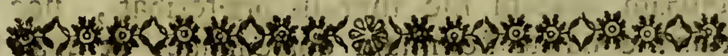
De vita periclitabantur Cacochymici, Seniculi, articulorum morbis antea Vexati, & inter hos Fœminæ præ Viris.

Illi enim Ægri e sexu sequiori fuerunt, quibus dysentericis factis mox lingua aruit, extrema friguerunt glaciali frigore, manante per uni-

ver-

versum corpus sudore frigido, in magnasque guttas collecto, cum sensu assidui & intolerabilis ardoris, interanea exurentis, non restinguenda siti, & potus frigidi, vinosique implacabili desiderio, mentis acie non retusa, & valente usu sensuum cæterorum.

In cadaveribus Dysentericorum nunquam offendi suppuratam plagam; ut idcirco perrara existimem intestinorum ulcera ex dysenteria.

CAPUT VIII.

Binæ opiniones erroneæ de indole & sede materiei dysentericæ; deque ejusdem contagio.

Binas scaturigines dysenteriæ hujus *malignæ* (ni eam malis *maligne inflammatoriam* appellare), quam sexui sequiori potissimum inimicam fuisse paullo ante dicebam, mihi visus sum detexisse; ipsius nempe malè moratæ constitutionis ingenium pravum, & corpus Ægri huic morbo præ aliis opportunum.

Binas quoque opiniones notavi, quæ de dysenteriæ natura vigent, *plebeiam* alteram, quæ humorum tumultuose ad intestina ruentium *copiam* accusat, eaque ipsa debiliora; alteram verò *non ignobilium Medicorum*, atque *aliquid* veritatis habentem; nempe: omnem dysenteriam pertinere ad *morbos saburrales*; quam scilicet materies aut

aut *biliosa*, aut *putrida*, eaque simul acris, intra intestina commorata, vellicando irritandoque producat.

Multis exemplis utuntur, Qui sic opinantur, ad illustrandum assertum. Qui enim (ut ajunt) resinam purgantem male subactam, & intestinorum plicis postea pertinacius adhærentem devorarint; in dysenteriæ speciem incidunt æstivæ dysenteriæ analogam. Idem ex Horum mente Illis solet evenire, quorum intestina aliud acre quodcunque, aut etiam vermes rodunt; unde frequentissima, & tenesmodeis, torminosæ, mucosæ, cruentæ dejectiones proliciuntur.

Dysenteriæ spuriæ.

Verum has ego dysenterias potius *spurias* nominandas puto, aut *diarrhœas torminosas*; nihil commune habentes cum *intestinorum rheumatismo*, seu *dysenteria vera*.

Plebeia opinio inter Medicos temporis tractu extabuit in generis humani felicitatem, nihilominus Herculi potius clavam, quam eandem hanc opinionem rudibus animis extorseris.

Hæc tot malarum praxium auctor est, atque inventrix, unde tanta seges funerum quotannis succrescit.

Opio enim, & adstringentibus conatur alvum siccare.

Altera opinio, quæ propius abest a vero, rodentis atque intra cavum intestinorum morantis materiæ exitum molitur emeticis, purgantibus variis, & vario modo, in eaque re curationis cardinem docet versari.

Verum non omnis omnino dysenteria vomitorium aut purgans admittit: nonnullæ enim, etsi perpaucæ, solo opio, & prolectis sudoribus illico cessant, SYDENHAMO testante: quædam aliæ, non multum ultra initia provectæ, potu te-

tepido & emolliente comprimuntur, quas evacuans remedium exasperasset. Atque alias quasdam phlebotomia sanat, eaque repetitis vicibus instituta. Ut ita constet, dysenteriam popularem non esse morbum intestinalis cavi, acrem materiem continentis, sed ipsarum adeo *intestinalium membranarum*, rheumate laborantium; subinde & mesenterii, & omenti, & urinariæ vesicæ.

Hunc quidem rheumatismum intestinorum *persæpe* aut emeticum, aut purgans tollit, ut experientia constat.

Inde Eorum opinio nata est, qui dysenteriam prorsus omnem merum esse *saburralem morbum* arbitrantur.

Quamquam neque altera opinio veram dysenteriæ notionem habeat, tamen medendi rationem in *plerisque* dysenteriarum epidemiis non erroneam instituit.

Potiores enim hujus morbi epidemiæ eam speciem constituunt, quam superius *biliosam* appellavi.

Est nihilominus, ubi haud leves errores practici hanc quoque opinionem consequuntur.

Quando autem bona esse medendi methodus possit, utut falsæ opinioni innixa, & quando è contrario ea ipsa opinio in errores practicos inducat, & quæ hujus rei ratio sit; Is intelliget, opinor, qui expositam in antecedentibus dysenteriæ naturam & varias ejusdem species pensitavit.

An detur contagium dysentericum ab uno homi-

Contagium dysentericum Pauci in dubium vocarunt, idque effluvium ex uno homine exspirans communicari Adstantibus posse plerique credunt. Miror Hercle, qui nos immunes per omnes hos annos a dysenteria mansérimus, Medici,

-ci, Medicorum Adjutores, & Ægrorum Custo- *nadimanans in plures.*
des. Atqui quotidie mane singulorum fæces lustramus ea nocte exceptas, & vel inviti haurimus putidissima effluvia totis naribus.

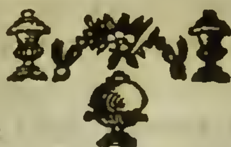
Probe equidem novi, Dysentericorum dejectionibus aerem, ex quo omnes tanquam ex communi fonte potant, fœdo putore corrumpi, morbosque putridos, per eminentiam *nosocomiales* appellatos, invitare; verum quod Dysentericorum exhalationes *eundem* in aliis morbum producant, id quidem arbitror observationibus adversari.

Magni interesse puto, non ignorare, dysenteriam contagio carere. Quo enim animo Medicus Dysentericorum domos, Pauperum præprimis tabernas, adibit, de morbi contagio persuasus? *De vanitate quorundam aliorum contagiorum.*

Quanti igitur interest, & esse Ipsummet a vano metu liberum, & eum Aliis posse excutere.

Idem de miliari, petechiali, & scarlatinoso contagio intellectum velim; quod nullum est, neque tactu, nec inspiratione, nec devoratum, neque *inoculatum* quocunque modo *eundem* in Aliis valet morbum excitare; observatione mea & experientia multiplici id perpetuo atque constanter testante.

Sic uno saltem, alterove terriculamento, eoque non minimo, minus habebimus, tot inter alios tam veros, quam inanes terrores.

CAPUT IX.

Prophylaxis.

A dysenteria non præservat, nec purgatio,

Remedium prophylacticum dysenteriæ in frequenti alvina purgatione frustra quæsitum est, hanc enim potius noxiam arbitror; nisi præsens saburra eandem poscat. Vires enim ventriculi & intestinorum æstivis caloribus remissiores crebra purgatio magis frangit, & rheuma tanquam ad partem *debiliorem* invitat.

Observationes etiam confirmarunt, hanc prophylaxin vanam esse.

nec vomitio,

Æque parum a dysenteria præservantur, Qui frequenti vomitione ventriculum per vices subvertunt, dysenteria grassante; nisi forte jam adsit cacochylia exantlanda.

At sic non *prophylacticum* remedium haberes, sed *curativum*.

Nec ullum vitæ genus.

Nullum vitæ genus a dysenteria intactum præteriri, supra dixi.

In quo consistat prophylaxis dysenteriæ.

Nullam certiorem prophylaxin novi, quam quæ æstuantis corporis, & profusius perspirantis refrigerium repentinum, & auræ frigidioris afflatum vitat.

Non raro subita dysenteria Correptos observavi, quorum male vestitum abdomen post largiores sudores subito perfrigeratum fuit.

Vitato *ejusmodi* refrigerio, cruditatem quoque, & saburralia vitia vitanda puto; quæ, etsi dysenteriam sola non producant, corpus tamen debi-

bilitando eandem invitent; præsentemque reddant graviorem.

Proderit etiam præter hanc & perfrigerationis, & cruditatis fugam, leni quoque tonico vim primarum viarum sustentare.

MÖHRLINI apud præclarum ZIMMERMANNUM (*) observationi lubens subscribo, Eos potissimum dysenteriam a se prohibuisse, qui vitatis diætæ vitiis, potum, præsertim aquæ frigidæ, si forte corpus æstuaret, liberaliorem vitassent, & diu noctuque non interceptam diaphoresin fuissent experti.

Magna curationis difficultas in eo est, quod Ægri continuo surgendo, male contecti, pedibus nudis, noctibus sæpe perquam frigidis, morbi caussas identidem de novo repetant, perfrigerationem videlicet.

Hinc tantum quoque solaminis experiuntur, si in lecto manere jubeantur, Iisque supponantur excipula, in quæ vel decumbentes alvum ponant; item, si abdomen dolens molli & calido cataplasmate foveatur.

Hac ego ratione dysenteriam a me, Meisque fortunate arcebam.

CA-

(*) Quis nescit egregium *Zimmermanni* de dysenteria librum, Qui, quidquid hucusque de eo morbo observationum exstabat, apte & philosophice disposuit; cum suis comparavit, leges stabilivit! Caput X. ejusdem libri spiritum practicotaton spirat; opus diurna, nocturnaque versandum manu: spiritum, inquam, quem Is solum rite intelliget, qui in praxi dysenterica versatus, ab hujus operis lectione ad Dysentericorum lectulos accesserit, indeque iterato fuerit ad legendum præcipue decimum libri caput reversus.

CAPUT X.

Quænam instructio plebi sit danda, grassante dysenteria.

Prophylacticas præceptiones, atque ipsam methodum dysenteriis medendi, Medicorum collegia Plebem, illam potissimum, quæ rus colit, docere solent; si quando tempora dysenteriæ ingruant, Ruricolis præprimis inimica.

Cur vigente dysenteria Vulgus vix possit instrui de methodo medendi.

Quod quidem institutum, ut est summe laudabile, ita arduum maxime, atque anceps videtur; ne nempe docendo noceas, ubi satagis prodesse.

Malin certe, ut *nulla* prorsus medicina fiat, quam *inepta*, & morbo *non respondens*, atque hoc ipso perniciosa, & salutarium naturæ moliminum turbatrix.

In morbo autem *tantopere versatili*, qui solertium etiam Medicorum sagacitatem exercet, nonne sæpius periculosam sibi medicationem Plebs faciet? Quam remediis valentibus tanquam totidem armis instruere quidem possumus, dexteritate vero captandæ occasionis, & indicationum scientia nequaquam.

Dispiciendum tamen est, quousque instrui Plebs possit, ut constitutionibus dysentericis aut a morbo sese præservet; aut eundem jam præsentem vel sanet omnino, vel sananti naturæ saltem non obsit.

Pri-

Primam instructionis partem ea fortassis præcepta, atque ea quidem sola, suppeditabunt, quæ de prophylaxi, & de cavenda æstuantis corporis perfrigeratione superius dicebam.

Alterum vero consilii caput morbum ipsum docebit sanare, atque *binis* solum methodis absolvetur, ab HIPPOCRATE *de affect. T. II. Sect. I. c. VII. Edit.* HALLERI, propositis; binas enim Is suasit, utramque *parabilem, adplicatu non difficilem*, & quarum *apta tempora atque indicationes* vel ipsa edoceri rudior Plebs potest.

Sunt autem hæ duæ methodi dysenteriis medendi *evacuans* una, atque altera *antiphlogistica*.

Novi perbene, *methodum antidysentericam* minime his binis solummodo capitibus contineri; verum etiam scio, Qui has binas scite noverit adhibere, eum *Plurimis* profuturum; Multis quidem *directe*, non Paucis *indirecte*; vix Ulli vero (quæ res in omni medicina maximi momenti est) obfuturum.

Inter methodos antidysentericas complures, solum duæ sunt de quibus instrui Vulgus potest, & debet.

Reliquæ autem morbi varietates plebeium captum superant; neque directa pro Iis methodus potest Plebi dari; nisi Quis velit, ut sibi noceant male medicando.

Et cur?

Dysenterias quasdam HIPPOCRATES *loco supra citat. evacuante* remedio curat, & *medicamentum, quod supra pituitam purget* propinat. In aliis vero dysenteriis, in quibus dolor *detinet, partes sub umbilico multa calida lavat: ibidem.*

Quæ duæ res & *evacuantis* methodi, & *antiphlogisticæ* notiones exprimunt.

Hinc Qui sibi mederi coguntur, his *omnis* dysenteriæ cura a potu tepido, & emolliente, itemque a fotu abdominis est inchoanda.

Quodsi dolor *remiserit*, aut *extra tempora de-*

jectionum penitus cessarit, si & vires non sint projectæ, & febris evidentior absit, aut ea statis solum horis intendatur, *medicamentum, quod supra purget*, hauriendum dato; fotu abdominis interim continuato.

Atque hac ipsa methodo *evacuante sola* quam plurimas novi dysenterias fortunate compressas; dummodo & tenuis victus accedat, & lecti tepor, & potus ex emollientibus, addita chamomilla, post emesin diutius sumendus.

Opio carere tunc possunt; nisi forte *post emesin, dolore sublato, absente febre*, pauxillo opii velis sudores juvare, proficuos, & alvum siccantes.

At vero, si *dolor detinet, assiduus* atque etiam *extra tempora secessuum affligeris, attactum non ferens, partes sub umbilico*, Suasore HIPPOCRATE, *calida multa lavato* Infidum enim hic esset, quin immo perniciosum, emeticum. Venæsectio proderit, & fotus abdominis assiduus; atque assiduus quoque potus ex emollientibus althæa, malva, seminibus lini &c. confectus; *sola enim antiphlogistica* methodus opitulabitur.

Infantes dysenteria correptos, præprimis si dolorem difficilius ferant, & instent præ dolore convulsiones, *aqua calida lavare*, seu calido balneo imponere, expediet.

Qui hæc medendi momenta tenuerit, (neque ea sunt difficilia, utpote a manifestissimis qualitatibus, torminum nempe *assiduitate*, aut *intermissione* potissimum repetita) amplissimas dysenteriæ species sanabit, *biliosam* nempe, & *inflammatoriam*, & ex hac utraque *conflatam*.

Unicum superest, quo id genus instructio carere non deberet; quas nempe methodos, quæve remedia aversari tanquam noxia & perniciosa, oporteat, esset dicendum.

Ve

Verum, utut saniſſima conſilia dederis, vecor, ne aut nihil inde bonæ frugis, aut non iſi pauxillum, referas.

Solet enim Plebecula præjudiciis potius, quam ınæ rationis dictaminibus auſcultare, atque hoc pſo.

- - - ὑπερ μορον αλγἐ εχϰσιν (*).

CAPUT XI.

Quid peculiare, aut etiam commune habuerint inter ſe quatuor æſtatum dyſenteriæ.

Quatuor æſtatum conſtitutiones dyſentericas ſtrictim delineabo; qua re inter ſeſe convenerint, aut quid deſcriminis interceſſeit, dicturus.

Æſtas anni 1776. tota, & hinc veris pars nagna, illinc vero autumni non minor, morbos μονσιϰς, ϰαι ὁμογενεις proferebat; bile nempe progratos, ſed ea *meraciore*, *non inflammante*, *non ſeptica*, atque *indolis bonæ*, niſi mala fortasſe medicina obtigerat.

Ejusdem quoque ingenii dyſenteriæ fuerunt, at-

(*) - - - Vel DIS nolentibus ipſi
Se miſeros faciunt - - - *Odyſſ. L.* 1. *v.* 34.

atque ex ea ſpecie, quam *rheumatico-bilioſam*, & *febrim bilioſam dyſentericam* nominavi, *numeroſiſſimæ* quidem, ſed quæ mira celeritate & tuto ſolis vomitoriis, atque inter hæc tartaro emetico, promptius multo ſanabantur.

Quasdam illius anni dyſenterias tamarindis, manna, ſale amaro, cremore tartari, tartaro vitriolato, tandem rheo, & myrobalanis ſanatas vidi ab Iis, qui medicinam emeticam, utut *ſuo loco*, & *ſuo tempore* perefficacem, ignorata ejusdem præſtantia, averſantur, atque in Delicatulis, Fœmellis, Nobilioribus, Iisque

> - - *quibus dant cruſtula blandi*
> *Doctores.*

Plus quidem temporis hæc methodus inſumſit, quam quæ emetico utebantur; nihilominus Ægri evaſerunt, niſi ſi forte copioſiorem Quis bilem habuerat, *και ανω potentius turgentem.*

Æſtate vero anni ſubſequentis (1777) dyſenteria hinc inde ſolum in publicum prodiit, at ergaſtula frequens inviſit, & cum Ægrorum pernicie.

Verum ubicunque apparuerat, difficilis plerumque fuit, longa, & evacuantibus, ſeu ανω, ſive κατω non ſanata, vix mitigata.

Quasdam dyſenterias illius æſtatis mutata potius temporum vice, quam vi remediorum, compoſitas arbitrabar; in Juvenibus præcipue, & Qui ferendo morbo magis erant.

Erat hæc difficultas inteſtinorum non *mere bilioſa*, ſed aliquantum, ut videbatur, *inflammans*; putredine tamen non carens, ineffabilis cujusdam ingenii, cujus *ſolam pertinaciam* certo cognoveramus.

Hi

Hi ipſi mores morbos etiam reliquos inſigniverunt, exeunte vere; æſtate, atque autumno conſpectos.

Salium mediorum vix ulla utilitas fuit cum in dyſenteriis hujus anni, tum cæteris in morbis. Inde in longos alvi fluxus, non comprimendos, Ægri inciderunt.

Radicis arnicæ magnus uſus cum in illis dyſenteriis, phlogoſi prius abſterſa, fuit, tum potiſſimum in febribus cæteris non dyſentericis.

Anno 1778. numerus Dyſentericorum paullo major fuit, quam priori æſtate; attamen multo minor, ac anno 1776.

Dyſenteriæ hæ ad illas anni præteriti proxime accedebant, niſi quod fuerint phlogiſticoteræ.

Alvus hoc anno in pluribus Dyſentericis tota quanta mucoſa fuit, ſpermati ranarum ſimillima; magna ductiliſſimi & tremuli muci copia, ab excipulo vix abradenda, prodivit, qualem fere Calculoſi, aut Quibus veſica ab alio quocunque ſtimulo irritatur, mingere ſolent, utut hic Dyſentericorum mucus inſtar glutinis vaſi tenacius adhæſerit.

In reliquis fæces erant porraceæ, ſpumantes, fruſtula ſebacea referentes, lineis ſanguineis pictæ, carunculoſæ, loturæ carnium ſimiles.

Hæc muci excretio Ægros mirum quantum emaciabat, eosque intra non multos dies, morbo licet in *ſpeciem* tolerabili, ad incitas atque ad mortem redegit.

Qui *hac ratione* ægrotabant, methodo illa evacuante, quæ æſtate 1776. tam feliciter ceſſit, non ſanabantur; ſeu emeticum fuerat, ſeu eccoproticum propinatum.

Curationem oportuit *compoſitam* inſtituere; qua-

qualem, ut unicum exemplum proferam, Puella quædam auſpicato ſubivit, mucum illum tremulum largiter, & ſolum excernens, & dolorem totius abdominis quaſi exulcerati conqueſta. Dedi multa tepida, & emollientia per os atque anum. Abdomen cataplasmate fovi, corpore probe contecto, ſanguinem miſſurus, niſi jam ſuæ domi miſiſſet ſuo conſilio. Elapſis aliquot diebus, & doloribus paullum remiſſioribus, lingua autem impuriore, ſalutare emeticum hauſit, Paullo poſt convaluit, & citius, quam omnes Alii.

Poſt medium Septembrem 60 annorum Fœmina ad nos venit. Ante 3 ſeptimanas diarrhœa laborabat octiduo: ea ſponte ceſſante bene valuit. Nunc a quatriduo alvus creberrima, parca, tenesmodes, torminoſa, cruenta. Dolor aſſiduus abdominis, non graviſſimus, ſed inter dejiciendum auctus. Os mucoſum; febricula. Eadem methodo morbum tentavi, qua dyſenteriam Puellæ modo relatam. Venam ſecui, ſanguinem pleuriticum eduxi, noctu alvus ſolum quinquies mota eſt copioſa, & ſcybaloſa. Altera die ter dejecit, ſana poſthac.

Eodem anno (1778.) dyſenterias quasdam levi brachio ſanavi, quasdam vero difficulter. Duos Ægros emacians alvi fluxus, quo mucus tremulus, initio torminoſe, dein etiam absque dolore, reddebatur, confecit ſerius. Binæ Fœminæ poſt paucos dies dyſenterice moriebantur.

Exiſtimo, me minus fuiſſe attentum ad commiſtam hujus conſtitutionis phlogoſin, ſeductum nempe dyſenteriis anno 1776. obſervatis, quas *meriſſime biliosas* celeriter conſtanterque paucos intra dies emeto-catharſi ſanavi.

Sed penes Lectorem erit dijudicare, num artis,

tis, an vero meam ipsius impotentiam incusare oporteat, quod curationes quædam non cesserint ex voto, ubi succinctam morborum historiam proposuero.

Septuagenario Major longa per æstatem febre, eaque intermittente, conflictabatur. Non adnotavi, qua methodo sanitatem recuperarit. Die 4ta Augusti 1778. nos accedit, aitque, se quatuordecim dierum dysenteria gravi affligi. Ante morbum præsentem per alios quatuordecim dies præcessisse inappetentiam, oris amarorem, febriculam vespertinam. Emeto-catharsi primo, dein vero radice arnicæ dolor omnis sublatus est intra dies perpaucos. Verum alvus crebro fluxit diu, noctuque, mucosis, aquosis, & indolenter; sisti nulla ratione, nequidem opio poterat suspendi. Emaciatio, qualis in extrema phthisi. Cutis pendula, strigosa; aridissima. Finiente Septembre periit.

Intestina crassa inflammata valde, dura, rigida, difficillime scindenda in cadavere reperi.

Triginta annorum cœlebs Fœmina die 13tia Aug. huc venit; quatriduana dysenteria fuit, corpus macrum, exsuccum, aridissimum, ligneum, &, utut se sanam fuisse assereret, notas tamen sanitatis perpaucas habuit, hac jam ætate edentula. Dejecit inter assidua tormina materiem pendulam, albam, qualis ex Calculosorum vesica exprimitur.

Remedia aut nulla sumsit, morosissima Ægra, aut devorata revomuit, vomitum ipsa immissa in fauces manu proliciens. Parum potulenti emollientis retinuit. Vomitibus manu concitatis aquosa pauca cum pauco muco vomuit, cum dolorum initio levamine, dein etiam eorundem plena evanescensia. Mansit fluxus alvi mucosus, &

multo magis emacians, quam pro deperditi humoris mole.

Periit die 17ma Septembris. Sceleton cadaveris, non cadaver. Omentum ruberrimum: intestina crassa parietes solito multo crassiores habuerunt, & duros: plagæ hinc inde inflammatæ: interior superficies luride rubescebat, muco sanguinolento obducta: erosio nulla.

Puella quædam circa finem mensis Julii clam peperit, inde maturius ad pristinos labores reversa dolores lumborum assiduos experta est. Die 28va Augusti nosocomium adiit, a quinque diebus jam dysenterica: dejectiones innumerabiles, aquosæ, aquoso-cruentæ, excretorum exigua quantitas. Dolor ventris assiduus, attactum refugiens: pessime vestita, & ferme nuda ad nos venit frigidissimo die, plures alios æque frigidos excipiente: inquies summa, lamenta assidua, pervigilium: gustus nulla ratione depravatus, & nulla febris, si pulsum, & corporis calorem spectaveramus. Facies lurida, subflavescens. Tinctura rhei aquosa dabatur cum dolorum levamine. Tandem dolor jam nullus erat, at alvus fluens, aquosa, sæpe cruenta. Die 3tia Septembris vesperi paregoricum datum est. Ei nocte difficilis respiratio facta est, quæ die sequenti fervens, & strepens fuit. Periit eadem die.

Omentum leviter inflammatum: inflammata hinc inde tenuia intestina, hinc inde etiam mesenterium. At vero totum colon, ejus præcipue portio per latus sinistrum decurrens, valide inflammatum offendebatur; hinc inde quoque livescens, crassissimis parietibus, & vix præ duritie, etiam qua parte livor erat, scindendis. Eodem modo etiam rectum intestinum fuit, ejus-

que

que, uti & coli glandulæ prætumidæ, permagnæ, & dire inflammatæ.

Die 30ma Augusti alia Puella 18 annorum nostræ curæ committebatur. A quinque mensibus catamenia non fluxerunt. Octennis ex febre acuta continua decubuit. Ab eo tempore frequenter lumbricos excrevit. Triduana dysenteria se teneri dicebat. Color faciei fœdus erat; exilissimi, ferme obliterati, creberrimique pulsus; dolor assiduus, perque vices ita intensus, ut ejularet, volutaretur per lectum, dentibus commorsis strideret, extremis frigidis, vultu miserabili, desperabundo. Per os atque anum lumbrici secesserunt. Maximam frigidissimæ noctis partem solebat extra lectum consumere, excipulo insidens, quo uti cubans non potuit. Sapor vitiosus. Tinctura rhei aquosa, & emesis aliquid levaminis, utut perparum id fuerit, attulerunt. Verum non multo post omnia exacerbata sunt. Emollientia tepida, mucilaginosa, cataplasmata &c. dolores mitigarunt, alvumque fecerunt rariorem, vix dolorificam. At die 7ma Septembris periit; eo tempore, quo pulsibus & vegetioribus, & vix acceleratis, melius valere videbatur.

Omentum inflammatissimum fuit: intestina tenuia omnia profunde rubebant: totum colon, & rectum alta phlogosi correptum, cum livore hinc inde. Membranæ crassorum intestinorum crassissimæ, glandulæ ex inflammatione magnæ: cruentus mucus superficiem intestinorum internam obliniebat.

Hic curam oportuisset summe antiphlogisticam instituere, & curatio a tinctura rhei aquosa male est inchoata, male datum emeticum. Infidum erat levamen. Sed decepit corporis habitus, ver-

verminosa dispositio, ipsique vermes excreti; sed maxime deceperunt aliæ Aliorum dysenteriæ, eadem methodo feliciter curatæ.

Non pauci Dysenterici hoc anno lumbricos dejecerunt, quemadmodum in casu Puellæ mox memorato. Atque hi quidem Ægri plerumque sexus sequioris fuerunt, Fœmellæ pallidæ, & olim jam verminosæ. Non licebat curam ab anthelminticis, emesi, purgante, etsi mitiore, inchoare; ob dolorum assiduitatem, & intensionem ab inflammatione provenientium. Atque hæc quidem inflammatio subinde *prava* fuit, & ejus indolis, ut sanguis eductus, & præsidia reliqua antiphlogistica, non juverint, ac consueta crusta defuerit, qualis *inflammationes non pravas* plerumque solet comitari.

Omnibus hoc anno Dysentericis febricula fuit vespertina, cum pauco frigore, calore non magno; alvo tunc crebriore, & torminibus auctis. Ictus arteriarum vix accelerati. Lingua sicca, arida. Urinæ parcæ, subinde quidem copiosiores, at semper colore minime exaltato, sordidæ plerumque, mucosæ, non transparentes: sero mucum deposuere album, copiosum, ad altitudinem digiti transversi. Tandem rebus in meliora mutatis urinæ perlucidæ manserunt, absque sedimento, & quales reddi solent integra sanitate. Tenesmi excruciantes Plerisque fuere, & longo post dysenteriam tempore perstiterunt; secus multo, ac anno 1776, ubi & dysenteriam, & tenesmos unicum plerumque emeto-catharticum abstersit. Singultum, in morbi progressu, & serius, accedentem non timui, si modo reliqua symptomata non fuerant pejora.

Pinguia, & obesa corpora hic morbus intra paucos dies valde ac longe validius emaciavit, quam pro excretorum ratione. Mo-

Moriebantur mente non Moti, & inter assiduos secessus, pulsibus exilissimis, & evanescentibus.

Incerto dierum aut septimanarum numero, serius, ocyus, perierunt.

In cadaveribus *crudam* inflammationem offendi, &, utut hinc inde nonnunquam livor aderat, defuerunt tamen alia gangrænæ signa; scilicet friabilitas affectæ partis, & gangrænosæ plagæ minuta cohæsio. Erat enim lividarum partium magna durities inter scindendum animadversa.

Infimam plebem, Fœminas præprimis pauperiores, male pastas, pejus vestitas, hic morbus frequentius, & gravius lacessivit.

Custodum nostrorum nemo, uti etiam nemo Chirurgorum aut Assistentium dysenteriam contraxit. Quidam, qui cataractæ extractionem inter Reconvalescentes exspectabat, ubi nulli fuerant Dysenterici, nihilominus in morbum hunc incidit, sed leviorem; cum levi vesticula tectus ambulacra frigidiora obambularet.

Ad eam, quæ æstatem, & partem autumni anni 1779. fœdabat, dysenteriam transeo, multiformem, & variam, & non paucis internecinam.

Mense Junio perraræ dysenteriæ fuerunt, Julio vero crebriores, quam plurimæ Augusto atque Septembri, tandem Octobri, contrahebantur.

Diversas dysenteriæ species, quæ hoc anno in scenam prodierunt, supra commemoravi; ea certe constitutio fuit, quæ quasi composita ex constitutionibus priorum annorum videbatur, atque commista, aut cum iis per vices alternans; cum, quidquid dysenteriarum priores æstates atque

que autumni progenerarint, hæc una æſtas protulerit collectim.

Saburras hoc anno habuerunt minus bilioſas, & pauca vomuerunt, neque utiliter; niſi præmiſſis emollientibus, tepidis, & non raro præmiſſa etiam ſanguinis miſſione.

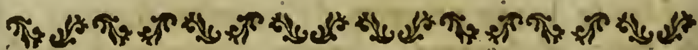
Salia media, quibus vel ſolis dyſenterias *bilioſas* anni 1776. ſubinde curatas dixi, horna dyſenteria non tulit.

Dejectiones mere albas, tremulas, viſcidasque, priori anno frequentes, hoc anno non vidi; harum vero loco loturæ carnium ſimilia, carunculoſa, modice viridia, luride rubra, prodierunt.

Multi certe æque in urbe ac ruri perierunt, cum ob ipſius morbi naturam, nonnunquam arte ſuperari neſciam, cum quod anceps, & verſatilis morbus, atque *eadem* ſemper veſte indutus Ignaris *idem* ſit viſus, fefelleritque.

Non datur universale Antidysentericum, uti nec universale Antirheumaticum.

Quam male enim *eandem* in omni dyſenteria medendi rationem Ii ſequantur, quibus *nomina* pro *rebus* ſunt, & quam vana ſpes ſit remedii *univerſalis Antidyſenterici*, hujus anni conſtitutio luculenter demonſtravit.

CAPUT XII.

De quibusdam magni momenti minutiis

Non puto, me acutulas concluſiones, & diſtinctiones, ſubtiles magis, quam utiles dilucidasque feciſſe: aut, ſi diverſiſſimam morb fa

faciem descripsi, si minutulas dedi distinctiones; tales solummodo videbuntur Ignoranti, quod res parvæ persæpe maximas trahant:

Duntaxat rerum magnarum parva potest res
Exemplare dare, & vestigia notitiai. (*)

Haud quidem ignoro, magis amari illam medicinam ab ejus Cultoribus, quæ rerum occultarum enodatione tam laboriosa non indigeat, nec tam altos recessus habeat, quæve in eliciendis morborum causis, & commistionum variarum examine minus anxie versatur, & multum disputari contra scrupulosam ejusmodi, seduloque *distinguentem* scientiam: sed difficultas & labor discendi disertam horum hominum negligentiam reddit. Malunt enim differere, nihil esse in hac investigante & philosophante medicina, quam, quid sit, operose addiscere.

Sed etiam illud non ignoro, ne adhuc dum quam longissime abesse ab illa, quam de dysenteria concepi, idea, & me meam ipsius mentem in describendo hoc morbo neutiquam plane fuisse assecutum: neque, si id etiam licuisset efficere, idcirco existimo, his meis præceptis instructum posse jam tuto dysenteriæ mederi; cum abunde mihi constat, quantum vel fidelissima descriptio, morbique inde hausta cognitio ab illa scientia distet, quam Quis ipso artis exercitio comparavit. *Est enim*, ut LANCISIUS in *Epistola ad* COCHIUM ait, *medicina quoddam experimentalis* pru-

(*) LUCRET.

prudentiæ genus, quæ vix doceri ab ullo potest: tota fere sedulo, peritoque ab Artifice in arena ipsa invenienda, ac tractanda est.

Hæc habui ex mea penu depromenda, ut cum aliis Aliorum observatis conferantur.

Atque ita, Qui plura, quam ego, observavit, &

Cui lecta potenter erit res,

Securiora tandem hanc annuam pestem propulsandi præcepta condet, efficietque, ut una morte minus moriamur.

SECTIO V.

DE

MORBIS QUIBUSDAM

SYSTEMATIS HEPATICI,

PRÆSERTIM

DE ICTERO:

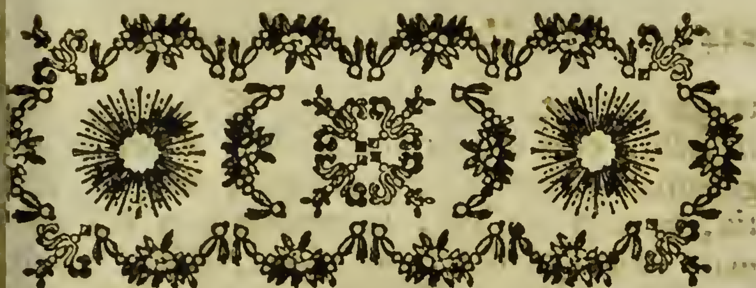
ITEM DE QUIBUSDAM

AFFECTIBUS NERVOSIS,

ET

SPARSA QUÆDAM

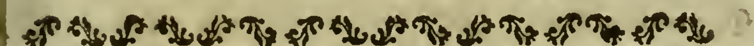
VARII ARGUMENTI.

De morbis quibusdam

;YSTEMATIS HEPATICI,

præsertim de ictero.

OBSERVATIO I.

Vir 39 annorum ante octo annos febrim ter-tianam autumnalem passus est: cortex da-atur: frequens erat recidiva. Ab eo tempore epius cardialgiam querebatur, & incommodum ensum in epigastrio dextro. Omni anno, vere, : autumno oris aphthas habuit, graves, cura-uque difficiles. Pallor continuus, & macies uædam, alias insolita: appetiit: oculi levissima er vices flavedine tincti. A verno tempore an-i 1777. hypochondrium dextrum in molli par-e versus ventriculum sæpius tumuit, & gravius loluit; minus appetiit, alvo facta morosiore. Sumsit pillulas ex gummiferulaceis, aloe &c. nde alvus promptior, & levamen. Oculi tamen requenter & magis icterici: officio suo funge-batur: plurimum equitabat. A mense Augusto quotidie, omni alterno quartove, erronee, levi-

terque febrire, domi detineri, & sæpissime esse in lecto, cum omnes antea relatæ molestiæ augerentur, virium jactura præcipue, & inappetentia, ac alvi tarditas; ut tandem non nisi enemate sollicitata dimitteret pauca, dura, caprilla. Circa medium Octobrem vomere sæpius pituitosa cœpit aliquot a pastu horis; vomitione per unum, duos, pluresve etiam dies cessante, paullo post reditura. Aucta omnia; alvi obstructio major; vomitus crebrior. Nulli tandem secessus, nec injecto enemate provocandi; at multo frequentior vomitio. Periit quinta Novembris ejusdem anni.

Prædixi, cum circa medium Octobris in consilium vocarer, hunc morbi exitum probabilissime secuturum; addidi etiam, me *vitium circa pylorum, ejusque coarctationem cartilagineam* præ alia quacunque re suspicari: ita me esse per meas alio tempore habitas observationes edoctum.

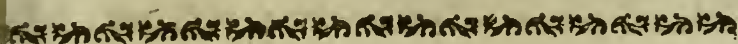
SECTIO CADAVERIS.

Aperto abdomine ventriculi magnitudo erat prorsus insolita, ad umbilicum usque protensi, & figuram ferme quadratam referentis. Pylorus, & initium duodeni, ad attactum durissima, scirrhosa, nodosa, cum appendicibus crassis, itidem duris; quarum una, reliquis major, pancreatis extima pars esse videbatur. Interior pylori facies angusta, scabra, hinc inde modice arrosa, exhibebat tuberculum atheromatosum, nucem myristicam fere excedens; quod, forfice dissectum reddebat materiem pultaceam ex griseo flavescentem, & fœtidam.

Tenuium intestinorum color pallide luteus fuit.

In

Inteſtinum cœcum, valdopere diſtentum, ni-
ricabat.
Hepar, & veſicula fellea, & lien, & meſen-
rium, ejusque glandulæ, Sanorum erant ſimi-
a.
Contenta ventriculo copioſa erant & nigra;
teſtina autem tenuia, & vaſa meſenterii, fe-
inania.
Cœcum, & colon dextrum, multis durisque
ybalis infarctum; colon vero transverſum, ſo-
aëre plurimum turgidum, obſcure rubebat.
In ventriculo, præter materiam copioſam &
igram, deprehenſa fuit notabilis quantitas mer-
urii vivi, ante mortem ingeſti; (dicuntur enim
geſtæ fuiſſe mercurii vivi doſes ſeptem, ſin-
ulis autem vicibus unciæ tres cum oleo amyg-
alarum;) & in inteſtinis tenuibus diu ſed fru-
ra quæſiti.
De viſceribus thoracis, cum apertus non fue-
t, nihil habeo, quod referam.
Sectioni, utpote ruri factæ intereſſe non po-
ii; alias in hepar, & vias bilis, ejusque libe-
im, aut difficilem, aut impeditum, effluxum
inteſtina ſedulo inquiſiviſſem: utut probabi-
ſſimum ſit, bilem primo difficillime per angu-
atos ductus, tandem omnino non, in inteſti-
um fuiſſe delatam.

OBSERVATIO II.

Viginti ſex annorum Juvenis per octo ſepti-
manas appetitum ſolito minorem, item-
que laſſitudinem queritur. Triſtis, cogitabun-
dus,

dus, & gravi mœrori immersus, quod nuper fuerat ab irato Hero dimissus, & nunc egens oberret: sanus cætera.

Accessit oppressio thoracis infimi, & anterioris: subinde vagus artuum dolor. Oppressione hac pectoris, & membrorum dolore post 14 dies sponte evanescente, icterus ortus est, saturatissime flavus, per totum corpus; lassitudo; obambulat; dejectus appetitus; oris subinde fœtor, & muci copia, fauces replentis.

Ictero jam tribus septimanis perstante, ad nos venit, apyretos prorsus. Fæces albæ, caninæ. Sumit solventia salina, decoctum graminis, taraxaci, dein emeticum; æque saturata flavedo. Continuat solventia, & aperientia: excrementa nunc bile tincta apparebant.

Tandem febris accedit cum linguæ ariditate lignea, pavores, taciturnitas, mite delirium. Ultimis diebus brachium dextrum totum mire intumuit, tumore non rubente & valde dolorifico. Paucos post dies, ex quo ad nos venit, moritur.

SECTIO CADAVERIS.

In abdomine omnia bile flava suffusa, vesicula fellea bile viridi refertissima. Hepar hinc inde vitellina bile admodum maculatum.

Liber exitus bilis per ductum cysticum, hepaticum, choledochum in intestinum duodenum; hique ductus satis ampli fuerunt; omnia viscera multo flaccidiora.

Metastasis biliosa. Brachium tumens incisum exhibuit tenuem biliformemque laticem, intra telam cellulosam ubique copiose collectum.

Mi-

Mira facultas mœroris eſt, functiones ventriculi, inteſtinorum, ac hepatis conturbandi. Frequenter a ſolo mœrore diuturno febris lenta nervoſa gigni eſt obſervata.

Plerosque icteros *febriles* aut pernicioſos vidimus, aut ſaltem perquam periculoſos. Juvat id adnotaſſe, ut quantillum ſpei, & quantum periculi ſit in ictero febrili, Medicus prævidere, & prædicere queat.

Contigit aliquoties, *metaſtaſes bilioſas* videre; ſeu bilis dilutiſſimæ collectionem confertam. Latex bilioſus e tumentis brachii tela celluloſa profluens, a depoſitione fuerat ipſius bilis reſorptæ, & ad brachium delatæ.

Ejusdem bilioſi humoris varias poſſe migrationes eſſe, & ad diverſas deferri partes, ratione probatur, & experientia.

Ad encephalon delata bilioſa materies morbos faciet varios, huic viſceri competentes: ad oculos, fauces, thoracem &c. traducta, ibique commorata, luſum illum mirificum bilioſæ febris ludet, *Tomo II. meæ rationis medendi* luculenter deſcriptum.

Quanta morborum familia eſt ab una eademque materie, tanquam Protoparente oriunda!

An icterus ſaturatiſſimus, viis ad duodenum bilem ferentibus amplis atque hiantibus, quales a morte reperti ſunt, oriri in Vivo potuit? An in Vivente bilis vias ſpasmus intercluſit, morte ſolutus?

Ductibus biliferis omnino perviis nihilominus dari icteros poſſe, obſervationes docent, atque etiam idem in hoc caſu obtinuiſſe lubens confiterer, ni fæces albæ abſentiam bilis fuiſſent teſtatæ.

OBSERVATIO III.

Triginta novem annorum Textor a viginti fere annis, quovis autumno in hyemem vergente, rheumatica febre per aliquot septimanas decubuit. Tertius modo annus est, quo ex febre quartana, per tres anni quadrantes durante, appetente verno calore sine aliis remediis convaluit, quam quæ contra tussim validam, sputa copiosa excutientem, & per anni dimidium una cum febre quartana affligentem, adhibuit. Fuere autem remedia hæc herbæ, ut ajebat, pectorales.

Sanus inde hucusque vixit.

Die 22da Januarii 1779. cum præcedente vespera solito lautius cœnaret, & meracius biberet, mane leviter inhorruit, incaluitque alternatim. Mox vero assiduus & siccus calor ortus toto morbi tempore durabat. Erectus, sed fessa membra trahens & impar labori consueto, ægrotavit. Artuum omnium dolores rheumatici.

Die 24ta decubuit. Sumit proprio consilio pulverem myrrhæ ex haustu aquæ: omnia graviora.

Die 27ma tussis, quæ ab initio adfuit levior, nunc gravis fit, noctu præcipue infestans, cum sputis difficilibus, glutinosis. Doluisse hac die ajebat utrumque hypochondrium dolore punctorio, attamen non magno, & in profunda solum inspiratione, aut validiore tussi.

Die 28va domi suæ venæsectionem instituit; eadem adhuc vespera repetitam.

Die

Die 29na ad nosocomium defertur. Dolores artuum rheumatici hodie evanescunt. Vox rauca ab initio; sitis hucusque intensa; capitis dolor obtusus, & diminutus sapor; attamen non depravatus; nullus appetitus; lingua humida, leviter albescens; decubitus facilis in omnem partem; nullus dolor; nulla thoracis oppressio, hypochondria nunc indolentia; anxietas ingens circa præcordia; pulsus pleni, fortes. Potus dabantur emollientes, nitrosi, copiosi, tepidi.

Die 30ma Januarii venæsectio. Sanguis crustam crassissimam, non contractam, tenacem, æruginosam habuit. Urinæ fulvæ: remedia priora; cataplasma ad præcordia. Alvus liquidior, levamen nullum: pulsus idem; ingens anxietas.

Die 31ma Januarii nihil in melius mutabatur. Fit venæsectio: ingens, tenax, diffusa, icterodes, crusta phlogistica. Remedia eadem. (Ad nos adveniens videbatur levissime in facie flavescere, exceptis oculis, pulchre albicantibus; excepto & reliquo corpore, naturaliter se habente.) Levis hodie icterus per totum corpus adparuit. Pulsus iidem, uti etiam reliqua. Noctu molestissima & assidua tussis, & ferme inanis. Urinæ fulvæ; spiratio extra tempora tussiendi facilis, indolens.

1ma Febr. icterus intensior, respiratio strepens, fervens, tussiculosa, pulsus pleni semper, & vibrantes, durique. Fit larga venæsectio; sanguis majorem, sed ejusdem, ut ante, conditionis crustam habuit. Urinæ profunde flavæ. Ineffabilis anxietas circa præcordia, dolor vero nullus. Facilis in omnem partem decubitus. Per-

ſtat vox rauca. Mortem ſæpius invocat præ anxietate; alvus facilis.

2da Febr. mane, vigenti forte duroque pulſu, voce fere penitus abolita, & extremis frigentibus jam per aliquot horas, moritur, exacta morbi die undecima. Mens ſemper conſtabat. Alvus facilis ſemper, & biliosa.

S E C T I O.

Pulmo dexter totus inflammatiſſimus, durus, ponderoſus, carnoſus. Is arctiſſime pleuræ adhærebat ubique, uti & diaphragmati. Superficiem omnem pulmonis dextri membrana inveſtiit, dimidiæ lineæ craſſitiem habens, ſolidæ compagis, & plurimis rubris vaſis diſtincta: ex duabus laminis conflata erat, facile ab ſe invicem dividendis; quarum utraque membranam tenacem, quaſi vaſis quam plurimis & ruberrimis perreptatam, referebat.

Notandum eſt, & pleuram ex parte una, & membranam extimam pulmonis, fuiſſe ab his membranis prorſus diſtinctas; neque poſſe haſce peregrinas membranas a degenerante, aut pleura, aut extima pulmonis ſuperficie, repeti.

Pleura, ſupremum & poſticum thoracis dextri cavum ſuccingens, inflammatiſſima reperiebatur.

Diſſecta pulmonis inflammati ſubſtantia colorem cinereo-rubrum exhibuit.

Interna aſperæ arteriæ ſuperficies, uti & bronchiorum ramorumque bronchialium, ruberrima fuit, atque inflammata.

Pulmo ſiniſter ſanus, atque longiuſculis, attamen validis, nexibus cum membrana pleuræ ubique connexus.

He-

Hepar mole permagnum, ex rubro flavum, ponderofiſſimum, majorem ſolito duritiem ſecanti cultro opponens: ab hypochondrio dextro ad ſiniſtrum procurrebat, replebatque præcordia tota.

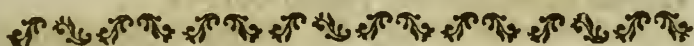
Veſicula fellea pauculum bilis pendulæ, tenaciſſimæ, & profunde flavæ continuit. Ex ductu bilifero veſiculæ felleæ, itemque hepatico, & communi, plena fuerat in inteſtinum duodenum libertas, & bilis poterat preſſione leviſſima in inteſtinum effundi.

N O T A.

1mo: Libertatem cubandi ſemper adfuiſſe, in quodcunque latus voluerat:

2do: dolorem vere pleuriticum non adfuiſſe, atque ultimis diebus nullum, utut gravis adfuerit inflammatio ipſius pleuræ:

3tio: icterum fuiſſe, viis, bilem effundentibus in inteſtinum, perviis & patulis, quales fuisſe etiam durante morbo videntur, cum alvum poſuerit ſemper bile tinctam.

OBSERVATIO IV.

Murarius 40 annorum, antea ſemper ſanus, die Martis mane ſcalam, cui Alius quidam inſiſtebat, valido niſu adhibito ſuſtentat. In ipſo hoc opere dolorem, quaſi aliquid intus ad cardiam dilaceraretur, ſentit: dolor augetur, & ad medium usque ſternum per totum ſiniſtrum latus

latus ascendit; ad umbilicum descendit: horret, caletque per vices; respiratio difficilis.

Die Mercurii eadem omnia. Respiratio stridens, fervens: obambulat.

Die Jovis fit venæsectio in brachio: postea sputat cruenta; nil emendatum.

Diebus Veneris, Sabbathi, Dominica, omnia pejora. Hucusque extra lectum semper erat, laborabat, utut difficulter: quotidie vinum hausit, & cerevisiam; morbum mero, labore & contemptu, superaturus. Omnibus his diebus leviter per vices friguit, caluitque.

Die Lunæ ad nos venit, ictero perfusus non scio a quot jam diebus. Calor naturalis ad attactum: mens constans, vigor: sputum cruentum; tussis, respiratio fervens dolorque, uti hucusque; pulsus omni modo inæqualis.

Mox secta vena; sanguis crustam phlogisticam, diffusam, crassam habuit. Potus tepidi emollientes exhibiti.

Die Martis mane inter loquendum moritur.

S E C T I O.

Icterus saturatus per totum corpus.

Pulmo dexter leviter in medio inflammatus, qua dorsum respicit; sinister vero per totum inflammatissimus, & sacco totus quantus inclusus, quem & a pleura, & ab ipso pulmone, deglubere poteramus.

Saccus hic ex membrana constabat, vasis plurimis, magnis, evidentibus, & evidenter cum pulmone nexis, aut ex eodem provenientibus, distinctus.

Aquæ flavæ unciæ tres in pericardio repertæ sunt.

Ven-

Ventriculus magnus; varicosis magnisque vasis distinctus.

Vesicula bile tenaci mediocriter plena, ductibus in intestinum duodenum valde patulis, ut bilis libere transiret. Hinc inde maculæ rubræ in intestinis tenuibus; quasi ab incipiente inflammatione.

Seri circiter libræ duæ subflavi in abdomine. Hepar valde flavum, molle, friabile.

OBSERVATIO V.

Scriniarius 35 annorum sanus antea, nisi quod Bacchanalium tempore catarrho laboraverit, non diu durante, sexta Martii mane incaluit præter morem cum vagis horripilationibus, & cephalalgia gravi. Dolor acutus a mamma dextra usque ad cristam ossis ilei protensus. Bis eo die secta vena est sine levamine; crusta phlogistica, pleuritica. Eodem die vomitiones accedunt spontaneæ, aquosæ, amaræ, virides. Alvus dura. Sumsit eodem die mixturam quamdam, quam suspicor fuisse nitrosam.

Die 7ma Martii ad nosocomium defertur. Symptomata hesterna manent, sponte vomit, & frequentissime, multa, amara, æruginosa. Alvus dura, clysteribus sollicitata.

Die 8va Martii cephalalgia mitior, lingua albidissima, villosaque, at humectata; oris amaror; difficilis spiratio, & cum thoracis oppressione: dolor pungens ab ultima costa spuria ad mammam dextram usque, & procurrens ad scrobi-

biculum, remittens, ubi quietus jacet. Decumbit in dorsum, at in latus affectum difficilius cubat. Tussis moderata. Sputa pauca, tenacia, & hinc inde quasi herbida, ac virescentia. Sumit emollientia, copiosa, tepida, nitrosa: urinæ croceæ. Fit venæsectio; sanguis valde phlogisticus, & simul icterodes: levamen nullum.

Die 9na Martii levis icterus; spontaneæ, æruginosæ, copiosæ vomitiones. Vesperi vero non amplius sponte vomebat, levari modice videbatur.

Die 10ma Martii, seu 5ta morbi, icterus paullo evidentior; nullæ vomitiones: urinæ saturate croceæ; calor intensus; dolor punctorius levis. Continuabantur emollientia tepida, nitrosa. Cataplasma ad totum thoracem dextrum, & hypochondrium dextrum adplicatum. Fit venæsectio perquam larga.

Die morbi 6ta sputa herbida, modice cruenta: respiratio anxia, brevis. Urinæ, icterusque, & calor, uti heri. Pulsus naturalibus parumper celeriores, subduri. Venæsectio facta est; crusta eadem; remedia eadem.

Die 7ma morbi eadem symptomata. Sputa multa, cruenta subinde, subinde vero viridissima. Serum lactis copiose bibitur jam a biduo, & tepide. Venæsectio fit; ingens & icterica crusta: urinæ ferme nigræ. Citata decurtata, & abdominalis, respiratio. Decumbit modo in utrumque latus: pulsus pleni, fortes. Calor intensus & perstans, icterus.

Die 8va morbi sputa, calor, decubitus, respiratio, uti heri. Semel æruginem modicam sponte vomit. Anxietas magna. Alvum hodie ter sponte posuit *multam*, *albissimam*, *liquidam*, quæ ante solo moveri enemate debuit. Respira-

ra-

itio vesperi pejor. Celebratur venæsectio un-iarum decem: sanguis idem.

Die 9na morbi omnia eadem. Alvus sponta-ea, sed *viridissima & æruginosa*.

Die 10ma morbi nihil emendatum.

Die 11ma morbi ob febrim valde auctam, : difficillimam respirationem, fit venæsectio.

Die 12ma morbi mane venæsectio. Alvus ucusque æruginosa. Ex hoc tempore febris iitescere interdiu cœpit, & non nisi vesperi isurgere.

Die 17ma sputa tenacia, partim puriformia, artim purulenta. Febris vespertina.

Die 18va & 19na sputa plurima.

Die 20ma morbi vix ulla febricula; Sputa idem. A triduo subinde e lecto surgit.

Ab hoc tempore emaciari, tussi maxime no-turna vexari, & ingentem sputorum purulen-orum vim educere. Adhibita fuere pleraque, iæ in viscerum ulceratione commendantur, cor-x, lichen, lac, inviscantia &c.; nil profectum t. Accedente ultimis diebus diarrhæa colliqua-va, animo erecto constantique, & vegeto sen-um usu, homo ultra suam sortem sapiens, anquillissime moritur die 17ma Maji 1779. lerus ad finem usque vitæ perstabat.

S E C T I O.

Pulmo sinister arctissime & validissime per to-um cohæsit cum pleura, & diaphragmate.

In cavo thoracis dextro aquæ pellucidæ libræ res reperiebantur. Tota utriusque pulmonis ibstantia innumeris abscessulis obsessa fuit, ita onstitutis, ut alter in alterum aperiretur, & pus ontinerent.

Ve-

Vesicula fellea contracta, sine ulla bile, vacua, atque valde angusta erat. Ductus vesicularis, uti & hepaticus, & qui ex utroque coaluit, choledochus, impervii fuerunt per totum, atque occlusi, materia solida, succum liquiritiæ inspissatum referente; quæ, utut calculosam duritiem habuerat, aqua tamen dissolvi poterat, paullatim & agitatione facta. Solutionem obtinuimus inde nigram, & atramento similem.

Hepar mollius solito, & mole minus, quam plerumque reperiri consuevit.

Intra tunicam vaginalem sinistri testis unciæ quatuordecim æquæ limpidæ reperiebantur. A novem jam annis hac hydrocele laboravit.

Pleuroperipneumonia utriusque lateris, & hepatitis in eodem Ægro jungebantur.

Uterque morbus absque alterius adjutorio per sæpe perniciem infert. Accessit immanis quoque saburræ biliosæ turgor.

Hinc explicari potest, cur sola antiphlogistic methodus infringendæ inflammationi impar fuerit, relicto nempe acris, & æruginosæ, saburr stimulo.

Sed neque votis respondisset saburræ evacuatio. Nimis enim provecta, & gravior, inflammatio fuit, quam ut emesi, utut stimulum inflammantem removente, non debuisset augeri.

Alvus pigra, & flava plerumque fuit, dein vero æruginosissima multo tempore, etsi impervias bilis in intestina vias a morte invenimus.

O I

OBSERVATIO VI.

Juvenis 20 annorum, Pincerna; corpore pleno; subrobusto, a biennio non interrupta sanitate gaudebat.

5ta Maji, cum cubitum iret, inhorruit; postea caluit. Dedolatus erat; sitivit; cephalalgia; ris amaror; anxietas; oppresso thorace, diffiulter respirabat.

6ta Maji calor & cephalalgia major: amaror dem. Dolor thoracem opprimens hodie auctus; t ad totum epigastrium protensus; nauseat; difcilis in utrumque latus decubitus: tussis cruen-. Fit venæsectio; sanguis exhibuit crustam mmopere pleuriticam: non levatur.

Die 7ma & 8va Maji, qua ultima ad nos enit, icterico colore tinctus; omnia eadem. 'ena bis secta; & sanguis pleuriticus, ac icteodes: levamen nullum.

Die 9na Maji omnia pejora. Cruenta tussis ucusque perstat. Vena hoc die bis secta vix idebatur aliquid levaminis attulisse: sanguis coium ictericum & pleuriticum habuit.

Die 10ma Maji caput minus dolet. Totum orpus magis flavescit suffusum bile. Os hucusue semper amarum. Lingua hirsuta flavo muo oblinita: nauseæ; respiratio citata, laboriosa; ppressio totius thoracis; anxietas magna circa ræcordia. Scrobiculi, & totius abdominis quai *contracti* sensatio cum ingenti anxietate. Inrorsum trahi potissimum hypochondrium dextrum istimabat. Pulsus celer, amplus, plenus, at-

tamen absque duritie. Alvus facilis & *biliosa*: decubitus solum in dorsum; rejectio cruenta: vesperi venæsectio; sanguis uti antea. Hucusque febris quotidie increvit.

Die 11ma Maji datum est emeticum, unde multa, & profunde flava, revomuit, cum ingenti levamine omnium symptomatum. Tussis nulla, nec ulla cruenta sputa. Icterus vesperi dilutior.

Die sequenti icterus disparuit.

Ex hoc tempore sub usu decocti ex gramine, taraxaco, cichoreo parati, sumto dein *elixirio stomachico temperato* convaluit, ut die 20ma Maji optime se habuerit, excepto adhuc aliquo crurum aquoso tumore.

Peripneumoniam cum sputo cruento, & hepatitide adfuisse bilioso-inflammatoriam, historia morbi ostendit. Necessum fuit primo, inflammationi mederi, tanquam pernicioso effectui; biliosæ & sanguinem succendentis atque amurcosæ saburræ. Verum id non suffecerat, cum & ipsum saburralem stimulum dilutum, enervatum, mobilemque effectum, vomitu submovere oportuerit.

Male emeticum, initio datum, cessisset: nam eo tempore minus idonea materies erat, ut evacuaretur, & excusso etiam fomite bilioso Æger ex inflammatione periisset, perstante, atque adaucta.

OBSERVATIO VII.

Faber lignarius, ſexaginta & ſex annos natus, ultimo ſexennio ſanus vixit.

Cibi vix ullius; ſed ſtrenuus erat ardentium ϸirituum Potator.

Toto Januario os continuo amarum habuit; on appetiit, ſponte, frequenter vomuit amara, iridia; toto abdomine doluit; ſine febre.

Initio Februarii in noſocomium receptus, poſt uatuordecim dies ad Suos rediit, nihil amplius ıcommodi conqueſtus. Noluit diutius apud nos ıorari, etſi ſalutarem decocti radicis graminis, ıraxaci, & cichorei vim fuerat vel intra breve ɜmpus expertus.

Circa 8vam Martii diem priora recruduere: ɜceſſit iſchias & artuum dolor, quibus per tres ɜptimanas domi ſuæ conflictabatur. Apud nos enuo aliquot dierum ſpatio eadem ac prius meıodo, & veſicante ad locum dolentem admo-ɔ, curatus, ad Suos rediit.

Medio circiter Aprili omnibus prioribus malis ejus affectus per quatuor ſeptimanas domi de-ımbit: ad nos venit; emetico levatus eſt: di-ɜeſſit.

Decima ſeptima Maji in noſocomium rever-ıs eſt corpore ſtrigoſo, inperſpirabili, & are-ɜente; greſſu titubante; ictero flavo, vireſcen-:, profunde ſuffuſus. Oris amarities, & lingua illoſa, muco flaveſcente obducta; dolor abdo-inis per vices recurrens, levior tamen, & con-ɜctationis non impatiens, quive ad hypochon-rium dextrum, indeque per latus vicinum ad

humerum usque ascendit. Vomitiones amurcosæ, virides, spontaneæ, crebræ, potissimum post assumta: alvus libera, subinde fluens; pulsus exiles, celeres; virium ingens ruina, &, carne penitus diffluente, cutis aridissima vix ossibus hæsit.

Ultimis morbi diebus placide deliravit. Periit die Junii 5ta.

SECTIO.

Jecur cum virore flavum, molle, & multis corporibus rotundis, juglandem nucem æquantibus, cum pauca flavedine albis, & quasi sebaceis, ubique disseminatis, per omnem substantiam distinctum.

Vesicula biliosam amurcam continuit, quæ exprimi in duodenum nulla potuit ratione.

Ductus choledochus angustissimus corpusculis rotundis fabam æquantibus, glandulas induratas, cartilagineas ferme referentibus, ubique obsessus. Canalis ipse totus durus.

Pylorus (quemadmodum vicina quoque ventriculi portio, & initium duodeni) durus, crassus, iisdem, quibus ductus choledochus, duris & glandulosis corporibus ubique consitus.

Viscera omnia thoracis & abdominis profunde flavicabant.

Ossa in ictero flava. Flava quoque ossium substantia fuit, utut minus saturate, quam partes carneæ.

Cartilagines per omnem substantiam flavæ erant, paullo tamen dilutiori flavedine quam qualem in ossibus repereramus.

Meninges ictericæ. Substantia cerebri, ictericis meningibus, colore erat naturali, uti etiam oculorum humores.

OBSERVATIO VIII.

Vir 62 annos natus, Operarius, &, ut hoc hominum genus solet, paullulum vinosus, ipso anno febre continua corripiebatur, brevi postea in tertianam conversa; qua post quatuordecim septimanas sanata, sanus degebat huc usque.

Ante 14 dies inhorruit incaluitque per vices incertas. Propinatum a Chirurgo remedium est, quod multam per os & per alvum saburram eduxit, cum quodam levamine.

Manebat tamen ab eo tempore ponderis in epigastrio sensus, appetitus dejectus, & ventriculi regio dura. Tussicula pauxillum muci educens; hypogastrium molle; facies, atque oculi per hos quatuordecim dies flavo colore tincti: vomitiones frequentes, spontaneæ, ingestorum.

Die 18va Novembris in nosocomium susceptus est, strigosus, & carnibus absumtis; alvo morosa, bile tamen colorata. Febris nulla.

Die 9na Decembris vesperi moritur, cum jam mane extrema frigerent, & arteriarum ictus levissime adhuc micantes, at apposito digito evanidi, observarentur. Mentis & sermonis facultas integra ad ultimum usque vitæ momentum fuit.

Cranium resectum exhibuit duram matrem ictetico colore tinctam: cerebri cortex obscurioris paullo coloris, ac alias solet, exterior vero ejus-

dem ſubſtantia multo durior; cæterum nihil exhibuit vitioſi.

Parum aquæ inter utramque meningem fuit, atque in utroque laterali ventriculo, in dextro plus, quam in ſiniſtro: hic plexum choroideum parvis hydatidibus obſitum monſtravit: plexus vero uterque multum rubebat.

Vertebralis utraque, ubi intra calvariam emergit, laminis oſſeis, quaſi inſulis interſtincta, quin & oſſea ex toto paucarum linearum ſpatio fuit; dextra tamen magis, quam ſiniſtra.

Pulmones, hinc inde granulis albis duriſque interſperſis, ferme toti incipiente phlegmone tentari, duriores, rubicundiores, magiſque, quam Sanorum pulmo ſolet, ponderoſi fuere. Levioribus hinc inde nexibus cum pleura, & diaphragmate cohæſere.

Aperto abdomine ventriculus ingens in conſpectum prodiit, cujus poſterior facies longe lateque ex inflammatione, totam ipſius ſubſtantiam penetrante, rubebat; qua is in pylorum deſinit, hepati firmiſſimo craſſoque membranaceo vinculo nectebatur.

Hepar magnum, multumque infra coſtas prominens, & per regionem epigaſtricam protenſum. Colorem ex toto ictericium exhibuit.

Veſica fellea inflammata, intus puris albi, ſed ſolito conſiſtentioris unciam, aut paullo plus, at vero bilis nihil, continuit: ductus ex hac veſicula prognatus ex toto coaluit, cohærentibus inter ſe ejus parietibus, idque ibi arctiſſime omnium, quo is a veſicula naſci incipit. Canalis ſocius, quem hepaticum appellant, ita dilatatus inveniebatur, ut craſſiorem viri pollicem facile admitteret, latis æque canalibus, quaſi totidem ra-

radicibus, hepar subiens. Bilis ibi profunde flava, & ductilis continebatur. At vero latus hic ductus mox in perangustum canaliculum, ductum scilicet choledochum, duros & sex fere lineas crassos parietes habentem, terminabatur. Duodenum, quo loco canalem hunc susceperat, crassius multo, duriusque fuit.

Intestina pleraque livida, omnia fere contracta admodum in funiculi speciem: omentum gangræna affectum: mesenterium totum icterico colore tinctum rubras, hinc inde latiores, maculas, quasi ex inflammatione, monstrabat.

Pulmones & in hoc, & in plerisque cadaveribus, *granulosos* deprehendi; granulis videlicet innumeris, milii semen colore, & magnitudine referentibus, duris ad instar cartilaginis firmioris.

En hic quoque ventriculum inflammatum, absque consuetis & manifestioribus inflammationis signis.

Viscera quædam inflammata absque consuetis inflammationum signis.

In hoc homine, uti in multis Aliis, Is hepar tetigit, qui ventriculi regionem exploravit: hunc enim situm, & hanc molem id viscus habuit, habetque non raro.

Difficilior solum erat hepaticæ bilis in duodenum effluxus, non autem nullus.

Intestina livida vel absque prægressa inflammatione fuerunt, vel prægressa est inflammatio, absque ejusdem signis.

Virorum icteros chronicos, Potatorum præcipue, subinde vidi brevi lethales fieri, ubi Æger (non contentus blanda & emolliente methodo morbum deliniri) remediis *potentius resolventibus* fuisset usus.

Vomitus ingestorum diuturni, initio rariores, aliquo post pastum tempore oriri soliti, demum fre-

Icterus chronicus Po-

tatorum potentiora resolventia non fert.

frequentiores, & post quævis ingesta, aut solidiora, aut copiosiora, mihi & in nosocomio, & olim aliquoties occurrebant. Ventriculus nihil retinuit, nisi aut hydrogalæ, aut juris carnium pauxillum; demum ne hoc quidem: extrema macie Confecti perierunt.

Angustissimos tunc pyloros offendi, & magnam ventriculi portionem, qua is pylorum spectabat, duram, ac semicartilagineam.

OBSERVATIO IX.

Sartor 59 annorum, ab octodecim vero jam annis templi Custos, a longo tempore sæpius vomituriebat; amara ructabat, matutinis præsertim horis: non raro toto propemodum animo linquebatur. Potui spirituum ardentium, & vini quotidie & largiter indulsit, eratque cibi perpauci.

Ante quatuor vero septimanas os amarescere magis cœpit, accessitque ciborum fastidium, & artuum per intervalla rheumaticus dolor, noctu exacerbatus: sitivit.

Tertia morbi die tribus pilulis assumtis vomuit semel biliosa, sæpius dejecit. Emaciari dein, & abdominis scindentes dolores pati, & universim flavescere cœpit. Sumsit adhuc aliquoties pulverem ex jalappa, & scammonio, sed omnia indies pejora. Decubuit vix non semper per integrum mensem.

7ma Decembris ad nos venienti consumtio multa: cutis ossibus hæsit, flavescens tota, strigo-

gosa, & imperspirabilis. Abdomen, attactum paullo rudiorem ægre ferens, tumebat tympaniticum in morem. Lingua impura erat, & os amarum: non appetebat. Vires fractæ, & pulsus exiles, celeresque. Sumtis per aliquot dies solventibus accessit diarrhæa colliquativa; 17ma moritur.

SECTIO.

Cute ab anteriori thorace separata primum videre erat cartilagines, quæ costas sterno adnectunt, flavedine tinctas, diluta quidem, sed ipsam cartilaginum substantiam imam penetrante. Pericardium flavicabat pariter, uti & cordis extima superficies. Pulmones a statu sano vix recedebant. Diaphragmatis facies superior sana erat, inferior vero flava, nodosa, laminas cartilagineas exhibens majores, minoresque. Hepatis color erat ex obscure flavo viridescens, substantia valide compacta, dura.

Cartilagines ictericæ.

Laminæ cartilagineæ diaphragmatis.

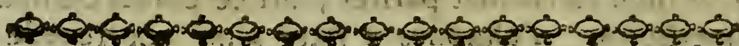
Vesicula fellea continebat bilem fuscam, mucosam. Ventriculus solito longe minor, flavicabat. Pancreas pugni magnitudinem & figuram fere referens, nodosum erat, & durum, secantis manui valide resistens. Intestina nihil, quod præter naturam esset, ostendebant, excepto cœco, quod a flatu tumebat, & coli parte extrema, qua in rectum intestinum terminatur; hæc enim pars a sinistro latere in dextrum transversim porrigebatur ante ultimam lumborum vertebram; inde vero intestinum rectum secundum ossis sacri latus dextrum per pelvim ad anum usque descendebat. Omenti margo inferior pendulus exhibebat plures series nodorum, quorum varia magnitudo, figura varia, ut alii fabas, alii pisa majo-

ra, itemque nuces avellanas referrent; universim fusci coloris, & cartilaginum instar duri.

Glandulæ mesenterii induratæ, peritonæi facies interior flavicabat tota, hinc inde obsita crustis & nodis cartilagineis. Abdominis cavo continebantur mensuræ fere tres aquæ flavicantis, quæ immersam chartam tingebat. Membranæ corporis pleræque & periostium flavescebant, immo ossa ipsa, & cerebri substantia, sed modice.

Cerebri substantia modice icterica.

Obstaculum bilis effluxum prohibens in intestinum duodenum erant tubercula dura, circumcirca pone biliferos canales sita.

OBSERVATIO X.

Icterus emesi repetita sanatus.

Fœminæ 45 annorum, ictero profunde flavo, aut potius fusco laboranti omnis generis solventia data sunt, non emendabatur. Sapore amaro, ructibusque biliosis, affligebatur. Dato tartaro emetico immanem saburræ biliosæ molem rejecit, color faciei dilutior fiebat. Deinceps singulis septimanis vomitorium datum est, cum post aliquot ab emesi peracta dies iterum ructus amaros experiretur, & singulum emeticum partem icteri aufferret.

Postquam sexto vomitorio usa esset, ex integro convaluit.

Infidus tamen plerum-

Emetica in ictero rarius convenire observavi, etsi in casu præsente, & aliis perpaucis profuerint ferme sola.

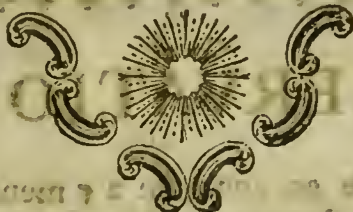
Icte-

Icterus enim a vomitorio non raro intendebatur, aut motus febriles, qui antea non adfuerant, excitabantur. Hinc solum in ictero non febrili, nec diuturno, præmissis multis solventibus, & fotu præcordiorum emolliente, atque iis, quorum viscera, antequam ictero corriperentur, integra existimarem, atque illæsa, vomitorium cum emolumento propinavi. *que est emeticorum usus in ictero.*

OBSERVATIO XI.

In tribus Ictericis hoc autumno post adhibita aliquot dierum remedia efflorescentiæ nascebantur omni nota *scarlatinosæ*, itemque *miliares rubræ*, in brachiis maxime, atque per crura diffusæ. Ut primum hoc exanthema in conspectum prodiit, aliqua icteri emendatio observabatur, qui protracto eorundem remediorum usu ex toto profligabatur. *Efflorecentiæ scarlatinosæ Ictericorum.*

An *scarlatinosum*, & *miliare* exanthema a bile est in febre *scarlatinosa* & *miliari*, quemadmodum nempe erysipelas ab eodem humore generari solet?

DB

OBSERVATIO XII.

In cadaveribus Eorum, quos colica Saturnina correptos superveniens epilepsia peremit, vesiculam felleam semper deprehendi multa & viridi amurca biliosa turgidissimam; absque ictero plerumque, aut præcedente, aut conjuncto, nisi leviori, & raro.

OBSERVATIO XIII.

Sutor febre putrida laboravit: provecto morbo icterus accessit. Febris ante assidua nunc in remittentem mutatur, debili, celerique pulsu, & aridissima lingua: consumtio carnium. Decocto corticis & icterus, & febris auscultabat.

OBSERVATIO XIV.

Juvenculæ 20 annorum a 5 mensibus catamenia non fluxerunt. Ab octo septimanis ventriculo doluit, calores fugaces, & vagos, minutumque appetitum, & lassitudinem experta. Ver-

Vergente Julio pharmacum potavit drasticoteron; unde ventriculo vehementer, & multis vicibus, subverso multam æruginem revomuit, valideque dejecit.

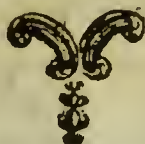
Inde tormina, febris, aurigo intensa, & cum die 6ta Augusti nosocomium adiret, lingua prærubra, & pulsus fortes, accelerati.

Cum febris, & icterus intenderetur, &, alvo immorigera vomitiones ingestorum accederent spontaneæ cum epigastrii cruciatu, atque ab remediis non levaretur, die 13tia morosior, oblata quævis aversaretur, & ejularet per vices, accedente subinde lumborum dolore; tandem impos mentis, & æruginosa aurigine contaminata, die 15ta Augusti, fœtu recenter mortuo prius excluso, periit.

Videbatur vitriolum cupri sumsisse, quo fœtum expelleret; remedium in vulgus notum, & cui non pauca funera debentur.

Secto cadavere vesicula fellea bile ex flavo virescente plena fuit, & ejusdem humoris per *amplos* ductus liberrimus in duodenum effluxus. Hepatis substantia ita mollis reperiebatur, qualis alias pulmonum esse solet Sanorum. Vacua intestina & flatu turgidula. Mesenterium multis in locis prærubrum, & veluti sugillatum.

An ductus bilem in intestinum ferentes in Vivente quoque aperti, atque ampli fuere? An vero aut spasmo constricti, aut ab utero grandescente compressi?

OB-

OBSERVATIO XV.

Rupta vesicula fellea, & bilis in abdomen effusa.

Foemina triginta octo annorum a mense Novembri catameniis caruit, abdomine inde pedetentim increscente; se gravidam esse negabat.

9na Martii noctu derepente, & vicibus repetitis vomere cœpit ingesta, dein biliosa viridia: alvus a quinque diebus clausa; horror; frigus; calor alternans; oppressio pectoris; sitis magna; & ingens abdominis cruciatus.

10ma Martii circa meridiem in nosocomium suscepta, semel sponte & copiosissime dejecit. Vesperi venæsectio: symptomata eadem.

11ma mane altera venæsectione sanguis valde compactus leviter phlogisticus emittebatur; lingua sicca cum crusta ex albo flavescente; urina jam in tertiam diem suppressa applicato cathetere magna quantitate educebatur: dolor abdominis continuus, attactum non ferens, per vices exacerbatus, maxime in regione hypochondrii dextri: cutis subflavescens, perspirabilis; pulsus fortis, celer, plenus, & durus. Denuo secta vena est, & data sunt mucilaginosa, oleosa. Fotus emollientes ad abdomen applicabantur, & enemata.

12ma Martii noctu, ventriculo aliquoties adhuc & sponte subverso, æruginosa multa, dein pituitosa, & nigrescentia rejecit. Summo mane inter Parientium dolores cum hæmorrhagia magna per vices repetente excipulum petiit, in quod

quod Fœtum quinque menſium excluſit, per horam adhuc viventem.

Tribus poſt fœtum excluſum horis occubuit.

Diſſectus thorax nil vitioſi habuit.

Abdomine recluſo bilis flavæ, mucoſæ, libra in cavum abdominis effuſa colligebatur. Inteſtina omnia leviter hinc inde inflammata, multisque in locis liveſcentia. Hepar coloris dilutioris, quam ſoleat eſſe, & ſubſtantiæ mollioris fuit. Veſicula fellea collapſa maculam obſolete rubentem exhibuit, monetæ cruciferæ magnitudine; cujus medium foramine exiguo pertuſum eſſe, paucula bilis, ea digitis compreſſa, profluens, itemque injecta aqua demonſtravit, qua in altera veſiculæ parte, pertuſæ maculæ directe oppoſita, tuberculum prominuit inflammatum, & magnitudine ciceris. Duo calculi minorem avellanam æquantes, obtuſis angulis præditi, intra veſiculam reperiebantur. Ventriculus ingens copioſam materiem nigram, leviter mucoſam, & ferme roob ſambuci aqua dilutum referentem, qualem ultimis vomitibus non exigua quantitate reddiderat, continebat. Pylorus pollicem facile admiſit. Inteſtinum duodenum liveſcens, & amplum valde, ut potius colon referret.

Ductus hepaticus, cyſticus, choledochus, pervii fuerunt. Placentam oſculo uterino ante abortum ſupertenſam fuiſſe, diſſecto utero, conſtabat.

Sero intellexi, Fœminam hanc infuſo ſabinæ furtivi amoris fructum perdere tentaſſe.

OB-

OBSERVATIO XVI.

Fœmina quadraginta annorum per duos annos menstrua nulla habuit; bene cæteroquin valens ante annum lapsum ex alto passa, nil tamen mali inde retulisse se ajebat, at sanam posthac vixisse, donec ante medium annum, post cibum præcipue paullo largiorem, pressionem ad scrobiculum sentire inciperet. Dolor cæterum nullus. Ex Amicarum consilio vinum dein amaricans per aliquot dies sumsit. Vomuit inde per intervalla mucosa, tenacia, item alimenta. Jejuno ventriculo non vomuit. Continuato per vices vomitu pressionis ad cardiam sensatio intendebatur.

Ante novem circiter septimanas, quin sensus rupti cujusdam abscessus præcesserit, vomuit materiam, Medico *purulentam* affirmante, primo meracam, dein sanguine striatam. Quantitas materiæ per intervalla rejectæ mens. IV. V. æquabat. Pressio inde minor & levamen; corporis vero, robusti antea crassique, de die in diem major consumtio. Hoc rerum statu Ægra die 1ma Martii 1777. ad nosocomium venit. Exactis hic tribus septimanis residuæ vires prosternebantur. Omnino non appetiit; non caluit, non sitivit; vomitus per intervalla, præprimis post ingesta; sapor rejectorum acidus, color vero cinereus, fuscus, niger, & lintea, veluti atramento, tingens; levamen a vomitu; ardor circa ventriculum, & per œsophagum ad fauces us-

nsque; alvus tarda. Pulsus contracti, non debiles, naturalibus vix celeriores; sudores noctu nulli; difficilis decubitus in latus dextrum, & vomitum promovens; tumor manum æquans in regione ventriculi versus hypochondrium sinistrum; durus; & ad attactum dolens. Circa 27mam Martii corpus erat pallidissimum; vix observandus tumor a duabus fere septimanis; pulsus humiles debiles; faciei, artuumque leve oedema; respiratio parva; in latus affectum continuo decumbit. Mens constans, & initio dici 28væ Martii mors.

Altera die sectum cadaver est. Sinistrum thoracis cavum libras duas cum dimidia aquæ leviter flavescentis continuit, dextrum vero vix unciam ejusdem aquæ. In dextro pulmone hydatis avellanæ magnitudine ex pendunculo tenui suspendebatur. Pulmones maculis parvis nigrisque variegati, sani cæterum. Cor parvum. Aqua in pericardio nulla, & pauca in abdomine. Hepatis gibba facies cum diaphragmate membranaceo coalitu, digitis solvendo, nectebatur. Sinister hujus visceris lobus, ventriculi regionem occupans, ad duos transversos digitos supra umbilicum terminabatur, eamque duritiem, quam manu toties contrectatam ultimo, quo vixit, tempore identidem minui credebamus, effecerat. Hepatis pars illa, cui vesicula fellea insidet, cum duodeno, quo id ex ventriculo emergit, ipsoque pyloro ad tres fere digitos transversos validissime cohæsit; cum eodem intestino duodeno etiam colon transversum valide nectebatur.

Divisis cultro ab se invicem connatis hepate & ventriculo, ulcus semialterum digitum latum in conspectum prodiit; hinc duodeno proxime pylorum, illinc lobo hepatico erosis: parietes

ulceris crassi. Materies ex eo profluens, atra; odoris penetrantissimi, acerrimique, & quasi acidi. Vesiculæ felleæ, & ductuum biliferorum nulla vestigia comparebant, videbaturque hoc bilis receptaculum cum ductibus suis elisum, erosumque ipsum ulcus formasse. Ventriculus ingens totum hypochondrium sinistrum implebat; eadem atra, quam vomuerat, materie turgens. Lien exiguus, ventriculo arcte connatus. Transversa coli portio post arctum cum duodeno, & pyloro coalitum ad tres infra umbilicum digitos descendebat; inde sursum & sinistrorsum pergens, flexum lienarem formabat. Omentum sano simile, uti etiam mesenterium. Intestina livida. Rectum supra uteri fundum contra se ipsum retorquebatur; eo vero loco, quo id uterum, vaginamque sibi incumbentem habet, non recta per pelvim via, sed huc & illuc flexum ad anum pergebat. Uteri tota posterior facies cum subjecto intestino recto firmissime, cum eoque & ovaria exigua, strigosaque coaluere. Tubæ utrimque digiti crassitiem æquantes, serum flavum & mucilaginosum continebant. Ovaria complexæ tubarum fimbriæ, ipsæque tubæ cum iisdem & recto intestino nexu continuato membraneoque, quem cultro vix solvebamus, utpote difficillime ab ipsis visceribus connexis internoscendum, jungebantur. Uterus exiguus, intra parietis dextri substantiam tumorem rotundum durumque, nucis juglandis magnitudine, continens. Cultro per medium Dissecanti, eam is tumor duritiem opposuit, quam mollior cartilago solet; albidus, quique digitis excipi ex ejusdem parietis substantia veluti ex folliculo poterat. Ex inferiori & interna colli uterini facie duæ albidæ, quatuor lineas longæ, unamque latæ, excrescentiæ prodibant. Glan-

Vesiculæ felleæ defectus: an ab erosione.

Uterus, ovaria, tubæ cum recto intestino firmissime nexa.

Glandula thyroidea in pugni magnitudinem distenta mucilaginem intra substantiam quasi cellulosam, cum secaretur, exhibuit; septis *cartilagineis* diversa intus cava, muco tenui cellulisque membranaceis referta, efformantibus. *Strumæ dissectio, natura,*

Nulla suffocatio nocturna observabatur; semper cubabat capite humili, situque fere horizontali.

Quare vomitus, si quando in latus dextrum cubaret?

Duritiem opponunt, & viscerum indurationes mentiuntur musculi abdominales, recti præcipue, in Iis maxime, qui eosdem habent magis torosos, exercitatos &c. Item hepar prominens indurationem ventriculi fingit. *Quædam deceptio in explorandis tumoribus abdominis.*

Doleo, me naturam ichoris non examinasse accuratius, qui acidum penetrantissimum olebat.

Nulla adfuit unquam febris, in pessima licet suppuratione.

OBSERVATIO XVII.

Die 5ta Decembris 1779. Fœminam ad nos deportabant, delirantem a quatriduo, corpore emaciatissimo, strigosoque; 34 circiter annos natam, & viro junctam a decennio. Maritus sequentia narrabat:

A mensis Julii initio, frequentes cardialgias passam, emaciari cœpisse; accessisse tormina frequentiora, & ante has 15 septimanas vomitum ingestorum, initio rarius, dein vero quotidie cre-

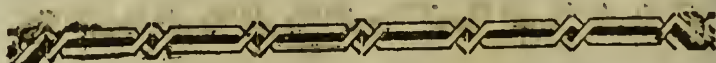
brius recurſantem. A duobus menſibus alvum, ſemper antea jam : oroſam, ita deſidem eſſe factam, ut non niſi acri enemate aliquid duræ fæcis emitteret.

Vino largius indulſiſſe, non raro usque ad crapulam. Nunquam peperiſſe, niſi una vice, & ante annos bene multos: eodem, quo ad nos deferebatur, die periit.

Diſſecto cadavere pylorus obſervabatur anguſtus, & ſolito durior, quive calamum ſcriptorium vix admitteret.

Multa pylorum & duodenum corpora glanduloſa, duriora, majoraque obſidebant. Veſiculam felleam in fabæ molem, & figuram contractam exigui calculi, ſeu potius *ſabulum bilioſum* replevit; deleto, impervioque ductu cyſtico, hepatico vero, & choledocho apertis. Hepar bonum; craſſa inteſtina multa fæce infarcta. Uteri oſculum prædurum, cartilagineum.

In aliis Potatorum cadaveribus non diſſimilia vitia bilioſi & gaſtrici ſyſtematis occurrebant.

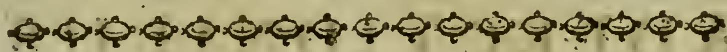
OBSERVATIO XVIII.

Metaſtaſes bilioſæ.

Metaſtaſes bilioſæ frequenter occurrebant, erantque variæ, atque ad varias corporis partes factæ. Viridiſſima ſputa, & meram æruginem anacatharſi eductam in Pleuroperipneumonicis non raro licuit obſervare, & linguam æruginoſo, aut praſino colore tinctam. Gravis ſimul inflammatio, forte ab ipſa acri bile ſuccenſa, pulmones tenuit.

In

In Quibusdam dilutam bilem, croceam, & quæ linteum aut chartam croceo colore tingebat, modicissime pendulam, ut vinum pendulum solet, atque illi bili per omnia experimenta simillimam, quam, ex vesicula fellea depromptam, aqua diluebam, ad varia corporis loca, e. g. ad cavum thoracis, translatam offendi. Liber nihilominus erat effluxus bilis in duodenum.

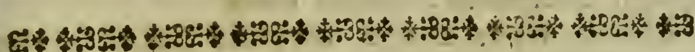

OBSERVATIO XIX.

Ictericam hoc autumno florum arnicæ decocto sanavi; atque Aliam felle taurino, ad dr. j. initio, deinde ad dr. ij., quotidie dato.

Cuidam alteri virescente ærugine contaminato gummi ammoniacum profuit aceto scillitico solutum, & ad duas primo, dein vero ad tres quotidie drachmas, propinatum.

Vigente hyeme & constitutione inflammatoria icterus non raro phlebotomiam, & potus antiphlogisticos solum admittebat, resolventia aversabatur.

OBSERVATIO XX.

Origo quarundam cataractarum.

Quidam catarracta mulctati, cum in originem morbi atque ejusdem occasionem inquirerem, asserebant, se repente visu fuisse privatos, quo tempore febre acuta fuerant de-

 ten-

tenti, quam *biliosam* fuisse Examinanti constabat.

Sed alias quoque catarractarum origines multas & varias erat observare.

DE ADFECTIONIBUS QUIBUSDAM NERVOSIS.

OBSERVATIO I.

Chorea S. Viti.

Extractum radicis belladonnæ in chorea S. Viti.

Puella 5 annorum, semper antea sana, circa medium Novembris 1778, curru in itinere subverso, quo una cum Parentibus vehebatur, vehementer terrefit. Nullum ullibi vis illatæ signum comparuit: nullibi dolor.

Mox a lapsu omnes corporis motus promptius, & multo velocius solito, ac quasi raptim peregit, attamen ordinate. Post octiduum motus etiam facere exleges & gesticulationes cœpit; nec firmiter stare, nec singula, quemadmodum antea solebat, vocabula proferre.

Tandem nec ulla ratione aut stare aut sedere erecto corpore potuit: motus omnium articulorum varii, gesticulatorii, citati; nil poterat profari.

fari. Oris & labiorum aſſidua motitatio, & ludicra contorſio. Nocte placidiſſime dormit & corpore quieſcente. Appetitus viget.

Die totius morbi decima octava ad nos deportatur.

Remedium ſalinum, & eccoproticum initio dedi, dein emeticum; quod interpoſito aliquot dierum ſpatio iterabatur. Non emendabatur. Acceſſi dein ad uſum florum zinci, quos ſinceriſſimos adhibui, ita ut omni quarta tantum hora duo grana exhibuerim: nihil mutatum eſt. Deſtiti poſt ſeptem dies. Fors debuiſſem experimentum protrahere. Verum nolui tempus terere, metuens, ne malum radices agat fixiores, & nervi morbo aſſuefiant.

Dedi extractum ex ſucco recentis radicis belladonnæ paratum, doſi unius grani per 24 horas, ea lege, ut quarta quavis hora ſextam unius grani partem abſumeret. Elapſo biduo emendationis veſtigium leve comparuit. Dabatur dein granum unum cum dimidio dilutum in aqua ſimplici. Poſt ſex dies elevare ſe in lecto potuit, & ſola ſedere. Intra octo dies ſola etiam ſtare, & tandem aliquot paſſus eundo conficere.

Sub finem Decembris 1778 cubiculum & ambulacra obambulat, percurrit, curſu etiam veloci. Brachia necdum ſunt penitus emendata; cibum enim manu propria capere non poteſt, & brachio dextro, manuque ſubinde ab objecto, ad quod extenditur, adhuc aberrat. Vocabula omnia profert, atque ordinate loquitur, attamen cum aliqua adhuc difficultate, & moroſe. Labiorum ſubinde motus inordinati obſervantur. Sumit per dies aliquot ejusdem extracti grana duo, in ſex doſes diviſa.

Trigeſima Decembris in febrim quotidianam,

ſed levem, incidit. Datum eſt lene ſolvens & deinde cortex peruvianus.

Stante febre nil emendabatur, neque etiam habebat pejus.

Sexta Januarii 1779 nulla acceſſio febrilis obſervabatur. Ea die præſcripſi ſequens:

Rec. Spiritus ſerpilli
Eſſent. caſtorei, aa. unc. ij.
Camphoræ. drach. ſemis
M. D. ut totum dorſum, lumbi, humeri, brachia omni mane probe fricentur.

Die 9na 10ma 11ma Januarii utroque brachio dextre apteque utitur ad cibos capiendos: vegeta eſt, & alacris: convaluit.

OBSERVATIO II.

Convulſio chronica.

Idem extractum in convulſione.

Puella undecim annorum 1778 verno tempore mihi committebatur. Ea a triennio, ni fallor, frequenter levi totius corporis horrore, quaſi ab affuſa inopinate frigida, perſtringitur, artubus omnibus leviter & per momentum, fulguris inſtar, convulſis. Hac tranſitoria convulſione, perſtante integro omnium ſenſuum uſu, ſæpiſſime ſingulis diebus vellicabatur. Convulſa non corruebat, niſi perraro. Dederam corticem peruvianum, valerianam ſylveſtrem, folia aurantiorum, aſam fœtidam, camphoram, flores zinci &c.: nil emendabatur. Dedi tandem extra-

ctum

ctum radicis belladonnæ; primum granum unum intra 24 horas, ita, ut grani unius pars sexta pro dosi propinaretur. Tandem exhibui grana ij. intra nychthemeron. Intra paucos dies rarius convelli cœpit. Tandem post 14 dies omnino non. Defecerat extractum, nec ejus ulla erat eo anno recuperandi facultas.

Puella Hungariam petiit, ubi denuo levicule convelli cœpit per vices; sed multo rarius, quam initio, & magis transitorie.

Pinguis & optime valens e nosocomio discessit.

OBSERVATIO III.

Epilepsia.

Idem extractum in epilepsia.

Cuidam alteri Puellæ, pauperrimæ, orphanæ, tredecim annorum, a triennio convulsæ epileptice, id extractum dedi; dosi initio minutissima, deinde largiori, ut intra 24 horas grana octodecim in sex doses divisa absumeret. Cum ante usum remediorum singulis diebus sæpius convelleretur, id nunc erat lucrata, ut integris diebus a paroxysmo epileptico libera perstaret. Integris quondam octodecim diebus continuis morbus siluit, rediit tamen postmodum, utut minus frequenter. Paroxysmus mihi videbatur plerumque eo gravior esse, quo longior præcesserat ab eo immunitas. Experimentum prosequi non licuit, cum Puellam quidam ejus Cognatus e nosocomio abduceret.

OBSERVATIO IV.

Actiones extracti belladonnæ in corpus humanum.

Clarissimus DE WASSERBERG, omnigena eruditione illustris, Cui aliquid extracti belladonnæ commiseram, ut data occasione ejus quoddam periculum faceret; vim remedii in Se ipso expertus, sequentia rescripsit; observationibus meis cæteris amussim consona:

Mutationes ab extracto belladonnæ in corpus humanum inducta.

„ Ab usu pilularum extracti belladonnæ, quarum in proprio corpore periculum feci, sensi oris siccitatem ac oesophagi magnam, hinc sitim; siccitatem præterea narium ac oculorum, cum sensu quodam ardoris in hisce ac palpebris. Dum quatuor de die sumebam magis adhuc, dum augere dosin volui, cephalalgia; lectio ad lumen candelæ difficilis linearum subsultus, legenda oculo breviori sub foco admovenda: in ore sapor subvinosus pulsus mollior, tardior paullo, quam alias esse consuevit; subin ardor quidam ad cardiam cephalalgia auctam dosin certissime nunquam non insequuta, cum quodam stupore, mentisque acie obtusiori reddita. ”.

OBSERVATIO V.

Epilepsia.

Filius Consiliarii Sz * * quarto ætatis anno initio sæpius quodam quasi terrore momentaneo, & levicula, subitanea, brachiorum convulsione perstringebatur. Causam ignorabant. Ea affectio & crebrior evasit, & diuturnior graviorque, ut tandem in veram epilepsiam abierit, cujus assultus non raro quotidianos, & quavis die plerumque sæpius, perferebat. Nonnunquam integris quatuordecim diebus, quin & multo pluribus, immunis a paroxysmo fuit, absque manifesta ratione. *Usus extracti belladonnæ & electricitatis contra inveteratam epilepsiam.*

Innumera remedia per hos annos adhibita nil effecerunt, nisi ut morbus a quovis fere medicamine, anthelminticis variis, moscho, camphora, castoreo, valeriana, asa fœtida, marte, foliis aurantiorum, cortice peruviano, fœdo quoque & sordido menstrui sanguinis potu intendi, & frequentius affligere videretur.

Annum agebat 13tium, quo mihi concredebatur. Dedi exacta æstate anni 1779. extractum radicis belladonnæ; minutissima primum dosi, sensim aucta; ut sub finem anni ejusdem intra nychthemeron grana viginti devoraret in quinque doses divisa.

Paroxysmi ab assumto extracto mitigati primo, dein totis septimanis non redire; reversique imperfecti fuerunt, & qui Ægrum in terram non pro-

proruerent, neque mente privarent, & cito evanescerent, præcipue si Quis fortiter alloqueretur trementem Ægrum. Verum noctu, atque inter dormiendum nihilominus subinde verus perfectusque rediit epilepsiæ insultus.

Jussi ut dosin dormitum Eunti, & aliam media de nocte propinent.

Non rediit amplius accessio nocturna; interdiu vero rarius atque imperfecte.

Spes est, eodem remedio, quod morbum cicuravit, eum penitus fore persanandum.

Dum hæc typis mandantur, ad machinam Æger quotidie accedit. Sub usu electricitatis, & pilularum ex belladonnæ extracto paratarum, nullus est jam a multis septimanis epilepsiæ paroxysmus, neque imperfectus, observatus.

OBSERVATIO VI.

Convulsio ex terrore.

Octo annorum Puer, semper antea sanus, pridie festi Nicolai simulato spectro terrebatur. Exactis ab eo terrore 24 horis, cum iterum putaret se terreri (etsi nemo tunc ipsum terrefecerit,) subito ad Parentem adprehendit, clamatque, se a spectro jam correptum iri. Hic metus, cum clamore & fuga ad proximum Adstantem, hucusque frequenter rediit insperato, quavis fere die, subinde tamen post plures primum elapsos dies.

In nosocomio id illi accedit aliquoties; cursitan-

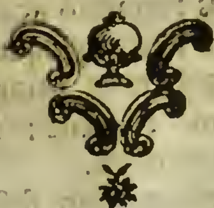
tando, clamando, proxima quævis valide apprehendendo, per aliquot minuta ineptiebat, insaniebatque.

Sumit quotidie gr. j. belladonnæ. Altera die, ex quo sumere hoc remedium cœpit, tota die insaniebat, noctemque egit insomnem. Inde a paroxysmo inmunis mansit usque ad adam Nov., ubi per aliquot minuta prioris morbi accessum patiebatur. Die sequenti dedi extracti belladonnæ gr. ij.

Die 9na Nov. denuo paroxysmus rediit. Data sunt gr. iij.

Cum accessiones morbi frequentius reverterentur, cum impotentia mentis, & alterius aut cruris aut brachii vel utriusque convulsione, & sopor, brevi quidem evanidus, paroxysmum terminaret, morbusque sub usu belladonnæ ad epilepsiam magis magisque accederet; verminosum quid subesse in macro Puero, coloris terrei, rustico & pauperiore arbitratus, purgare ventrem anthelminticis cœpi. Crebriores inde paroxysmi. Camphora & extracto chamomillæ nunc utitur; verum hucusque absque effectu optato.

Serius ad machinam electricam adductus melioris esse coloris cœpit, & rariores multo levioresque pati paroxysmos.

O B-

OBSERVATIO VII.

Chorea S. Viti.

Chorea S. Viti anthelminticis, & pituitam incidentibus sanata.

Juvenis 16 annorum, cellæ vinariæ Curator, die 23 Maji 1779. caput temulentum querebatur; cætera ſanus.

Die ſequenti temulentia major, ardor cum ſenſu preſſionis ad ſcrobiculum, utriusque hypochondrii inflatio, ructus ſubacidi, nauſeæ, conatus vomendi, febricula vaga, dolor per lævum brachium veluti rheumaticus, ac ſenſus urticationis cum levicula ſubinde ejusdem contractione, & momentanea convulſione: noctes turbatæ.

Die 26. Maji brachium ſiniſtrum geſticulationes motusque facit, magis magisque inordinatos, atque animæ imperanti obedit minus. Symptomata reliqua perſtiterunt.

Die 27. ira excanduit. Omnia pejora, cum ſiniſtri cruris quoque motu inordinato.

Die 28. lingua exiguis puſtulis, obſita, atque oris in lævum latus retractio acceſſit.

Die 30. Maji in facie quoque quædam puſtulæ effloruerunt: augebantur priora. Venæſectio, quam die ſequenti repetiit: levamen nullum. Noctes perquam inquietæ.

1ma Junii in noſocomium ſuſceptus eſt. Præter ſuperius enarrata, linguam albeſcentem exhibuit. Alvus difficilis & rara ſemper fuit.

Sum-

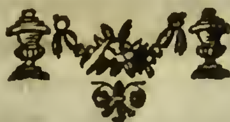
Sumtis ſolventibus, ſalinis, emeticum hauſit: vomuit amara. Febricula diſparuit, cum omni moleſtia præcordiorum. Artus multo quietiores.

Poſt emeſin eccoprotica ſumſit, atque ita eſt emendatus, ut die 7ma Julii de ſolo ferme ſiniſtri brachii atque humeri dolore rheumatico querelas moveret. Poſito igitur inter ſcapulas veſicante, diaphoreticus potus exhibebatur. Verum die ſequente, (8. Junii) absque cauſſa manifeſta incœpit flere, geſticulari omnibus artubus, trunco corporis, capite, muſculis omnibus faciei, & multa fatua per vices loqui.

A gummiferulaceis pejus habuit, a camphora peſſime. Continuum oris gluten & dentium ſordes accuſavit.

Ab eccoproticis ſalinis emendabatur denuo, non curabatur.

Ab extracto radicis belladonnæ vertigo, cephalalgia, delirium, furor eſt ortus, ut, eo ſepoſito, purgare denuo ventrem placuerit rheo, & ſalibus mediis, cum multo oxymelle ſquillitico propinatis. Inde lumbricum dejecit, (plures jam olim repetitim ſeceſſiſſe ajebat), & pituitam; alvo mediocriter, ſed quotidie, fluente. Oris gluten, artus, atque omnia reliqua ſic emendata ſunt, ut ſub menſis ejuſdem finem ſanus ad Suos redierit.

OBSERVATIO VIII.

Chorea S. Viti priori similis.

Idem morbus, eodem modo sanatus.

Choream S. Viti, ab amarescente primarum viarum pituita natam, solventibus, eccoproticis, rheo, arcano duplicato & oxymelle squillitico, sanavi in alia Puella, quam diuturnus ante eum morbum rheumatismus affluxit; neglectus, atque in choream S. Viti suapte tandem fatiscens. Nocuere stimulantia, extractum quoque radicis belladonnæ, flores zinci, flamma electrica, in ea specie choreæ, quam tubi intestinalis pituita & vermes produxerunt.

OBSERVATIO IX.

Tetanus maxillæ, fracturis & contusionibus superveniens, lethalis.

Magdalena KANINGERIN die 26. Junii succensa turri pulveraria singulari ratione lædebatur. Brachium dextrum binis in locis diffractum. Pes sinister infra malleolum externum vulnere cutaneo læsus. Crus sinistrum & ejusdem lateris femur, ac nates validissime sugillati. Apte de-

deligata bene habuit; ac multo melius, quam omnes Alii, eodem tempore & ex eadem ratione ægrotantes: venæsectio facta.

Die 3tia levis dolor lateris sinistri punctorius; levicula febris: venæsectio & potus tepidus emolliens, eadem adhuc die dolorem sustulit.

Attamen vulnus illud pedis cutaneum eadem die gangrænescere cœpit. Scarificatio facta est partis gangrænosæ, & deligatio cum spiritu terebinthinæ, camphora, unguento de styrace, &c.

Partes gangrænosæ die 7ma secessere. Tendo nudus, boni coloris, & integer apparuit. Nullus alibi dolor.

Die 9na sera vespera tetanus maxillæ per vices accessit; noctu perstitit, ita, ut apicem minimi digiti difficillime utrique maxillæ interponeres. Per vices ea nocte difficulter deglutivit. Alvus non nisi enemate, eoque difficulter, movenda. Amaror oris assiduus, amaror & assumtorum. Per vices quoque nuchæ tensionem dolorificam, & caput in posteriora valide retrotrahentem, Conquesta.

Mane diei alterius (decima morbi), symptomata eadem. Balneum totius corporis; cataplasma anodynum & emolliens ad maxillam; enemata. Opii gr. iv. sex dosibus ex mixtura neurotica propinabantur. A balneo levari se ait. Illud opisthotonicum rarius jam & mitius per vices redit. Maxilla paullo latius diduci potest; noctu vero denuo maxillæ arctius ad se invicem accedunt; ita, ut spatium lineæ dimidiæ vix fuerit relictum.

11ma morbi mane, eadem, ut noctu. Frequenter exordia opisthotoni recurrunt. Opii gr. iv. intra 12 horas ex mixtura neurotica. Bal-

nea ea die bina; enemata; cataplasma ex fol. hyoſcyami, flor. chamomill. fimo equino; nil profectum. Datæ ſunt refractæ doſes tartari emetici; non ſcopo emetico, ſed alterante, antiſpasmodico: nauſeæ inanes, & ſine levamine; nox inſomnis.

Mane (12ma) datur ſequens mixtura:

℞. Camph. mucilag. gummi arabic. ſolutæ, drachm. ſem.
Opii puri - - - - gr. vij.
Syrupi diacodii - - unc. j. ſem.
Aquæ chamomillæ - - unc. v.

M. D. omni bihorio duo cochlearia: bina balnea: levamen nullum.

Tetanus eo morbi tempore acceſſit, quo nullibi ullum dolorem eſt queſta, atque optime ſe habuerat.

Magna ſugillationis pars diſcuſſa eſt. In infimo ſiniſtro externo femore levis apertura ſponte eſt facta, quæ rubrum humorem effudit & copioſum. Latum in natibus ſiniſtris & inpurum ulcus jam inde ab initio.

12ma: nox inſomnis: paroxysmi opiſthotonici frequentiores: mixtura heſterna, ſed aucta opii doſi. Levamen nullum.

13tia morbi, frequentiores & validiores paroxysmi opiſthotoni. Difficilior in dies & horas deglutitio. Erecta melius habet. Melius etiam, ſi invadente opiſthotono caput vi ab Adſtante in anteriora urgeatur. Pulſus celeres ſemper, & hodie ſolito debiliores. Opiſthotonus ſemper cum metu ſuffocationis & ſtrangulationis erat conjunctus. Alvus non, niſi enemate ſollicitata, parciſſima, difficilis; ſudores. Ulcera coloris leviter plumbei, atque hodie ſicciora. Veſperi ſubinde

inde abſona loquebatur: mens dein rediit perfecte. Poſt mediam noctem periit.

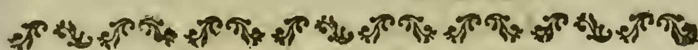
Sumſit in morbi decurſu, præter alia ſuperius commemorata, decoctum corticis peruviani, addita ſub finem morbi radice valerianæ ſylv. liquore anod. min. Hoffm. & ſyrupo chamomillæ.

S E C T I O.

In thorace dextro ſanguinis grumoſi unciæ circiter tres. In eo thoracis cavo, ſiniſtro nempe, quod primis diebus pleuritice doluit, nil præternaturale inveniebatur.

In femore ſiniſtro contuſo ſanguis per telam cellulosam hinc inde deprehendebatur diffuſus; non magna quantitate, nec magnas efficiens collectiones. Videbatur illud ſanguineum adhuc reſorberi potuiſſe, ſi Ægra vixiſſet.

Fors in eo erravi, quod non plures fecerim venæſectiones: tres univerſim me feciſſe ſcio, primam initio, alteram cum pleuritice inciperet dolere, tertiam invadente tetano. Sed bene habere viſa eſt, usque dum tetanus accederet; hinc plures ante adventum tetani venæſectiones non feci.

OBSERVATIO X.

Tetanus maxillæ, vulneri ſuperveniens, ſanatus.

Vocabar ad nobilem Fœminam viginti aliquot annos natam, octavo graviditatis menſe, die 18va Julii 1779. ut conſilio intereſ-

fem. Hiftoriam morbi egregius ejus Medicus DE BEGONTINA *Junior*, hanc dedit.

Ante fedecim dies (fcilicet 2da Julii 1779.), ex alto decidit, altitudine circiter 14 pedum. Dextrum crus paullo fupra malleolos diffractum in fruftula; quorum quaedam ex amplo vulnere exemta funt. Calcaneum fractum, & vulneratus pedis calx vulnere lato.

Repofitio facta eft: pus tenue; noctes inquietæ. Dabatur cortex peruvianus, vefperi paregoricum.

Die a lapfu 14ta utrinque ad maxillæ articulos fenfus conftrictionis, identidem increfcens, ita, ut die 16ta a lapfu, cum me vocarent, vix digitus poffet dentibus interponi. Bacillum ligneum mordicus tenebat, quo prohibere conabatur plenam utriusque maxillæ contractionem. Pus hodie laudabilius; quies. Nulli hodie ullibi dolores.

Infauftam feci prognofin, nihilominus fequentia propofui:

℞. Pulv. cort. peruv.
— rad. valerianæ fylv. aa. drachm. fem.
Mofchi.
Camphoræ aa. gr. ij.
Syrup. chamomill. q. f.
F. bolus, dentur tales Nro. viij.; omni trihorio bolum fumat.

Vefperi fumat mixturam opiatam; & maxillis adplicet cataplasma ex foliis hyofcyami, cum lacte coctis & camphora.

Die 1ma Augufti per vices acceffit levior opifthotonus, isque frequenter poftea rediit ad diem usque 6tam Augufti.

Die 2da Auguft. mane leves partus dolores

sc-

accesserant, sed fugitivi; quotidie horis matutinis reversi, iterumque evanidi.

Noctes tranquillæ erant, leves solum hinc inde motus artuum convulsivi inter dormiendum.

Dolor in loco vulnerato exiguus, & vix ullus toto tempore observabatur: quin immo, per omne id tempus, quo tetanus adfuit, dolor in vulnere erat multo minor, quam ante ejusdem accessum.

Inter dormiendum maxillæ sponte diducebantur, ita, ut bacillus, quem dentibus interposuit, ad inpediendam plenariam maxillarum clausuram, in somno sæpenumero ex maxillis relaxatis, atque aliquantum magis hiantibus, elaberetur.

Relicto moscho & camphora (ab utroque enim remedio multum abhorrebat), usa est cortice & valeriana; vesperi opio.

Die 9na August. circa octavam matutinam fœtum maturum & vegetum facili partu exclusit.

Pus toto hoc tempore bonum fuit. Sæpius frustula & fragmenta officulorum excipiebantur.

Die 26ta August. Maritus mihi retulit: Uxorem a 14 diebus non jam indigere bacillo ligneo, quam antea mordicus tenebat; posse maxillas parumper diducere: cætera bene valere.

Toto tempore utebatur cortice peruviano, & radice valerianæ sylvestris. Convaluit.

Partu primum absoluto coadunatio fractorum est facta.

OBSERVATIO XI.

Tetanus, opisthotonus, epilepsia, probabilius a vermibus, & sectio.

Sutor 18 annorum a longo tempore sanus, 5ta Maji querebatur mane dolorem in nucha continuum, prementem, descendentem per dorsum; oppressionem pectoris a jugulo ad scrobiculum usque. Noctu sudor copiosus.

6ta Maji omnia eadem. Accessit levior, & per pauca minuta durans, maxillæ tetanus. Nox inquieta: sudor multus.

7ma Maji in nosocomium Venienti, validi caloris sensatio utrinque ad tempora fuit; & lingua multum spurca, subflavescens; quædam oris amarities per omnes morbi dies, halitus acidum spirans, & dolor in nucha pressivus: perstat oppressio pectoris, alvus dura, & pulsus naturali celerior.

Exhibebantur haustus salini.

Die 8va eadem omnia: totius corporis musculorumque omnium obrigescentia fere continua, sæpe gravior, nunquam omnino soluta; ita, ut nunc tetanus videretur universalis, nunc potius opisthotonus: febris intensior: urinæ croceæ, jumentosæ, semihypostaticæ: sitis: lingua inpurissima: amaror: odor acidum redolens.

Alvus, pertinaciter clausa, clystere, primo oleoso, dein acri, reserata est. Haustu purgante ex sale amaro & manna iterato propinato ter purgabatur copiose.

Noctu

Noctu binis vicibus epileptice convellebatur. Linguam aliquoties commordebat. Infomnis: inquietus. Finito infultu epileptico jactitatio, clamor, boatus.

Die 9na febris: fitis. Pectus liberum; inpuriffima lingua. Toto hoc tempore videbatur, fi Quis alloqueretur, veluti fubridenti vultu refpondere.

Pulfus toto tempore naturali paullo celerior fuit, non durus. Calor naturali vix major. Urinæ cerevifiæ inftar, brevi jumentofæ, & paullo poft femihypoftaticæ, fedimento ex albo rubefcente; fupernatante, & vitri parietibus adhærente, forde multa mucofa.

Hac die minor mufculorum colli, thoracisque convulfio, agitatioque: at abdomen ligni adinftar durum, & hodie magis quam præteritis diebus. Minor rigiditas brachiorum, rariorque convulfio. Ter dejecit. Dolor hodie utrinque in inguine; penis identidem arrectus.

Dolor fubitaneus & pungens circa umbilicum per vices, & crebro rediit, eoque redeunte fubito poftrorfum convellebatur; convulfione mox iterum, fed nunquam ex integro, ceffante.

A meridie repente convellitur, refpiratione diutiffime fufpenfa; tandem Lividus, ore fpumas agens, non refpirans, artubus omnibus raro & leviter agitatis, & potius obrigefcentibus, intra octavam horæ partem periit.

Pulfus tempore infultus epileptici explorabam; ii erant tenuiffimi, vix obfervandi, parum celeres, tandem identidem tenuiores, manente celeritate non magna, donec omnina evanefcerent.

EXTISPICIUM.

Pulmones boni; sinister sanguine congesto gravior, quam alias solet.

Intestina omnia flatu valdopere distenta. Jejunum coloris leviter ex rubro liventis, in eoque lumbrici aliquot.

Colon, antequam in rectum abierat, vasis ruberrimus, solito majoribus, copiosioribus, liventibus quibusdam, longitudine spithamæ, cum magna annexi mesenterii rubentis portione, erat distinctum; quod, an inflammatorium fuerit, an sugillatio, an potius congestio sanguinis non inflammatoria, a spasmis facta, ignoro.

Omentum solito rubicundius erat. Glandulæ mesenterii majores consueto & infarctæ apparebant: hepar mollius.

An vermes in caussa fuerunt? An erat aliud acre in intestinis, aut alibi? Tenebræ ubique.

SPARSA QUÆDAM VARII ARGUMENTI.

Die 19 Jun. 1779. nobis Infans offerebatur, quindecim menſes natus, qui ſequentia exhibuit. Utrinque erat hernia ſcrotalis, magna; major tamen in latere dextro. Dextri lateris hernia fuit congenita, ſiniſtri vero poſt tres primum a nativitate menſes prodire cœpit, poſtquam Infans aſſiduos antea, validosque vagitus edidiſſet. Supra oſſa pubis tumor erat, dimidiatum gallinæ ovum magnitudine æquans, ſubrotundus: re accurate examinata, conſtitit, eſſe veſicam urinariam, aut ejus ſaltem quandam partem, quæ inter muſculos abdominis rectos, a ſe invicem dimotos, ſupra oſſa pubis hernioſe prodiit. *Penis fiſſus; hernia veſicæ.*

Hæc veſicæ hernia pariter fuerat congenita.

Penis in dorſo fiſſus, quousque eum poteramus oculis perſequi.

* * *

Complures repente moriebantur, cum ex febre acuta convaleſcerent, & cruribus adhuc eſſent œdematoſis, ſi forte ſomno indulſerant plus æquo; aqua enim ab inferioribus partibus ſubito ad encephalon decubuit. *Mortes ſubitæ Hydropicorum.*

Quidam etiam, aliunde hydropici facti, ſubinde ſubito ſuffocati perierunt, aquis ad pectus

 ruen-

ruentibus; aut apoplectici, sero encephalon occupante.

* * *

Tendo insensilis. Nudum tendinem forcipe varie tentatum, indolentem, hoc anno vidimus.

* * *

Decoctum fol. aut cort. salicis albæ antisepticum. In gangræna a decubitu, & bubonibus gangrænosis, magnæ efficaciæ esse usum externum decocti foliorum, aut corticis, salicis albæ, certo novi.

Nemo tamen Ægrorum gangrænam a decubitu apud nos primum contraxit; domi vero contractam dicta ratione in nosocomio sanavimus.

* * *

Febris venerea larvata. Puellæ 18 annorum, semper antea sanæ, a novem septimanis in medio sterno tumor excrevit osseus; dolens per vices incertas, interdiu, noctu, dolore scindente, per mammas, & brachia discurrente: subinde dolor penitus quievit: nulla alia signa luis venereæ unquam adfuerunt. Electuarium ex roob sambuc. unc. iij. extr. gratiol. dr. iij. & merc. subl. corros. gr. iij. paratum exhibebatur. Tumor dolorque disparuerunt. Convaluit.

Huc quoque historia pertinet Puellæ illius febre *quotidiana venerea* laborantis, p. 66.

* * *

Luem veneream, aliis præparatis mercurialibus non profligatam, sanavit mercur. sublimat.

non raro; quem, aut ſolum dedimus cum roob ſambuci commixtum, aut admixto extracto aconiti, vel gratiolæ.

Sic herpes pone aurem dextram in collo Puellæ, ſaniſſimæ ceteroquin & nulla ſigna luis monſtrantis, ſanabatur: variam ſubiit curationem rebelle malum, cauſticis & veſicante impoſito funditus eroſum, iteratis vicibus ſuccrevit: veneream originem tandem ſuſpicabamur. Verum, nec litus mercurialis, nec quæcunque hydrargyri præparata, profuerunt. Sublimato & extracto aconiti, cum roob ſambuci commixtis, herpes ceſſit, nec rediit poſthac.

Multa nobis exempla viſa ſunt luis venereæ, mercurio ſublimato corroſivo perfecte ſanatæ. Verum in re obvia certaque, atque ab Uno ſolum Alterove contra tot Alios ac Tantos in dubium vocata, nolo diutius verſari.

Viſi tamen ſunt morbi venerei quidam, qui, mercurio ſublimato rebelles, aliis obediverant mercurialibus remediis, atque his quidem præ illis.

Hinc nullam mercurii præparationem ſemper, & ubique, *in omni & ſingulâ* lue venerea, deprædicandam, tanquam *univerſale antivenereum* remedium, arbitrabamur.

Idcirco modo *huic*, modo *illi* præparato locus erat; pro diverſa Ægrotantis aut *idioſyncraſia*, aut ipſius morbi venerei in variis hominibus *diverſa modificatione*, aut luis cum aliis morbis morboſisque conditionibus diverſa *complicatione*.

Male ergo mercurium ſublimatum ex cura antiſyphilitica Quidam penitus proſcriptum voluerunt, tanquam aut inutilem, aut & pernicioſum. Sed male quoque tanquam remedium, quod ſemper & ubique *optimum* eſſet, commendaretur.

Illi

Illi igitur, qui luem eo remedio sæpe & cum constantia sanatam referebant, non fuerant atro calculo notandi, tanquam sublestæ fidei, aut deceptores; utpote Quos vel maxime iterata, castaque & sine metu, & sine spe, & variis in regionibus, capta observatio mirum quantum justificat.

Profecto non merebantur magni SWIETENII manes incusari tanquam nimium quondam creduli, atque ab Aliis decepti. Veras esse Observationes, de mercurii sublimati emolumento; SWIETENIUS suis ipse oculis usurparat non raro, & experientia propria edocebatur, cui hodiernæ quoque observationes suffragantur.

Liceat hoc loco Illis respondere, qui malevolis rumoribus circumventi, observationes quasdam Viennenses atque experimenta iis verbis in dubium vocant, ut revera omnem his fidem denegare probe constet.

Omnia experimenta de remediorum quorundam facultate Viennæ capta ex ipsorum Auctorum testimonio id docent, hoc vel illud remedium non raro profuisse præ alio quocunque, atque in morbo desperato; aliquoties tamen non profuisse; nocuisse etiam subinde.

Sed ecce rem quamdam propemodum incredibilem! paucorum illepedissimorum hominum invidiosa, ac falsitatis dudum convicta relatio de permodesto hoc Virorum gravium asserto triumphavit!

Verum obtrectationem hanc, temere atque imprudenter prolatam, tempus ipsum & repetita Clarissimorum per Europam Virorum experimenta examinabunt.

* * *

In

* * *

In Fœmina venetea venereis maculis & tophis tibialibus laborante notabatur quotidiana dolorum exacerbatio, circa meridiem exacte recurrens: noctes bonæ erant; mercurio sublimato corrosivo sanabatur. *Exacerbatio dolorum venereorum meridiana.*

Rheumatismus tibiarum venereus omni *alterno* die *interdiu* rediit horis constitutis; noctu siluit. Tibiæ denudatæ, & aëri frigido expositæ multo mitius doluerunt.

Dolores venereos diu noctuque *continuos* contigit videre; itemque in alio Ægro continuos diu noctuque in certa quadam brachii parte, quum alia quædam ejusdem brachii plaga solùm noctu doleret.

* * *

Angina *mercurialis*, item *ulcera mercurialia* faucium bene debebant distingui ab *angina venerea*, & *venereis ulceribus*. Ulcus enim faucium venereum mercurio sanabatur; ortum vero a nimia hydrargyri ingesti quantitate, purgante rhabarbarino & myrobalanis, parce, sed frequenter exhibitis, & collutoriis adstringentibus fuerat sublatum. *Angina mercurialis.*

Angina mercurialis vesperi atque per noctem intendebatur, & ob hanc vespertinam exacerbationem *venerea* esse videbatur.

Subinde ulcus faucium, quod initio miasmati venereo debebatur, usu hydrargyri, properantius & copiosius exhibiti, non consolidabatur. Ulcus enim *venereum* deleto miasmate transibat in *mercuriale*.

* * *

Cu-

* * *

Curationis difficultatem in lue venerea potius ex tempore, quo miasma intra corpus delituit, quam ex ſymptomatum gravitate, aut numero, dimetiendas arbitrabamur. Inveteratum, atque annoſum morbum, & palliante ſubinde cura mitificatum, laborioſe ſanavimus, & tarde, & acrioribus ſolum hydrargyri præparatis, aliisque etiam remediis, pro morbi complicati natura in opem vocatis. Luem vero recentem, utut pleno venereorum graviumque ſymptomatum agmine ſtipatam, absque alterius, aut morbi, aut morboſæ conditionis conſortio, ſanavimus citius, & mitioribus mercurii præparatis, atque iis plerumque ſolis.

Lues non raro levis initio viſa eſt, & ob pauca, eaque dubia ſymptomata, de ejus præſentia ancipites ſubinde hæſimus. Pauxillum mercurii dabatur, mox certa luis ſigna comparuerunt, morbo, e latebris in lucem protracto, & quis eſſet, monſtrante.

* * *

Binas Puellas hydrargyro ſanavi, ſorores, 10. unam, alteram 11. annos natam, rheumate venereo, & tophis affectam utramque; probis moribus, & circumſpecte educatas, ſanas ad id usque ætatis. Nulla alia luis ſigna aut præcedebant, aut comitabantur; Parens ajebat, ſe adhuc cœlibem gonorrhœa laboraſſe, diu durante, atque neglecta, donec ſponte evaneſceret. Illæſam Uxoris ſanitatem & fuiſſe antehac, & adhucdum eſſe. Sanatis Puellis, quin Iis adhucdum ægrotantibus; Parens anginam, noctu graviorem

quæ

querebatur; cujus quosdam, utut leviores assultus, sæpius jam, & a multis annis persensit, fugaces tamen: frons quoque maculis effloruit, quales in Venereis solent, ulcerabatur labium oris superius, & fauces. Tandem sanabatur decocto guajaci & antimonii, & mercurio sublimato corrosivo cum extracto aconiti; ita tamen, ut labium superius identidem de novo ulceraretur, donec remediis mercurialibus, ad ipsam effectam plagam adplicatis, consolidaretur. Triennium est, ex quo integra sanitate gaudet.

Puella quædam, undecimum ætatis annum nondum egressa, tophos in utraque tibia exhibebat, & articulorum syphiliticos cruciatus; ante hanc ætatem prorsus sana, & absque aliis luis signis. Omnis suspicio procul abfuit morbi consortio contracti. Puellæ Mater dolorem cubiti sinistri, plurimis annis, noctu exacerbatum, & jam ante, quam enixa Prolem esset, persensit. Dolore tandem hoc anno præter modum increscente nos adiit, Filiam una adducit; utramque mercurio sublimato ita sanavimus, ut per annum ad id usque tempus, quo hæc scribo, ambæ incolumem vitam degant, & veteris doloris immunem.

Fomes venereus hæreditate acquisitus videbatur in his Puellis, &, pubertatis annis jamjam instantibus, prorupisse quasi recluso carcere, & viribus ab ætate acceptis.

Triginta quatuor annorum Vir gonorrhœam ante aliquot annos, iteratis, ni fallor, vicibus, contraxit. Decocto lignorum copiose poto gonorrhœa sanata, articulorum dolor sublatus

tus est, diuturnus, & blanda noctis silentia turbans. Angina nocturna ulcerosa, maculæ syphiliticæ in facie, atque ulcus impurum in parte capitis supremi capillata pone frontem. Labia ulceris elata erant a tela cellulosa prætumida, & luxuriose excrescente. Utebatur decoctis variis; antimonio, litu quoque mercuriali, & variis quoque hydrargyri præparatis per sex menses continuos: angina & artuum tortura emendabantur; ita tamen, ut vagus vesperi noctuque dolor, mitior quidem, nunc hanc, nunc illam corporis partem impeteret. Ulcus cicatricem pertinaciter renuebat, fundebatque pus non illaudabile; facies cæterum sanissimi hominis, & habitus corporis plenus, atque athleticus.

Cum saliva identidem, utut non supra modum, moveretur, & faciem bene coloratam, & paullo turgidiorem viderem, blandis & eccoproticis remediis quotidie alvum sollicitare constitui, præscripto simul parciori victu. Animus erat, vim humorum, ob usum hydrargyri longiorem validius caput petentium, avocare; atque ita pertinaci ulceri subtrahere pabulum, ut imposito deinde siccante remedio, & levi mechanica pressione laxis & luxuriantibus plagæ carnibus admota; hæc perennis puris scaturigo exarescat.

Longo eccoproticorum usu siccatum ulcus est; at mansit vagus ille per vices & noctu maxime incurrens rheumatismus, orto in media clavicula sinistra tumore osseo, dissectæ nucis avellanæ hemisphærium æquante, dolente, si rudius tetigeras, noctuque. Ulcus ipsum post paucas septimanas, cum recenter obducta cicatrix cæsariem fictitiam, qua locum crinibus carentem tegebat, ægrius ferret, & obortis forte subtus cæsariem sudoribus, vehementer pruriret, recruduit, neque

que amplius adhibita quacunque methodo cicatricem admisit. Exostosis unguento mercuriali inungebatur, imposito extra inunctionum tempora mercuriali emplastro.

Cum per quatuor menses nihil proficeretur, en febrim validam, cum faciei totius erysipelate, repente exortam; facta venæsectio, & dati potus antiphlogistici, atque etiam emeticum. Post quatuordecim dies a febre profligata ulcus coaluit, evanescente exostosi, artuumque vago dolore.

Post quatuordecim septimanas cephalalgia hominem ex improviso adorta est, dolorque in loco nuper cicatrisato validior. Secta vena est, & antiphlogistico victu paucos intra dies convaluit.

Exacto iterum mense idem capitis dolor eodem modo sanatus est.

Inde firma & vegeta ad hunc usque diem valetudo perstat.

Exostosin & arthritidem vagam & ulceris pertinaciam, hydrargyrosis cicuravit solum, non autem penitus devicit. Vehementior febris auxilio fuisse contra antiquum morbum videtur; quam utinam in rebelli nonnunquam atque inveterato malo, ita excitare possemus, ut, quousque salutaris foret, intenderetur, neque eos tamen idcirco limites, quos intra ipsius vis medicatrix consisteret, egrederetur!

Articulorum dolores nocturnos & tophos, in Aliis quoque nulla subinde ratione sanandos, febris sustulit, quæcunque demum, & undecunque exorta.

Ipsæ certe febres, teste SENECA, quædam genera valetudinis levant; & febris, quod maxi-

me mirum videri potest, sæpe præsidio est. CELSUS.

* * *

Quousque continuanda cura antisyphilitica?

Curam antivenercam eousque protrahendam, donec omne miasma penitus fuerit exstinctum, Quivis concedat; sed, quæ signa sunt miasmatis ex toto deleti? An symptomatum plena evanescentia? Verum constat indubitato, luem, quæ penitus exstincta videbatur, fuisse nonnunquam solummodo ad tempus enervatam, & absque novo contagio, denuo, sero licet, repullulasse.

* * *

Scirrhorum substantia.

Scirrhos mammarum dolentes & cultro exsectos aliquoties examinavimus; substantia dura erat, & molliorem cartilaginem consistentia & colore æmulabatur; ita, ut nihil organici superesset, & corpus adpareret homogeneum, ac cartilagineum.

* * *

Fractorum coalitus impeditus.

Habuimus Duos in nosocomio ossibus fractis. Unus brachium fractum repositumque sæpius initio commovit. Non est unio facta, licet post aliquot dies Quietissimus cubaret, & fracta non dislocaret. Alter & brachium & femur simul confractum habuit. Brachium consolidatum est, non autem femur, etsi fractos artus ne hilum commoveret.

* * *

Sectio Fœminæ Hydrophobæ.

In corpore Fœminæ, ex morsu rabidi canis hydrophobæ factæ, accuratissime lustrato culter ana-

natomicus nihil prorſus alieni læſique potuit detegere.

* * *

Multi hoc anno viſum noſtro auxilio recuperarunt; cataracta ſubinde *extracta*, ſubinde vero *depreſſa*.

Non perinde nobis erat, an *hac*, vel *illa* ratione cataractæ medeamur; ſed erat non raro locus *extractioni*, nonnunquam vero ſoli *depreſſioni*.

Operatio per *extractionem* nunquam inſtituebatur, ubi rheumaticus alicubi dolor, aut arthriticus Ægrum vexarat, aut cephalæa, aut hemicrania; nec Iis, quibus tempora doluerunt, nec frequenti ophthalmiæ, aut eryſipelati ſæpe recurrenti Obnoxiis; nec Quibus tuſſis longa, aut facies puſtuloſa fuit, aut dentium & gingivarum conditio prava; neque Illis demum, quibus altera utra cornea opacari incœpit, aut oculus vaſis ſanguineis amplioribus, aut varicoſis perreptabatur. His inſtituta cataractæ extractio plerumque male ceſſit, & oculus poſt operationem inflammabatur; viſu poſthac aut imminuto, aut etiam penitus amiſſo.

Eo autem in caſu *depreſſio* ſolummodo locum habuit.

Hanc vero acu argentea inſtituebamus, non in apice haſtata, ſed in conum longiorem excurrente & tenuem; cum ejus manubrium calami ſcriptorii craſſitiem & formam cylindri & ſeptem pollicum longitudinem haberet.

Hoc inſtrumentum ex argento confectum dixi, ſed cupro largius admiſto; ut apici conoideo & ſubtiliori quædam firmitas & robur eſſet.

Acus ita comparata, duobus digitis comprehensa, lente gyrando ita intra oculum immittebatur, ut nulla adhibita vi, sed solo ferme pondere proprio, adigeretur.

Depressionem hoc modo institutam oculus ita ferebat, ut deligatione vix opus habuerit, nihilque unquam mali sit consecutum, nec fuerit Ægro necessitas decumbendi; præstabat tamen oculum deligare, cum lucem repente admissam non raro ægerrime ferrent.

Ante, aut post, depressionem Valentioribus sanguis detrahebatur.

Unus, cataracta depressa, multis vicibus & cum labore vomebat; nihil tamen inde mali est consecutum, neque ideo depressa lenticula atque infra vitreum corpus abscondita, priorem stationem repetiit.

Quibus lenticulam extracturi eramus, parari corpus debuit, aptumque reddi, operationi subeundæ.

Diebus aliquot ante operationem tenuiori victu utebantur, & sanguinis detractione.

Non quovis anni tempore æqualem sortem experti sumus; aversabamur constitutiones rheumaticas, illas præprimis, ubi ventres supremi præ infimis impetuntur.

Facilem quotidie alvum habere, post operationem mirum profuit, eamque enemate sollicitare potius placuit, quam remedio purgante, utut leni.

Post operationes quascunque chirurgicas dolor in plaga vulnerata intendebatur, nisi Æger quotidie & facile dejiceret.

Aëris boni habenda est cura peculiaris; hinc praestat, separato cubiculo committere, Cui lentem

tem volueris extrahere. Inter alios enim Ægros Decumbentes aëre vescuntur immundiore, & in febres tunc epidemicas, aut motus saltem febriculosos, facilius labuntur. Febris autem, utut levis, & forte solum ephemera, id efficiet, ut morbifica materies in ea corporis parte figatur, quæ ante febrim imbecillior fuerat dolueratque; in oculo nempe vulnerato.

Has cautelas nos usus docuit, & eventus quidam non boni, sed quos vitare posthac didicimus.

Hora post extractionem elapsa, & oculo, cum se omnia ex voto haberent, denuo explorato, cataplasma imposuimus ex mica panis albi & pulpa pomorum acido-dulcium, cum aqua coctis, addito florum sambuci pauxillo.

Maturus hic usus cataplasmatis id fecit, ut inflammatio præpediretur; quam subinde experti eramus, cum visus diminutione, aut etiam jacura, priusquam hoc usi consilio essemus.

Hinc Omnibus ferme indiscriminatim post operationem hunc fotum admovebamus.

Non erat eadem in inflammationem apud omnes proclivitas: vidi enim in extractione cataractæ secundariæ oculum cultello, forfice, hamulo diu multumque vexatum, quin ulla fuerit inflammatio secuta; ubi aliam, in alio homine susceptam, lentis extractionem, cito & nitide & sine ulla oculi insigniore molestia peractam, inflammatio dira excepit.

Videor mihi observasse, Eos, quibus sub operatione aliquid humoris vitrei effluxit, fuisse ab inflammatione, tantopere metuenda, & a cujus absentia omnis ferme operationis felicitas dependet, magis immunes.

Deperdita quondam majori vitrei humoris portione, oculum semicollapsum, intra nychthemeron denuo sano æqualem deprehendi turgidumque & vulnusculum clausum.

Emissus humor aqueus in alio Ægro post dimidiam horam denuo erat restitutus.

I N D E X

I N

Partem Primam, Secundam, atque Tertiam.

A.

Abdominis tumores difficillime sæpe dignoscuntur. Part. III. Pag. 273.
Abortus epidemici. III. 33. 73.
— — vitriolo cupri excitatus. III. 269.
Abscessus in cerebello. I. 178. III. 157. 159. In eadem parte, alter circa os petrosum, tertius circa sinus laterales in cadavere apoplectici. I. 178.
——— in prostata. I. 104. 153.
——— ventriculi versus cavum abdominis disruptus. I. 179.
Aconitum. Quamnam quantitatem extracti ferre quis possit. III. 115.
Adstringentium in Dysenteria usus. II. 100.
Aër conclusus, putridus, ventriculi vim infringit. II. 139. Febrim gastricam, aut Nosocomialem excitat. ibid.
— frigidiusculus, & recens maximam vim habet in prohibendis morbis biliosis. II. 139.
Ammoniaci salis vires incidentes, attenuantes. I. 78. 79.
——— ——— flores martiales cortici peruviano optime junguntur. II. 197. Profuerunt in tertianis. III. 80.
Anagallidis flore luteo extractum est solvens optimum. III. 197.
Angina mercurialis. III. 301.
——— rheumatica I. 58.
——— scarlatinam febrim concomitans. II. 20.
——— verna anni 1779 III. 79.
Anni 1775. Constitutio & morbi. I. 1.
—— 1776. I. 5. 22. 52. 68. 73. 76. 85. 90. 92.
—— 1777. II. 1. 3. 16. 19. 31. 33. 35. 37. 195. 200. 207. 231. 261.

Anni 1778. Conftitutio & morbi III. 3. 6. 21. 33. 41. 42. 43. 45. 47. 51. 52.
—— 1779. III. 61. 69. 72. 77. 79. 80. 82. 84. 86. 91. 103. 113.
—— partes quædam prae aliis funt perniciofae. I. 189.
Anthrax in brachio. II. 117.
Antidyfenterici nomen cui remedio, fi ulli, competat. II. 274.
Antiphlogiftica quænam fint, disquiritur. II. 54. 55. 56.
Aortæ arcus folito amplior. I. 136.
—— Inflammatio. II. 251.
—— principium offeum. I. 156.
—— truncus defcendens offeus. I. 136.
Aphthæ puftulofæ & ulcerofae. II. 112. Earum genefis & affinitas. II. 112. 113. Cura II. 142.
Apoplectici examen anatomicum. I. 178.
Apoplexia rheumatica. III. 92.
Apoplexiæ caufa in latere cerebri finiftro reperta, licet latus oppofitum corporis paralyticum fuerit. I. 137.
—— —— diftinctio. I. 137. 138.
Aqua in abdominis capacitate collecta. I. 100. 128. 184. II. 247. 269. III. 253. 266.
—— in pectoris cavo. I. 95. 99. 103. 133. 148. 156. 171. II. 247. 256. III. 255. 273.
—— in pericardio vifa. I. 161. II. 257. III. 253.
—— inter menynges cerebri detecta. I. 136. 148.
—— in tunica vaginali teftis. I. 104. III. 256.
—— in ventriculis cerebri. I. 156.
Arteria aörta offea. I. 136. 156.
—— pulmonalis pro parte offificata. I. 136.
Arthritis fæpe oritur ex præmaturo corticis peruviani ufu. I. 89. Quomodo hæc fanetur. I. 90.
Arnicæ flores. Obfervata circa eorum ufum. III. 109. 115.
—— Radix. Hujus vires in febribus gaftricis mefentericis, putridis, malignis. I. 78. II. 274. In Dyfenteria. I. 86. II. 35. 274. Obfervationes circa eam. III. 112. 181.
Afthmatis fpecies variae. I. 95. III. 104.
Atmosphæræ diverfus habitus ad hominum diverfam valetudinem, quando demum determinari poterit. I. 46.

Atro-

Atrophia, rheumatismos originis gastricæ, male curatos, insequuta. III. 22.
Auenbrugger. Ipsius inventum, de percussione thoracis, ut signo abstrusorum morborum, laudatum. III. 106.

B.

Belladonnæ radicis extractum in Chorea S. Viti laudatum. III. 278. In convulsione. II. 280. In epilepsia. III. 281. 283. Mutationes ab hoc extracto in corpore observatæ. III. 282.
Biliferis ductibus omnino perviis, icterus tamen adesse potest. III. 247. 251.
Biliosi morbi non semper iidem sunt. I. 24. 77.
—— —— Aër frigidiusculus & recens maximam vim habet in prohibendis illis. II. 139.
Biliosorum rubor. II. 86. 130.
Bilis nomine crudus & amarescens apparatus, in ventriculo & ejus vicinia collectus, venit. I. 22. Unde originem trahat. I. 23. Ejus differentia varia I. 23. Est adultæ æstatis & autumni soboles. I. 24. Biliosi tamen morbi in aliud anni tempus sæpe incidunt. I. 24. Quomodo morbi biliosi veris & adultæ ætatis differant. ib.
Bilis post capitis læsiones imperium. III. 149.
—— qualitate & quantitate peccans, morborum malignorum & petechialium sæpe causa est. I. 119. Hæc diversa ratione nocet & occidit. I. 120.
Bronchiorum rami ossei. I. 161.
Bubones gangrænosi. Decoctum foliorum & corticis salicis albæ tanquam egregium remedium laudatum. III. 298.

C.

Calculus. Choledochum ductum obturans. I. 34.
—— In duodeno visus. I. 184.
Calculi In vesicula fellea inventi. I. 166. 184 187. II, 245. III. 271. Tres hanc vesiculam penitus replentes. I. 166.
—— sectio per lithotomum occultum instituta. I. 83.
Cancrosus tumor arcui majori ventriculi insidens. I. 133.

Capitis affectus plures & graviores a ventriculi & intestinorum vitio oriuntur, quam ab idiopathica encephali labe II. 63.
—— læsiones. Animadversiones circa eas. II. 275. III. 143. 145. 147. 149. seq.
Carotides arteriæ osseæ. I. 136. In sinistro latere admodum distenta. I. 136.
Cartilagines Costarum ictericæ. III. 265
Carunculæ. An in urethra ex male curata gonorrhæa excitentur. I. 105.
Cataractæ a rheumate lentem afficiente. III. 91. Aliarum origo. III. 277.
—— —— cura nunc in extractione, nunc in depressione consistere debet. III. 307. Observationes circa has operationes. III. 308. seq. Eventus institutæ operationis. III. 50.
Catarrhus. De hoc morbo observationes. III. 26. Diversæ catarrhorum species non sunt confundendæ. II. 4. Sæpius negliguntur, & cur? II. 4. 5. Catarrhus serosus, febris catarrhalis benigna. III. 27. Inflammatorius. 28. Peripneumoniæ comes. 28. Gastricus, biliosus putridus, malignus. III. 29. II. 5. Convalescentium ex febre maligna. III. 29. Post morbillos æstate 1777. 30. Catarrhalis febris anno 1777. observata. II. 3. 17. 20. Ejus cura. II. 4. 18.
Catarrhus, a peripneumonia aut pleuritide biliosa sola mali vehementia differens. I. 17. Annis 1775 & 1776 per totam fere Europam grassata. ibid. Conveniebat cum eo, qui anno 1580. Europam infestabat. I. 18. Symptomata morbi. 18. 19. Quænam profuerint. 19. Comparatio hujus morbi cum eo, quem descripserunt alii, catarrho. 19. 20. 21. In omnibus morbus non fuit idem. 21.
Catarrhus & Coryza canum. III. 31.
Cathetere vulnus in urethra productum. I. 113.
Catheterismus diverso successu institutus. I. 101. 102. 111. 155.
Cerebelli abscessus. I. 178. III. 157. 159.
Cerebri & cerebelli in febre petechiali singularis degeneratio. II, 265.
—— affectiones idiopathicæ a sympathicis difficile distinguuntur. II. 37.

Ce-

Cerebri degeneratio in fœmina, cui, febricitanti, parotides erant fubortæ III. 95. In phrenitide. III. 156. feq.
—— —— poft fracturas cranii. III. 146. 152.
—— inflammati figna ambigua funt. III. 138.
—— fubftantia morbofa. I. 119. 156. 163. II. 265. III. 95. 146. 152. 156.
Cereorum, urethræ inmiſforum, utilitas in fuppreffione urinæ. I. 106.
Chloroticarum febris continua. III. 54.
Choledochus ductus anguftiffimus. III. 260.
—— —— Calculo obturatus. I. 134.
—— —— Impervius. III. 256.
—— —— Obfeffus corpufculis rotundis. III. 260.
—— —— Parietes duros & craffos habens. III. 263.
Choleræ obfervatio. I. 75.
Chorea S. Viti. Ufus extracti radicis Belladonnæ in hoc morbo. III. 278. 287.
—— —— antihelminticis & pituitam incidentibus fanata. III. 286. 288.
Choroïdeus plexus hydatidibus obfeffus. I. 119. III. 262.
Coli fitus, ac decurfus, infolitus. I. 148. 151. Dilatatio magna. I. 151. Quid mali hæc faciat. I. 153. Contorfio funiculum referens. II. 256.
Colica a rheumate interaneo. III. 71.
—— Biliofa ejusdem cum Dyfenteria profapiæ, cito fanata. I. 83.
—— Biliofa fubinflammatoria. II. 206.
—— Pituitofo-biliofa. II. 83. feq. 93.
—— Saturnina. II. 179. feq. Ejus cura 189. Complicatio cum aliis morbis. III. 194.
Colicus dolor, pulfibus & urina bonis, per aliquot dies valde tolerabilis, fubito lethalis fieri poteft. I. 167.
—— —— Cautelæ in doloribus colicis obfervandæ. II. 95.
Conftitutionis unius in aliam tranfitus, indeque natæ febres complicatæ. II. 74.
Contagia. Quæ & quot dentur. II. 39. III. 223.
Convulfio Chronica. Ufus extracti radicis Belladonnæ in eadem. III. 280.
—— ex terrore. III. 284.

Cor-

Cordis dilatatio immenſa, in aſthmatico. I. 179. 184. 186. Poſt repetitas pulmonum inflammationes non raro reperitur. I. 99.
—— flacciditas ſumma. I. 186.
—— magnitudo inſolita. I. 156.
—— vaſa coronaria mirum in modum dilatata. I. 99. 117.
Cortex Peruvianus qua ratione febribus medeatur. I. 54. In febribus larvatis auxilium non adfert. I. 54. Præmaturum ejus uſum ſæpe mala inſequuntur. I. 89.
—— —— cum floribus ſalis ammoniaci martialibus combinatus, optimum ſiſtit febrifugum. II. 197.
—— —— quomodo in phthiſi & in qua ſpecie conveniat. I. 129.
Cotunnii veſicantia in iſchiade applicandi methodus laudata. I. 67.
Cranii fiſſura & fractura. Examen in cadaveribus inſtitutum. III. 146. 152. 154.
Critici dies. Controverſia de dierum criticorum varietate unde nata. I. 44.
—— —— Doctrina verior horum dierum, obſervationibus recentiorum ſtabilita. I. 44. 45.
—— —— Obſervationes circa eosdem. II. 140.
Cyſticus tumor ſupra ſellam turcicam & nervum opticum hærens. I. 178. Ovario adnexus. I. 179.

D.

Debilitatis veræ in morbis bilioſis cauſa, & medicatio. I. 135. An veſicantia proſunt? II. 136.
Defluxiones variæ & ad partes varias. III. 100. ſeq. 109. 114.
Delirium bilioſum. I. 11.
Diaphragma. Laminæ ejus cartilagineæ. III. 265.
—— —— Inflammatum. II. 252.
—— —— Multum verſus abdomen preſſum a pure, in cavo thoracis collecto. I. 100.
Diarrhœa. In qua ſpecie radix arnicæ præcipue conveniat. II. 274.
—— ſymptomatica pleuriticis non ſemper periculoſa. I. 14. 42.
—— —— —— febri lentæ nervoſæ accedens, ejusque cura. II. 25.

Do-

Dolor capitis biliosus. I. 24. Symptomata hujus morbi & medendi ratio. I. 25. 26.
Doloris punctorii causa in pleuriticis & peripneumonicis quorsum referri debeat. I. 97.
Dolores venerei nocturni, suborta febre, sæpe sanantur. III. 305.
—— —— nonnumquam interdiu graviores sunt, noctu mitiores. III. 66.
Duodenum a statu naturali recedens. I. 134.
Dura mater cum pia inflammata. I. 117. Pus inter eas effusum. III. 157. Ictericæ. III. 260. 261.
Dysenteria anno 1776. observata. I. 79. Quomodo sanata sit. I. 80. 86. 89.
—— —— anno 1777. visa, a præcedenti diversa. II. 97. Frequentior & lethalior inter capticos fuit. II. 99.
—— —— Cognatio inter dysenteriam & rheumatismum. III. 88.
—— —— Complicatio ejus & varia divisio. III. 171. Tentamen divisionis novæ. III. 86.
—— —— Contagiosa an sit. III. 222.
—— —— Exitus varii in sanitatem. III. 197. In Diarrhœam. 198. In Dysenteriam chronicam. 199. In Tenesmum varium. 200. In Rheumata artuum. 21. In Urinæ difficultatem. 203. In Hydropem varium. 204.
—— —— Indoles & sedes materiæ dysentericæ. III. 220.
—— —— Natura dysenteriæ unde possit determinari. III. 185.
—— —— Observationes variæ, circa hunc morbum. II. 99.
—— —— Prophylaxis hujus morbi. III. 224.
—— —— Putrida. III. 183.
—— —— Quænam instructio plebi danda, regnante hoc morbo. III. 226.
—— —— Remedia varia antidysenterica. III. 215. seq. Non datur universale. 238. Arnicæ radix laudem meretur. II. 35. 274.
—— —— Rheumatico-biliosa, composita ex Dysenteria simplici, & biliosa materie commota. III. 177.
—— —— Sicca qualis sit. I. 89. III. 87.
—— —— Simplex. III. 171. Quid profuerit & nocuerit. 172. 173. Explicatio methodi medendi aliorum. ibid.

Dysenteria. Ulcera intestinorum in Dysentericis perrara III. 221.
—— Verna, ut rheuma intestinorum phlogisticum, sanata. III. 71.
Dysenteriarum quatuor æstatum comparatio. III. 229.
Dysenterica biliosa febris. III. 179. Rarius periculosa fuit. ib. Nisi complicata inflammatione. 180. Methodus medendi qualis fuerit. 180 Quos exitus habuerit. 181.
Dysentericorum dissectiones. III. 223. seq.

E.

Electricitas quid in paralysi saturnina fecerit. II. 271. 272. In Epilepsia inveterata. III. 283.
Emeticorum usus in morbis malignis. I. 121.
—— —— pleuritide vel peripneumonia biliosa. I. 9.
—— —— rheumatismo bilioso. I. 16.
—— —— dolore capitis bilioso, cum catharticis. I. 25. 26. 27.
—— vires purgantia supplere non possunt. I. 37. seq.
—— præ solis purgantibus præstantia. I. 39.
—— optimum. I. 39.
Emollientium in Dysenteria usus. II. 100.
Empyema pleuritides rheumatico inflammatorias promtius insequitur. III. 107.
Enteritis rheumatica. I. 55. Non adeo gravibus stipatur symptomatibus, quam vera. I. 56. Quomodo curata sit. I. 58.
Epilepsia vomitoriis sanata. II. 105. Vesicantibus curata. II. 106. Extracto radicis Belladonnæ. III. 281.
Epidemicæ constitutionis genium, omnes morbi, per id tempus orti, assumunt. II. 46. 47.
Epidemicorum morborum cognitio est dux & acus nautica in assequendis innumeris aliis affectionibus morbosis corregnantibus. III. 25.
Equitatio an in phthysicis laudari mereatur? I. 131. In quibus morbis conveniat. ibid.
Exanthemata scabiem referentia. III. 55.

Exanthemata, quæ in corporum externa superficie, in febribus malignis prostare solent, etiam in ventriculo, & passim alibi in corpore reperiuntur. I. 121.
Exanthematum genesis in sordibus systematis gastrici fere semper quæri debet. I. 31.
Exostosis, in clavicula, ex causa venerea. III. 304.
Expectorantia in vera pulmonum inflammatione nocent. I. 13. Quando conveniant. II. 14 43. Remedium hujus generis optimum. I. 39.

F.

Febres Exanthematicæ an stricte sint contagiosæ. II. 39.
—— Larvatæ, anno 1776. observatæ. I. 53. Primaria harum sedes in systemate gastrico fuit. I. 44. In solo Cortice auxilium non quærendum. I. 54.
—— Veteres in denominandis febribus, non eodem modo, ac recentiores fuerunt versati. I. 141.
Febris æstiva anni 1777. Ejus in variis individuis lusus varii. II. 59. Reflectiones circa hanc. II. 125. Complicationes ipsius cum aliis morbis. II. 146. Cum vulneribus, ulceribus. II. 147. Cum lapsu ab alto, læsionibus capitis. 148. 276. Cum variolis, morbillis. II. 148. seq. Cum colica saturnina 178. Mutationes ipsius variæ aliæ. 198. 200. seq. Symptomata diversa, atque metastases. 204. Ægritudines, quæ hanc febrim exceperunt. II. 239.
—— Anginosa. Usus vesicantium in hac angina. II. 22.
—— Biliosa, quæ anno 1777. grassata est, mirificis symptomatibus stipata. II. 36. Varia ejus complicatio. II. 37.
—— —— neglecta, seu species malignæ febris cum symptomate phrenitico. II. 61. 63.
—— —— putrida, maligna. I. 140. II. 34. Medendi ratio. I. 142. Materies subinde ad vias secundas, & ad pectus decumbit. I. 176.
—— —— dysenterica. III. 179. Putrida dysenterica. III. 183.
—— —— putrida, pituitosa, quomodo fiat maligna. II. 14. 34. 137. Quænam tunc methodus conveniat. ibid.

Fe-

Febris Biliofo-putuitofa cum morbillis & miliaribus complicata. II. 161. 162. 166. 171. 173. Cum morbillis & variolis. II. 35.
—— Catarrhalis, anno 1777. obfervata. II. 3.
—— Epidemica invitatur frigidæ potu, æftuante corpore. II. 176. Terroris noxæ in producenda ea. II. 176. Mœroris. ibid. Iræ. 177.
—— Eryfipelatofa. II. 116. 237.
—— Gaftrica. Quali modo lingua fefe habeat. I. 142. Cura ipfius. 142. 143.
—— —— Aër conclufus, putridus, hanc excitat. II. 139.
—— Inflammatorio-putrida. III. 46 Peculiaris fpecies, putrida; fanguinea. III. 72. feq. 93. Phrenitica. III. 162.
—— Lenta nervofa. Defcriptio ejus, quæ 1777. obfervata eft. II. 23. Symptomata, quæ fefe fubinde junxerunt, eorumque cura. 25. Varia complicatio, & varii gradus. 27. Differentia in foeminis & viris. 28. Methodus medendi. ib. feq. Subinde malignitatem induit. 29. Incerta fuit duratio. 30.
—— Maligna. Hiftoria talis febris. I. 118. Non tantum ex putrido, crudo, primarum viarum apparatu producitur, fed & bile, quantitate & qualitate peccante. I. 119. II. 14. Confirmatur hoc fectione Anatomica. I. 119. Obfervationes variorum inftitutæ in cadaveribus eorum, qui hac febre laborarunt. I. 120. Emeticorum in his febribus ufus. I. 121.
—— —— Quibus modis ægros jugulet. I. 189.
—— —— Non contagiofa. II. 140.
—— —— Notio hujus febris varia. II. 13. Non eft fpecifica & fui generis, fed alia eft in alio malignitas. II. 15.
—— Miliaris. II. 108. Proprietates ipfius quædam & medendi ratio. 109.
—— —— phrenitica. III. 163.
—— Petechialis & fectio. II. 262.
—— Pituitofa. Materiæ hujus fedes, crifes. III. 97. Differentiæ inter hanc & biliofam. 89. Varietates, complicationes, cura. 99.
—— Puerperarum. II. 45. Inflammationem mentiobatur, fed erat a bile. II. 46. Subinde tamen eft in-

inflammatoria. 48. Pulsuum fallacia in hac febre, ut in aliis. 50. Cujusdam puerperæ casus descriptus. 50. Quænam nocuerint. 41. Profuerint. 53. Medendi ratio. 54. 57. Cur puerperas potius, quam gravidas invadat. 57.

Febris Putrida. Non omnes febres hujus generis eadem methodo sanari possunt. III. 76.

—— Quotidiana remittens sub larva paroxysmi hysterici. II. 101.

—— Rheumatica. II. 21. III. 103. Ejus cura. II. 22.

—— —— —— originis biliosæ. II. 83. 88.

—— Scarlatinosa. II. 20. Ejus origo. II. 141. Cura. II. 23.

—— —— —— una cum miliaribus. II. 115. 237.

Febrium practica classificatio cur nondum habeatur. II. 59. Necessitas classificationis bonæ. II. 60.

Fractorum ossium coalitus impeditus. III. 306.

Fractura cranii lethalis. I. 180. 181.

Furor ex alvo biliosa, cum flueret, compressa. II. 66.

G.

Gangræna a decubitu. Decoctum foliorum & corticis salicis albæ sistit egregium remedium. III. 298.

—— præsente omnia symptomata mitiora redduntur, & incautos sæpe fallunt. I. 114.

Gastritis rheumatica. I. 55. Non stipatur symptomatibus adeo vehementibus, quam vera. 56. Qua ratione curata sit. 58.

Genitalium, gonorrhæa affectorum, dissectio. II. 261.

Genu hydropicum sanatum. III. 87. 91.

Glandulæ mesenterii, magnæ, induratæ. I. 161. II. 266. III. 266. Sanguinem continentes. II. 252.

—— submaxillares & parotides magnæ, dolorificæ. III. 70.

—— urethræ tumentes, inflammatæ, suppuratæ. I. 105.

Glandulosa corpora, pylorum & duodenum obsidentia. III. 276.

Gonorrhœa levior. Quæ ipsius sedes sit. I. 105. II. 262.

—— —— Recens quomodo optime sanetur. I. 110.

Gonorrhœa male curata sæpe obstacula in urethra relinquit. I. 104. An inde in urethra carunculæ producantur. 105. Sæpe mala alia excitat. 108. Præcipue si purgante valido suppressa sit. 109.

H.

Hæmoptoe in hominibus, corporis habitu tenui delicato summe irritabili præditis, quomodo tractanda. I. 76.
——— in Phthisin transiens. II. 239. Examen cadaveris. II. 243.
——— in Sartoribus, aliisque sæpe observata. I. 153.
Hæmoptoes species variæ. Inflammatoria. III. 6. Momentosa admonitio in sananda hac. 10. Plethorica; Periodica; ab erodente materie; maligne febrientium. 11. Vulneraria; Peripneumoniæ nothæ seu pituitosæ comes. 12. Biliosa. 13. II. 73. 77. Quomodo sanari & præcaveri debeat. II. 228. seq. Abdominalis. III. 14. Illorum, quorum pulmo tuberculis obsessus. 15. Hydropicorum. 16. Composita ex inflammatoria, pituitosa, biliosa. 18.
Hæmorrhagiæ uteri epidemicæ. II. 33.
Hemicrania chronica. Causa ejus in cadavere detecta. I. 178.
——— ex retropulsa ophthalmiæ serosæ materie orta, quomodo sanata. I. 58.
Hemiplegia a bile. II. 62.
Hepar cartilaginosum. I. 184.
—— Concretum cum diaphragmate, magnum, durum. III. 273.
—— Durius, inæquabile. III. 148. Durum & magnum. I. 183. III. 251.
—— Flavum, molle, corpusculis sebaceis distinctum. III. 260.
—— Friabilius solito. I. 166. III. 269.
—— Magnum, sed sanissimum. I. 103. 157.
—— Pseudomembrana investitum. I. 171.
—— Scirrhosum, steatomatosum. I. 176. 182.
—— Sphacelatum. I. 181.
—— Superficie veluti perecocta. II. 247.
—— Ulcerosum. I. 177. 182. 184.

Hepatis vasorum tunicæ præter modum crassæ. I. 134.
Hepatici systematis morbi nonnulli, variis observatis illustrati. III. 243. seq.
Hepaticus ductus impervius. III. 256. Maxime dilatatus, concreto cystico. III. 262.
Hernia scrotalis in cadavere visa. I. 112.
—— Vesicæ. III. 297.
Hirudines cum successu applicatæ. II. 104.
Horæorum fructuum usus in Dysenteria. III. 177. Abusus. 178.
Hydatis ex dextro pulmone dependens. III. 273. In choroïdeo plexu. I. 119. III. 262.
Hydrocele sinistri lateris. III. 256.
Hydrophobia, elapsis a morsu diebus octodecim, lethalis. I. 180.
—— —— In cadavere feminæ hydrophobæ nihil peculiare inventum. III. 306.
Hydropicorum mortes subitæ. III. 297.
Hydrops articuli genu, quomodo sanatus. III. 87. 91.
—— Plethoricus, seu ortus a plethora. Observationes circa hunc morbum. III. 204. seq.
Hydrothorax inflammatorius. II. 236. Extispicium. 247.
—— —— post coryzam evanidam, enatus. III. 92.

I.

Icterus adesse potest, ductibus biliferis omnino perviis. III. 247. 251.
—— Chronicus potatorum. III. 263.
—— —— Quæ in cadavere talis ægri inventa sunt. I. 133.
—— Quibus remediis sanatus sit. II. 197. 211. III. 277. Observationes circa hunc morbum variæ. III. 246. seq.
Ictericorum efflorescentiæ scarlatinæ. III. 267.
Ilei causæ variæ, medendi ratio. I. 168.
Ileum intestinum peculiari modo coarctatum. I. 148. Foramine amplo pertusum. I. 166. 266.
Inflammatio, ab acri bile generari solita, ab omni alia differt, & maligna est. I. 120.

Inflammatio intestinorum visa, absque ut dolor, febris, calor præcesserint. I. 164. II. 146. Cum febre vix ulla & dolore exiguo. I. 166.
—— —— Historia. II. 248. 265. 267. Cadaveris Examen. II. 249. 266. 269.
—— Rheumatismum febrilem concomitans alia est, quam ea, quæ morbos alios inflammatorios. I. 55.
—— Vera & simul chronica rara est. I. 56.
—— Viscerum quandoque observatur, absque consuetis inflammationis signis. III. 263.
Inflammationum thoracis exitus varii. III. 36. Suffocatio. 37. Hydrothorax. 38. Pulmonum vincula, cohæsiones. 38. 39. Pulmones granulosi; & inde asthma. 40. Quænam respiratio in his inflammationibus pessima. III. 62.
Insania quandonam timenda. I. 117.
Intermittentes febres, quæ 1776. grassatæ fuerunt. I. 52. 85. 87. 88.
Intestina coarctata. I. 148.
—— Inflammata, gangrænosa. I. 113. 117. 120. 125. 148. 156. 164. 166. 171. II. 243. 245. 249. 252. 266. III. 36.
—— Livida. I. 119. 148. 158. II. 269. III. 263.
—— Pertusa amplo foramine. I. 166. 266.
—— Præter modum expansa, & simul ad digitum usque crassa, inflammata, in tympanitide. I. 175.
Ipecacuanhæ radix desideratum effectum sæpe non producit. I. 40. 77. 81. Qua ratione in morbis malignis conveniat. I. 121.
Iræ in producenda febre biliosa potestas. II. 177.
Ischuria & mictus tenesmoïdeus, muco albo benigno per urethram fluente, cessans. I. 107.
Ischuriæ historia. I. 101. 111. Cadaveris examen. 103. 112.

L.

Lac an in phthysi conveniat? I. 130.
Lactis in puerperis incommoda. II. Quid faciendum, quo ad mammas, prole mortua. II. 57. 58.

Lar-

Lardacea materies pulmonis infimas oras obtegens in homine, qui peripneumonia laboraverat. I. 116.
Lichen Islandicus an in phthysi laudandus. I. 131.
Lien duplo major, quam solet, sed sanus. I. 103. 157
Ligamentum latum uteri in sinistro latere breve admodum, causa obliquitatis uteri. I. 140. 146. II. 247.
Lingua quomodo in febre gastrica sese habeat. I. 142.
Lues Venerea. Curationis difficultas ex tempore, quo miasma intra corpus delituit, dependet. III. 302.
—— —— Hereditaria. III. 302.
—— —— Mercurii sublimati corrosivi in ea sananda laudes. III. 299.
—— —— An dentur signa, miasma ex toto esse deletum. III. 306.
Luxationis vertebrarum lumborum effectus. I. 175. 185.
—— —— —— Dorsi cum fractura. I. 184.

M.

Mania ex phrenitide. III. 136.
Medicus sibi ipsi medicinam facere nequit, & cur. II. 6. Neque suum morbum recte describere. ib.
Medulla oblongata admodum dura. I. 119.
Meninges, ictericæ. III. 260. 261.
—— —— Inflammatæ. I. 117. III. 246.
—— —— latis rubris, cæruleis, atris, maculis obsessæ. II. 264.
—— —— Pus inter illas effusum. III. 157.
Meningum inflammatio absque phrenitide. III. 246.
Mercurius vivus in ventriculo inventus. III. 245.
Mercurii corrosivi in sananda lue venerea laudes. III. 299.
Mesenterii glandulæ cartilagineæ. I. 187. Induratæ. I. 161. III. 266. Sanguinem atrum continentes. II. 252. Tumentes. II. 266.
—— —— Suppuratio. I. 179.
—— —— Ulcus cancrosum. I. 164.
—— —— Vasa amplissima. II. 252.
Metastasis. Ad cerebrum in febribus putridis. III. 95. Quomodo hæc potuit præverti, aut præsens tolli. 96.
—— —— Biliosa ad brachium. III. 246. Ad partes alias. 247. 277.
—— —— Peculiaris ad nucham. II. 230.

Metastasis. Quæ in metastasi observanda. II. 80.
Meteorismus, duplex in febribus biliosis, putridis, malignis, observatus. II. 15.
Mictus difficilis in febre æstiva. II. 140.
Miliares pustulæ morbillos concomitantes. II. 162. 166. 173.
——— ——— Nervosam lentam febrem insequentes. II. 26.
——— ——— Origo earum. II. 53. 109.
——— ——— Pleuritidi vel peripneumoniæ supervenientes. I. 31.
——— ——— Præverti quomodo possint. II. 53.
——— ——— Sponte natæ, non coactæ, criticæ fuerunt. III. 94.
Moeroris effectus in functiones ventriculi, intestinorum, hepatis. III. 246. 247.
——— Potestas in producenda febre biliosa. II. 176. 214. 215.
Morbi inchoantis species difficillime determinatur. I. 33.
——— Maligni historia, quo Auctor ipse laboravit. II. 5.
——— Nervorum. Regulæ in sanandis iis. II. 103. Quis stimulus fibras irritet, ante omnia, investigandum. Hujus cognitione niti curam, exemplis probatur. II. 104. seq.
Morborum biliosorum symptomata I. 7: 33. seq.
——— ——— Inflammatoriorum & biliosorum connubium quando obtingat. II. 130. Quomodo sanguis eductus tunc sese habuerit. II. 131. Difficulter sanantur, & quare. II. 235.
——— ——— Vulgarium observationes non rite attendi solent. I. 175.
Morbilli cum febre æstiva 1777. II. 148.
——— cum febre biliosa. II. 35.
——— ——— ——— Bilioso-pituitosa. II. 161.
——— ——— ——— Bilioso-pituitosa, miliari. II. 166.
——— ——— ——— Bilioso-pituitosa, prægressa, comitante, subsequente, cum miliaribus & exanthemate scarlatinam referente. III. 162.
——— ——— ——— Bilioso-pituitosa, vernali. II. 171.
——— Cum miliaribus & petechiis. II. 173.
——— Eorum malignitas & anomalia. II. 160.
Musculorum caro in venereo fracidissima. II. 261.

Ne-

N.

Necrologia. Excepta ex Necrologiis Nosocomii ad S. S. Trinitatem. I. 173.
Nervina remedia quænam sint. II. 107.
Nosocomii practici Vindobonensis descriptio. I. Præf.

O.

Observationes. Quid de observationum collectoribus sit sentiendum. I. 174.
Oculorum vitia a defluxione. III. 90.
Odontalgia periodica, cortice sanata. III. 66.
—— —— Rheumatica, vesicante curata. I. 58.
Omentum fuscum, putridum. I. 119. 140. 148.
—— Inflammatum. I. 117. II. 249. 256. 269.
—— Margo ipsius plures series nodorum exhibens. III. 265.
—— Perbreve & reflexum. II. 252.
Ophthalmia serosa ad rheumatismos topicos pertinet. I. 55. Per vesicans sanata. 58.
—— —— a vitio ventriculi orta, ad vesperam exacerbata, & curato ventriculo sanata. II. 68. 213. 217. 219. 222. Subinde pro venerea imposuit. 215.
Opii in dysenteria usus. II. 100. In saturnina colica. II. 190.
Ossa in ictero flava. III. 260.
Ossiculum in sinu falciformi visum. I. 136.

P.

Pancreas insignis magnitudinis & duritiei. III. 265.
—— —— Scirrhosum. I. 182.
Paracenthesis thoracis suppurati instituta. III. 105. Sectio cadaveris. 107. Quæ causa mortis talem paracenthesin sæpe citissime insequentis. 108.
—— —— Vesicæ in perinæo instituta. I. 112. In regione hypogastrica. ib. Optime fit in perinæo. I. 113.
Paralysis in latere dextro, apoplexiæ causa in latere sinistro visa. I. 137.

Paralysis saturnina. Observationes hoc de morbo, ejusque cura. II. 270. seq.
Parotis. Cura. II. 69.
—— Lethalis. III. 94.
—— Secundo pleuritidis die orta morbum sustulit. I. 14. Quomodo fuerit dissipata. ibid.
Pectoris affectus spurius. I. 87.
—— Morbi. Prognosis in his ex spirandi libertate majori vel minori formanda. I. 117.
—— —— Signum ex percussione thoracis. III. 106.
—— —— a bile orti. I. 6. seq. Eorum frequentia, medendi methodus, periculum. I. 28.
Penis fissus. III. 297.
Pericardium puriformi materie refertum. II. 251.
—— seri uncias octo continens. I. 128.
Peripneumonia. Biliosa cum sputo cruento. II. 73.
—— —— Pituitosa. II. 208. Ejus cura. II. 209. 228.
—— —— Signum certæ mortis. III. 36.
—— —— Sectio anatomica hoc morbo defuncti. I. 116.
Peritonæum inflammatum. I. 166.
—— —— Scirrhosum, crassissimum. I. 181.
Pestis contagium probatum. II. 40. seq. Natura. 42. Quæstiones variæ. 42. 43, 44.
Petechiæ. An regimini calido soli debeantur? I. 72.
—— In extremitatibus visæ ad musculos usque penetrarunt. I. 126.
—— In intestinis, mesenterio, peritonæo, cordis externa superficie observatæ. I. 125. II. 261. Intus humorem extravasatum continebant. I. 125.
—— Biliosum morbum concomitantes. I. 68.
—— Morbillis & miliaribus intermixtæ. II. 173.
—— Observatæ in iis, quibus peculiaris saburra erat. III. 78.
Petechialium malignorum morborum caussa unde petenda. I. 119. 164.
Phrenitis biliosa emesi curata. II. 61.
—— Descriptio hujus morbi III. 121. Historiæ quorumdam phreniticorum. 122. Dantur diversæ phrenitides, & non una semper eademque phrenitidis caussa & caussæ sedes est, 133. Divisio phrenitidis unde pe-

petenda. 135. 139. Morbi hujus in maniam conversio. 136. Amplitudo ipsius. 142. A sero intra caput effuso post lapsum ab alto. 143. A sugillatione encephali post lapsum. 145. Post casum forte sympathica. 147. Ab æstatis & ignium calore, & abusu vini. 155. A cerebelli abscessu & pure intra meninges effuso. 156. A pure in encephalo. 161. Post gravissimam cruris contusionem & fracturam. 162. Ab ira. 165.

Phthisis ex catarrho æstivo & autumnali neglecto. III. 77.

—— ex pleuritide seu peripneumonia occulta. I. 73. Quænam profuerint vel nocuerint in ea, quæ pleuritidem insequuta erat. III. 65.

—— ex tussi stomachica. II. 212. Extispicia ex hac causa tabidorum ib. Quinam huic phthisi magis obnoxii erant. 213.

—— Incipiens solis antiphlogisticis sanata. III. 117.

—— Post hœmoptoën enata. II. 239. Extispicium. III. 242.

—— Pituitosa, a febribus gastricis, quæ in malignas abiere, frequens, quomodo curata. II. 66.

—— Pulmonalis quare adeo difficulter sanetur. I. 128. Quænam remedia conveniant aut noceant. I. 129. 132.

Pia mater inflammata. II. 245.

—— Inter hanc & cerebrum serum rubellum. II. 245.

—— Membranam aponeuroticam æmulans. I. 136.

Pistores, morbis acutis correpti, facilius pereunt. I. 149.

Placenta osculo uterino supertensa. III. 271.

Pleura crassa admodum, quodammodo cartilaginea. I. 156.

—— Doloris punctorii sedes in pleuritide & peripneumonia male in pleura quæritur. I. 97. 99.

—— Inflammata valde. III. 35.

—— —— in loco doloris punctorii. II. 251.

—— —— sine dolore. III. 214.

—— Sanissima in pleuritide. I. 171. 172.

—— —— cum dolore punctorio lateris & inflammatione pulmonis. II. 246.

Pleuritis biliosa. I. 6. Constans ejus nota fuit, præter pectoris respirationisque affectus, lingua, & oris sapor, varia ratione depravatus. 7. Rheumatismus subinde

inde jungebatur. 8. Præter morbum biliosum nonnullos pulmonum inflammatio tenuit. ib. Aut aliarum partium. 12. Instituta venæ sectione symptomata exasperabantur. 8. Purgantia parum emolumenti attulerunt. ib. Emetica & leniora purgantia quandoque proficua fuerunt. 9. In omnibus tamen non eodem modo procedere licuit. 10. Successiones ac mutationes variæ. 13. In veram ac inflammatoriam pleuritidem. 13. In biliosam malignam. 15. Ulteriores observationes de pleuritidis & peripneumoniæ biliosæ frequentia, methodo curandi, periculo. 28.

Pleuritis biliosa cum sputo cruento. II. 71. Gravis admodum seu maligna. 78.

—— Bilioso inflammatoria, sive vera & essentialis cum vitio primarum viarum bilioso juncta. I. 68. II. 205. 223.

—— occulta, seu latens. I. 73. Ejus signa. 73. 74. Varii morbi hanc sæpe post se relinquunt. 74. Prognosis, Cura. 75.

—— Pituitosa seu notha. III. 7. 24.

—— Putrido-inflammatoria, qualis sit. III. 20.

—— Rheumatica. Ejus signa diagnostica. I. 59. 62. Sedes 60. Cura. 61. Quando cum biliosa aut genuina complicatur. 62.

—— Rheumatico-inflammatoria promptius in empyema transit. III. 107.

—— —— —— —— III. 63. Fallax pulsuum debilitas. 63. Fœminæ præ viris hac specie laborarunt. 64

—— Vera a spuria quomodo dignoscatur. I. 45. Quænam symptomata utrique conveniant. 48. Quid faciendum, quando ea maxime sunt complicata. 56. Canones circa usum vesicantium in pleuritide. 65.

—— Vera, inflammatoria, sed chronica. I. 75. 95.

—— —— —— —— aliqua labe biliosa contaminata. III. 53.

—— In hydropico frigidissimo observata. II. 237.

—— Cum inflammatione pulmonis dextri & pleura sanissima. II. 246.

—— Pessima in hoc morbo signa. I. 97.

Pleuritidis transitus in peripneumoniam malus. I. 71. 170.

Pleu-

Pleuroperipneumoniæ historia. I. 93. seq. Sectio Cadaveris. 94. Historia alia. I. 99. Cadaveris examen. 100. Historia alia. II. 216.
Plexus choroïdei varicibus obsessi. II. 245. hydatidibus. I. 119. III. 262.
Polygala an in phthysi conveniat. ? I. 131.
Polypi visi in corde & vasis majoribus. I. 95. 103. 179. II. 251.
Potus frigidæ æstuante corpore haustus febrim incitat epidemicam. II. 76.
Prædictiones futurorum in acutis. II. 142.
Prostatæ abscessus duo. I. 104. 150.
—— inflammatio, gangræna, tumor. I. 112.
Pseudomembrana pleuram, & pulmonem obtegens. II. 245. 255. 269. III. 39. 107. Crassissima. II. 250. 252.
—— —— pericardium obvestiens. II. 255.
—— —— unde oriatur. III. 107.
Pulmo abscessibus exiguis innumeris plenus, cultro hepaticam duritiem offerens. I. 127. III. 255.
—— Abscessum recondens. I. 160.
—— Prolapsus ad latus. I. 96. 99.
Pulmones. Constitutio eorum in homine, qui pleuroperipneumonia laboraverat. I. 94. 96. 97. 98. 100. 116.
—— —— in hydrothorace. II. 247.
—— —— post paracenthesin propter empyema institutam. III. 107.
—— —— in tabidorum cadaveribus. II. 212. 233. 243.
—— Concreti cum pleura. I. 103. 119. 127. 150. 156. 160. 163. 171. II. 245. 251. 266. 269. III. 39. 250. 255.
—— Granulosi. III. 262. 263.
—— Inflammati. II. 251. III. 35. 36. 250. 253. 262.
—— Maculis parvis nigricantibus variegati. III. 273.
—— Pseudomembrana obtecti. I. 148. 160, 171. II. 255. 269.
—— Rheumatica inflammatione affecti, quomodo se habuerint in cadavere. I. 60.
—— Scirrhosi in asthmatico. I. 184. 186.
—— Tuberculis obsessi. I. 150.

Pulmonum inflammationes pergraves post novem aut undecim dies, absque manifesta evacuatione, cum constantia ac securitate solutæ. I. 14.
Pulsuum fallacia in morbo quocunque thoracis. I. 98. in pleuritide. III. 63.
—— —— in morbis biliosis. II. 133.
—— debilitas vera & fictitia. II. 135. seq.
Purgantia antiphlogistica nulla dantur. I. 110.
—— emeticorum vices subire non possunt. I. 37.
—— in pleuritide & peripneumonia biliosa fere semper nocuerunt. I. 11.
Pus in cerebello, cerebro, inter meninges visum. III. 157. 159. 161.
—— inter diaphragma & pulmonem, aliisque in locis conclusum. I. 100. 103.
Puriformis materies in pectoris & abdominis caro visa. I. 171. Hæc in Pseudomembranas sæpe concrescit, & in sanguine emisso crustam phlogisticam videtur constituere. I. 172.
Pylorus cancrosus, scirrhosus, cum parte duodeni. I. 179.
—— durior solito & angustus. III. 276.
—— durissimus. III. 244. 268.

Q.

Quartanæ, corticis peruviani impatientes, floribus arnicæ sanatæ. III. 115.
—— —— irradicatæ quomodo sint curatæ. III. 61.

R.

Remittentes febres, anno 1776. observatæ. I. 52. 68. 77. 85.
Ren sinister innumeris & exiguis abscessibus plenus. I. 102.
Renis dextri defectus, sinistro aliquantum majore. II. 252.
Respiratio abbreviata & simul accelerata; ita ut inspirationes & exspirationes pusillæ sint, seque cito insequantur, pessima est in putridis, malignis, & inflammatoriis thoracis morbis. III. 62.

Respi-

Respiratio facilis, etiamsi pulmones partibus vicinis essent firmiter accreti. I. 164.
Rheuma vesicæ. III. 71.
Rheumatica inflammatio ab omni alia differt. I. 56. Optima cura quænam sit. I. 57.
——— materies diversas partes afficiens, alios aliosque producit morbos. I. 55.
——— ex artubus ad pulmones delata. III. 81.
Rheumatismi febriles. I. 16. Fuere vel inflammatorii. 16. vel biliosi. ibid. 67. Horum symptomata & medendi ratio. 16. 17. Quo tempore biliosi frequentissimi fuerint. 17.
——— ——— ad lumbos, coxam, femur, sanati vesicante, methodo Cotunniana, applicato. I. 67.
——— originis gastricæ. Horum natura, sedes, cura. III. 22. 23. II. 17. 88.
——— ——— male curatæ, atrophiam induxerunt. III. 22.
——— Periodici, cortice sanati. III. 66.
——— Scorbutici unde oriantur. I. 67.

S.

Salis Ammoniaci vires incidentes, attenuantes. I. 78. 79.
Salix alba. Decoctum foliorum & corticis in gangræna a decubitu, & bubonibus gangrænosis, laudatur. III. 298.
Sanguini emisso non semper fidendum. I. 15. 16.
Sanguinis corium phlogisticum unde oriri videatur. I. 172.
——— quomodo sese habuerit in morbo inflammatorio & bilioso. II. 131.
——— extravasatio in cranio. I. 185.
Sartores pulmonum morbis præ aliis laborant. I. 152.
Scarificatio, in dorso inter scapulas facta, in vehementi utriusque pulmonis inflammatione laudatur. I. 152.
Scirrhorum substantia. III. 306.
Scorbutus levior. III. 117.
Sensuum internorum vigor, externis abolitis, in morbo maligno. II. 11.

Se-

Serum in Abdomine visum. I. 100. in cavo pectoris. I. 95. 99. Vid. Articulum Aquæ.
Sinus falciformis, ossiculum continens. I. 136.
Somnus febrem incendit. III. 75.
Spinæ dorsi concussionis effectus. I. 186.
Strumæ dissectio; natura. III. 275.
Submaxillares glandulæ magnæ, dolorificæ. III. 70.
Suffocatio ex inflammatione thoracis. III. 34.
Suppressionis urinæ historia. I. 101. 111. Cadaveris examen anatomicum. I. 103. 112.
Sutores hæmorrhagiis pulmonalibus obnoxii sunt. III. 8.

T.

Tabes ex febre æstiva enata. II. 230. Ejus generationis ratio & modus. ibid. Quid consumtorum cadavera exhibuerunt. 233. Medendi methodus. 234.
Taeniæ portiones variæ rejectæ. I. 159.
Tartari emetici solutio optimum sistit vomitorium. I. 39. Qua ratione propinari debeat. 40.
Tempestatum ratio habenda ab eo, qui morbos populares descripturus est. I. 1.
Tendo insensilis. III. 298.
Tenesmi varii. III. 200.
Terror convulsionis causa. III. 284.
—— febrem biliosam producere potest. II. 176.
Testis, aqua tumidus, sanatus. III. 91.
—— suppuratus. I. 156.
Tetanus maxillæ, fracturis & contusionibus superveniens, lethalis. III. 288.
—— —— —— opisthotonos, epilepsia, probabilius a vermibus, & sectio. III. 294.
—— —— —— vulneri superveniens sanatus. III. 291.
Thoracis inflammatio a stimulo bilioso putrido acri. II. 253. 256. Qualis medicina tunc requiratur. II. 257.
—— percussio, ut signum abstrusorum interni pectoris morborum, laudata. III. 106.
Thyroidea glandula, substantia gelatinosa, glutinosa, distenta. I. 128.
Tophi in ossibus visi. II. 261. Suborta febre subinde sanantur. III. 305.

Tumor cancrosus arcui majori ventriculi insidens. I. 133.
—— cysticus supra sellam turcicam & nervum opticum visus. I. 178. Ovario adhærens. I. 179.
—— uteri faciei posteriori adnexus. II. 247.
Tumores abdominis. Deceptio quædam in explorandis his. III. 275.
Tumorum quorundam in febre biliosa genesis. II. 86.
Tussis chronica & gastrica. II. 225.
—— convulsiva. II. 21. 118. III. 105. Quædam proprietates ipsius & cura. II. 120. Sæpe est Stomachica. 121. Aphorismi nonnulli de hoc morbo. 122.
—— Cruenta. II. 21.
—— Molesta illis, qui graviori morbo putrido, seu maligno, diutius decubuerunt, quomodo tractanda. I. 144.
—— Stomachica. Ejus origo & cura I. 87. 145. II. 211. sæpe in phthisin abit. 212. Extispicia talium tabidorum. 212.
Tympanitide defuncti cadaver quid exhibuerit. I. 175.

U.

Ulcus cancrosum in mesenterio visum. I. 164.
—— Hepati & ventriculo concretis adhærens. III. 273.
—— Venereum in capite. III. 304.
Urethra abscessibus obsita, inflammata. I. 104. 112.
—— Cathetere læsa. I. 113.
—— Carunculæ an in ea ex male curata gonorrhœa excitentur. I. 105.
—— Coarctata. I. 155.
Urethræ glandulæ tumentes, inflammatæ, suppuratæ. I. 105.
—— Gonorrhœa affectæ dissectio. II. 261.
—— Morbi curatu difficillimi. I. 106.
Urina in abdominis cavo inventa, disrupta vesica. I. 112.
—— Morbos gastricos, a colluvie materiæ alienæ ortos, a febribus inflammatoriis distinguit. I. 33.
Urinæ Suppressionis historia. I. 101. Sectio cadaveris, 103. Observatio alia. 111. Cadaveris examen, 112.

Uterus, ovaria, tubæ, cum recto intestino, firmissime nexa. III. 274.
—— Verrucis obsessus. II. 264.
Uteri hæmorrhagiæ epidemicæ. III. 133.
—— Magnitudo, post primum partum. I. 158.
—— Osculum cartilagineum. III. 276.
—— Posticæ faciei adhærens corpusculum, castaneæ magnitudine. II. 247.
—— Situs obliquus. I. 140. 146. II. 247.

V.

Valvulæ cordis degeneratæ. I. 157.
Variolarum stadia. II. 153. Methodus medendi singulis stadiis. 153. seq. Earum diversæ species. 158. Cura quare ab aliis alio modo proponatur. 175.
—— —— Complicatio cum febre biliosa. II. 35. 149.
—— —— Insitio quo anni tempore fieri debeat & quæ præparatio requiratur. II. 158. seq.
Variolosi historia. II. 150
Vasa coronaria cordis mirum in modum dilatata. I. 99. 117.
—— Sanguifera si obrigescunt, qualis ictus arteriarum sese manifestet. I. 158. Quid in tali casu agendum. 159.
Vasorum ad cerebrum tendentium inæqualis capacitas. I. 137.
Venæsectio an vomitoriis præmittenda. I. 41.
—— —— In pleuritide & peripneumonia biliosa, momentaneum subinde levamen attulit. I. 36. In genere nocuit. I. 11. 29. Nisi vera inflammatio accedens morbum complicatum reddidit. I. 12. Quænam cautelæ tunc fuerint observandæ. I. 12. 13. Quatenus biliosis subinde Venæsectio prodest. I. 50. II. 65.
—— —— Nullum potest statui dierum numerus, ultra quem venæsectio in inflammatoriis pectoris morbis admitti nequeat. I. 96.
—— —— Quandonam in hydropicis conveniat. II. 248.
Venerea larvata febris. III. 298.
Venerei dolores nonnunquam interdiu graviores sunt, noctu mitiores. III. 66. 301.

Ven-

Ventriculi abſceſſus verſus cavum abdominis diſruptus. I. 179.
——— Capacitas major. II. 256. Maxima. III. 35. 244. 262. 271. 274.
——— Contractio, ſic ut craſſum inteſtinum retulerit. I. 158. 161. Medio loco conſtrictus. I. 158.
——— Interior membrana fuſca. I. 119. Livida. I. 148. Inflammata. I. 119. 124. Maculatam tigridis pellem referens. I. 125. 140.
——— Magnus, varicoſis vaſis diſtinctus. III. 253.
——— Saburra, qua ratione cerebrum adficiat. III. 134.
——— Spasmus gravis ſanatus. II. 106.
——— Sphacelus. 187.
——— Tumor cancroſus. I. 133.
——— Vim infringit aër concluſus, putridus. II. 139.
Vertebralis arteria, ubi intra cranium emergit, oſſea. III. 262.
Vertebrarum lumborum luxationis effectus. I. 175. 185. Dorſi cum fractura. I. 184.
Veſica urinaria diſrupta. I. 112. Sugillata. I. 156. Morboſa. 104.
Veſicæ hernia. III. 297.
—— Paracentheſis in perinæo inſtituta. I. 112. Ut & ſupra os pubis. ib.
Veſicans lateri dolenti raro impoſitum, & in morbis vere inflammatoriis ſæpe noxium. I. 13. In rheumate contra utiliſſimum. 13. 16. Ut & quando vera debilitas adeſt. ib. 15. Quandonam in pleuriticis fuerit utile. 43. 61. 62. In rheumatiſmis topicis. 58. Canones circa uſum veſicantium obſervandi. 65. In febre anginoſa. II. 22.
Veſicula fellea calculis tribus penitus oppleta. I. 166. Calculos varios continens. I. 184. 187. II. 245. III. 271.
——— ——— Defectus ejus, an ab eroſione? III. 274.
——— ——— Degenerata in ictero. III. 256. ſeq. 261. 276. In iis, quos, colica ſaturnina correptos, ſuperveniens epilepſia peremit. III. 268.
——— ——— Sanguinem, loco bilis, continens. I. 182.
——— ——— Semicartilaginea. I. 181.
——— ——— Rupta, bile in abdomen effuſa. III. 270.

Vesicula fellea turgida admodum. I. 119.
—— Seminalis, pure plena. I. 156.
Veterum scriptis qui uti velit, quid noſce prius debeat. I. 141.
Vigiliæ febrem reſtinguunt. III. 75.
Viſcera abdominalia maxime inflammata. I. 166.
Viſcerum ſitus naturali plane oppoſitus, ſic ut in ſiniſtra parte reperirentur, quæ dextrum occupare ſolent. 181.
Viſus depravatus in reconvaleſcente a morbo maligno. II. 11.
Vitriolum cupri, quo fœtus expellatur, ſumtum. II. 269.
Vomica pulmonalis. I. 160.
Vomicarum clauſarum in pulmonibus frequentiſſima geneſis. I. 75.
Vomitoria in rheumate originis gaſtricæ optima. II. 17. Vide tit. Emeticorum I. 9. 16.
Vomitus bilioſis in morbis levamen imo curam adfert, 25. 26. 27. Non ſemper æque facilis eſt. I. 77. Quonam remedio optime excitetur. I. 39. II. 141. An præparanda materia ante vomitum ſit. I. 41. Quid de venæſectione ſtatuendum. ib. Quo usque in hoc remedio pergendum. II. 132. Quænam contra indicantia dentur. II. 132. 133.
—— Præſente graviſſima ventriculi inflammatione, abſens. I. 126.
—— a ſcirrho pancreatis. I. 182.

W.

Wagneri methodus curandarum febrium malignarum laudata. I. 121.

